

www.libtool.com.cn

**XENOPHONTIS
INSTITUTIO CYRI
RECENSUIT ET
PRAEFATUS EST
LUDOVICUS...**

Xenophon, Ludwig August
Dindorf

www.libtool.com.cn

8. 8.139

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ
ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑ

www.libtool.com.cn

XENOPHONTIS
INSTITUTIO CYRI

RECENSUIT

ET PRAEFATUS EST

LUDOVICUS DINDORFIUS.

EDITIO QUARTA EMENDATIO.

LIPSIÆ
IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI.

MDCCCLIX.

GIORGIO FRANZ IN MONACO.

www.libtool.com.cn

TYPIS B. G. TEUBNERI.

PRAEFATIO.

Xenophontis Institutio Cyri etsi meliorum ope codicum multis liberata est vitiis quibus libet iam olim multum lectitatus fieri non potuit quin paulatim contaminaretur, tamen hos quoque quamvis satis diligenter descriptos ex libris unde sunt ducti manifestum est fluxisse ex antiquiori multis iam modis depravato nec raro grammaticorum commentis et additamentis deformato exemplari. Nam etsi praeter alia cuiusvis generis vitia multa etiam interpretum scholia meliorum ope sunt sublata, tamen in illis quoque haud pauca eiusmodi deprehenduntur lectorum otiosorum additamenta, quorum tria certe adeo sunt manifesta ut indigna duxerim quae diutius inter verba scriptoris exhiberentur commenta in marginem relegata 6, 1, 51; 7, 3, 16; 8, 5, 28. Quibus nihil praestant quae seclusi 5, 2, 8; 7, 5, 11, 12; 8, 1, 21, aut verba ab Stobaeo et Zonara omissa 1, 2, 13, *οἰόνπερ γράφονται οἱ Πέρσαι ἔχοντες*, et 2, 2, 13, languida perverseque interposita: *ὥσπερ ἔνιοι καὶ ἐν ῥῥαῖς καὶ ἐν λόγοις οἰκτρά τινα λογοποιοῦντες εἰς δάκρυα πειρῶνται αγειν*. His accedunt minora quaedam ex margine, ut videtur, illata scholia: quo de genere est vix explicabile 2, 1, 6, *ὡς ἐπὶ τῆς ἡμετέρας*, et supervacuum certe 2, 2, 7, post *καὶ ἀνὴρ σοι* additum *ὁ νεανίας ἐκεῖνος*, et 5, 4, 51, omissum a Zonara *φρουρῶν* et suspecta nonnullis 6, 2, 39, *καὶ ἐγγυητὰς* vel *ἐγγύους* post *γνωστῆρας* 6, 3, 10, *ἔχαιρον* post *οὐ μὲν δὴ*, quod sine verbo post *οὐ μὰ Δία* ponere solet Xenophon; 7, 5, 59, *καὶ ὕπνω*, et alia nonnulla, de quibus anceps et iudicium. Sed 1, 6, 35, constructionem et sententiam perturbat *ὑποδέξει*, ut inutile sine illo *αὐτοὺς* et ib. 36, *δεῖ*, quo deleto tres tantum memorantur *ἀνάγκαι*, nisi secundum etiam *ἀνάγκη* delendum cum nonnullis. Similis appendix delitescit apud Ps. Demosthenem p. 1406, 26:

Ἡ γὰρ πρὸς χάριν ὁμιλοῦντα τοῖς φραύλοις ἀναγκαῖον εἶναι διαβάλλεσθαι παρὰ τοῖς πολλοῖς ἢ διευλαβούμενον τὰς τοιαύτας ἐπιπλήξεις ὑπ' αὐτῶν τῶν ἐντυγχανόντων δυσχεραίνεσθαι συμπίπτει, ubi non συμπίπτειν ex H. Wolfii coniectura recipiendum, sed delendum vocabulum cum ἀναγκαῖον parum congruens. Mire dictum et iure Schneidero displicens εὐθύμως 2, 3, 12: Μάλιστα δέ, ὦ ἄνδρες, τοῦτό με εὐθύμως εἰς τὸν ἀγῶνα τὸν πρὸς τούσδε παρορμαῖ, ex margine videtur illatum, ut 6, 3, 21, ἀληθῶς, 22, στρατηγικῶς sunt in margine Guelferbytani et alia alibi adverbia ex marginibus codicum sic sunt illata, ut ἀληθινῶς Oecon. 10, 8.

Alibi varietas scripturae suspecta reddit quae per se forent ferenda, ut 1, 2, 4: Διήρηται δ' αὐτὴ ἡ ἀγορά ἡ περὶ τὰ ἀρχεῖα τέτταρα μέρη, omissi in parte meliorum articuli ἡ et τὰ omnia illa ἡ περὶ τὰ ἀρχεῖα T. I. Halbertsmae, quippe supervacua post modo positum ἀγορά, ἔνθα τὰ τε βασιλεια καὶ τὰλλα ἀρχεῖα πεπολήται· eidemque 1, 3, 15, verba ἀγαθῶς ἱππέων sic scripta in optimis, in ceteris ἀγαθῶν ἱππέων, tanquam ascripta ad sequens κράτιστος ὢν ἱππέυς. Libris melioribus 1, 2, 5: Εἰσὶ δὲ καὶ τῶν γεραιτέρων προστάται ἡρημένοι, οἱ προστατεύουσιν ὅπως καὶ οὗτοι τὰ καθήκοντα ἀποτελεῶσιν, inter hoc et προστατεύουσι δὲ variantibus, utrumque videri potest delendum, tanquam supervacuum, ut forma certe verbi utrumque est vitiosum. Nam etsi forma προστατεύω vel frequentior est in libris Xenophontis legitima προστατῶ, nihilominus librariis est relinquenda, ut ἐπιστατεύω pro ἐπιστατῶ, de quo dixi ad Thes. Stephani, et ἀπροστάτευτος pro ἀπροστάτητος illatum Stob. Flor. 67, 24, vol. 2. p. 13 Gaisf., Josephi A. J. 20, 8, 8, ubi codex praebet quod est 10, 11, 7. Similia librariorum commenta videntur in nonnullis omissa 1, 1, 1, πειθομένοις, quamvis Stephano vel necessarium visum, λέγεται 1, 1, 4, γενομένου 1, 2, 1, δουλείας 3, 1, 25.

Fuit enim per se, a grammaticorum sedulitas in addendis quae pro ipsorum captu necessaria essent ad sententiam, reapse autem non solum supervacua, sed etiam saepe recte dicta et cogitata obscurarent et onerarent potius quam explicarent, velut 2, 4, 18: Γίνεταί τῳ Κύρω τὰ ἱερὰ ἐπὶ τὸν Ἀρμένιον ἰέναι καλά. Ubi delevis cum libris melioribus ἰέναι,

quod est quidem Anab. 2, 2, 3: Ἐμοὶ θυομένῳ ἔναι ἐπὶ βασιλέα ἐγίγνετο τὰ ἱερά, sed ibi quoque delendum videtur quod est in rasura in C., et facile ex sequentibus potuit peti: Ἴέναι δὲ παρὰ τοὺς Κύρον φίλους πάννυ καλὰ ἡμῖν τὰ ἱερά ἦν. Sic enim 7, 8, 21: Ὁ Ἀσιδάτης ἀκούσας ὅτι πάλιν ἐπ' αὐτὸν τεθυμένος εἶη ὁ Ξενοφῶν. Sine libris autem sustuli saepe sic in Anabasi illatum καλὰ, cui simile est χρηστὰ apud Herodotum 5, 44: Ἐπειτε οἱ τὰ ἱερά οὐ προεχώρησε χρηστὰ θυομένῳ ἐπὶ Κρότωνα. Tum 3, 2, 1: Περιελαύνων τὴν χώραν κατεθεᾶτο, σκοπῶν ποῦ τειχίσσει φρούριον, meliorum auctoritate eieci φρούριον. 5, 2, 15: Στρώματα δὲ νομίζετε οὐχ ὅσα φρύγανα ὄρη τε καὶ πεδία ἀνλήσει, omissum in optimis φρύγανα scholiastae esse persuadet Ven. 6, 25: Μὴ παραλείποντα μηδὲν ὧν ἡ γῆ ἀνλήσειν ἢ ἔχει ἐφ' ἑαυτῆς. et alia alibi, quae quamvis per se non incommoda, tamen in melioribus omissa non per incuriam excidisse, sed in ceteris mala grammaticorum sedulitate illata videntur. Quanquam dubitet quis interdum in-scriptore non parco verborum et in oratione struenda saepe liberiori utrum pro scholio habeat an illius sint ipsius, quale 5, 4, 29: Παρῆν ὁ Γαδάτας ἄλλὰ τε δῶρα πολλὰ καὶ παντοῖα φέρων καὶ ἄγων, ὡς ἂν ἐξ οἴκου μεγάλου, καὶ ἵππους δὲ ἦγε πολλοὺς ἀφελόμενος τῶν ἑαυτοῦ, omissum ab uno verbum ἦγε, non magis necessarium quam Anab. 3, 2, 29: Νομίζοντες ὄντων μὲν τῶν ἀρχόντων καὶ ἡμῶν πειθομένων ἱκανοὺς εἶναι ἡμᾶς περιγενέσθαι τῷ πολέμῳ, λαβόντες δὲ τοὺς ἀρχοντας ἀναρχία ἂν καὶ ἀταξία ἐνόμιζον ἡμᾶς ἀπολέσθαι, sic illatum post participium ἐνόμιζον. Quo de genere sunt quae 1, 1, 3, Stephanus nullo modo ferenda iudicavit καὶ ὁμῶς ἤθελον αὐτῷ ὑπακούειν, et alia alibi, sed quae similibus haud paucis apud Xenophontem anacoluthis satis videntur defensa. Rursus libri superstites tantam saepe produnt grammaticorum licentiam in addendis integris membris, ut ne eiusmodi quidem supplementa tollentium suspiciones omnino sint reiiciendae. Veluti 2, 4, 11: Πρὸς μὲν οὖν σὲ πάντα ὄραν, ὃν αἰσθάνομαι πολλὰ δαπανῶντα, ἄτοπόν μοι δοκεῖ εἶναι, meliores qui ὄρων αἰσθάνομαι πολλὰ δαπανῶντά σε, omissis ἄτοπόν μοι δοκεῖ εἶναι, verissimam mihi visi sunt Schneidero coniecturam suppeditasse πάντων ὄρώντων

αἰσθάνομαι πολλὰ δαπανῶντά σε, deletis ceteris. Qui ipse non minori licentia grassatos deprehendi correctores 2, 2, 4: Καὶ ἐν τούτῳ περιέφερε τὸ τρίτον, ὅπερ δὴ λοιπὸν ἦν τῆς περιφορᾶς. κάκεινος ἔλαβε· κατ' ἔδοξεν αὐτῷ μείον λαβεῖν· κατέβαλεν οὖν ὃ ἔλαβεν ὡς ἕτερον ληψόμενος. Ubi quum nihil nisi αὐτῷ in αὐτῷ esset mutandum, corrector intulit: ἔλαβεν μετ' ἐμὲ δεύτερος· ὡς δ' ὁ τρίτος ἔλαβεν καὶ ἔδοξεν αὐτὸν μείζον ἑαυτοῦ λαβεῖν, καταβάλλει. Itaque ib. 5: Ἐνταῦθα δὴ οὕτω βαρέως ἠνεγκε τὸ πάθος ὥστε ἀνήλωτο μὲν ὃ εἰλήφει ὄψον, ὃ δ' ἔτι αὐτῷ λοιπὸν ἦν τοῦ ἐμβάπτεσθαι, τοῦτό πως—ἀνέτρεψεν, alterum ὃ qui omittunt meliores, similem videntur fraudem arguere correctoris, quum ὄψον per praecedens ὄψον illatum esset pro ὄσον, quo recepto etiam τοῦ ante ἐμβάπτεσθαι abiicere licet. Et 3, 1, 17: Οὐ γὰρ ἂν δήπου, εἶγε φρόνιμον δειγενέσθαι τὸν μέλλοντα σώφρονα ἔσεσθαι, παραχρηῖμα ἐξ ἄφρονος σώφρον ἂν τις γένοιτο, omissum in iisdem παραχρηῖμα prodere coniecī ἐξ ἄφρονος scribendum esse ἐξαίρωνης. Aliud de multis talis licentiae exemplum est 4, 5, 37: Ἄνδρες φίλοι τε καὶ σύμμαχοι, μὴ θαυμάζετε ὅτι πολλάκις ὑμᾶς συγκαλώ. καινὰ γὰρ ἡμῖν ὄντα τὰ παρόντα πολλὰ αὐτῶν ἔστιν ἄσυντακτα· ἃ δ' ἂν ἄσυντακτα ἦ, ἀνάγκη ταῦτα αἰεὶ πράγματα παρέχειν, ἕως ἂν χώραν λάβῃ. Ubi optimi pro ἃ δ' ἂν ἄσυντακτα ἦ nihil nisi ἦν, pro αἰεὶ, inani hic vocabulo, eis τά. Unde scribendum videtur: Πολλὰ αὐτῶν ἔστιν ἄσυντακτα· καὶ ἀνάγκη ταῦτα πλεῖστα πράγματα παρέχειν, ut et in Πλειστα litterae duae priores proximis TA absumptae fuerint et KAI in HN mutatum. Sic Reip. Laced. 2, 9: Ἐλάχιστα μὲν ὠφελεῖται, πλεῖστα δὲ πράγματα λαμβάνει. Atque ib. 4: Ὅψον δὲ οὐκ ἐπεμπον οὐδ' οἶνον, οἴομενοι ἔχειν τοὺς ἀμφὶ Κῦρον, ὅτι ἔφη ἄφθονα ταῦτα ἔχειν, quum ἔφη et ἔχειν desint iisdem, eiectis his ὅτι quis coniciat in ἔτι mutandum, etsi ἔφη satis congruit cum sequentibus ὃ δὲ Κῦρος ἔλεγεν, quae referuntur ad s. 1.

23 In formis vero vocabulorum omnique dialecto libris melioribus et aliis in rebus fide dignioribus idem accidit quod in Anabasi et saepe vel optimis Platonis, Demosthenis et aliorum, ut minus bonis multo sint vitiosiores, et quamvis etiam hoc in genere non careant emendatioribus scripturis, tamen plurima et gravissima inferant vitia.

Quod quum nihil facessat negotii ubi aliunde satis constat quid verum falsumve sit, in dubiis facile auctoritas meliorum inducit ad introducendas formas deteriores. Estque in hoc genere tanto iniquior Xenophontis conditio quod illi iam antiquitus, et partim propter eandem librorum depravationem immerenti, quaedam adhaeret macula. Nam idem Phrynichus, qui in *Σοφιστικῆ παρασκευῆ* secundum Photium Bibl. cod. 158, p. 101, 4, *ἐλικρινοῦς καὶ καθαροῦ καὶ Ἀτικοῦ λόγου κανόνας καὶ στάθμας καὶ παράδειγμα ἄριστον* perhibet *Πλάτωνά τε καὶ Δημοσθένην μετὰ τοῦ ῥητορικοῦ τῶν ἐννέα χοροῦ, Θουκυδίδην τε καὶ Ξενοφῶντα καὶ Αἰσχίνην τὸν Ἀνυσανίου τὸν Σωκρατικόν*, in Ecloga p. 89 in eundem ita invehitur: *Ὅσμῃ χρηὲ λέγειν διὰ τοῦ σ· διὰ γὰρ τοῦ δ ὁσμῆ Ἰώνων· παρανομεῖ γοῦν (οὖν recte codex apud Bachmann. Anecd. vol. 2, p. 384) Ξενοφῶν εἰς τὴν πάτριον διάλεκτον ὁδμῆ λέγων*. Cuius formae quum nullum nunc sit in codicibus vestigium, nemo affirmet, si modo vera sunt quae de Ionismo formae ὁδμῆ dixit Phrynichus, non ipsum esse deceptum libri quo uteretur vitio, quum in ὁσμῆ cum libris Conv. 2, 3, 4, consentiat iam Athenaeus, ut in *ἐνέγκαι* pro *ἐνέγκοι*. Quod certe Helladio apud eundem accidit Photium cod. 279, p. 533, 26: *Ὅτι ἱππεῖς μὲν καὶ νομεῖς δεῖ γράφειν καὶ λέγειν τὴν εὐθείαν τῶν πληθυντικῶν, οὐκέτι δὲ καὶ τὰς αἰτιατικὰς, ἀλλ' ἱππέας καὶ νομέας. εἰ δὲ καὶ Ξενοφῶν εἰρηκε τοὺς νομεῖς, οὐδὲν θαυμαστόν, ἀνὴρ ἐν στρατείαις σχολάζων καὶ ξένων συνοουσίαις εἴ τινα παρακόπτει τῆς πατρίου φωνῆς· διὸ νομοθέτην αὐτὸν οὐκ ἂν τις ἀτικισμοῦ παραλάβοι*, et qui hoc repetunt grammaticis, Choerobosco vol. 1, p. 217, 30, per η scriptum ponenti, ut est in D. pr.: *Ἔστι δὲ καὶ παρὰ τῶν Ξενοφῶντι τοὺς νομῆς διὰ τοῦ η*, et Draconi p. 115, 16, qui etiam *ἱππῆς* tribuit Xenophonti. Cuius in libris etsi frequentia sunt accusativi in εἰς exempla, tamen loco 1, 1, 2, unde afferunt grammatici, quum in aliis nihilo deterioribus libris sit *νομέας*, Helladii, quem tanti quantum Photius cod. 145 describit Lexici conditorem mirum est non advertisse librorum perpetuam inter utramque formam fluctuationem, per se mirabili excusatione carere licet Xenophonti. Cui non minorem fecit iniuriam Photius ipse in Lexico, quum *ἕως* Atticorum esse perhibens, Xenophon-

tem tamen ἡὼς in Cyropaedia κατακόρως scripsisse addit, cuius formae nullum nunc in libris est vestigium. Sed omnino multo aliter in talibus quam hodie agendum ducimus versati sunt antiquiores grammatici, qui de usu scriptorum disserentes saepe unius loci aut libri testimonio nixi ceteros locos aut alios libros nihil fere curarent, ut laudanda sit Eustathii Od. p. 1441, 30, diligentia, qui de forma φιλάτατος Hist. Gr. 7, 3, 8, disputans multos addit codices φιλώτατος praebere, ut idem ad Dionys. Perieg. 976, multos memorat codices Arriani. Quam fallax enim sit unius alteriusque loci scriptura ipsae illae ostendunt formae pluralis nominum in εὺς, de quibus etsi certum est accusativum in εἷς alienum esse Xenophonte, qui ne Demostheni quidem relinquendus, sed apud illum quoque partim grammaticorum indicio vincitur, nominativus tamen utrum per η, ut apud Platonem omnesque antiquiores, an per ει sit scribendus quaerentem apud Xenophontem ita libri ludificant ut in plerisque eius scriptis ει exhibeant, nisi quod raro unus vel plures praebent η, in Cyropaedia vero D. toties a prima plerumque manu praebet ἐπιπῆς, ut ipsa libri etiam alias formas meliores servantis auctoritas persuadeat recipiendum esse η, saepe etiam apud Platonem in ει depravatum. Et quum nulla sit ratio cur illius aetatis scriptori non tribuatur quod ceteris eius aequalibus, Xenophon quoque, ut antiquioribus certe Oratoribus, quorum in libris rarissime est servatum, constanter reddendum erit η, ut hoc uno exemplo intelligatur quantum sibi librarii permiserint in formis sibi insuetis perpetuo expellendis, quasi γραφικὰ ἀμαρτήματα corrigerent, quibus ulterius propagandis apographa contaminarentur. Cuiusmodi quid accidit in forma ἦσαν aegre semel iterumve servata in libris Cyropaediae, ceterum fere abolita apud Xenophontem, ut alios plerosque, nisi ubi in ἦσαν est depravata. Item in forma κλήω ceterisque eiusdem generis, quae, si ἐπιπῆς scripsit Xenophon, non minus illi constanter est reddenda quam ἦκαζον pro εἶκαζον, etsi illius pauca, huius nulla supersunt in libris eius exempla. Sed de illo grammaticus in Epimerismis Homeri Cramerii Anecd. Oxon. vol. 1, p. 224, 23: Κλείω οἱ τραγικοὶ κλήω λέγουσιν καὶ οἱ

πεζολόγοι διὰ τοῦ *η*, καὶ Θουκυδίδης, ὅθεν καὶ κληῖθρον ὑπότινων εἴρηται, καὶ Ξενοφῶν καὶ Πλάτων καὶ οἱ κωμικοὶ διὰ τοῦ ἦτα καὶ ἴσως διχῶς. Ubi ipsi κληῖθρον in codice inepte superscriptum *ει*. Quod ipsum idem p. 225, 9, tribuit Comicis: Οἱ κωμικοὶ δὲ διὰ διφθόγγου τὸ κληῖθρον ἐξ αὐτοῦ, etsi *η* est in libris Aristophanis. Aegre servatum *η* in libro optimo Platonis prorsus evanuit ex libris Demosthenis, etsi non dubitandum quin huic quoque sit restituendum, si *ιππῆς* dixit, non *ιππεῖς*. Eadem librariorum temeritas alias multas formas exquisitiores ita sustulit, ut interdum tantum non pro vitiosis habitae fuerint quibus antiquiores omnes constanter usos esse obscuris quibusdam proditur vestigiis. Veluti quod Photius sive Suidas tradit: *Σέσωται καὶ σεσωμένος· οἱ παλαιοὶ ἄνευ τοῦ σ· καὶ διεζωμένοι φησὶ Θουκυδίδης· οἱ δὲ νεώτεροι σέσωσμαι· ἐπ' ἐνλίαν ἀπλῶς παραλείπονσι τὸ σ· κεκλειμένον, πεπρημένον*, et confirmat *ὑπέζωται* in inscriptione Attica Ol. 107, 4 vel 108, 1, apud Boeckh. *Urkunden* p. 355, 26, si levior videatur grammaticorum auctoritas, quibus accedit *Ἄζωτος* in *Etym. M.* p. 22, 20, ab *ἄζωτος* distinctum. Quae omnia reiicere tanquam ficta aut falsa non minus sit temerarium quam codicis Medicei apud Aeschylum Cho. 1059 scripturam: *Σωεὶ καθαρός· Λοξίας δὲ προσθιγῶν ἐλεύθερόν σε τῶνδε πημάτων κτίσει*, quae et ipsa confirmatur inscriptione Attica apud Boeckh. *Corp. Inscr.* vol. 1, p. 105, n. 70, 6, 7: *Καὶ τὰ κοινὰ τῶν Σκαμβωνιδῶν σωῶ καὶ ἀποδώσω*. Quod si *διεζωμένος* scripsit Thucydides, cuius libri in *διεζωσμένος* consentiunt 1, 6, ut *διάζωσμα* inferunt librarii pro *διάζωμα*, recteque habet illud *ὑπέζωται* in inscriptione Attica, et quae saepius apud Platonem et alibi in libris optimis servata sunt *σέσωμαι*, *σέσωται*, *σωτέος*, dixerunt antiquiores, etiam Xenophonti eximendum in hoc verbo erit *σ*, ut in *κέρχομαι* exemi et *κέκλειμαι*, qualia raro intacta evaserunt inde ab Homericis *κεκόνιτο* et Thucydideo *ἀλληλέμενος*.

Verbi *ἐπιμέλομαι* forma *ἐπιμελοῦμαι*, ab librariis saepe vel apud Iones illata, haud dubie aliena fuit ab antiquiori dialecto Attica, ut neque Xenophonti neque Platoni, nedum Aristophani aut Thucydidi possit tribui. Nam Euripides Phoen. 556, quem ipse citavi ad Stephanum, tri-

bus illic novitii poetae versibus auctus videtur: *Οὔτοι τὰ χρήματ' ἴδια κέκτηνται βροτοί, τὰ τῶν θεῶν δ' ἔχοντες ἐπιμελούμεθα· ὅταν δὲ χρήζωσ', αὐτ' ἀφαιροῦνται πάλιν.* Sunt enim perinde supervacui ut quem Valckenarius post hos additum in libris: *Ὁ δ' ὄλβος οὐ βέβαιος, ἀλλ' ἐφήμερος,* iudicio non minus recto eiecit quam alios multos in eadem fabula. Sed librariorum in expellenda forma *ἐπιμέλομαι* tanta fuit constantia ut serio dubitatum sit an vel usurpata fuerit infinitivi forma *ἐπιμέλεσθαι*, quam dubitationem iam tollit inscriptio Attica Ol. 97, 1, apud Rangabé *Antiq. Hellén.* vol. 2, p. 31, n. 377, 26, 31, in qua *ΕΠΙΜΕΛΕΤΑΙ* est et *ΕΠΙΜΕΛΕΣΘΑΙ*, etsi frequens est altera verbi forma in inscriptionibus paullo recentioribus, sed alteram quoque haud raro exhibentibus, ut *ἐπιμελέσθων* est ib. n. 692, p. 275, 28 et alibi: ut quatenus aut eximenda aut relinquenda sit illius aut recentioris aetatis scriptoribus, quorum in libris, ut Polybii et aliorum, non est infrequens, parum constet. Quo factum ut nemodum ausus esset apud Xenophontem aut Platonem, etiam ubi res ad accentum rediret, Moeridis obsequi praecepto: *Ἐπιμέλον κάλλιον ἢ ἐπιμελοῦ,* librisque invitis restituere *ἐπιμέλῃται* et alia huiusmodi, quasi scriptorum manu appositi sint accentus, nedum ut reliqua contractarum formarum exempla quis eiiceret, quod in omnibus faciendum est scriptis Platonis et Xenophontis: in quibus etiam ubi constanter prope servatum *ἐπιμελεῖσθαι*, interdum tamen pellucet verior forma, ut in *Oecon.* 12, 12, in *ἐπιμελεῖς ἔσεσθαι* pro *ἐπιμέλεσθαι*. Quattuor praeter hoc sunt verba, quorum formas contractas antiquioribus male inferre solent librarii, *ελλέω* pro *ἔλλω*, *κυλινδέω* pro *κυλίνδω*, *πιεζοῦμαι* pro *πιέζομαι*, *στεροῦμαι* pro *στέρομαι*, idque tam constanter ut priora maxime apud Xenophontem quoque, ut alios plerosque, propemodum oblitterata sint in libris, nec nisi in *ἔξίλλω* aegre servata forma Attica, penitus sublata in *περίλλειν* et *συνίλλειν*, ut apud Platonem et alios in *ἀνίλλειν*, de quo dixi ad Stephanum.

Sunt autem vitia huius generis magnam partem libris superstitionibus multo antiquiora et iam tum in Atticorum scripta invecata quum usurpari hae formae coepissent, antiquiores autem paulatim abolerentur. Nihil igitur mirum

si multa eiusmodi cadentis linguae vitia toties sunt illata, ut vel ex uno scriptore collecta satis magnum efficiant exemplorum numerum, ex universis autem tantum qui ple-rosque absterruit ab eiiciendis quaecunque de hoc genere Alexandrini invexissent, velut imperativos in *ωσαν*, optativos in *ημεν, ητε, ησαν*, nec minus alienas a prosa formas singularis in *οιμι* quum in verbis contractis tum in verbo *ελμι*, ut videtur. Qua si Cyrop. 5, 5, 1: *Ἐὰν δὲ κελεύη, εἰπέ, ἔφη, ὅτι ἐγὼ ἂν ὡς ἐκείνον ἴοιμι στρατοπεδευσόμενος*, usus sit Xenophon, mirum unde *ἰών* venerit in meliores, clarum vero, si *ἰολήν* scripsit, ut Conv. 4, 16, et Isocrates p. 102 A, *διεξιολήν*, qua una primae personae forma Attici usi videntur in prosa. Quam coniecturam planissime comprobat librorum Ps. Demosthenis p. 1409, 20, inter *διεξιοιμι* et quod meliores servarunt *διεξιολήν* dissensus. Atque Anab. 6, 5, 17: *Ἐγὼ γοῦν ἥδιον ἂν σὺν ἡμίσεσιν ἐποίμην ἢ σὺν διπλαστοῖς ἀποχωροίην*, verissimam habeo Naberii Mnemos. vol. 5, p. 464, correctionem *ἐπιοίην*. Saepe autem libri etiam aliis in verbis variant inter formas *ολήν* et *οἶμι*, ut inter *ἐπιδιδολήν* et *ἐπιδιδοῖμ* vel *ἐπιδιδοῖ* Platonis Leg. 11, p. 913 B; *διαβαλολήν* et *διαβαλοῖμ* Epist. 7, p. 339 D; *μαστιγολήν* et *μαστιγοῖμ* Aeschinis p. 49, 20, ut *ἐγγχειροῖμ* ἂν Platonis Tim. p. 48 C, nemo sit dubitaturus recte corrigi *ἐγγχειρολήν* ἂν. Vitiosa etiam secunda pluralis plusquamperfecti in *ειτε*, quam sustuli 1, 3, 9, quum ne prima quidem singularis in *ειν* ferenda videatur apud Xenophontem, sed eam illi quoque ut Platoni Phaed. p. 63 E, ubi *η* unus servavit Photius v. *Ἡδη*, ipsisque poetis Atticis ab librariis esse illatam obscura quaedam alterius prodant vestigia, ut *ἡγῆ* Cyrop. 5, 5, 21, pro *ἡδεῖν* scriptum in melioribus, quae nulla relictas sunt tertiae in *ειν* pro *η*, qua alii usi sunt Attici. Nullum item est in libris Xenophontis vestigium formae *καθίξε* vel *καθίσε*, sed *ἐκάθισε* fortasse ex 6, 1, 23, affert iam Pollux 3, 89, etsi nemo affirmet illos minus fallere quam libros Aristophanis aut Thucydidis, quum librarii vel *ἐκαθικέτευον* inferant pro *καθικέτευον*, *ἐκάθιξε* autem, quamvis alienum videatur ab Atticis illius aetatis, tamen pariter atque *ἐκαθίσασατο* multo ante Pollucem obtinuerit. Eadem fere est ratio formarum *ἀφίεσαν* et *ἠφίεσαν*, quae

promiscuè leguntur in libris Xenophontis et aliorum, ut augmentum in verbis *εὐρίσκω* et *ευχομαι* omnibusque cum *εὐ* compositis plerumque omissum, interdum tamen vel in omnibus servatum, sicut apud Hesychium est *Ἡὐδόκησεν*, *Ἡὐθύνη*, *Ἡὐνάσας*, *Ἡὐπόρησεν*, *Προσῆυετο*, qualia in libris raro relicta supersticiosum sit restituere ubi sunt in illis, cetera intacta relinquere, etsi quaedam ita prope abolita sunt ut *ἡύρηκα* inusitatum perhiberet Buttmannus, quamvis aliquoties servatum in codicibus Anthologiae, Athenaei, et aliorum bonis et antiquis.

Alia etsi non ita sunt vitiosa ut ne ferri quidem possint, admodum tamen sunt suspecta, velut verborum in *μ* formae pleraeque in *ω*, quarum nonnullae certe prorsus sunt ab huius aetatis dialecto alienae. Et quum ipse optimus Platonis codex Parisinus A. Critiae p. 119 C, *ἀποκτιννύω* exhibeat pro *ἀποκτιννύς*, qua una forma utitur Plato, ne Xenophontis quidem libris formas in *ω* exhibentibus pro formis in *υμ*, nedum *veis*, *vei*, *vousi*, *vonτος*, denique *ve*, plus tribuere licet quam libris Platonis inter *δείκνυ* et *δείκνωε* variantibus, ut libri Demosthenis, cui et ipsi eximenda esse multa de hoc genere satis ostendit crebra librorum fluctuatio. Neque *ἐφης* pro *ἐφησθα*, quo alibi utitur, scripserat Xenophon 4, 1, 23, aut *ἀπήεις* pro *ἀπήεισθα*, ut videtur, 5, 1, 25, neque *ἦν* pro *ἦ*, ut Plato et alii antiquiores, dixisse eum quis affirmet, quum librorum quae sit fides ostendat vel *ἦμην* illatum in optimos 6, 1, 9.

Nihilo certior est particulae *ἐάν* sive *ἦν* forma *άν*, etiam Thucydidi et Tragicis interdum, multo crebrius Platoni illata, sed neque huic neque Xenophonti relinquenda, item forma *θέλω*, quamvis crebra apud poetas Atticos, sed aliena, ut videtur, a Xenophonte et Platone non minus quam ab Herodoto et Thucydide.

Vocabuli *σῶς* forma *σῶος* ita obtinet in libris Xenophontis, ut *σῶς* tantum et *σῶν* aegre sint servata, cetera abolita, etsi satis certum est non modo illum non usum esse disyllaba, ab librariis etiam in comparativo *σαώτερος* illata Cyrop. 6, 3, 4, sed ne Demosthenem quidem, nedum Thucydidem, cuius in libris nullum superest vestigium eius quod grammatici adhuc repererant *σῶ*. Idem quam

cum illa comparant formam ζῶς, ζῶν, ζῶ, et cum ἀείζωος pro ἀείζωος componunt, ea et ipsa evanuit ex libris Atticorum, sed ut suspicio sit apud illos quoque, ut apud Homerum vel contra versum, saepe illatam esse formam ζωός aut ζῶν. Et quum certissimum sit Aristophanis Avium versum 1078 ita scriptum in libris:

Ἦν ἀποκτείνῃ τις ὑμῶν Φιλοκράτη τὸν Στρούθιον,

λήψεται τάλαντον· ἦν δὲ ζῶντ' ἀγάγη, τέτταρα,

sic esse corrigendum: ἦν δὲ ζῶν τις ἀγάγη, τέτταρα, nemo spondeat similibus in prosa locis, ubi nunc est participium ζῶν, ut apud Herodotum 3, 127: Τίς ἂν μοι ἢ ζῶοντα ἀγάγοι ἢ ἀποκτείνει (sed 8, 93: Ὅς ἂν μιν ζωῆν ἔλη), Thucydidem 8, 5, 5: Ἀμόργην ἢ ζῶντα ἄξειν ἢ ἀποκτενεῖν· 28, 3: Τὸν Ἀμόργην ζῶντα λαβόντες, aut ubi adiectivum ζωός, non esse abolitam ab librariis. Apud Xenophontem quidem omnes Anab. 3, 4, 5: Ἐν τῇ χαράδρᾳ ζωὴ ἐλήφθησαν ὡς ὀκτωκαίδεκα, sed Hist. Gr. 1, 2, 5: Ἐνα μὲν ζωὸν ἔλαβον, nonnulli πεζόν, varietate facilius explicanda, si ζῶν scriptum fuit. Certe saepe sic variatur inter ἀείζωος et ἀείζωος, mirumque est solum Atticorum Xenophontem usum esse forma ζωός, neque vestigium reperiri apud Atticos Attici illius ζῶς ubi vel maxime ei est locus. Eadem librariorum consuetudo in inferendis formis κακονόοις, ὁμονόωσ, quae κακόνοις, ὁμόνωσ sunt scribendae, ut ἀγγλίνωσ, πολύνωσ et reliqua omnia eodem modo. Non minus vocabuli φῶος aliena a prosa Atticorum videtur forma soluta nec nisi in genitivo et dativo usurpata, quamvis librarii hunc usum ita perverterint ut 4, 2, 9, 26, φῶουσ bis in deterioribus sit in φωτός mutatum et rursus φῶος illatum pro φῶσ in meliores 4, 2, 28. Quodsi vera est Porsoni *Tracts* p. 390 opinio Graecos φῶσ per φωτός, φωτί, non flexisse ante Macedonum imperium, neque φωτεινός aut φωτίζειν dixisse, sed Xenophonti Comment. 4, 3, 4 (adde 3, 10, 1) librariorum intulisse φωτεινός pro φῶος, quo non solum Plato aliique Attici constanter, sed ipse alibi utitur Xenophon (v. Kidd. ad Dawes. p. 146 ed. sec.), ne φωτός quidem relinquendum aut ipsi Comment. 4, 3, 3, aut Platoni Reip. 7, p. 518 A, B; 532, C, etsi nullum apud hunc est exemplum formae φῶουσ, ut ne apud Xenophontem quidem alterum exstat formae φῶος, quae

in melioribus est Cyrop. 4, 2, 28, ubi ceteri φῶς, ut reliquis est locis omnibus et hoc ipso restitui ex minus bonis. Estque id multo credibilius quam Xenophontem inter has formas ita fluctuasse ut Theodori Studitae similesque scriptores inter φαεινός et φωτεινός, φωτός et φάους, in iisdem prope versibus.

Dignum notatu quod 1, 4, 28: *Μάλα ἰδροῦντι τῷ ἔπρω*, minus quidem boni tantum praebent formam *ἰδρῶντι*, quae in nullo est in eadem formula Anab. 1, 8, 1, sed est in optimo B. Hist. Gr. 4, 5, 7, ut minime vana videatur Buttmani Gram. vol. 1, p. 506, suspicio diffidentis quodammodo libris apud Atticos hanc formam non item ut apud Iones, velut Homerum et Hippocratem constanter, exhibentibus, ut re non satis explorata opinabatur. Nam praeter libros Xenophontis etiam Theophrasti Fragm. 9 De sudoribus 36, variant inter *ἰδρῶσι* et *ἰδροῦσι*, quod constanter est apud Aristotelem, et 7, 11, 29, 30, 33, bis omnes *ἰδρῶσιν*, sed 32, 34, 35, 37, 38, *ἰδρουσι*, 34 *ἰδροῦμεν*. Cuiusmodi formarum alternatio quum nimis sit absurda quam ut Theophrasto possit tribui, restituendum erit apud illum omnesque antiquiores ω pro ου, ut in contrario *φιγῶ*, quod apte contulit Buttmannus. Illud etiam notabile quod quum in libris Xenophontis nullum sit exemplum huius formae pro *ἰδῶ* ab librariis, ut apud Platonem pro *ἀνιδίειν* et *ἀνιδίτι*, illatae, Theophrasto formam etiam alibi ab eo, ut ab Aristotele, interdum usurpatam vindicat unus Mediceus semel *ἰδίσειεν* exhibens pro *ἰδρώσειεν* ib. 28.

Non *ὄντιναοῦν*, ut libri Cyropaediae et Anabasis, sed *ὄντινοῦν*, scripserat Xenophon, quod ex libris restitui Diodoro 1, 59, 61, et Platoni quoque, cuius modo hanc modo alteram libri formam praebent, constanter est restituendum, ut Demosthenis confirmant libri p. 542, 20; 574, 20.

Quod 5, 5, 12 est in omnibus *τοῦτο ἐγὼ πάνν χαλεπῶς φέρω*, haud dubie scribendum *παγγαλέπως*, cui vix uspiam pepercerunt librarii, ut alterum neque Xenophonti relinquendum putem neque Platoni Conv. p. 176 A, etiamsi sit in omnibus. Nihili est quod Plutarchi Pericl. c. 13 extr. legitur in libris: *Οὕτως ἔοικε πάντη χαλεπὸν εἶναι καὶ δυσθήρατον ἱστορία τάληθές*, pro *παγγάλεπον*, quod habet Mor.

p. 700 D: *Τὴν αἰτίαν ἔχον ἄπορον ἢ παγχάλεπον. Atque sic πάμπολύς saepe mutatum videtur in πάνυ πολὺς.*

¶ Crasin etsi ego in plurimis restitui ubi non intellecta ab librariis etiam graviora pepererat vitia, ut ἄν pro ἄ ἄν, 5, 3, 9; 5, 5, 35, tamen in multo pluribus esse restituendam certum reddunt libri easdem modo exhibentes modo solvantes, ut Atticorum omnium inde ab Thucydide usque ad Oratores, inter quos Demosthenis Parisinus S. saepe praebet, sed saepe etiam solvit crasin, et recentiores, qui Atticas crases studiose sunt aemulati. Nam quae aliquoties pro ὁ ἀνὴρ vel ἀνὴρ et pro οἱ ἄνθρωποι vel ἄνθρωποι restitui ἀνὴρ et ἄνθρωποι, eadem etiam aliis locis nonnullis restituenda videntur, ut 1, 2, 7; 7, 5, 81 et similibus, ubi aut inter ἄνθρωποι et οἱ ἄνθρωποι variant libri, ut H. Gr. 4, 1, 34, Anab. 1, 7, 6, aut ἄνθρωποι praebent, ut Oecon. 6, 3, 8, 12. Idem dicendum de apostropho singulis paginis neglecta. Et quanquam etiam in inscriptionibus eiusdem aetatis eadem cernitur inconstantia, tamen inter pronuncian- dum crasin fuisse servatam ostendunt exempla neglectae in iisdem apostropho in versibus poetarum. Multa vero etiam hoc in genere olim fuisse aliter scripta produnt vitia hinc nata quale latere videtur 4, 3, 14: *Πρὶν ἀκριβοῦν τὸ ἔργον τοῦτο*, ubi meliores *τοῦτο ἔργον*, haud dubie pro *τοῦτ- γον*, ut *τοῦνεῖδος* in *τοῦτο ὄνειδος* depravatam notavi apud Dionem Chrys. vol. 1, praef. p. XVII.

¶ His accedunt leviora quaedam vitia orthographica, ve- lut *φιλονεικεῖν*, *φιλονεικία*, *φιλόνεικος*, sed etiam in libris interdum recte per *ι* scripta, ut in Volum. Herculan. vol. 1, p. 61 ed. Oxon., ubi *ΦΙΛΙΟΝΙΚΕ*, etsi per *EI* ibidem p. 84, 17, Isocratis melioribus et Demosthenis Parisino S. p. 433, 12, in alio p. 535, 25. *Φιλόνικος* enim quum Aristoteles in Rhetorica, ut dictum ad Thes. Stephani, ducat a *νίκη* et cum *φιλότιμος* componat, quocum *φιλόνεικος* componitur apud Platonem, satis coarguit quum apud illum tum apud alios omnes vel propter terminationem suspectum adiectivum *φιλόνεικος* pariterque nomina *Φιλόνεικος* et *Φιλονεικίδας*, sic scripta etiam in inscriptionibus, sed in aliis recte per *ι*, ut *γείνεσθαι* iam antiquitus scriptum et *γείγνεσθαι* et *πέλιπτειν* vel in superstitibus codicibus, unde nihil

colligitur nisi ι in his produci, *Τεταλας* apud Eusebium Praepar. 2, p. 57 C, pro Diodoreo *Τιταλας*, i. e. *Τειταλας*, et *ελλη* pro *ἔλλη*, ridiculoque mendo *Cyrop.* 5, 5, 7, in D. *ἀπειλῶν* pro *πλῶν*, quod in memoriam revocat non minus ridiculo mendo depravatam *Tactici* locum Ms. apud Bandin. *Bibl. Med.* vol. 2, p. 228 B: *Ῥητέον ὅτι παντός τοῦ ἐν τῇ στρατιᾷ πλήθους τὸ μὲν ἐστὶ μάχιμον, ὃ καὶ ἀπειλητικὸν καὶ ἐνοπλον καὶ στρατεύμα καὶ στρατός ὀνομάζεται*, quo usus sum ad *Cyrop.* 3, 2, 11, ubi *ὄπλιτικὸν* scribendum. Eiusdem est generis *ἀμαχέλ*, quod quamvis positum a grammaticis recentioribus, etiam *ἀμισθεὶ* et similia praecipientibus, de quibus dixi ad Stephanum, nihilo tamen verius quam *ἀνατεὶ* aut *ἀνεγκλητεὶ* apud Isocratem p. 315 D, ubi *ἀνεγκλητεὶ* servavit gramm. Bekkeri p. 400, 28, et alia pleraque huius generis, quae vel ubi ι corripitur inferunt librarii. Pro *ἀμαχί* autem quod 4, 2, 28, est *ἀμαχητεὶ*, in melioribus *ἀμαχητεὶ* scriptum, ut in duobus *Anab.* 4, 2, 15, haud dubie cum *Zonara* scribendum *ἀμαχεὶ* vel *ἀμαχί*, ut *Thucydidi* 4, 73, *ἀμαχητεὶ* illatum pro eodem. Neque *ἀμάχητοι* *Cyrop.* 6, 4, 14, *Xenophontem* videtur, sed *ἀμαχοι*, ut 4, 1, 16, et *δυσμάχητον* illatum pro *δύσμαχον* apud *Libanium* argum. *Demosth.* p. 8, 4, et similia alibi, ut apud *Xenophontem* aliosque saepe *ἀπαρασκευάστος* pro *ἀπαρασκευος*.

Sed missa longiori de huiusmodi vitiis disputatione, quibus *Cyropaediam*, ut *Atticorum* omnium scripta, inquinavit librariorum, ut verissime de forma *ἀχθεσθήσομαι* etiam illi 8, 4, 10, in plerisque illata disserens dixit *Pieronus* ad *Moerin* p. 21, incredibilis in solutae orationis scriptoribus licentia, locus nonnullos attingere placet nondum satis emendatos aut alioqui animadversione dignos.

1, 2, 2. *ἀρεῖσαι παιδεύειν ὅπως τις ἐθέλει τοὺς ἑαυτῶν παῖδας*. Pluralis eodem modo positus creditur ut infra *ἦν δέ τις τούτων τι παραβαλὴν, ζημίαν αὐτοῖς ἐπέθεσαν*. Quod loquendi genus certiori quam huius loci testimonio confirmatum velim, ubi *ἑαυτου* D. G.

1, 2, 10. *αὐτός τε θηρᾶ καὶ τῶν ἄλλων ἐπιμέλεται ὅπως ἂν θηρῶσιν, ὅτι ἀληθεστάτη αὐτοῖς δοκεῖ εἶναι αὕτη ἢ μελέτη τῶν πρὸς τὸν πόλεμον*, recte non habebit nisi deleto articulo *ἦ*, qui sententiam corrumpit, pariterque 8, 1, 37: *Ἐξεπόνει*

τὰς πολεμικὰς τέχνας καὶ τὰς μελέτας, quum hic quoque dicantur πολεμικαὶ μελέται, scribendum καὶ μελέτας.

1, 2, 13. εἶσαν μὲν ἂν οὗτοι πλείον τι γεγονότες ἢ τὰ πεντήκοντα ἔτη ἀπὸ γενεᾶς. Libris melioribus inter πλείον τι et πλείον variantibus, Stobaeo etiam πλέον praebente, semel dixisse sufficiat formam πλείον Xenophonti saepe male esse illatam modo pro πλέον, ut in formula πλείον ἔχειν 1, 6, 26, 27, in plerisque, et in omnibus Hipparch. 4, 13, et ubi cum altera alternat Ages. 2, 24, modo pro forma πλείν, ubi ἢ sequitur cum numerali, cuius nullum in libris eius relictum est vestigium, unde Piersonus ad Moerin p. 294, satis habuit exemplis Aristophanis formae πλείν addere Xenophontis et Antiphontis formae πλέον. Sed etiam in prosa restituendum esse alterum tenui iam constat unius S. Parisini Demosthenis indicio p. 413, 2, semel servantis quod ipse ceteris locis cum reliquis obscuravit. Hic quum γεγονότες in libris non minus bonis post ἔτη sit positum, fieri potest ut πλείν ἢ τὰ πεντήκοντα tantum scripserit Xenophon, ut Anab. 2, 6, 30: "Ἦστην δὲ ἄμφω ἀμφὶ τὰ πέντε καὶ τριάκοντα ἔτη ἀπὸ γενεᾶς. Nam saepe vocabula ex margine illata incerta sede se produnt, etsi cavendum est ne in lusum vertant huiusmodi suspiciones, ubi non alia accedunt argumenta. Sed vix dubium Hist. Gr. 1, 6, 32, praeter ἔφη delendum esse εἶη et καλῶς ἔχοι scribendum.

1, 4, 17. ἐβουλεύσατο οὖν κράτιστον εἶναι λεηλατῆσαι ἐκ τῆς Μηδικῆς, mire operoseque dictum pro simplici ἐβουλεύσατο λεηλατῆσαι, quae usitata est verbi constructio cum infinitivo rei quam quis decernit, ut verba κράτιστον εἶναι non minus sint importuna quam κράτιστον 7, 5, 78.

1, 4, 23. εἰστήκεσαν] ut hic inter illud et ἔστησαν, sic Anab. 1, 6, 6, inter ἀφεστήκεσαν et ἀπέστησαν variant libri, et utroque loco monstrare videntur formam ἔστασαν, quae cum altera alternat 8, 3, 9, ut alibi inter ἐδεδοίκεσαν et ἐδέδισαν, ἐδεδίσαν, ἔδειςαν variantes apud Thucydidem et Xenophontem suspectam reddunt formam productiorem, et quod 1, 3, 10, est in nonnullis ἐδεδοίην pro ἐδεδοίκειν, ἐδέδειν vel ἐδέδιη prodere videtur, si ην pro ειν, quod saepius est in libris Xenophontis, ut εἰώθην Anab. 7, 8, 4, ἡκηκόην Oecon. 15, 5, ad η pro ειν, de quo dixi p. XI, referendum est.

1, 6, 7. Mirum accidit ἀνθρώπων ἄλλων pro ἄλλων ἀνθρώπων, ut s. 8, ἄλλους ἀνθρώπους, praesertim praegresso αὐτός, et suffecturo solo ἄλλων.

1, 6, 33. ὅπως σὺν τοιούτῳ ἔθει ἐθισθέντες προότεροι πολῖται γένοιτο neque hic scripsit Xenophon, neque Comment. 2, 1, 28: *Ἐὶ δὲ καὶ τῷ σώματι βούλει δυνατὸς εἶναι τῇ γνώμῃ ὑπηρετεῖν, ἐθιστέον τὸ σῶμα καὶ γυμναστέον σὺν πόνοις καὶ ἰδρωσὶ, ubi delendum σὺν, ut Cyrop. 1, 2, 10: Καὶ γὰρ πρὸ ἀνίστασθαι ἐθίζει καὶ ψύχῃ καὶ θάλαπῃ ἀνέχεσθαι, γυμνάξει δὲ καὶ ὁδοιπορίαις καὶ δρόμοις. Hoc autem loco quid scripserit, quum nihili sit sive σὺν ἔθει sive ἔθει ἐθισθέντες, in medio relinquo, quum non leve scripturae vitium, sed scholion aliquod illatum videatur, qualia per multa in primo maxime libro conspiciuntur in libris, quum ne solum quidem σὺν τοιούτῳ ἔθει satis placeat.*

2, 2, 2. ἐγένετο κρέα ἐκάστῳ ἡμῶν τρία ἢ καὶ πλείω τὰ περιφερόμενα. Suspectum ἢ, quod omittunt meliores. Nam frequens est καὶ certe inter duo numeralia positum, ut apud Thucyd. 1, 82: *Διελθόντων ἐτῶν δύο καὶ τριῶν*, et Xenoph. ipsum Eq. 4, 4: *Λίδων ἀμάξας τέτταρας καὶ πέντε*, multosque recentiorum, ut Polybium, Plutarchum et alios, interdum ab editoribus in ἢ mutatum, ut apud Hesychium initio Epistolae ad Eulogium, *τριῶν καὶ τεσσάρων στοιχείων*. V. Valcken. Opusc. vol. 2, p. 187. Quod inter et ἢ variant libri Anab. 4, 7, 10, inter καὶ et ἢ καὶ Demosth. p. 816, 7.

2, 2, 14, quod semel est τοῦ κλάειν καθίζοντος, sequente bis 14 et 15 κλάοντας καθίζειν, ut est Comment. 2, 2, 11; Platonis Ion. p. 535 E, et ratio postulat, adeo est insolenter dictum ut si recte scriptum καθίζοντος, κλάειν ex praecedente s. 13 κλάειν ποιεῖν repetitum videatur pro participio. Simile nec minus mirabile genus loquendi ὁμοιοί ἦσαν θαυμάζειν vel θαυμάζοντες Anab. 3, 5, 13, nihilo melioris est fidei et haud dubie ad librariorum commenta ablegandum, in quibus explicandis saepe opera perditur, etsi ipsae librorum varietates quanta eorum fuerit licentia demonstrant.

Qui scripsit Anab. 4, 8, 12: *Οὗτοί εἰσιν οὓς ὄρατε μόνοι ἔτι ἡμῖν ἐμποδῶν τὸ μὴ ἤδη εἶναι ἔνθα πάλαι ἐσπεύδομεν*, in quo libri omnes consentiunt, Cyrop. 2, 4, 23, non scripsit in quo

item omnes consentiunt: Ἀποσοβοῦντες ἂν ἐμποδῶν γίνονται τοῦ μὴ ὁρᾶν αὐτούς τὸ ὅλον στρατεύμα, sed τὸ; nec Plato Leg. 8, p. 832 A: Αὕτη ἐμπόδιος γίνεταί τοῦ μὴ καλῶς ἀσκεῖν τὰ περὶ τὸν πόλεμον ἐκάστους· 11, p. 925 E: Ἄ μυρία ἐν ἀνθρώποις ἐμπόδια γίνεταί τοῖς τοιούτοις ἐπιτάγμασιν τοῦ μὴ τίνα ἐθέλειν πείθεσθαι, sed τὸ; nec Demosthenes p. 669, 12: Καὶ τοῦ μὴ λαβεῖν Ἀμφίπολιν τοῦτ' ἐμποδῶν κατέστη· aut p. 702, 26: Ἐνούσης δὲ οὐδεμιᾶς ἔτ' ἀποστροφῆς τοῦ μὴ τὰ χρήματ' ἔχειν ὑμᾶς, sed τὸ μὴ, ut p. 676, 12: Τρεῖς δὲ μόναι ψῆφοι διήνεγκον τὸ μὴ θανάτου τιμῆσαι, ipse S. cum aliis nonnullis τοῦ, et apud Thucydidem 2, 75, 5: Ξύνδεσμος δ' ἦν τὰ ξύλα τοῦ μὴ ἀσθενὲς εἶναι το οἰκοδόμημα, reponendum quod 2, 102, 5: Αἴ τε νῆσοι πυκναὶ καὶ ἀλλήλαις τῆς προσχώσεως τῶ μὴ σκεδάννυσθαι ξύνδεσμοι γίνονται, est in tribus τό. Non minus enim absurdum τῶ quam apud Dionem Chrys. Or. 70, vol. 2, p. 376: Οὐδὲν γὰρ ἡ ἀστρονομία ἐμποδῶν ἐστὶ τῶ μὴ τὰ δέοντα ποιεῖν, de quo in τὸ mutando dixi praefat. vol. 1, p. XVI. Simile vitium perspexerat fere iam Schneiderus apud Xen. Cyrop. 8, 7, 12: Ἄ σάφ' ἴσθι τῶ εὐφραίνεσθαι πολλὰς ἀσχολίας παρέχει, ubi τοῦ scripsi. Nam aut genitivus in talibus ponendus aut τὸ μὴ, ut Hist. Gr. 6, 1, 16: Οὐδὲ διὰ ταῦτα ἀσχολίαν ἔχει τὸ μὴ πράττειν αἰεὶ τὸ δέον, ubi mire turbarunt librarii, qui saepe aut μὴ addunt aut τοῦ inferunt pro τὸ locis etiam multo magis alienis. Aliud genus mendii obscuravit idem τὸ μὴ 2, 2, 20: Ἄμα μὲν συναγορευόντων ἡμῶν, ἅμα δὲ καὶ αἰσχροὺν ὄν τὸ ἀντιλέγειν μὴ οὐχὶ τὸν πλεῖστα καὶ πονοῦντα καὶ ὠφελοῦντα τὸ κοινὸν τοῦτον καὶ μεγίστων ἀξιοῦσθαι, ubi haud dubie transposito post ἀντιλέγειν articulo scribendum, ut Conv. 3, 3: Οὐδεὶς ἀντιλέγει τὸ μὴ οὐ λέγειν, et apud Dionem Chr. Or. 61, vol. 2, p. 320: Αἰσχροὺν ὄν ἀντιλέγειν τὸ μὴ οὐχὶ — ἀξιοῦσθαι.

3, 1, 8. εἰς καιρὸν ἤκεις, ὅπως τῆς δίκης ἀκούσης. Quod D., qui ἀκούσεις, monstrat ἀκούσει, ostendit quae sit fides plurimorum huiusmodi aoristi post ὅπως exemplorum, pariter atque eiusdem post οὐ μὴ illati pro futuro. Infra 5, 2, 23: Σκεπτέον ὅπως ὁ Ἀσσύριος ἡμῶν μὴ ἐπικρατήσῃ, in libro uno esse videtur quod Stephanus restituit ἐπικρατήσει.

3, 2, 1. ταῦτα μὲν δὴ ὁ Κῦρος ἠκηκόει. Quum hoc quidem per se intelligatur et inane sit, nisi quid addatur, me-

liores autem ἡκησθεῖς praebeant pro ἡκηκόει, scribendum videtur ἀκούσας ἥσθη potius quam ἤκουσεν ἥσθεις. Sic 6, 2, 21: Οὐδεὶς ἂν ἥσθειη ἀκούσας.

3, 3, 11. οὕτω δὴ πρῶτον μὲν ἐξώπλισε τὴν στρατιὰν καὶ κατέταξεν ὡς ἐδύνατο κάλλιστα τε καὶ ἄριστα, scribendum potius ἔταξεν. Κατατάττειν enim est collocare, quod alienum ab hoc loco. Atque similis fortasse correctio adhibenda 8, 1, 40: Καταμαθεῖν δὲ τοῦ Κύρου δοκοῦμεν ὡς οὐ τούτῳ μόνῳ ἐνόμιζε χρῆναι τοὺς ἄρχοντας τῶν ἀρχομένων διαφέρειν τῶ βελτίονας αὐτῶν εἶναι, ἀλλὰ καὶ καταγοητεύειν ὥστε χρῆναι αὐτούς, quum Anab. 5, 7, 9: Ποιῶ δ' ὑμᾶς ἐξαπατηθέντας καὶ καταγοητευθέντας ὑπ' ἐμοῦ ἦκειν εἰς Φᾶσιν, meliores praebuerint γοητευθέντας, eodemque verbo saepissime utatur Plato, composito recentiores demum. Simili varietate Anab. 3, 2, 39: Τῶν μὲν νικῶντων τὸ κατακαίνειν, τῶν δὲ ἡττωμένων τὸ ἀποθνήσκειν ἐστὶ, C. pr. καίνειν, quod est Cyrop. 4, 2, 24, idemque κηρύξαντα et μηνύσῃ pro κατακηρύξαντα et καταμηνύσῃ Anab. 2, 2, 20.

4, 3, 17. οὐκοῦν πάντα καγὼ ταῦτα ἐπιπεὺς γενόμενος συγκομιζομαι πρὸς ἑμαυτόν. Quod a Gabrielio expressum Schneiderus reiecit συγκομιοῦμαι, ceteris quae sequuntur futuris ita congruit ut librorum in altero consensum non pluris quis faciat quam deteriorum quorundam in sequentibus scripturam τεκμαίρομαι pro τεκμαροῦμαι aut meliorum τειχίσασθαι pro τειχεῖσθαι inferentium 6, 1, 19, et alius διακοντιζόμενος pro διακοντιούμενος 1, 4, 4.

5, 1, 25. σχεδὸν αὐ ἐρωῶμεν τοὺς φίλους σου πάντας ἐθελουσίους συνεπομένους. Aptius est σοι, ut sequitur πάντες σοι Μῆδοι ἐκόντες συνηκολούθησαν.

5, 1, 29. ἐπὶ τούτῳ πάντες οἱ Μῆδοι τοιάδ' ἔλεγον. Πάντες hic non aequè aptum ut s. 25, aptius scribi videtur πάλιν.

5, 2, 10. οἶδ' ὅτι καὶν πρίατο. Quod genitivum quempiam addi, ut 3, 1, 36, πόσον ἂν πρίατο, solennius putavit Schneiderus, eundem omisit Eupolis apud Athenaeum 1, p. 17 D: Ταγηνίξειν δὲ καὶν πριαίμην.

5, 3, 59. ἄλλοτε ἀλλαχῆ. Non ita, sed ἄλλοτε ἄλλη dicere solet Xenophon, quod hic monstrat D., qui ἄλλη μάχῃ, i. e. ἄλλη, superscripto λαχῆ. Eodem auctore ἀλλαχόσε in ἄλλοσε mutavi 7, 4, 7.

5, 4, 17. ὅπως τὰπιτήδεια ἔξουσι συνεπεμέλετο. Recte Schneiderus ἔξουσιν ἐπεμέλετο, et, ut opinor, κατεσκήνου pro συγκατεσκήνου. Nam συγκατασκήνωσις quid sit docet Anon. Περί συγκατασκηνώσεως p. 138 ed. Koechly.

5, 4, 40. ὡς εἴη ἐν τοῖς ἀφθονωτάτοις στρατεύεσθαι. Usus et ratio poscunt ἐν ἀφθονωτάτοις.

5, 4, 45. ἐκτεταμέναις μὲν ταῖς ἀμάξαις, ἀνειργμένοις δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις σκευοφόροις ἐπὶ πολὺ. Quum nihili sit ἀνειργμένοις, libris inter hoc et ἀνειργομένοις variantibus, conieci ἀνειρμένοις, ut idem acciderit quod in praecedenti verbo ἐκτεταγμέναις scripto in uno, ut συντεταγμένος et ξυνταχθῆναι pro altero verbo illata sunt Hist. Gr. 4, 8, 22, et Thuc. 5, 9, et πεπραγμένη ibid. 4, 3, 31, pro πεπραγμένη.

5, 5, 1. ὅτι ἐγὼ ἂν ὡς ἐκεῖνον ἴοιμι (ἰοίμην ut dixi supra p. X.) στρατοπεδευσόμενος. Inane est vocabulum postremum, nisi συστρατοπεδευσόμενος scribitur.

5, 5, 39. ἀρτοκόποι potius quam ἀρτοποιοὶ hic quoque, ut alibi semper, scripserat Xenophon, apud ipsum aliosque saepius in alterum depravatam. Est idem in inscriptione Attica apud Boeckh. vol. 1, p. 548, n. 1018. Phrynichum autem p. 222, recte Lobeckius iudicavit non hoc reiecisit, sed ἀρτοποιός, etsi libri contrarium faciunt dicentem.

6, 1, 6. οἱ μὲν δὴ τοιαῦτα ἔπαιζον σπουδῇ πρὸς ἀλλήλους. Mirum genus loquendi, quod H. Stephanus in Thes. explicavit, Utebantur iocis habentibus aliquid serii, librario deberi suspicor, quum Xenophon idem scripsisset quod diligens eius lector Dio Orat. 2, vol. 1, p. 78: Ταῦτα μὲν οὖν ἐπὶ τοσοῦτον ἅμα σπουδῇ ἐπαιζάτην. Quod ipse aliter dixit Comment. 1, 3, 8: Τοιαῦτα μὲν περὶ τούτων ἔπαιζεν ἅμα σπουδάζων. Sic autem Hist. Gr. 7, 2, 9: Ἐνθα δὲ θεάσασθαι παρῆν ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ τοὺς μὲν ἄνδρας δεξιουμένους ἀλλήλους, τὰς δὲ γυναῖκας ἅμα χαρᾷ δακρυσσας. Contra Arrianum Exped. 6, 13, 5: Ἀνθρωπὸν τινα πρεσβύτερον λέγει Βοιωτίον — προσελθόντα τοῦτον βοιωτιάζοντα ἅμα τῇ φωνῇ ταῦτα φάσαι, scripsisse βοιωτιάζοντα τῇ φωνῇ persuadet quem imitatur Xen. Anab. 3, 1, 26: Ἀπολλωνίδης τις ἦν βοιωτιάζων τῇ φωνῇ.

6, 1, 42. ἐμβαλεῖν που τῆς ἐκείνων χάρας] ποι Karpeyne

van de Coppello Mnemos. vol. 3, p. 384. Sic dicitur *δευρο ἐμβάλλειν* 2, 1, 5, et quicquid est huius generis.

6, 2, 28. Vitiosum *μειμιγμένην* pro *μεμαγμένην*, ab Hemsterhusio correctum; repetiit Suidas, ipse pariter atque Zonaras libris usus nihilo fere emendatioribus quam qui hodie supersunt. Neque ille tantum, sed ipse Stobaeus partim satis speciosas, sed saepe etiam manifestas correctorum exhibet scripturas.

7, 1, 5. ἐπεὶ δὲ προεληλύθεσαν ὡς εἴκοσι σταδίους, ἤρχοντο ἤδη τὸ τῶν πολεμίων στρατεύματα ἀντιπροσιὸν παροραῖν. Necessary videtur *καθοραῖν*. Alterum repetitum videtur ex s. 4: *Παρηγγύησε δὲ παροραῖν πρὸς τὸ σημεῖον*. Sic 5, 4, 6: *Ἦδη δὲ μάλα πάντες πιεζόμενοι — καθορωῖσι τὸν Κύρον προσιόντα*.

7, 1, 38. εὐθύς γὰρ ἀνεβόησάν τε πάντες καὶ προσπεσόντες ἐμάχοντο, ἐώθουν, ἐώθουντο, ἐπαιον, ἐπαιόντο. Omissum a melioribus *ἐώθουν* tuetur etiam Dio Cassius 62, 16: *ᾨθοῦν, ᾨθοῦντο, ἀνέτρεπον, ἀνετρέποντο*. Qui imitatur haec etiam 47, 45, loco iam a Zeunio collato.

7, 2, 22. εἰς πάντα κίνδυνον ἦλθον pro *πάν κινδύνου* etsi est Eq. 12, 8: *Ἦν τι πάσῃ ὁ ἵππος, ἐν παντὶ κινδύνῳ καὶ ὁ ἀναβάτης γίγνεται*, et similiter Hist. Gr. 6, 2, 24: *Ἐν πάσῃ δὴ ἀθυμίας ἦσαν*, tamen huiusmodi exemplis nihil esse tribuendum persuadet consuetudo librariorum genitivum cum neutro *πάν* coniunctum in dativum vel accusativum mutandi, de qua Lobeckius ad Soph. Aiac. v. 1144 p. 448, 490, ut neque Aeschini p. 9, 27: *Ἐν παντὶ κακῷ γενόμενος*, neque Plutarcho Mor. p. 568 A: *Ἐν παντὶ γενέσθαι κακῷ διὰ φόβον*, sit relinquendum, cui Fab. c. 25: *Ἐπὶ πάν δέους ἄγων τὴν πόλιν* pro *δέος* ab Reiskio restitutum confirmavit codex, neque Xenophonti tale quid tribuendum, cui Thucyd. 7, 55: *Ἐν παντὶ δὴ ἀθυμίας ἦσαν*, etiam pro *πάσῃ* vindicat *παντί*. — Ib.: *Ἐπεὶ γὰρ ἔγνω ἑμαντὸν μὴ ἱκανὸν ὑμῖν μάχεσθαι*, quum *ἱκανῶς* sit in melioribus, in D. *ἱκανὸν εἶναι*, Xenophontem pro his grammaticorum commentis scripsisse conicio *ἐπεὶ γὰρ ἔγνω μὴ ἱκανὸς ὢν ὑμῖν μάχεσθαι*, ut *ὄρω ὀφείλων* in melioribus fere servatum restitui 5, 2, 8, pro *ὅτι σε ἀληθεύοντα ὄρω*, ἤδη *ὀφείλω*, ut Euripides loquitur Med. 350: *Καὶ νῦν ὄρω μὲν ἐξαμαρτάνων*. Thuc. 7, 47: *Τοῖς ἐπιχει-*

ρήμασιν εώρων οὐ κατορθοῦντες. Sic Hist. Gr. 7, 3, 4: Ἐπει ἔγνω οὐκ ἂν δυναίμενος τῶν Θηβαίων ἐχόντων τὴν ἀκρόπολιν τῆς πόλεως κρατεῖν.

7, 5, 61. οὐδεὶς γὰρ ἂν ἦν ὅστις οὐκ ἂν ἀξιώσειεν εὐνοῦ-
χου πλέον ἔχειν ἐν παντί, εἰ μὴ τι ἄλλο κοεῖττον ἀπειρογοι.
Praeter ἂν ab nonnullis omissum haud dubie delendum
etiam ἦν, iam ab Weiskio eiectum, ut a me Anab. 4, 8,
20: Τὰ μὲν ἄλλα οὐδὲν ὅτι καὶ ἐθαύμασαν cum C. et Suida.
Nam etiam Hist. Gr. 7, 5, 26: Συνεληλυθῦλας σχεδὸν ἀπάσης
τῆς Ἑλλάδος οὐδεὶς ἦν ὅστις οὐκ ᾤετο κ. τ. λ., ubi additum
ἦν ut rarius notavit Wolfius ad 5, 1, 3: Οὐδεὶς ἐκεῖνον τῶν
στρατιωτῶν ὃς οὐκ ἐδεξιώσατο, delendum quod abest ib. 6,
2, 34, Cyrop. 8, 2, 24. Optativo sic Cyneg. 5, 33: Οὐδὲς
ὅστις οὐκ ἂν ἰδῶν ἐπιλάθοιτο. Non minus supervacuum οἶδα
Cyrop. 8, 7, 7: Ἐν τ' ἐκτησάμην οὐδὲν οἶδα ὅ,τι οὐ διεσω-
σαμην. Ἔστιν sic addunt nonnulli Demosthenis p. 1265, 10.

7, 5, 85. ἀλλ' ὥσπερ ἐν Πέρσαις ἐπὶ τοῖς ἀρχείοις οἱ ὁμοτί-
μοι διάγουσιν, οὕτω καὶ ἡμᾶς φημι χρῆναι ἐνθάδε ὄντας τοὺς
ἐντίμους πάντας ἄπερ καὶ ἐκεῖ ἐπιτηδεύειν, ubi πάντα ne-
cessarium esse intellexit Stephanus, duplex restituenda
videtur crasis πάνθ' ὅσαπερ κάκει. Idem vitium corrigen-
dum apud Demosthenem p. 586, 17: Τοῦτον ἐσυρίττετε καὶ
ἐκλώζετε καὶ πάντα ἃ μίσους ἐστὶ σημεῖα ἐποιεῖτε. Cuiusmodi
hiatus quum alienus sit ab illo, restituendum videtur πάνθ'
ὅσα, quod est p. 445, 14; 446, 14; 528, 20; 544, 1; 1070, 1;
et praeferendum fortasse p. 444, 10, ubi alii πάνθ' ἅ, quod
certe vincit prius illud, ut simile p. 446, 13: Καὶ γέγονε
τὰ πράγματα πάνθ' ὥσπερ αἶνιγμα.

8, 5, 14. οὕτω δὲ ἐχόντων ἡγεῖτο, εἴ τις καὶ ἐπύθοιτο
νυκτὸς ἢ ἡμέρας, ὥσπερ ἂν εἰς ἐνέδραν εἰς τὸ στρατόπεδον
τοὺς ἐπιθεμένους ἐμπύπτειν. Delendum videtur alterum εἰς.

Epilogus Cyropaediae, qui non solum nihil commune
habet cum consilio eius quale in prooemio declaratur, sed
etiam cum universa libri ratione ita fere congruit ut cum
ficta fabula disquisitio et confutatio eius historica, eos-
demque Persas quos Cyropaedia saepius tanquam nondum
degenerantes a prisca virtute ita laudaverat, ut 4, 3, 2, in
medio relinqueret an voluptati essent dediti, sic exagitat
ut nihil boni eis relinquat, quum ita sit compositus ut paullo

post illam et certe ante eversum regnum Persicum scriptus videatur, non mirum si in singulis verbis nihil fere habet quod non potuerit scribi a Xenophonte. Nam pauca illa quae rara sunt etiam apud alios, sed nihilominus reperiuntur etiam apud illum, ut *θρυπτικός* pro *τρυφερός* s. 15, quod est etiam Comment. 1, 2, 5, si maxime illius auctoritate non possent confirmari, non tamen suffectura essent ad eripiendum ei libellum, qui antiquitus cum Cyropaedia coniunctus iam Pollucem et Athenaeum omnesque post illos fefellit usque ad Valckenarium, multarum huiusmodi fraudum prudentissimum investigatorem.

S U M M A R I A .cn

L I B. I.

Ostendit auctor operis proemio non adeo difficile videri hominibus imperare, modo quis eorum naturam cognitam prudenter tractare sciat. Quam in rem Cyri affert exemplum, atque ita commode ad narrationem instituendam transit (c. 1.). Cyri genus et corporis animique dotes, eiusdemque educatio puerilis ad leges Persicas instituta, quarum ratio et praestantia explanatur (c. 2.). Duodecim annos natus Cyrus ad avum profectus est, apud quem multa pueriliter quidem, sed ingenue atque ita dixit et fecit ut egregiam mentis et animi indolem ostenderet omniumque amorem sibi conciliaret (c. 3.). Exactis pueritiae annis gravitatem et verecundiam induit: aequales obsequio et comitate sibi devincit, inter quos unice tenetur equitandi et venandi studio. Sedecim annos natus tirocinium ponit et documentum artis imperatoriae edit adversus Assyrios. In Persas redeuntem deducunt Medi magno comitatu, quorum unus eius pulchritudine captus aegre ab eo discedit (c. 4.). Transactis modeste et strenue legitimis usque ad aetatem virilem annis a Persis praeficitur exercitui qui Cyaxari mittitur auxilio contra Assyrios (c. 5.). Cyri oratio ad mille duces sui exercitus. Proficiscentem prosequitur. Cambyses et cum eo disserit de officiis imperatoris et singulatim quidem de rerum divinarum cura et de precibus ad deos certa lege faciendis 1.—6., de industria et cura efficiendi ut quisque modestus et probus reperiatur, et ut res necessariae suppetant exercitui 7.—11., de multiplici boni imperatoris scientia 12.—14., de tuenda bona exercitus valetudine, et de exercitationibus hanc in rem instituendis 15.—18., de artibus quibus effici possit ut milites non modo coacti et inviti, sed volentes ac lubentes imperatori pareant 19.—25., de variis artibus superandi hostes 26.—43., de divinatione in rebus suscipiendis adhibenda 44.—46. (c. 6.).

LIB. II.

Cyaxares suas hostiumque copias recenset Cyro et pugnae armorumque genus quod sit ostendit. Cyrus autem ab eo impetrat ut Persis advenientibus nova arma ad bellum felicius gerendum fieri iubeat. Concionibus de mutando armorum genere habitis Persae omnes iisdem quibus homotimi armis ornantur. Cyrus meditationes campestris instituit, et virtutis praemiis propositis studia contentionum honestarum excitat (c. 1.). Convivantium sermones ita moderatur Cyrus ut et delectent et prosint. Ergo cum narrationes de fatiitate et vecordia Persarum privatim institutorum redarguantur ab Aglaitada, Cyrus narratorum iocos defendit. Inde post seria quaedam de praemiis distribuendis rursus ad ludum sermones revocat (c. 2.). Causa de praemiis in concione agitur. Cyrus rem ad deliberandum proponit. E procerum ordine Chrysantas statuit ut in ea re virtutis singulorum ratio habeatur. E plebeiorum ordine Pheraulas praestantissima oratione idem suadet, simulque decernit dignitatis et virtutis iudicium esse Cyro permittendum. Totas centurias Cyrus ob singulares exercitationes ab ipsis institutas epulo excipit (c. 3.). Legatis ab Indorum rege ad Cyaxarem missis Cyrus accessus dat responsum. Cyaxari suadet idem ut Armeniorum rex, qui defecerat, ad officium redigatur, et probata re sub venationis specie cum exercitu ad fines eius accedit (c. 4.).

LIB. III.

Armeniae rex cum suis capitur, et iudicii quadam forma defensus a filio in fidem conditionibus aequis recipitur. Regis Armeniorum et filii eius paratum obsequium (c. 1.). Chaldaeos pariter oppressos Cyrus sibi et Armeniis socios adiungit, et utrisque volentibus montes occupatos ipse tenet: quos munire instituit. Legatos ad Indorum regem de pecunia in belli sumtus mutuo sibi danda mittit (c. 2.). Cyrum redeuntem excipiunt honorifice deducuntque abeuntem Armenii. Ornatis et excitatis militibus Cyrus persuadet Cyaxari ut iam in hostium regionem educatur exercitus: in qua praedando et cuncta vastando accedunt ad hostes. Assyriorum et Cyri diversa in castris collocandis ratio. Cyrus principes Persarum ad fortitudinem cohortatur; Assyrius omnem suum exercitum; quod sero ab hoc et frustra fieri pluribus docet Cyrus. Magno animo Persae impetum faciunt in Assyrios, qui amissis suorum multis in castra repelluntur (c. 3.).

LIB. IV.

Cyrus ob victoriam reportatam deos et milites honore afficit. De hostibus, qui nocte castra deseruerant, persequendis capitur consilium. Rem impedire conatur Cyaxaris livor et ignavia: sed ab eo impetrat Cyrus ut Medi, qui sponte velint, ipsum sequantur (c. 1.). Interim Hyrcaniorum legati de societate cum Persis ineunda veniunt: quos duces itineris secutus Cyrus cum suis et cum maxima parte Medorum proficiscitur, Hyrcanosque in fidem recipit. Hostium aggrediendorum et persequendorum modum docet, quos oppressos nullo resistente maxima clade afficit. Cyrus per servos captivos parat comeatum et summa cura providet ut socios in hostibus persequendis iam occupatos sibi devinciat (c. 2.). Persarum res equestris decernitur (c. 3.). Captivi ut contineantur sub imperio, dimittuntur liberi (c. 4.). Coena sumitur et castra custodiuntur. Cyaxares cognito suorum discessu iratus mittit qui confestim illos redire iubeat: sed Cyrus nuntium retinere studet. Mittitur nuntius cum mandatis in Persas ut novos milites mittant, sed cum litteris idem ad Cyaxarem. De praeda dividenda ita Cyrus agit ut equi et omnia quae ad rem equestrem pertinent, Persis ad instituendum equitatum cedant (c. 5.). Gobryas ab Assyrio deficit ad Cyrum. Medi de praeda divisa referunt (c. 6.).

LIB. V.

Cyrus de praeda sibi tributa ornat alios. Panthea, forma et virtute excellens mulier, custodienda committitur Araspae: qui cum adversus Cyrum egregie disputasset de amore, suamque adversus eius illecebras iactasset firmitatem, ad extremum vehementi capitur amore Pantheae. Cyrus de bello persequendo certus explorat Medorum et sociorum voluntatem, utrum secum manere velint: qui omnes haud dubitanter respondent se ab eo non esse discessuros (c. 1.). Cyrus proficiscitur ad Gobryam: hic se et sua omnia tradit Cyro. Gobryas in castra invitatus Persarum coenam admiratur. Cyrus a Gobrya et Hyrcanio exquirat quae nova sociorum auxilia possit adsciscere; et si via propter Babylonem ducat, non refugiendum, sed nunc maxime illuc iter dirigendum esse docet (c. 2.). Assyria denuo vastata praedae maxima pars tribuitur Gobryae. Cyrus ad Babylonem accedit et Assyrium ad pugnam, sed frustra provocat. Gadatas, regulus sub Assyriorum ditione agens, sed per vim a rege castratus, ad Cyrum transit et aliud castellum dolo occupatum eidem tradit. Cadusios et Sacas cum Cyro se coniunxisse paucis significatur,

qui maiores copias, ut et Hyrcanii, ad bellum educunt. *Gadatas* ad oppida sua defendenda proficiscitur, et *Cyrus* suos hortatur ut ei auxilium ferant docetque quomodo agmen ad iter nocturnum institui velit. Quibus de causis *Cyrus* militum duces nominatim appellavit exponitur. Eius cura et solertia in itinere instituto conficiendo (c. 3.). *Gadatas* a perfido vulneratus servatur a *Cyro*. *Cadusii* temere versus *Babylona* excurrunt et amisso duce magnam contrahunt cladem. Quos *Cyrus* humaniter monet et meliora edocet, simulque cum novo eorum duce hostes ulciscitur. Pactum conventum de parcendo agricolis. *Gadatas* relicto domi praesidio cum exercitu *Cyri* proficiscitur. *Cyrus* exponit cur in itinere non prope *Babylona*, sed aliquo spatio remotus praeterire velit. *Castellis* tribus potitur (c. 4.). Cum novi milites, de quibus nunciis cum mandatis missus erat, e *Perside* ad *Cyaxarem* venissent, hic invitatu *Cyri* eo libentius in eius castra proficiscitur, quod cum suis exercitibus *Medorum* agris molestus esse non vult. *Cyrus* obviam *Cyaxari* procedit cum equitatu. Altercatio inter *Cyaxarem* et *Cyrum*. *Cyaxares* conciliatus deducitur in tabernaculum et donatur a suis. Dum *Cyaxares* cum suis coenat, *Cyrus* in concione amicorum refert de bello ducendo (c. 5.).

LIB. VI.

Ante *Cyaxaris* tabernaculum congregati socii rogant *Cyrum* ne dimittat exercitum. Egresso iam *Cyaxare* decernitur bellum esse prosequendum. *Cyrus* suadet ut castellis hostium sublatis a suis nova extruantur. Probato illo consilio *Cyrus* capit loca hibernis idonea. Equitatus *Persarum* augetur et instituuntur currus falcati. *Araspae*, qui *Pantheam* violare conatus erat, ignoscit *Cyrus*, eundemque ad hostes simulata fuga iubet transire. *Abradatas* arcessitur a *Panthea*. *Abradatas* *Cyri* rem curulem adiuvat. *Plaustra* cum turribus aedificat *Cyrus* (c. 1.). *Indorum* legati mittuntur a *Cyro* ad *Assyrium* speculandi causa. *Cyri* studium in apparando bello et exercendis militibus. *Indorum* narratio de hostium copiis perturbat milites *Cyri*, quorum metum sedant conciones *Cyri* et *Chrysantae*. Decreta expeditione statim suscipienda *Cyri* studium in apparando bello et exercendis militibus. *Indorum* narratio de hostium copiis perturbat milites *Cyri*, quorum metum sedant conciones *Cyri* et *Chrysantae*. Decreta expeditione statim suscipienda *Cyrus* edicit de rebus, quibus praeter arma exercitus debeat esse instructus ad iter (c. 2.). Describitur ordo agminis, et inprimis *plaustrorum* et *impedimento-rum*. *Cyrus* e *pabulatoribus*, quos intercipi iubet, de statu ho-

stium quaerit. Araspas redit et exponit de acie hostium. Accuratus describitur acies Cyri (c. 3.). Armis ornatur exercitus, inprimisque Abradatas munere Pantheae; quae simul virum gravissimis verbis ad fortitudinem hortatur. Cyrus duces convocatos denuo ad spem victoriae excitat (c. 4.).

www.libtool.com.cn

L I B. VII.

Prandio sumto et sacris rite factis Cyri exercitus omine fausto procedit. Cum iam uterque exercitus est in conspectu, obequitat Cyrus et suos excitat totamque praelii ineundi rationem docet. Croesus tribus phalangibus invadit Cyri aciem, sed eius utrumque cornu primo impetu fugatur. Abradatas hostes incurrit, et cum nonnullis suorum cadit. Aegyptiorum globus cum fortiter resistit, pedem referunt Persae. Aegyptii tandem, cum a tergo adortus esset Cyrus, caeduntur undique, sed in fidem acceptis assignantur sedes. Quid in hoc praelio plurimum valuerit, breviter commemoratur (c. 1.). Sardibus captis Cyrus Croesum custodiri iubet et ob praedandi libidinem egregie castigat Chaldaeos. Croesum arcessitum humaniter salutat, et eius consilio de non diripienda urbe paret. Exponit Croesus de oraculis Apollinis sibi datis et suam incusat imprudentiam. Cyri clementia erga Croesum (c. 2.). Cyrus audita morte Abradatae funus ei splendidum parat: cumque Panthea prope maritum gladio incubisset, utrique amplissimum poni iubet monumentum (c. 3.). Carum controversias callide componit Adusius. Phrygiam minorem domat Hystaspas. Cyrus cum Croeso eiusque thesauris profectus Sardibus in itinere Phrygiibus, Cappadocibus, Arabibusque bello subactis petit Babylonem (c. 4.). Babylonem corona cingit et inde se caute recipit. Quasi ad obsidendam urbem fossa lata profundaue circumducitur. Urbs tandem, Euphrate in fossas derivato, viuo somnoque sepulta capitur. Res captae urbis ordinantur. Callida ratione Cyrus instituit ut amici intelligant ipsum raro in conspectum populi venire debere. Artabazus dum exponit quibus de rebus ipse adhuc Cyri consuetudine frui non potuerit, summam rerum a Cyro gestarum repetit. Chrysantas existit suasor eorum quae Cyrus maxime expetebat. Corporis custodes eligit Cyrus eunuchos. Satellites reginae et praesidium urbicum instituit. Cyri oratio ad amicos de disciplina procerum constituenda (c. 5.).

L I B. VIII.

Chrysantas assentitur Cyro et persuadet aliis observantiam cultumque regis. Munera palatina instituuntur a Cyro. Quibus

artibus effecerit ut saepe in regiae atrio comparerent optimates. Ut eosdem ad virtutis studium excitaret, ipse virtutem coluit omnem. Se suosque exercuit venando. Suum et amicorum cultum habitumque ad splendorem instituit. Servituti sub ipsius imperio addictos ab armorum usu et ab omni liberali exercitatione removit. Principes ne quid novarum rerum molirentur, effecit amore civium, quem sibi conciliavit ita, ut magis sibi quam inter se essent amici; et id quidem his usus artibus (c. 1.): multis cibos de sua mensa mittebat, aliis eos ornat ab amicis, omnino se benevolam et liberalem adversus eos praebebat: etiam medicos constituebat, qui aegrotantes curarent. Eodem consilio, ut nempe aliquid dissensionis inter eos aleretur, certamina instituit (c. 2.). Pompa Cyri primum e regia prodeuntis ad loca sacra. Sacris peractis habentur ludi equestres. Pheraulas cum homine plebeio e Sacis colloquitur de divitiarum pretio, eique omnia bona sua donat ita, ut ipse ab eo quantum satis sit ad victum et cultum accipiat (c. 3.). Amicos excipit convivio Cyrus, ubi ioci liberales non desiderantur. Nuptiis Hystaspae cum Gobryae filia conciliatis ceteros convivas cum muneribus dimittit. Socios partim domum dimittit partim secum Babylone manere concedit, quos omnes tam duces quam milites muneribus ornat. Amicis et proceribus convocatis omnes suas copias et opes ostendit (c. 4.). Cyri in Persidem proficiscentis agmen et castrorum ratio describitur. Cyrus ad Cyaxarem devertitur, a quo filia et Media dotis loco ei offertur. Cambysis auctoritate pacta fiunt iurata inter Persas Cyrumque de regno Persico. Cyaxaris filiam ducit uxorem Cyrus (c. 5.). Satrapas provinciarum constituit, quibus eandem morum disciplinam commendat, quae apud ipsum in urbe obtinet. Legatos instituit, qui cum exercitu provincias obeant; angaros item seu veredarios disponit per stationes, qui epistolas summa celeritate quocumque perferant. Asia inde a Syria usque ad mare rubrum Aegyptoque domita habitare instituit modo Babylone modo Susis modo Ecbatanis (c. 6.). Somnio admonitus se parat ad discessum ex hac vita. Cyri morientis oratio ad filios et amicos (c. 7.). Epilogus commemorat a Cyri institutis defecisse Persas posteriores et deteriores esse factos (c. 8.).

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ
ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑ.

[Α.]

Ἐννοιά ποθ' ἡμῖν ἐγένετο ὅσαι δημοκρατίαι κατε- I.
λύθησαν ὑπὸ τῶν ἄλλως πως βουλομένων πολιτεύε-
σθαι μᾶλλον ἢ ἐν δημοκρατία, ὅσαι τ' αὖ μοναρχίαι,
ὅσαι τε ὀλιγαρχίαι ἀνήρηνται ἤδη ὑπὸ δῆμων, καὶ
ὅσοι τυραννεῖν ἐπιχειρήσαντες οἱ μὲν αὐτῶν καὶ ταχὺ
πάμπαν κατελύθησαν, οἱ δὲ κἂν ὅποσονοῦν χρόνον
ἄρχοντες διαγένωνται, θαυμάζονται ὡς σοφοί τε καὶ
εὐτυχεῖς ἄνδρες γεγενημένοι. πολλοὺς δ' ἔδοκοῦμεν
καταμεμαθηκέναι καὶ ἐν ἰδίῳ οἴκοις τοὺς μὲν ἔχον-
τας καὶ πλείονας οἰκέτας, τοὺς δὲ καὶ πάνν ὀλίγους,
καὶ ὅμως οὐδὲ τοῖς ὀλίγοις τούτοις πάνν τι δυναμέ-
νους χρῆσθαι [πειθομένοις] τοὺς δεσπύτας. ἔτι δὲ πρὸς 2
τούτοις ἐνενοοῦμεν ὅτι ἄρχοντες μὲν εἰσι καὶ οἱ βου-
κόλοι τῶν βοῶν καὶ οἱ ἵπποφορβοὶ τῶν ἵππων, καὶ
πάντες δὲ οἱ καλούμενοι νομεῖς ὧν ἂν ἐπιστατῶσι
ζῶων εἰκότως ἂν ἄρχοντες τούτων νομίζοιντο· πάσας
τοίνυν ταύτας τὰς ἀγέλας ἔδοκοῦμεν ὄραν μᾶλλον
ἐθελούσας πείθεσθαι τοῖς νομεῦσιν ἢ τοὺς ἀνθρώ-
πους τοῖς ἄρχουσι. πορεύονται τε γὰρ αἱ ἀγέλαι ἢ
ἂν αὐτὰς εὐθύνωσιν οἱ νομεῖς, νέμονται τε χωρία
ἐφ' ὅποια ἂν αὐτὰς ἐπάγωσι, ἀπέχονται τε ὧν ἂν
αὐτὰς ἀπείρωσι· καὶ τοῖς κερκοῖς τοίνυν τοῖς γι-

γνομένοις ἐξ αὐτῶν ἐῷσι τοὺς νομέας χρῆσθαι οὕτως
 ὅπως ἂν αὐτοὶ βούλωνται. ἔτι τοίνυν οὐδεμίαν
 πώποτε ἀγέλην ἠσθήμεθα συστάσαν ἐπὶ τὸν νομέα
 οὔτε ὡς μὴ πείθεσθαι οὔτε ὡς μὴ ἐπιτρέπειν τῷ
 καρπῷ χρῆσθαι, ἀλλὰ καὶ χαλεπωτέρας εἰσιν αἱ ἀγέλαι
 πᾶσι τοῖς ἀλλοφύλοις ἢ τοῖς ἄρχουσὶ τε καὶ ὠφε-
 λουμένοις ἀπ' αὐτῶν· ἄνθρωποι δὲ ἐπ' οὐδένας
 μᾶλλον συνίστανται ἢ ἐπὶ τούτους οὓς ἂν αἰσθων-
 3 ται ἄρχειν ἑαυτῶν ἐπιχειροῦντας. ὅτε μὲν δὴ ταῦτα
 ἐνεθυμούμεθα, οὕτως ἐγινώσκομεν περὶ αὐτῶν, ὡς
 ἀνθρώπων πεφυκότι πάντων τῶν ἄλλων ῥᾶον ἢ ἀν-
 θρώπων ἄρχειν. ἐπειδὴ δὲ ἐνενοήσαμεν ὅτι Κῦρος
 ἐγένετο Πέρσης, ὃς παμπόλλους μὲν ἀνθρώπους
 ἐκτήσατο πειθομένους ἑαυτῷ, παμπόλλας δὲ πόλεις,
 πάμπολλα δὲ ἔθνη, ἐκ τούτου δὴ ἠναγκαζόμεθα
 μετανοεῖν μὴ οὔτε τῶν ἀδυνάτων οὔτε τῶν χαλε-
 πῶν ἔργων ἢ τὸ ἀνθρώπων ἄρχειν, ἣν τις ἐπιστα-
 μένως τοῦτο πράττη. Κύρῳ γοῦν ἴσμεν ἐθελήσαντας
 πείθεσθαι τοὺς μὲν ἀπέχοντας παμπόλλων ἡμερῶν
 ὁδόν, τοὺς δὲ καὶ μηνῶν, τοὺς δὲ οὐδ' ἑορακότας
 πῶποτ' αὐτόν, τοὺς δὲ καὶ εὖ εἰδότας ὅτι οὐδ'
 4 ἂν ἴδοιεν, καὶ ὅμως ἠθέλον αὐτῷ ὑπακούειν. καὶ
 γὰρ τοι τοσοῦτον διήνεγκε τῶν ἄλλων βασιλέων,
 καὶ τῶν πατρίους ἀρχὰς παρειληφόντων καὶ τῶν
 δι' ἑαυτῶν κτησαμένων, ὥσθ' ὁ μὲν Σκυθῆς καί-
 περ παμπόλλων ὄντων Σκυθῶν ἄλλου μὲν οὐδενὸς
 δύναιτ' ἂν ἔθνους ἐπάρξαι, ἀγαπῶν δ' ἂν εἰ τοῦ
 ἑαυτοῦ ἔθνους ἄρχων διαγένοιτο, καὶ ὁ Θραξ Θρα-
 κῶν καὶ ὁ Ἰλλυριὸς Ἰλλυριῶν, καὶ τᾶλλα δὲ ὡσαύτως
 ἔθνη ἀκούομεν τὰ γοῦν ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἔτι καὶ
 νῦν αὐτόνομα εἶναι [λέγεται] καὶ λελεύσθαι ἀπ' ἀλλή-
 λων· Κῦρος δὲ παραλαβὼν ὡσαύτως οὕτω καὶ τὰ

ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἔθνη αὐτόνομα ὄντα ὀρηθῆεις σὺν ὀλίγῃ
 Περσῶν στρατιᾷ ἐκόντων μὲν ἠγήσατο Μήδων, ἐκόν-
 των δὲ Ἰρκανίων, κατεστρέψατο δὲ Σύρους, Ἀσσυ-
 ρίους, Ἀραβίους, Καππαδόκας, Φοῦγας ἀμφοτέρους,
 Λυδούς, Κᾶρας, Φοίνικας, Βαβυλωνίους, ἤρξε δὲ
 Βακτριῶν καὶ Ἰνδῶν καὶ Κιλικῶν, ὡσαύτως δὲ Σα-
 κῶν καὶ Παφλαγόνων καὶ Μαγαδιδῶν, καὶ ἄλλων
 δὲ καμπόλλων ἔθνων, ὧν οὐδ' ἂν τὰ ὀνόματα ἔχοι
 τις εἰπεῖν, ἐπῆρξε δὲ καὶ Ἑλλήνων τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ,
 καταβάς δ' ἐπὶ θάλατταν καὶ Κυπρίων καὶ Αἰγυ-
 πτίων. καὶ τοίνυν τούτων τῶν ἔθνων ἤρξεν οὔτε 5
 αὐτῷ ὁμογλώττων ὄντων οὔτε ἀλλήλοις, καὶ ὅμως
 ἐδυνάσθη ἐφικέσθαι μὲν ἐπὶ τοσαύτην γῆν τῷ ἄφ'
 ἑαυτοῦ φόβῳ, ὥστε καταπλήξαι πάντας καὶ μηδένα
 ἐπιχειρεῖν αὐτῷ, ἐδυνάσθη δὲ ἐπιθυμίαν ἐμβαλεῖν
 τοσαύτην τοῦ πάντας αὐτῷ χαρίζεσθαι ὥστε ἀεὶ τῇ
 αὐτοῦ γνώμῃ ἀξιούν κυβερνᾶσθαι, ἀνηρτήσατο δὲ
 τοσαῦτα φῦλα ὅσα καὶ διελθεῖν ἔργον ἐστίν, ὅποι
 ἂν ἄρξῃται τις πορεύεσθαι ἀπὸ τῶν βασιλείων, ἦν
 τε πρὸς ἕω ἦν τε πρὸς ἐσπέραν ἦν τε πρὸς ἄρκτον
 ἦν τε πρὸς μεσημβρίαν. ἡμεῖς μὲν δὴ ὡς ἄξιον ὄντα 6
 θαυμάζεσθαι τοῦτον τὸν ἄνδρα ἐσκεψάμεθα τίς ποτ'
 ὦν γενεὰν καὶ ποῖαν τινὰ φύσιν ἔχων καὶ ποῖα τινὲ
 παιδεία παιδευθεὶς τοσοῦτον διήνεγκεν εἰς τὸ ἄρχειν
 ἀνθρώπων. ὅσα οὖν καὶ ἐπυθόμεθα καὶ ἠσθησθαι
 δοκοῦμεν περὶ αὐτοῦ, ταῦτα πειρασόμεθα διηγῆ-
 σασθαι.

Πατρὸς μὲν δὴ ὁ Κῦρος λέγεται γενέσθαι Καμ- II.
 βύσου Περσῶν βασιλέως· ὁ δὲ Καμβύσης οὗτος τοῦ
 Περσειδῶν γένους ἦν· οἱ δὲ Περσεῖδαι ἀπὸ Περσέως
 κλήζονται· μητρὸς δὲ ὁμολογεῖται Μανδάνης γενέ-
 σθαι· ἡ δὲ Μανδάνη αὕτη Ἀστυάγους ἦν θυγάτηρ

- τοῦ Μήδων γενομένου βασιλέως. φῦναι δὲ ὁ Κῦρος λέγεται καὶ ἄδεται ἔτι καὶ νῦν ὑπὸ τῶν βαρβάρων εἶδος μὲν κάλλιστος, ψυχὴν δὲ φιλανθρωπότατος καὶ φιλομαθέστατος καὶ φιλοτιμιότατος, ὥστε πάντα μὲν πόνον ἀνατλήναι, πάντα δὲ κίνδυνον ὑπομῆναι τοῦ
- 2 ἐπαινείσθαι ἔνεκα. φύσιν μὲν δὴ τῆς μορφῆς καὶ τῆς ψυχῆς τοιαύτην ἔχων διαμνημονεύεται· ἐπαιδευθῆγε μὴν ἐν Περσῶν νόμοις· οὗτοι δὲ δοκοῦσιν οἱ νόμοι ἄρχεσθαι τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ ἐπιμελόμενοι οὐκ ἔνθενπερ ἐν ταῖς πλείσταις πόλεσιν ἄρχονται. αἱ μὲν γὰρ πλείσται πόλεις ἀφείσαι παιδεύειν ὅπως τις ἐθέλει τοὺς ἑαυτῶν παῖδας, καὶ αὐτοὺς τοὺς πρεσβυτέρους ὅπως ἐθέλουσι διάγειν, ἔπειτα προστάτουσιν αὐτοῖς μὴ κλέπτειν μηδὲ ἀρπάζειν, μὴ βία εἰς οἰκίαν παριέναι, μὴ παίειν ὄν μὴ δίκαιον, μὴ μοιχεύειν, μὴ ἀπειθεῖν ἄρχοντι, καὶ τᾶλλα τὰ τοιαῦτα ὡσαύτως· ἦν δὲ τις τούτων τι παραβαίνῃ, ζημίαν
- 3 αὐτοῖς ἐπέθεσαν. οἱ δὲ Περσικοὶ νόμοι προλαβόντες ἐπιμέλονται ὅπως τὴν ἀρχὴν μὴ τοιοῦτοι ἔσονται οἱ πολῖται οἳ πονηροῦ τινος ἢ αἰσχροῦ ἔργου ἐφίεσθαι. ἐπιμέλονται δὲ ὧδε. ἔστιν αὐτοῖς ἑλευθέρᾳ ἀγορὰ καλουμένη, ἐνθα τὰ τε βασιλεία καὶ τᾶλλα ἀρχεῖα πεποιήται. ἐντεῦθεν τὰ μὲν ὄνια καὶ οἱ ἀγοραῖοι καὶ αἱ τούτων φωναὶ καὶ ἀπειροκαλίαι ἀπελήλανται εἰς ἄλλον τόπον, ὡς μὴ μιγνύηται ἡ τούτων τύρβη τῇ
- 4 τῶν πεπαιδευμένων εὐκοσμῖα. διήρηται δὲ αὕτη ἡ ἀγορὰ ἢ περὶ τὰ ἀρχεῖα τέτταρα μέρη· τούτων δ' ἔστιν ἓν μὲν παισίν, ἓν δὲ ἐφήβοις, ἄλλο τελείοις ἀνδράσιν, ἄλλο τοῖς ὑπὲρ τὰ στρατεύσιμα ἔτη γεγονόσι. νόμῳ δ' εἰς τὰς ἑαυτῶν χώρας ἕκαστοι τούτων παροῖσιν, οἱ μὲν παῖδες ἅμα τῇ ἡμέρᾳ καὶ οἱ τέλειοι ἄνδρες, οἱ δὲ γεραιτέροι ἡνίκ' ἂν ἐκάστῳ προχωρῇ,

πλὴν ταῖς τεταγμέναις ἡμέραις, αἷς αὐτοὺς δεῖ
 παρεῖναι. οἱ δὲ ἔφηβοι καὶ κοιμῶνται περὶ τὰ ἀρχαῖα
 σὺν τοῖς γυμνητικοῖς ὄπλοις πλὴν τῶν γεγαμηκότων·
 οὗτοι δὲ οὔτε ἐπιζητοῦνται, ἢ μὴ προορηθῆ παρει-
 ναι, οὔτε πολλακίς ἀπειναί καλον. ἄρχοντες δ' ἐφ' 5
 ἐκάστῳ τούτων τῶν μερῶν εἰσι δώδεκα· δώδεκα γάρ
 καὶ Περσῶν φυλαὶ διήρηνται. καὶ ἐπὶ μὲν τοῖς παι-
 σιν ἐκ τῶν γεραιτέρων ἡρημένοι εἰσὶν οἱ ἂν δοκῶσι
 τοὺς παῖδας βελτίστους ἀποδεικνύναι· ἐπὶ δὲ τοῖς
 ἐφήβοις ἐκ τῶν τελείων ἀνδρῶν οἱ ἂν αὐ τοὺς ἐφή-
 βους βελτίστους δοκῶσι παρέχειν· ἐπὶ δὲ τοῖς τελεί-
 οῖς ἀνδράσιν οἱ ἂν δοκῶσι παρέχειν αὐτοὺς μάλιστα
 τὰ τεταγμένα ποιοῦντας καὶ τὰ παραγγελόμενα ὑπὸ
 τῆς μεγίστης ἀρχῆς· εἰσὶ δὲ καὶ τῶν γεραιτέρων προ-
 στατάι ἡρημένοι, οἱ προστατεύουσιν, ὅπως καὶ οὗτοι
 τὰ καθήκοντα ἀποτελῶσιν. ἃ δὲ ἐκάστη ἡλικία προσ-
 τέτακται ποιεῖν διηγησόμεθα, ὡς μᾶλλον δῆλον γέ-
 νηται ἢ ἐπιμέλονται ὡς ἂν βέλτιστοι εἶεν οἱ πολῖται.
 οἱ μὲν δὴ παῖδες εἰς τὰ διδασκαλεῖα φοιτῶντες διά- 6
 γουσι μανθάνοντες δικαιοσύνην· καὶ λέγουσιν ὅτι
 ἐπὶ τοῦτο ἔρχονται ὥσπερ παρ' ἡμῖν οἱ τὰ γράμματα
 μαθησόμενοι. οἱ δ' ἄρχοντες αὐτῶν διατελοῦσι τὸ
 πλεῖστον τῆς ἡμέρας δικάζοντες αὐτοῖς. γίγνεται γὰρ
 δὴ καὶ παισὶ πρὸς ἀλλήλους ὥσπερ ἀνδράσιν ἐγκλή-
 ματα καὶ κλοπῆς καὶ ἀρπαγῆς καὶ βίας καὶ ἀπάτης
 καὶ κακολογίας καὶ ἄλλων οἶων δὴ εἰκόσ. οὓς δ' ἂν
 γνῶσι τούτων τι ἀδικοῦντας, τιμωροῦνται. κολάζου- 7
 σι δὲ καὶ ὃν ἂν ἀδίκως ἐγκαλοῦντα εὐρίσκωσι. δικά-
 ζουσι δὲ καὶ ἐγκλήματος οὗ ἔνεκα ἄνθρωποι μισοῦσι
 μὲν ἀλλήλους μάλιστα, δικάζονται δὲ ἥκιστα, ἀχαρι-
 στίας, καὶ ὃν ἂν γνῶσι δυνάμενον μὲν χάριν ἀποδι-
 δόναι, μὴ ἀποδιδόντα δέ, κολάζουσι καὶ τοῦτον ἰσχυ-

ρῶς. οἴονται γὰρ τοὺς ἀχαρίστους καὶ περὶ τοὺς ἄν
 μάλιστα ἀμελῶς ἔχειν καὶ περὶ γονέας καὶ πατρίδα
 καὶ φίλους. ἔπεσθαι δὲ δοκεῖ μάλιστα τῇ ἀχαριστίᾳ
 ἢ ἀναισχυντία· καὶ γὰρ αὕτη μεγίστη δοκεῖ εἶναι
 8 ἐπὶ πάντα τα αἰσχρὰ ἡγεμῶν. διδάσκουσι δὲ τοὺς
 παῖδας καὶ σωφροσύνην· μέγα δὲ συμβάλλεται εἰς
 τὸ μανθάνειν σωφρονεῖν αὐτοὺς ὅτι καὶ τοὺς πρε-
 σβυτέρους ὁρῶσιν ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν σωφρόνως διά-
 γοντας. διδάσκουσι δὲ αὐτοὺς καὶ πείθεσθαι τοῖς ἄρ-
 χουσι· μέγα δὲ καὶ εἰς τοῦτο συμβάλλεται ὅτι ὁρῶσι
 τοὺς πρεσβυτέρους πειθομένους τοῖς ἄρχουσιν ἰσχυ-
 ρῶς. διδάσκουσι δὲ καὶ ἐγκράτειαν γαστρὸς καὶ
 ποτοῦ· μέγα δὲ καὶ εἰς τοῦτο συμβάλλεται ὅτι ὁρῶ-
 σι τοὺς πρεσβυτέρους οὐ πρόσθεν ἀπιόντας γαστρὸς
 ἔνεκα πρὶν ἂν ἀφῶσιν οἱ ἄρχοντες, καὶ ὅτι οὐ παρὰ
 μητρὶ σιτοῦνται οἱ παῖδες, ἀλλὰ παρὰ τῷ διδασκάλῳ,
 ὅταν οἱ ἄρχοντες σημήνωσι. φέρονται δὲ οἰκοθεν σί-
 τον μὲν ἄρτον, ὄψον δὲ κάρδαμον, πιεῖν δέ, ἢν τις
 διψῇ, κώθωνα, ὡς ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἀρύσασθαι.
 πρὸς δὲ τούτοις μανθάνουσι καὶ τοξεύειν καὶ ἀκον-
 τίζειν. μέχρι μὲν δὴ ἕξ ἢ ἑπτακαίδεκα ἐτῶν ἀπὸ γε-
 νεᾶς οἱ παῖδες ταῦτα πράττουσιν, ἐκ τούτου δὲ εἰς
 9 τοὺς ἐφήβους ἐξέρχονται. οὗτοι δ' αὖ οἱ ἐφηβοὶ διά-
 γουσι ὧδε. δέκα ἔτη ἀφ' οὗ ἂν ἐκ παίδων ἐξέλθωσι
 κοιμῶνται μὲν περὶ τὰ ἀρχεῖα, ὥσπερ προειρηκά-
 μεν, καὶ φυλακῆς ἔνεκα τῆς πόλεως καὶ σωφροσύ-
 νης· δοκεῖ γὰρ αὕτη ἢ ἡλικία μάλιστα ἐπιμελείας
 δεῖσθαι· παρέχουσι δὲ καὶ τὴν ἡμέραν ἑαυτοὺς τοῖς
 ἄρχουσι χρῆσθαι ἢν τι δέωνται ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ. καὶ
 ὅταν μὲν δέῃ, πάντες μένουσι περὶ τὰ ἀρχεῖα·
 ὅταν δὲ ἐξίῃ βασιλεὺς ἐπὶ θήραν, ἐξάγει τὴν ἡμί-
 σειαν τῆς φυλακῆς· ποιεῖ δὲ τοῦτο πολλάκις τοῦ

μηνός. ἔχειν δὲ δεῖ τοὺς ἐξιόντας τόξα καὶ παρὰ
 τὴν φαρέτραν ἐν κολεῶ κοπίδα ἢ σάγαριν, ἔτι
 δὲ γέρον καὶ παλτὰ δύο, ὥστε τὸ μὲν ἀφεῖναι,
 τῷ δ', ἐὰν δέη, ἐκ χειρὸς χρῆσθαι. διὰ τοῦτο δὲ 10
 δημοσίᾳ τοῦ θήραν ἐπιμέλονται, καὶ βασιλεὺς ὡς-
 περ καὶ ἐν πολέμῳ ἡγεμῶν ἐστὶν αὐτοῖς καὶ αὐτὸς τε
 θηρᾶ καὶ τῶν ἄλλων ἐπιμέλεται ὅπως ἂν θηρῶσιν,
 ὅτι ἀληθεστάτη αὐτοῖς δοκεῖ εἶναι αὕτη ἡ μελέτη τῶν
 πρὸς τὸν πόλεμον. καὶ γὰρ πρῶ ἀνίστασθαι ἐθίζει
 καὶ ψυχὴ καὶ θάλαπῃ ἀνέχεσθαι, γυμνάξει δὲ καὶ ὀδοι-
 πορίαις καὶ δρόμοις, ἀνάγκη δὲ καὶ τοξεῦσαι θηρίου
 καὶ ἀκοντίσαι ὅπου ἂν παραπίπτῃ. καὶ τὴν ψυχὴν
 δὲ πολλάκις ἀνάγκη θήγεσθαι ὅταν τι τῶν ἀλκίμων
 θηρίων ἀνθιστῆται· παίειν μὲν γὰρ δήπου δεῖ τὸ
 ὁμόσε γιγνόμενον, φυλάξασθαι δὲ τὸ ἐπιφερόμενον·
 ὥστε οὐ ῥᾶδιον εὐρεῖν τί ἐν τῇ θήρᾳ ἄπεστι τῶν ἐν
 πολέμῳ παρόντων. ἐξέρχονται δὲ ἐπὶ τὴν θήραν ἄρι- 11
 στον ἔχοντες πλεῖον μὲν, ὡς τὸ εἰκός, τῶν παιδῶν,
 τᾶλλα δὲ ὅμοιον. καὶ θηρῶντες μὲν οὐκ ἂν ἀριστή-
 σειαν, ἣν δὲ τι δεήσῃ ἢ θηρίου ἔνεκα ἐπικαταμεῖναι
 ἢ ἄλλως ἐθελήσωσι διατρῖψαι περὶ τὴν θήραν, τὸ
 ἄριστον τοῦτο δειπνήσαντες τὴν ὑστεραίαν αὐθιγῆ
 ῥῶσι μέχρι δειπνου, καὶ μίαν ἄμφω τούτῳ τῷ ἡμέρα
 λογίζονται, ὅτι μιᾶς ἡμέρας σίτον δαπανῶσι. τοῦτο
 δὲ ποιοῦσι τοῦ ἐθίξεσθαι ἔνεκα, ἵν' ἐὰν τι καὶ ἐν
 πολέμῳ δεήσῃ, δύνωνται τοῦτο ποιεῖν. καὶ ὄψον δὲ
 τοῦτο ἔχουσιν οἱ τηλικούτοι ὅ,τι ἂν θηράσωσιν· εἰ
 δὲ μή, τὸ κάρδαμον. εἰ δὲ τις αὐτοὺς οἴεται ἢ ἐσθί-
 ειν ἀηδῶς, ὅταν κάρδαμον μόνον ἔχωσιν ἐπὶ τῷ σίτῳ,
 ἢ πίνειν ἀηδῶς, ὅταν ὕδωρ πίνωσιν, ἀναμνησθήτω
 πῶς μὲν ἡδὺ μᾶζα καὶ ἄρτος πεινῶντι φαγεῖν, πῶς
 δὲ ἡδὺ ὕδωρ πιεῖν διψῶντι. αἱ δ' αὖ μένουσαι φυ- 12

καὶ διατρίβουσι μελετῶσαι τὰ τε ἄλλα ἢ παῖδες ὄντες ἔμαθον καὶ τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν, καὶ διαγωνιζόμενοι ταῦτα πρὸς ἀλλήλους διατελοῦσιν. εἰσὶ δὲ καὶ δημόσιοι τούτων ἀγῶνες καὶ ἀθλα προτίθεται· ἐν ἧ δ' ἂν τῶν φυλῶν πλείστοι ὡς δαημονέστατοι καὶ ἀνδρικώτατοι καὶ εὐπιστότατοι, ἐπαινοῦσιν οἱ πολῖται καὶ τιμῶσιν οὐ μόνον τὸν νῦν ἄρχοντα αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ὅστις αὐτοὺς παῖδας ὄντας ἐπαίδευσε. χρῶνται δὲ τοῖς μένουσι τῶν ἐφήβων αἱ ἀρχαί, ἣν τι ἢ φρουρῆσαι δεήσῃ ἢ κακούργους ἐρευνῆσαι ἢ ληστὰς ὑποδραμεῖν ἢ καὶ ἄλλο τι ὅσα ἰσχύος τε καὶ τάχους ἔργα ἐστί. ταῦτα μὲν δὴ οἱ ἔφηβοι πράττουσιν. ἐπειδὴν δὲ τὰ δέκα ἔτη διατελέσωσιν, ἐξέρχονται εἰς τοὺς

13 τελείους ἄνδρας. ἀφ' οὗ δ' ἂν ἐξέλθωσι χρόνον οὔτοι αὐτὸν πέντε καὶ εἴκοσιν ἔτη διάγουσιν ὧδε. πρῶτον μὲν ὡσπερ οἱ ἔφηβοι παρέχουσιν ἑαυτοῦς ταῖς ἀρχαῖς χρῆσθαι, ἣν τι δεῖ ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ, ὅσα φρονούντων τε ἤδη ἔργα ἐστί καὶ ἔτι δυναμέων. ἣν δὲ ποι δεῖ στρατεύεσθαι, τόξα μὲν οἱ οὔτω πεπαιδευμένοι οὐκέτι ἔχοντες οὐδὲ παλτὰ στρατεύονται, τὰ δ' ἀγχέμαχα ὄπλα καλούμενα, θώρακά τε περὶ τοῖς στέροισι καὶ γέρον ἐν τῇ ἀριστερᾷ, οἴονπερ γράφονται οἱ Πέρσαι ἔχοντες, ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ μάχαιραν ἢ κοπίδα. καὶ αἱ ἀρχαὶ δὲ πᾶσαι ἐκ τούτων καθίστανται πλὴν οἱ τῶν παίδων διδάσκαλοι. ἐπειδὴν δὲ τὰ πέντε καὶ εἴκοσιν ἔτη διατελέσωσιν, εἶψαν μὲν ἂν οὔτοι πλεῖόν τι γεγονότες ἢ τὰ πενήκοντα ἔτη ἀπὸ γενεᾶς· ἐξέρχονται δὲ τηνικαῦτα εἰς

14 τοὺς γεραιτέρους ὄντας τε καὶ καλουμένους. οἱ δ' αὐτὸν γεραιτέροι οὔτοι στρατεύονται μὲν οὐκέτι ἔξω τῆς ἑαυτῶν, οἴκοι δὲ μένοντες δικάζουσι τὰ τε κοινὰ καὶ τὰ ἴδια πάντα. καὶ θανάτου δὲ οὔτοι κρίνουσι, καὶ

τὰς ἀρχὰς οὗτοι πάσας αἰροῦνται· καὶ ἦν τις ἢ ἐν ἐφήβοις ἢ ἐν τελείοις ἀνδράσιν ἐλλίπη τι τῶν νομίμων, φαίνουσι μὲν οἱ φύλαρχοι ἕκαστοι καὶ τῶν ἄλλων ὁ βουλόμενος, οἱ δὲ γεραιτέροι ἀκούσαντες ἐκκρίνουσιν· ὁ δὲ ἐκκριθεὶς ἀτιμος διατελεῖ τὸν λοιπὸν βίον.

Ἴνα δὲ σαφέστερον δηλωθῇ πᾶσα ἡ Περσῶν πολιτεία, μικρὸν ἐπάνειμι· νῦν γὰρ ἐν βραχυτάτῳ ἂν δηλωθεῖη διὰ τὰ προειρημένα. λέγονται μὲν γὰρ Πέρσαι ἀμφὶ τὰς δώδεκα μυριάδας εἶναι· τούτων δ' οὐδεὶς ἀπελήλαται νόμῳ τιμῶν καὶ ἀρχῶν, ἀλλ' ἔξεστι πᾶσι Πέρσαις πέμπειν τοὺς ἑαυτῶν παῖδας εἰς τὰ κοινὰ τῆς δικαιοσύνης διδασκαλεῖα. ἀλλ' οἱ μὲν δυνάμενοι τρέφειν τοὺς παῖδας ἀργοῦντας πέμπουσιν, οἱ δὲ μὴ δυνάμενοι οὐ πέμπουσιν. οἱ δ' ἂν παιδευθῶσι παρὰ τοῖς δημοσίοις διδασκάλοις, ἔξεστιν αὐτοῖς ἐν τοῖς ἐφήβοις νεανισκεύεσθαι, τοῖς δὲ μὴ διαπαιδευθεῖσιν οὕτως οὐκ ἔξεστιν. οἱ δ' ἂν αὖ ἐν τοῖς ἐφήβοις διατελέσωσι τὰ νόμιμα ποιοῦντες, ἔξεστι τούτοις εἰς τοὺς τελείους ἄνδρας συναλίζεσθαι καὶ ἀρχῶν καὶ τιμῶν μετέχειν, οἱ δ' ἂν μὴ διαγέωνται ἐν τοῖς ἐφήβοις, οὐκ εἰσέρχονται εἰς τοὺς τελείους. οἱ δ' ἂν αὖ ἐν τοῖς τελείοις διαγέωνται ἀνεπίληπτοι, οὗτοι τῶν γεραιτέρων γίνονται. οὕτω μὲν δὴ οἱ γεραιτέροι διὰ πάντων τῶν καλῶν ἐληλυθότες καθίστανται· καὶ ἡ πολιτεία αὕτη, ἣ οἴονται χρώμενοι βέλτιστοι ἂν εἶναι. καὶ νῦν δὲ ἔτι ἐμμένει μαρτύρια καὶ τῆς μετριάς διαίτης αὐτῶν καὶ τοῦ ἐκπονεῖσθαι τὴν δίαίταν. αἰσχρὸν μὲν γὰρ ἔτι καὶ νῦν ἔστι Πέρσαις καὶ τὸ ἀποπτύειν καὶ τὸ ἀπομύττεσθαι καὶ τὸ φύσης μεστοὺς φαίνεσθαι, αἰσχρὸν δὲ ἔτι καὶ τὸ ἰόντα ποι φανερόν γενέσθαι ἢ τοῦ οὐρεῖ-

σαι ἔνεκα ἢ καὶ ἄλλου τινὸς τοιούτου. ταῦτα δὲ οὐκ ἂν ἐδύνατο ποιεῖν, εἰ μὴ καὶ διαίτη μετρία ἐχρῶντο καὶ τὸ ὑγρὸν ἐκπονοῦντες ἀνήλισκον, ὥστε ἄλλη πη ἀποχωρεῖν. ταῦτα μὲν δὴ κατὰ πάντων Περσῶν ἔχομεν λεγεῖν οὐδ' ἔνεκα ὁ λόγος ὠρμήθη, νῦν λέξομεν τὰς Κύρου πράξεις ἀρξάμενοι ἀπὸ παιδός.

- III. Κύρος γὰρ μέχρι μὲν δώδεκα ἐτῶν ἢ ὀλίγω πλείον ταύτῃ τῇ παιδείᾳ ἐπαιδεύθη, καὶ πάντων τῶν ἡλικίων διαφέρων ἐφαίνετο καὶ εἰς τὸ ταχὺ μανθάνειν ἂ δέοι καὶ εἰς τὸ καλῶς καὶ ἀνδρείως ἕκαστα ποιεῖν. ἐκ δὲ τούτου τοῦ χρόνου μετεπέμψατο Ἀστυάγης τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα καὶ τὸν παῖδα αὐτῆς· ἰδεῖν γὰρ ἐπεθύμει, ὅτι ἤκουεν αὐτὸν καλὸν κάγαθόν εἶναι. ἔρχεται δ' αὐτῇ τε ἡ Μανδάνη πρὸς τὸν πατέρα καὶ τὸν Κύρον τὸν υἱὸν ἔχουσα. ὡς δὲ ἀφίκετο τάχιστα καὶ ἔγνω ὁ Κύρος τὸν Ἀστυάγην τῆς μητρὸς πατέρα ὄντα, εὐθύς οἷα δὴ παῖς φύσει φιλόστοργος ὦν ἡσπάζετό τε αὐτὸν ὥσπερ ἂν εἴ τις πάλαι συντεθραμμένος καὶ πάλαι φιλῶν ἀσπάζοιτο, καὶ ὄρων δὴ αὐτὸν κεκοσμημένον καὶ ὀφθαλμῶν ὑπογραφῇ καὶ χρώματος ἐντρίψει καὶ κόμαις προσθέτοις, ἃ δὴ νόμιμα ἦν ἐν Μήδοις· ταῦτα γὰρ πάντα Μηδικὰ ἐστὶ, καὶ οἱ πορφυροὶ χιτῶνες καὶ οἱ κἀνδρες καὶ οἱ στρεπτοὶ οἱ περὶ τῇ δέρῃ καὶ τὰ ψέλια τὰ περὶ ταῖς χερσίν, ἐν Πέρσαις δὲ τοῖς οἴκοι καὶ νῦν ἐτι πολὺ καὶ ἐσθῆτες φαυλότεραι καὶ διαίται εὐτελέστεραι· ὄρων δὴ τὸν κόσμον τοῦ πάππου, ἐμβλέπων αὐτῷ ἔλεγεν, ὦ μῆτερ, ὡς καλὸς μοι ὁ πάππος. ἐρωτώσης δὲ αὐτὸν τῆς μητρὸς πότερος καλλίων αὐτῷ δοκεῖ εἶναι, ὁ πατὴρ ἢ οὗτος, ἀπεκρίνατο ἄρα ὁ Κύρος, ὦ μητερ, Περσῶν μὲν πολὺ κάλλιστος ὁ ἐμὸς πατήρ,

Μήδων μέντοι ὄσων ἑώρακα ἐγὼ καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς
 καὶ ἐπὶ ταῖς θύραις πολὺ οὗτος ὁ ἔμὸς πάππος κάλ- 3
 λιστος. ἀντασπαζόμενος δὲ ὁ πάππος αὐτὸν καὶ στο-
 λὴν καλὴν ἐνέδυσσε καὶ στρεπτοῖς καὶ ψελίοις ἐτίμα
 καὶ ἐκόσμει, καὶ εἰ ποὶ ἐξελαυνοί, ἐφ' ἵππου χρυ-
 σοχαλίνου περιῆγεν, ὥσπερ καὶ αὐτὸς εἰώθει πορεύε-
 σθαι. ὁ δὲ Κύρος ἄτε παῖς ὢν καὶ φιλόκαλος καὶ
 φιλότιμος ἤθετο τῇ στολῇ, καὶ ἱππεύειν μανθάνων
 ὑπερέχαιρεν· ἐν Πέρσαις γὰρ διὰ τὸ χαλεπὸν εἶναι
 καὶ τρέφειν ἵππους καὶ ἱππεύειν ἐν ὄρεινῃ οὐσῇ
 τῇ χώρᾳ καὶ ἰδεῖν ἵππον σπάνιον. δειπνῶν δὲ ὁ 4
 Ἀστυάγης σὺν τῇ θυγατρὶ καὶ τῷ Κύρῳ, βουλόμενος
 τὸν παῖδα ὡς ἡδιστα δειπνεῖν, ἵνα ἦττον οἰκαδε πο-
 θοίῃ, προσήγαγεν αὐτῷ καὶ παροψίδας καὶ παντο-
 दाπὰ ἐμβάμματα καὶ βρώματα. τὸν δὲ Κύρον ἐφα-
 σαν λέγειν, Ὡ πάππε, ὅσα πράγματα ἔχεις ἐν τῷ
 δείπνῳ, εἰ ἀνάγκη σοι ἐπὶ πάντα τὰ λεκάρια ταῦτα
 διατείνειν τὰς χεῖρας καὶ ἀπογεύεσθαι τούτων τῶν
 παντοδαπῶν βρωμάτων. Τί δέ, φάναι τὸν Ἀστυά-
 γην, οὐ γὰρ πολὺ σοι δοκεῖ εἶναι κάλλιον τότε τὸ
 δείπνον τοῦ ἐν Πέρσαις; τὸν δὲ Κύρον πρὸς ταῦτα
 ἀποκρίνασθαι λέγεται, Οὐκ, ὦ πάππε, ἀλλὰ πολὺ
 ἀπλουστερα καὶ εὐθυτέρα παρ' ἡμῖν ἢ ὁδός ἐστιν
 ἐπὶ τὸ ἐμπλησθῆναι ἢ παρ' ὑμῖν· παρ' ἡμῖν μὲν
 γὰρ ἄρτος καὶ κρέα εἰς τοῦτο ἄγει, ὑμεῖς δὲ εἰς μὲν
 τὸ αὐτὸ ἡμῖν σπεύδετε, πολλοὺς δὲ τινὰς ἐλιγμοὺς
 ἄνω καὶ κάτω πλανώμενοι μόλις ἀφικνεῖσθε ὅποι
 ἡμεῖς πάλαι ἦκομεν. Ἄλλ', ὦ παῖ, φάναι τὸν Ἀστυά- 5
 γην, οὐκ ἀχθόμενοι ταῦτα περιπλανώμεθα· γενομέ-
 νος δὲ καὶ σύ, ἔφη, γνώσει ὅτι ἡδέα ἐστίν. Ἀλλὰ
 καὶ σέ, φάναι τὸν Κύρον, ὄρῳ, ὦ πάππε, μυσαιτό-
 μενον ταῦτα τὰ βρώματα. καὶ τὸν Ἀστυάγην ἐπε-

ρέσθαι, Καὶ τίνοι δὴ σὺ τεκμαιρόμενος, ὦ παῖ, λέ-
 γεις; Ὅτι σε, φάναι, ὄρω, ὅταν μὲν τοῦ ἄρτου ἄψῃ,
 εἰς οὐδὲν τὴν χεῖρα ἀποψώμενον, ὅταν δὲ τούτων
 τινὸς θίγῃς, εὐθύς ἀποκαθαίρει τὴν χεῖρα εἰς τὰ
 χειρόμακτρα, ὡς παννυχθόμενος ὅτι πλέα σοι ἀπ'
 6 αὐτῶν ἐγένετο. πρὸς ταῦτα δὲ τὸν Ἀστύαγην εἰπεῖν,
 Εἰ τοίνυν οὕτω γινώσκεις, ὦ παῖ, ἀλλὰ κρέα γε
 εὐχοῦ, ἵνα νεανίας οἴκαδε ἀπέλθῃς. ἅμα δὲ ταῦτα
 λέγοντα πολλὰ αὐτῷ παραφέρειν καὶ θήρεια καὶ τῶν
 ἡμέρων. καὶ τὸν Κῦρον, ἐπεὶ ἑώρα πολλὰ τὰ κρέα,
 εἰπεῖν, Ἡ καὶ δίδως, φάναι, ὦ πάππε, πάντα ταῦ-
 τά μοι τὰ κρέα ὅτι βούλομαι αὐτοῖς χρῆσθαι; Νῆ
 7 Δία, φάναι, ὦ παῖ, ἔγωγέ σοι. ἐνταῦθα δὴ τὸν Κῦ-
 ρον λαβόντα τῶν κρεῶν διαδιδόναι τοῖς ἀμφὶ τὸν
 πάππον θεραπευταῖς, ἐπιλέγοντα ἐκάστῳ, Σοὶ μὲν
 τοῦτο ὅτι προθύμως με ἱππεύειν διδάσκεις, σοὶ δ'
 ὅτι μοι παλτὸν ἔδωκας· νῦν γὰρ τοῦτ' ἔχω· σοὶ δ'
 ὅτι τὸν πάππον καλῶς θεραπεύεις, σοὶ δ' ὅτι μου
 τὴν μητέρα τιμᾶς· τοιαῦτα ἐποίει, ἕως διεδίδου πάντα
 8 ἃ ἔλαβε κρέα. Σάκκα δέ, φάναι τὸν Ἀστύαγην, τῷ
 οἰνοχόῳ, ὃν ἐγὼ μάλιστα τιμῶ, οὐδὲν δίδως; ὁ δὲ
 Σάκκας ἄρα καλὸς τε ἂν ἐτύγγανε καὶ τιμὴν ἔχων
 προσάγειν τοὺς δεομένους Ἀστύαγους καὶ ἀποκα-
 λύειν οὓς μὴ καιρὸς αὐτῷ δοκοίη εἶναι προσάγειν.
 καὶ τὸν Κῦρον ἐπερέσθαι προπετῶς ὡς ἂν παῖς μη-
 δέπω ὑποπτήσσω, Διὰ τί δὴ, ὦ πάππε, τοῦτον οὕτω
 τιμᾶς; καὶ τὸν Ἀστύαγην σκώψαντα εἰπεῖν, Οὐχ
 ὄρας, φάναι, ὡς καλῶς οἰνοχοεῖ καὶ εὐσχημόνως; οἱ
 δὲ τῶν βασιλέων τούτων οἰνοχόοι κομψῶς τε οἰνο-
 χουῦσι καὶ καθαρείως ἐγγέουσι καὶ διδῶσι τοῖς τρισὶ
 δακτύλοις ὀχοῦντες τὴν φιάλην καὶ προσφέρουσιν ὡς
 ἂν ἐνδοτεν τὸ ἔκπωμα εὐληπτότατα τῷ μέλλοντι πί-

νειν. Κέλευσον δὴ, φάναι, ὦ πάππε, τὸν Σάκαν καὶ 9
ἐμοὶ δοῦναι τὸ ἐκπῶμα, ἵνα κάρῳ καλῶς σοι πιεῖν
ἐγγέας ἀνακτήσωμαι σε, ἦν δύνωμαι. καὶ τὸν κε-
λεῦσαι δοῦναι. λαβόντα δὴ τὸν Κῦρον οὕτω μὲν
δὴ εὖ κλύσαι τὸ ἐκπῶμα ὡσπερ Σάκαν ἐώρα, οὕτω
δὲ στήσαντα τὸ πρόσωπον σπουδαίως καὶ εὐσχη-
μόνως πως προσενεργεῖν καὶ ἐνδοῦναι τὴν φιάλην
τῷ πάππῳ ὥστε τῇ μητρὶ καὶ τῷ Ἀστύαγει πολὺν
γέλῳτα παρασχεῖν. καὶ αὐτὸν δὲ τὸν Κῦρον ἐκγελά-
σαντα ἀναπηδήσαι πρὸς τὸν πάππον καὶ φιλοῦντα
ἅμα εἰπεῖν, ὦ Σάκα, ἀπόλωλας· ἐκβαλῶ σε ἐκ τῆς
τιμῆς· τά τε γὰρ ἄλλα, φάναι, σοῦ κάλλιον οἴνο-
χοήσω καὶ οὐκ ἐκπίομαι αὐτὸς τὸν οἶνον. οἱ δ' ἄρα
τῶν βασιλέων οἴνοχοοὶ, ἐπειδὴν διδῶσι τὴν φιάλην,
ἀρύσαντες ἀπ' αὐτῆς τῷ κυάθῳ εἰς τὴν ἀριστερὰν
χεῖρα ἐγγεάμενοι καταρροφοῦσι, τοῦ δὴ εἰ φάρμακα
ἐγγέοιεν μὴ λυσιτελεῖν αὐτοῖς. ἐκ τούτου δὴ ὁ Ἀστύα- 10
γης ἐπισκώπτων, Καὶ τί δὴ, ἔφη, ὦ Κῦρε, τᾶλλα
μιμούμενος τὸν Σάκαν οὐκ ἀπερρόφησας τοῦ οἴνου;
Ὅτι, ἔφη, νῆ Δία ἐδεδοίκειν μὴ ἐν τῷ κρατῆρι φάρ-
μακα μειγμένα εἶη. καὶ γὰρ ὅτε εἰστίσας σὺ τοὺς
φίλους ἐν τοῖς γενεθλίοις, σαφῶς κατέμαθον φάρ-
μακα ὑμῖν αὐτὸν ἐγγέαντα. Καὶ πῶς δὴ σὺ τοῦτο,
ἔφη, ὦ παῖ, κατέγνωσ; Ὅτι νῆ Δί' ὑμᾶς ἐώραν καὶ
ταῖς γνώμαις καὶ τοῖς σώμασι σφαλλομένους. πρῶ-
τον. μὲν γὰρ ἂ οὐκ ἔατε ἡμᾶς τοὺς παῖδας ποιεῖν,
ταῦτα αὐτοὶ ἐποιεῖτε. πάντες μὲν γὰρ ἅμα ἐκεκρά-
γετε, ἐμανθάνετε δὲ οὐδὲν ἀλλήλων, ἦδετε δὲ καὶ
μάλα γελοίως, οὐκ ἀκροώμενοι δὲ τοῦ ἄδοντος
ᾧ μνυτε ἄριστα ἄδειν· λέγων δὲ ἕκαστος ὑμῶν τὴν
ἑαυτοῦ ῥώμην, ἔπειτ' εἰ ἀνασταίητε ὀρχησόμενοι, μὴ
ὅπως ὀρχεῖσθαι ἐν ῥυθμῷ, ἀλλ' οὐδ' ὀρθοῦσθαι

- ἐδύνασθε. ἐπελέλησθε δὲ παντάπασι σύ τε ὅτι βασιλεὺς ἦσθα, οἷ τε ἄλλοι ὅτι σύ ἄρχων. τότε γὰρ δὴ ἔρωγε καὶ πρῶτον κατέμαθον ὅτι τοῦτ' ἄρ' ἦν ἡ Ἰσηγορία ἃ ὑμεῖς τότ' ἐποιεῖτε· οὐδέποτε γοῦν
- 11 ἐσιωπᾶτε. καὶ ὁ Ἀστυάγης λέγει, Ὁ δὲ σὸς πατήρ, ἔφη, ὦ παῖ, πίνων οὐ μεθύσκειται; Οὐ μὰ Δί', ἔφη. Ἀλλὰ πῶς ποιεῖ; Διψῶν παύεται, ἄλλο δὲ κακὸν οὐδὲν πάσχει· οὐ γὰρ οἶμαι, ὦ πάππε, Σάκας αὐτῷ οἰνοχοεῖ. καὶ ἡ μήτηρ εἶπεν, Ἀλλὰ τί ποτε σύ, ὦ παῖ, τῷ Σάκῃ οὕτω πολεμεῖς; τὸν δὲ Κῦρον εἰπεῖν, Ὅτι νῆ Δία, φάναι, μισῶ αὐτόν· πολλάκις γὰρ με πρὸς τὸν πάππον ἐπιθυμοῦντα προσδραμεῖν οὗτος ὁ μιαινότατος ἀποκωλύει. ἀλλ' ἵκετεύω, φάναι, ὦ πάππε, δός μοι τρεῖς ἡμέρας ἄρξαι αὐτοῦ. καὶ τὸν Ἀστυάγην εἰπεῖν, Καὶ πῶς ἂν ἄρξαις αὐτοῦ; καὶ τὸν Κῦρον φάναι, Στὰς ἂν ὥσπερ οὗτος ἐπὶ τῇ εἰσοδῷ, ἔπειτα ὁπότε βούλοιο παριέναι ἐπ' ἄριστον, λέγοιμ' ἂν ὅτι οὐπω δυνατόν τῷ ἀρίστῳ ἐντυχεῖν· σπουδάζει γὰρ πρὸς τινὰς· εἶθ' ὁπότε ἦκοι ἐπὶ τὸ δεῖπνον, λέγοιμ' ἂν ὅτι λούται· εἰ δὲ πάνυ σπουδάζοι φαγεῖν, εἰποῖμ' ἂν ὅτι παρὰ ταῖς γυναιξίν ἐστιν· ἕως παρατείναιμι τοῦτον ὥσπερ οὗτος ἐμὲ
- 12 παρατείνει ἀπὸ σοῦ κωλύων. τσοαύτας μὲν αὐτοῖς εὐθυμίας παρεῖχεν ἐπὶ τῷ δείπνῳ· τὰς δ' ἡμέρας, εἴ τινος αἰσθόιτο δεόμενον ἢ τὸν πάππον ἢ τὸν τῆς μητρὸς ἀδελφόν, χαλεπὸν ἦν ἄλλον φθάσαι τοῦτο ποιήσαντα· ὅτι γὰρ δύναιτο ὁ Κῦρος ὑπερέχαιρεν αὐτοῖς χαριζόμενος.
- 13 Ἐπεὶ δὲ ἡ Μανδάνη παρεσκευάζετο ὡς ἀπιούσα πάλιν πρὸς τὸν ἄνδρα, ἐδεῖτο αὐτῆς ὁ Ἀστυάγης καταλιπεῖν τὸν Κῦρον. ἡ δὲ ἀπεκρίνατο ὅτι βούλοιο μὲν ἅπαντα τῷ πατρὶ χαρίζεσθαι, ἄκοντα μὲν-

τοι τὸν παῖδα χαλεπὸν εἶναι νομίζεις καταλιπεῖν.
 ἐνθα δὴ ὁ Ἀστυάγης λέγει πρὸς τὸν Κῦρον, ὦ παῖ, 14
 ἦν μένης παρ' ἐμοί, πρῶτον μὲν τῆς παρ' ἐμὲ εἰσ-
 ὄδου σοι οὐ Σάκας ἄρξει, ἀλλ' ὅποταν βούλη εἰσιέ-
 ναι ὡς ἐμέ, ἐπὶ σοὶ ἔσται· καὶ χάριν σοι εἴσομαι
 ὅσῳ ἂν πλεονάκεις εἰσίης ὡς ἐμέ. ἔπειτα δὲ ἵπποις
 τοῖς ἐμοῖς χρήσει καὶ ἄλλοις ὁπόσοις ἂν βούλη, καὶ
 ὅποταν ἀπίης, ἔχων ἅπει οὓς ἂν αὐτὸς ἐθέλης. ἔπειτα
 δὲ ἐν τῷ δεῖπνῳ ἐπὶ τὸ μετρίως σοι δοκοῦν ἔχειν
 ὁποῖαν βούλει ὁδὸν πορεύσει. ἔπειτα τά τε νῦν ἐν
 τῷ παραδείσῳ θηρία δίδωμί σοι καὶ ἄλλα παντοδαπὰ
 συλλέξω, ἃ σὺ ἐπειθὰν τάχιστα ἵππεύειν μάθης,
 διώξει, καὶ τοξεύων καὶ ἀκοντίζων καταβαλεῖς ὥσπερ
 οἱ μεγάλοι ἄνδρες. καὶ παῖδας δέ σοι ἐγὼ συμπαί-
 στορας παρέξω, καὶ ἄλλα ὁπόσα ἂν βούλη λέγων πρὸς
 ἐμὲ οὐκ ἀτυχήσεις. ἐπεὶ ταῦτα εἶπεν ὁ Ἀστυάγης, ἡ 15
 μήτηρ διηρώτα τὸν Κῦρον πότερον βούλοιο μένειν
 ἢ ἀπιέναι. ὁ δὲ οὐκ ἐμέλλησεν, ἀλλὰ ταχὺ εἶπεν ὅτι
 μένειν βούλοιο. ἐπερωτηθεὶς δὲ πάλιν ὑπὸ τῆς
 μητρὸς διὰ τί εἰπεῖν λέγεται, Ὅτι οἴκοι μὲν τῶν ἡλί-
 κων καὶ εἰμὶ καὶ δοκῶ κράτιστος εἶναι, ὦ μῆτερ, καὶ
 ἀκοντίζων καὶ τοξεύων, ἐνταῦθα δὲ οἶδ' ὅτι ἵππεύων
 ἦττων εἰμὶ τῶν ἡλίκων· καὶ τοῦτο εὖ ἴσθι, ὦ μῆτερ,
 ἔφη, ὅτι ἐμὲ πάνυ ἀνιά. ἦν δὲ με καταλίπης ἐνθάδε
 καὶ μάθω ἵππεύειν, ὅταν μὲν ἐν Πέρσαις ὦ, οἶμαί
 σοι ἐκείνους τοὺς ἀγαθοὺς τὰ περὶ κὰ ἡραδίως νική-
 σειν, ὅταν δ' εἰς Μήδους ἔλθω, ἐνθάδε πειράσομαι
 τῷ πάππῳ ἀγαθῶν ἵππέων κράτιστος ὢν ἵππεὺς συμ-
 μαχεῖν αὐτῷ. τὴν δὲ μητέρα εἰπεῖν, Τὴν δὲ δικαιοσύ- 16
 νην, ὦ παῖ, πῶς μαθήσει ἐνθάδε ἐκεῖ ὄντων σοι τῶν
 διδασκάλων; καὶ τὸν Κῦρον φάναι, Ἀλλ', ὦ μῆτερ,
 ἀκριβῶ ταῦτά γε ἤδη. Πῶς σὺ οἶσθα; τὴν Μανδάνην

εἶπεῖν. Ὅτι, φάναι, ὁ διδάσκαλός με ὡς ἤδη ἀκριβοῦντα τὴν δικαιοσύνην καὶ ἄλλοις καθίστη δικάζειν. καὶ τοίνυν, φάναι, ἐπὶ μιᾷ ποτε δίκη πληγὰς ἔλαβον
 17 ὡς οὐκ ὀρθῶς δικάσας. ἦν δὲ ἡ δίκη τοιαύτη. παῖς μέγας μικρὸν ἔχων χιτῶνα παῖδα μικρὸν μέγαν ἔχοντα χιτῶνα, ἐκδύσας αὐτὸν τὸν μὲν ἑαυτοῦ ἐκείνου ἤμφιεσε, τὸν δ' ἐκείνου αὐτὸς ἐνέδου. ἐγὼ οὖν τούτοις δικάζων ἔγνω βέλτιον εἶναι ἀμφοτέροις τὸν ἀρμόττοντα ἐκάτερον χιτῶνα ἔχειν. ἐν τούτῳ αὖ με ἔπαισεν ὁ διδάσκαλος, λέξας ὅτι ὁπότε μὲν τοῦ ἀρμόττοντος εἶην κριτής, οὕτω δέοι ποιεῖν, ὁπότε δὲ κρῖναι δέοι ποτέρου ὁ χιτῶν εἶη, τοῦτ' ἔφη σκεπτέον εἶναι τίς κτησίς δικαία ἐστί, πότερα τὸν βία ἀφελόμενον ἔχειν ἢ τὸν ποιησάμενον ἢ πριάμενον κεκτησθαι· ἐπεὶ δ' ἔφη, τὸ μὲν νόμιμον δίκαιον εἶναι, τὸ δὲ ἄνομον βίαιον, σὺν τῷ νόμῳ ἐκέλευεν ἀεὶ τὸν δικαστὴν τὴν ψῆφον τίθεσθαι. οὕτως ἐγὼ σοι, ὦ μῆτερ, τά γε δίκαια παντάπασιν ἤδη ἀκριβῶ· ἦν δὲ τι ἄρα προσδέωμαι, ὁ πάππος με, ἔφη, οὗτος ἐπιδιδά-
 18 ξει. Ἄλλ' οὐ ταυτά, ἔφη, ὦ παῖ, παρὰ τῷ πάππῳ καὶ ἐν Πέρσαις δίκαια ὁμολογεῖται. οὗτος μὲν γὰρ τῶν ἐν Μήδοις πάντων ἑαυτὸν δεσπότην πεποίηκεν, ἐν Πέρσαις δὲ τὸ ἴσον ἔχειν δίκαιον νομίζεται. καὶ ὁ σὸς πρῶτος πατήρ τὰ τεταγμένα μὲν ποιεῖ τῇ πόλει, τὰ τεταγμένα δὲ λαμβάνει, μέτρον δὲ αὐτῷ οὐχ ἡ ψυχὴ ἄλλ' ὁ νόμος ἐστίν. ὅπως οὖν μὴ ἀπολεῖ μαστιγούμενος, ἐπειδὰν οἴκοι ἦς, ἂν παρὰ τούτου μαθὼν ἦκης ἀντὶ τοῦ βασιλικοῦ τὸ τυραννικόν, ἐν ᾧ ἐστί τὸ πλεῖον οἶεσθαι χρῆναι πάντων ἔχειν. Ἄλλ' ὁ γε σὸς πατήρ, εἶπεν ὁ Κῦρος, δεινότερός ἐστιν, ὦ μῆτερ, διδάσκειν μείον ἢ πλεῖον ἔχειν· ἢ οὐχ ὀρθῶς, ἔφη, ὅτι καὶ Μήδους ἅπαντας δεδίδαχεν αὐτοῦ μείον ἔχειν;

ὥστε θάρρει, ὡς ὃ γε σὸς πατήρ οὐτ' ἄλλον οὐδένα οὐτ' ἐμὲ πλεονεκτεῖν μαθόντα ἀποπέμψει.

Τοιαῦτα μὲν δὴ πολλὰ ἐλάλει ὁ Κῦρος· τέλος δὲ IV. ἡ μὲν μήτηρ ἀπῆλθε, Κῦρος δὲ κατέμενε καὶ αὐτοῦ ἐτρέφετο. καὶ ταχὺ μὲν τοῖς ἠλικιωταῖς συνεκέκρατο ὥστε οἰκείως διακεισθαι, ταχὺ δὲ τοὺς πατέρας αὐτῶν ἀνήρητο, προσίων καὶ ἐνδηλος ὢν ὅτι ἡσπάζετο αὐτῶν τοὺς υἱεῖς, ὥστε εἴ τι τοῦ βασιλέως δέοιντο, τοὺς παῖδας ἐκέλευον τοῦ Κύρου δεῖσθαι διαπράξασθαι σφίσι· ὁ δὲ Κῦρος, εἰ δέοιντο αὐτοῦ οἱ παῖδες, διὰ τὴν φιλανθρωπίαν καὶ φιλοτιμίαν περὶ παντὸς ἐποιεῖτο διαπράττεσθαι. καὶ ὁ Ἀστυάγης ὅτι δέοιτο αὐτοῦ ὁ Κῦρος οὐδὲν ἐδύνατο ἀντέχειν μὴ οὐ χαρίζεσθαι. καὶ γὰρ ἀσθενήσαντος αὐτοῦ οὐδέποτε ἀπέλειπε τὸν πάππον οὐδὲ κλάων ποτὲ ἐπαύετο, ἀλλὰ δῆλος ἦν πᾶσιν ὅτι ὑπερεφοβεῖτο μή οἱ ὁ πάππος ἀποθάνῃ· καὶ γὰρ ἐκ νυκτὸς εἴ τις δέοιτο Ἀστυάγης, πρῶτος ἡσθάνετο Κῦρος καὶ πάντων ἀοκνότετα ἀνεπήδα ὑπηρετήσων ὅτι οἴοιτο χαριεῖσθαι, ὥστε παντάπασιν ἀνεκτίσαστο τὸν Ἀστυάγην.

Καὶ ἦν μὲν ἴσως πολυλογώτερος, ἅμα μὲν διὰ 3 τὴν παιδείαν, ὅτι ἠναγκάζετο ὑπὸ τοῦ διδασκάλου καὶ διδόναι λόγον ὧν ἐποίει καὶ λαμβάνειν παρ' ἄλλων, ὁπότε δικάζοι, ἔτι δὲ καὶ διὰ τὸ φιλομαθῆς εἶναι πολλὰ μὲν αὐτὸς αἰεὶ τοὺς παρόντας ἀνηρώτα πῶς ἔχοντα τυγχάνοι, καὶ ὅσα αὐτὸς ὑπ' ἄλλων ἐρωτῶτο, διὰ τὸ ἀγχίνους εἶναι ταχὺ ἀπεκρίνετο, ὥστ' ἐκ πάντων τούτων ἡ πολυλογία συνελέγετο αὐτῷ· ἀλλ' ὥσπερ γὰρ ἐν σώματι, ὅσοι νέοι ὄντες μέγεθος ἔλαβον, ὅμως ἐμφαίνεται τὸ νεαρὸν αὐτοῖς ὁ κατηγορεῖ τὴν ὀλιγοετίαν, οὕτω καὶ Κύρου ἐκ τῆς πολυ-

λογίας οὐ θράσος διαφαίνεται, ἀλλ' ἀπλότης καὶ φιλοστοργία, ὥστ' ἐπεθύμει ἄν τις ἔτι πλείω αὐτοῦ ἀκούειν ἢ σιωπῶντι παρεῖναι.

- 4 Ὡς δὲ προῆγεν αὐτὸν ὁ χρόνος σὺν τῷ μεγέθει εἰς ὥραν τοῦ ~~πρόδησον γενέσθαι~~ ἐν τούτῳ δὴ τοῖς μὲν λόγοις βραχυτέροις ἐχρήτο καὶ τῇ φωνῇ ἡσυχαιτέρα, αἰδοῦς δ' ἐνεπίμπλατο, ὥστε καὶ ἐρυθραίνεσθαι ὁπότε συντυγχάνοι τοῖς πρεσβυτέροις, καὶ τὸ σκυλακῶδες τὸ πᾶσιν ὁμοίως προσπίπτειν οὐκέθ' ὁμοίως προπετὲς εἶχεν. οὕτω δὲ ἡσυχαιτέρος μὲν ἦν, ἐν δὲ ταῖς συνουσίαις πάμπαν ἐπίχαρις. καὶ γὰρ ὅσα διαγωνίζονται πολλάκις ἡλικες πρὸς ἀλλήλους, οὐχ ἂ κρείττων ἦδει ὢν, ταῦτα προουκαλεῖτο τοὺς συνόντας, ἀλλ' ἄπερ εὖ ἦδει ἑαυτὸν ἥττονα ὄντα, ἐξῆρχε, φάσκων κάλλιον αὐτῶν ποιήσειν, καὶ κατῆρχεν ἡδη ἀναπηδῶν ἐπὶ τοὺς ἵππους ἢ διατοξευσόμενος ἢ διακοντιούμενος ἀπὸ τῶν ἵππων οὐπω πάνυ ἐποχος ὢν,
- 5 ἡττώμενος δὲ αὐτὸς ἐφ' ἑαυτῷ μάλιστα ἐγέλα. ὥς δ' οὐκ ἀπεδίδρασκεν ἐκ τοῦ ἡττᾶσθαι εἰς τὸ μὴ ποιεῖν ὃ ἡττῶτο, ἀλλ' ἐκαλινδεῖτο ἐν τῷ πειραῶσθαι αὐτίς βέλτιον ποιεῖν, ταχὺ μὲν εἰς τὸ ἴσον ἀφίκετο τῇ ἱπικῇ τοῖς ἡλιξι, ταχὺ δὲ παρῆει διὰ τὸ ἐρᾶν τοῦ ἐργου, ταχὺ δὲ τὰ ἐν τῷ παραδείσῳ θηρία ἀνηλώκει διώκων καὶ βάλλων καὶ κατακαίνων, ὥστε ὁ Ἄστινυγης οὐκέτ' εἶχεν αὐτῷ συλλέγειν θηρία. καὶ ὁ Κῦρος αἰσθόμενος ὅτι βουλόμενος οὐ δύναίτο οἱ ζῶντα πολλὰ παρέχειν, ἔλεγε πρὸς αὐτόν, Ὡ πάππε, τί σε δεῖ θηρία ζητοῦντα πράγματ' ἔχειν; ἀλλ' ἐὰν ἐμὲ ἐκπέμπης ἐπὶ θήραν σὺν τῷ θεῖῳ, νομιῶ ὅσα ἂν ἴδω θηρία,
- 6 ἐμοὶ ταῦτα τρέφεσθαι. ἐπιθυμῶν δὲ σφόδρα ἐξιέναι ἐπὶ τὴν θήραν οὐκέθ' ὁμοίως λιπαρεῖν ἐδύνατο ὥσπερ παῖς ὢν, ἀλλ' ὀκνηρότερον προσῆει. καὶ ἂ πρόσθεν

τῷ Σάκᾳ ἐμέμφετο ὅτι οὐ παρῖει αὐτὸν πρὸς τὸν πάπ-
πον, αὐτὸς ἤδη Σάκας ἑαυτῷ ἐγίνετο· οὐ γὰρ προσ-
ῆει, εἰ μὴ ἴδοι εἰ καιρὸς εἴη, καὶ τοῦ Σάκα ἐδεῖτο
πάντως σημαίνειν αὐτῷ ὅποτε ἐγχωροίη· ὥστε ὁ Σά-
κας ὑπερεφίλει ἤδη καὶ οἱ ἄλλοι πάντες.

Ἐπεὶ δ' οὖν ἔγνω ὁ Ἀστυάγης σφόδρα αὐτὸν ἐπι- 7
θυμοῦντα ἔξω θηρῶν, ἐκπέμπει αὐτὸν σὺν τῷ θείῳ
καὶ φύλακας συμπέμπει ἐφ' ἵππων πρεσβυτέρους,
ὅπως ἀπὸ τῶν δυσχωριῶν φυλάττοιεν αὐτὸν καὶ εἰ
τῶν ἀγρίων τι φανείη θηρίων. ὁ οὖν Κῦρος τῶν
ἐπομένων προθύμως ἐπυυθάνετο ποίοις οὐ χρῆ θη-
ρίοις πελάζειν καὶ ποῖα χρῆ θαρροῦντα διώκειν. οἱ
δ' ἔλεγον ὅτι ἄρκτοι τε πολλοὺς ἤδη πλησιάσαντας
διέφθειραν καὶ κάπροι καὶ λέοντες καὶ παρδάλεις, αἱ
δὲ ἔλαφοι καὶ δορκάδες καὶ οἱ ἄγριοι οἶες καὶ οἱ ὄνοι
οἱ ἄγριοι ἀσινεῖς εἰσιν. ἔλεγον δὲ καὶ τοῦτο, τὰς δυσ-
χωρίας ὅτι δέοι φυλάττεσθαι οὐδὲν ἦττον ἢ τὰ θη-
ρία· πολλοὺς γὰρ ἤδη αὐτοῖς τοῖς ἵπποις κατακρη-
μισθῆναι. καὶ ὁ Κῦρος πάντα ταῦτα ἐμάνθανε προ- 8
θύμως· ὡς δὲ εἶδεν ἔλαφον ἐκπηδήσασαν, πάντων
ἐπιλαθόμενος ὧν ἤκουσεν ἐδίωκεν οὐδὲν ἄλλο ὄρων
ἢ ὄπη ἐφευγε. καὶ πως διαπηδῶν αὐτῷ ὁ ἵππος πί-
πτει εἰς γόνατα, καὶ μικροῦ κἀκεῖνον ἐξετραχήλισεν.
οὐ μὴν ἄλλ' ἐπέμεινε ὁ Κῦρος μόλις πως, καὶ ὁ
ἵππος ἐξανέστη. ὡς δ' εἰς τὸ πεδίον ἤλθεν, ἀκοντί-
σας καταβάλλει τὴν ἔλαφον, καλόν τι χρῆμα καὶ μέγα.
καὶ ὁ μὲν δὴ ὑπερέχαιρεν· οἱ δὲ φύλακες προσελά-
σαντες ἐλοιδόρουν αὐτὸν καὶ ἔλεγον εἰς οἶον κίνδυ-
νον ἔλθοι, καὶ ἔφασαν κατερεῖν αὐτοῦ. ὁ οὖν Κῦρος
εἰστήκει καταβεβηκώς, καὶ ἀκούων ταῦτα ἠνιάτο. ὡς
δ' ἦσθετο κραυγῆς, ἀνεπήδησεν ἐπὶ τὸν ἵππον ὡς-
περ ἐνθουσιῶν, καὶ ὡς εἶδεν ἐκ τοῦ ἀντίου κάπρον

- προσφερόμενον, ἀντίος ἐλαύνει καὶ διατεινόμενος εὐστόχως βάλλει εἰς τὸ μέτωπον καὶ κατέσχε τὸν κάρπον. ἐνταῦθα μέντοι ἤδη καὶ ὁ θεῖος αὐτῷ ἐλοιδορεῖτο, τὴν θρασύτητα ὁρῶν. ὁ δ' αὐτοῦ λοιδορουμένου ὅμως ἐδεῖτο ὅσα αὐτὸς ἔλαβε, ταῦτα ἑᾶσαι εἰσκομίσαντα δοῦναι τῷ πάππῳ. τὸν δὲ θεῖον εἰπεῖν φασιν, Ἄλλ' ἦν αἰσθῆται ὅτι ἐδίωκες, οὐ σοὶ μόνου λοιδορήσεται, ἀλλὰ καὶ ἐμοί, ὅτι σε εἶων. Καὶ ἦν βούληται, φάναι αὐτόν, μαστιγώσατόω, ἐπειδάν γε ἐγὼ δῶ αὐτῷ. καὶ σύγε, εἰ βούλει, ἔφη, ὦ θεῖε, τιμωρησάμενος [ὅ,τι βούλει] ταῦτα ὅμως χάρισαί μοι. καὶ ὁ Κναξάρης μέντοι τελευτῶν εἶπε, Ποίει ὅπως βούλει· σὺ γὰρ νῦν γε ἡμῶν ἕοικας βασιλεὺς εἶναι.
- 10 οὕτω δὴ ὁ Κῦρος εἰσκομίσας τὰ θηρία ἐδίδου τε τῷ πάππῳ καὶ ἔλεγεν ὅτι αὐτὸς ταῦτα θηράσειεν ἐκείνω. καὶ τὰ ἀκόντια ἐπεδείκνυ μὲν οὐ, κατέθηκε δὲ ἡματωμένα ὅπου ᾤετο τὸν πάππον ὄψεσθαι. ὁ δὲ Ἀστνάγης ἄρα εἶπεν, Ἄλλ', ὦ παῖ, δέχομαι μὲν ἐγώ γε ἡδέως ὅσα σὺ δίδως, οὐ μέντοι δέομαί γε τούτῳ οὐδενός, ὥστε σε κινδυνεύειν. καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, Εἰ τοίνυν μὴ σὺ δέει, ἰκετεύω, ὦ πάππε, ἐμοὶ δὸς αὐτά, ὅπως τοῖς ἡλικιώταις ἐγὼ διαδῶ. Ἄλλ', ὦ παῖ, ἔφη ὁ Ἀστνάγης, καὶ ταῦτα λαβὼν διαδίδου ὅτῳ σὺ βού-
- 11 λει καὶ τῶν ἄλλων ὅποσα ἐθέλεις. καὶ ὁ Κῦρος λαβὼν ἐδίδου τε ἄρας τοῖς παισὶ καὶ ἅμα ἔλεγεν, Ὡ παιδες, ὡς ἄρα ἐφλυαροῦμεν ὅτε τὰ ἐν τῷ παραδείσῳ θηρία ἐθηρῶμεν· ὅμοιον ἐμοίγε δοκεῖ εἶναι οἰόνπερ εἰ τις δεδεμένα ζῶα θηρῶη. πρῶτον μὲν γὰρ ἐν μικρῷ χωρίῳ ἦν, ἔπειτα λεπτὰ καὶ ψωραλέα, καὶ τὸ μὲν αὐτῶν χλωδὸν ἦν, τὸ δὲ κολοβόν· τὰ δ' ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ λειμῶσι θηρία ὡς μὲν καλά, ὡς δὲ μεγάλα, ὡς δὲ λιπαρὰ ἐφαίνετο. καὶ αἱ μὲν ἔλαφοι ὡς-

περ πτηναὶ ἤλλοντο πρὸς τὸν οὐρανόν, οἱ δὲ κάπροι ὥσπερ τοὺς ἄνδρας φασὶ τοὺς ἀνδρείους ὁμόσε ἐφέροντο· ὑπὸ δὲ τῆς πλατύτητος οὐδὲ ἀμαρτεῖν οἶόν τ' ἦν αὐτῶν· καλλίω δὴ, ἔφη, ἔμοιγε δοκεῖ καὶ τεθνηκότα εἶναι ταῦτα ἢ ζῶντα ἐκεῖνα τὰ περιοκοδομημένα. ἀλλ' ἄρα ἄν, ἔφη, ἀφείεν καὶ ὑμᾶς οἱ πατέρες ἐπὶ θήραν; Καὶ φραδίως γ' ἄν, ἔφασαν, εἰ Ἀστυάγης κελεύοι. καὶ ὁ Κῦρος εἶπε, Τίς οὖν ἄν ἡμῖν 12 Ἀστυάγει μνησθεῖη; Τίς γὰρ ἄν, ἔφασαν, σοῦ γε ἰκανώτερος πείσαι; Ἀλλὰ μὰ τὸν Δία, ἔφη, ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδ' ὅστις ἄνθρωπος γεγέννημαι· οὐδὲ γὰρ οἶός τ' εἰμὶ λέγειν ἔγωγε οὐδ' ἀναβλέπειν πρὸς τὸν πάππον ἐκ τοῦ Ἰσου ἔτι δύναμαι. ἦν δὲ τοσοῦτον ἐπιιδῶ, δέδοικα, ἔφη, μὴ παντάπασι βλάξ τις καὶ ἡλίθιος γένωμαι. παιδάριον δ' ὦν δεινότατος λαλεῖν ἐδόκουν εἶναι. καὶ οἱ παῖδες εἶπον, Πονηρὸν λέγεις τὸ πρᾶγμα, εἰ μὴδ' ὑπὲρ ἡμῶν ἄν τι δέη δυνήσει πράττειν, ἀλλ' ἄλλου τινὸς τὸ ἐπὶ σὲ ἀνάγκη ἔσται δεῖσθαι ἡμᾶς. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κῦρος ἐδήχθη, 13 καὶ σιγῇ ἀπελθὼν διακελευσάμενος ἑαυτῷ τολμᾶν εἰσῆλθεν, ἐπιβουλεύσας ὅπως ἄν ἀλυπότατα εἰποι πρὸς τὸν πάππον καὶ διαπράξειεν αὐτῷ τε καὶ τοῖς παισὶν ὧν ἐδέοντο. ἤρξατο οὖν ὧδε.

Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ πάππε, ἦν τις ἀποδρᾶ σε τῶν οἰκετῶν καὶ λάβῃς αὐτόν, τί αὐτῷ χρήσει; Τί ἄλλο, ἔφη, ἢ δῆσας ἐργάζεσθαι ἀναγκάσω; Ἦν δὲ αὐτόματος πάλιν ἔλθῃ, πῶς ποιήσεις; Τί δέ, ἔφη, εἰ μὴ μαστιγῶσας γε, ἵνα μὴ αὐθις τοῦτο ποιῇ, ἐξ ἀρχῆς χρήσομαι; Ὡρα ἄν, ἔφη ὁ Κῦρος, σοὶ παρασκευάζεσθαι εἴη ὄτω μαστιγώσεις με, ὡς βουλεύομαι γε ὅπως σε ἀποδρῶ λαβὼν τοὺς ἡλικιώτας ἐπὶ θήραν. καὶ ὁ Ἀστυάγης, Καλῶς, ἔφη, ἐποίησας προειπῶν·

- ἐνδοθεν γάρ, ἔφη, ἀπαγορεύω σοι μὴ κινεῖσθαι. χα-
 ρίεν γάρ, ἔφη, εἰ ἔνεκα κρεαδίων τῇ θυγατρὶ τὸν
 14 παῖδα ἀποβουκολήσαιμι. ἀκούσας ταῦτα ὁ Κῦρος
 ἐπέιθετο μὲν καὶ ἔμεινεν, ἀνιάρως δὲ καὶ σκυθρω-
 πὸς ὦν σιωπῇ διῆγεν ὁ μέντορ Ἄστυάγης ἐπεὶ ἔγνω
 αὐτὸν λυπούμενον ἰσχυρῶς, βουλόμενος αὐτῷ χαρί-
 ξεσθαι ἐξάγει ἐπὶ θήραν, καὶ πεζοὺς πολλοὺς καὶ
 ἵππεας συναλίσσας καὶ τοὺς παῖδας καὶ συνελάσας εἰς
 τὰ ἱππάσιμα χωρία τὰ θηρία ἐποίησε μεγάλην. θή-
 ραν. καὶ βασιλικῶς δὴ παρῶν αὐτὸς ἀπηγόρευε μη-
 δένα βάλλειν, πρὶν Κῦρος ἐμπλησθεῖη θηρῶν. ὁ δὲ
 Κῦρος οὐκ εἶα κωλύειν, ἀλλ', Εἰ βούλει, ἔφη, ὦ
 πάππε, ἡδέως με θηρᾶν, ἄφες τοὺς κατ' ἐμὲ πάντας
 15 διώκειν καὶ διαγωνίζεσθαι ὅπως ἕκαστος κράτιστα
 δύναιτο. ἐνταῦθα δὴ ὁ Ἄστυάγης ἀφίησι, καὶ στάς
 ἐθεᾶτο ἀμιλλωμένους ἐπὶ τὰ θηρία καὶ φιλονικούν-
 τας καὶ διώκοντας καὶ ἀκοντίζοντας. καὶ Κύρῳ ἦδε-
 το οὐ δυναμένῳ σιγαῖν ὑπὸ τῆς ἡδονῆς, ἀλλ' ὥσπερ
 σκύλακι γενναίῳ ἀνακλάζουσι, ὁπότε πλησιάξοι θη-
 ρίῳ, καὶ παρακαλοῦντι ὄνομαστὶ ἕκαστον. καὶ τοῦ
 μὲν καταγελῶντα αὐτὸν ὄρων ἠΰφραίνετο, τὸν δὲ
 τινα καὶ ἐπαινοῦντα αὐτὸν ἡσθάνετο οὐδ' ὅπως τι-
 οῦν φθονερῶς. τέλος δ' οὖν πολλὰ θηρία ἔχων ὁ
 Ἄστυάγης ἀπῆει. καὶ τὸ λοιπὸν οὕτως ἦσθη τῇ τότε
 θήρᾳ ὥστε αἰεὶ ὁπότε οἶόν τ' εἶη συνεξῆει τῷ Κύρῳ,
 καὶ ἄλλους τε πολλοὺς παρελάμβανε καὶ τοὺς παῖ-
 δας, Κύρου ἔνεκα. τὸν μὲν οὖν πλεῖστον χρόνον
 οὕτω διῆγεν ὁ Κῦρος, πᾶσιν ἡδονῆς μὲν καὶ ἀγαθοῦ
 τινος συναίτιος ὦν, κακοῦ δὲ οὐδενός.
 16 Ἄμφι δὲ τὰ πέντε ἢ ἑκκαίδεκα ἔτη γενομένου
 αὐτοῦ ὁ υἱὸς τοῦ Ἀσσυρίων βασιλέως γαμεῖν μέλ-
 λων ἐπεθύμησεν αὐτὸς θηρᾶσαι εἰς τοῦτον τὸν χρό-

νον. ἀκούων οὖν ἐν τοῖς μεθορίοις τοῖς τε αὐτῶν
καὶ τοῖς Μήδων πολλὰ θηρία εἶναι ἀθήρευτα διὰ
τὸν πόλεμον, ἐνταῦθα ἐπεθύμησεν ἐξελεῖν. ὅπως
οὖν ἀσφαλῶς θηρώῃ, ἰππέας τε προσέλαβε πολλοὺς
καὶ πελταστάς, οἵτινες ἐμελλον αὐτῷ ἐκ τῶν λασίων
τὰ θηρία ἐξελαῖν εἰς τὰ ἐργάσιμά τε καὶ εὐήλατα.
ἀφικόμενος δὲ ὅπου ἦν αὐτοῖς τὰ φρούρια καὶ ἡ φυ-
λακῆ, ἐνταῦθα ἐδειπνοποιεῖτο, ὡς πρῶ τῇ ὑστεραία
θηράσων. ἤδη δὲ ἐσπέρας γενομένης ἡ διαδοχὴ τῇ 17
πρόσθεν φυλακῇ ἔρχεται ἐκ πόλεως καὶ ἰππεῖς καὶ
πεζοί. ἔδοξεν οὖν αὐτῷ πολλὴ στρατιὰ παρεῖναι·
δύο γὰρ ὁμοῦ ἦσαν φυλακαί, πολλοὺς τε αὐτὸς
ἤκεν ἔχων ἰππέας καὶ πεζοὺς. ἐβουλεύσατο οὖν κρά-
τιστον εἶναι λεηλατῆσαι ἐκ τῆς Μηδικῆς, καὶ λαμ-
πρότερόν τ' ἂν φανῆναι τὸ ἔργον τῆς θήρας καὶ λε-
ρῶν ἂν πολλὴν ἀφθουίαν ἐνόμιζε γενέσθαι. οὕτω
δὲ πρῶ ἀναστὰς ἤγε τὸ στράτευμα, καὶ τοὺς μὲν
πεζοὺς κατέλιπεν ἀθρόους ἐν τοῖς μεθορίοις, αὐτὸς
δὲ τοῖς ἵπποις προσελάσας πρὸς τὰ τῶν Μήδων
φρούρια, τοὺς μὲν βελτίστους καὶ πλείστους ἔχων
μεθ' ἑαυτοῦ ἐνταῦθα κατέμεινεν, ὡς μὴ βοηθοῦεν
οἱ φρουροὶ τῶν Μήδων ἐπὶ τοὺς καταθέοντας, τοὺς
δ' ἐπιτηδείους ἀφῆκε κατὰ φυλὰς ἄλλους ἄλλοσε κα-
ταθεῖν, καὶ ἐκέλευε περιβαλομένους ὅτῳ τις ἐπιτυγ-
χάνοι ἐλαύνειν πρὸς ἑαυτόν. οἱ μὲν δὲ ταῦτα ἔ-
πραττον.

Σημανθέντων δὲ τῷ Ἀστυάγει ὅτι πολέμιοί εἰσιν 18
ἐν τῇ χώρᾳ, ἐξεβοήθει καὶ αὐτὸς πρὸς τὰ ὄρια σὺν
τοῖς περὶ αὐτὸν καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὡσαύτως σὺν τοῖς
παράτυχοῦσιν ἰππόταις, καὶ τοῖς ἄλλοις δὲ ἐσήμαινε
πᾶσιν ἐκβοηθεῖν. ὡς δὲ εἶδον πολλοὺς ἀνθρώπους
τῶν Ἀσσυρίων συντεταγμένους καὶ τοὺς ἰππέας ἡσυ-

- χίαν ἔχοντας, ἔστησαν καὶ οἱ Μῆδοι. ὁ δὲ Κῦρος
 ὀρωῶν ἐκβοηθοῦντας καὶ τοὺς ἄλλους πασσυδί, ἐκβοη-
 θεῖ καὶ αὐτὸς πρῶτον τότε ὄπλα ἐνδύς, οὔποτε οἰ-
 ὄμενος· οὕτως ἐπεθύμει αὐτοῖς ἐξοπλίσασθαι· μάλα
 δὲ καλὰ ἦν καὶ ἀριόττουτα αὐτῶν ὁ πάππος περὶ τὸ
 σῶμα ἐπεποίητο. οὕτω δὲ ἐξοπλισάμενος προσήλασε
 τῷ ἵππῳ. καὶ ὁ Ἀστυάγης ἐθαύμασε μὲν τίνος κε-
 λεύσαντος ἦκοι, ὅμως δὲ εἶπεν αὐτῷ μένειν παρ'
 19 ἑαυτὸν. ὁ δὲ Κῦρος ὡς εἶδε πολλοὺς ἱππέας ἀντίους,
 ἤρετο, Ἥ οὗτοι, ἔφη, ὦ πάππε, πολέμοί εἰσιν, οὐ
 ἐφεστήκασι τοῖς ἵπποις ἡρέμα; Πολέμοιοι μέντοι, ἔφη.
 Ἥ καὶ ἐκεῖνοι, ἔφη, οἱ ἐλαύνοντες; Κάκεινοιοι μέντοι.
 Νῆ τὸν Δί', ἔφη, ὦ πάππε, ἀλλ' οὐν πονηροὶ γε
 φαινόμενοι καὶ ἐπὶ πονηρῶν ἱππαρίων ἄγουσιν ἡμῶν
 τὰ χρήματα· οὐκοῦν χρηὴ ἐλαύνειν τινὰς ἡμῶν ἐπ'
 αὐτούς. Ἄλλ' οὐχ ὀραῖς, ἔφη, ὦ παῖ, ὅσον τὸ στί-
 φος τῶν ἱππέων ἔστηκε συντεταγμένον; οἳ ἦν ἐπ'
 ἐκείνους ἡμεῖς ἐλαύνωμεν, ὑποτεμοῦνται ἡμᾶς πάλιν
 ἐκεῖνοιοι· ἡμῖν δὲ οὔπω ἡ ἰσχὺς πάρεστιν. Ἄλλ' ἦν
 σὺ μένης, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ ἀναλαμβάνης τοὺς προσ-
 βοηθοῦντας, φοβήσονται οὗτοι καὶ οὐ κινήσονται,
 οἳ δ' ἄγοντες ἐνθὺς ἀφήσουσι τὴν λείαν, ἐπειδὰν
 ἴδωσί τινὰς ἐπ' αὐτοὺς ἐλαύνοντας.
- 20 Ταῦτ' εἰπόντος αὐτοῦ ἔδοξε τι λέγειν τῷ Ἀστυά-
 γει. καὶ ἅμα θαυμάζων ὡς καὶ ἐφρόνει καὶ ἐρηγηγό-
 ρει κελεύει τὸκ υἱὸν λαβόντα τάξιν ἱππέων ἐλαύνειν
 ἐπὶ τοὺς ἄγοντας τὴν λείαν. ἐγὼ δέ, ἔφη, ἐπὶ τούσ-
 δε, ἦν ἐπὶ σὲ κινῶνται, ἐλῶ, ὥστε ἀναγκασθῆναι
 ἡμῖν προσέχειν τὸν νοῦν. οὕτω δὲ ὁ Κναξάρης λα-
 βῶν τῶν ἐρωμένων ἵππων τε καὶ ἀνδρῶν προσελαύ-
 νει. καὶ ὁ Κῦρος ὡς εἶδεν ὀρωμένους, ἐξορμαῖ, καὶ
 αὐτὸς πρῶτος ἠγείτο ταχέως, καὶ ὁ Κναξάρης μέντοι

ἐφείπετο, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ οὐκ ἀπελείποντο. ὡς δὲ
 εἶδον αὐτοὺς πελάζοντας οἱ λεηλατοῦντες, εὐθύς
 ἀφέντες τὰ χρήματα ἔφευγον. οἱ δ' ἀμφὶ τὸν Κῦρον 21
 ὑπετέμνοντο, καὶ οὓς μὲν κατελάμβανον εὐθύς ἔπαιον,
 πρῶτος δὲ ὁ Κῦρος, ὅσοι δὲ παραλλάξαντες αὐτῶν
 ἔφθασαν, κατόπιν τούτους ἐδίωκον, καὶ οὐκ ἀνίε-
 σαν, ἀλλ' ἤρουν τινὰς αὐτῶν. ὥσπερ δὲ κύων γεν-
 ναῖος ἄπειρος ἀπρονοήτως φέρεται πρὸς κάρπον, οὕτω
 καὶ ὁ Κῦρος ἐφέρετο, μόνον ὄρῶν τὸ παίειν τὸν ἀλι-
 σκόμενον, ἄλλο δ' οὐδὲν προνοῶν. οἱ δὲ πολέμιοι
 ὡς ἐώρων πονοῦντας τοὺς σφετέρους, προκίνησαν
 τὸ στίφος, ὡς παυσομένους τοῦ διωγμοῦ, ἐπεὶ σφᾶς
 ἴδοιεν προορμήσαντας. ὁ δὲ Κῦρος οὐδὲν μᾶλλον 22
 ἀνίει, ἀλλ' ὑπὸ τῆς χαρμονῆς ἀνακαλῶν τὸν θεῖον
 ἐδίωκε καὶ ἰσχυρὰν τὴν φυγὴν τοῖς πολεμίοις κατέ-
 χων ἐποίει, καὶ ὁ Κναξάρης μέντοι ἐφείπετο, ἴσως
 καὶ αἰσχυνόμενος τὸν πατέρα, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ εἶποντο,
 προθυμότεροι ὄντες ἐν τῷ τοιούτῳ εἰς τὸ διώκειν καὶ
 οἱ μὴ πάνυ πρὸς τοὺς ἐναντίους ἄλκιμοι ὄντες. ὁ δὲ
 Ἀστυάγης ὡς ἐώρα τοὺς μὲν ἀπρονοήτως διώκοντας,
 τοὺς δὲ πολεμίους ἀθρόους τε καὶ τεταγμένους ὑπαν-
 τῶντας, δείσας περὶ τε τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ Κύρου μὴ
 εἰς παρεσκευασμένους ἀτάκτως ἐμπεσόντες πάθοιέν
 τι, ἤγειτο εὐθύς πρὸς τοὺς πολεμίους. οἱ δ' αὖ πολέ- 23
 μοι ὡς εἶδον τοὺς Μήδους προκινήθοντας, διατεινά-
 μενοι οἱ μὲν τὰ παλτὰ οἱ δὲ τὰ τόξα εἰστήκεσαν, ὡς
 ἐπειθὴ εἰς τόξευμα ἀφίκοντο στησομένους, ὥσπερ τὰ
 πλεῖστα εἰώθεσαν ποιεῖν. μέχρι γὰρ τοσούτου, ὅποτε
 ἐγγύτατα γένοιτο, προσήλαννον ἀλλήλοις καὶ ἠερο-
 βολίζοντο πολλάκις μέχρι ἑσπέρας. ἐπεὶ δὲ ἐώρων
 τοὺς μὲν σφετέρους φυγῇ εἰς ἑαυτοὺς φερομένους,
 τοὺς δ' ἀμφὶ τὸν Κῦρον ἐπ' αὐτοὺς ὁμοῦ φερομένους,

- τὸν δὲ Ἀστυάγην σὺν τοῖς ἵπποις ἐντὸς γιγνόμενον ἤδη τοξεύματος, ἐκκλίνουσι καὶ φεύγουσιν ὁμόθεν διώκοντας ἀνὰ κράτος· ἤρουν δὲ πολλούς· καὶ τοὺς μὲν ἀλισκομένους ἐπαιον καὶ ἵππους καὶ ἄνδρας, τοὺς δὲ πίπτοντας κατεκαίον καὶ οὐ πρόσθεν ἔστησαν πρὶν πρὸς τοῖς πεξοῖς τῶν Ἀσσυρίων ἐγένοντο. ἐνταῦθα μέντοι δεισαντες μὴ καὶ ἐνέδρα τις μείζων
- 24 ὑπέλθῃ, ἐπέσχον. ἐκ τούτου δὴ ἀνῆγεν ὁ Ἀστυάγης, μάλα χαίρων καὶ τῇ ἱπποκρατίᾳ, καὶ τὸν Κῦρον οὐκ ἔχων ὅ,τι χρὴ λέγειν, αἴτιον μὲν ὄντα εἰδὼς τοῦ ἔργου, μαινόμενον δὲ γιγνώσκων τῇ τόλμῃ. καὶ γὰρ τότε ἀπίοντων οἴκαδε μόνος τῶν ἄλλων ἐκεῖνος οὐδὲν ἄλλο ἢ τοὺς πεπτωκότας περιελαύνων ἐθέατο, καὶ μόλις αὐτὸν ἀφελκύσαντες οἱ ἐπὶ τοῦτο ταχθέντες προσήγαγον τῷ Ἀστυάγει, μάλα ἐπίπροσθεν ποιούμενον τοὺς προσάγοντας, ὅτι ἑώρα τὸ πρόσωπον τοῦ πάππου ἠγριωμένον ἐπὶ τῇ θιᾷ τῇ αὐτοῦ.
- 25 Ἐν μὲν δὴ Μήδοις ταῦτα ἐγεγένητο, καὶ οἳ τε ἄλλοι πάντες τὸν Κῦρον διὰ στόματος εἶχον καὶ ἐν λόγῳ καὶ ἐν ᾧδαῖς, ὅ τε Ἀστυάγης καὶ πρόσθεν τιμῶν αὐτὸν τότε ὑπερεξέσπεπληκτο ἐπ' αὐτῷ. Καμβύσης δὲ ὁ τοῦ Κύρου πατὴρ ἤδeto μὲν πυνθανόμενος ταῦτα, ἐπεὶ δ' ἤκουσεν ἔργα ἀνδρὸς ἤδη διαχειριζόμενον τὸν Κῦρον, ἀπεκάλει δῆ, ὅπως τὰ ἐν Πέρσαις ἐπιχώρια ἐπιτελοίῃ. καὶ ὁ Κῦρος δὲ ἐνταῦθα λέγεται εἰπεῖν ὅτι ἀπιέναι βούλοιο, μὴ ὁ πατὴρ τι ἄχθοιο καὶ ἡ πόλις μέμφοιο. καὶ τῷ Ἀστυάγει δὲ ἐδόκει εἶναι ἀναγκαῖον ἀποπέμπειν αὐτόν. ἐνθα δὲ ἵππους τε αὐτῷ δοὺς οὓς αὐτὸς ἐπεθύμει λαβεῖν καὶ ἄλλα συσκευάσας πολλὰ ἐπεμπε καὶ διὰ τὸ φιλεῖν αὐτὸν καὶ ἅμα ἐλπίδας ἔχων μεγάλας ἐν αὐτῷ ἄνδρα ἐσεσθαι ἱκανὸν καὶ φίλους ὠφελεῖν καὶ ἐχθροὺς ἀνιᾶν.

ἀπιόντα δὲ τὸν Κῦρον προύπεμπον ἅπαντες καὶ παῖ-
 δες καὶ ἡλικες καὶ ἄνδρες καὶ γέροντες ἐφ' ἵππων καὶ
 Ἀστυάγης αὐτός, καὶ οὐδένα ἔφασαν ὄντιν' οὐ δα-
 κρύνουτ' ἀποστρέφεσθαι, καὶ Κῦρον δὲ αὐτὸν λέγεται 26
 σὺν πολλοῖς δακρυοῖς ἀποχωρῆσαι. πολλὰ δὲ δῶρα
 διαδοῦναι φασιν αὐτὸν τοῖς ἡλικιώταις ὧν Ἀστυάγης
 αὐτῷ ἐδεδῶκε, τέλος δὲ καὶ ἦν εἶχε στολὴν τὴν Μη-
 δικὴν ἐκδύντα δοῦναι τινι, δηλῶν ὅτι τοῦτον μάλιστα
 ἠσπάζετο. τοὺς μέντοι λαβόντας καὶ δεξαμένους τὰ
 δῶρα λέγεται Ἀστυάγει ἀπενεγκεῖν, Ἀστυάγην δὲ
 δεξάμενον Κύρῳ ἀποπέμψαι, τὸν δὲ πάλιν τε ἀπο-
 πέμψαι εἰς Μῆδους καὶ εἰπεῖν, Εἰ βούλει, ὦ πάππε,
 ἐμὲ καὶ αὐτίς ἰέναι ὡς σὲ μὴ αἰσχυνόμενον, ἕα ἔχειν
 εἰ τῷ τι ἐγὼ δέδωκα· Ἀστυάγην δὲ ταῦτα ἀκούσαντα
 ποιῆσαι ὥσπερ Κῦρος ἐπέστειλεν.

Εἰ δὲ δεῖ καὶ παιδικῷ λόγῳ ἐπιμνησθῆναι, λέγε- 27
 ται, ὅτε Κῦρος ἀπήει καὶ ἀπηλλάττοντο ἀπ' ἀλλήλων,
 τοὺς συγγενεῖς φιλοῦντας τῷ στόματι ἀποπέμπεσθαι
 αὐτὸν νόμῳ Περσικῷ· καὶ γὰρ νῦν ἔτι τοῦτο ποιοῦσι
 Πέρσαι· ἄνδρα δὲ τινὰ τῶν Μῆδων μάλα καλὸν κά-
 γαθὸν ὄντα ἐκπεπληχθαι πολὺν τινα χρόνον ἐπὶ τῷ
 κάλλει τοῦ Κύρου, ἠνίκα δὲ ἑώρα τοὺς συγγενεῖς
 φιλοῦντας αὐτόν, ὑπολειφθῆναι· ἐπεὶ δ' οἱ ἄλλοι
 ἀπῆλθον, προσελθεῖν τῷ Κύρῳ καὶ εἰπεῖν, Ἐμὲ μό-
 νον οὐ γινώσκεις τῶν συγγενῶν, ὦ Κῦρε; Τί δέ,
 εἰπεῖν τὸν Κῦρον, ἦ καὶ σὺ συγγενῆς εἶ; Μάλιστα,
 φάναι. Ταῦτ' ἄρα, εἰπεῖν τὸν Κῦρον, καὶ ἐνεώρας
 μοι· πολλάκις γὰρ δοκῶ σε γινώσκειν τοῦτο ποιοῦν-
 τα. Προσελθεῖν γὰρ σοι, ἔφη, αἰεὶ βουλόμενος ναὶ μὰ
 τοὺς θεοὺς ἠσχυνόμεν. Ἄλλ' οὐκ ἔδει, φάναι τὸν
 Κῦρον, συγγενῆ γε ὄντα· ἅμα δὲ προσελθόντα φιλη-
 σαι αὐτόν. καὶ τὸν Μῆδον φιληθέντα ἐρέσθαι, Ἡ καὶ 28

ἐν Πέρσαις νόμος ἐστὶν οὗτος συγγενεῖς φιλεῖν; Μάλιστα, φάναι, ὅταν γε ἴδωσιν ἀλλήλους διὰ χρόνου ἢ ἀπίωσί ποι ἀπ' ἀλλήλων. Ὡρα ἂν εἴη, ἔφη ὁ Μῆδος, μάλα πάλιν σε φιλεῖν ἐμέ· ἀπέροχομαι γάρ, ὡς ὄρας, ἦδη. οὕτω καὶ τὸν Κῦρον φιλήσαντα πάλιν ἀποπέμπειν καὶ ἀπιέναι. καὶ ὁδόν τε οὕτω πολλὴν διηνούσθαι αὐτοῖς καὶ τὸν Μῆδον ἦκειν πάλιν ἰδροῦντι τῷ ἵππῳ· καὶ τὸν Κῦρον ἰδόντα, Ἄλλ' ἦ, φάναι, ἐπελάθου τι ὦν ἐβούλου εἰπεῖν; Μὰ Δία, φάναι, ἀλλ' ἦκα διὰ χρόνου. καὶ τὸν Κῦρον εἰπεῖν, Νῆ Δί' ὦ σύγγενες, δι' ὀλίγου γε. Ποίου ὀλίγου; εἰπεῖν τὸν Μῆδον. οὐκ οἶσθα, φάναι, ὦ Κῦρε, ὅτι καὶ ὅσον σκαρδαμύττω χρόνον, πάνυ πολὺς μοι δοκεῖ εἶναι, ὅτι οὐχ ὄρα σε τότε τοιοῦτον ὄντα; ἐνταῦθα δὴ τὸν Κῦρον γελάσαι τε ἐκ τῶν ἔμπροσθεν δακρύων καὶ εἰπεῖν αὐτῷ θαρρεῖν ἀπιόντι, ὅτι παρέσται αὐτοῖς ὀλίγον χρόνου, ὥστε ὄρα ἔξεσται κἂν βούληται ἀσκαρδαμυκτί.

- V. Ὁ μὲν δὴ Κῦρος οὕτως ἀπελθὼν ἐν Πέρσαις ἐνιαυτὸν λέγεται ἐν τοῖς παισὶν ἔτι γενέσθαι. καὶ τὸ μὲν πρῶτον οἱ παῖδες ἔσκαπτον αὐτὸν ὡς ἡδυναθεῖν ἐν Μῆδοις μεμαθηκῶς ἦκοι· ἐπεὶ δὲ καὶ ἐσθλόντα αὐτὸν ἐώρων ὥσπερ καὶ αὐτοὶ ἡδέως καὶ πίνοντα, καὶ εἴ ποτ' ἐν ἑορτῇ εὐωχία γένοιτο, ἐπιδιδόντα μᾶλλον αὐτὸν τοῦ ἑαυτοῦ μέρους ἡσθάνοντο ἢ προσδεόμενον, καὶ πρὸς τούτοις δὲ τᾶλλα κρατιστεύοντα αὐτὸν ἐώρων ἑαυτῶν, ἐνταῦθα δὴ πάλιν ὑπέπτησσον αὐτῷ οἱ ἥλικες. ἐπεὶ δὲ διελθὼν τὴν παιδείαν ταύτην ἦδη εἰσῆλθεν εἰς τοὺς ἐφήβους, ἐν τούτοις αὖ ἐδόκει κρατιστεύειν καὶ μελετῶν ἅ χρῆν καὶ καρτερῶν καὶ αἰδούμενος τοὺς πρεσβυτέρους καὶ πειθόμενος τοῖς ἄρχουσι.

Προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου ὁ μὲν Ἀστυάγης ἐν τοῖς 2
 Μήδοις ἀποθνήσκει, ὁ δὲ Κναξάρης ὁ τοῦ Ἀστυά-
 γους παῖς, τῆς δὲ Κύρου μητρὸς ἀδελφός, τὴν βα-
 σιλείαν ἔσχε τὴν Μήδων. ὁ δὲ τῶν Ἀσσυρίων βα-
 σιλεὺς κατεστραμμένος μὲν πάντας Σύρους, φύλον
 πάμπολυ, ὑπήκοον δὲ πεποιημένος τὸν Ἀραβίων
 βασιλέα, ὑπήκοους δὲ ἔχων ἤδη καὶ Ἵρκανίους, πο-
 λιορκῶν δὲ καὶ Βακτρίους, ἐνόμιζεν, εἰ τοὺς Μήδους
 ἀσθενεῖς ποιήσειε, πάντων γε τῶν πέριξ ῥαδίως ἄρ-
 ξειν· ἰσχυρότατον γὰρ τῶν ἐγγύς φύλων τοῦτο ἐδό-
 κει εἶναι. οὕτω δὴ διαπέμπει πρὸς τε τοὺς ὑπ' αὐ- 3
 τὸν πάντας καὶ πρὸς Κροῖσον τὸν Λυδῶν βασιλέα
 καὶ πρὸς τὸν Καππαδοκῶν καὶ πρὸς Φρύγας ἀμφο-
 τέρους καὶ πρὸς Παφλαγόνας καὶ Ἰνδοὺς καὶ πρὸς
 Κᾶρας καὶ Κίλικας, τὰ μὲν καὶ διαβάλλων τοὺς Μή-
 δους καὶ Πέρσας, λέγων ὡς μεγάλα τ' εἴη ταῦτα ἔθνη
 καὶ ἰσχυρὰ καὶ συνεσθηκότεα εἰς ταυτό, καὶ ἐπιγα-
 μίας ἀλλήλοις πεποιημένοι εἶεν, καὶ κινδυνεύοιεν,
 εἰ μὴ τις αὐτοὺς φθάσας ἀσθενώσοι, ἐπὶ ἕν ἕκαστον
 τῶν ἔθνῶν ἰόντες καταστρέψασθαι. οἱ μὲν δὴ καὶ τοῖς
 λόγοις τούτοις πειθόμενοι συμμαχίαν αὐτῷ ἐποιοῦντο,
 οἱ δὲ καὶ δώροις καὶ χρήμασιν ἀναπειθόμενοι· πολλὰ
 γὰρ καὶ τοιαῦτα ἦν αὐτῷ. Κναξάρης δὲ ὁ τοῦ Ἀστυά- 4
 γους παῖς ἐπεὶ ἤσθάνετο τὴν τ' ἐπιβουλήν καὶ τὴν
 παρασκευὴν τῶν συνισταμένων ἐφ' ἑαυτόν, αὐτός τε
 εὐθέως ὅσα ἐδύνατο ἀντιπαρεσκευάζετο καὶ εἰς Πέρ-
 σας ἔπεμπε πρὸς τε τὸ κοινὸν καὶ πρὸς Καμβύσην
 τὸν τὴν ἀδελφὴν ἔχοντα καὶ βασιλεύοντα ἐν Πέρσαις.
 ἔπεμπε δὲ καὶ πρὸς Κῦρον, δεόμενος αὐτοῦ πειραῶσθαι
 ἄρχοντα ἐλθεῖν τῶν ἀνδρῶν, εἴ τινας πέμποι στρα-
 τιώτας τὸ Περσῶν κοινόν. ἤδη γὰρ καὶ ὁ Κῦρος δια-
 τετελεκώς τὰ ἐν τοῖς ἐφήβοις δέκα ἔτη ἐν τοῖς τελείοις

- 5 ἀνδράσιν ἦν. οὕτω δὴ δεξαμένον τοῦ Κύρου οἱ βου-
 λεύοντες γεραίτεροι αἰροῦνται αὐτὸν ἄρχοντα τῆς εἰς
 Μήδους στρατιᾶς. ἔδοσαν δὲ αὐτῷ καὶ προσελέσθαι
 διακοσίους τῶν ὁμοτίμων, τῶν δ' αὖ διακοσίων ἑκα-
 στῷ τέτταρας ἐδωκαν προσελέσθαι καὶ τούτους ἐκ
 τῶν ὁμοτίμων· γίνονται μὲν δὴ οὗτοι χίλιοι· τῶν
 δ' αὖ χιλίων τούτων ἑκάστῳ ἔταξαν ἐκ τοῦ δήμου
 τῶν Περσῶν δέκα μὲν πελταστάς προσελέσθαι, δέκα
 δὲ σφενδονήτας, δέκα δὲ τοξότας· καὶ οὕτως ἐγένοντο
 μύριοι μὲν τοξόται, μύριοι δὲ πελτασταί, μύριοι δὲ
 σφενδονῆται· χωρὶς δὲ τούτων οἱ χίλιοι ὑπῆρχον.
- 6 τοσαύτη μὲν δὴ στρατιὰ τῷ Κύρῳ ἐδόθη. ἐπεὶ δὲ
 ἤρέθη τάχιστα, ἤρχετο πρῶτον ἀπὸ τῶν θεῶν· καλ-
 λιερησάμενος δὲ τότε προσηρεῖτο τοὺς διακοσίους.
 ἐπεὶ δὲ προσείλοντο καὶ οὗτοι δὴ τοὺς τέτταρας ἑκα-
 στοι, συνέλεξεν αὐτοὺς καὶ εἶπε τότε πρῶτον ἐν αὐ-
 τοῖς τάδε.
- 7 "Ἄνδρες φίλοι, ἐγὼ προσειλόμην μὲν ὑμᾶς, οὐ νῦν
 πρῶτον δοκιμάσας, ἀλλ' ἐκ παιδῶν ὄρων ὑμᾶς ἃ μὲν
 καλὰ ἢ πόλις νομίζει, προθύμως ταῦτα ἐκπονοῦντας,
 ἃ δὲ αἰσχρὰ ἠγεῖται, παντελῶς τούτων ἀπεχομένους.
 ὧν δ' ἔνεκα αὐτός τε οὐκ ἄκων εἰς τόδε τὸ τέλος κατ-
 ἔστην καὶ ὑμᾶς παρεκάλεσα δηλαῶσαι ὑμῖν βούλομαι.
- 8 ἐγὼ γὰρ κατενόησα ὅτι οἱ πρόγονοι χεῖρονες μὲν ἡμῶν
 οὐδὲν ἐγένοντο· ἀσκοῦντες γοῦν κάκεινοι διετέλεσαν
 ἅπερ ἔργα ἀρετῆς νομίζεται· ὅ,τι μέντοι προσεκτῆ-
 σαντο τοιοῦτοι ὄντες ἢ τῷ τῶν Περσῶν κοινῷ ἀγα-
 θὸν ἢ αὐτοῖς, τοῦτ' οὐκέτι δύναμαι ἰδεῖν. καίτοι ἐγὼ
 οἶμαι οὐδεμίαν ἀρετὴν ἀσκεισθαι ὑπ' ἀνθρώπων ὡς
 μηδὲν πλείον ἔχωσιν οἱ ἐσθλοὶ γενόμενοι τῶν πονη-
 ρῶν, ἀλλ' οἷ τε τῶν παραυτίκα ἠδονῶν ἀπεχόμενοι
 οὐχ ἵνα μηδέποτε εὐφρανθῶσι, τοῦτο πράττουσιν,

ἀλλ' ὡς διὰ ταύτην τὴν ἐγκράτειαν πολλαπλάσια εἰς
 τὸν ἔπειτα χρόνον εὐφρανόμενοι οὕτω παρασκευά-
 ζονται· οἳ τε λέγειν προθυμούμενοι δεινοὶ γενέσθαι
 οὐχ ἵνα εὖ λέγοντες μηδέποτε παύσωνται, τοῦτο μελε-
 τῶσιν, ἀλλ' ἐλπίζοντες τῷ λέγειν εὖ πεύθοντες ἀν-
 θρώπους πολλὰ καὶ μεγάλα ἀγαθὰ διαπραΰεσθαι· καὶ
 οἱ ταῦτα τὰ πολεμικὰ ἀσχοῦντες οὐχ ὡς μαχόμενοι μη-
 δέποτε παύσωνται, τοῦτ' ἐκπονοῦσιν, ἀλλὰ νομίζον-
 τες καὶ οὗτοι τὰ πολεμικὰ ἀγαθὰ γενόμενοι πολὺν
 μὲν ὄλβον, πολλὴν δὲ εὐδαιμονίαν, μεγάλας δὲ τι-
 μὰς καὶ ἑαυτοῖς καὶ πόλει περιάψειν. εἰ δέ τινες ταῦτα 10
 ἐκπονήσαντες πρὶν τινα καρπὸν ἀπ' αὐτῶν κομίσα-
 σθαι περιεῖδον αὐτοὺς γήρα ἀδυνατάτους γενομένους,
 ὅμοιον ἔμοιγε δοκοῦσι πεπονθέναι οἶον εἴ τις γεωρ-
 γὸς ἀγαθὸς προθυμηθεὶς γενέσθαι καὶ εὖ σπείρων
 καὶ εὖ φυτεύων, ὁπότε καρποῦσθαι ταῦτα δέοι, ἐφῆ
 τὸν καρπὸν ἀσυγκόμιστον εἰς τὴν γῆν πάλιν καταρ-
 ρεῖν. καὶ εἴ τις γε ἀσκητῆς πολλὰ πονήσας καὶ ἀξιό-
 νικος γενόμενος ἀναγώνιστος διατελέσειεν, οὐδ' ἂν
 οὗτός μοι δοκεῖ δικαίως ἀνάτιος εἶναι ἀφροσύνης.
 ἀλλ' ἡμεῖς, ὦ ἄνδρες, μὴ πάθωμεν ταῦτα, ἀλλ' ἐπέι- 11
 περ σύνισμεν ἡμῖν αὐτοῖς ἀπὸ παιδῶν ἀρξάμενοι
 ἀσκηταὶ ὄντες τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἔργων, ἴωμεν ἐπὶ
 τοὺς πολεμίους, οὓς ἐγὼ σαφῶς ἐπίσταμαι ἰδιώτας
 ὄντας ὡς πρὸς ἡμᾶς ἀγωνίζεσθαι. οὐ γάρ πω οὗτοι
 ἱκανοὶ εἰσιν ἀγωνισταί, οἳ ἂν τοξεύωσι καὶ ἀκοντίζωσι
 καὶ ἱππεύωσιν ἐπιστημόνως, ἣν δέ που πονῆσαι δέη,
 τούτῳ λείπωνται, ἀλλ' οὗτοι ἰδιῶται εἰσι κατὰ τοὺς
 πόρους· οὐδέ γε οἵτινες ἀγροπυῆσαι δέον ἦττωνται
 τούτου, ἀλλὰ καὶ οὗτοι ἰδιῶται κατὰ τὸν ὕπνον· οὐδέ
 γε οἱ ταῦτα μὲν ἱκανοί, ἀπαίδευτοι δὲ ὡς χρῆ καὶ
 συμμαχοῖς καὶ πολεμίοις χρῆσθαι, ἀλλὰ καὶ οὗτοι δῆ-

- λον ὡς τῶν μεγίστων παιδευμάτων ἀπείρως ἔχουσιν.
- 12 ὑμεῖς δὲ νυκτὶ μὲν δῆπου ὅσαπερ οἱ ἄλλοι ἡμέρα δύ-
ναισθ' ἂν χρῆσθαι, πόνους δὲ τοῦ ζῆν ἠδέως ἠγεμόνας
νομίζετε, λιμῶ δὲ ὅσαπερ ὄψω διαχρησθε, ὑδροποσίαν
δὲ ῥᾶον τῶν λεόντων φέρετε, κάλλιστον δὲ πάντων
καὶ πολεμικώτατον κτῆμα εἰς τὰς ψυχὰς συγκεκόμι-
σθε· ἐπαινούμενοι γὰρ μᾶλλον ἢ τοῖς ἄλλοις ἅπασι
χαίρετε. τοὺς δ' ἐπαίνων ἐραστὰς ἀνάγκη κτᾶσθαι
τὰ αἷτια. διὰ τοῦτο πάντα μὲν πόνον, πάντα δὲ κίν-
13 δυνον ἠδέως ὑποδύεσθε. εἰ δὲ ταῦτα ἐγὼ λέγω περὶ
ὑμῶν ἄλλη γινώσκων, ἑμαυτὸν ἐξαπατῶ. ὅτι γὰρ
μὴ τοιοῦτον ἀποβήσεται παρ' ὑμῶν, εἰς ἐμὲ τὸ
ἐλλεῖπον ἦξει. ἀλλὰ πιστεύω τοι τῇ πείρᾳ καὶ τῇ
ὑμῶν εἰς ἐμὲ εὐνοίᾳ καὶ τῇ τῶν πολεμίων ἀνοίᾳ μὴ
ψεύσειν με ταύτας τὰς ἀγαθὰς ἐλπίδας. ἀλλὰ θαρ-
ροῦντες ὀρμώμεθα, ἐπειδὴ καὶ ἐκποδῶν ἡμῖν γεγέ-
νηται τὸ δόξαί τῶν ἀλλοτρίων ἀδίκως ἐφίεσθαι. νῦν
γὰρ ἔρχονται μὲν οἱ πολέμιοι ἄρχοντες ἀδίκων χει-
ρῶν, καλοῦσι δὲ ἡμᾶς ἐπικούρους οἱ φίλοι· τί οὖν
ἔστιν ἢ τοῦ ἀλέξασθαι δικαιότερον ἢ τοῦ τοῖς φίλοις
14 ἀρήγειν κάλλιον; ἀλλὰ μὴν κἀκεῖνο οἶμαι ὑμᾶς θαρ-
ρεῖν, τὸ μὴ παρημεληκότα με τῶν θεῶν τὴν ἔξοδον
ποιεῖσθαι· πολλὰ γὰρ μοι συνόντες ἐπίστασθε οὐ μό-
νον τὰ μεγάλα ἀλλὰ καὶ τὰ μικρὰ πειρώμενον ἀεὶ
ἀπὸ θεῶν ὀρμᾶσθαι. τέλος εἶπε, Τί δεῖ ἔτι λέγειν;
ἀλλ' ὑμεῖς μὲν τοὺς ἄνδρας ἐλόμενοι καὶ ἀναλαβόντες
καὶ τᾶλλα παρασκευασάμενοι ἴτε εἰς Μήδους· ἐγὼ
δ' ἐπανελθὼν πρὸς τὸν πατέρα πρόειμι δῆ, ὅπως τὰ
τῶν πολεμίων ὡς τάχιστα μαθῶν οἶά ἐστι παρασκευ-
άζωμαι ὅτι ἂν δέωμαι, ὅπως ὡς κάλλιστα σὺν θεῶ
ἀγωνιζώμεθα. οἱ μὲν δὲ ταῦτα ἐπραττον.
- VI. Κῦρος δὲ ἐλθὼν οἴκαδε καὶ προσευξάμενος Ἔστία

πατρώα καὶ Διὶ πατρώω καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς ὠρ-
 μάτο ἐπὶ τὴν στρατείαν, συμπροῦπεμπε δὲ αὐτὸν καὶ
 ὁ πατήρ. ἐπειδὴ δὲ ἔξω τῆς οἰκίας ἐγένοντο, λέγονται
 ἀστραπαὶ καὶ βρονταὶ αὐτῶ ἀἴσιοι γενέσθαι. τούτων
 δὲ φανέντων οὐδὲν ἄλλο ἐτι οἰωνιζόμενοι ἐπορεύοντο,
 ὡς οὐδένα λήσοντα τὰ τοῦ μεγίστου θεοῦ σημεῖα.

Προϊόντι δὲ τῷ Κύρῳ ὁ πατήρ ἤρχετο λόγου τοι- 2
 οὔδε. Ὡ παῖ, ὅτι μὲν οἱ θεοὶ ἴλεώ τε καὶ εὐμενεῖς
 πέμπουσίν σε καὶ ἐν ἱεροῖς δῆλον καὶ ἐν οὐρανίοις ση-
 μείοις· γιννώσκεις δὲ καὶ αὐτός. ἐγὼ γάρ σε ταῦτα
 ἐπίτηδες ἐδιδασχάμην, ὅπως μὴ δι' ἄλλων ἐρμηνέων
 τὰς τῶν θεῶν συμβουλίας συνείης, ἀλλ' αὐτὸς καὶ
 ὄρων τὰ ὄρατὰ καὶ ἀκούων τὰ ἀκουστὰ γιννώσκεις
 καὶ μὴ ἐπὶ μάντεσιν εἴης, εἰ βούλοιντό σε ἔξαπατᾶν
 ἕτερα λέγοντες ἢ τὰ παρὰ τῶν θεῶν σημαινόμενα,
 μηδ' αὖ, εἴ ποτε ἄρα ἄνευ μάντεως γένοιο, ἀποροῖο
 θείοις σημείοις ὅ,τι χρῶο, ἀλλὰ γιννώσκων διὰ
 τῆς μαντικῆς τὰ παρὰ τῶν θεῶν συμβουλευόμενα,
 τούτοις πείθοιο. Καὶ μὲν δὴ, ὦ πάτερ, ἔφη ὁ Κύρος, 3
 ὡς ἂν ἴλεω οἱ θεοὶ ὄντες ἡμῖν συμβουλεύειν ἐθέλωσιν,
 ὅσον δύναμαι κατὰ τὸν σὸν λόγον διατελῶ ἐπιμελό-
 μενος. μέμνημαι γάρ, ἔφη, ἀκούσας ποτέ σου ὅτι
 εἰκότως ἂν καὶ παρὰ θεῶν πρακτικώτερος εἴη ὥσπερ
 καὶ παρ' ἀνθρώπων ὅστις μὴ ὁπότε ἐν ἀπόροις εἴη,
 τότε κολακεύοι, ἀλλ' ὅτε ἄριστα πράττοι, τότε μά-
 λιστα τῶν θεῶν μεμνήτο· καὶ τῶν φίλων δ' ἔφη-
 σθα χρῆναι ὡσαύτως οὕτως ἐπιμέλεσθαι. Οὐκοῦν 4
 νῦν, ἔφη, ὦ παῖ, διὰ γ' ἐκείνας τὰς ἐπιμελείας ἡδίων
 μὲν ἔρχει πρὸς τοὺς θεοὺς δεησόμενος, ἐλπίζεις δὲ
 μᾶλλον τεύξεσθαι ὧν ἂν δέη, ὅτι συνειδέναί σου ταῦτα
 δοκεῖς οὐπώποτ' ἀμελήσας αὐτῶν; Πάνυ μὲν οὖν,
 ἔφη, ὦ πάτερ, ὡς πρὸς φίλους μοι ὄντας τοὺς θεοὺς

- 5 οὕτω διάκειμαι. Τί γάρ, ἔφη ὁ πατήρ, μέμνησαι ἐκεί-
 να ἃ ποτε ἐδόκει ἡμῖν ὡς ἄπερ δεδώκασιν οἱ θεοὶ μα-
 θόντας ἀνθρώπους βέλτιον πράττειν ἢ ἀνεπιστήμονας
 αὐτῶν ὄντας καὶ ἐργαζομένους μᾶλλον ἀνύτειν ἢ ἄρ-
 γοῦντας καὶ ἐπιμελομένους ἀσφαλέστερον διάγειν ἢ
 ἀφυλακτοῦντας τούτων, παρέχοντας οὖν τοιοῦτους
 6 ἑαυτοὺς οἷους δεῖ, οὕτως ἡμῖν ἐδόκει δεῖν καὶ αἰτεῖ-
 6 σθαι τὰγαθὰ παρὰ τῶν θεῶν; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ
 Κῦρος, μέμνημαι μέντοι τοιαῦτα ἀκούσας σου· καὶ
 γὰρ ἀνάγκη με πείθεσθαι τῷ λόγῳ· καὶ γὰρ οἶδά σε
 λέγοντα ἀεὶ ὡς οὐδὲ θέμις εἴη αἰτεῖσθαι παρὰ τῶν
 θεῶν οὔτε ἰππεύειν μὴ μαθόντας ἰππομαχοῦντας νι-
 κᾶν, οὔτε μὴ ἐπισταμένους τοξεύειν τοξεύοντας κρα-
 τεῖν τῶν ἐπισταμένων, οὔτε μὴ ἐπισταμένους κυβερ-
 νᾶν σώζειν εὐχέσθαι ναῦς κυβερνῶντας, οὐδὲ μὴ
 σπείροντάς γε σῖτον εὐχέσθαι καλὸν αὐτοῖς φύεσθαι,
 οὐδὲ μὴ φυλαττομένους γε ἐν πολέμῳ σωτηρίαν αἰ-
 τεῖσθαι· παρὰ γὰρ τοὺς τῶν θεῶν θεσμοὺς πάντα
 τὰ τοιαῦτα εἶναι· τοὺς δὲ ἀθέμιτα εὐχομένους ὁμοίως
 ἔφησθα εἰκὸς εἶναι παρὰ θεῶν ἀτυχεῖν ὥσπερ καὶ
 παρὰ ἀνθρώπων ἀπρακτεῖν τοὺς παράνομα δεομέ-
 νους.
- 7 Ἐκείνων δέ, ὧ παῖ, ἐπελάθου ἃ ποτε ἐγὼ καὶ σὺ
 ἐλογιζόμεθα ὡς ἱκανὸν εἴη καὶ καλὸν ἀνδρὶ ἔργον,
 εἴ τις δύναίτο ἐπιμεληθῆναι ὅπως ἂν αὐτός τε καλὸς
 κἀγαθὸς δοκίμως γένοιτο καὶ τὰπιτῆδεια αὐτός τε καὶ
 οἱ οἰκέται ἱκανῶς ἔχοιεν; τὸ δέ, τούτου μεγάλου ἔρ-
 γου ὄντος, οὕτως ἐπίστασθαι ἀνθρώπων ἄλλων προ-
 στατεύειν ὅπως ἔξουσι πάντα τὰπιτῆδεια ἐκπλεῶ
 καὶ ὅπως ἔσονται πάντες οἷους δεῖ, τοῦτο θαυμαστὸν
 8 δῆπου ἡμῖν ἐφαίνετο εἶναι. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, ὧ πά-
 τερ, μέμνημαι καὶ τοῦτό σου λέγοντος· συνεδόκειοῦν

καὶ ἐμοὶ ὑπερμέγεθες εἶναι ἔργον τὸ καλῶς ἄρχειν· καὶ νῦν γ', ἔφη, ταῦτά μοι δοκεῖ ταῦτα, ὅταν πρὸς αὐτὸ τὸ ἄρχειν σκοπῶν λογίζωμαι. ὅταν μέντοι γε πρὸς ἄλλους ἀνθρώπους ἰδὼν κατανοήσω οἷοι ὄντες διαγίγνονται ἄρχοντες καὶ οἷοι ὄντες ἀνταγωνισταὶ ἡμῖν ἔσονται, πάννυ μοι δοκεῖ αἰσχρὸν εἶναι τὸ τοιούτους ὑποπιῆξαι καὶ μὴ ἐθέλειν ἰέναι αὐτοῖς ἀνταγωνιζομένους· οὗς, ἔφη, ἐγὼ αἰσθάνομαι ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἡμετέρων φίλων τούτων ἡγουμένους δεῖν τὸν ἄρχοντα τῶν ἀρχομένων διαφέρειν τῷ καὶ πολυτελέστερον δειπνεῖν καὶ πλεόν ἔχειν ἔνδον χρυσίου καὶ πλείονα χρόνον καθεύδειν καὶ πάντα ἀπονώτερον τῶν ἀρχομένων διάγειν. ἐγὼ δὲ οἶμαι, ἔφη, τὸν ἄρχοντα οὐ τῷ ῥάδιουργεῖν χρῆναι διαφέρειν τῶν ἀρχομένων, ἀλλὰ τῷ προνοεῖν καὶ φιλοπονεῖν προθυμούμενον. Ἄλλὰ τοι, ἔφη, ὦ παῖ, ἐνιά ἐστιν ἃ οὐ 9 πρὸς ἀνθρώπους ἀγωνιστέον, ἀλλὰ πρὸς αὐτὰ τὰ πράγματα, ἃν οὐ ῥάδιον εὐπόρως περιγενέσθαι. ἀντίκα δῆπου οἶσθα ὅτι εἰ μὴ ἔξει τάπιτήδεια ἢ στρατιά, καταλελύσεται σου ἡ ἀρχή. Οὐκοῦν ταῦτα μὲν, ἔφη, ὦ πάτερ, Κνωξάρχης φησὶ παρέξειν τοῖς ἐντεῦθεν ἰούσι πᾶσιν ὅποσοι ἂν ᾶσι. Τούτοις δὲ σύ, ὦ παῖ, πιστεύων ἔρχει τοῖς παρὰ Κνωξάρη χρήμασιν; Ἔγωγ', ἔφη ὁ Κῦρος. Τί δέ, ἔφη, οἶσθα ὅποσα αὐτῷ ἔστι; Μὰ τὸν Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, οὐ μὲν δῆ. Ὅμως δὲ τούτοις πιστεύεις τοῖς ἀδήλοισ; ὅτι δὲ πολλῶν μὲν δεήσει, πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα νῦν ἀνάγκη δαπανᾶν, ἐκεῖνο οὐ γινώσκεις; Γινώσκω, ἔφη ὁ Κῦρος. Ἦν οὖν, ἔφη, ἐπιλίπη αὐτὸν ἢ δαπάνη ἢ καὶ ἐκὼν ψεύσεται, ὦ παῖ, πῶς ἄρ' ἔξει τὰ τῆς στρατιᾶς; Δῆλον ὅτι οὐ καλῶς. ἀτάρ, ἔφη, ὦ πάτερ, σὺ εἰ ἐνορᾷς τινα πόρον καὶ ἀπ' ἐμοῦ ἂν προσγενόμενον, ἕως ἔτι ἐν φιλίᾳ ἐσ-

- 10 μὲν, λέγε. Ἐρωτᾶς, ἔφη, ὦ παῖ, ποῦ ἂν ἀπὸ σοῦ πόρος προσγένοιτο; ἀπὸ τίνος δὲ μᾶλλον εἰκὸς ἐστὶ πόρον προσγενέσθαι ἢ ἀπὸ τοῦ δύναμιν ἔχοντος; σὺ δὲ πεξὴν μὲν δύναμιν ἐνθύνδε ἔχων ἐρχει ἀνθ' ἧς οἶδ' ὅτι πολλαπλασίαν ἄλλην οὐκ ἂν δέξαιο, ἰππικὸν δέ σοι, ὅπερ κράτιστον, τὸ Μήδων σύμμαχον ἐσται. ποῖον οὖν ἔθνος τῶν πέριξ οὐ δοκεῖ σοι καὶ χαρίζεσθαι βουλόμενον ὑμῖν ὑπηρετήσῃν καὶ φοβούμενον μὴ τι πάθῃ; ἂν χοῖ σε κοινῇ σὺν Κναξάρῃ σκοπεῖσθαι μῆποτε ἐπιλίπη τι ὑμᾶς ὧν δεῖ ὑπάρχειν, καὶ ἔθους δὲ ἔνεκα μηχανᾶσθαι προσόδου πόρον. τόδε δὲ πάντων μάλιστά μοι μέμνησο μηδέποτε ἀναμένειν τὸ πορίζεσθαι τὰπιτήδεια ἐστ' ἂν ἡ χρεῖα σε ἀναγκάσῃ· ἀλλ' ὅταν μάλιστα εὐπορήσῃς, τότε πρὸ τῆς ἀπορίας μηχανῶ. καὶ γὰρ τεύξει μᾶλλον παρ' ὧν ἂν δέῃ μὴ ἄπορος δοκῶν εἶναι, καὶ ἔτι ἀναίτιος ἔσει παρὰ τοῖς σαντοῦ στρατιώταις· ἐκ τούτου δὲ μᾶλλον καὶ ὑπ' ἄλλων αἰδοῦς τεύξει, καὶ ἢν τις βούλῃ ἢ εὖ ποιῆσαι τῇ δυνάμει ἢ κακῶς, μᾶλλον ἕως ἂν ἔχωσι τὰ δέοντα οἱ στρατιῶται ὑπηρετήσουσί σοι, καὶ πειστικωτέρους, σάφ' ἴσθι, λόγους δυνήσει τότε λέγειν ὅτανπερ καὶ ἐνδείκνυσθαι μάλιστα δύνῃ καὶ εὖ ποιεῖν ἱκανὸς ὧν
- 11 καὶ κακῶς. Ἄλλ', ἔφη, ὦ πάτερ, ἄλλως τέ μοι καλῶς δοκεῖς ταῦτα λέγειν πάντα, καὶ ὅτι ὧν μὲν νῦν λέγονται λήψεσθαι οἱ στρατιῶται, οὐδεὶς αὐτῶν ἐμοὶ τούτων χάριν εἴσεται· ἴσασι γὰρ ἐφ' οἷς αὐτοὺς Κναξάρῃς ἀγεται συμμαχούς· ὅτι δ' ἂν πρὸς τοῖς εἰρημένοις λαμβάνῃ τις, ταῦτα καὶ τιμὴν νομιοῦσι καὶ χάριν τούτων εἰκὸς εἰδέναί τῳ διδόντι. τὸ δ' ἔχοντα δύναμιν ἢ ἐστὶ μὲν φίλους εὖ ποιοῦντα ἀντωφελεῖσθαι, ἐστὶ δὲ ἐχθροὺς ἔχοντα πειραῶσθαι τίσασθαι, ἔπειτ' ἀμελεῖν τοῦ πορίζεσθαι, οἶει τι, ἔφη, ἥττόν τι τοῦτο

εἶναι αἰσχρὸν ἢ εἰ τις ἔχων μὲν ἀγρούς, ἔχων δὲ ἐργάτας οἷς ἂν ἐργάζοιτο, ἔπειτ' ἐώη τὴν ἀργοῦσαν ἀνωφέλτην εἶναι; Ὡς γ' ἐμοῦ, ἔφη, μηδέποτε ἀμελήσοντας τοῦ τάπιτήδεια τοῖς στρατιώταις συμμαχανᾶσθαι μήτ' ἐν φιλίᾳ μήτ' ἐν πολεμικῷ οὕτως ἔχε τὴν γνώμην.

Τί γάρ, ἔφη, ὦ παῖ, τῶν ἄλλων ὧν ἐδόκει ποθ' 12 ἡμῖν ἀναγκαῖον εἶναι μὴ παραμελεῖν, ἢ μέμνησαι; Οὐ γάρ, ἔφη, μέμνημαι ὅτε ἐγὼ μὲν πρὸς σὲ ἦλθον ἐπ' ἀργύριον, ὅπως ἀποδοίην τῷ φάσκοντι στρατηγεῖν με πεπαιδευκένας, σὺ δὲ ἅμα διδούς μοι ἐπηρώτας ᾧδέ πως; Ἀρά γε, εἶπας, ὦ παῖ, ἐν τοῖς στρατηγικοῖς καὶ οἰκονομίας τί σοι ἐπεμνήσθη ὁ ἀνὴρ ὧ τὸν μισθὸν φέρεις; οὐδὲν μέντοι ἦττον οἱ στρατιῶται τῶν ἐπιτηδείων δέονται ἢ οἱ ἐν οἴκῳ οἰκέται. ἐπεὶ δ' ἐγὼ σοι λέγων ἀληθῆ εἶπον ὅτι οὐδ' ὀτιοῦν περὶ τούτου ἐπεμνήσθη, ἐπήρου με πάλιν εἰ τί μοι ὑγιείας πέρι ἢ ῥώμης ἔλεξεν, ὡς δεῆσον καὶ τούτων [ᾧσπερ καὶ] ὑπὲρ τῆς στρατιᾶς τὸν στρατηγὸν ἐπιμέλεισθαι. ὡς δὲ καὶ ταῦτ' ἀπέφησα, ἐπήρου με αὖ πάλιν 13 εἰ τινας τέχνας ἐδίδαξεν, αἷς τῶν πολεμικῶν ἔργων κράτιστοι ἂν σύμμαχοι γένοιτο. ἀποφήσαντος δέ μου καὶ τοῦτο ἀνέκρινας αὖ σὺ καὶ τόδε εἰ τί μ' ἐπαίδευσεν ὡς ἂν δυναίμην στρατιᾷ προθυμίαν ἐμβαλεῖν, λέγων ὅτι τὸ πᾶν διαφέρει ἐν παντὶ ἔργῳ προθυμία ἀθυμίας. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἀνένευον, ἡλεγχεσ αὖ σὺ εἰ τινα λόγον ποιήσαιτο διδάσκων περὶ τοῦ πελθεσθαι τὴν στρατιάν, ὡς ἂν τις μάλιστα μηχανῶτο. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο παντάπασιν ἄρρητον ἐφαίνετο, τέλος 14 δὴ μ' ἐπήρου ὅ,τι ποτὲ διδάσκων στρατηγίαν φαίη με διδάσκειν. ἀγὰρ δὴ ἐνταῦθα ἀποκρίνομαι ὅτι τὰ τακτικά. καὶ σὺ γελάσας διῆλθές μοι παρρατιθεῖς ἔκα-

στον τί εἴη ὄφελος στρατιᾶ τακτικῶν ἄνευ τῶν ἐπιτη-
 δείων, τί δ' ἄνευ τοῦ ὑγιαίνειν, τί δ' ἄνευ τοῦ ἐπι-
 στασθαι τὰς ἡύρημένας εἰς πόλεμον τέχνας, τί δ'
 ἄνευ τοῦ πεῖθεσθαι. ὡς δέ μοι καταφανὲς ἐποίησας
 ὅτι μικρόν τι μέρος εἴη στρατηγίας τὰ τακτικά, ἐπε-
 ρομένου μου εἶ τι τούτων σύ με διδάξαι ἱκανὸς εἴης,
 ἀπιόντα με ἐκέλευσας τοῖς στρατηγικοῖς νομιζομένοις
 ἀνδράσι διαλέγεσθαι καὶ πνθέσθαι πῆ ἕκαστα τούτων
 15 γίννεται. ἐκ τούτου δ' ἐγὼ συνῆν τούτοις οὓς μάλιστα
 φρονίμους περὶ τούτων ἤκουον εἶναι. καὶ περὶ μὲν
 τροφῆς ἐπέισθην ἱκανὸν εἶναι ὑπάρχον ὅτι Κυαξάρης
 ἔμελλε παρέξειν ἡμῖν, περὶ δὲ ὑγείας, ἀκούων καὶ
 ὄρων ὅτι καὶ πόλεις αἱ χρήζουσαι ὑγιαίνειν ἰατροὺς
 αἰροῦνται καὶ οἱ στρατηγοὶ τῶν στρατιωτῶν ἕνεκεν
 ἰατροὺς ἐξάγουσιν, οὕτω καὶ ἐγὼ ἐπεὶ ἐν τῷ τέλει
 τούτῳ ἐγενόμην, εὐθύς τούτου ἐπεμελήθην, καὶ οἶμαι,
 ἔφη, ὦ πάτερ, πάνυ ἱκανοὺς τὴν ἰατρικὴν τέχνην
 16 ἔξειν μετ' ἑμαντοῦ ἄνδρος. πρὸς ταῦτα δὴ ὁ πατήρ
 εἶπεν, Ἄλλ', ὦ παῖ, ἔφη, οὗτοι μὲν οὓς λέγεις, ὥσπερ
 ἱματίων φαγέντων εἰσὶ τινες ἡπηταί, οὕτω καὶ οἱ
 ἰατροί, ὅταν τινὲς νοσήσωσι, τότε ἰῶνται τούτους·
 σοὶ δὲ τούτου μεγαλοπρεπεστέρα ἔσται ἢ τῆς ὑγείας
 ἐπιμέλεια· τὸ γὰρ ἀρχὴν μὴ κάμνειν τὸ στράτευμα,
 τούτου σοὶ δεῖ μέλειν. Καὶ τίνα δὴ ἐγὼ, ἔφη, ὦ πά-
 τερ, ὁδὸν ἰῶν τοῦτο πράττειν ἱκανὸς ἔσομαι; Ἦν μὲν
 δήπου χρόνον τινὰ μέλλης ἐν τῷ αὐτῷ μένειν, ὑγίει-
 νοῦ πρῶτον δεῖ στρατοπέδου μὴ ἀμελῆσαι· τούτου δὲ
 οὐκ ἂν ἀμάρτους, ἔάνπερ μελήσῃ σοι. καὶ γὰρ λέγον-
 τες οὐδὲν παύονται ἄνθρωποι περὶ τε τῶν νοσηρῶν
 χωρίων καὶ περὶ τῶν ὑγιεινῶν· μάρτυρες δὲ σαφεῖς
 ἑκατέροις αὐτῶν παρίστανται τὰ τε σώματα καὶ τὰ
 χρώματα. ἔπειτα δὲ οὐ τὰ χωρία μόνον ἀρκεῖ σκέψα-

σθαι, ἀλλὰ μνήσθητι σὺ πῶς πειρᾶ σαυτοῦ ἐπιμέλεσθαι ὅπως ὑγιαίνης. καὶ ὁ Κῦρος εἶπε, Πρῶτον μὲν 17 νῆ Δία πειρῶμαι μηδέποτε ὑπερπλίμπλασθαι· δύσφορον γάρ· ἔπειτα δὲ ἐκπονῶ τὰ εἰσιόντα· οὕτω γάρ μοι δοκεῖ ἢ τε ὑγίεια καὶ ἰσχύς προσγενέσθαι. Οὕτω τοίνυν, ἔφη, ὦ παῖ, καὶ τῶν ἄλλων δεῖ ἐπιμέλεσθαι. Ἡ καὶ σχολὴ ἔσται, ἔφη, ὦ πάτερ, σωμασκεῖν τοῖς στρατιώταις; Οὐ μὰ Δί', ἔφη ὁ πατήρ, οὐ μόνου γε, ἀλλὰ καὶ ἀνάγκη. δεῖ γὰρ δῆπου στρατιάν, εἰ μέλλει πράξειν τὰ δέοντα, μηδέποτε παύεσθαι ἢ τοῖς πολεμίοις κακὰ πορσύνουσιν ἢ ἑαυτῇ ἀγαθὰ· ὡς χαλεπὸν μὲν καὶ ἓνα ἄνθρωπον ἀργὸν τρέφεσθαι, πολὺ δ' ἔτι χαλεπώτερον, ὦ παῖ, οἶκον ὅλον, πάντων δὲ χαλεπώτατον στρατιάν ἀργὸν τρέφειν. πλεῖστά τε γὰρ τὰ ἐσθλόντα ἐν στρατιᾷ καὶ ἀπ' ἐλαχίστων ὀρμώμενά καὶ οἷς ἂν λάβῃ θαυσιλέστατα χρώμενα, ὥστε οὔποτε ἀργεῖν δεήσει στρατιάν. Λέγεις σὺ, ἔφη, ὦ 18 πάτερ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὥσπερ οὐδὲ γεωργοῦ ἀργοῦ οὐδὲν ὄφελος, οὕτως οὐδὲ στρατηγοῦ ἀργοῦντος οὐδὲν ὄφελος εἶναι. Τὸν δέ γε ἐργάτην στρατηγὸν ἐγώ, ἔφη, ἀναδέχομαι, ἢν μὴ τις θεὸς βλάβῃ, ἅμα καὶ ταπιτήδεια μάλιστα ἔχοντας τοὺς στρατιώτας ἀποδείξειν καὶ τὰ σώματα ἄριστα ἔχοντας παρασκευάσειν. Ἄλλὰ μέντοι, ἔφη, τό γε μελετᾶσθαι ἕκαστα τῶν πολεμικῶν ἔργων, ἀγῶνας ἂν τίς μοι δοκεῖ, ἔφη, ὦ πάτερ, προειπὼν ἕκάστοις καὶ ἄθλα προτιθεὶς μάλιστα ποιεῖν εὖ ἀσκεῖσθαι ἕκαστα, ὥστε ὁπότε δεῖοιτο ἔχειν ἂν παρεσκευασμένοις χρῆσθαι. Κάλλιστα λέγεις, ἔφη, ὦ παῖ· τοῦτο γὰρ ποιήσας, σάφ' ἴσθι, ὥσπερ χοροὺς τὰς τάξεις αἰεὶ τὰ προσήκοντα μελετώσας θεάσει.

Ἄλλὰ μὲν, ὁ Κῦρος ἔφη, εἰς γε τὸ προθυμίαν 19

ἐμβαλεῖν στρατιώταις οὐδέν μοι δοκεῖ ἰκανώτερον
 εἶναι ἢ τὸ δύνασθαι ἐλπίδας ἐμποιεῖν ἀνθρώ-
 ποις. Ἄλλ', ἔφη, ὦ παῖ, τοῦτό γε τοιοῦτόν ἐστιν
 οἷόν περ εἴ τις κύνας ἐν θήρᾳ ἀνακαλοῖτο ἀεὶ τῇ
 κλήσει ἢ περ ὅταν τὸ θηρίον ὄρῃ· τὸ μὲν γὰρ πρῶ-
 τον προθύμως εὐ οἶδ' ὅτι ἔχει ὑπακουούσας· ἦν δὲ
 πολλάκις ψεύδεται αὐτάς, τελευτῶσαι οὐδ' ὅποταν
 ἀληθῶς ὄρῃν καλῇ πείθονται αὐτῷ. οὕτω καὶ περὶ
 τῶν ἐλπίδων ἔχει· ἦν πολλάκις προσδοκίας ἀγαθῶν
 ἐμβαλῶν ψεύδεται τις, οὐδ' ὅποταν ἀληθεῖς ἐλπίδας
 λέγῃ ὁ τοιοῦτος πείθειν δύναται. ἀλλὰ τοῦ μὲν αὐτὸν
 λέγειν ἂ μὴ σαφῶς εἰδείῃ εἴργεσθαι δεῖ, ὦ παῖ, ἄλλοι
 δ' ἐνετοὶ λέγοντες ταῦτ' ἂν διαπράττοιεν· τὴν δ'
 20 αὐτοῦ παρακέλευσιν εἰς τοὺς μεγίστους κινδύνους
 δεῖ ὡς μάλιστα ἐν πίστει διασώζειν. Ἄλλὰ ναὶ μὰ τὸν
 Δι', ἔφη ὁ Κῦρος, ὦ πάτερ, καλῶς μοι δοκεῖς λέ-
 γειν, καὶ ἐμοὶ οὕτως ἦδιον. τό γε μὴν πειθομένους
 παρέχεσθαι τοὺς στρατιώτας, οὐκ ἀπίρως μοι δοκῶ
 αὐτοῦ ἔχειν, ὦ πάτερ· σὺ γὰρ με εὐθύς τοῦτο ἐκ παι-
 δίου ἐπαίδευες, σαυτῷ πείθεσθαι ἀναγκάζων· ἔπειτα
 τοῖς διδασκάλοις παρέδωκας, καὶ ἐκεῖνοι ταῦτο τοῦτο
 ἔπραττον· ἐπεὶ δ' ἐν τοῖς ἐφήβοις ἦμεν, ὁ ἄρχων τοῦ
 αὐτοῦ τούτου ἰσχυρῶς ἐπεμέλετο· καὶ οἱ νόμοι δέ μοι
 δοκοῦσιν οἱ πολλοὶ ταῦτα δύο μάλιστα διδάσκειν,
 ἄρχειν τε καὶ ἄρχεσθαι. καὶ τοίνυν κατανοῶν περὶ
 τούτων ἐν πᾶσιν ὄρῃν μοι δοκῶ τὸ προτρέπον πεί-
 θεσθαι μάλιστα ὄν τὸν πειθόμενον ἐπαινεῖν τε
 καὶ τιμᾶν, τὸν δὲ ἀπειθοῦντα ἀτιμάζειν τε καὶ κολά-
 21 ζειν. Καὶ ἐπὶ μὲν γε τὸ ἀνάγκη ἔπεσθαι αὕτη, ὦ
 παῖ, ἡ ὁδός ἐστιν· ἐπὶ δὲ τὸ κρείττον τούτου πολὺ τὸ
 ἐκόντας πείθεσθαι ἄλλη ἔστι συντομωτέρα. ὄν γὰρ
 ἂν ἠγγήσωνται περὶ τοῦ συμφέροντος ἑαυτοῖς φρονι-

μώτερον ἑαυτῶν εἶναι, τούτω οἱ ἄνθρωποι ὑπερηδέως πείθονται. γνώης δ' ἂν ὅτι τοῦθ' οὕτως ἔχει ἐν ἄλλοις τε πολλοῖς καὶ δὴ καὶ ἐν τοῖς κάμνουσιν, ὡς προθύμως τοὺς ἐπιτάξοντας ὅ,τι χρὴ ποιεῖν καλοῦσι· καὶ ἐν θαλάττῃ δὲ ὡς προθύμως τοῖς κυβερνήταις οἱ συμπλέοντες πείθονται· καὶ οὓς γ' ἂν νομίσωσί τινες βέλτιον αὐτῶν ὁδοὺς εἰδέναι, ὡς ἰσχυρῶς τούτων οὐδ' ἀπολείπεσθαι ἐθέλουσιν. ὅταν δὲ οἴωνται πειθόμενοι κακόν τι λήψεσθαι, οὔτε ζημίαις πάννυτι ἐθέλουσιν εἶκειν οὔτε δώροις ἐπαίρεσθαι. οὐδὲ γὰρ δῶρα ἐπὶ τῷ αὐτοῦ κακῷ ἐκὼν οὐδεὶς λαμβάνει. Λέγεις σύ, ὦ πάτερ, εἰς τὸ πειθόμενους ἔχειν οὐδὲν 22 εἶναι ἀνυσιμώτερον τοῦ φρονιμώτερον δοκεῖν εἶναι τῶν ἀρχομένων. Λέγω γὰρ οὖν, ἔφη. Καὶ πῶς δὴ τις ἂν, ὦ πάτερ, τοιαύτην δόξαν τάχιστα περὶ αὐτοῦ παρασχέσθαι δύναίτο; Οὐκ ἔστιν, ὦ παῖ, συντομώτερα ὁδὸς περὶ ᾧ βούλει δοκεῖν φρόνιμος εἶναι ἢ τὸ γενέσθαι περὶ τούτων φρόνιμον. καθ' ἓν δ' ἕκαστον σκοπῶν γνώσει ὅτι ἀληθῆ λέγω. ἦν γὰρ βούλη μὴ ᾧ ἀγαθὸς γεωργὸς δοκεῖν εἶναι ἀγαθός, ἢ ἰππεὺς ἢ ἰατρὸς ἢ αὐλητὴς ἢ ἄλλ' ὅτιοῦν, ἐννόει πόσα σε δεοῖ ἂν μηχανᾶσθαι τοῦ δοκεῖν ἔνεκα. καὶ εἰ δὴ πείσαις ἐπαινεῖν τέ σε πολλούς, ὅπως δόξαν λάβοις, καὶ κατασκευὰς καλὰς ἐφ' ἑκάστῳ αὐτῶν κτήσαιο, ἄρτι τε ἐξηπατηκῶς εἴης ἂν καὶ ὀλίγῳ ὕστερον, ὅπου πείραν δοίης, ἐξεληλεγμένος ἂν προσέτι καὶ ἀλαζὼν φαίνοιο. Φρόνιμος δὲ περὶ τοῦ συνοίσειν μέλλοντος πῶς ἂν τις 23 τῷ ὄντι γένοιτο; Δῆλον, ἔφη, ὦ παῖ, ὅτι ὅσα μὲν ἔστι μαθόντα εἰδέναι, μαθῶν ἂν, ὥσπερ τὰ τακτικὰ ἐμαθες· ὅσα δὲ ἀνθρώποις οὔτε μαθητὰ οὔτε προορατὰ ἀνθρωπίνῃ προνοίᾳ, διὰ μαντικῆς ἂν παρὰ θεῶν πυνθανόμενος φρονιμώτερος ἄλλων εἴης· ὅ,τι

- δὲ γνοίης βέλτιον ὄν πραχθῆναι, ἐπιμελούμενος ἂν
 τούτου ὡς ἂν πραχθείη. καὶ γὰρ τὸ ἐπιμέλεσθαι οὐ
 24 ἂν δέη φρονιμωτέρου ἀνδρὸς ἢ τὸ ἀμελεῖν. Ἄλλα
 μέντοι ἐπὶ τὸ φιλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀρχομένων, ὅπερ
 ἔμοιγε ἐν τοῖς μεγίστοις δοκεῖ εἶναι, δῆλον ὅτι ἡ αὐτῆ
 ὁδὸς ἢ περ εἰ τις ὑπὸ τῶν φίλων στέργεσθαι ἐπιθυ-
 μοίῃ· εὐ γὰρ οἶμαι δεῖν ποιοῦντα φανερόν εἶναι.
 Ἄλλα τοῦτο μὲν, ἔφη, ὦ παῖ, χαλεπὸν τὸ αἰεὶ δύνα-
 σθαι εὐ ποιεῖν οὓς ἂν τις ἐθέλῃ· τὸ δὲ συνηδόμενόν
 τε φαίνεσθαι, ἢν τι ἀγαθὸν αὐτοῖς συμβαίῃ, καὶ
 συναχθόμενον, ἢν τι κακόν, καὶ συνεπικουρεῖν προ-
 θυμούμενον ταῖς ἀπορίαις αὐτῶν, καὶ φοβούμενον
 μὴ τι σφαλῶσι, καὶ προνοεῖν πειρώμενον ὡς μὴ
 σφάλωνται, ταῦτά πως δεῖ μᾶλλον συμπαρομαρτεῖν.
 25 καὶ ἐπὶ τῶν πράξεων δέ, ἢν μὲν ἐν θέρει ὦσι, τὸν
 ἄρχοντα δεῖ τοῦ ἡλίου πλεονεκτοῦντα φανερόν εἶναι·
 ἢν δὲ ἐν χειμῶνι, τοῦ ψύχους· ἢν δὲ διὰ μόχθων,
 τῶν πόνων· πάντα γὰρ ταῦτα εἰς τὸ φιλεῖσθαι ὑπὸ
 τῶν ἀρχομένων συλλαμβάνει. Λέγεις σύ, ἔφη, ὦ πά-
 τερ, ὡς καὶ καρτερώτερον δεῖ πρὸς πάντα τὸν ἄρ-
 χοντα τῶν ἀρχομένων εἶναι. Λέγω γὰρ οὖν, ἔφη.
 θάρρει μέντοι τοῦτο, ὦ παῖ· εὐ γὰρ ἴσθι ὅτι τῶν
 ὁμοίων σωματίων οἱ αὐτοὶ πόνοι οὐχ ὁμοίως ἄπτονται
 ἄρχοντός τε ἀνδρὸς καὶ ἰδιώτου, ἀλλ' ἐπικουφίζει τι
 ἢ τιμῆ τοὺς πόνους τῷ ἄρχοντι καὶ αὐτὸ τὸ εἰδέναι
 ὅτι οὐ λανθάνει ὅ,τι ἂν ποιῇ.
 26 Ὅποτε δέ, ὦ πάτερ, σοι ἤδη ἔχοιεν μὲν τάπιτή-
 δεια οἱ στρατιῶται, ὑγιαίνοιεν δέ, πονεῖν δὲ δύ-
 ναιντο, τὰς δὲ πολεμικὰς τέχνας ἡσκηκότες εἶεν, φι-
 λολτίμως δ' ἔχοιεν πρὸς τὸ ἀγαθὸν φαίνεσθαι, τὸ δὲ
 πείθεσθαι αὐτοῖς ἡδίων εἴη τοῦ ἀπειθεῖν, οὐκ ἂν τη-
 νικαῦτα σωφρονεῖν ἂν τίς σοι δοκοίη διαγωνίζεσθαι

βουλόμενος πρὸς τοὺς πολεμίους ὡς τάχιστα; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, εἰ μέλλοι γε πλείον ἔξειν· εἰ δὲ μή, ἔγωγ' ἂν ὄσω οἰοίμην καὶ αὐτὸς βελτίων εἶναι καὶ τοὺς ἐπομένους βελτίονας ἔχειν, τόσῳ ἂν μᾶλλον φυλαττοίμην, ὥσπερ καὶ τᾶλλα ἂν οἴομαι πλείστον ἡμῖν ἄξια εἶναι, ταῦτα πειρώμεθα ὡς ἐν ἐχυρωτάτῳ ποιείσθαι. Πλείον δ' ἔχειν, ὦ πάτερ, πολεμίων πῶς ἂν τις δύ- 27 ναιτο μάλιστα; Οὐ μὰ Δί', ἔφη, οὐκέτι τοῦτο φαῦλον, ὦ παῖ, οὐδαμῶς ἔργον ἐρωτᾶς· ἀλλ' εὖ ἴσθι ὅτι δεῖ τὸν μέλλοντα τοῦτο ποιήσῃν καὶ ἐπίβουλον εἶναι καὶ κρυφίνου καὶ δολερὸν καὶ ἀπατεῶνα καὶ κλέπτην καὶ ἄρπαγα καὶ ἐν παντὶ πλεονέκτην τῶν πολεμίων. καὶ ὁ Κῦρος ἐπιγελάσας εἶπεν, ὦ Ἡράκλεις, οἷον σὺ λέγεις, ὦ πάτερ, δεῖν ἄνδρα με γενέσθαι. Οἷος ἂν, ἔφη, ὦ παῖ, δικαιοτάτος τε καὶ νομιμώτατος ἀνὴρ εἴης. Πῶς μὴν, ἔφη, παῖδας ὄντας ἡμᾶς καὶ ἐφήβους 28 τάναντία τούτων ἐδιδάσκετε; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, καὶ νῦν πρὸς τοὺς φίλους τε καὶ πολίτας· ὅπως δέ γινετο τοὺς πολεμίους δύνασθε κακῶς ποιεῖν οὐκ οἴσθι καὶ μανθάνοντας ὑμᾶς πολλὰς κακουργίας; Οὐ δῆτα, ἔφη, ἔγωγε, ὦ πάτερ. Τίνος μὴν ἔνεκα, ἔφη, ἐμανθάνετε τοξεύειν; τίνος δ' ἔνεκα ἀκοντίζειν; τίνος δ' ἔνεκα δολοῦν ἢς ἀγρίους καὶ πλέγμασι καὶ ὀρύγμασι; τί δ' ἐλάφους ποδάγρασι καὶ ἀρπεδόνασι; τί δὲ λέοισι καὶ ἄρκτοις καὶ παρδάλεσιν οὐκ εἰς τὸ ἴσον καθίσταμενοι ἐμάχεσθε, ἀλλὰ μετὰ πλεονεξίας τινὸς αἰεὶ ἐτιμωρᾶσθε ἀγωνίζεσθαι πρὸς αὐτά; ἢ οὐ πάντα γινώσκεις ταῦτα ὅτι κακουργίαι τέ εἰσι καὶ ἀπάται καὶ δολώσεις καὶ πλεονεξίαι; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, θνητῶν γε ἀνθρώπων δὲ εἰ καὶ δόξαιμι βούλεσθαι ἐξπατηῆσαι τινα, πολλὰς πληγὰς οἶδα λαμβάνων. Οὐδὲ γὰρ τοξεύειν, οἶμαι, οὐδ' ἀκοντίζειν ἀνθρώπων ἐπε-

- τρέπομεν ὑμῖν, ἀλλ' ἐπὶ σκοπὸν βάλλειν ἐδιδάσκομεν, ἵνα γε νῦν μὲν μὴ κακουργοίητε τοὺς φίλους, εἰ δέ ποτε πόλεμος γένοιτο, δύναισθε καὶ ἀνθρώπων στοχάζεσθαι. καὶ ἑξαπατᾶν καὶ πλεονεκτεῖν οὐκ ἐν ἀνθρώποις ἐπαιδεύομεν ὑμᾶς, ἀλλ' ἐν θηρίοις, ἵνα μὴδ' ἐν τούτοις τοὺς φίλους βλάπτοιτε, εἰ δέ ποτε πόλεμος γένοιτο, μὴδὲ τούτων ἀγύμναστοι εἴητε.
- 30 Οὐκοῦν, ἔφη, ὦ πάτερ, εἴπερ κρησिमά ἐστιν ἀμφοτέρα ἐπίστασθαι, εὖ τε ποιεῖν καὶ κακῶς ἀνθρώπους, καὶ διδάσκειν ἀμφοτέρα ταῦτα ἔδει ἐπ' ἀνθρώποις.
- 31 Ἀλλὰ λέγεται, ἔφη, ὦ παῖ, ἐπὶ τῶν ἡμετέρων προγόνων γενέσθαι ποτὲ ἀνὴρ διδάσκαλος τῶν παιδῶν, ὃς ἐδίδασκεν ἄρα τοὺς παῖδας τὴν δικαιοσύνην, ὥσπερ σὺ κελεύεις, μὴ ψεύδεσθαι καὶ ψεύδεσθαι, καὶ μὴ ἑξαπατᾶν καὶ ἑξαπατᾶν, καὶ μὴ διαβάλλειν καὶ διαβάλλειν, καὶ μὴ πλεονεκτεῖν καὶ πλεονεκτεῖν. διώριξε δὲ τούτων ἅ τε πρὸς τοὺς φίλους ποιητέον καὶ ἅ πρὸς ἐχθρούς. καὶ ἔτι γε ταῦτα ἐδίδασκεν ὡς καὶ τοὺς φίλους δίκαιον εἶη ἑξαπατᾶν ἐπὶ γε ἀγαθῷ, καὶ
- 32 κλέπτειν τὰ τῶν φίλων ἐπὶ ἀγαθῷ. ταῦτα δὲ διδάσκοντα ἀνάγκη καὶ γυμνάζειν ἢ πρὸς ἀλλήλους τοὺς παῖδας ταῦτα ποιεῖν, ὥσπερ καὶ ἐν πάλη φασὶ τοὺς Ἑλλήνας διδάσκειν ἑξαπατᾶν, καὶ γυμνάζειν δὲ τοὺς παῖδας πρὸς ἀλλήλους τοῦτο δύνασθαι ποιεῖν. γενόμενοι οὖν τινες οὕτως εὐφυεῖς καὶ πρὸς τὸ εὖ ἑξαπατᾶν καὶ πρὸς τὸ εὖ πλεονεκτεῖν, ἴσως δὲ καὶ πρὸς τὸ φιλοκερδεῖν οὐκ ἀφυεῖς ὄντες, οὐκ ἀπέσχοντο οὐδ' ἀπὸ τῶν φίλων τὸ μὴ οὐ πλεονεκτεῖν αὐτῶν πειρα-
- 33 σθαι. ἐγένετο οὖν ἐκ τούτων ῥήτρα, ἧ καὶ νῦν χρῶμεθα, ἀπλῶς διδάσκειν τοὺς παῖδας ὥσπερ τοὺς οἰκέτας πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς διδάσκομεν ἀληθεύειν καὶ μὴ ἑξαπατᾶν καὶ μὴ πλεονεκτεῖν· εἰ δὲ παρὰ ταῦτα

ποιοῖεν, κολάζειν, ὅπως σὺν τοιούτῳ ἔθει ἐθισθέντες
 πρῶτεροι πολῖται γένοιτο. ἐπεὶ δὲ ἔχοιεν τὴν ἡλι- 34
 κίαν ἢν σὺ νῦν ἔχεις, ἤδη καὶ τὰ πρὸς τοὺς πολεμίους
 νόμιμα ἐδόκει ἀσφαλὲς εἶναι διδάσκειν. οὐ γὰρ ἂν
 ἔτι ἐξενεχθῆναι δοκοῖτε πρὸς τὸ ἄγριον πολῖται γενέ-
 σθαι ἐν τῷ αἰδεῖσθαι ἀλλήλους συντεθραμμένοι·
 ὡσπερ γε καὶ περὶ ἀφροδισίων οὐ διαλεγόμεθα πρὸς
 τοὺς ἄγαν νέους, ἵνα μὴ πρὸς τὴν ἰσχυρὰν ἐπιθυμίαν
 αὐτοῖς ῥαδιουργίας προσγενομένης ἀμέτρως αὐτῇ
 χρῶντο οἱ νέοι. Νῆ Δί', ἔφη· ὡς τοίνυν ὀψιμαθῆ 35
 ὄντα ἐμὲ τούτων τῶν πλεονεξιῶν, ὦ πάτερ, μὴ φεί-
 δου εἴ τι ἔχεις διδάσκειν ὅπως πλεονεκτήσω ἐγὼ τῶν
 πολεμίων. Μηχανῶ τοίνυν, ἔφη, ὁπόση ἐστὶ δύνα-
 μεις, τεταγμένοις τοῖς σαντοῦ ἀτάκτους λαμβάνειν
 τοὺς πολεμίους καὶ ὀπλισμένοις ἀόπλους καὶ ἐρη-
 γορόσι καθεύδοντας καὶ φανερούς σοι ὄντας ἀφανῆς
 αὐτὸς ὢν ἐκείνοις καὶ ἐν δυσχωρίᾳ αὐτοὺς γιγνομέ-
 νους ἐν ἐρμυνῶ ἀντὸς ὢν [ὑποδέξει]. Καὶ πῶς ἄν, 36
 ἔφη, τις τοιαῦτα, ὦ πάτερ, ἀμαρτάνοντας δύναιτ'
 ἂν τοὺς πολεμίους λαμβάνειν; Ὅτι, ἔφη, ὦ παῖ,
 πολλὰ μὲν τούτων ἀνάγκη ἐστὶ καὶ ὑμᾶς καὶ τοὺς πο-
 λεμίους παρασχεῖν· σιτοποιεῖσθαι τε γὰρ ἀνάγκη ἀμ-
 φοτέρους, κοιμᾶσθαι τε ἀνάγκη ἀμφοτέρους, καὶ ἕω-
 θεν ἐπὶ τὰναγκαῖα σχεδὸν ἅμα πάντας δεῖ ἴεσθαι καὶ
 ταῖς ὁδοῖς ὅποια ἂν ὦσι τοιαύταις ἀνάγκη χρῆσθαι. ἂ
 χρή σε πάντα κατανοοῦντα, ἐν ᾧ μὲν ἂν ὑμᾶς γιννώ-
 σκης ἀσθενεστάτους γιγνομένους, ἐν τούτῳ μάλιστα
 φυλάττεσθαι· ἐν ᾧ δ' ἂν τοὺς πολεμίους αἰσθάνη
 εὐχειρωτοτάτους γιγνομένους, ἐν τούτῳ μάλιστα ἐπι-
 τίθεσθαι. Πότερον δ', ἔφη ὁ Κῦρος, ἐν τούτοις μό- 37
 νον ἐστὶ πλεονεκτεῖν ἢ καὶ ἐν ἄλλοις τισί; Καὶ πολὺ
 γε μᾶλλον, ἔφη, ὦ παῖ· ἐν τούτοις μὲν γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ

- πολὺ πάντες ἰσχυρὰς φυλακὰς ποιοῦνται εἰδότες ὅτι δέονται. οἱ δ' ἔξαπατῶντες τοὺς πολεμίους δύνανται καὶ θαρρῆσαι ποιήσαντες ἀφυλάκτους λαμβάνειν καὶ διῶξαι παραδόντες ἑαυτοὺς ἀτάκτους ποιῆσαι καὶ εἰς δυσχωρίαν φωνῆν ὑπελαγόντες ἐνταῦθα ἐπιτίθεσθαι.
- 38 δεῖ δὴ, ἔφη, φιλομαθῆ τούτων ἀπάντων ὄντα οὐχ οἷς ἂν μάθῃς τούτοις μόνοις χρῆσθαι, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ποιητὴν εἶναι τῶν πρὸς τοὺς πολεμίους μηχανημάτων, ὥσπερ καὶ οἱ μουσικοὶ οὐχ οἷς ἂν μάθωσι τούτοις μόνον χρῶνται, ἀλλὰ καὶ ἄλλα νέα πειρῶνται ποιεῖν. καὶ σφόδρα μὲν καὶ ἐν τοῖς μουσικοῖς τὰ νέα καὶ τὰ ἀνθηρὰ εὐδοκιμεῖ, πολὺ δὲ καὶ ἐν τοῖς πολεμικοῖς μᾶλλον τὰ καινὰ μηχανήματα εὐδοκιμεῖ· ταῦτα γὰρ μᾶλλον καὶ ἔξαπατᾶν δύναται τοὺς ὑπεναντίους. εἰ δὲ σύγε, ἔφη, ὦ παῦ, μηδὲν ἄλλο ἢ μετενέγκοις
- 39 ἐπ' ἀνθρώπους τὰς μηχανὰς ἃς καὶ πάνν ἐπὶ τοῖς μικροῖς θηρίοις ἐμηχανῶ, οὐκ οἶει ἂν, ἔφη, πρόσω πάνν ἐλάσαι τῆς πρὸς τοὺς πολεμίους πλεονεξίας; σὺ γὰρ ἐπὶ μὲν τὰς ὄρνιθας ἐν τῷ ἰσχυροτάτῳ χειμῶνι ἀνιστάμενος ἐπορεύου νυκτός, καὶ πρὶν κινεῖσθαι τὰς ὄρνιθας ἐπεποίητό σοι αἱ πάγαι αὐταῖς καὶ τὸ κεκινημένον χωρίον ἐξείκαστο τῷ ἀκινήτῳ· ὄρνιθες δ' ἐπεπαίδεντό σοι ὡς σοὶ μὲν τὰ συμφέροντα ὑπηρετεῖν, τὰς δὲ ὁμοφύλους ὄρνιθας ἔξαπατᾶν· αὐτὸς δὲ ἐνήδρευες, ὥστε ὄραῖν μὲν αὐτάς, μὴ ὄρασθαι δὲ ὑπ' αὐτῶν· ἡσκήκεις δὲ φθάνειν ἔλκων ἢ τὰ πτηνὰ φεύγειν.
- 40 πρὸς δ' αὐτὸν λαγῶ, ὅτι μὲν ἐν σκότει νέμεται, τὴν δ' ἡμέραν ἀποδιδράσκει, κύνας ἔτρεφες αἰ τῇ ὁσμῇ αὐτὸν ἀνηύρισκον. ὅτι δὲ ταχὺ ἐφευγεν, ἐπεὶ εὐρεθείη, ἄλλας κύνας εἶχες ἐπιτετηδευμένας πρὸς τὸ κατὰ πόδας αἰρεῖν. εἰ δὲ καὶ ταύτας ἀποφύγοι, τοὺς πόρους αὐτῶν ἐκμανθάνων καὶ πρὸς οἷα

χωρία φεύγοντες αἰρουῦνται οἱ λαγῶ, ἐν τούτοις δί-
 κτυα δυσόρατα ἐνεπετάννυς ἄν, καὶ τῷ σφόδρα φεύ-
 γειν αὐτὸς ἑαυτὸν ἐμπροσθῶν συνέδει. τοῦ δὲ μηδ' ἐν-
 τεῦθεν διαφεύγειν σκοποὺς τοῦ γιγνομένου καθί-
 στης, οἱ ἐγγύθεν ταχὺ ἐμελλον ἐπιγενήσεσθαι· καὶ
 αὐτὸς μὲν σὺ ὄπισθεν κραυγῇ οὐδὲν ὑστεριζούσῃ τοῦ
 λαγῶ βοῶν ἐξέπληττες αὐτὸν ὥστε ἀφρόνως ἀλίσκε-
 σθαι, τοὺς δ' ἐμπροσθεν σιγᾶν διδάξας ἐνεδρῆύοντας
 λαυθάνειν ἐποίεις. ὥσπερ οὖν προεἶπον, εἰ τοιαῦτα 41
 ἐθελήσῃς καὶ ἐπὶ τοῖς ἀνθρώποις μηχανᾶσθαι, οὐκ
 οἶδ' ἔργωγε εἰ τινα λίποις ἄν τῶν πολεμίων. ἦν δέ
 ποτε ἄρα ἀνάγκη γένηται καὶ ἐν τῷ ἰσοπέδῳ καὶ ἐκ
 τοῦ ἐμφανοῦς καὶ ὀπλισμένους ἀμφοτέρους μάχην
 συνάπτειν, ἐν τῷ τοιούτῳ δέ, ὧ παῖ, αἱ ἐκ πολλοῦ
 παρεσκευασμένοι πλεονεξίαι μέγα δύνανται. ταύτας
 δὲ ἐγὼ λέγω εἶναι, ἦν τῶν στρατιωτῶν εὐ μὲν τὰ
 σώματα ἡσκημένα ἦ, εὐ δὲ αἱ ψυχὰς τεθηγμένα, εὐ
 δὲ αἱ πολεμικὰ τέχνη μεμελετημένα ὥσιν. εὐ δὲ 42
 χρῆ καὶ τοῦτο εἰδέναι ὅτι ὁπόσους ἄν ἀξιοῖς σοι πελ-
 θεσθαι, καὶ ἐκεῖνοι πάντες ἀξιώσουσι σὲ πρὸ ἑαυτῶν
 βουλευέσθαι. μηδέποτε οὖν ἀφροντίστως ἔχε, ἀλλὰ
 τῆς μὲν νυκτὸς προσκόπει τί σοι ποιήσουσιν οἱ ἀρχό-
 μενοι, ἐπειδὴν ἡμέρα γένηται, τῆς δ' ἡμέρας ὅπως τὰ
 εἰς νύκτα κάλλιστα ἔξει. ὅπως δὲ χρῆ τάττειν εἰς μά- 43
 χην στρατιὰν ἢ ὅπως ἄγειν ἡμέρας ἢ νυκτὸς ἢ στενὰς
 ἢ πλατείας ὁδοὺς ἢ ὄρεινὰς ἢ πεδινὰς, ἢ ὅπως στρα-
 τοπεδεύεσθαι, ἢ ὅπως φυλακὰς νυκτερινὰς καὶ ἡμε-
 ρινὰς καθιστάναι, ἢ ὅπως προσάγειν πρὸς πολεμίους
 ἢ ἀπάγειν ἀπὸ πολεμίων, ἢ ὅπως παρὰ πόλιν πολε-
 μίαν ἄγειν ἢ ὅπως πρὸς τείχος ἄγειν ἢ ἀπάγειν, ἢ
 ὅπως νάπη ἢ ποταμοὺς διαβαίνειν, ἢ ὅπως ἰππικὸν
 φυλάττεσθαι ἢ ὅπως ἀκοντιστὰς ἢ τοξότας, καὶ εἰ γὰρ

δὴ σοι κατὰ κέρας ἄγοντι πολέμιοι ἐπιφανείην, πῶς
 χρὴ ἀντικαθιστάναι, καὶ εἰ σοι ἐπὶ φάλαγγος ἄγοντι
 ἄλλοθεν ποθεν οἱ πολέμιοι φαίνονται ἢ κατὰ πρόσω-
 πον, ὅπως χρὴ ἀντιπαράγειν, ἢ ὅπως τὰ τῶν πολε-
 μίων ἂν τις μάλιστα αἰσθάνοιτο, ἢ ὅπως τὰ σὰ οἱ
 πολέμιοι ἤμιστα εἶδειεν, ταῦτα δὲ πάντα τί ἂν ἐγὼ
 λέγοιμί σοι; ὅσα τε γὰρ ἔγωγε ἤδειν, πολλάκις ἀκή-
 κοας, ἄλλος τε ὅστις ἐδόκει τι τούτων ἐπίστασθαι,
 οὐδενὸς αὐτῶν ἡμέληκας οὐδ' ἀδαῆς γεγένησαι. δεῖ
 οὖν πρὸς τὰ συμβαίνοντα, οἶμαι, τούτοις χρῆσθαι
 ὁποῖον ἂν συμφέρειν σοι τούτων δοκῇ.

- 44 Μάθε δέ μου καὶ τάδε, ὦ παῖ, ἔφη, τὰ μέγιστα·
 παρὰ γὰρ ἱερὰ καὶ οἰωνοὺς μῆτε σαρτῶ μηδέποτε μῆτε
 στρατιᾶ κινδυνεύσης, κατανοῶν ὡς ἄνθρωποι μὲν
 αἰροῦνται πράξεις εἰκάζοντες, εἰδότες δὲ οὐδὲν ἀπὸ
 45 ποίας ἔσται αὐτῶν τὰ γαθὰ. γνοίης δ' ἂν ἐξ αὐτῶν
 τῶν γιγνομένων· πολλοὶ μὲν γὰρ πόλεις ἐπεισαν καὶ
 ταῦτα οἱ δοκοῦντες σοφώτατοι εἶναι πόλεμον ἄρασθαι
 πρὸς τούτους ὑφ' ὧν οἱ πεισθέντες ἐπιθέσθαι ἀπά-
 λοντο, πολλοὶ δὲ πολλοὺς ἠὔξησαν καὶ ἰδιώτας καὶ
 πόλεις ὑφ' ὧν αὐξήθέντων τὰ μέγιστα κακὰ ἐπαθον,
 πολλοὶ δὲ οἷς ἐξῆν φίλοις χρῆσθαι καὶ εὖ ποιεῖν καὶ
 εὖ πάσχειν, τούτοις δούλοις μᾶλλον βουληθέντες ἢ
 φίλοις χρῆσθαι, ὑπ' αὐτῶν τούτων δίκην ἔδοσαν·
 πολλοῖς δ' οὐκ ἤρκεσεν αὐτοῖς τὸ μέρος ἔχουσι ζῆν
 ἠδέως, ἐπιθυμήσαντες δὲ πάντων κύριοι εἶναι, διὰ
 ταῦτα καὶ ὧν εἶχον ἀπέτυχον· πολλοὶ δὲ τὸν πολύνεκ-
 τον πλοῦτον κατακτησάμενοι, διὰ τοῦτον ἀπάλονται.
 46 οὕτως ἢ ἀνθρωπίνη σοφία οὐδὲν μᾶλλον οἶδε τὸ ἄρι-
 στον αἰρεῖσθαι ἢ εἰ κληρούμενος ὅ,τι λάχοι τοῦτό τις
 πράττει. θεοὶ δέ, ὦ παῖ, ἀεὶ ὄντες πάντα ἴσασι τὰ τε
 γεγενημένα καὶ τὰ ὄντα καὶ ὅ,τι ἐξ ἑκάστου αὐτῶν

ἀποβήσεται, καὶ τῶν συμβουλευομένων ἀνθρώπων οἷς ἂν ἴλεω ᾧσι, προσημαίνουσιν ἅ τε χρὴ ποιεῖν καὶ ἅ οὐ χρὴ. εἰ δὲ μὴ πᾶσιν ἐθέλουσι συμβουλευεῖν, οὐδὲν θαυμαστόν· οὐ γὰρ ἀνάγκη αὐτοῖς ἔστιν ὧν ἂν μὴ ἐθέλωσιν ἐπιμέλεισθαι.

[B.]

Τοιαῦτα μὲν δὴ ἀφίκοντο διαλεγόμενοι μέχρι τῶν I. ὁρίων τῆς Περσίδος· ἐπεὶ δ' αὐτοῖς ἀετὸς δεξιὸς φανείς προηγεῖτο, προσευξάμενοι θεοῖς καὶ ἤρωσι τοῖς Περσίδα γῆν κατέχουσιν ἴλεως καὶ εὐμενεῖς πέμπειν σφᾶς, οὕτω διεβῆνον τὰ ὅρια. ἐπειδὴ δὲ διεβήσαν, προσηύχοντο αὐτοῖς θεοῖς τοῖς Μηθίαν γῆν κατέχουσιν ἴλεως καὶ εὐμενεῖς δέχεσθαι αὐτούς. ταῦτα δὲ ποιήσαντες, ἀσπασάμενοι ἀλλήλους ὥσπερ εἰκὸς, ὁ μὲν πατὴρ πάλιν εἰς πόλιν ἀπήει, Κῦρος δὲ εἰς Μήδους πρὸς Κναξάρην ἐπορεύετο. ἐπεὶ δὲ ἀφίκετο ὁ 2 Κῦρος εἰς Μήδους πρὸς τὸν Κναξάρην, πρῶτον μὲν ὥσπερ εἰκὸς ἠσπάσαντο ἀλλήλους, ἔπειτα δὲ ἤρετο τὸν Κῦρον ὁ Κναξάρης πόσον ἄγοι τὸ στράτευμα. ὁ δὲ ἔφη, Τρισμυρίους μὲν γε, οἳ καὶ πρόσθεν ἐφοίτων πρὸς ὑμᾶς μισθοφόροι· ἄλλοι δὲ καὶ τῶν οὐδέποτε ἐξεληθόντων προσέρχονται τῶν ὁμοτίμων. Πόσοι τινές; ἔφη ὁ Κναξάρης. Οὐκ ἂν ὁ ἀριθμὸς σε, ἔφη ὁ 3 Κῦρος, ἀκούσαντα εὐφράνειεν· ἀλλ' ἐκεῖνο ἐνόησον ὅτι ὀλίγοι ὄντες οὗτοι οἱ ὁμότιμοι καλούμενοι πολλῶν ὄντων τῶν ἄλλων Περσῶν ῥαδίως ἄρχουσιν. ἀτάρ, ἔφη, θέει τι αὐτῶν ἢ μάτην ἐφοβήθης, οἳ δὲ πολέμιοι οὐκ ἔρχονται; Ναὶ μὰ Δι', ἔφη, καὶ πολλοί

- 4 γε. Πῶς τοῦτο σαφές; Ὅτι, ἔφη, πολλοὶ ἦκοντες αὐτόθεν ἄλλος ἄλλον τρόπον πάντες ταῦτο λέγουσιν. Ἀγωνιστέον μὲν ἄρα ἡμῖν πρὸς τοὺς ἄνδρας. Ἀνάγκη γάρ, ἔφη. Τί οὖν, ἔφη ὁ Κῦρος, οὐ καὶ τὴν δύναμιν ἐλεξάσ μοι, εἰ οἶσθα, ποσὴ ἢ προσιοῦσα, καὶ πάλιν τὴν ἡμετέραν, ὅπως εἰδότες ἀμφοτέρας πρὸς ταῦτα βουλευσόμεθα ὅπως ἂν ἄριστα ἀγωνιζοίμεθα. Ἄκουε δὴ, ἔφη ὁ Κναξάρης.
- 5 Κροῖσος μὲν ὁ Ἀυδὸς ἄγειν λέγεται μυρίους μὲν ἰππέας, πελταστὰς δὲ καὶ τοξότας πλείους ἢ τετρακισμυρίους. Ἀρτακάμαν δὲ τὸν τῆς μεγάλης Φρυγίας ἄρχοντα λέγουσιν ἰππέας μὲν εἰς ὀκτακισχιλίους ἄγειν, λογχοφόρους δὲ σὺν πελτασταῖς οὐ μείους τετρακισμυρίων, Ἀρίβαιον δὲ τὸν τῶν Καππαδοκῶν βασιλεῖα ἰππέας μὲν ἑξακισχιλίους, τοξότας δὲ καὶ πελταστὰς οὐ μείους τρισμυρίων, τὸν Ἀράβιον δὲ Ἀραγδὸν ἰππέας τε εἰς μυρίους καὶ ἄρματα εἰς ἑκατὸν καὶ σφενδονητῶν πάμπολύ τι χρῆμα. τοὺς μέντοι Ἕλληνας τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ οἰκοῦντας οὐδὲν πῶ σαφές λέγεται εἰ ἔπονται. τοὺς δὲ ἀπὸ Φρυγίας τῆς πρὸς Ἑλλησπόντων συμβαλεῖν φασὶ Γάβαιδον ἔχοντα εἰς Καῦστριον πεδῖον ἑξακισχιλίους μὲν ἰππέας, πελταστὰς δὲ εἰς δισμυρίους. Κάρας μέντοι καὶ Κίλικας καὶ Παφλαγόνας παρακληθέντας οὗ φασιν ἔπεσθαι. ὁ δὲ Ἀσσύριος ὁ Βαβυλωνά τε ἔχων καὶ τὴν ἄλλην Ἀσσυρίαν ἐγὼ μὲν οἶμαι ἰππέας μὲν ἄξει οὐκ ἐλάττους δισμυρίων, ἄρματα δ' εὐ οἶδ' οὐ μείον διακοσίων, πεζοὺς δὲ οἶμαι
- 6 παμπόλλους· εἰώθει γοῦν ὅποτε δεῦρ' ἐμβάλλοι. Σύ, ἔφη ὁ Κῦρος, πολεμίους λέγεις ἰππέας μὲν ἑξακισμυρίους εἶναι, πελταστὰς δὲ καὶ τοξότας πλείον ἢ εἴκοσι μυριάδας. ἄγε δὴ τῆς σῆς δυνάμεως τί φῆς πλήθος εἶναι; Εἰσὶν, ἔφη. Μήδων μὲν ἰππεῖς πλείους

τῶν μυρίων· πελτασταὶ δὲ καὶ τοξόται γένοιντ' ἂν [ὡς
 ἐπὶ τῆς ἡμετέρας] κἂν ἑξακισμύριοι. Ἀρμενίων δ', ἔφη,
 τῶν ὁμόρων ἡμῖν παρέσονται ἱππεῖς μὲν τετρακισχί-
 λιοι, πεζοὶ δὲ δισμύριοι. Λέγεις σύ, ἔφη ὁ Κῦρος, ἱπ-
 πέας μὲν ἡμῖν εἶναι μείον ἢ τρίτον μέρος τοῦ τῶν πο-
 λεμίων ἱππικοῦ, πεζοὺς δὲ ἄμφι τοὺς ἡμίσεις. Τί 7
 οὖν, ἔφη ὁ Κναξάρης, ὀλίγους νομίζεις Περσῶν εἶναι
 οὓς σύ φῆς ἄγειν; Ἄλλ' εἰ μὲν ἀνδρῶν προσδεῖ ἡμῖν,
 ἔφη ὁ Κῦρος, εἴτε καὶ μὴ, αὐθις βουλευσόμεθα· τὴν
 δὲ μάχην μοι, ἔφη, λέξον ἐκάστων ἥτις ἐστί. Σχε-
 δόν, ἔφη ὁ Κναξάρης, πάντων ἢ αὐτῆ' τοξόται γάρ
 εἰσι καὶ ἀκοντισταὶ οἳ τ' ἐκείνων καὶ οἱ ἡμέτεροι.
 Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἀκροβολίζεσθαι ἀνάγκη ἐστὶ
 τοιούτων γε τῶν ὀπλων ὄντων. Ἀνάγκη γὰρ οὖν,
 ἔφη. Οὐκοῦν ἐν τούτῳ μὲν τῶν πλειόνων ἢ νίκη 8
 πολὺ γὰρ ἂν θᾶπτον οἱ ὀλίγοι ὑπὸ τῶν πολλῶν τι-
 τρωσκόμενοι ἀναλωθείησαν ἢ οἱ πολλοὶ ὑπὸ τῶν ὀλί-
 γων. Εἰ οὖν οὕτως ἔχει, ὦ Κῦρε, τί ἂν ἄλλο τις
 κρεῖττον εὔροι ἢ πέμπειν εἰς Πέρσας, καὶ ἅμα μὲν δι-
 δάσκειν αὐτοὺς ὅτι εἴ τι πείσονται Μῆδοι, εἰς Πέρ-
 σας τὸ δεινὸν ἦξει, ἅμα δὲ αἰτεῖν πλείου στρατεύμα;
 Ἀλλὰ τοῦτο μὲν, ἔφη ὁ Κῦρος, εὐ ἴσθι, οὐδ' εἰ πάν-
 τες ἔλθοιεν Πέρσαι, πλήθει οὐχ ὑπερβαλοίμεθ' ἂν
 τοὺς πολεμίους. Τί μὴν ἄλλο ἐνορᾷς ἄμεινον τού- 9
 του; Ἐγὼ μὲν ἂν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰ ἔχοιμι, ὡς τά-
 χιστα ὄπλα ἐποιούμην πᾶσι Πέρσαις τοῖς προσιοῦσιν
 οἰάπερ ἔχοντες ἔρχονται οἱ παρ' ἡμῶν οἱ τῶν ὁμοτί-
 μων καλούμενοι· ταῦτα δ' ἐστὶ θώραξ μὲν περὶ τὰ
 στέρνα, γέρον δὲ εἰς τὴν ἀριστεράν, κοπίς δὲ ἢ
 σάγαρις εἰς τὴν δεξιάν· κἂν ταῦτα παρασκευάσης,
 ἡμῖν μὲν ποιήσεις τὸ ὁμόσε τοῖς ἐναντίοις ἰέναι ἀσφα-
 λέστατον, τοῖς πολεμίοις δὲ τὸ φεύγειν ἢ τὸ μένειν .

- αἰρετώτερον. τάττομεν δέ, ἔφη, ἡμᾶς μὲν αὐτοὺς ἐπὶ τοὺς μένοντας· οἳ γε μεντὰν αὐτῶν φεύγωσι, τούτους ὑμῖν καὶ τοῖς ἵπποις νέμομεν, ὡς μὴ σχολάζωσι μήτε
- 10 μένειν μήτε ἀναστρέφεσθαι. Κῦρος μὲν οὕτως ἔλεξε· τῷ δὲ Κυάσαρῃ ἔδοξε τε εὖ λέγειν, καὶ τοῦ μὲν πλείους μεταπέμπεσθαι οὐκέτι ἐμέμνητο, παρεσκευάζετο δὲ ὄπλα τὰ προειρημένα. καὶ σχεδόν τε ἔτοιμα ἦν καὶ τῶν Περσῶν οἱ ὁμότιμοι παρῆσαν ἔχοντες τὸ ἀπὸ Περ-
- 11 σῶν στρατεύμα. ἐνταῦθα δὴ εἰπεῖν λέγεται ὁ Κῦρος συναγαγὼν αὐτούς, "Ἄνδρες φίλοι, ἐγὼ ὑμᾶς ὄρωῶν αὐτοὺς μὲν καθωπλισμένους οὕτω καὶ ταῖς ψυχαῖς παρεσκευασμένους ὡς χεῖρας συμμίξοντας τοῖς πολεμίοις, τοὺς δὲ ἐπομένους ὑμῖν Πέρσας γιννώσκων ὅτι οὕτως ὀπλισμένοι εἰσὶν ὡς ὅτι προσωτάτω σταθέντες μάχεσθαι, ἔδωκα μὴ ὀλίγοι καὶ ἔρημοι συμμάχων συμπίπτοντες πολεμίοις πολλοῖς πάθοιτέ τι. νῦν οὖν, ἔφη, σώματα μὲν ἔχοντες ἀνδρῶν ἤκετε οὐ μεμπτά· ὄπλα δὲ ἔσται αὐτοῖς ὅμοια τοῖς ἡμετέροις· τὰς γε μέντοι ψυχὰς θήγειν αὐτῶν ἡμέτερον τὸ ἔργον. ἄρχοντος γάρ ἐστιν οὐχ ἑαυτὸν μόνον ἀγαθὸν παρέχειν, ἀλλὰ δεῖ καὶ τῶν ἀρχομένων ἐπιμέλεσθαι ὅπως ὡς βέλτιστοι ἔσονται.
- 12 Ὁ μὲν οὕτως εἶπεν· οἳ δ' ἤσθησαν μὲν πάντες, νομίζοντες μετὰ πλειόνων ἀγωνιεῖσθαι· εἷς δ' αὐτῶν
- 13 καὶ ἔλεξε τοιάδε. Ἄλλὰ θαυμαστά, ἔφη, ἴσως δόξω λέγειν, εἰ Κύρω συμβουλεύσω τι εἰπεῖν ὑπὲρ ἡμῶν, ὅταν τὰ ὄπλα λαμβάνωσιν οἳ ἡμῖν μέλλοντες συμμάχεσθαι· ἀλλὰ γιννώσκω γάρ, ἔφη, ὅτι οἱ τῶν ἰκανωτάτων καὶ εὖ καὶ κακῶς ποιεῖν λόγοι οὗτοι καὶ μάλιστα ἐνδύονται ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀκουόντων· κἂν δῶρα διδῶσιν οἱ τοιοῦτοι, κἂν μείω τυγχάνῃ ὄντα ἢ τὰ παρὰ τῶν ὁμοίων, ὅμως μείζονος ἀνὰ τιμῶνται

οὐ λαμβάνοντες. καὶ νῦν, ἔφη, οἱ Πέρσαι παραστάται ὑπὸ Κῦρου πολὺ μᾶλλον ἡσθήσονται ἢ ὑφ' ἡμῶν παρακαλούμενοι, εἰς τε τοὺς ὁμοτίμοις καθιστάμενοι βεβαιοτέρως σφίσις ἡγήσονται ἔχειν τοῦτο ὑπὸ βασιλείᾳ τε παιδὸς καὶ ὑπὸ στρατηγοῦ γενομένου ἢ εἰ ὑφ' ἡμῶν τὸ αὐτὸ τοῦτο γίγνοιτο. ἀπεινὰ μέντοι οὐδὲ τὰ ἡμέτερα χρεῖ, ἀλλὰ παντὶ τρόπῳ δεῖ τῶν ἀνδρῶν θῆγειν πάντως τὸ φρόνημα. ἡμῖν γὰρ ἔσται τοῦτο χρήσιμον ὅ,τι ἂν οὗτοι βελτίονες γένωνται.

Οὕτω δὴ ὁ Κῦρος καταθεῖς τὰ ὄπλα [εἰς τὸ μέσον] 14 καὶ συγκαλέσας πάντας τοὺς Περσῶν στρατιώτας ἔλεξε τοιάδε. Ἄνδρες Πέρσαι, ὑμεῖς καὶ ἔφυτε ἐν 15 τῇ αὐτῇ ἡμῖν καὶ ἐτράφητε, καὶ τὰ σώματά τε οὐδὲν ἡμῶν χείρονα ἔχετε, ψυχὰς τε οὐδὲν κακίονας ὑμῖν προσήκει ἡμῶν ἔχειν. τοιοῦτοι δ' ὄντες ἐν μὲν τῇ πατρίδι οὐ μετείχετε τῶν ἴσων ἡμῖν, οὐχ ὑφ' ἡμῶν ἀπελαθέντες ἀλλ' ὑπὸ τοῦ τάπιτῆδεῖα ἀνάγκην ὑμῖν εἶναι πορίζεσθαι. νῦν δὲ ὅπως μὲν ταῦτα ἔχετε ἐμοὶ μελήσει σὺν τοῖς θεοῖς· ἔξεστι δ' ὑμῖν, εἰ βούλεσθε, λαβόντας ὄπλα οἷάπερ ἡμεῖς ἔχομεν εἰς τὸν αὐτὸν ἡμῖν κίνδυνον ἐμβαίνειν, κἄν τι ἐκ τούτων καλὸν κάγαθὸν γίγνηται, τῶν ὁμοίων ἡμῖν ἀξιούσθαι. τὸν 16 μὲν οὖν πρόσθεν χρόνον ὑμεῖς τε τοξόται καὶ ἀκοντισταὶ ἦτε καὶ ἡμεῖς, καὶ εἰ τι χείρους ἡμῶν ταῦτα ποιεῖν ἦτε, οὐδὲν θαυμαστόν· οὐ γὰρ ἦν ὑμῖν σχολὴ ὥσπερ ἡμῖν τούτων ἐπιμέλεσθαι· ἐν δὲ ταύτῃ τῇ ὀπλίσει οὐδὲν ἡμεῖς ὑμῶν προέχομεν. θώραξ μὲν γε περὶ τὰ στέρνα ἀρμόττων ἐκάστω ἔσται, γέρον δὲ ἐν τῇ ἀριστερᾷ, ὃ πάντες εἰθίσμεθα φορεῖν, μάχιρα δὲ ἢ σάγαρις ἐν τῇ δεξιᾷ, ἣ δὴ καίειν τοὺς ἐναντίους θεῖσιν οὐδὲν φυλαττομένους μὴ τι παίοντες ἐξαμάττωμεν. τί οὖν ἂν ἐν τούτοις ἕτερος ἐτέρου διαφέ- 17

- ροι ἡμῶν πλὴν τόλμῃ; ἦν οὐδὲν ὑμῖν ἥττον προσ-
 ῆκει ἢ ἡμῖν ὑποτρέφεσθαι. νίκης τε γὰρ ἐπιθυμεῖν,
 ἢ τὰ καλὰ πάντα καὶ τὰγαθὰ κτᾶται τε καὶ σώζει,
 τί μᾶλλον ἡμῖν ἢ ὑμῖν προσήκει; κράτους τε, ὃ πάν-
 τα τὰ τῶν ἡττονῶν τοῖς κρείττοσι δωρεῖται, τί εἰκὸς
 18 ἡμᾶς μᾶλλον ἢ καὶ ὑμᾶς τούτου δεῖσθαι; τέλος εἶ-
 πεν, Ἀκηκόατε πάντα· ὁρᾶτε τὰ ὄπλα· ὁ μὲν χρή-
 ζων λαμβανέτω ταῦτα καὶ ἀπογραφέσθω πρὸς τὸν
 ταξίαρχον εἰς τὴν ὁμοίαν τάξιν ἡμῖν· ὅτω δ' ἀρκεῖ
 ἐν μισθοφόρου χώρᾳ εἶναι, καταμενέτω ἐν τοῖς ὑπη-
 19 ρετικοῖς ὄπλοις. ὁ μὲν οὕτως εἶπεν. ἀκούσαντες δὲ
 οἱ Πέρσαι ἐνόμισαν, εἰ παρακαλούμενοι ὥστε τὰ
 ὅμοια πονουῦντες τῶν αὐτῶν τυγχάνειν μὴ ἐθελή-
 σουσι ταῦτα ποιεῖν, δικαίως ἂν διὰ παντὸς τοῦ αἰῶ-
 νος ἀμηχανοῦντες βιοτεύειν. καὶ οὕτω δὴ ἀπογρά-
 φονται πάντες ἀνέλαβόν τε τὰ ὄπλα πάντες.
- 20 Ἐν ᾧ δὲ οἱ πολέμιοι ἐλέγοντο μὲν προσιέναι, παρ-
 ῆσαν δὲ οὐδέπω, ἐν τούτῳ ἐπειράτο ὁ Κῦρος ἀσκεῖν
 μὲν τὰ σώματα τῶν μεθ' ἑαυτοῦ εἰς ἰσχύν, διδά-
 σκειν δὲ τὰ τακτικά, θήγειν δὲ τὰς ψυχὰς εἰς τὰ πο-
- 21 λεμικά. καὶ πρῶτον μὲν λαβὼν παρὰ Κναξάρου
 ὑπηρέτας προσέταξεν ἐκάστοις τῶν στρατιωτῶν ἰκα-
 νῶς ᾧν ἐθέοντο πάντα πεποιημένα παρασχεῖν· τούτο
 δὲ παρασκευάσας οὐδὲν αὐτοῖς ἐλελοίπει ἄλλο ἢ
 ἀσκεῖν τὰ ἀμφὶ τὸν πόλεμον, ἐκεῖνο δοκῶν καταμε-
 μαθηκέναι ὅτι οὗτοι κράτιστοι ἕκαστα γίνονται οἳ
 ἂν ἀφέμενοι τοῦ πολλοῖς προσέχειν τὸν νοῦν ἐπὶ ἐν
 ἔργον τράπωνται. καὶ αὐτῶν δὲ τῶν πολεμικῶν περι-
 ελῶν καὶ τὸ τόξω μελετᾶν καὶ ἀκοντίῳ κατέλιπε
 τοῦτο μόνον αὐτοῖς τὸ σὺν μαχαίρᾳ καὶ γέροφω καὶ
 θώρακι μάχεσθαι· ὥστε εὐθύς αὐτῶν παρεσκεύασε
 τὰς γνώμας ὡς ὁμόσε ἰτέον εἴη τοῖς πολεμίοις, ἢ

ὁμολογητέον μηδεὶν εἶναι ἀξιόους συμμάχους· τοῦτο δὲ χαλεπὸν ὁμολογήσαι οὔτινες ἂν εἰδῶσιν ὅτι οὐδὲ δι' ἕν ἄλλο τρέφονται ἢ ὅπως μαχοῦνται ὑπὲρ τῶν τρεφόντων. ἔτι δὲ πρὸς τούτοις ἐννοήσας ὅτι περὶ 22 ὀπόσων ἂν γένωνται ἀνθρώποις φιλονικίαι, πολὺ μᾶλλον ἐθέλουσι ταῦτ' ἀσκεῖν, ἀγωνιάς τε αὐτοῖς προεῖπεν ἀπάντων ὀπόσα ἐγίνωσκεν ἀσκεῖσθαι ἀγαθὸν εἶναι ὑπὸ στρατιωτῶν καὶ προεῖπε τάδε, ἰδιώτη μὲν ἑαυτὸν παρέχειν εὐπειθῆ τοῖς ἄρχουσι καὶ ἐθέλοπόνον καὶ φιλοκίνδυνον μετ' εὐταξίας καὶ ἐπιστήμονα τῶν στρατιωτικῶν καὶ φιλόκαλον περὶ ὄπλα καὶ φιλότιμον ἐπὶ πᾶσι τοῖς τοιούτοις, πεμπαδάρχω δ' αὐτὸν ὄντα οἶόνπερ τὸν ἀγαθὸν ἰδιώτην καὶ τὴν πεμπαδα εἰς τὸ δυνατόν τοιαύτην παρέχειν, δεκαδάρχω δὲ τὴν δεκάδα ὡσαύτως, λοχαγῶ δὲ τὸν λόγον, καὶ ταξίαρχω ἀνεπίκλητον αὐτὸν ὄντα ἐπιμέλεσθαι καὶ τῶν ὑφ' αὐτῷ ἀρχόντων ὅπως ἐκεῖνοι αὐτῶν ἄρχουσι παρέξουσιν τὰ δέοντα ποιοῦντας. ἄθλα 23 δὲ προύφηγε τοῖς μὲν ταξίαρχοις ὡς τοὺς κρατίστους δόξαντας τὰς τάξεις παρεσκευάσθαι χιλιάρχους ἔσεσθαι, τῶν δὲ λοχαγῶν οἱ κρατίστους δόξειαν τοὺς λόγους ἀποδεικνύναι, εἰς τὰς τῶν ταξίαρχων χώρας ἐπαναβήσεσθαι, τῶν δ' αὐτῶν δεκαδάρχων τοὺς κρατίστους εἰς τὰς τῶν λοχαγῶν χώρας καταστήσεσθαι, τῶν δ' αὐτῶν πεμπαδάρχων ὡσαύτως εἰς τὰς τῶν δεκαδάρχων, τῶν γε μὴν ἰδιωτῶν τοὺς κρατιστεύοντας εἰς τὰς τῶν πεμπαδάρχων. ὑπήρχε δὲ πᾶσι τούτοις τοῖς ἄρχουσι πρῶτον μὲν θεραπεύεσθαι ὑπὸ τῶν ἀρχομένων, ἔπειτα δὲ καὶ ἄλλαι τιμαὶ αἱ πρόπουσαι ἑκάστοις συμπαρείποντο. ἐπανετείνοντο δὲ καὶ μείζονες ἐλπίδες τοῖς ἀξιόις ἐπαίνου, εἴ τι ἐν τῷ ἐπιόντι χρόνῳ ἀγαθὸν μεῖζον φαίνοιτο. προεῖπε δὲ νικητή- 24

- ρια καὶ ὕλαις ταῖς τάξεσι καὶ ὅλοις τοῖς λόχοις, καὶ ταῖς δεκάσιν ὡσαύτως καὶ ταῖς πεμπάσιν, αἱ ἂν φαινῶνται εὐπιστόταται τοῖς ἄρχουσιν οὔσαι καὶ προθυμότερα ἀσχοῦσαι τὰ προειρημένα. ἦν δὲ ταῦτα νικητήρια οἷα δὴ εἰς πλῆθος πρόκει. ταῦτα μὲν δὴ
- 25 προειρητό τε καὶ ἤσκειτο ἡ στρατιά. σκηναὺς δ' αὐτοῖς κατεσκεύασε, πλῆθος μὲν ὅσοι ταξίαρχοι ἦσαν, μέγεθος δὲ ὥστε ἰκανὰς εἶναι τῇ τάξει ἐκάστη· ἡ δὲ τάξις ἦν ἑκατὸν ἄνδρες. ἐσκήνον μὲν δὴ οὕτω κατὰ τάξεις· ἐν δὲ τῷ ὁμοῦ σκηνοῦν ἐδόκουν μὲν αὐτῷ ὠφελεῖσθαι πρὸς τὸν μέλλοντα ἀγῶνα τοῦτο ὅτι ἐώρων ἀλλήλους ὁμοίως τρεφομένους καὶ οὐκ ἐνῆν πρόσφασις μειονεξίας ὥστε ὑφίεσθαι τινα κακίῳ ἐτέρου εἶναι πρὸς τοὺς πολεμίους. ὠφελεῖσθαι δ' ἐδόκουν αὐτῷ καὶ πρὸς τὸ γινώσκειν ἀλλήλους ὁμοῦ σκηνοῦντες. ἐν δὲ τῷ γινώσκεσθαι καὶ τὸ αἰσχύνεσθαι πᾶσι δοκεῖ μᾶλλον ἐγγίνεσθαι, οἱ δὲ ἀγνοούμενοι
- 26 φραδιουργεῖν πως μᾶλλον δοκοῦσιν, ὥσπερ ἐν σκότει ὄντες. ἐδόκουν δ' αὐτῷ καὶ εἰς τὸ τὰς τάξεις ἀκριβοῦν μεγάλα ὠφελεῖσθαι διὰ τὴν συσκηνίαν. εἶχον γὰρ οἱ μὲν ταξίαρχοι ὑφ' ἑαυτοῖς τὰς τάξεις κεκοσμημένας ὥσπερ ὁπότε εἰς ἓνα πορεύοιτο ἡ τάξις, οἱ δὲ λοχαγοὶ τοὺς λόχους ὡσαύτως, οἱ δὲ δεκάδαρχοι δε-
- 27 κάδας, πεμπάδαρχοι πεμπάδας. τὸ δὲ διακριβοῦν τὰς τάξεις σφόδρα ἐδόκει αὐτῷ ἀγαθὸν εἶναι καὶ εἰς τὸ μὴ ταράττεσθαι καὶ εἰ ταραχθεῖεν θᾶττον καταστῆναι, ὥσπερ γε καὶ λίθων καὶ ξύλων ἂν δέη συναρμοσθῆναι, ἔστι, κἂν ὀπωσοῦν καταβεβλημένα τύχη, συναρμοσθῆναι αὐτὰ εὐπετῶς, ἦν ἔχη γνωρίσματα ὥστ' εὐδηλον εἶναι ἐξ ὁποίας ἑκαστον χώρας αὐτῶν ἔστιν.
- 28 ἐδόκουν δ' ὠφελεῖσθαι αὐτῷ ὁμοῦ τρεφόμενοι καὶ πρὸς τὸ ἦττον ἀλλήλους ἐθέλειν ἀπολείπειν, ὅτι ἐώρα

καὶ τὰ θηρία τὰ συντρεφόμενα δεινὸν ἔχοντα πόθον, ἦν τις αὐτὰ διασπᾶ ἀπ' ἀλλήλων. ἐπεμέλετο δὲ καὶ 29
 τούτου ὁ Κῦρος ὅπως μήποτε ἀνιδρωτοὶ γενόμενοι ἐπὶ
 τὸ ἄριστον καὶ τὸ δεῖπνον εἰσίοιεν. ἢ γὰρ ἐπὶ θήραν
 ἐξάγων ἰδρωτὰ αὐτοῖς παρεῖχεν, ἢ παιδίας τοιαύτας
 ἐξηύρισκεν αἷ ἰδρωτὰ ἐμελλον παρέχειν, ἢ καὶ πρᾶ-
 ξαι εἴ τι θεόμενος τύχοι, οὕτως ἐξηγεῖτο τῆς πρά-
 ξεως ὡς μὴ ἐπανόιεν ἀνιδρωτί. τοῦτο γὰρ ἠγεῖτο καὶ
 πρὸς τὸ ἡδέως ἐσθίειν ἀγαθὸν εἶναι καὶ πρὸς τὸ ὑγι-
 αίνειν καὶ πρὸς τὸ δύνασθαι πονεῖν, καὶ πρὸς τὸ ἀλ-
 λήλοις δὲ προτέρους εἶναι ἀγαθὸν ἠγεῖτο τοὺς πό-
 νους εἶναι, ὅτι καὶ οἱ ἵπποι συμπονοῦντες ἀλλήλοις
 προτέροι συνεστήκασιν. πρὸς γε μὴν τοὺς πολεμίους
 μεγαλοφρονέστεροι γίνονται οἱ ἂν συνειδῶσιν ἐαυ-
 τοῖς εὖ ἠσκηκότες.

Κῦρος δ' ἐαυτῷ σκηνὴν μὲν κατεσκευάσατο ὥστε 30
 ἱκανὴν ἔχειν οὓς καλοῖη ἐπὶ δεῖπνον. ἐκάλει δὲ ὡς
 τὰ πολλὰ τῶν ταξιαρχῶν οὓς καιρὸς αὐτῷ δοκοῖη
 εἶναι, ἔστι δ' ὅτε καὶ τῶν λοχαγῶν καὶ τῶν δεκαδάρ-
 χων τινὰς καὶ τῶν πεμπαδάρχων ἐκάλει, ἔστι δ' ὅτε
 καὶ τῶν στρατιωτῶν, ἔστι δ' ὅτε καὶ τὴν πεμπαδα
 ὄλην καὶ δεκάδα ὄλην καὶ λόχον ὄλον καὶ τάξιν ὄλην.
 ἐκάλει δὲ καὶ ἐτίμα ὅποτε τινὰς ἴδοι τοιοῦτόν τι ποιή-
 σαντας ὃ αὐτὸς ἐβούλετο ποιεῖν. ἦν δὲ τὰ παρατιθέ-
 μενα αἰεὶ ἴσα αὐτῷ τε καὶ τοῖς καλουμένοις ἐπὶ δεῖ-
 πνον. καὶ τοὺς ἀμφὶ τὸ στράτευμα δὲ ὑπηρέτας ἴσο- 31
 μοίρους πάντων αἰεὶ ἐποιεῖτο· οὐδὲν γὰρ ἦττον τιμᾶν
 ἄξιον ἐδόκει αὐτῷ εἶναι τοὺς ἀμφὶ τὰ στρατιωτικὰ
 ὑπηρέτας οὔτε κηρύκων οὔτε πρέσβειων. καὶ γὰρ πι-
 στοὺς ἠγεῖτο δεῖν εἶναι τούτους καὶ ἐπιστήμονας τῶν
 στρατιωτικῶν καὶ συνετούς, προσέτι δὲ καὶ σφοδρούς
 καὶ ταχεῖς καὶ ἀόκνους καὶ ἀταράκτους. πρὸς δ' ἔτι

ἃ οἱ βέλτιστοι νομιζόμενοι ἔχουσιν ἐργίνωσκειν ὁ Κύρος δεῖν τοὺς ὑπηρέτας ἔχειν, καὶ τοῦτο ἀσκεῖν ὡς μηδὲν ἀναίνουιντο ἔργον, ἀλλὰ πάντα νομίζοιεν πρέπειν αὐτοῖς πράττειν ὅσα ἄρχων προστάττοι.

- II. Ἄει μὲν οὖν ἐπεμέλετο ὁ Κύρος, ὅποτε συσκηνοῖεν, ὅπως εὐχαριστότατοί τε ἅμα λόγοι ἐμβληθῆσονται καὶ παρορμῶντες εἰς τὰγαθόν. ἀφίκετο δ' οὖν καὶ εἰς τόνδε ποτὲ τὸν λόγον. Ἄρα γε, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἐνδεέστεροί τι ἡμῶν διὰ τοῦτο φαίνονται εἶναι οἱ ἑταῖροι ὅτι οὐ πεπαιδευνται τὸν αὐτὸν τρόπον ἡμῖν, ἢ οὐδὲν ἄρα διοίσειν ἡμῶν οὐτ' ἐν ταῖς συνουσίαις οὔτε ὅταν ἀγωνίζεσθαι πρὸς τοὺς πολέμους δέη; καὶ Ἰστάσπας ὑπολαβὼν εἶπεν, Ἄλλ' ὁποῖοι μὲν τινες ἔσονται εἰς τοὺς πολεμίους οὐπω ἔργωγε ἐπίσταμαι· ἐν μέντοι τῇ συνουσίᾳ δύσκολοι ναὶ μὰ τοὺς θεοὺς ἐνιοὶ αὐτῶν φαίνονται. πρῶην μὲν γε, ἔφη, Κναξάρης ἐπεμψεν εἰς τὴν τάξιν ἐκάστην ἱερεῖα, καὶ ἐγένετο κρέα ἐκάστῳ ἡμῶν τρία ἢ καὶ πλείω τὰ περιφερόμενα. καὶ ἤρξατο μὲν ἀπ' ἐμοῦ τὴν πρώτην περίοδον περιφέρων· ὅτε δὲ τὸ δεύτερον εἰσῆει περιοίσων, ἐκέλευσα ἐγὼ ἀπὸ τοῦ τελευταίου ἄρχεσθαι καὶ ἀνάπαλιν περιφέρειν. ἀνακραγὼν οὖν τις τῶν κατὰ μέσον τὸν κύκλον κατακειμένων στρατιωτῶν Μὰ Δί', ἔφη, τῶνδε μὲν οὐδὲν ἴσον ἐστίν, εἶγε ἀφ' ἡμῶν γε τῶν ἐν μέσῳ οὐδεὶς οὐδέποτε ἄρξεται. καὶ ἐγὼ ἀκούσας ἠχθέσθην, εἰ τι μείον δοκοῖεν ἔχειν, καὶ ἐκάλεσα εὐθύς αὐτὸν πρὸς ἐμέ. ὁ δὲ μάλα γε τοῦτο εὐτάκτως ὑπήκουσεν. ὡς δὲ τὰ περιφερόμενα ἦμε πρὸς ἡμᾶς, ἅτε οἶμαι ὑστάτους λαμβάνοντας, τὰ μικρότατα ληλειμμένα ἦν. ἐνταῦθα δὲ ἐκεῖνος πάνν ἀνιαθεὶς δῆλος ἦν καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν,
- 4 Τῆς τύχης, τὸ ἐμὲ νῦν κληθέντα δεῦρο τυχεῖν. καὶ

ἐγὼ εἶπον, Ἀλλὰ μὴ φρόντιζε· αὐτίκα γὰρ ἀφ' ἡμῶν
 αὐτῷ ἄρξεται καὶ σὺ πρῶτος λήψει τὸ μέγιστον. καὶ ἐν
 τούτῳ περιέφερε τὸ τρίτον, ὅπερ δὴ λοιπὸν ἦν τῆς
 περιφορᾶς· κάκεινος ἔλαβε, κατ' ἔδοξεν αὐτῷ μείον
 λαβεῖν· κατέβαλεν οὖν ὁ ἔλαβεν ὡς ἕτερον ληψόμε-
 νος. καὶ ὁ ἄρταμος οἰόμενος αὐτὸν οὐδέν τι δεῖσθαι
 ὄψου, ὥχτετο παραφέρων πρὶν λαβεῖν αὐτὸν ἕτερον.
 ἐνταῦθα δὴ οὕτω βαρέως ἤνεγκε τὸ πάθος ὥστε ἀνή- 5
 λωτο μὲν ὁ εἰλήφει ὄψου, ὃ δὲ ἔτι αὐτῷ λοιπὸν ἦν
 τοῦ ἐμβάπτεσθαι, τοῦτό πως ὑπὸ τοῦ ἐκπεπληχθῆαι τε
 καὶ τῇ τύχῃ ὀργίζεσθαι δυσθετούμενος ἀνέτρεψεν. ὁ
 μὲν δὴ λοχαγὸς ὁ ἐγγύτατα ἡμῶν ἰδὼν συνεκρότησε
 τὰ χεῖρε καὶ τῷ γέλωτι ἠὺφραίνετο. ἐγὼ μέντοι, ἔφη,
 προσεποιούμην βήττειν· οὐδὲ γὰρ αὐτὸς ἐδυνάμην
 τὸν γέλωτα κατασχεῖν. τοιοῦτον μὲν δὴ σοὶ ἕνα, ὦ
 Κῦρε, τῶν ἐταίρων ἐπιδεικνύω, ἔφη. ἐπὶ μὲν δὴ
 τούτῳ ὥσπερ εἰκὸς ἐγέλασαν. ἄλλος δέ τις ἔλεξε τῶν 6
 ταξιάρχων, Οὗτος μὲν δὴ, ὦ Κῦρε, ὡς ἔοικεν, οὕτω
 δυσκόλῳ ἐπέτυχεν. ἐγὼ δέ, ὡς σὺ διδάξας ἡμᾶς τὰς
 τάξεις ἀπέπεμψας καὶ ἐκέλευσας διδάσκειν τὴν ἑαυ-
 τοῦ ἕκαστον τάξιν ἢ παρὰ σοῦ ἐμάθομεν, οὕτω δὴ
 καὶ ἐγὼ, ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι ἐποίουν, ἐλθὼν ἐδίδα-
 σκον ἕνα λόχον. καὶ στήσας τὸν λοχαγὸν πρῶτον καὶ
 τάξας δὴ ἐπ' αὐτῷ ἄνδρα νεανίαν καὶ τοὺς ἄλλους ἢ
 ὦμην δεῖν, ἔπειτα στὰς ἐκ τοῦ ἔμπροσθεν βλέπων εἰς
 τὸν λοχαγόν, ἠνίκα μοι ἐδόκει καιρὸς εἶναι, προῖεναι
 ἐκέλευσα. καὶ ἀνὴρ σοὶ ὁ νεανίας ἐκεῖνος προελθὼν 7
 τοῦ λοχαγοῦ πρότερος ἐπορεύετο. καὶ γὰρ ἰδὼν εἶπον,
 Ἄνθρωπε, τί ποιεῖς; καὶ ὃς ἔφη, Προερχόμαι ὥσπερ
 σὺ κελεύεις. καὶ γὰρ εἶπον, Ἀλλ' οὐκ ἐγὼ σὲ μόνον
 ἐκέλευον ἀλλὰ πάντας προῖεναι. καὶ ὃς ἀκούσας τοῦτο
 μεταστραφείς πρὸς τοὺς λοχίτας εἶπεν, Οὐκ ἀκούετε,

ἔφη, λοιδορουμένου; προϊέναι, ἔφη, πάντας κελεύει.
 καὶ ἄνδρες πάντες παρελθόντες τὸν λοχαγὸν ἦσαν
 8 πρὸς ἐμέ. ἐπεὶ δὲ ὁ λοχαγὸς αὐτοὺς ἀνεχώριξεν, ἐδυ-
 φόρου καὶ ἔλεγον, Ποτέρῳ δὴ πείθεσθαι χρὴ; νῦν
 γὰρ ὁ μὲν κελεύει προϊέναι, ὁ δ' οὐκ ἔἴ. ἐγὼ μέντοι
 ἐνεγκῶν ταῦτα πράως ἐξ ἀρχῆς αὐτὸν καταχωρίσας εἶπον
 μηδένα τῶν ὀπισθεν κινεῖσθαι πρὶν ἂν ὁ πρόσθεν
 9 ἤγηται, ἀλλὰ τοῦτο μόνον ὄραν πάντας τῷ πρόσθεν
 ἔπασθαι. ὡς δ' εἰς Πέρσας τις ἀπιῶν ἦλθε πρὸς ἐμὲ
 καὶ ἐκέλευσέ με τὴν ἐπιστολὴν ἣν ἔγραψα οἰκαδε δοῦ-
 ναι, κἀγὼ, ὁ γὰρ λοχαγὸς ἦδει ὅπου ἔκειτο ἡ ἐπι-
 στολή, ἐκέλευσα αὐτὸν δραμόντα ἐνεγκεῖν τὴν ἐπι-
 στολὴν, ὁ μὲν δὲ ἔτρεχεν, ὁ δὲ νεανίας ἐκείνος εἶπετο
 τῷ λοχαγῷ σὺν αὐτῷ τῷ θῶρακι καὶ τῇ κοπίδι, καὶ
 ὁ ἄλλος δὲ πᾶς λόχος ἰδὼν ἐκείνον συνέτρεχε· καὶ
 ἦκου οἱ ἄνδρες φέροντες τὴν ἐπιστολὴν. οὕτως, ἔφη,
 10 ὃ γ' ἐμὸς λόχος σοὶ ἀκριβοῖ πάντα τὰ παρὰ σοῦ. οἱ
 μὲν δὲ ἄλλοι ὡς εἰκὸς ἐγέλων ἐπὶ τῇ δορυφορίᾳ τῆς
 ἐπιστολῆς· ὁ δὲ Κῦρος εἶπεν, Ὡ Ζεῦ καὶ πάντες θεοί,
 οἷους ἄρα ἡμεῖς ἔχομεν ἄνδρας ἐταίρους, οἳ γε εὐ-
 θεράπεντοι μὲν οὕτως εἰσὶν ὥστ' εἶναι αὐτῶν καὶ
 μικρῷ ὄψῳ καμπόλλους φίλους ἀνακτῆσασθαι, πιθα-
 νοὶ δ' οὕτως εἰσὶ τινες ὥστε πρὶν εἰδέναί τὸ ταττό-
 μενον πρότερον πείθονται. ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδα ποίους
 τινὰς χρὴ μᾶλλον εὐξασθαι ἢ τοιοῦτους στρατιώτας
 11 ἔχειν. ὁ μὲν δὲ Κῦρος ἅμα γελῶν οὕτως ἐπήνεσε
 τοὺς στρατιώτας. ἐν δὲ τῇ σκηνῇ ἐτύγγανέ τις ὦν
 τῶν ταξιάρχων Ἀγλαϊτάδας ὄνομα, ἀνὴρ τὸν τρόπον
 τῶν στρουφνοτέρων ἀνθρώπων, ὃς οὕτωςί πως εἶπεν·
 Ἦ γὰρ οἶει, ἔφη, ὦ Κῦρε, τούτους ἀληθῆ λέγειν
 ταῦτα; Ἀλλὰ τί μὴν βουλόμενοι, ἔφη ὁ Κῦρος, ψεύ-
 δονται; Τί δ' ἄλλο γ', ἔφη, εἰ μὴ γέλωτα ποιεῖν ἐθέ-

λοντες ὑπὲρ οὗ λέγουσι ταῦτα καὶ ἀλαζονεύονται.
 καὶ ὁ Κῦρος, Εὐφήμει, ἔφη, μηδὲ λέγε ἀλαζόνας 12
 εἶναι τούτους. ὁ μὲν γὰρ ἀλαζῶν ἔμοιγε δοκεῖ ὄνομα
 κεισθῆαι ἐπὶ τοῖς προσποιουμένοις καὶ πλουσιωτέροις
 εἶναι ἢ εἰσὶ καὶ ἀνδρειοτέροις καὶ ποιήσῃν ἂ μὴ ἰκα-
 νοὶ εἰσιν ὑπισχνουμένοις, καὶ ταῦτα φανεροῖς γιγνο-
 μένοις ὅτι τοῦ λαβεῖν τι ἔνεκα καὶ κερδᾶναι ποιοῦσιν.
 οἱ δὲ μηχανώμενοι γέλωτα τοῖς συνουσί μῆτε ἐπὶ τῶ
 αὐτῶν κέρδει μῆτ' ἐπὶ ζημίᾳ τῶν ἀκούοντων μῆτε ἐπὶ
 βλάβῃ μηδεμιᾶ, πῶς οὐχ οὗτοι ἀστειοὶ ἂν καὶ εὐχά-
 ριτες δικαιοτέρον ὀνομάζοιντο μᾶλλον ἢ ἀλαζόνας; ὁ 13
 μὲν δὴ Κῦρος οὕτως ἀπελογήσατο περὶ τῶν τὸν γέ-
 λωτα παρασχόντων· αὐτὸς δὲ ὁ-ταξίαρχος ὁ τὴν τοῦ
 λόχου χαριτίαν διηγησάμενος ἔφη, Ἦπου ἂν, ἔφη, ὦ
 Ἀγλαϊτάδα, εἴ γε κλάειν ἐπειρώμεθά σε ποιεῖν, σφόδρ'
 ἂν ἡμῖν ἐμέμφου, ὥσπερ ἔνιοι καὶ ἐν ᾠδαῖς καὶ ἐν
 λόγοις οἴκτρά τινα λογοποιοῦντες εἰς δάκρυα πει-
 ρῶνται ἄγειν, ὁπότε γε νῦν καὶ αὐτὸς εἰδὼς ὅτι εὐ-
 φραίνειν μὲν τί σε βουλόμεθα, βλάψαι δ' οὐδέν,
 ὅμως οὕτως ἐν πολλῇ ἀτιμίᾳ ἡμᾶς ἔχεις. Ναὶ μὰ Δί', 14
 ἔφη ὁ Ἀγλαϊτάδας, καὶ δικαίως γε, ἐπεὶ καὶ αὐτοῦ
 τοῦ κλάειν καθίζοντος τοὺς φίλους πολλαχοῦ ἔμοιγε
 δοκεῖ ἐλάττονος ἄξια διαπράττεσθαι ὁ γέλωτα αὐτοῖς
 μηχανώμενος. διό, ἔφη, καὶ σὺ νῦν, ἣν ὀρθῶς λο-
 γίζῃ, ἐμὲ ἀληθῆ λέγοντα εὐρήσεις. κλαύμασι μὲν γε
 καὶ πατέρες υἱοῖς σωφροσύνην μηχανῶνται καὶ δι-
 δάσκαλοι παισὶν ἀγαθὰ μαθήματα, καὶ νόμοι γε πο-
 λίτας διὰ τοῦ κλάοντος καθίζειν εἰς δικαιοσύνην
 προτρέπονται· τοὺς δὲ γέλωτα μηχανωμένους ἔχεις
 ἂν εἰπεῖν ἢ σώματα ὠφελούντας ἢ ψυχὰς οἰκονομι-
 κωτέρας τι ποιοῦντας ἢ πολιτικωτέρας; ἐκ τούτου ὁ 15
 Ἰστιάσπας ᾧδὲ πῶς εἶπε· Σὺ, ἔφη, ὦ Ἀγλαϊτάδα, ἦν

ἐμοὶ πείθῃ, εἰς μὲν τοὺς πολεμίους θαρρῶν δαπα-
 νήσεις τοῦτο τὸ πολλοῦ ἄξιον, καὶ κλάοντας ἐκεί-
 νους πειράσει καθίξειν· ἡμῖν δὲ πάντως, ἔφη, τοῖσδε
 τοῖς φίλοις τούτου τοῦ ὀλίγου ἀξίου γέλωτος ἐπιδα-
 ψιλεύσει. καὶ γὰρ οἶδ' ὅτι πολὺς σοὶ ἐστὶν ἀποκείμε-
 νος· οὔτε γὰρ αὐτὸς χρώμενος ἀνησίμωκας αὐτόν,
 οὐδὲ μὴν φίλοις οὐδὲ ξένοις ἐκὼν εἶναι γέλωτα πα-
 ρέχεις· ὥστε οὐδεμία σοι πρόφασίς ἐστὶν ὡς οὐ παρε-
 κτέου σοι ἡμῖν γέλωτα. καὶ ὁ Ἀγλαϊτάδας εἶπε, Καὶ
 οἶει γε, ὦ Ὑστάσπα, γέλωτα ποιεῖν ἐξ ἐμοῦ, καὶ ὁ
 ταξίαρχος εἶπε, Ναὶ μὰ Δί', ἀνόητος ἄρα ἐστίν· ἐπεὶ
 16 ἔκ γε σοῦ πῦρ, οἶμαι, ῥᾶον ἄν τις ἐκτρίψειεν ἢ γέ-
 λωτα ἐξαγάγοιτο. ἐπὶ τούτῳ μὲν δὴ οἷ τε ἄλλοι ἐγέ-
 λασαν, τὸν τρόπον εἰδότες αὐτοῦ, ὃ τ' Ἀγλαϊτάδας
 ἐπεμειδίασε. καὶ ὁ Κῦρος ἰδὼν αὐτὸν φαιδρωθέντα,
 Ἀδικεῖς, ἔφη, ὦ ταξίαρχε, ὅτι ἄνδρα ἡμῖν τὸν σπου-
 δαιότατον διαφθείρεις γελᾶν ἀναπείθων, καὶ ταῦτα,
 17 ἔφη, οὔτω πολέμιον ὄντα τῷ γέλωτι. ταῦτα μὲν δὴ
 ἐνταῦθα ἔληξεν. ἐκ δὲ τούτου Χρυσάντας ὧδε ἔλεξεν.
 18 Ἄλλ' ἐγὼ, ἔφη, ὦ Κῦρε καὶ πάντες οἱ παρόντες,
 ἐννοῶ ὅτι ἐξεληλύθασι μὲν σὺν ἡμῖν οἱ μὲν καὶ βελ-
 τίονες, οἱ δὲ καὶ μείονος ἀξιοί· ἦν δέ τι γίγνηται
 ἀγαθόν, ἀξιώσουσιν οὗτοι πάντες ἰσομοίρειν. καίτοι
 ἔγωγε οὐδὲν ἀνισώτερον νομίζω ἐν ἀνθρώποις εἶναι
 ἢ τοῦ ἴσου τὸν τε κακὸν καὶ τὸν ἀγαθὸν ἀξιουῖσθαι.
 καὶ ὁ Κῦρος εἶπε πρὸς τοῦτο, Ἄρ' οὖν, ἔφη, πρὸς
 τῶν θεῶν, ὦ ἄνδρες, κράτιστον ἡμῖν ἐμβαλεῖν περὶ
 τούτου βουλήν εἰς τὸ στράτευμα, πότερα δοκεῖ, ἦν
 τι ἐκ τῶν πόνων δῶ ὁ θεὸς ἀγαθόν, ἰσομοίρους πάν-
 τας ποιεῖν, ἢ σκοποῦντας τὰ ἔργα ἐκάστου πρὸς
 19 ταῦτα καὶ τὰς τιμὰς ἐκάστῳ προστιθέναι; Καὶ τί δει,
 ἔφη ὁ Χρυσάντας, ἐμβαλεῖν λόγον περὶ τούτου, ἀλλ'

οὐχὶ προειπεῖν ὅτι οὕτω ποιήσεις; οὐ καὶ τοὺς ἀγῶ-
 νας οὕτω προειπας καὶ τὰ ἄθλα; Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη ὁ
 Κῦρος, οὐχ ὅμοια ταῦτα ἐκείνοις· ἂ μὲν γὰρ ἂν στρα-
 τευόμενοι κτήσωνται, κοινὰ οἶμαι ἐαυτῶν ἠγήσονται
 εἶναι· τὴν δὲ ἀρχὴν τῆς στρατίας ἐμὴν ἴσως ἔτι οἴκο-
 θεν νομίζουσιν εἶναι, ὥστε διατάττοντα ἐμὲ τοὺς ἐπι-
 στάτας οὐδὲν οἶμαι ἀδικεῖν νομίζουσιν. Ἡ καὶ οἶει, 20
 ἔφη ὁ Χρυσάντας, ψηφίσασθαι ἂν τὸ πλῆθος συνελ-
 θὼν ὥστε μὴ ἴσων ἕκαστον τυγχάνειν, ἀλλὰ τοὺς κρα-
 τίστους καὶ τιμαῖς καὶ δώροις πλεονεκτεῖν; Ἐργῶ',
 ἔφη ὁ Κῦρος, οἶμαι, ἅμα μὲν ἡμῶν συναγορευόντων,
 ἅμα δὲ καὶ αἰσχρὸν ὄν τὸ ἀντιλέγειν μὴ οὐχὶ τὸν
 πλεῖστα καὶ πονοῦντα καὶ ὠφελοῦντα τὸ κοινὸν τοῦ-
 του καὶ μεγίστων ἀξιοῦσθαι. οἶμαι δ', ἔφη, καὶ τοῖς
 κακίστοις συμφέρον φανεῖσθαι τοὺς ἀγαθοὺς πλεονε-
 κτεῖν. ὁ δὲ Κῦρος ἐβούλετο καὶ αὐτῶν ἕνεκα τῶν 21
 ὁμοτίμων γενέσθαι τοῦτο τὸ ψήφισμα· βελτίους γὰρ
 ἂν καὶ αὐτοὺς ἠγεῖτο τούτους εἶναι, εἰ εἶδεῖεν ὅτι ἐκ
 τῶν ἔργων καὶ αὐτοὶ κρινόμενοι τῶν ἀξίων τεύξον-
 ται. καιρὸς οὖν ἐδόκει αὐτῷ εἶναι νῦν ἐμβαλεῖν περὶ
 τούτου ψῆφον, ἐν ᾧ καὶ οἱ ὁμότιμοι ὥκνουσιν τὴν τοῦ
 ὄχλου ἰσομοιρίαν. οὕτω δὴ συνεδόκει τοῖς ἐν τῇ
 σκηνῇ συμβαλέσθαι περὶ τούτου λόγους καὶ συναγο-
 ρεύειν ταῦτα ἔφασαν χρῆναι ὅστιςπερ ἄνθρωπος οἴοιτο
 εἶναι.

Ἐπιγελάσας δὲ τῶν ταξιαρχῶν τις εἶπεν, Ἀλλ' 22
 ἐγὼ, ἔφη, ἄνδρα οἶδα καὶ τοῦ δήμου ὃς συνερεῖ ὥστε
 μὴ εἰκῆ οὕτως ἰσομοιρίαν εἶναι. ἄλλος δ' ἀντήρετο
 τοῦτον τίνα λέγει. ὁ δ' ἀπεκρίνατο, Ἔστι νῆ Δί'
 ἄνθρωπος ἡμῖν σύσκηνος, ὃς ἐν παντὶ μαστεύει πλέον
 ἔχειν. ἄλλος δ' ἐπήρετο αὐτόν, Ἡ καὶ τῶν πόνων;
 Μὰ Δί', ἔφη, οὐ μὲν δὴ· ἀλλὰ τοῦτό γε ψευδόμενος

- ἐάλωκα. καὶ γὰρ πόνων καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων
 ὄρω πάνυ θαρραλέως βουλόμενον μείον ἔχειν παρ'
 23 ὄντιναοῦν. Ἄλλ' ἐγὼ μὲν, ἔφη ὁ Κῦρος, ὡς ἄνδρες,
 γινώσκω τοὺς τοιούτους ἀνθρώπους οἷον καὶ οὗτος
 νῦν λέγει, εἶπερ δεῖ ἐνεργὸν καὶ πειθόμενον ἔχειν τὸ
 στρατεύμα, ἔξαιρέτους εἶναι ἐκ τῆς στρατιᾶς. δοκεῖ
 γὰρ μοι τὸ μὲν πολὺ τῶν στρατιωτῶν εἶναι οἷον ἔπε-
 σθαι ἢ ἂν τις ἠγγῆται· ἄγειν δ' οἶμαι ἐπιχειροῦσιν οἱ
 μὲν καλοὶ ἀγαθοὶ ἐπὶ τὰ καλὰ ἀγαθὰ, οἱ δὲ πονηροὶ
 24 ἐπὶ τὰ πονηρά. καὶ πολλάκις τοίνυν πλείονας ὁμο-
 γνώμονας λαμβάνουσιν οἱ φαῦλοι ἢ οἱ σπουδαῖοι. ἢ
 γὰρ πονηρία διὰ τῶν παραυτίκα ἡδονῶν πορευομένη
 ταύτας ἔχει συμπειθούσας πολλοὺς αὐτῇ ὁμογνωμο-
 νεῖν· ἢ δ' ἀρετὴ πρὸς ὄρθιον ἄγουσα οὐ πάνυ δεινὴ
 ἐστὶν ἐν τῷ παραυτίκα εἰκῇ συνεπισπᾶσθαι, ἄλλως
 τε καὶ ἦν ἄλλοι ὧσιν ἐπὶ τὸ πρᾶνὲς καὶ τὸ μαλακὸν
 25 ἀντιπαρακαλοῦντες. καὶ τοίνυν ὅταν μὲν τινες βλα-
 κεία καὶ ἀπονία μόνον κακοὶ ᾧσι, τούτους ἐγὼ νο-
 μίζω ὥσπερ κηφῆνας δαπάνη μόνον ζημιοῦν τῆς
 κοινωνίας· οἱ δ' ἂν τῶν μὲν πόνων κακοὶ ᾧσι κοι-
 νωνοί, πρὸς δὲ τὸ πλεονεκτεῖν σφοδροὶ καὶ ἀναί-
 σχυντοι, ἡγεμονικοὶ εἰσι πρὸς τὰ πονηρά· πολλάκις
 γὰρ δύνανται τὴν πονηρίαν πλεονεκτοῦσαν ἀποδει-
 κνύναι· ὥστε παντάπασιν ἔξαιρέτοι ἡμῖν οἱ τοιοῦτοί
 26 εἰσι. μηδὲ μέντοι σκοπεῖτε ὅπως ἐκ τῶν πολιτῶν ἀν-
 τιπληρώσετε τὰς τάξεις, ἀλλ' ὥσπερ ἵπποι οἱ ἂν ἀρι-
 στοι ᾧσιν, οὐχ οἱ ἂν πατριῶται, τούτους ζητεῖτε,
 οὔτω καὶ ἀνθρώπους ἐκ πάντων οἱ ἂν ὑμῖν δοκῶσι
 μάλιστα συνισχυριεῖν τε ὑμᾶς καὶ συγκοσμήσειν,
 τούτους λαμβάνετε. μαρτυρεῖ δέ μοι καὶ τόδε πρὸς
 τὰ γαθόν· οὔτε γὰρ ἄρμα δήπου ταχὺ γένοιτ' ἂν βρα-
 δέων ἵππων ἐνόντων οὔτε δίκαιον ἀδίκων συνεξευ-

γμένων, οὐδὲ οἶκος δύναται ἂν εὖ οἰκεῖσθαι πονηροῖς οἰκέταις χρώμενος, ἀλλὰ καὶ ἐνδεόμενος οἰκετῶν ἦττον σφάλλεται ἢ ὑπὸ ἀδίκων ταραττόμενος. εὖ δ' 27 ἴστε, ὧ ἄνδρες, ἔφη, φίλοι, ὅτι οὐδὲ τοῦτο μόνον ὠφελήσουσιν οἱ κακοὶ ἀφαιρεθέντες ὅτι κακοὶ ἀπέσονται, ἀλλὰ καὶ τῶν καταμενόντων οἱ μὲν ἀνεπίμπλαντο ἤδη κακίας, ἀποκαθαροῦνται πάλιν ταύτης, οἱ δὲ ἀγαθοὶ τοὺς κακοὺς ἰδόντες ἀτιμασθέντας πολὺ εὐθυμότερον τῆς ἀρετῆς ἀντιέξονται. ὁ μὲν 28 οὕτως εἶπε· τοῖς δὲ φίλοις πᾶσι συνέδοξε ταῦτα, καὶ οὕτως ἐποίουν.

Ἐκ δὲ τούτου πάλιν αὐτοῖς σκώμματος ἤρχετο ὁ Κῦρος. κατανοήσας γάρ τινα τῶν λοχαγῶν σύνδειπνον καὶ παρακλίτην πεπονημένον ἄνδρα ὑπέρδασύντε καὶ ὑπέραισχρον, ἀνακαλέσας τὸν λοχαγὸν ὀνομαστὶ εἶπεν ὧδε· ὦ Σαμβάυλα, ἔφη, ἀλλ' ἢ καὶ σὺ κατὰ τὸν Ἑλληνικὸν τρόπον, ὅτι καλὸν ἐστί, περιάγει τοῦτο τὸ μειράκιον τὸ παρακατακαείμενόν σοι; Νῆ τὸν Δί', ἔφη ὁ Σαμβάυλας, ἡδομαι γοῦν καὶ ἐγὼ συνῶν τε καὶ θεῶμενος τοῦτον. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ 29 σύσκηνοι προσέβλεψαν· ὡς δὲ εἶδον τὸ πρόσωπον τοῦ ἀνδρὸς ὑπερβάλλον αἴσχει, ἐγέλασαν πάντες. καὶ τις εἶπε, Πρὸς τῶν θεῶν, ὧ Σαμβάυλα, ποῖω ποτέ σε ἔργω ὁ ἀνὴρ οὗτος ἀνήρηται; καὶ ὃς εἶπεν, Ἐγὼ 30 ὑμῖν νῆ τὸν Δία, ὧ ἄνδρες, ἐρῶ. ὅποσάκις γὰρ αὐτὸν ἐκάλεσα εἴτε νυκτὸς εἴτε ἡμέρας, οὐπώποτε μοι οὔτ' ἀσχολίαν προφασίσατο οὔτε βάδην ὑπήκουσεν, ἀλλ' ἀεὶ τρέχων· ὅποσάκις τε αὐτῷ προᾶξαι τι προσέταξα, οὐδὲν ἀνιδρωτί ποτε αὐτὸν εἶδον ποιοῦντα. πεποίηκε δὲ καὶ τοὺς δεκαδέας πάντας τοιοῦτους, οὐ λόγῳ ἀλλ' ἔργῳ ἀποδεικνὺς οἷους δεῖ εἶναι. καὶ τις 31 εἶπε, Κάπειτα τοιοῦτον ὄντα οὐ φιλεῖς αὐτὸν ὥσπερ

τοὺς συγγενεῖς; καὶ ὁ αἰσχρὸς ἐκεῖνος πρὸς τοῦτο εἶπε, *Μὰ Δία*, ἔφη· οὐ γὰρ φιλόπονός ἐστιν· ἐπεὶ ἤρκει ἂν αὐτῷ, εἰ ἐμὲ ἤθελε φιλεῖν, τοῦτο ἀντὶ πάντων γυμνασίῳ.

III. Τοιαῦτα μὲν δὴ καὶ γελοῖα καὶ σπουδαῖα καὶ ἐλέγγο καὶ ἐπράττετο ἐν τῇ σκηνῇ. τέλος δὲ τὰς τρίτας σπονδὰς ποιήσαντες καὶ εὐξάμενοι τοῖς θεοῖς τὰ γαθὰ τὴν σκηνὴν εἰς κοίτην διέλθουν. τῇ δ' ὑστεραία ὁ Κῦρος συνέλεξε πάντας τοὺς στρατιώτας καὶ ἔλεξε τοιάδε.

- 2 Ἄνδρες φίλοι, ὁ μὲν ἀγὼν ἐγγὺς ἡμῖν· προσέρχονται γὰρ οἱ πολέμιοι. τὰ δ' ἄθλα τῆς νίκης, ἣν μὲν ἡμεῖς νικῶμεν, τοῦτο γὰρ, ἔφη, δεῖ καὶ λέγειν καὶ ποιεῖν, δῆλον ὅτι οἱ τε πολέμιοι ἡμέτεροι καὶ τὰ τῶν πολεμίων ἀγαθὰ πάντα· ἣν δὲ ἡμεῖς αὖ νικῶμεθα, καὶ οὕτω τὰ τῶν νικωμένων πάντα τοῖς νικῶ-
- 3 σιν ἀεὶ ἄθλα πρόκειται. οὕτω δὴ, ἔφη, δεῖ ὑμᾶς γιγνώσκειν ὡς ὅταν μὲν ἄνθρωποι κοινῶν πολέμων γενόμενοι ἐν ἑαυτοῖς ἕκαστοι ἔχωσιν, εἰ μὴ αὐτὸς τις προθυμήσεται, ὡς οὐδὲν ἐσόμενον τῶν θεόντων, ταχὺ πολλὰ καὶ καλὰ διαπράττονται· οὐδὲν γὰρ αὐτοῖς ἀργεῖται τῶν πράττεσθαι δεομένων· ὅταν δ' ἕκαστος διανοηθῇ ὡς ἄλλος ἐσται ὁ πράττων καὶ μαχόμενος, καὶ αὐτὸς μαλακίζηται, τούτοις, ἔφη, εὖ ἴστε ὅτι πᾶ-
- 4 σιν ἅμα πάντα ἤκει τὰ χαλεπὰ φερόμενα. καὶ ὁ θεὸς οὕτω πως ἐποίησε· τοὺς μὴ θέλοντας ἑαυτοῖς προστάττειν ἐκπονεῖν τὰ γαθὰ ἄλλους αὐτοῖς ἐπιτακτῆρας δίδωσι. νῦν οὖν τις, ἔφη, λεγέτω ἐνθάδε ἀναστάς περὶ αὐτοῦ τούτου ποτέρως ἂν τὴν ἀρετὴν μᾶλλον οἶεται ἀσκεῖσθαι παρ' ἡμῖν, εἰ μέλλοι ὁ πλείστα καὶ πονεῖν καὶ κινδυνεύειν ἐθέλων πλείστης καὶ τῆς τεύξεσθαι, ἣ ἂν εἰδῶμεν ὅτι οὐδὲν διαφέρει κα-

κὸν εἶναι· ὁμοίως γὰρ πάντες τῶν ἴσων τευξόμεθα. ἐνταῦθα δὴ ἀναστὰς Χρυσάντας, εἰς τῶν ὁμοτίμων, 5 ἀνὴρ οὔτε μέγας οὔτε ἰσχυρὸς ἰδεῖν, φρονήσει δὲ διαφέρων, ἔλεξεν, Ἄλλ' οἶμαι μὲν, ἔφη, ὦ Κῦρε, οὐδὲ διανοούμενόν σε ὡς δεῖ ἴσον ἔχειν τοὺς κακοὺς τοῖς ἀγαθοῖς ἐμβαλεῖν τοῦτον τὸν λόγον, ἀλλ' ἀποπειρώμενον εἰ τις ἄρα ἔσται ἀνὴρ ὅστις ἐθελήσει ἐπιδείξει ἑαυτὸν ὡς διανοεῖται μηδὲν καλὸν κἀγαθὸν ποιῶν, ἀν' ἄλλοι τῇ ἀρετῇ καταπράξωσι, τούτων ἰσομοιρεῖν. ἐγὼ δ', ἔφη, οὔτε ποσὶν εἰμι ταχὺς οὔτε 6 χερσὶν ἰσχυρὸς, γιγνώσκω τε ὅτι ἐξ ὧν ἂν ἐγὼ τῷ ἐμῷ σώματι ποιήσω, οὐ κριθεῖην οὔτε ἂν πρῶτος οὔτε ἂν δεύτερος, οἶμαι δ' οὐδ' ἂν χιλιοστός, ἴσως δ' οὐδ' ἂν μυριοστός· ἀλλ' ἐκεῖνο, ἔφη, σαφῶς ἐπίσταμαι ὅτι εἰ μὲν οἱ δυνατοὶ ἐρωμένως ἀντιλήφονται τῶν πραγμάτων, ἀγαθοῦ τινὸς μοι μετέσται τοσοῦτον μέρος ὅσον ἂν δίκαιον ἦ· εἰ δ' οἱ μὲν κακοὶ μηδὲν ποιήσουσιν, οἱ δ' ἀγαθοὶ καὶ δυνατοὶ ἀθύμως ἔξουσι, δέδοικα, ἔφη, μὴ ἄλλου τινὸς μᾶλλον ἢ τοῦ ἀγαθοῦ μεθεῖξω πλείον μέρος ἢ βούλομαι. Χρυσάντας μὲν 7 δὴ οὕτως εἶπεν. ἀνέστη δ' ἐπ' αὐτῷ Φεραύλας Πέρσης τῶν δημοτῶν, Κύρω πως ἔτι οἰκοθεν συνήθης καὶ ἀρεστὸς ἀνὴρ, καὶ τὸ σῶμα οὐκ ἀφυῆς καὶ τὴν ψυχὴν οὐκ ἀγεννεῖ ἀνδρὶ εἰκῶς, καὶ ἔλεξε τοιάδε.

Ἐγὼ, ἔφη, ὦ Κῦρε καὶ πάντες οἱ παρόντες Πέρ- 8σαι, ἡγοῦμαι μὲν ἡμᾶς πάντας ἐκ τοῦ ἴσου νῦν ὀρμασθαι εἰς τὸ ἀγωνίζεσθαι περὶ ἀρετῆς· ὀρῶ γὰρ ὁμοίᾳ μὲν τροφῇ πάντας ἡμᾶς τὸ σῶμα ἀσκούοντας, ὁμοίας δὲ συνουσίας πάντας ἀξιουμένους, ταῦτ' ἀπᾶσιν ἡμῖν πρόκειται. τὸ γὰρ τοῖς ἄρχουσι πεῖθεσθαι πᾶσιν ἐν κοινῷ κεῖται, καὶ ὅς ἂν φανῇ τοῦτο

ἀπροφασίστως ποιῶν, τοῦτον ὄρω παρὰ Κύρου τιμῆς
 τυγχάνοντα· τό τ' αὖ πρὸς τοὺς πολεμίους ἄλκιμον
 εἶναι οὐ τῷ μὲν προσῆκον τῷ δ' οὐ, ἀλλὰ πᾶσι καὶ
 9 τοῦτο προκρίνεται κάλλιστον εἶναι. νῦν δ', ἔφη, ἡμῖν
 καὶ δέδεικται μάχη, ἣν ἐγὼ ὄρω πάντας ἀνθρώπους
 φύσει ἐπισταμένους, ὥσπερ γε καὶ τᾶλλα ζῶα ἐπίστα-
 ταί τινα μάχην ἕκαστα οὐδὲ παρ' ἐνὸς ἄλλου μαθόντα
 ἢ παρὰ τῆς φύσεως, οἷον ὁ βοῦς κέρατι παίειν, ὁ
 ἵππος ὄπλῃ, ὁ κύων στόματι, ὁ κᾶπρος ὀδόντι. καὶ
 φυλάττεσθαι γ', ἔφη, ἅπαντα ταῦτα ἐπίσταται ἀφ'
 ὧν μάλιστα δεῖ, καὶ ταῦτα εἰς οὐδενὸς διδασκάλου
 10 πώποτε φοιτήσαντα. καὶ ἐγὼ, ἔφη, ἐκ παιδίου εὐθύς
 προβάλλεσθαι ἠπιστάμην πρὸ τούτων ὅ,τι ὦμην πλη-
 γήσεσθαι· εἰ δὲ μὴ ἄλλο μηδὲν ἔχοιμι, τῷ χεῖρε προ-
 ἔχων ἐνεπόδιζον ὅ,τι ἐδυνάμην τὸν παῖοντα· καὶ
 τοῦτο ἐποίουν οὐ διδασκόμενος, ἀλλὰ καὶ ἐπ' αὐτῷ
 τούτῳ παιόμενος, εἰ προβαλοίμην. μάχαιράν γε μὴν
 εὐθύς παιδίον ὧν ἤρπαζον ὅπου ἴδοιμι, οὐδὲ παρ'
 ἐνὸς οὐδὲ τοῦτο μαθὼν ὅπως δεῖ λαμβάνειν ἢ παρὰ
 τῆς φύσεως, ὡς ἐγὼ φημι. ἐποίουν γοῦν καὶ τοῦτο
 κωλυόμενος, οὐ διδασκόμενος· ὥσπερ καὶ ἄλλα ἐστὶν
 ἃ εἰργόμενος καὶ ὑπὸ μητρὸς καὶ ὑπὸ πατρὸς ὑπὸ
 τῆς φύσεως πράττειν ἠναγκαζόμεν. καὶ ναὶ μὰ Δία
 ἔπαιόν γε τῇ μαχαίρα πᾶν ὅ,τι δυναίμην λανθάνειν.
 οὐ γὰρ μόνον φύσει ἦν, ὥσπερ τὸ βαδίζειν καὶ τρέ-
 χειν, ἀλλὰ καὶ ἠδὲ πρὸς τῷ πεφυκέναι τοῦτο ἐδόκει
 11 μοι εἶναι. ἐπεὶ δ' οὖν αὕτη, ἔφη, ἡ μάχη καταλεί-
 πεται, ἐν ἣ προθυμίας μᾶλλον ἢ τέχνης ἔργον ἐστί,
 πῶς ἡμῖν οὐχ ἠδέως πρὸς τοὺςδε τοὺς ὁμοτίμους ἀγω-
 νιστέον; ὅπου γε τὰ μὲν ἄθλα τῆς ἀρετῆς ἴσα πρό-
 κειται, παραβάλλόμενοι δὲ οὐκ ἴσα εἰς τὸν κίνδυνον
 ἴμεν, ἀλλ' οὗτοι μὲν ἐντιμον, ὅσπερ μόνος ἠδιστος,

βίον, ἡμεῖς δὲ ἐπίπονον μὲν, ἄτιμον δέ, ὅσπερ οἶμαι χαλεπώτατος. μάλιστα δέ, ὧ ἄνδρες, τοῦτό με εὐ- 12
 θύμως εἰς τὸν ἀγῶνα τὸν πρὸς τούσδε παρορμᾷ ὅτι
 Κῦρος ὁ κρίνων ἔσται, ὃς οὐ φθόνῳ κρίνει, ἀλλὰ
 σὺν θεῶν ὄρκῳ λέγω ἢ μὴν ἐμοὶ δοκεῖ Κῦρος οὔστι-
 νας ἂν ὄρᾳ ἀγαθούς φιλεῖν οὐδὲν ἤττον ἑαυτοῦ· τού-
 τοις γοῦν ὄρῳ αὐτὸν ὅ,τι ἂν ἔχη ἤδιον διδόντα μᾶλ-
 λον ἢ αὐτὸν ἔχοντα. καίτοι, ἔφη, οἶδα ὅτι οὗτοι μέγα 13
 φρονοῦσιν ὅτι πεπαίδευνται δὴ καὶ πρὸς λιμὸν καὶ
 δίψαν καὶ πρὸς ῥίγος καρτερεῖν, κακῶς εἰδότες ὅτι
 καὶ ταῦτα ἡμεῖς ὑπὸ κρείττονος διδασκάλου πεπαι-
 δεύμεθα ἢ οὗτοι. οὐ γὰρ ἔστι διδάσκαλος οὐδεὶς τού-
 των κρείττων τῆς ἀνάγκης, ἢ ἡμᾶς καὶ λίαν ταῦτ'
 ἀκριβοῦν ἐδίδαξε. καὶ πονεῖν οὗτοι μὲν τὰ ὄπλα φέ- 14
 ροντες ἐμελέτων, ἃ ἔστιν ἅπασιν ἀνθρώποις ἠύρη-
 μένα ὡς ἂν εὐφορώτατα εἴη, ἡμεῖς δὲ γ', ἔφη, ἐν
 μεγάλοις φορτίοις καὶ βαδίζειν καὶ τρέχειν ἠναγκαζέ-
 μεθα, ὥστε νῦν ἐμοὶ δοκεῖν τὸ τῶν ὄπλων φόρημα
 πτεροῖς μᾶλλον εἰκέναι ἢ φορτίῳ. ὡς οὖν ἐμοῦ γε 15
 καὶ ἀγωνιουμένου καὶ ὁποῖος ἂν τις ὧ κατὰ τὴν ἀξίαν
 με τιμᾶν ἀξιόσπουτος, οὕτως, ἔφη, ὧ Κῦρε, γίνωσκε.
 καὶ ὑμῖν γ', ἔφη, ὧ ἄνδρες δημόται, παραινῶ εἰς
 ἔριν ὀρμᾶσθαι ταύτης τῆς μάχης πρὸς τοὺς πεπαι-
 δευμένους τούσδε· νῦν γὰρ ἄνδρες εἰλημμένοι εἰσὶν
 ἐν δημοτικῇ ἀγωνίᾳ. Φεραύλας μὲν δὴ οὕτως εἶπεν. 16
 ἀνίσταντο δὲ καὶ ἄλλοι πολλοὶ συναγορεύοντες. ἔδοξε
 κατὰ τὴν ἀξίαν τιμᾶσθαι ἕκαστον, Κῦρον δὲ τὸν κρί-
 νοντα εἶναι. ταῦτα μὲν δὴ οὕτω προουκεχωρήκει.
 Ἐκάλεσε δ' ἐπὶ δεῖπνον καὶ ὅλην τάξιν σὺν τῷ τα- 17
 ξιάρχῳ, ἰδὼν αὐτὸν τοῖς μὲν ἡμίσεις τῶν ἀνδρῶν
 τῆς τάξεως ἀντιτάξαντα ἑκατέρωθεν εἰς ἐμβολήν,
 θῶρακας μὲν ἀμφοτέρους ἔχοντας καὶ γέρορα ἐν ταῖς

ἀριστεραῖς, εἰς δὲ τὰς δεξιὰς νάρθηκας παχεῖς τοῖς
 ἡμίσεσιν ἔδωκε, τοῖς δ' ἑτέροις εἶπεν ὅτι βάλλειν
 18 δεήσοι ἀναιρουμένους ταῖς βώλοισ. ἐπεὶ δὲ παρε-
 σκευασμένοι ἔστησαν, ἐσήμηνεν αὐτοῖς μάχεσθαι.
 ἐνταῦθα δὴ οἱ μὲν βαλλόντες ἔστιν οἱ καὶ ἐτύγγανον
 καὶ θωράκων καὶ γέρον, οἱ δὲ καὶ μηροῦ καὶ κνη-
 μῖδος. ὅπου δὲ ὁμόσε γένοιτο, οἱ τοὺς νάρθηκας
 ἔχοντες ἔπαιον τῶν μὲν μηρούς, τῶν δὲ χεῖρας, τῶν
 δὲ κνήμας, τῶν δὲ καὶ ἐπικυπτόντων ἔπαιον τοὺς
 τραχήλους καὶ τὰ νῶτα. τέλος δὲ τρεψάμενοι ἐδίωκον
 οἱ ναρθηκοφόροι παλόντες σὺν πολλῷ γέλωτι καὶ παι-
 διᾶ. ἐν μέρει γε μὴν οἱ ἕτεροι λαβόντες πάλιν τοὺς
 νάρθηκας ταῦτ' ἐποίησαν τοὺς ταῖς βώλοισ βάλλου-
 19 τας. ταῦτα δ' ἀγασθεῖς ὁ Κῦρος, τοῦ μὲν ταξίαρχου
 τὴν ἐπίνοιαν, τῶν δὲ τὴν πειθῶ, ὅτι ἅμα μὲν ἐγυ-
 μνάζοντο, ἅμα δὲ ἠύθυμοῦντο, ἅμα δὲ ἐνίκων οἱ
 εἰκασθέντες τῇ τῶν Περσῶν ὀπίσει, τούτοις δὴ
 ἤσθεῖς ἐκάλεσέ τε ἐπὶ δεῖπνον αὐτοὺς καὶ ἐν τῇ σκηνῇ
 ἰδὼν τινὰς αὐτῶν ἐπιδεδεμένους, τὸν μὲν τινὰ ἀντι-
 20 κνήμιον, τὸν δὲ χεῖρα, ἠρώτα τί πάθοιεν. οἱ δ' ἔλε-
 γον ὅτι πληγεῖεν ταῖς βώλοισ. ὁ δὲ πάλιν ἐπηρώτα.
 πότερον ἐπεὶ ὁμοῦ ἐγένοντο ἢ ὅτε πρόσω ἦσαν. οἱ δ'
 ἔλεγον ὅτε πρόσω ἦσαν. ἐπεὶ δὲ ὁμοῦ ἐγένοντο, παι-
 διὰν ἔφασαν εἶναι καλλίστην οἱ ναρθηκοφόροι· οἱ δὲ
 συγκεκομμένοι τοῖς νάρθηξιν ἀνέκραγον ὅτι οὐ σφίσι
 δοκοίη παιδιὰ εἶναι τὸ ὁμόθεν παλεσθαι· ἅμα δὲ ἐπε-
 δείκνυσαν τῶν ναρθήκων τὰς πληγὰς καὶ ἐν χερσὶ
 καὶ ἐν τραχήλοισ, ἔνιοι δὲ καὶ ἐν προσώποις. καὶ τότε
 μὲν ὥσπερ εἰκὸς ἐγέλων ἐπ' ἀλλήλοισ. τῇ δ' ὕστε-
 ραία μεστὸν ἦν τὸ πεδίον πᾶν τῶν τούτους μιμουμέ-
 νων· καὶ εἰ μὴ ἄλλο τι σπουδαιότερον πράττοιεν,
 ταύτη τῇ παιδιᾶ ἐχρῶντο.

Ἄλλον δὲ ποτε ἰδὼν ταξίαρχον ἄγοντα τὴν τάξιν 21
 ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἐπὶ τὸ ἄριστον ἐφ' ἑνός, καὶ ὁπότε
 δοκοίη αὐτῷ καιρὸς εἶναι, παραγγέλλοντα τὸν ὕστε-
 ρον λόχον παράγειν, καὶ τὸν τρίτον καὶ τὸν τέταρτον,
 εἰς μέτωπον, ἐπεὶ δ' ἐν μετώπῳ οἱ λοχαγοὶ ἐγένοντο,
 παρηγγύησεν εἰς δύο ἄγειν τὸν λόχον· ἐκ τούτου δὴ
 παρῆγον οἱ δεκάδαρχοι εἰς μέτωπον· ὁπότε δ' αὐ-
 τῷ ἐδόκει αὐτῷ καιρὸς εἶναι, παρήγγειλεν εἰς τέτταρας
 τὸν λόχον· οὕτω δὴ οἱ πεμπάδαρχοι αὐτῷ παρῆγον εἰς
 τέτταρας· ἐπεὶ δὲ ἐπὶ θύραις τῆς σκηνῆς ἐγένοντο,
 παραγγείλας αὐτῷ εἰς ἓνα ἰόντων εἰσῆγε τὸν πρῶτον
 λόχον, καὶ τὸν δεύτερον τούτου κατ' οὐρανὸν ἐκέλευ-
 σεν ἔπεσθαι, καὶ τὸν τρίτον καὶ τὸν τέταρτον ὡσαύ-
 τως παραγγείλας ἠγγεῖτο εἰσῶ· οὕτω δ' εἰσαγαγὼν
 κατέκλινεν ἐπὶ τὸ δεῖπνον ὥσπερ εἰσεπορεύοντο· τοῦ-
 του οὖν ὁ Κῦρος ἀγασθεὶς τῆς τε πραότητος τῆς δι-
 δασκαλίας καὶ τῆς ἐπιμελείας ἐκάλεσε ταύτην τὴν
 τάξιν ἐπὶ τὸ δεῖπνον σὺν τῷ ταξίαρχῳ.

Παρῶν δὲ τις ἐπὶ τῷ δεῖπνῳ κεκλημένος ἄλλος 22
 ταξίαρχος, Τὴν δ' ἐμήν, ἔφη, τάξιν, ὦ Κῦρε, οὐ κα-
 εἶς εἰς τὴν σκηνήν; καὶ μὴν ὅταν γε παρὶή ἐπὶ τὸ
 δεῖπνον, πάντα ταῦτά ποιεῖ· καὶ ὅταν τέλος ἡ σκηνὴ
 ἔχη, ἐξάγει μὲν ὁ οὐραγός, ἔφη, ὁ τοῦ τελευταίου
 λόχου τὸν λόχον, ὑστάτους ἔχων τοὺς πρῶτους τετα-
 γμένους εἰς μάχην· ἔπειτα ὁ δεύτερος τοὺς τοῦ ἐτέρου
 λόχου ἐπὶ τούτοις, καὶ ὁ τρίτος καὶ ὁ τέταρτος ὡσαύ-
 τως, ὅπως, ἔφη, καὶ ὅταν ἀπάγειν δέη ἀπὸ πολεμίων,
 ἐπίστανται ὡς δεῖ ἀπιέναι. ἐπειδὴν δὲ, ἔφη, κατα-
 στῶμεν ἐπὶ τὸν δρόμον ἐνθα περιπατοῦμεν, ὅταν μὲν
 πρὸς ἕω ἴωμεν, ἐγὼ μὲν ἠγοῦμαι, καὶ ὁ πρῶτος λόχος
 πρῶτος, καὶ ὁ δεύτερος ὡς δεῖ, καὶ ὁ τρίτος καὶ ὁ
 τέταρτος, καὶ αἱ τῶν λόχων δεκάδες καὶ πεμπάδες,

- ἕως ἂν παραγγέλλω ἐγώ· ὅταν δ', ἔφη, πρὸς ἐσπέραν
 ἴωμεν, ὁ οὐραγός τε καὶ οἱ τελευταῖοι πρῶτοι ἀφη-
 ροῦνται· ἐμοὶ μέντοι οὕτω πείδονται ὑστέρω ἰόντι,
 ἵνα ἐθίζωνται καὶ ἐπεσθαι καὶ ἠγεῖσθαι ὁμοίως πει-
 θόμενοι. καὶ ὁ Κύρος ἔφη, Ἡ καὶ αἰεὶ τοῦτο ποιεῖτε;
- 23 Ὅποσάκις γε, ἔφη, καὶ δειπνοποιούμεθα νῆ Δία.
 Καλῶ τοίνυν, ἔφη, ὑμᾶς, ἅμα μὲν ὅτι τὰς τάξεις με-
 λετᾶτε καὶ προσιόντες καὶ ἀπιόντες, ἅμα δ' ὅτι καὶ
 ἡμέρας καὶ νυκτός, ἅμα δ' ὅτι τὰ τε σώματα περιπα-
 τοῦντες ἀσκεῖτε καὶ τὰς ψυχὰς ὠφελεῖτε διδάσκοντες.
 ἐπεὶ οὖν πάντα διπλᾶ ποιεῖτε, διπλῆν ὑμῖν δίκαιον
- 24 καὶ τὴν εὐωχίαν παρέχειν. Μὰ Δί', ἔφη ὁ ταξίαρχος,
 μήτοι γ' ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ, εἰ μὴ καὶ διπλᾶς ἡμῖν τὰς γα-
 στέρας παρέξεις. καὶ τότε μὲν δὴ οὕτω τὸ τέλος τῆς
 σκηνῆς ἐποίησαντο. τῇ δ' ὑστεραία ὁ Κύρος ἐκάλεσεν
 ἐκείνην τὴν τάξιν, ὥσπερ ἔφη, καὶ τῇ ἄλλῃ. αἰσθό-
 μενοι δὲ ταῦτα καὶ οἱ ἄλλοι τὸ λοιπὸν πάντες αὐτοὺς
 ἐμιμοῦντο.
- IV. Ἐξέτασιν δέ ποτε πάντων τοῦ Κυρίου ποιουμένου
 ἐν τοῖς ὅπλοις καὶ σύνταξιν ἦλθε παρὰ Κναξάρου
 ἄγγελος λέγων ὅτι Ἰνδῶν παρεῖη πρεσβεία· κελεύε
 οὖν σε ἐλθεῖν ὡς τάχιστα. φέρω δέ σοι, ἔφη ὁ ἄγ-
 γελος, καὶ στολὴν τὴν καλλίστην παρὰ Κναξάρου·
 βούλεται γάρ σε ὡς λαμπρότατα καὶ εὐνοσμότατα
 προσάγειν, ὡς ὀψομένων τῶν Ἰνδῶν ὅπως ἂν προσ-
- 2 ἴης. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κύρος παρήγγειλε τῷ πρῶ-
 τῷ τεταγμένῳ ταξίαρχῳ εἰς μέτωπον στῆναι, ἐφ'
 ἐνὸς ἄγοντα τὴν τάξιν, ἐν δεξιᾷ ἔχοντα ἑαυτόν, καὶ
 τῷ δευτέρῳ ἐκέλευσε ταῦτό τοῦτο παραγγεῖλαι, καὶ
 διὰ πάντων οὕτω παραδιδόναι ἐκέλευσεν. οἱ δὲ πει-
 θόμενοι ταχὺ μὲν παρήγγελλον, ταχὺ δὲ τὰ παραγ-
 γελλόμενα ἐποίουν, ἐν ὀλίγῳ δὲ χρόνῳ ἐγένοντο τὸ

μὲν μέτωπον ἐπὶ τριακοσίων, τοσοῦτοι γὰρ ἦσαν οἱ
 ταξίαρχοι, τὸ δὲ βάθος ἐφ' ἑκατόν. ἐπεὶ δὲ κατέστη- 3
 σαν, ἐπεσθαι ἐκέλευσεν ὡς ἂν αὐτὸς ἠγγῆται· καὶ εὐ-
 θὺς τροχάζων ἠγγεῖτο. ἐπεὶ δὲ κατενόησε τὴν ἀγνίαν
 τὴν πρὸς τὸ βασίλειον φέρουσαν στενωτέραν οὖσαν
 ἢ ὡς ἐπὶ μετώπου πάντας διέναι, παραγγείλας τὴν
 πρώτην χιλιοστὺν ἐπεσθαι κατὰ χώραν, τὴν δὲ δευ-
 τέρην κατ' οὐρὰν ταύτης ἀκολουθεῖν, καὶ διὰ παντὸς
 οὕτως, αὐτὸς μὲν ἠγγεῖτο οὐκ ἀναπαυόμενος; αἱ δ' ἄλ-
 λαι χιλιοστύες κατ' οὐρὰν ἐκάστη τῆς ἔμπροσθεν εἴ-
 πουτο. ἔπεμψε δὲ καὶ ὑπηρέτας δύο ἐπὶ τὸ στόμα τῆς 4
 ἀγνίᾳς, ὅπως εἴ τις ἀγνοοίῃ, σημαίνοιεν τὸ δέου
 ποιεῖν. ὡς δ' ἀφίκοντο ἐπὶ τὰς Κναξάρου θύρας,
 παρήγγειλε τῷ πρώτῳ ταξίαρχῳ τὴν τάξιν εἰς δώδεκα
 τάττειν βάθος, τοὺς δὲ δωδεκάρχους ἐν μετώπῳ κα-
 θιστάναι περὶ τὸ βασίλειον, καὶ τῷ δευτέρῳ ταῦτα
 ἐκέλευσε παραγγεῖλαι, καὶ διὰ παντὸς οὕτως. οἱ μὲν 5
 δὴ ταῦτ' ἐποίουν· ὁ δ' εἰσῆει πρὸς τὸν Κναξάρην ἐν
 τῇ Περσικῇ στολῇ οὐδέν τι ὑβρισμένη. ἰδὼν δὲ αὐτὸν
 ὁ Κναξάρης τῷ μὲν τάχει ἦσθη, τῇ δὲ φαυλότητι τῆς
 στολῆς ἠχθέσθη, καὶ εἶπε, Τί τοῦτο, ὦ Κῦρε; οἷον
 πεποιήκας οὕτω φανεῖς τοῖς Ἰνδοῖς; ἐγὼ δ', ἔφη,
 ἐβουλόμην σε ὡς λαμπρότατον φανῆναι· καὶ γὰρ ἐμοὶ
 ἂν κόσμος ἦν τοῦτο, ἐμῆς ὄντα ἀδελφῆς υἱὸν ὅτι μεγα-
 λοπρεπέστατον φαίνεσθαι. καὶ ὁ Κῦρος πρὸς ταῦτα 6
 εἶπε, Καὶ ποτέρως ἂν, ὦ Κναξάρη, μᾶλλον σε ἐκό-
 σμουν, εἴπερ πορφυρίδα ἐνδύς καὶ ψέλια λαβὼν καὶ
 στρεπτὸν περιθέμενος σχολῇ κελεύοντι ὑπήκουόν σοι,
 ἢ νῦν ὅτε σὺν τοιαύτῃ καὶ τοσαύτῃ δυνάμει οὕτω σοι
 ὀξέως ὑπακούω διὰ τὸ σὲ τιμᾶν ἰδρῶτι καὶ σπουδῇ
 καὶ αὐτὸς κεκοσμημένος καὶ τοὺς ἄλλους ἐπιδεικνύς
 σοι οὕτω πειθομένους; Κῦρος μὲν οὖν ταῦτα εἶπεν.

ὁ δὲ Κυαζάρης νομίσας αὐτὸν ὀρθῶς λέγειν ἐκάλεσε
 7 τοὺς Ἰνδοὺς. οἱ δὲ Ἰνδοὶ εἰσελθόντες ἔλεξαν ὅτι πέμ-
 ψειε σφᾶς ὁ Ἰνδῶν βασιλεὺς κελεύων ἐρωτᾶν ἐξ οὗ
 ὁ πόλεμος εἴη Μήδοις τε καὶ τῷ Ἀσσυρίῳ· ἐπεὶ δὲ
 σου ἀκούσαιμεν, ἐκέλευσεν ἔλθοντας αὐτὸν πρὸς τὸν
 Ἀσσύριον κάκεινον ταῦτ' ἀπυθέσθαι· τέλος δ' ἀμφο-
 8 τέροις εἰπεῖν ὑμῖν ὅτι ὁ Ἰνδῶν βασιλεὺς, τὸ δίκαιον
 σκεψάμενος, φαίη μετὰ τοῦ ἡδικομένου ἔσεσθαι. πρὸς
 ταῦτα ὁ Κυαζάρης εἶπεν, Ἐμοῦ μὲν τοίνυν ἀκούετε
 ὅτι οὐκ ἀδικοῦμεν τὸν Ἀσσύριον οὐδέν· ἐκείνου δ',
 εἰ δεῖσθε, ἔλθόντες νῦν πύθεσθε ὅ,τι λέγει. παρῶν
 δὲ ὁ Κῦρος ἤρετο τὸν Κυαζάρην, Ἢ καὶ ἐγώ, ἔφη,
 εἶπω ὅ,τι γινώσκω; καὶ ὁ Κυαζάρης ἐκέλευσεν. Ἔμεις
 τοίνυν, ἔφη, ἀπαγγείλατε τῷ Ἰνδῶν βασιλεῖ τάδε, εἰ
 μή τι ἄλλο Κυαζάρη δοκεῖ, ὅτι φαμὲν ἡμεῖς, εἰ τί φη-
 σιν ὑφ' ἡμῶν ἀδικεῖσθαι ὁ Ἀσσύριος, αἰρεῖσθαι αὐ-
 τὸν τὸν Ἰνδῶν βασιλέα δικαστήν. οἱ μὲν δὴ ταῦτα
 ἀκούσαντες ὄχοντο.

9 Ἐπεὶ δὲ ἐξῆλθον οἱ Ἰνδοί, ὁ Κῦρος πρὸς τὸν Κυα-
 ζάρην ἤρξατο λόγου τοιοῦδε.

Ὡ Κυαζάρη, ἐγὼ μὲν ἤλθον οὐδέν τι πολλὰ ἔχων
 ἴδια χρήματα οἰκοθεν· ὑπόσα δ' ἦν, τούτων πάννυ
 ὀλίγα λοιπὰ ἔχω· ἀνήλωκα δέ, ἔφη, εἰς τοὺς στρα-
 τιώτας· καὶ τοῦτο ἴσως, ἔφη, θαυμάξεις σὺ πῶς ἐγὼ
 ἀνήλωκα σου αὐτοὺς τρέφοντος· εὐ δ' ἴσθι, ἔφη, ὅτι
 οὐδέν ἄλλο ποιῶν ἢ τιμῶν καὶ χαριζόμενος, ὅταν τινι
 10 ἀγασθῶ τῶν στρατιωτῶν. δοκεῖ γάρ μοι, ἔφη, πάντας
 μὲν οὓς ἄν τις βούληται ἀγαθοὺς συνεργοὺς ποιεῖσθαι
 ὁποῖου τινὸς οὖν πράγματος, ἥδιον εἶναι εὐ τε λέ-
 γοντα καὶ εὐ ποιῶντα παρορμᾶν μᾶλλον ἢ λυποῦντα
 καὶ ἀναγκάζοντα· οὓς δὲ δὴ τῶν εἰς τὸν πόλεμον ἐρ-
 γῶν ποιήσασθαι τις βούλοιο συνεργοὺς προθύμους,

τούτους παντάπασιν ἔμοιγε δοκεῖ ἀγαθοῖς θηρατέον
εἶναι καὶ λόγοις καὶ ἔργοις. φίλους γάρ, οὐκ ἐχθρούς,
δεῖ εἶναι τοὺς μέλλοντας ἀπροφασίστους συμμαχούς
ἔσεσθαι καὶ μήτε τοῖς ἀγαθοῖς τοῦ ἄρχοντος φθονή-
σοντας μήτε ἐν τοῖς κακοῖς προδώσοντας. ταῦτ' οὖν 11
ἐγὼ οὕτω προγιγνώσκων χρημάτων δοκῶ προσδει-
σθαι. πρὸς μὲν οὖν σὲ πάντων ὀρώντων αἰσθάνομαι
πολλὰ δαπανῶντά σε· σκοπεῖν δ' ἀξιῶ κοινῇ καὶ σὲ καὶ
ἐμὲ ὅπως σὲ μὴ ἐπιλείψει χρήματα. ἐὰν γὰρ σὺ ἄφθονα
ἔχῃς, οἶδα ὅτι καὶ ἐμοὶ ἂν εἴη λαμβάνειν ὅποτε δεοί-
μην, ἄλλως τε καὶ εἰ εἰς τοιοῦτόν τι λαμβάνομι ὃ
μέλλοι καὶ σοὶ δαπανηθῆν βέλτιον εἶναι. ἔναγχος οὖν 12
μέμνημαί σου ἀκούσας ὡς ὁ Ἀρμένιος καταφρονοῖ σου
νῦν, ὅτι ἀκούει τοὺς πολεμίους προσιόντας ἡμῖν, καὶ
οὔτε τὸ στράτευμα πέμποι οὔτε τὸν δασμόν ὃν ἔδει
ἀπάγει. Ποιεῖ γὰρ ταῦτα, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἐκεῖνος·
ᾧστε ἐγώ γε ἀπορῶ πότερόν μοι κρεῖττον στρατεύεσθαι
καὶ πειραῖσθαι ἀνάγκην αὐτῷ προσθεῖναι ἢ νῦν ἔασαι
ἐν τῷ παρόντι, μὴ καὶ τοῦτον πολέμιον πρὸς τοῖς ἄλ-
λοις προσθῶμεθα. καὶ ὁ Κῦρος ἐπήρετο, Αἰ δ' οἰκή- 13
σεις αὐτῷ πότερον ἐν ἐχυροῖς χωρίοις εἰσὶν ἢ καὶ πον
ἐν εὐεφόδοις; καὶ ὁ Κναξάρης εἶπεν, Αἰ μὲν οἰκήσεις
οὐ πάνυ ἐν ἐχυροῖς· ἐγὼ γὰρ τούτου οὐκ ἡμέλουν· ὄρη
μέντοι ἔστιν ἐνθα δύναται' ἂν ἀπελθὼν ἐν τῷ παρα-
χρημα ἐν ἀσφαλεῖ εἶναι τοῦ μὴ αὐτός γε ὑποχείριος
γενέσθαι, μηδὲ ὅσα ἐνταῦθα δύναίτο ὑπεκκομίσασθαι,
εἰ μὴ τις πολιορκοῖη προσκαθήμενος, ᾧσπερ ὁ ἐμὸς
πατήρ τοῦτο ἐποίησεν. ἐκ τούτου δὴ ὁ Κῦρος λέγει 14
τάδε· Ἄλλ' εἰ θέλοις, ἔφη, ἐμὲ πέμψαι, ἱππέας μοι
προσθεῖς ὅποσοι δοκοῦσι μέτριοι εἶναι, οἶμαι ἂν σὺν
τοῖς θεοῖς ποιῆσαι αὐτὸν καὶ τὸ στράτευμα πέμψαι
καὶ ἀποδοῦναι τὸν δασμόν σοι· ἔτι δ' ἐλπίζω καὶ φί-

- 15 λον αὐτὸν μᾶλλον ἡμῖν γενήσεσθαι ἢ νῦν ἐστι. καὶ ὁ Κναζάρης εἶπε, Καὶ ἐγὼ, ἔφη, ἐλπίζω ἐκείνους ἐλθεῖν ἂν πρὸς σὲ μᾶλλον ἢ πρὸς ἐμέ· ἀκούω γὰρ καὶ συνθηρεντάς τινας τῶν παιδῶν σοι γενέσθαι αὐτοῦ· ὥστ' ἴσως ἂν καὶ πάλιν ἐλθοῖεν πρὸς σέ· ὑποχειρίων δὲ γενομένων αὐτῶν πάνταπραχθεῖν ἂν ἢ ἡμεῖς βουλόμεθα. Οὐκοῦν σοι δοκεῖ, ἔφη ὁ Κῦρος, σύμφορον εἶναι τὸ λεληθέναι ἡμᾶς ταῦτα βουλευόντας; Μᾶλλον γὰρ ἂν, ἔφη ὁ Κναζάρης, καὶ ἔλθοι τις αὐτῶν εἰς χεῖρας, καὶ εἰ τις ὀρμῶτο ἐπ' αὐτούς, ἀπαράσκενοι
- 16 ἂν λαμβάνονται. Ἄκουε τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἦν τί σοι δόξω λέγειν. ἐγὼ πολλάκις δὴ σὺν πᾶσι τοῖς μετ' ἐμοῦ τεθήρακα ἀμφὶ τὰ ὄρια τῆς τε σῆς χώρας καὶ τῆς τῶν Ἀρμενίων, καὶ ἰπέεας τινὰς ἤδη προσλαβῶν τῶν ἐνθενδε ἐταίρων ἀφικόμην. Τὰ μὲν τοίνυν ὅμοια ποιῶν, ἔφη ὁ Κναζάρης, οὐκ ἂν ὑποπτεύοιο· εἰ δὲ πολὺ πλείων ἢ δύναμις φαίνοιτο ἧς ἔχων εἰώθας
- 17 θηρᾶν, ἤδη ὑποπτον ἂν γένοιτο. Ἄλλ' ἐστίν, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ πρόφασιν κατασκευάσαι καὶ ἐνθάδε οὐκ ἄπιστον, καὶ ἦν τις ἐκεῖσε ἐξαγγείλη, ὡς ἐγὼ βουλοίμην μεγάλην θήραν ποιῆσαι· καὶ ἰπέεας, ἔφη, αἰτοίην ἂν σε ἐκ τοῦ φανεροῦ. Κάλλιστα λέγεις, ἔφη ὁ Κναζάρης· ἐγὼ δέ σοι οὐκ ἐθελήσω διδόναι πλὴν μετρίους τινὰς, ὡς βουλόμενος πρὸς τὰ φρούρια ἐλθεῖν τὰ πρὸς τῇ Συρίᾳ. καὶ γὰρ τῶ ὄντι, ἔφη, βούλομαι ἐλθῶν κατασκευάσαι αὐτὰ ὡς ἐχυρώτατα. ὅποτε δὲ σὺ προσηλυθοῖης σὺν ἢ ἔχοις δυνάμει καὶ θηρώης καὶ δὴ δύο ἡμέρας, πέμπωμαι ἂν σοι ἱκανοὺς ἰπέεας καὶ πεξοὺς τῶν παρ' ἐμοὶ ἡθροισμένων, οὓς σὺ λαβὼν εὐθύς ἀνίσις, καὶ αὐτὸς δὲ ἔχων τὴν ἄλλην δύναμιν πευρώμην μὴ πρόσω ὑμῶν εἶναι, ἵνα, εἴ που καιρὸς εἴη, ἐπιφανείην.

Οὕτω δὴ ὁ μὲν Κυαζάρης εὐθέως πρὸς τὰ φρούρια 18
 ἤθροιζεν ἰππέας καὶ πεζούς, καὶ ἀμάξας δὲ σίτου πρού-
 πεμπε τὴν ἐπὶ τὰ φρούρια ὁδόν. ὁ δὲ Κῦρος ἐθύετο
 ἐπὶ τῇ πορείᾳ, καὶ ἅμα πέμπων ἐπὶ τὸν Κυαζάρην
 ἦτει τῶν νεωτέρων ἰππέων. ὁ δὲ πανυ πολλῶν βου-
 λομένων ἐπεσθαι οὐ πολλοὺς ἔδωκεν αὐτῷ. προελη-
 λυθότος δ' ἤδη τοῦ Κυαζάρου σὺν δυνάμει πεξῆ καὶ
 ἰπικῆ τὴν πρὸς τὰ φρούρια γίνεται τῷ Κύρῳ τὰ
 ἱερὰ ἐπὶ τὸν Ἀρμένιον· καὶ οὕτως ἐξάγει ὡς εἰς θή-
 ραν παρεσκευασμένους. πορευομένων δ' αὐτῷ εὐθύς 19
 ἐν τῷ πρώτῳ χωρίῳ ὑπανίσταται λαγῶς· ἀετὸς δ'
 ἐπιπτόμενος αἴσιος, κατιδὼν τὸν λαγῶ φεύγοντα,
 ἐπιφερόμενος ἔπαισέ τε αὐτὸν καὶ συναρπάσας ἐξῆρε,
 κάπευεγκῶν ἐπὶ λόφον τινα οὐ πρόσω ἐχρήτο τῇ ἄγρᾳ
 ὅτι ἤθελεν. ἰδὼν οὖν ὁ Κῦρος τὸ σημεῖον ἦσθη τε
 καὶ προσεκύνησε Δία βασιλέα, καὶ εἶπε πρὸς τοὺς παρ-
 οντας, Ἡ μὲν θήρα καλὴ ἔσται, ὧ ἄνδρες, ἣν ὁ θεὸς
 θελήσῃ. ὡς δὲ πρὸς τοῖς ὀρίοις ἐγένετο, ὥσπερ εἰώθει 20
 ἐθήρα· καὶ τὸ μὲν πλῆθος τῶν πεζῶν καὶ τῶν ἰπ-
 πέων ὤγμευον αὐτῷ, ὡς ἐπιόντες τὰ θηρία ἐξανι-
 στατεν· οἱ δὲ ἄριστοι καὶ πεζοὶ καὶ ἰππεῖς διέστασαν
 καὶ τάνιστάμενα ὑπεδέχοντο καὶ ἐδίωκον· καὶ ἦρουν
 πολλοὺς καὶ σῦς καὶ ἐλάφους καὶ δορκάδας καὶ ὄνους
 ἀγρίους· πολλοὶ γὰρ ἐν τούτοις τοῖς τόποις καὶ νῦν
 ἔτι γίνονται. ἐπεὶ δ' ἔληξε τῆς θήρας, προσμίξας 21
 πρὸς τὰ ὄρια τῶν Ἀρμενίων ἐδειπνοποιήσατο· καὶ
 τῇ ὑστεραίᾳ αὐτίς ἐθήρα προσελθὼν πρὸς τὰ ὄρη ὧν
 ᾠρέγετο. ἐπεὶ δ' αὖ ἔληξεν, ἐδειπνοποιεῖτο. τὸ δὲ
 παρὰ Κυαζάρου στρατεύμα ὡς ἦσθετο προσίόν, ὑπο-
 πέμψας πρὸς αὐτοὺς εἶπεν ἀπέχοντας αὐτοῦ δειπνο-
 ποιεῖσθαι ὡς δύο παρασάγγας, καὶ τοῦτο προιδὼν ὡς
 συμβαλεῖται πρὸς τὸ λανθάνειν· ἐπεὶ δὲ δειπνήσειαν,

εἶπε τῷ ἄρχοντι αὐτῶν παρεῖναι πρὸς αὐτόν. μετὰ δὲ τὸ δεῖπνον τοὺς ταξιάρχους παρεκάλει· ἐπεὶ δὲ παρήσαν, ἔλεξεν ὧδε.

- 22 Ἄνδρες φίλοι, ὁ Ἀρμένιος πρόσθεν μὲν καὶ σύμμαχος ἦν καὶ ὑπήκοος Κυαζάρῃ· νῦν δ' ὡς ἤσθετο τοὺς πολεμίους ἐπιόντας, καταφρονεῖ καὶ οὔτε τὸ στρατεύμα πέμπει ἡμῖν οὔτε τὸν δασμὸν ἀποδίδωσι. νῦν οὖν τοῦτον θηράσαι, ἣν δυνώμεθα, ἤλθομεν. ὧδ' οὖν, ἔφη, δοκεῖ ποιεῖν. σὺ μὲν, ὦ Χρυσάντα, ἐπειδὴν ἀποκοιμηθῆς ὅσον μέτριον, λαβὼν τοὺς ἡμίσεις Περσῶν τῶν σὺν ἡμῖν ἴθι τὴν ὄρεινὴν καὶ κατάλαβε τὰ ὄρη, εἰς ἃ φασιν αὐτόν, ὅταν τι φοβηθῆ,
- 23 καταφεύγειν· ἡγεμόνας δὲ σοι ἐγὼ δώσω. φασὶ μὲν οὖν καὶ δασεῖα τὰ ὄρη ταῦτα εἶναι, ὥστ' ἔλπις ὑμᾶς μὴ ὀφθῆναι· ὅμως δὲ εἰ προπέμποις πρὸ τοῦ στρατεύματος τοῦ σεαυτοῦ ἄνδρας λησταίς ἐοικότας καὶ τὸ πλῆθος καὶ τὰς στολάς, οὔτοι ἂν σοι, εἰ τινι ἐντυγχάνοιεν τῶν Ἀρμενίων, τοὺς μὲν ἂν συλλαμβάνοντες αὐτῶν κωλύοιεν τῶν ἐξαγγελιῶν, οὓς δὲ μὴ δύναιντο λαμβάνειν, ἀποσοβοῦντες ἂν ἐμποδῶν γίγνοιτο τὸ μὴ ὄραν αὐτοὺς τὸ ὅλον στρατεύμα σου,
- 24 ἀλλ' ὡς περὶ κλωπῶν βουλευέσθαι. καὶ σὺ μὲν, ἔφη, οὕτω ποίει· ἐγὼ δὲ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ τοὺς ἡμίσεις μὲν τῶν περὶ ἔχων, πάντας δὲ τοὺς ἰππέας, πορεύσομαι διὰ τοῦ πεδίου εὐθύς πρὸς τὰ βασίλεια. καὶ ἦν μὲν ἀνδιστῆται, δῆλον ὅτι μάχεσθαι δεήσει· ἦν δ' αὖ ὑποχωρῆ τοῦ πεδίου, δῆλον ὅτι μεταθεῖν δεήσει· ἦν δ' εἰς τὰ ὄρη φεύγη, ἐνταῦθα δὴ, ἔφη, σὸν ἔργον
- 25 μηδένα ἀφιέναι τῶν πρὸς σὲ ἀφικνουμένων. νόμιζε δὲ ὥσπερ ἐν θήρᾳ ἡμᾶς μὲν τοὺς ἐπιζητοῦντας ἔσεσθαι, σὲ δὲ τὸν ἐπὶ ταῖς ἄρκυσι· μέμνησο οὖν ἐκεῖνο ὅτι φθάνειν δεῖ πεφραγμένους τοὺς πόρους

πρὶν κινεῖσθαι τὴν θήραν. καὶ λεληθέναι δὲ δεῖ
 τοὺς ἐπὶ τοῖς στόμασιν, εἰ μέλλουσι μὴ ἀποτρέφειν
 τὰ προσφερόμενα. μὴ μέντοι, ἔφη, ὧ Χρυσάντα, 26
 οὕτως αὐτοὶ ποίει ὡς περ ἐνίοτε διὰ τὴν φιλοθηρίαν·
 πολλάκις γὰρ ὅλην τὴν νύκτα ἀνπνός πραγματεύει·
 ἀλλὰ νῦν ἕασαι χρὴ τοὺς ἄνδρας τὸ μέτριον ἀποκοι-
 μηθῆναι, ὡς ἂν δύνωνται ὑπνομαχεῖν· μηδέ γε, 27
 ὅτι οὐχ ἡγεμόνας ἔχων ἀνθρώπους πλανᾷ ἀνὰ τὰ ὄρη,
 ἀλλ' ὅπη ἂν τὰ θηρία ὑφηγῆται, ταύτη μεταθεῖς,
 μήτι καὶ νῦν οὕτω τὰ δύσβατα πορεύου, ἀλλὰ κέλευέ
 σοι τοὺς ἡγεμόνας, ἔαν μὴ πολὺ μᾶσσων ἢ ὁδὸς ἦ, τὴν
 ῥάστην ἡγεῖσθαι· στρατιᾷ γὰρ ἡ ῥάστη ταχίστη. μηδέ 28
 γε σύ, ὅτι δύνασαι τρέχειν ἀνὰ τὰ ὄρη, μήτι δρόμῳ
 ἡγήσῃ, ἀλλ' ὡς ἂν δύνηται σοι ὁ στρατὸς ἔπεσθαι,
 τῷ μέσῳ τῆς σπουδῆς ἡγοῦ. ἀγαθὸν δὲ καὶ τῶν δυνα- 29
 τωτάτων καὶ προθύμων ὑπομένοντάς τινας ἐνίοτε πα-
 ρακελεύεσθαι· ἐπειδὴν δὲ παρέλθῃ τὸ κέρας, παροξυν-
 τικὸν εἰς τὸ σπεύδειν πάντας παρὰ τοὺς βαδίζοντας
 τρέχοντας ὀραῖσθαι.

Χρυσάντας μὲν δὴ ταῦτα ἀκούσας καὶ ἐπιγυρῶ- 30
 θεὶς τῇ ἐντολῇ τοῦ Κύρου, λαβὼν τοὺς ἡγεμόνας,
 ἀπελθὼν καὶ παραγγείλας ἅ ἔδει τοῖς ἅμα αὐτῷ μέλ-
 λουσι πορεύεσθαι, ἀνεπαύετο. ἐπεὶ δὲ ἀπεκοιμήθη-
 σαν ὅσον ἐδόκει μέτριον εἶναι, ἐπορεύετο ἐπὶ τὰ ὄρη.
 Κύρος δέ, ἐπειδὴ ἡμέρα ἐγένετο, ἄγγελον μὲν πρού- 31
 πεμπε πρὸς τὸν Ἀρμένιον, εἰπὼν αὐτῷ λέγειν ὧδε·
 Κύρος, ὧ Ἀρμένιε, κελεύει οὕτω ποιεῖν σε ὅπως ὡς
 τάχιστα ἔχων οἴσεις καὶ τὸν δασμὸν καὶ τὸ στράτευμα.
 ἦν δ' ἐρωτᾷ ὅπου εἰμί, λέγε τάληθῆ ὅτι ἐπὶ τοῖς
 ὄρεσις. ἦν δ' ἐρωτᾷ εἰ καὶ αὐτὸς ἔρχομαι, λέγε κἀν-
 ταῦθα τάληθῆ ὅτι οὐκ οἶσθα. ἔαν δ' ὀπόσοι ἐσμέν
 πυνθάνηται, συμπέμπειν τινὰ κέλευε καὶ μαθεῖν.

32 τὸν μὲν δὴ ἄγγελον ἐπιστείλας ταῦτα ἔπεμψε, νομίζων φιλικώτερον οὕτως εἶναι ἢ μὴ προειπόντα πορεύεσθαι. αὐτὸς δὲ συνταξάμενος ἢ ἄριστον καὶ πρὸς τὸ ἀνύτειν τὴν ὁδὸν καὶ πρὸς τὸ μάχεσθαι, εἴτι δέοι, ἐπορεύετο. προεῖπε δὲ τοῖς στρατιώταις μηδέν' ἀδικεῖν, καὶ εἴ τις Ἀρμενίων ἐντυγχάνοι, θαρρεῖν τε παραγγέλλειν καὶ ἀγορὰν τὸν θέλοντα ἄγειν ὅπου ἂν ᾧσιν, εἴτε σῖτα εἴτε ποτὰ τυγχάνοι πωλεῖν βουλόμενος.

[Γ.]

1. Ὁ μὲν δὴ Κύρος ἐν τούτοις ἦν· ὁ δὲ Ἀρμένιος ὡς ἤκουσε τοῦ ἀγγέλου τὰ παρὰ Κύρου, ἐξεπλάγη, ἐννοήσας ὅτι ἀδικοίη καὶ τὸν δασμὸν λιπῶν καὶ τὸ στρατεύμα οὐ πέμπων, καὶ τὸ μέγιστον, ἐφοβεῖτο, ὅτι ὀφθήσεσθαι ἐμελλε τὰ βασιλεία οἰκοδομεῖν ἀρχόμενος ὡς ἂν ἱκανὰ ἀπομάχεσθαι εἴη. διὰ ταῦτα δὴ πάντα ὀκνῶν ἅμα μὲν διέπεμπεν ἀθροῖζων τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν, ἅμα δ' ἔπεμπεν εἰς τὰ ὄρη τὸν νεώτερον υἱὸν Σάβαριν καὶ τὰς γυναῖκας, τὴν τε ἑαυτοῦ καὶ τὴν τοῦ υἱοῦ, καὶ τὰς θυγατέρας· καὶ κόσμον δὲ καὶ κατασκευὴν τὴν πλείστου ἀξίαν συναπέπεμπε προπομποὺς δοὺς αὐτοῖς. αὐτὸς δὲ ἅμα μὲν κατασκευομένους ἔπεμπε τί πρᾶττοι Κύρος, ἅμα δὲ συνέταττε τοὺς παραγιγνομένους τῶν Ἀρμενίων· καὶ ταχὺ παρῆσαν ἄλλοι λέγοντες ὅτι καὶ δὴ αὐτὸς ὁμοῦ.
- 3 ἐνταῦθα δὴ οὐκέτι ἔτλη εἰς χεῖρας ἔλθειν, ἀλλ' ὑπεχώρει. ὡς δὲ τοῦτ' εἶδον ποιήσαντα αὐτὸν οἱ Ἀρμένιοι, διεδίδρασκον ἤδη ἕκαστος ἐπὶ τὰ ἑαυτοῦ, βου-

λόμενοι τὰ ὄντα ἐκποδῶν ποιεῖσθαι. ὁ δὲ Κῦρος ὡς
 ἑώρα διαθεόντων καὶ ἔλαννόντων τὸ πεδῖον μεστόν,
 ὑποπέμπων ἔλεγεν ὅτι οὐδενὶ πόλεμος εἶη τῶν με-
 νόντων. εἰ δέ τινα φεύγοντα λήψοιτο, προηγόρευεν
 ὅτι ὡς πολεμῖῳ χρησοῖτο. οὕτω δὴ οἱ μὲν πολλοὶ
 κατέμενον, ἦσαν δ' οἱ ὑπεχώρουν σὺν τῷ βασιλεῖ.
 ἐπεὶ δ' οἱ σὺν ταῖς γυναιξὶ προιόντες ἐνέπεσον εἰς 4
 τοὺς ἐν τῷ ὄρει, εὐθύς κραυγὴν τε ἐποίουν καὶ φεύ-
 γοντες ἠλίσκοντο πολλοὶ γε αὐτῶν. τέλος δὲ καὶ ὁ
 παῖς καὶ αἱ γυναῖκες καὶ αἱ θυγατέρες ἐάλωσαν, καὶ
 χρήματα ὅσα σὺν αὐτοῖς ἀγόμενα ἔτυχεν. ὁ δὲ βασι-
 λεὺς αὐτῶν ὡς ἦσθετο τὰ γιγνόμενα, ἀπορῶν ποῦ
 τράποιο ἐπὶ λόφον τινὰ καταφεύγει. ὁ δ' αὖ Κῦρος 5
 ταῦτα ἰδὼν περιίσταται τὸν λόφον τῷ παρόντι στρα-
 τεύματι, καὶ πρὸς Χρυσάνταν πέμψας ἐκέλευε φυλα-
 κὴν τοῦ ὄρους καταλιπόντα ἦκειν. τὸ μὲν δὴ στρα-
 τευμα ἠθροίζετο τῷ Κύρῳ· ὁ δὲ πέμψας πρὸς τὸν
 Ἀρμένιον κήρυκα ἤρετο ὧδε· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Ἀρ-
 μένιε, πότερα βούλει αὐτοῦ μένων τῷ λιμῷ καὶ τῷ
 δίψει μάχεσθαι ἢ εἰς τὸ ἰσόπεδον καταβάς ἡμῖν δια-
 μάχεσθαι; ἀπεκρίνατο ὁ Ἀρμένιος ὅτι οὐδετέρους
 βούλοιο μάχεσθαι. πάλιν ὁ Κῦρος πέμψας ἠρώτα 6
 Τί οὖν κάθησαι ἐνταῦθα καὶ οὐ καταβαίνεις; Ἀπο-
 ρῶν, ἔφη, ὅ,τι χρὴ ποιεῖν. Ἄλλ' οὐδέν, ἔφη ὁ Κῦ-
 ρος, ἀπορεῖν σε δεῖ· ἔξεστι γάρ σοι ἐπὶ δίκην κατα-
 βαίνειν. Τίς δ', ἔφη, ἔσται ὁ δικάζων; Ἀἴλον ὅτι
 ᾧ ὁ θεὸς ἔδωκε καὶ ἄνευ δίκης χρῆσθαι σοι ὅ,τι
 βούλοιο. ἐνταῦθα δὴ ὁ Ἀρμένιος γιγνώσκων τὴν
 ἀνάγκην καταβαίνει· καὶ ὁ Κῦρος λαβὼν εἰς τὸ μέ-
 στον κάκεινον καὶ τᾶλλα πάντα ἐστρατοπεδεύσαςτο,
 ὁμοῦ ἤδη πᾶσαν ἔχων τὴν δύναμιν.

Ἐν τούτῳ δὲ τῷ χρόνῳ ὁ πρεσβύτερος παῖς τοῦ 7

Ἀρμενίου Τιγράνης ἐξ ἀποδημίας τινὸς προσήει, ὃς
 καὶ σύνθηρός ποτε ἐγένετο τῷ Κύρῳ· καὶ ὡς ἤκουσε
 τα γεγενημένα, εὐθύς πορεύεται ὥσπερ εἶχε πρὸς τὸν
 Κύρον. ὡς δ' εἶδε πατέρα τε καὶ μητέρα καὶ ἀδελ-
 φούς καὶ τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα αἰχμαλώτους γεγενημέ-
 8 νους, ἐδάκρυσεν, ὥσπερ εἰκός. ὁ δὲ Κύρος ἰδὼν
 αὐτὸν ἄλλο μὲν οὐδὲν ἐφιλοφρονήσατο αὐτῷ, εἶπε δ'
 ὅτι Εἰς καιρὸν ἦκεις, ἔφη, ὅπως τῆς δίκης ἀκούσει
 παρὼν τῆς ἀμφὶ τοῦ πατρός. καὶ εὐθύς συγκαλεῖ
 τοὺς ἡγεμόνας τοὺς τε τῶν Περσῶν καὶ τοὺς τῶν
 Μήδων· προσεκάλει δὲ καὶ εἴ τις Ἀρμενίων τῶν ἐν-
 τίμων παρῆν. καὶ τὰς γυναῖκας ἐν ταῖς ἀρμαμάξαις
 παρούσας οὐκ ἀπήλασεν, ἀλλ' εἶα ἀκούειν. ὁπότε δὲ
 9 καλῶς εἶχεν, ἤρχετο τοῦ λόγου, ὦ Ἀρμένιε, ἔφη,
 πρῶτον μὲν σοι συμβουλεύω ἐν τῇ δίκῃ τάληθῆ λέ-
 γειν, ἵνα σοι ἐν γε ἀπῆ τὸ εὐμισητότατον· τὸ γὰρ
 ψευδόμενον φαίνεσθαι εὖ ἴσθι ὅτι καὶ τοῦ συγγνώ-
 μης τινὸς τυγχάνειν ἐμποδῶν μάλιστα ἀνθρώποις
 γίγνεται· ἔπειτα δ', ἔφη, συνίσασι μὲν σοι καὶ οἱ παῖ-
 δες καὶ αἱ γυναῖκες αὐταὶ πάντα ὅσα ἐπραξας, καὶ
 Ἀρμενίων οἱ παρόντες· ἦν δὲ αἰσθάνωνταί σε ἄλλα
 ἢ τὰ γενόμενα λέγοντα, νομιοῦσί σε καὶ αὐτὸν κατα-
 δικάζειν σεαυτοῦ πάντα τὰ ἔσχατα παθεῖν, ἦν ἐγὼ
 τάληθῆ πύθωμαι. Ἀλλ' ἐρώτα, ἔφη, ὦ Κύρε, ὅτι
 βούλει, ὡς τάληθῆ ἐροῦντος. τούτου ἔνεκα καὶ γε-
 10 νέσθω ὅτι βούλεται. Λέγε δὴ μοι, ἔφη, ἐπολέμησάς
 ποτε Ἀστυάγει τῷ τῆς ἐμῆς μητρὸς πατρὶ καὶ τοῖς
 ἄλλοις Μήδοις; Ἔγωγ', ἔφη. Κρατηθεῖς δ' ὑπ' αὐτοῦ
 συνωμολόγησας δασμὸν οἴσειν καὶ συστρατεύσεσθαι
 ὅποι ἐπαγγέλλοι, καὶ ἐρύματα μὴ ἔξειν; Ἦν ταῦτα.
 Νῦν οὖν διὰ τί οὔτε τὸν δασμὸν ἀπήγες οὔτε τὸ
 στρατεύμα ἐπεμπες, ἐτείχιζές τε τὰ ἐρύματα; Ἐλευ-

θερίας ἐπεθύμουν· καλὸν γάρ μοι ἐδόκει εἶναι καὶ αὐτὸν ἐλεύθερον εἶναι καὶ παισὶν ἐλευθερίαν καταλιπεῖν. Καὶ γὰρ ἔστιν, ἔφη ὁ Κῦρος, καλὸν μάχεσθαι, ὅπως μήποτε τις δοῦλος μέλλοι γενήσεσθαι· ἦν δὲ δὴ πολέμῳ κρατηθεῖς ἢ καὶ ἄλλον τινὰ τρόπον δουλωθεῖς ἐπιχειρῶν τις φαίνεται τοὺς δεσπότας ἀποστερεῖν ἑαυτοῦ, τοῦτον σὺ πρῶτος πότερον ὡς ἀγαθὸν ἄνδρα καὶ καλὰ πράττοντα τιμᾶς ἢ ὡς ἀδικοῦντα, ἦν λάβης, κολάζεις; Κολάζω, ἔφη· οὐ γὰρ ἕως σὺ ψεύδεσθαι. Λέγε δὴ σαφῶς, ἔφη ὁ Κῦρος, καθ' ἕνα ἕκαστον· ἦν ἄρχων τις τύχῃ σοι καὶ ἀμάρτη, πότερον ἕως ἄρχειν ἢ ἄλλον καθίστης ἀντ' αὐτοῦ; Ἄλλον καθίστημι. Τί δέ, ἦν χρήματα πολλὰ ἔχῃ, ἕως πλουτεῖν ἢ πένητα ποιεῖς; Ἀφαιροῦμαι, ἔφη, ἂν ἔχων τυγχάνῃ. Ἦν δὲ καὶ πρὸς πολεμίους γιγνώσκῃς αὐτὸν ἀφιστάμενον, τί ποιεῖς; Κατακαίνω, ἔφη· τί γὰρ δεῖ ἐλεγχθέντα ὅτι ψεύδομαι ἀποθανεῖν μᾶλλον ἢ τάληθῆ λέγοντα; ἔνθα δὴ ὁ μὲν παῖς αὐτοῦ ὡς ἤκουσε ταῦτα, περιεσπάσατο τὴν τιάραν καὶ τοὺς πέλους κατερορήξατο, αἱ δὲ γυναῖκες ἀναβοήσασαι ἐδρῦπτοντο, ὡς οἰχομένον τοῦ πατρὸς καὶ ἀπολωλότων πάντων σφῶν ἤδη. καὶ ὁ Κῦρος σιωπῆσαι κελεύσας εἶπεν, Εἶεν· τὰ μὲν δὴ σὰ δίκαια ταῦτα, ὦ Ἀρμένιε· ἡμῖν δὲ τί συμβουλεύεις ἐκ τούτων ποιεῖν; ὁ μὲν δὴ Ἀρμένιος ἀπορῶν ἐσιώπα πότερα συμβουλεύοι τῷ Κῦρῳ κατακαίνειν αὐτὸν ἢ τάναντία διδάσκει ὡς αὐτὸς ἔφη ποιεῖν. ὁ δὲ παῖς αὐτοῦ Τιγράνης ἐπήρετο τὸν Κῦρον, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἐπεὶ ὁ πατήρ ἀποροῦντι ἔοικεν, ἢ συμβουλεύσω περὶ αὐτοῦ ἃ οἰμᾶ σοι βέλτιστα εἶναι; καὶ ὁ Κῦρος, ἡσθημένος, ὅτε συνεθήρα αὐτῷ ὁ Τιγράνης, σοφιστὴν τινα αὐτῷ συνόντα καὶ θαυμαζόμενον ὑπὸ τοῦ Τιγράνου, πάνν

ἐπεθύμει αὐτοῦ ἀκοῦσαι ὅ,τι ποτ' ἐροίη· καὶ προθύμως ἐκέλευσε λέγειν ὅ,τι γινώσκει.

- 15 Ἐγὼ· τοίνυν, ἔφη ὁ Τιγράνης, εἰ μὲν ἀγασαι τοῦ πατρὸς ἢ ὅσα βεβούλευται ἢ ὅσα πέπραχε, πάνν σοι συμβουλευῶ τοῦτον μιμῆσθαι· εἰ μέντοι σοι δοκεῖ πάντα ἡμαρτηκῆναι, συμβουλεύῶ τοῦτον μὴ μιμῆσθαι. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Κῦρος, τὰ δίκαια ποιῶν ἥμιστ' ἂν τὸν ἁμαρτάνοντα μιμοίμην. Ἔστιν, ἔφη, ταῦτα. Κολαστέον ἄρ' ἂν εἴη κατὰ γε τὸν σὸν λόγον τὸν πατέρα, εἴπερ τὸν ἀδικοῦντα δίκαιον κολάζειν. Πότερα δ' ἠγεί, ὦ Κῦρε, ἄμεινον εἶναι σὺν τῷ σῷ ἀγαθῷ τὰς τιμωρίας ποιεῖσθαι ἢ σὺν τῇ σῇ ζημίᾳ; Ἐμμεν-
 16 τόν, ἔφη, οὕτω γ' ἂν τιμωροίμην. Ἀλλὰ μέντοι, ἔφη ὁ Τιγράνης, μεγάλα γ' ἂν ζημιόιο, εἰ τοὺς σεαυτοῦ κατακαίνους τότε ὅποτε σοι πλείστου ἄξιοι εἶεν κεκτῆσθαι. Πῶς δ' ἂν, ἔφη ὁ Κῦρος, τότε πλείστου ἄξιοι γίνοντο ἄνθρωποι ὅποτε ἀδικοῦντες ἀλίσκονται; Εἰ τότε, οἶμαι, σώφρονες γίνοντο. δοκεῖ γάρ μοι, ὦ Κῦρε, οὕτως ἔχειν, ἄνευ μὲν σωφροσύνης οὐδ' ἄλλης ἀρετῆς οὐδὲν ὄφελος εἶναι· τί γὰρ ἂν, ἔφη, χρήσαιτ' ἂν τις ἰσχυρῷ ἢ ἀνδρείῳ μὴ σώφρονοι, τί δ' ἰππικῷ, τί δὲ πλουσίῳ, τί δὲ δυνάστη ἐν πόλει; σὺν δὲ σωφροσύνῃ καὶ φίλος πᾶς χρήσι-
 17 μος καὶ θεράπων πᾶς ἀγαθός. Τοῦτ' οὖν, ἔφη, λέγεις ὡς καὶ ὁ σὸς πατὴρ ἐν τῇδε τῇ μιᾷ ἡμέρᾳ ἐξ ἄφρονος σώφρων γεγένηται; Πάνν μὲν οὖν, ἔφη. Πάθημα ἄρα τῆς ψυχῆς σὺ λέγεις εἶναι τὴν σωφροσύνην, ὥσπερ λύπην, οὐ μάθημα· οὐ γὰρ ἂν δήπου, εἶγε φρόνιμον δεῖ γενέσθαι τὸν μέλλοντα σώφρονα ἔσεσθαι, παραχρῆμα ἐξ ἄφρονος σώφρων ἂν
 18 τις γένοιτο. Τί δ', ἔφη, ὦ Κῦρε, οὐπῶ ἦσθου καὶ ἓνα ἄνδρα δι' ἀφροσύνην μὲν ἐπιχειροῦντα κρείττονι

ἑαυτοῦ μάχεσθαι, ἐπειδὴν δὲ ἤττηθῆ, εὐθύς πεπαυ-
 μένου τῆς πρὸς τοῦτον ἀφροσύνης; πόλιν δ', ἔφη,
 οὐπω ἐόρακας ἀντιταττομένην πρὸς πόλιν ἑτέραν,
 ἧς ἐπειδὴν ἤττηθῆ παραγοῆμα ταύτη ἀντὶ τοῦ μά-
 χεσθαι πελθεσθαι ἐθέλει; Ποῖαν δ', ἔφη ὁ Κῦρος, 19
 καὶ σὺ τοῦ πατρὸς ἦταν λέγων οὕτως ἰσχυρίζεαι σε-
 σωφρονίσθαι αὐτόν; "Ἦν νῆ Δί", ἔφη, σύννοιδεν
 ἑαυτῷ ἑλευθερίας μὲν ἐπιθυμήσας, δούλος δ' ὡς οὐ-
 δεπώποτε γενόμενος, ἃ δὲ ᾤθητο χρῆναι λαθεῖν ἢ
 φθάσαι ἀποβιάσασθαι, οὐδὲν τούτων ἱκανὸς γε-
 νόμενος διαπράξασθαι. σὲ δὲ οἶδεν, ἐπεὶ ἐβουλή-
 θης ἑξαπατῆσαι αὐτόν, οὕτως ἑξαπατήσαντα ὥσπερ
 ἂν τις τυφλοὺς καὶ κωφοὺς καὶ μηδ' ὅτιοῦν φρο-
 νοῦντας ἑξαπατήσειεν· ἃ δὲ ᾤθητο λαθεῖν χρῆναι,
 οὕτω σὲ οἶδε λαθόντα ὥστε ἃ ἐνόμιζεν ἑαυτῷ ἐχυρὰ
 χωρία ἀποκείσθαι, σὺ εἰρκτὰς ταῦτα ἔλαθες προ-
 κατασκευάσας· τάχει δὲ τοσοῦτον περιεγένου αὐτοῦ
 ὥστε πρόσωθεν ἐφθασας ἔλθων σὺν πολλῷ στόλῳ
 πρὶν τοῦτον τὴν παρ' ἑαυτῷ δύναμιν ἀθροίσασθαι.
 Ἐπειτα δοκεῖ σοι, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ ἡ τοιαύτη ἦτα 20
 σωφρονίζειν ἱκανὴ εἶναι ἀνθρώπου, τὸ γινῶναι ἄλ-
 λους ἑαυτῶν βελτίονας ὄντας; Πολὺ μᾶλλον, ἔφη
 ὁ Τιγράνης, ἢ ὅταν μάχη τις ἤττηθῆ. ὁ μὲν γὰρ
 ἰσχύι κρατηθεὶς ἔστιν ὅτε ᾤθητο σωμασκήσας ἀναμα-
 χεῖσθαι· καὶ πόλεις γε ἀλοῦσαι συμμαχοὺς προσλα-
 βούσαι οἴονται ἀναμαχέσασθαι ἂν· οὓς δ' ἂν βελ-
 τίους τινὲς ἑαυτῶν ἠγήσωνται, τούτοις πολλάκις καὶ
 ἄνευ ἀνάγκης ἐθέλουσι πελθεσθαι. Σὺ, ἔφη, ἔοικας 21
 οὐκ οἰεσθαι τοὺς ὑβριστὰς γιγνώσκειν τοὺς ἑαυτῶν
 σωφρονεστέρους, οὐδὲ τοὺς κλέπτας τοὺς μὴ κλέπτον-
 τας, οὐδὲ τοὺς ψευδομένους τοὺς τάληθῆ λέγοντας,
 οὐδὲ τοὺς ἀδικοῦντας τοὺς τὰ δίκαια ποιοῦντας· οὐκ

οἶσθα, ἔφη, ὅτι καὶ νῦν ὁ σὸς πατήρ ἐψεύσατο καὶ οὐκέτ' ἠμπέδου τὰς πρὸς ἡμᾶς συνθήκας, εἰδὼς ὅτι ἡμεῖς οὐδ' ὅτιοῦν ὦν Ἀστυάγης συνέθετο παραβαί-
 22 νομεν; Ἄλλ' οὐδ' ἐγὼ ταῦτα λέγω ὡς τὸ γινῶναι μό-
 νον τοὺς βελτιόνας σωφρονίζει ἀνευ τοῦ δίκην διδόναι ὑπὸ τῶν βελτιόνων, ὥσπερ ὁ ἐμὸς πατήρ νῦν διδωσιν. Ἄλλ', ἔφη ὁ Κῦρος, ὃ γε σὸς πατήρ πέπονθε μὲν οὐδ' ὅτιοῦν πῶ κακόν· φοβεῖται γε μέντοι εὖ
 23 οἶδ' ὅτι μὴ πάντα τὰ ἔσχατα πάθη. Οἶει οὖν τι, ἔφη ὁ Τιγράνης, μᾶλλον καταδουλοῦσθαι ἀνθρώπους τοῦ ἰσχυροῦ φόβου; οὐκ οἶσθ' ὅτι οἱ μὲν τῷ ἰσχυροτάτῳ κολάσματι νομιζομένῳ σιδήρῳ παιόμενοι ὅμως ἐθέλουσι καὶ πάλιν μάχεσθαι τοῖς αὐτοῖς; οὓς δ' ἂν σφόδρα φοβηθῶσιν ἀνθρωποι, τούτοις οὐδὲ παραμυθουμένοις ἔτι ἀντιβλέπειν δύνανται; Λέγεις σύ, ἔφη, ὡς ὁ φόβος τοῦ ἔργῳ κακοῦσθαι μᾶλλον κολάζει
 24 τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ σύγε οἶσθα ὅτι ἀληθῆ λέγω· ἐπίστασαι γὰρ ὅτι οἱ μὲν φοβούμενοι μὴ φύγωσι πατρίδα καὶ οἱ μέλλοντες μάχεσθαι δεδιότες μὴ ἠττηθῶσιν ἀθύμως διάγουσι, καὶ οἱ πλείοντες μὴ ναυαγήσωσι, καὶ οἱ δουλείαν καὶ δεσμὸν φοβούμενοι, οὗτοι μὲν οὔτε σίτου οὔθ' ὕπνου δύνανται λαγχάνειν διὰ τὸν φόβον· οἱ δὲ ἤδη μὲν φυγάδες, ἤδη δ' ἠττημένοι, ἤδη δὲ δουλεύοντες, ἔστιν ὅτε δύνανται μᾶλλον τῶν
 25 εὐδαιμόνων ἐσθίειν τε καὶ καθεύδειν. ἔτι δὲ φανερώτερον καὶ ἐν τοῖσδε οἷον φόρημα ὁ φόβος· ἐνιοὶ γὰρ φοβούμενοι μὴ ληφθέντες ἀποθάνωσι προαποθνήσκουσιν ὑπὸ τοῦ φόβου, οἱ μὲν ριπτοῦντες ἑαυτούς, οἱ δ' ἀπαγχόμενοι, οἱ δ' ἀποσφαττόμενοι· οὕτω πάντων τῶν δεινῶν φόβος μάλιστα καταπλήττει τὰς ψυχάς· τὸν δ' ἐμὸν πατέρα, ἔφη, νῦν πῶς δοκεῖς διακεῖσθαι τὴν ψυχὴν, ὃς οὐ μόνον περὶ ἑαυτοῦ,

ἀλλὰ καὶ περὶ ἐμοῦ καὶ περὶ γυναικὸς καὶ περὶ πάν-
 τῶν τῶν τέκνων [δουλείας] φοβεῖται; καὶ ὁ Κῦρος εἶ- 26
 πεν, Ἄλλὰ νῦν μὲν ξμοιγε. οὐδὲν ἄπιστον τοῦτον
 οὕτω διακειῖσθαι· δοκεῖ μέντοι μοι τοῦ αὐτοῦ ἀνδρὸς
 εἶναι εὐτυχοῦντα ἐξυβρίσαι καὶ πταίσαντα ταχὺ πτη-
 ξαι, καὶ ἀνεθέντα γε πάλιν αὖ μέγα φρονῆσαι καὶ
 πάλιν αὖ πράγματα παρέχειν. Ἄλλὰ ναὶ μὰ Δί', 27
 ἔφη, ὦ Κῦρε, ἔχει μὲν προφάσεις τὰ ἡμέτερα ἀμαρ-
 τήματα ὥστ' ἀπιστεῖν ἡμῖν· ἔξεστι δέ σοι καὶ φρού-
 ρια ἐντειχίξειν καὶ τὰ ἐχυρὰ κατέχειν καὶ ἄλλο ὅ,τι
 ἂν βούλη πιστὸν λαμβάνειν. καὶ μέντοι, ἔφη, ἡμᾶς
 μὲν ἔξεις οὐδέν τι τούτοις μέγα λυπουμένους· με-
 μνησόμεθα γὰρ ὅτι ἡμεῖς αὐτῶν αἰτιοί ἐσμεν· εἰ δέ
 τινι τῶν ἀναμαρτήτων παραδοὺς τὴν ἀρχὴν ἀπιστῶν
 αὐτοῖς φανεῖ, ὄρα μὴ ἅμα τε εὖ ποιήσεις καὶ ἅμα οὐ
 φίλον νομιοῦσί σε· εἰ δ' αὖ φυλαττόμενος τὸ ἀπε-
 χθάνεσθαι μὴ ἐπιθήσεις αὐτοῖς ζυγὰ τοῦ μὴ ὑβρίσαι,
 ὄρα μὴ ἐκείνους αὖ δεήσει σε σωφρονίζειν ἔτι μᾶλ-
 λον ἢ ἡμᾶς νῦν ἐδέησεν. Ἄλλὰ ναὶ μὰ τοὺς θεοὺς, 28
 ἔφη, τοιοῦτοις μὲν ἔγωγε ὑπηρέταις, οὓς εἰδείην
 ἀνάγκη ὑπηρετοῦντας, ἀηδῶς ἂν μοι δοκῶ χρῆσθαι·
 οὓς δὲ γινώσκειν δοκοῖην ὅτι εὐνοία καὶ φιλία τῇ
 ἐμῇ τὸ δέον συλλαμβάνοιεν, τούτους ἂν μοι δοκῶ
 καὶ ἀμαρτάνοντας ῥᾶον φέρειν ἢ τοὺς μισοῦντας
 μέν, ἐκπλεῶ δὲ πάντα ἀνάγκη διαπονουμένους. καὶ
 ὁ Τιγράνης εἶπε πρὸς ταῦτα, Φιλίαν δὲ παρὰ τίνων
 ἂν ποτε λάβοις τοσαύτην ὄσσην σοι παρ' ἡμῶν ἔξεστι
 κτήσασθαι νῦν; Παρ' ἐκείνων οἶμαι, ἔφη, παρὰ τῶν
 μηδέποτε πολεμίων γεγεννημένων, εἰ ἐθέλοιμι εὐερ-
 γετεῖν αὐτοὺς ὥσπερ σὺ νῦν με κελεύεις εὐεργετεῖν
 ὑμᾶς. Ἡ καὶ δύναιο ἂν, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἐν τῷ παρ- 29
 ὄντι νῦν εὐρεῖν ὄτῳ ἂν χαρίσαιο ὅσαπερ τῷ ἐμῷ

- πατρί; ἀντίκα, ἔφη, ἦν τινα ἕως ζῆν τῶν σε μηδὲν ἠδικηκότων, τίνα σοι τούτου χάριν οἶει αὐτὸν εἰσεσθαι; τί δ', ἦν αὐτοῦ τέκνα καὶ γυναῖκα μὴ ἀφαιρηῆ, τίς σε τούτου ἔνεκα φιλήσει μᾶλλον ἢ ὁ νομίζων προσήκειν αὐτῷ ἀφαιρεθῆναι; τὴν δ' Ἀρμενίων βασιλείαν εἰ μὴ ἔξει, οἶσθά τινα, ἔφη, νῦν λυπούμενον μᾶλλον ἢ ἡμᾶς; οὐκοῦν καὶ τοῦτ', ἔφη, δῆλον ὅτι ὁ μάλιστα λυπούμενος εἰ μὴ βασιλεύσει οὗτος καὶ λαβῶν τὴν ἀρχὴν μεγίστην ἂν σοι χάριν εἰδείη.
- 30 εἰ δέ τί σοι, ἔφη, μέλει καὶ τοῦ ὡς ἦκιστα τεταραγμένα τάδε καταλιπεῖν, ὅταν ἀπίης, σκόπει, ἔφη, πότερον ἂν οἶει ἡρεμεστέως ἔχειν τὰ ἐνθάδε καινῆς ἀρχομένης ἀρχῆς ἢ τῆς εἰωθυίας καταμενούσης· εἰ δέ τί σοι μέλει καὶ τοῦ ὡς πλείστην στρατιὰν ἐξάγειν, τί ν' ἂν οἶει μᾶλλον ἐξετάσαι ταύτην ὀρθῶς τοῦ πολλάκις αὐτῇ κερημένου; εἰ δέ καὶ χρημάτων δεήσει, τίνα ἂν ταῦτα νομίζεις κρεῖττον ἐκπορίσαι τοῦ καὶ εἰδότος καὶ ἔχοντος πάντα τὰ ὄντα; ὦγαθέ, ἔφη, Κῦρε, φύλαξαι μὴ ἡμᾶς ἀποβαλὼν σαντὸν ζημιώσης πλείω ἢ ὁ πατήρ ἐδυνήθη σε βλάψαι. ὁ μὲν τοιαῦτα ἔλεγεν.
- 31 Ὁ δὲ Κῦρος ἀκούων ὑπερήθετο, ὅτι ἐνόμιζε περαινέσθαι πάντα αὐτῷ ὅσα περ ὑπέσχετο τῷ Κναξάρῃ πράξειν· ἐμέμνητο γὰρ εἰπὼν ὅτι καὶ φίλον οἶοιτο μᾶλλον ἢ πρόσθεν ποιήσειν. καὶ ἐκ τούτου δὴ τὸν Ἀρμένιον ἐρωτᾷ, Ἦν δὲ δὴ ταῦτα πείθωμαι ὑμῖν, λέγε μοι, ἔφη, σύ, ὦ Ἀρμένιε, πόσῃν μὲν στρατιᾷ μοι συμπέμψεις, πόσα δὲ χρήματα συμβαλεῖ εἰς τὸν
- 32 πόλεμον; πρὸς ταῦτα δὴ λέγει ὁ Ἀρμένιος, Οὐδὲν ἔχω, ὦ Κῦρε, ἔφη, ἀπλούστερον εἰπεῖν οὐδὲ δικαιότερον ἢ δεῖξαι μὲν ἐμὲ πᾶσαν τὴν οὐσαν δύναμιν, σὲ δὲ ἰδόντα ὅσῃν μὲν ἂν σοι δοκῇ στρατιὰν ἄγειν, τὴν δὲ

καταλιπεῖν τῆς χώρας φυλακὴν. ὡς δ' αὐτως περὶ
 χρημάτων δηλωῶσαι μὲν ἐμὲ δίκαιόν σοι πάντα τὰ ὄντα,
 σὲ δὲ τούτων αὐτὸν γνόντα ὁπόσα ἂν βούλη φέρεσθαι
 καὶ ὁπόσα ἂν βούλη καταλιπεῖν. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, 33
 Ἰθι δὴ λέξον μοι πόση σοι δυνάμις ἐστί, λέξον δὲ καὶ
 πόσα χρήματα. ἐνταῦθα δὴ λέγει ὁ Ἀρμένιος, Ἰππεῖς
 μὲν τοίνυν εἰσὶν Ἀρμενίων εἰς ὀκτακισχιλίους, πεξὸς
 δὲ εἰς τέτταρας μυριάδας· χρήματα δ', ἔφη, σὺν τοῖς
 θησαυροῖς οἷς ὁ πατὴρ κατέλιπεν ἔστιν εἰς ἀργύριον
 λογισθέντα τάλαντα πλείω τῶν τρισχιλίων. καὶ ὁ Κῦ- 34
 ρος οὐκ ἐμέλλησεν, ἀλλ' εἶπε, Τῆς μὲν τοίνυν στρα-
 τιᾶς, ἐπεὶ σοι, ἔφη, οἱ ὄμοροι Χαλδαῖοι πολέμουσι,
 τοὺς ἡμίσεις μοι σύμπεμπε· τῶν δὲ χρημάτων ἀντὶ
 μὲν τῶν πεντήκοντα τάλαντων ὧν ἔφερες δασμὸν δι-
 πλάσια Κναξάρῃ ἀπόδος, ὅτι ἔλιπες τὴν φορὰν· ἐμοὶ
 δ', ἔφη, ἄλλα ἑκατὸν δάνεισον· ἐγὼ δέ σοι ὑπισ-
 χνοῦμαι, ἦν ὁ θεὸς εὖ διδῶ, ἀνθ' ὧν ἂν ἐμοὶ δανεί-
 σης ἄλλα πλείονος ἄξια εὐεργετήσῃν ἢ τὰ χρήματα
 ἀπαριθμήσῃν, ἦν δύνωμαι· ἦν δὲ μὴ δύνωμαι, ἀδύ-
 νατος ἂν φαινοίμην, οἶμαι, ἄδικος δ' οὐκ ἂν δικαίως
 κρινοίμην. καὶ ὁ Ἀρμένιος, Πρὸς τῶν θεῶν, ἔφη, 35
 ὦ Κῦρε, μὴ οὕτω λέγε· εἰ δὲ μή, οὐ θαρροῦντά με
 ἔξεις· ἀλλὰ νόμιζε, ἔφη, ἂν καταλίπῃς μηδὲν ἤττον
 σὰ εἶναι ὧν ἂν ἔχων ἀπίης. Εἶεν, ἔφη ὁ Κῦρος· ὥστε
 δὲ τὴν γυναῖκα ἀπολαβεῖν, ἔφη, πόσα ἂν μοι χρήματα
 δοίης; Ὅποσα ἂν δυναίμην, ἔφη. Τί δέ, ὥστε τοὺς
 παῖδας; Καὶ τούτων, ἔφη, ὁπόσα ἂν δυναίμην. Οὐκ-
 οῦν, ἔφη ὁ Κῦρος, ταῦτα μὲν ἤδη διπλάσια τῶν ὄν-
 των. σὺ δέ, ἔφη, ὦ Τιγράνῃ, λέξον μοι πόσον ἂν 36
 πρῖαιο ὥστε τὴν γυναῖκα ἀπολαβεῖν. ὁ δὲ ἐτύγγανε
 νεόγαμος ὧν καὶ ὑπερφιλῶν τὴν γυναῖκα. Ἐγὼ μὲν,
 ἔφη, ὦ Κῦρε, κἂν τῆς ψυχῆς πρῖαιίμην ὥστε μήποτε

37 λατρεύσαι ταύτην. Σὺ μὲν τοίνυν, ἔφη, ἀπάγου τὴν σὴν· οὐδὲ γὰρ εἰλήφθαι ἔγωγε αἰχμάλωτον ταύτην νομίζω σοῦ γε μηπώποτε φυγόντος ἡμᾶς. καὶ σὺ δέ, ὦ Ἀρμένιε, ἀπάγου τὴν γυναῖκα καὶ τοὺς παῖδας μηδὲν αὐτῶν καταθείς, ἵν' εἰδῶσιν ὅτι ἐλεύθεροι πρὸς σὲ ἀπέρχονται. καὶ νῦν, ἔφη, δειπνεῖτε παρ' ἡμῖν· δειπνήσαντες δὲ ἀπελαύνετε ὅποι ὑμῖν θυμός. οὕτω δὴ κατέμειναν.

38 Διασκηνοῦντων δὲ μετὰ δειπνον ἐπήρето ὁ Κῦρος, Εἰπέ μοι, ὦ Τιγράνη, ποῦ δὴ ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀνὴρ ὃς συνεθήρα ἡμῖν καὶ σύ μοι μάλα ἐδόκεις θαυμάζειν αὐτόν. Οὐ γάρ, ἔφη, ἀπέκτεινεν αὐτόν οὐτοσί ὁ ἐμὸς πατήρ; Τί λαβῶν ἀδικοῦντα; Διαφθείρειν αὐτόν ἔφη ἐμέ. καίτοι γ', ἔφη, ὦ Κῦρε, οὕτω καλὸς κἀγαθὸς ἐκεῖνος ἦν ὡς καὶ ὅτε ἀποθνήσκειν ἐμελλε προσκαλέσας με εἶπε, Μῆτι σύ, ἔφη, ὦ Τιγράνη, ὅτι ἀποκτείνει με, χαλεπανθῆς τῷ πατρί· οὐ γὰρ κακονοία τινὶ τοῦτο ποιεῖ, ἀλλ' ἀγνοία· ὁπόσα δὲ ἀγνοία ἄνθρωποι ἐξαμαρτάνουσι, πάντ' ἀκούσια ταῦτα ἐγὼ

39 νομίζω. ὁ μὲν δὴ Κῦρος ἐπὶ τούτοις εἶπε, Φεῦ τοῦ ἀνδρός. ὁ δ' Ἀρμένιος ἔλεξεν, Οὔτοι, ἔφη, ὦ Κῦρε, οὐδ' οἱ ταῖς ἑαυτῶν γυναῖξι λαμβάνοντες συνόντας ἄλλοτρίους ἄνδρας οὐ τοῦτο αἰτιώμενοι αὐτοὺς κατακλίνουσιν ὡς ἀφρονεστέρας ποιοῦντας τὰς γυναῖκας, ἀλλὰ νομίζοντες ἀφαιεῖσθαι αὐτοὺς τὴν πρὸς αὐτοὺς φιλίαν, διὰ τοῦτο ὡς πολεμίους αὐτοῖς χρῶνται. καὶ ἐγὼ ἐκείνῳ ἐφθόουν, ὅτι μοι ἐδόκει τοῦτον ποιεῖν

40 αὐτόν μᾶλλον θαυμάζειν ἢ ἐμέ. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἀλλὰ ναὶ μὰ τοὺς θεοὺς, ὦ Ἀρμένιε; ἀνθρώπινά μοι δοκεῖς ἀμαρτεῖν· καὶ σύ; ὦ Τιγράνη, συγγίγνωσκε τῷ πατρί. τότε μὲν δὴ τοιαῦτα διαλεχθέντες καὶ φιλοφρονηθέντες ὥσπερ εἰκὸς ἐκ συναλλαγῆς, ἀναβάν-

τες ἐπὶ τὰς ἀρμαμάξας σὺν ταῖς γυναῖξιν ἀπήλαινον
εὐφραινόμενοι.

Ἐπεὶ δ' ἦλθον οἰκαδε, ἔλεγον τοῦ Κῦρου ὁ μὲν τις 41
τὴν σοφίαν, ὁ δὲ τὴν καρτερίαν, ὁ δὲ τὴν πραότητα,
ὁ δὲ τις καὶ τὸ κάλλος καὶ τὸ μέγεθος. ἔνθα δὴ ὁ
Τιγράνης ἐπήρето τὴν γυναῖκα, Ἦ καὶ σοί, ἔφη, ὦ
Ἀρμενία, καλὸς ἐδόκει ὁ Κῦρος εἶναι; Ἀλλὰ μὰ
Δί', ἔφη, οὐκ ἐκείνου ἐθεώμην. Ἀλλὰ τίνα μὴν;
ἔφη ὁ Τιγράνης. Τὸν εἰπόντα νῆ Δία ὡς τῆς
αὐτοῦ ψυχῆς ἂν πρίαιτο ὥστε μὴ με δουλεύειν. τότε
μὲν δὴ ὥσπερ εἰκὸς ἐκ τοιούτων ἀνεπαύοντο σὺν ἀλ-
λήλοις.

Τῇ δ' ὑστεραία ὁ Ἀρμένιος Κῦρω μὲν καὶ τῇ στρα- 42
τιᾷ ἀπάσῃ ξένια ἐπεμπε, προεῖπε δὲ τοῖς ἑαυτοῦ, οὓς
δεήσοι στρατεύεσθαι, εἰς τρίτην ἡμέραν παρεῖναι· τὰ
δὲ χρήματα ὧν εἶπεν ὁ Κῦρος διπλάσια ἀπηρίθμησεν.
ὁ δὲ Κῦρος ὅσα εἶπε λαβὼν ἄλλα ἀπέπεμψεν· ἦρето
δὲ πότερος ἔσται ὁ τὸ στρατεύμα ἄγων, ὁ παῖς ἢ αὐ-
τός. εἰπέτην δὲ ἅμα ὁ μὲν πατήρ οὕτως, Ὅπότερον
ἂν σὺ κελεύῃς· ὁ δὲ παῖς οὕτως, Ἐγὼ μὲν οὐκ ἀπο-
λείψομαι σου, ὦ Κῦρε, οὐδ' ἂν σκευοφόρον ἐμὲ δέη-
σοι συνακολουθεῖν. καὶ ὁ Κῦρος ἐπιγελάσας εἶπε, 43
Καὶ ἐπὶ πόσῳ ἂν, ἔφη, ἐθέλοις τὴν γυναῖκά σου ἀκού-
σαι ὅτι σκευοφορεῖς; Ἀλλ' οὐδέν, ἔφη, ἀκούειν δεή-
σει αὐτήν· ἄξω γάρ, ὥστε ὁρᾶν ἐξέσται ὅ,τι ἂν ἐγὼ
πράττω. Ὡρα ἂν, ἔφη, συσκευάζεσθαι ὑμῖν εἶη. Νό-
μιξε δ', ἔφη, συσκευασμένους παρεσεσθαι ὅ,τι ἂν ὁ
πατήρ δῶ. τότε μὲν δὴ ξενισθέντες οἱ στρατιῶται
ἐκοιμήθησαν.

Τῇ δ' ὑστεραία ἀναλαβὼν ὁ Κῦρος τὸν Τιγράνην II.
καὶ τῶν Μήδων ἱππέων τοὺς κρατίστους καὶ τῶν

ἑαυτοῦ φίλων ὀπόσους καιρὸς ἐδόκει εἶναι, περιε-
 λαύνων τὴν χώραν κατεθεᾶτο, σκοπῶν ποῦ τει-
 χίσειε. καὶ ἐπ' ἄκρον τι ἐλθὼν ἐπηρώτα τὸν Τι-
 γράνην ποῖα εἴη τῶν ὀρέων ὀπόθεν οἱ Χαλδαῖοι κα-
 ταθέοντες λήξονται. καὶ ὁ Τιγράνης ἐδείκνυ. ὁ δὲ
 πάλιν ἤρετο, Νῦν δὲ ταῦτα τὰ ὄρη ἔρημά ἐστιν; Οὐ
 μὰ Δί', ἔφη, ἀλλ' ἀεὶ σκοποὶ εἰσὶν ἐκείνων οἱ σημαί-
 νουσι τοῖς ἄλλοις ὅτι ἂν ὀρῶσι. Τί οὖν, ἔφη, ποιού-
 σιν, ἐπὴν αἰσθωνται; Βοηθοῦσιν, ἔφη, ἐπὶ τὰ ἄκρα,
 2 ὡς ἂν ἕκαστος δύνηται. ταῦτα μὲν δὴ ὁ Κῦρος ἠκη-
 κόει· σκοπῶν δὲ κατενόει πολλὴν τῆς χώρας τοῖς
 Ἀρμενίοις ἔρημον καὶ ἀργὸν οὔσαν διὰ τὸν πόλεμον.
 καὶ τότε μὲν ἀπῆλθον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον καὶ δει-
 3 πνήσαντες ἐκοιμήθησαν. τῇ δ' ὑστεραία αὐτὸς τε ὁ
 Τιγράνης παρῆν συνεσκευασμένος καὶ ἰππεῖς εἰς τοὺς
 τετρακισχιλίους συνελέγοντο αὐτῷ καὶ τοξόται εἰς
 τοὺς μυρίους, καὶ πελτασταὶ ἄλλοι τοσοῦτοι. ὁ δὲ
 Κῦρος ἐν ᾧ συνελέγοντο ἐθύετο· ἐπεὶ δὲ καλὰ τὰ
 ἱερὰ ἦν αὐτῷ, συνεκάλεσε τοὺς τε τῶν Περσῶν ἠγε-
 4 μόνους καὶ τοὺς τῶν Μήδων. ἐπεὶ δ' ὁμοῦ ἦσαν,
 ἔλεξε τοιάδε.

Ἄνδρες φίλοι, ἔστι μὲν τὰ ὄρη ταῦτα ἃ ὀρῶμεν
 Χαλδαίων· εἰ δὲ ταῦτα καταλάβοιμεν καὶ ἐπ' ἄκρον
 γένοιτο ἡμέτερον φρούριον, σωφρονεῖν ἀνάγκη ἂν
 εἴη πρὸς ἡμᾶς ἀμφοτέροις, τοῖς τε Ἀρμενίοις καὶ τοῖς
 Χαλδαίοις. τὰ μὲν οὖν ἱερὰ καλὰ ἡμῖν· ἀνθρωπίνῃ
 δὲ προθυμίᾳ εἰς τὸ πραχθῆναι ταῦτα οὐδὲν οὔτω μέγα
 σύμμαχον ἂν γένοιτο ὡς τάχος. ἦν γὰρ φθάσωμεν
 πρὶν τοὺς πολεμίους συλλεγῆναι ἀναβάντες, ἢ παντά-
 πασιν ἀμαχεὶ λάβοιμεν ἂν τὸ ἄκρον ἢ ὀλίγοις τε καὶ
 5 ἀσθενέσι χρῆσαιμεθ' ἂν πολεμίοις. τῶν οὖν πόνων
 οὐδεὶς ῥάων οὐδ' ἀκινδυνότερος, ἔφη, ἐστὶ τοῦ νῦν

καρτερῆσαι σπεύδοντας. ἴτε οὖν ἐπὶ τὰ ὄπλα. καὶ ὑμεῖς μὲν, ὧ Μῆδοι, ἐν ἀριστερᾷ ἡμῶν πορευέσθε· ὑμεῖς δέ, ὧ Ἀρμένιοι, οἱ μὲν ἡμίσεις ἐν δεξιᾷ, οἱ δ' ἡμίσεις ἔμπροσθεν ἡμῶν ἡγείσθε· ὑμεῖς δ', ὧ ἱππεῖς, ὅπισθεν ἔπεσθε παρακελευόμενοι καὶ ὠθοῦντες ἄνω ἡμᾶς, ἣν δέ τις μαλακύνηται, μὴ ἐπιτρέπετε. ταῦτ' 6 εἰπὼν ὁ Κῦρος ἡγείτο ὀρθίους ποιησάμενος τοὺς λόχους. οἱ δὲ Χαλδαῖοι ὡς ἔγνωσαν τὴν ὀρμὴν ἄνω οὔσαν, εὐθύς ἐσήμαινόν τε τοῖς ἑαυτῶν καὶ συνεβίωον ἀλλήλους καὶ ἠθροίζοντο. ὁ δὲ Κῦρος παρηγγύα, "Ἄνδρες Πέρσαι, ἡμῖν σημαίνουσι σπεύδειν. ἣν γὰρ φθάσωμεν ἄνω γενόμενοι, οὐδὲν τὰ τῶν πολεμίων δυνήσεται.

Εἶχον δ' οἱ Χαλδαῖοι γέγρα τε καὶ παλὰ δύο· 7 καὶ πολεμικώτατοι δὲ λέγονται οὗτοι τῶν περὶ ἐκείνην τὴν χώραν εἶναι· καὶ μισθοῦ στρατεύονται, ὁπόταν τις αὐτῶν δέηται, διὰ τὸ πολεμικοὶ τε καὶ πένητες εἶναι· καὶ γὰρ ἡ χώρα αὐτοῖς ὀρεινὴ τέ ἐστί καὶ ὀλίγη ἢ τὰ χορήματα ἔχουσα. ὡς δὲ μᾶλλον ἐπλησίαζον οἱ 8 ἔμπρὸς τὸν Κῦρον τῶν ἄκρων, ὁ Τιγράνης σὺν τῷ Κῦρῳ πορευόμενος εἶπεν, ὦ Κῦρε, ἄρ' οἶσθ', ἔφη, ὅτι αὐτοῦς ἡμᾶς ἀντίκα μάλα δεήσει μάχεσθαι; ὡς οἱ γε Ἀρμένιοι οὐ μὴ δέξονται τοὺς πολεμίους. καὶ ὁ Κῦρος εἰπὼν ὅτι εἰδείη τοῦτο, εὐθύς παρηγγύησε τοῖς Πέρσαις παρασκευάζεσθαι, ὡς ἀντίκα δεῖσον διώκειν, ἐπειδὴν ὑπαγάγῃσι τοὺς πολεμίους ὑποφεύγοντες οἱ Ἀρμένιοι ὥστ' ἐγγὺς ἡμῖν γενέσθαι. οὕτω 9 δὴ ἡγοῦντο μὲν οἱ Ἀρμένιοι· τῶν δὲ Χαλδαίων οἱ παρόντες, ὡς ἐπλησίαζον οἱ Ἀρμένιοι, ἀλαλάξαντες ἔθεον, ὥσπερ εἰώθεσαν, εἰς αὐτούς· οἱ δὲ Ἀρμένιοι ὥσπερ εἰώθεσαν, οὐκ ἐδέχοντο. ὡς δὲ διώκοντες οἱ 10 Χαλδαῖοι εἶδον ἐναντίους μαχαιοφόρους ἰεμένους

- ἄνω, οἱ μὲν τινες αὐτοῖς πελάσαντες ταχὺ ἀπέθνησκον, οἱ δ' ἔφευγον, οἱ δὲ τινες καὶ ἐάλωσαν αὐτῶν, ταχὺ δὲ εἶχετο τὰ ἄκρα. ἐπεὶ δὲ τὰ ἄκρα εἶχον οἱ ἀμφὶ τὸν Κῦρον, καθεώρων τε τῶν Χαλδαίων τὰς οἰκῆσεις καὶ ἠσθάνοντο φευγοντας αὐτοὺς ἐκ τῶν
- 11 ἐγγύς οἰκῆσεων. ὁ δὲ Κῦρος, ὡς πάντες οἱ στρατιῶται ὁμοῦ ἐγένοντο, ἀριστοποιεῖσθαι παρήγγειλεν ἐπεὶ δὲ ἠριστήκεσαν, καταμαθῶν ἔνθα αἱ σκοπαὶ ἦσαν τῶν Χαλδαίων ἐρυμνόν τε ὄν καὶ ἔνυδρον, εὐθύς ἐτείχιζε φρούριον· καὶ τὸν Τιγράνην ἐκέλευε πέμπειν ἐπὶ τὸν πατέρα καὶ κελεύειν παραγενέσθαι ἔχοντα ὀπόσοι εἶεν τέκτονές τε καὶ λιθοτόμοι. ἐπὶ μὲν δὴ τὸν Ἀρμένιον ᾤχετο ἄγγελος· ὁ δὲ Κῦρος τοῖς παροῦσιν ἐτείχιζεν.
- 12 Ἐν δὲ τούτῳ προσάγουσι τῷ Κύρῳ τοὺς αἰχμαλώτους δεδεδεμένους, τοὺς δὲ τινὰς καὶ τετρωμένους. ὡς δὲ εἶδεν, εὐθύς λύειν μὲν ἐκέλευσε τοὺς δεδεδεμένους, τοὺς δὲ τετρωμένους ἰατροὺς καλέσας θεραπεύειν ἐκέλευσεν· ἔπειτα δὲ ἔλεξε τοῖς Χαλδαίοις ὅτι ἦκοι οὔτε ἀπολέσαι ἐπιθυμῶν ἐκείνους οὔτε πολεμεῖν δεόμενος, ἀλλ' εἰρήνην βουλόμενος ποιῆσαι Ἀρμενίοις καὶ Χαλδαίοις. Πρὶν μὲν οὖν ἔχεσθαι τὰ ἄκρα οἶδ' ὅτι οὐκ ἐδεῖσθε εἰρήνης· τὰ μὲν γὰρ ὑμέτερα ἀσφαλῶς εἶχε, τὰ δὲ τῶν Ἀρμενίων ἦγυτε καὶ
- 13 ἐφέρετε· νῦν δὲ ὁρᾶτε δὴ ἐν οἷῳ ἐστέ. ἐγὼ οὖν ἀφίημι ὑμᾶς οἰκαδε τοὺς εἰλημμένους, καὶ δίδωμι ὑμῖν σὺν τοῖς ἄλλοις Χαλδαίοις βουλευσασθαι εἴτε βούλεσθε πολεμεῖν ἡμῖν εἴτε φίλοι εἶναι. καὶ ἦν μὲν πόλεμον αἰρήσθε, μηκέτι ἦκετε δεῦρο ἄνευ ὀπλων, εἰ σωφρονεῖτε· ἦν δὲ εἰρήνης δοκῆτε δεῖσθαι, ἄνευ ὀπλων ἦκετε· ὡς δὲ καλῶς ἔξει τὰ ὑμέτερα, ἦν φίλοι γέ-
- 14 νησθε, ἐμοὶ μελήσει. ἀκούσαντες δὲ οἱ Χαλδαῖοι

ταῦτα, πολλὰ μὲν ἐπαινέσαντες, πολλὰ δὲ δεξιωσάμενοι ὥχοντο οἴκαδε.

Ὁ δὲ Ἀρμένιος ὡς ἤκουσε τὴν τε κλησιν τοῦ Κύρου καὶ τὴν πράξιν, λαβὼν τοὺς τέκτονας καὶ ἄλλα ὅσων ᾤετο δεῖν, ἦκε πρὸς τὸν Κύρον ὡς ἐδύνατο τάχιστα. ἐπεὶ δὲ εἶδε τὸν Κύρον, ἔλεξεν, ὦ Κύρε, ὡς ὀλίγα 15 δυνάμενοι προορᾶν ἄνθρωποι περὶ τοῦ μέλλοντος πολλὰ ἐπιχειροῦμεν πράττειν. νῦν γὰρ δὴ καὶ ἐγὼ ἐλευθερίαν μὲν μηχανᾶσθαι ἐπιχειρήσας δοῦλος ὡς οὐδεπώποτε ἐγενόμην· ἐπεὶ δ' ἐάλωμεν, σαφῶς ἀπολωλέναι νομίσαντες νῦν ἀναφαινόμεθα σεσωσμένοι ὡς οὐδεπώποτε. οἱ γὰρ οὐδεπώποτε ἐπαύοντο πολλὰ κακὰ ἡμᾶς ποιοῦντες, νῦν ὁρῶ τούτους ἔχοντας ὥσπερ ἐγὼ ἠὲ χόμην. καὶ τοῦτο ἐπίστω, ἔφη, ὦ Κύρε, 16 ὅτι ἐγὼ ὥστε ἀπελάσαι Χαλδαίους ἀπὸ τούτων τῶν ἄκρων πολλαπλάσια ἂν ἔδωκα χρήματα ὢν σὺ νῦν ἔχεις παρ' ἐμοῦ· καὶ ἂ ὑπισχνοῦ ποιήσῃν ἀγαθὰ ἡμᾶς ὅτ' ἐλάβανες τὰ χρήματα, ἀποτετέλεσταί σοι ἦδη, ὥστε καὶ προσοφείλοντές σοι ἄλλας χάριτας ἀναπεφύναμεν, ἃς ἡμεῖς γε, εἰ μὴ κακοὶ ἐσμεν, αἰσχυνοίμεθ' ἂν σοι μὴ ἀποδιδόντες. ὁ μὲν Ἀρμένιος το- 17 σαῦτ' ἔλεξεν.

Οἱ δὲ Χαλδαῖοι ἦκον δεόμενοι τοῦ Κύρου εἰρήνην σφίσι ποιῆσαι. καὶ ὁ Κύρος ἐπήρето αὐτούς, Ἄλλο τι, ἔφη, ὦ Χαλδαῖοι, ἢ τούτου ἔνεκα εἰρήνης νῦν ἐπιθυμεῖτε ὅτι νομίζετε ἀσφαλέστερον ἂν δύνασθαι ζῆν εἰρήνης γενομένης ἢ πολεμοῦντες, ἐπειδὴ ἡμεῖς τὰδ' ἔχομεν; ἔφασαν οἱ Χαλδαῖοι. καὶ ὅς τί δ', 18 ἔφη, εἰ καὶ ἄλλα ὑμῖν ἀγαθὰ προσγένοιτο διὰ τὴν εἰρήνην; Ἔτι ἂν, ἔφασαν, μᾶλλον εὐφραινόμεθα. Ἄλλο τι οὖν, ἔφη, ἢ διὰ τὸ γῆς σπανίσειν ἀγαθῆς νῦν πένητες νομίζετ' εἶναι; συνέφασαν καὶ τοῦτο. Τί

- οὖν; ἔφη ὁ Κῦρος, βούλοισθ' ἂν ἀποτελοῦντες ὅσα-
 περ οἱ ἄλλοι Ἀρμένιοι ἐξείναι ὑμῖν τῆς Ἀρμενίας γῆς
 ἐργάζεσθαι ὁπόσῃν ἂν θέλητε; ἔφασαν οἱ Χαλδαῖοι,
 19 εἰ πιστεύοιμεν μὴ ἀδικήσεσθαι. Τί δέ, σὺ, ἔφη, ὦ
 Ἀρμένιε, βούλοιο **ἂν τοὺς κτήνην ἀργὸν οὔσαν** χώραν
 ἐνεργὸν γενέσθαι, εἰ μέλλοιεν τὰ νομιζόμενα παρὰ
 σοὶ ἀποτελεῖν οἱ ἐργαζόμενοι; ἔφη ὁ Ἀρμένιος πολλοῦ
 ἂν τοῦτο πρίασθαι· πολὺ γὰρ ἂν ἀυξάνεσθαι τὴν
 20 πρόσοδον. Τί δ', ὑμεῖς, ἔφη, ὦ Χαλδαῖοι, ἐπεὶ ὄρη
 ἀγαθὰ ἔχετε, ἐθέλοιτ' ἂν εἶν νέμειν ταῦτα τοὺς Ἀρ-
 μενίους, εἰ ὑμῖν μέλλοιεν οἱ νέμοντες τὰ δίκαια ἀπο-
 τελεῖν; ἔφασαν οἱ Χαλδαῖοι· πολλὰ γὰρ ἂν ὠφελεί-
 σθαι οὐδὲν ποιοῦντες. Σὺ δέ, ἔφη, ὦ Ἀρμένιε,
 ἐθέλοις ἂν ταῖς τούτων νομαῖς χρῆσθαι, εἰ μέλλοις
 μικρὰ ὠφελῶν Χαλδαίους πολὺ πλείω ὠφελήσεσθαι;
 Καὶ σφόδρα ἂν, ἔφη, εἴπερ οἰοίμην ἀσφαλῶς νέμειν.
 Οὐκοῦν, ἔφη, ἀσφαλῶς ἂν νέμοιτε, εἰ τὰ ἄκρα ἔχοιτε
 21 σύμμαχα; ἔφη ὁ Ἀρμένιος. Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφασαν
 οἱ Χαλδαῖοι, οὐκ ἂν ἡμεῖς ἀσφαλῶς ἐργαζοίμεθα μὴ
 ὅτι τὴν τούτων, ἀλλ' οὐδ' ἂν τὴν ἡμετέραν, εἰ οὔτοι
 τὰ ἄκρα ἔχοιεν. Εἰ δ' ὑμῖν αὖ, ἔφη, τὰ ἄκρα σύμ-
 μαχα εἶη; Οὕτως ἂν, ἔφασαν, ἡμῖν καλῶς ἔχοι. Ἀλλὰ
 μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἀρμένιος, οὐκ ἂν ἡμῖν αὖ καλῶς ἔχοι,
 εἰ οὔτοι παραλήφονται πάλιν τὰ ἄκρα ἄλλως τε καὶ
 22 τετειχισμένα. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Οὕτωςδὲ τοίνυν,
 ἔφη, ἐγὼ ποιήσω· οὐδετέροις ὑμῶν τὰ ἄκρα παρα-
 δώσω, ἀλλ' ἡμεῖς φυλάξομεν αὐτά· κἂν ἀδικῶσιν
 ὑμῶν ὁπότεροι, σὺν τοῖς ἀδικουμένοις ἡμεῖς ἐσόμεθα.
 23 Ὡς δ' ἤκουσαν ἀμφοτέροι ταῦτα, ἐπήνεσαν καὶ
 ἔλεγον ὅτι οὕτως ἂν μόνως ἢ εἰρήνῃ βεβαία γένοιτο.
 καὶ ἐπὶ τούτοις ἔλαβον καὶ ἔδωσαν πάντες τὰ πιστά,
 καὶ ἔλευθέρους μὲν ἀμφοτέρους ἀπ' ἀλλήλων εἶναι

συνειθίζοντο, ἐπιγαμίας δ' εἶναι καὶ ἐπεργασίας καὶ
 ἐπινομίας, καὶ ἐπιμαχίαν κοινήν, εἴ τις ἀδικοίη
 ὀποτέρους. οὕτω μὲν οὖν τότε διεπράχθη· καὶ νῦν ²⁴
 δὲ ἔτι οὕτω διαμένουσιν αἱ τότε γενόμεναι συνθῆκαι
 Χαλδαίοις καὶ τῷ τῆν Ἀρμενίαν ἔχοντι. ἐπεὶ δὲ αἱ
 συνθῆκαι ἐγεγένηντο, εὐθύς συντείχιζόν τε ἀμφοτέ-
 ροι προθύμως ὡς κοινὸν φρούριον καὶ τάπιτήδεια
 συνεισηγόν. ἐπεὶ δ' ἐσπέρα προσῆει, συνδείπνους ²⁵
 ἔλαβεν ἀμφοτέρους πρὸς ἑαυτὸν ὡς φίλους ἦδη. συ-
 σκηνοῦντων δὲ εἶπέ τις τῶν Χαλδαίων ὅτι τοῖς μὲν
 ἄλλοις σφῶν πᾶσι ταῦτ' εὐκτὰ εἴη· εἰσὶ δὲ τινες τῷ
 Χαλδαίων οἱ ληξόμενοι ζῶσι καὶ οὐτ' ἐπίστανται ἐρ-
 γάζεσθαι οὐτ' ἂν δύναιτο, εἰθισμένοι ἀπὸ πολέμου
 βιοτεύειν· αἶψα γὰρ ἐλήξοντο ἢ ἐμισθοφόρουν, πολλά-
 κισ μὲν παρὰ τῷ Ἰνδῶν βασιλεῖ, καὶ γὰρ, ἔφασαν,
 πολύχρυσος ἀνήρ, πολλάκισ δὲ καὶ παρ' Ἀστυάγει.
 καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, Τί οὖν οὐ καὶ νῦν παρ' ἐμοὶ μι- ²⁶
 σθοφοροῦσιν; ἐγὼ γὰρ δώσω ὅσον τις καὶ ἄλλος πλεῖ-
 στον δήποτε ἔδωκε. συνέφασαν, καὶ πολλοὺς γε ἔσε-
 σθαι ἔλεγον τοὺς ἐθελήσοντας.

Καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτω συνωμολογεῖτο. ὁ δὲ ²⁷
 Κῦρος ὡς ἤκουσεν ὅτι πολλάκισ πρὸς τὸν Ἰνδὸν οἱ
 Χαλδαῖοι ἐπορεύοντο, ἀναμνησθεὶς ὅτι ἦλθον παρ'
 αὐτοῦ κατασκευασόμενοι εἰς Μήδους τὰ αὐτῶν πρά-
 γματα καὶ ὄχοντο πρὸς τοὺς πολεμίους, ὅπως αὖ
 καὶ τὰ ἐκείνων κατίδωσιν, ἐβούλετο μαθεῖν τὸν Ἰν-
 δὸν τὰ ἑαυτῷ πεπραγμένα. ἤρξατο οὖν λόγου τοι- ²⁸
 οὔδε· Ὡς Ἀρμένιε, ἔφη, καὶ ὑμεῖς, ὦ Χαλδαῖοι, εἶ-
 πατέ μοι, εἴ τινα ἐγὼ νῦν τῶν ἐμῶν ἀποστέλλοιμι
 πρὸς τὸν Ἰνδόν, συμπέμψαιτ' ἂν μοι τῶν ὑμετέρων
 οὔτινες αὐτῷ τὴν ὁδὸν ἡγοῖντο ἂν καὶ συμπράττοιεν
 ὥστε γενέσθαι ἡμῖν παρὰ τοῦ Ἰνδοῦ ἢ ἐγὼ βούλο-

μαι; ἐγὼ γὰρ χρήματα μὲν προσγενέσθαι ἔτι ἂν βου-
 λοίμην ἡμῖν, ὅπως ἔχω καὶ μισθὸν ἀφθόνως διδόναι
 οἷς ἂν δέη καὶ τιμᾶν καὶ δωρεῖσθαι τῶν συστρατενο-
 μένων τοὺς ἀξιόους· τούτων δὴ ἔνεκα βούλομαι ὡς
 ἀφθονώτατα χρήματα ἔχειν, δεῖσθαι τούτων νομί-
 ζων. τῶν δὲ ὑμετέρων ἡδύ μοι ἀπέχεσθαι φαίνεται·
 φίλους γὰρ ὑμᾶς ἤδη νομίζω· παρὰ δὲ τοῦ Ἰνδοῦ
 29 ἡδέως ἂν λάβοιμι, εἰ διδοίη. ὁ οὖν ἄγγελος, ᾧ κε-
 λεύω ὑμᾶς ἡγεμόνας δοῦναι καὶ συμπράκτορας γε-
 νέσθαι, ἐλθὼν ἐκέισε ὧδε λέξει· Ἐπεμψέ με Κῦρος,
 ᾧ Ἰνδέ, πρὸς σέ· φησὶ δὲ προσδεῖσθαι χρημάτων,
 προσδεχόμενος ἄλλην στρατιὰν οἰκοθεν ἐκ Περσῶν·
 καὶ γὰρ προσδέχομαι, ἔφη· ἦν οὖν αὐτῷ πέμψης
 ὅποσα σοι προχωρεῖ, φησὶν, ἦν θεὸς ἀγαθὸν τέλος
 διδῶ αὐτῷ, πειράσεσθαι ποιῆσαι ὥστε σε νομίζειν
 30 καλῶς βεβουλευθῆσαι χαρισάμενον αὐτῷ. ταῦτα μὲν
 ὁ παρ' ἐμοῦ λέξει. τοῖς δὲ παρ' ὑμῶν ὑμεῖς αὖ
 ἐπιστέλλετε ὅτι ὑμῖν σύμφορον δοκεῖ εἶναι. καὶ ἦν
 μὲν λάβωμεν, ἔφη, παρ' αὐτοῦ, ἀφθονωτέροις χρη-
 σόμεθα· ἦν δὲ μὴ λάβωμεν, εἰσόμεθα αὐτῷ ὅτι οὐ-
 δεμίαν χάριν ὀφείλομεν, ἀλλ' ἐξέσται ἡμῖν ἐκείνου
 ἔνεκεν πρὸς τὸ ἡμέτερον συμφέρον πάντα τίθεσθαι.
 31 ταῦτ' εἶπεν ὁ Κῦρος, νομίζων τοὺς ἰόντας Ἀρμενίων
 καὶ Χαλδαίων τοιαῦτα λέξειν περὶ αὐτοῦ οἷα αὐτὸς
 ἐπεθύμει πάντας ἀνθρώπους λέγειν καὶ ἀκούειν περὶ
 αὐτοῦ. καὶ τότε μὲν δὴ, ὁπότε καλῶς εἶχε, διαλύ-
 σαντες τὴν σκηνὴν ἀνεπαύοντο.

III. Τῇ δ' ὑστεραία ὃ τε Κῦρος ἐπεμπε τὸν ἄγγελον
 ἐπιστείλας ὅσαπερ ἔφη καὶ ὁ Ἀρμένιος καὶ οἱ Χαλ-
 δαῖοι συνέπεμψαν οὓς ἱκανωτάτους ἐνόμιζον εἶναι
 καὶ συμπράξαι καὶ εἰπεῖν περὶ Κῦρου τὰ πρόσῃ-
 κοντα. ἐκ δὲ τούτου κατασκευάσας ὁ Κῦρος τὸ

φρούριον καὶ φύλαξιν ἱκανοῖς καὶ τοῖς ἐπιτηδείοις
 πᾶσι καὶ ἄρχοντ' αὐτῶν καταλιπὼν Μῆδον ὃν ᾤετο
 Κναξάρη ἂν μάλιστα χαρίσασθαι, ἀπήει συλλαβὼν
 τὸ ἕτερον στρατεύμα ὅσον τε ἦλθεν ἔχων καὶ ὁ
 παρ' Ἀρμενίων προσέλαβε, καὶ τοὺς παρὰ Χαλδαίων
 εἰς τετρακισχιλίους, οἱ ᾤοντο καὶ συμπάντων τῶν
 ἄλλων κρείττονες εἶναι. ὡς δὲ κατέβη εἰς τὴν οἰ- 2
 κουμένην, οὐδεὶς ἔμεινεν ἔνδον Ἀρμενίων οὔτ' ἀνῆρ
 οὔτε γυνή, ἀλλὰ πάντες ὑπήντων ἠδόμενοι τῇ εἰ-
 ρήνῃ καὶ φέροντες καὶ ἄγοντες ὅτι ἕκαστος ἄξιον
 εἶχε. καὶ ὁ Ἀρμένιος τούτοις οὐκ ἤχθετο, οὕτως
 ἂν νομίζων καὶ τὸν Κῦρον μᾶλλον ἠδεσθαι τῇ ὑπὸ
 πάντων τιμῇ. τέλος δ' οὖν ὑπήντησε καὶ ἡ γυνὴ τοῦ
 Ἀρμενίου, τὰς θυγατέρας ἔχουσα καὶ τὸν νεώτερον
 υἱόν, καὶ σὺν ἄλλοις δώροις τὸ χρυσίον ἐκόμιζεν
 ὁ πρότερον οὐκ ἠθέλε λαβεῖν Κῦρος. καὶ ὁ Κῦρος 3
 ἰδὼν εἶπεν, Ὑμεῖς ἐμὲ οὐ ποιήσετε μισθοῦ πε-
 ριμόντα εὐεργετεῖν, ἀλλὰ σύ, ὦ γύναι, ἔχουσα ταῦτα
 τὰ χρήματα ἂ φέρεις ἄπιθι, καὶ τῷ μὲν Ἀρμενίῳ
 μηκέτι δῶς αὐτὰ κατορύξαι, ἔκπεμπε δὲ τὸν υἱόν ὡς
 κάλλιστα ἀπ' αὐτῶν κατασκευάσασα ἐπὶ τὴν στρα-
 τιάν· ἀπὸ δὲ τῶν λοιπῶν κτῶ καὶ σαντῇ καὶ τῷ ἀν-
 δρὶ καὶ ταῖς θυγατράσι καὶ τοῖς υἱοῖς ὅτι κεκτημέ-
 νοι καὶ κεκοσμημένοι κάλλιον καὶ ἥδιον τὸν αἰῶνα
 διάξετε· εἰς δὲ τὴν γῆν, ἔφη, ἀρκεῖτω τὰ σώματα,
 ὅταν ἕκαστος τελευτήσῃ, κατακρύπτειν. ὁ μὲν ταῦτ' 4
 εἰπὼν παρήλασεν· ὁ δ' Ἀρμένιος συμπρούπεμπε καὶ
 οἱ ἄλλοι πάντες ἄνθρωποι, ἀνακαλοῦντες τὸν εὐερ-
 γέτην, τὸν ἄνδρα τὸν ἀγαθόν· καὶ τοῦτ' ἐποίουν,
 ἕως ἐκ τῆς χώρας ἀπῆν. συναπέστειλε δ' αὐτῷ καὶ ὁ
 Ἀρμένιος στρατιάν πλείονα, ὡς εἰρήνης οἴκοι οὔσης.
 οὕτω δὲ ὁ Κῦρος ἀπήει κεχηρηματισμένος οὐχ ἂ ἔλαβε 5

μόνον χρήματα, ἀλλὰ πολὺ πλείονα τούτων ἡτοιμασμένος διὰ τὸν τρόπον, ὥστε λαμβάνειν ὁπότε δέοιτο. καὶ τότε μὲν ἔστρατοπεδεύσατο ἐν τοῖς μεθορίοις. τῇ δ' ὕστεραία τὸ μὲν στρατεύμα καὶ τὰ χρήματα ἔπεμψε πρὸς Κναζάρην· ὁ δὲ πλησίον ἦν, ὥσπερ ἔφησεν· αὐτὸς δὲ σὺν Τιγράνῃ καὶ Περσῶν τοῖς ἀρίστοις ἐθήρα ὅπουπερ ἐπιτυγχάνοιεν θηρίοις καὶ ἠύφραϊνετο.

- 6 Ἐπεὶ δ' ἀφίκετο εἰς Μήδους, τῶν χρημάτων ἔδωκε τοῖς αὐτοῦ ταξιαρχοῖς ὅσα ἐδόκει ἐκάστῳ ἱκανὰ εἶναι, ὅπως καὶ ἐκεῖνοι ἔχοιεν τιμᾶν, εἰ τινὰς ἄγαιντο τῶν ὑφ' ἑαυτούς· ἐνόμιζε γάρ, εἰ ἕκαστος τὸ μέρος ἀξιεπαινον ποιήσειε, τὸ ὅλον αὐτῷ καλῶς ἔχειν. καὶ αὐτὸς δὲ ὅτι πούκαλόν ἴδοι εἰς στρατιάν, τοῦτο κτώμενος διεδώρειτο τοῖς ἀεὶ ἀξιώτατοις, νομιζῶν ὅτι καλὸν κάγαθὸν ἔχει τὸ στρατεύμα, τούτοις ἅπασιν αὐτὸς κεκοσμησθαι. ἠνίκα δὲ αὐτοῖς διεδίδου ὧν ἔλαβεν, ἔλεξεν ὧδέ πως εἰς τὸ μέσον τῶν ταξιαρχῶν καὶ λοχαγῶν καὶ πάντων ὅσους ἐτίμα. Ἄνδρες φίλοι, δοκεῖ ἡμῖν εὐφροσύνη τις νῦν παρεῖναι, καὶ ὅτι εὐπορία τις προσγεγένηται καὶ ὅτι ἔχομεν ἀφ' ὧν τιμᾶν ἔξομεν οὕς ἂν βουλώμεθα καὶ
- 7 8 τιμᾶσθαι ὡς ἂν ἕκαστος ἄξιός ᾗ. πάντως δὲ ἀναμιμνησκόμεθα τὰ ποι' ἄττ' ἔργα τούτων τῶν ἀγαθῶν ἐστὶν αἷτια· σκοπούμενοι γὰρ εὐρήσετε τὸ τε ἀργυρῆσαι ὅπου ἔδει καὶ τὸ πονῆσαι καὶ τὸ σπεύσαι καὶ τὸ μὴ εἶξαι τοῖς πολεμίοις. οὕτως οὖν χρῆ καὶ τὸ λοιπὸν ἄνδρας ἀγαθοὺς εἶναι, γιννώσκοντας ὅτι τὰς μεγάλας ἡδονὰς καὶ τὰγαθὰ τὰ μεγάλα ἢ πειθῶ καὶ ἢ καρτερίᾳ καὶ οἱ ἐν τῷ καιρῷ πόνοι καὶ κίνδυνοι παρέχονται.
- 9 Κατανοῶν δὲ ὁ Κῦρος ὡς εὖ μὲν αὐτῷ εἶχον τὰ

σώματα οἱ στρατιῶται πρὸς τὸ δύνασθαι στρατιω-
 τικούς πόρους φέρειν, εὖ δὲ τὰς ψυχὰς πρὸς τὸ κα-
 ταφρονεῖν τῶν πολεμίων, ἐπιστήμονες δ' ἦσαν τὰ
 προσήκοντα τῇ ἑαυτῶν ἕκαστοι ὀπλίσει, καὶ πρὸς
 τὸ πείθεσθαι δὲ τοῖς ἄρχουσιν ἕωρα πάντας εὖ παρ-
 εσκευασμένους, ἐκ τούτων οὖν ἐπεθύμει τι ἤδη τῶν
 πρὸς τοὺς πολεμίους πράττειν, γιννώσκων ὅτι ἐν
 τῷ μέλλειν πολλάκις τοῖς ἄρχουσι καὶ τῆς καλῆς πα-
 ρασκευῆς ἀλλοιοῦνται τι. ἔτι δ' ὄρων ὅτι φιλοτιμῶς 10
 ἔχοντες, ἐν οἷς ἀντηγωνίζοντο, πολλοὶ καὶ ἐπιφθό-
 νως εἶχον πρὸς ἀλλήλους τῶν στρατιωτῶν, καὶ τῶνδε
 ἕνεκα ἐξάγειν αὐτοὺς ἐβούλετο εἰς τὴν πολεμίαν ὡς
 τάχιστα, εἰδὼς ὅτι οἱ κοινοὶ κίνδυνοι φιλοφρόνως
 ποιοῦσιν ἔχειν τοὺς συμμαχοὺς πρὸς ἀλλήλους, καὶ
 αὐκέτι ἐν τούτῳ οὔτε τοῖς ἐν ὄπλοις κοσμουμένοις
 φθονοῦσιν οὔτε τοῖς δόξης ἐφιεμένοις, ἀλλὰ μᾶλλον
 καὶ ἐπαινοῦσι καὶ ἀσπάζονται οἱ τοιοῦτοι τοὺς ὁμοί-
 ούς, νομίζοντες συνεργοὺς αὐτοὺς τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ
 εἶναι. οὕτω δὴ πρῶτον μὲν ἐξώπλισε τὴν στρατιάν 11
 καὶ κατέταξεν ὡς ἐδύνατο κάλλιστα τε καὶ ἄριστα,
 ἔπειτα δὲ συνεκάλεσε μυριάρχους καὶ χιλιάρχους καὶ
 ταξιάρχους καὶ λοχαγούς. οὗτοι γὰρ ἀπολελυμένοι
 ἦσαν τοῦ καταλέγεσθαι ἐν τοῖς τακτικοῖς ἀριθμοῖς,
 καὶ ὁπότε δεοί ἢ ὑπακούειν τῷ στρατηγῷ ἢ παραγ-
 γέλλειν τι, οὐδ' ὡς οὐδὲν ἀναρχον κατελείπετο, ἀλλὰ
 δωδεκαδάρχους καὶ ἑξαδάρχους πάντα τὰ καταλειπό-
 μενα διεκοσμεῖτο. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον οἱ ἐπικαίριοι, 12
 παράγων αὐτοὺς ἐπεδείκνυ τε αὐτοῖς τὰ καλῶς
 ἔχοντα καὶ ἐδίδασκεν ἢ ἕκαστον ἰσχυρὸν ἦν τῶν
 συμμαχικῶν. ἐπεὶ δὲ κἀκείνους ἐποίησεν ἐρωτι-
 κῶς ἔχειν τοῦ ἤδη ποιεῖν τι, εἶπεν αὐτοῖς νῦν μὲν
 ἀπιέναι ἐπὶ τὰς τάξεις καὶ διδάσκειν ἕκαστον τοὺς

ἑαυτοῦ ἄπερ αὐτὸς ἐκείνους, καὶ πειραῶσθαι ἐπιθυ-
 μίαν ἐμβαλεῖν πᾶσι τοῦ στρατεύεσθαι, ὅπως εὐθυ-
 μότατα πάντες ἐξορμῶντο, πρῶ δὲ παρεῖναι ἐπὶ τὰς
 13 Κυαξάρου θύρας. τότε μὲν δὴ ἀπίοντες οὕτω πάν-
 τες ἐποίουν. τῇ δ' ὑστεραία ἅμα τῇ ἡμέρᾳ παρῆσαν
 οἱ ἐπικαίριοι ἐπὶ θύραις. σὺν τούτοις οὖν ὁ Κῦ-
 ρος εἰσελθὼν πρὸς τὸν Κυαξάρην ἤρχετο λόγου
 τοιοῦδε.

Οἶδα μὲν, ἔφη, ὦ Κυαξάρη, ὅτι ἂ μέλλω λέγειν
 σοὶ πάλαι δοκεῖ οὐδὲν ἦττον ἢ ἡμῖν· ἀλλ' ἴσως αἰσ-
 χύνει λέγειν ταῦτα, μὴ δοκῆς ἀχθόμενος ὅτι τρέ-
 14 φεις ἡμᾶς ἐξόδου μεμνηῆσθαι. ἐπεὶ οὖν σὺ σιωπᾶς,
 ἐγὼ λέξω καὶ ὑπὲρ σου καὶ ὑπὲρ ἡμῶν. ἡμῖν γὰρ
 δοκεῖ πᾶσιν, ἐπέειπερ παρεσκευάσμεθα, μὴ ἐπειδὰν
 ἐμβάλωσιν οἱ πολέμιοι εἰς τὴν σῆν χώραν, τότε μά-
 χεσθαι, μῆδ' ἐν τῇ φιλίᾳ καθημένους ἡμᾶς ὑπομέ-
 15 νειν, ἀλλ' ἰέναι ὡς τάχιστα εἰς τὴν πολεμίαν. νῦν
 μὲν γὰρ ἐν τῇ σῇ χώρᾳ ὄντες πολλὰ τῶν σῶν σι-
 νόμεθα ἄκοντες· ἦν δ' εἰς τὴν πολεμίαν ἴωμεν, τὰ
 16 ἐκείνων κακῶς ποιήσομεν ἠδόμενοι. ἔπειτα νῦν μὲν
 σὺ ἡμᾶς τρέφεις πολλὰ δαπανῶν, ἦν δ' ἐκστρατευ-
 17 σῶμεθα, θρεψόμεθα ἐκ τῆς πολεμίας. ἔτι δὲ εἰ μὲν
 μείζων τις κίνδυνος ἐμελλεν ἡμῖν εἶναι ἐκεῖ ἢ ἐν-
 θάδε, ἴσως τὸ ἀσφαλέστατον ἦν αἰρετέον. νῦν δὲ
 ἴσοι μὲν ἐκεῖνοι ἔσονται, ἦν τε ἐνθάδε ὑπομένωμεν
 ἦν τε εἰς τὴν ἐκείνων ἰόντες ὑπαντῶμεν αὐτοῖς·
 ἴσοι δὲ ἡμεῖς ὄντες μαχοῦμεθα, ἦν τε ἐνθάδε ἐπιόν-
 τας αὐτοὺς δεχῶμεθα ἦν τε ἐπ' ἐκείνους ἰόντες τὴν
 18 μάχην συνάπτωμεν. πολὺ μέντοι ἡμεῖς μὲν βελτίοσι
 καὶ ἐρρωμενεστέραις ταῖς ψυχαῖς τῶν στρατιωτῶν
 χρησόμεθα, ἦν ἴωμεν ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς καὶ μὴ ἄκον-
 τες ὄραν δοκῶμεν τοὺς πολεμίους· πολὺ δὲ κάκεινοι

μᾶλλον ἡμᾶς φοβήσονται, ὅταν ἀκούσωσιν ὅτι οὐχ ὡς φοβούμενοι πτήσομεν αὐτούς οἴκοι καθήμενοι, ἀλλ' ἐπεὶ αἰσθανόμεθα προσιόντας, ἀπαντῶμέν τε αὐτοῖς, ἴν' ὡς τάχιστα συμμίσξωμεν, καὶ οὐκ ἀναμένομεν ἕως ἂν ἡ ἡμετέρα χῶρα κακῶται, ἀλλὰ φθά-
 νοντες ἤδη δηοῦμεν τὴν ἐκείνων γῆν. καίτοι, ἔφη, 19
 εἴ τι ἐκείνους μὲν φοβερωτέρους ποιήσομεν, ἡμᾶς δ' αὐτούς θαρραλεωτέρους, πολὺ τοῦτο ἡμῖν ἐγὼ πλεονέκτημα νομίζω, καὶ τὸν κίνδυνον οὕτως ἡμῖν μὲν ἐλάττω λογίζομαι, τοῖς δὲ πολεμίοις μείζω [πολὺ ἂν μᾶλλον]. καὶ ὁ πατὴρ αἰεὶ λέγει καὶ σὺ φῆς, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ πάντες ὁμολογοῦσιν ὡς αἱ μάχαι κρί-
 νονται μᾶλλον ταῖς ψυχαῖς ἢ ταῖς τῶν σωμάτων ῥώ-
 μασι. ὁ μὲν οὕτως εἶπε· Κναξάρης δὲ ἀπεκρίνατο, 20
 Ἄλλ' ὅπως μὲν, ὦ Κῦρε καὶ οἱ ἄλλοι Πέρσαι, ἐγὼ ἄχθομαι ὑμᾶς τρέφων μηδ' ὑπονοεῖτε· τό γε μέντοι ἴεναι εἰς τὴν πολεμίαν ἤδη καὶ ἐμοὶ δοκεῖ βέλτιον εἶναι πρὸς πάντα. Ἐπεὶ τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, ὁμο-
 γνωμονοῦμεν, συσκευαζώμεθα καὶ ἦν τὰ τῶν θεῶν ἡμῖν θάττον συγκαταινῆ, ἐξίλωμεν ὡς τάχιστα.

Ἐκ τούτου τοῖς μὲν στρατιώταις εἶπον συσκευά- 21
 ζεσθαι· ὁ δὲ Κῦρος ἔθνε πρῶτον μὲν Διὶ βασιλεῖ, ἔπειτα δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς, οὓς ἠτεῖτο ἴλεως καὶ εὐμενεῖς ὄντας ἡγεμόνας γενέσθαι τῇ στρατιᾷ καὶ παραστάτας ἀγαθούς καὶ συμμάχους καὶ συμβούλους τῶν ἀγαθῶν. συμπαρακάλει δὲ καὶ ἥρωας γῆς Μη- 22
 δίας οἰκήτορας καὶ κηδεμόνας. ἐπεὶ δ' ἐκαλλιέρησε καὶ ἀθρόον ἦν αὐτῷ τὸ στράτευμα πρὸς τοῖς ὄροισι, τότε δὴ οἰωνοῖς χρησάμενος αἰσίοις ἐνέβαλεν εἰς τὴν πολεμίαν. ἐπεὶ δὲ τάχιστα διέβη τὰ ὄρια, ἐκεῖ αὖ καὶ Γῆν ἰλάσκετο χοαῖς καὶ θεοὺς θυσίαις καὶ ἥρωας Ἀσσυρίας οἰκήτορας ἠὺμενίζετο. ταῦτα δὲ ποιήσας

αὐθις Διὶ πατρὶφ ἔθνε, καὶ εἴ τις ἄλλος θεῶν ἀνεφαίνετο, οὐδενὸς ἡμέλει.

- 23 Ἐπεὶ δὲ καλῶς ταῦτα εἶχεν, εὐθύς τοὺς μὲν πεζοὺς προαγαγόντες, οὐ πολλὴν ὁδὸν ἐστρατοπεδεύοντο, τοῖς δ' ἵπποις καταδρομὴν ποιησάμενοι περιεβάλλοντο πολλὴν καὶ παντοίαν λείαν. καὶ τὸ λοιπὸν δὲ μεταστρατοπεδευόμενοι καὶ ἔχοντες ἄφθονα ταπιτήδεια καὶ δηοῦντες τὴν χώραν ἀνέμενον τοὺς
- 24 πολεμίους. ἠνίκα δὲ προσιόντες ἐλέγοντο οὐκέτι δέχ' ἡμερῶν ὁδὸν ἀπέχειν, τότε δὴ ὁ Κῦρος λέγει, Ὡ Κναξάρη, ὦρα δὴ ἀπαντᾶν καὶ μῆτε τοῖς πολεμίοις δοκεῖν μῆτε τοῖς ἡμετέροις φοβουμένους μὴ ἀντιπροσιέναι, ἀλλὰ δηλοῖ ὤμεν ὅτι οὐκ ἄκοντες μαχοῦμεθα.
- 25 ἐπεὶ δὲ ταῦτα συνέδοξε τῷ Κναξάρη, οὕτω δὴ συντεταγμένοι προῆσαν τοσοῦτον καθ' ἡμέραν ὅσον ἐδόκει αὐτοῖς καλῶς ἔχειν. καὶ δεῖπνον μὲν αἰεὶ κατὰ φῶς ἐποιοῦντο, πυρὰ δὲ νύκτωρ οὐκ ἔκαον ἐν τῷ στρατοπέδῳ· ἔμπροσθεν μέντοι τοῦ στρατοπέδου ἔκαον, ὅπως ὀρῶεν μὲν εἴ τινες νυκτὸς προσίοιεν διὰ τὸ πῦρ, μὴ ὀρῶντο δ' ὑπὸ τῶν προσιόντων. πολλάκις δὲ καὶ ὀπισθεν τοῦ στρατοπέδου ἐπυρρόλουν ἀπάτης ἕνεκα τῶν πολεμίων. ὥστ' ἔστιν ὅτε καὶ κατάσκοποι ἐνέπιπτον εἰς τὰς προφυλακὰς αὐτῶν, διὰ τὸ ὀπισθεν τὰ πυρὰ εἶναι ἔτι πρόσω τοῦ στρατοπέδου οἰόμενοι εἶναι.
- 26 Οἱ μὲν οὖν Ἀσσύριοι καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς, ἐπεὶ ἤδη ἐγγὺς ἀλλήλων τὰ στρατεύματα ἐγίνετο, τάφρον περιεβάλλοντο, ὅπερ καὶ νῦν ἔτι ποιοῦσιν οἱ βάρβαροι βασιλεῖς, ὅπου ἂν στρατοπεδεύωνται, τάφρον περιβάλλονται εὐπετῶς διὰ τὴν πολυχειρίαν· ἴσασι γὰρ ὅτι ἱππικὸν στρατεύμα ἐν νυκτὶ ταραχῶδές ἐστι
- 27 καὶ δύσχρηστον ἄλλως τε καὶ βάρβαρον. πεποδισμέ-

νους τε γὰρ ἔχουσι τοὺς ἵππους ἐπὶ ταῖς φάτναις,
 καὶ εἴ τις ἐπ' αὐτοὺς ἴοι, ἔργον μὲν νυκτὸς λῦσαι
 ἵππους, ἔργον δὲ χαλινῶσαι, ἔργον δ' ἐπισάξαι, ἔργον
 δὲ θωρακίσασθαι, ἀναβάντας δ' ἐφ' ἵππων ἐλάσαι
 διὰ στρατοπέδου πανταπάσιν ἀδύνατον. τούτων δὴ
 ἔνεκα πάντων καὶ οἱ ἄλλοι καὶ ἐκεῖνοι τὰ ἐρύματα
 περιβάλλονται, καὶ ἅμα αὐτοῖς δοκεῖ τὸ ἐν ἔχυρῳ
 εἶναι ἐξουσίαν παρέχειν ὅταν βούλωνται μάχεσθαι.
 τοιαῦτα μὲν δὴ ποιοῦντες ἐγγὺς ἀλλήλων ἐγίνοντο. 28
 ἐπεὶ δὲ προσιώντες ἀπεῖχον ὅσον παρασάγγην, οἱ μὲν
 Ἀσσύριοι οὕτως ἐστρατοπεδεύοντο ὥσπερ εἴρηται, ἐν
 περιτεταφρευμένῳ μὲν καταφανεῖ δέ, ὁ δὲ Κῦρος ὡς
 ἐδύνατο ἐν ἀφανεστάτῳ, κώμας τε καὶ γηλόφους ἐπί-
 προσθεν ποιησάμενος, νομίζων πάντα τὰ πολέμια
 ἐξαίφνης ὀρώμενα φοβερώτερα τοῖς ἐναντίοις εἶναι.
 καὶ ἐκεῖνην μὲν τὴν νύκτα ὥσπερ ἔπρεπε προφυλα-
 κὰς ποιησάμενοι ἐκάτεροι ἐκοιμήθησαν.

Τῇ δ' ὑστεραία ὁ μὲν Ἀσσύριος καὶ ὁ Κροῖσος 29
 καὶ οἱ ἄλλοι ἡγεμόνες ἀνέπανον τὰ στρατεύματα ἐν
 τῷ ἔχυρῳ· Κῦρος δὲ καὶ Κναξάρης συνταξάμενοι
 περιέμενον, ὡς εἰ προσίοιεν οἱ πολέμιοι, μαχούμενοι.
 ὡς δὲ δῆλον ἐγένετο ὅτι οὐκ ἐξίοιεν οἱ πολέμιοι ἐκ
 τοῦ ἐρύματος οὐδὲ μάχην ποιήσοιντο ἐν ταύτῃ τῇ
 ἡμέρᾳ, ὁ μὲν Κναξάρης καλέσας τὸν Κῦρον καὶ τῶν
 ἄλλων τοὺς ἐπικαιρίους ἔλεξε τοιάδε· Δοκεῖ μοι, ἔφη, 30
 ὦ ἄνδρες, ὥσπερ τυγχάνομεν συντεταγμένοι οὕτως
 ἵεναι πρὸς τὸ ἔρυμα τῶν ἀνδρῶν καὶ δηλοῦν ὅτι
 θέλομεν μάχεσθαι. οὕτω γάρ, ἔφη, ἐὰν μὴ ἀντεπεξ-
 ἴωσιν ἐκεῖνοι, οἱ μὲν ἡμέτεροι μᾶλλον θαρρήσαντες
 ἀπίασιν, οἱ πολέμιοι δὲ τὴν τόλμαν ἰδόντες ἡμῶν
 μᾶλλον φοβήσονται. τούτῳ μὲν οὕτως ἐδόκει. ὁ δὲ 31
 Κῦρος, Μηδαμῶς, ἔφη, πρὸς τῶν θεῶν, ὦ Κναξάρη,

- οὕτω ποιήσωμεν. εἰ γὰρ ἤδη ἐκφανέντες πορευσό-
 μεθα, ὡς σὺ κελεύεις, νῦν τε προσιόντας ἡμᾶς οἱ πο-
 λέμιοι θεάσονται οὐδὲν φοβούμενοι, εἰδότες ὅτι ἐν
 ἀσφαλεῖ εἰσι τοῦ μηδὲν παθεῖν, ἐπειδάν τε μηδὲν
 ποιήσαντες ἀπίωμεν, πάλιν καθορῶντες ἡμῶν τὸ
 πληθος πολὺ ἐνδεέστερον τοῦ ἑαυτῶν καταφρονή-
 σουσι, καὶ αὔριον ἐξίασι πολὺ ἐρωμενεστέραις ταῖς
 32 γνώμαις. νῦν δ', ἔφη, εἰδότες μὲν ὅτι πάρεσμεν,
 οὐχ ὀρῶντες δὲ ἡμᾶς, εὐ τοῦτο ἐπίστω, οὐ καταφρο-
 νοῦσιν, ἀλλὰ φροντίζουσι τί ποτε τοῦτ' ἔστι, καὶ
 διαλεγόμενοι περὶ ἡμῶν ἐγῶ δ' ὅτι οὐδὲν παύονται.
 ὅταν δ' ἐξίωσι, τότε δεῖ αὐτοῖς ἅμα φανερούς τε
 ἡμᾶς γενέσθαι καὶ ἰέναι εὐθύς ὁμόσε, εἰληφότας αὐ-
 33 τούς ἐνθα πάλαι ἐβουλόμεθα. λέξαντος δ' οὕτω Κύ-
 ρου συνέδοξε ταῦτα καὶ Κναξάρη καὶ τοῖς ἄλλοις.
 καὶ τότε μὲν δειπνοποιησάμενοι καὶ φυλακὰς κατα-
 στησάμενοι καὶ πυρὰ πολλὰ πρὸ τῶν φυλακῶν καύ-
 34 σαντες ἐκοιμήθησαν. τῇ δ' ὑστεραία πρῶ Κῦρος μὲν
 ἐστεφανωμένος ἔθνε, παρήγγειλε δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις
 ὁμοτίμοις ἐστεφανωμένοις πρὸς τὰ ἱερὰ παρῆναι.
 ἐπεὶ δὲ τέλος εἶχεν ἡ θυσία, συγκαλέσας αὐτούς ἔλε-
 ξεν, "Ἄνδρες, οἱ μὲν θεοί, ὡς οἱ τε μάντις φασὶ καὶ
 ἐμοὶ συνδοκεῖ, μάχην ἔσεσθαι προαγγέλλουσι καὶ
 νίκην διδόασιν καὶ σωτηρίαν ὑπισχυοῦνται ἐν τοῖς ἱε-
 35 ροῖς. ἐγὼ δὲ ὑμῖν μὲν παραινῶν ποίους τινὰς χρὴ εἶ-
 ναι ἐν τῷ τοιῶδε κἂν αἰσχυνοίμην ἄν· οἶδα γὰρ ὑμᾶς
 ταῦτ' ἐπισταμένους καὶ μεμελετηκότας καὶ ἀκούον-
 τας διὰ τέλους οἰᾶπερ ἐγώ, ὥστε κἂν ἄλλους εἰκό-
 τως ἂν διδάσκοιτε. τάδε δὲ εἰ μὴ τυγχάνετε κατα-
 36 νενοηκότες, ἀκούσατε· οὓς γὰρ νεωστὶ συμμάχους
 τε ἔχομεν καὶ πειρώμεθα ἡμῖν αὐτοῖς ὁμοίους ποιεῖν,
 τούτους δὲ ἡμᾶς δεῖ ὑπομιμνήσκειν ἐφ' οἷς τε ἔτρε-

φρόμεθα ὑπὸ Κναξάρου, ἃ τε ἡσκούμεν, ἐφ' ἃ τε αὐ-
 τοὺς παρακεκλήκαμεν, ὧν τε ἄσμενοι ἀνταγωνισταὶ
 ἔφασαν ἡμῖν ἔσεσθαι. καὶ τοῦτο δ' αὐτοὺς ὑπομι- 37
 μνήσκετε ὅτι ἦδε ἡ ἡμέρα δείξει ὧν ἕκαστός ἐστιν
 ἄξιος. ὧν γὰρ ἂν ὀψιμαθεῖς ἀνθρώποι γένωνται,
 οὐδὲν θαυμαστὸν εἰ τινες αὐτῶν καὶ τοῦ ὑπομιμνή-
 σκοντος δέοιντο, ἀλλ' ἀγαπητὸν εἰ καὶ ἐξ ὑποβολῆς
 δύναιτο ἄνδρες ἀγαθοὶ εἶναι. καὶ ταῦτα μέντοι 38
 πράττοντες ἅμα καὶ ὑμῶν αὐτῶν πείραν λήψεσθε.
 ὁ μὲν γὰρ θινάμενος ἐν τῷ τοιῷδε καὶ ἄλλους βελ-
 τίους ποιεῖν εἰκότως ἂν ἦδη καὶ ἑαυτῷ συνειδείη τε-
 λέως ἀγαθὸς ἀνὴρ ὧν, ὁ δὲ τὴν τούτων ὑπόμνησιν
 αὐτὸς μόνος ἔχων καὶ τοῦτ' ἀγαπῶν, εἰκότως ἂν
 ἡμιτελῆ αὐτὸν νομίζοι. τούτου δ' ἔνεκα οὐκ ἐγώ, 39
 ἔφη, αὐτοῖς λέγω, ἀλλ' ὑμᾶς κελεύω λέγειν, ἵνα καὶ
 ἐρέσκων ὑμῖν πειρῶνται· ὑμεῖς γὰρ καὶ πλησιάζετε
 αὐτοῖς ἕκαστος τῷ ἑαυτοῦ μέρει. εὖ δ' ἐπίστασθε
 ἕως ἣν θαρροῦντας τούτοις ὑμᾶς αὐτοὺς ἐπιδεικνύητε,
 καὶ τούτους καὶ ἄλλους πολλοὺς οὐ λόγῳ ἀλλ'
 ἔργῳ θαρρεῖν διδάξετε. τέλος εἶπεν ἀπιόντας ἀρι- 40
 στᾶν ἐστεφανωμένους καὶ σπονδὰς ποιησαμένους
 ἦκειν εἰς τὰς τάξεις αὐτοῖς στεφάνοις. ἐπεὶ δ' ἀπῆλ-
 θον, αὐθις τοὺς οὐραγοὺς προσεκάλεσε, καὶ τούτοις
 τοιάδε ἐνετέλλετο.

Ἄνδρες Πέρσαι, ὑμεῖς καὶ τῶν ὁμοτίμων γερόνατε 41
 καὶ ἐπιλελεγμένοι ἐστέ, οὐ δοκεῖτε τὰ μὲν ἄλλα τοῖς
 κρατίστοις ὅμοιοι εἶναι, τῇ δ' ἡλικίᾳ καὶ φρονιμώ-
 τεροι. καὶ τοίνυν χώραν ἔχετε οὐδὲν ἥττον ἐντιμον
 τῶν πρωτοστατῶν· ὑμεῖς γὰρ ὀπισθεν ὄντες τοὺς
 τ' ἀγαθοὺς ἂν ἐφορῶντες καὶ ἐπικελεύοντες αὐτοῖς
 ἔτι κρείττους ποιοῖτε, καὶ εἰ τις μαλακίζοιτο, καὶ τοῦ-
 τον ὀρῶντες οὐκ ἂν ἐπιτρέποιτε αὐτῷ. συμφέρει δ' 42

- ὑμῖν, εἴπερ τῷ καὶ ἄλλῳ, τὸ νικᾶν καὶ δια τὴν ἡλι-
 κίαν καὶ διὰ τὸ βάρος τῆς στολῆς. ἦν δ' ἄρα ὑμᾶς καὶ
 οἱ ἔμπροσθεν ἀνακαλοῦντες ἐπεσθαι παρεγγυῶσιν,
 ὑπακούετε αὐτοῖς, καὶ ὅπως μὴδ' ἐν τούτῳ αὐτῶν
 ἠττηθῆσεσθε, ἀντιπαρακελευόμενοι αὐτοῖς θάττον
 ἡγεῖσθαι ἐπὶ τοὺς πολεμίους. καὶ ἀπιόντες, ἔφη,
 ἀριστήσαντες καὶ ὑμεῖς ἦκατε σὺν τοῖς ἄλλοις ἐστεφα-
 43 νωμένοι εἰς τὰς τάξεις. οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ Κῦρον ἐν τού-
 τοις ἦσαν· οἱ δὲ Ἀσσύριοι καὶ δὴ ἡρισθηκότες ἐξῆσαν
 τε θρασέως καὶ παρετάττοντο ἐρρωμένως. παρέταττε
 δὲ αὐτοὺς αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἐφ' ἄρματος παρελαύνων
 καὶ τοιάδε παρεκελεύετο.
- 44 Ἄνδρες Ἀσσύριοι, νῦν δεῖ ἄνδρας ἀγαθοὺς εἶναι·
 νῦν γὰρ ὑπὲρ ψυχῶν τῶν ὑμετέρων ἀγῶν καὶ ὑπὲρ
 γῆς ἐν ἣ ἔφυτε καὶ οἴκων ἐν οἷς ἐτράφητε, καὶ ὑπὲρ
 γυναικῶν τε καὶ τέκνων καὶ περὶ πάντων ὧν πέπασθε
 ἀγαθῶν. νικήσαντες μὲν γὰρ ἀπάντων τούτων ὑμεῖς
 ὥσπερ πρόσθεν κύριοι ἔσεσθε· εἰ δ' ἠττηθῆσεσθε,
 εὖ ἴστε ὅτι παραδώσετε ταῦτα πάντα τοῖς πολεμίοις.
- 45 ἄτε οὖν νίκης ἐρῶντες μένοντες μάχεσθε. μῶρον γὰρ
 τὸ κρατεῖν βουλομένους τὰ τυφλὰ τοῦ σώματος καὶ
 ἄοπλα καὶ ἄχειρα ταῦτα ἐναντία τάττειν τοῖς πολε-
 μίοις φεύγοντας· μῶρος δὲ καὶ εἴ τις ζῆν βουλόμενος
 φεύγειν ἐπιχειροίη, εἰδὼς ὅτι οἱ μὲν νικῶντες σώζον-
 ται, οἱ δὲ φεύγοντες ἀποθνήσκουσι μᾶλλον τῶν με-
 νόντων· μῶρος δὲ καὶ εἴ τις χρημάτων ἐπιθυμῶν ἠτ-
 ταν προσίεται. τίς γὰρ οὐκ οἶδεν ὅτι οἱ μὲν νικῶντες
 τὰ τε ἑαυτῶν σώζουσι καὶ τὰ τῶν ἠττωμένων προσ-
 λαμβάνουσιν, οἱ δὲ ἠττώμενοι ἅμα ἑαυτούς τε καὶ
 46 τὰ ἑαυτῶν πάντα ἀποβάλλουσιν; ὁ μὲν δὴ Ἀσσύριος
 ἐν τούτοις ἦν.
- 47 Ὁ δὲ Κναξάρης πέμπων πρὸς τὸν Κῦρον ἔλεγεν

ὅτι ἤδη καιρὸς εἶη ἄγειν ἐπὶ τοὺς πολεμίους· εἰ γὰρ νῦν, ἔφη, ὀλίγοι ἔτι εἰσὶν οἱ ἔξω τοῦ ἐρύματος, ἐν ᾧ ἂν προσίωμεν πολλοὶ ἔσονται· μὴ οὖν ἀναμείνωμεν ἕως ἂν πλείους ἡμῶν γένωνται· ἀλλ' ἴσμεν ἕως ἔτι οἰόμεθα εὐπετῶς ἂν αὐτῶν κρατήσῃαι. ὁ δ' αὖ Κῦρος 47 ἀπεκρίνατο, Ὡ Κναξάρη, εἰ μὴ ὑπὲρ ἡμῖσιν αὐτῶν ἔσονται οἱ ἠττηθέντες, εὖ ἴσθι ὅτι ἡμᾶς μὲν ἐροῦσι φοβουμένους τὸ πλῆθος τοῖς ὀλίγοις ἐπιχειρηῆσαι, αὐτοὶ δὲ οὐ νομιοῦσιν ἠττηῆσθαι, ἀλλ' ἄλλης σοι μάχης δεήσει, ἐν ἧ ἄμεινον ἂν ἴσως βουλευσάιντο ἢ νῦν βεβούλευνται, παραδόντες ἑαυτοὺς ἡμῖν ταμιεύεσθαι ὥσθ' ὁπόσοις ἂν βουλώμεθα αὐτῶν μάχεσθαι. οἱ μὲν 48 δὲ ἄγγελοι ταῦτ' ἀκούσαντες ὄχοντο.

Ἐν τούτῳ δὲ ἦκε Χρυσάντας τε ὁ Πέρσης καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν ὁμοτίμων αὐτομόλους ἄγοντες. καὶ ὁ Κῦρος ὥσπερ εἰκὸς ἠρώτα τοὺς αὐτομόλους τὰ ἐκ τῶν πολεμίων. οἱ δ' ἔλεγον ὅτι ἐξιοίεν τε ἤδη σὺν τοῖς ὅπλοις καὶ παρατάττοι αὐτοὺς αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἔξω ἂν καὶ παρακελεύοιτο μὲν δὴ τοῖς ἀεὶ ἔξω οὔσι πολλά τε καὶ ἰσχυρά, ὡς ἔφασαν λέγειν τοὺς ἀκούοντας. ἐνθα δὲ ὁ Χρυσάντας εἶπε, Τί δ', ἔφη, ᾧ 49 Κῦρε, εἰ καὶ σὺ συγκαλέσας ἕως ἔτι ἔξεστι παρακελεύσαιο, εἰ ἄρα τι καὶ σὺ ἀμείνους ποιήσῃαι τοὺς στρατιώτας; καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ὡ Χρυσάντα, μηδέν 50 σε λυπούντων αἰ τοῦ Ἀσσυρίου παρακελεύσεις· οὐδεμία γάρ ἐστιν οὕτω καλὴ παραίνεσις ἣτις τοὺς μὴ ὄντας ἀγαθοὺς αὐθιμερὸν ἀκούσαντας ἀγαθοὺς ποιήσει· οὐκ ἂν οὖν τοξότας γε, εἰ μὴ ἔμπροσθεν τοῦτο μεμελετηκότες εἶεν, οὐδὲ μὴν ἀκοντιστάς, οὐδὲ μὴν ἰππέας, ἀλλ' οὐδὲ μὴν τὰ γε σώματα ἰκανοὺς ποιεῖν, ἣν μὴ πρόσθεν ἡσκηκότες ᾧσι. καὶ ὁ Χρυσάντας εἶ- 51 πεν, Ἀλλ' ἀρκεῖ τοι, ᾧ Κῦρε, ἣν τὰς ψυχὰς αὐτῶν

ἀμείνονας παρακελευσάμενος ποιήσης. Ἡ καὶ δύ-
 ναιτ' ἄν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰς λόγος ῥηθῆεις αὐθημερόν
 αἰδοῦς μὲν ἐμπλῆσαι τὰς ψυχὰς τῶν ἀκουσάντων, ἢ
 ἀπὸ τῶν αἰσχροῶν κωλύσαι, προτρέψαι δὲ ὡς χρῆ
 ἐπαίνων ἔνεκα πάντα μὲν πονον, πάντα δὲ κίνδυνον
 ὑποδύεσθαι, λαβεῖν δ' ἐν ταῖς γνώμασι βεβαίως τοῦτο
 ὡς ἀρετώτερόν ἐστι μαχομένους ἀποθνήσκειν μᾶλλον
 52 ἢ φεύγοντας σώζεσθαι; ἄρ' οὐκ, ἔφη, εἰ μέλλουσι
 τοιαῦται διάνοιαι ἐγγραφήσεσθαι ἀνθρώποις καὶ ἔμ-
 μονοι ἔσεσθαι, πρῶτον μὲν νόμους ὑπάρξαι δεῖ τοι-
 ούτους δι' ὧν τοῖς μὲν ἀγαθοῖς ἔντιμος καὶ ἐλευθέ-
 ριος ὁ βίος παρασκευασθήσεται, τοῖς δὲ κακοῖς τα-
 πεινός τε καὶ ἀλγεινός καὶ ἀβίωτος ὁ αἰὼν ἐπανακεί-
 53 σεται; ἔπειτα δὲ διδασκάλους οἶμαι δεῖ καὶ ἄρχοντας
 ἐπὶ τούτοις γενέσθαι οἵτινες δείξουσί τε ὀρθῶς καὶ
 διδάξουσι καὶ ἐθιοῦσι ταῦτα δοῦν, ἔστ' ἂν ἐγγένη-
 ται αὐτοῖς τοὺς μὲν ἀγαθοὺς καὶ εὐκλεεῖς εὐδαιμο-
 νεστάτους τῶ ὄντι νομίζειν, τοὺς δὲ κακοὺς καὶ
 δυσκλεεῖς ἀθλιωτάτους ἀπάντων ἡγεῖσθαι. οὕτω γὰρ
 δεῖ διατεθῆναι τοὺς μέλλοντας τοῦ ἀπὸ τῶν πολε-
 54 μίων φόβου τὴν μάθησιν κρείττονα παρεῖξασθαι. εἰ
 δέ τοι ἰόντων εἰς μάχην σὺν ὄπλοις, ἐν ᾧ πολλοὶ
 καὶ τῶν παλαιῶν μαθημάτων ἐξίστανται, ἐν τούτῳ
 δυνήσεται τις ἀπορραψοδῆσας παραχρηῖμα ἄνδρας
 πολεμικοὺς ποιῆσαι, πάντων ἂν ῥᾶστον εἶη καὶ μα-
 θεῖν καὶ διδάξαι τὴν μεγίστην τῶν ἐν ἀνθρώποις
 55 ἀρετὴν. ἐπεὶ ἔγωγ', ἔφη, οὐδ' ἂν τούτοις ἐπίστευον
 ἑμμόνοις ἔσεσθαι οὓς νῦν ἔχοντες παρ' ἡμῖν αὐτοῖς
 ἡσκοῦμεν, εἰ μὴ καὶ ὑμᾶς ἐώρων παρόντας, οἳ καὶ
 παραδείγματα αὐτοῖς ἔσεσθε οἴους χρῆ εἶναι καὶ ὑπο-
 βαλεῖν δυνήσεσθε, ἣν τι ἐπιλανθάνονται. τοὺς δ'
 ἀπαιδεύτους παντάπασιν ἀρετῆς θαναμάζοιμ' ἄν, ἔφη,

ὦ Χρυσάντα, εἰ τι πλέον ἂν ὠφελήσειε λόγος καλῶς
 φηθεὶς εἰς ἀνδραγαθίαν ἢ τοὺς ἀπαιδευτοὺς μουσι-
 κῆς ἄσμα μάλα καλῶς ἄσθ' ἐν εἰς μουσικήν.

Οἱ μὲν ταῦτα διελέγοντο. ὁ δὲ Κυαζάρης πάλιν 56
 πέμπων ἔλεγεν ὅτι ἑξαμαρτανοὶ διατριβῶν καὶ οὐκ
 ἄγων ὡς τάχιστα ἐπὶ τοὺς πολεμίους. καὶ ὁ Κῦρος
 ἀπεκρίνατο δὴ τότε τοῖς ἀγγέλοις, Ἄλλ' εὐ μὲν Ἰστω,
 ἔφη, ὅτι οὐπὼ εἰσὶν ἔξω ὅσους δεῖ· καὶ ταῦτα ἀπαγ-
 γέλλετε αὐτῶ ἐν ἅπασιν· ὅμως δέ, ἐπεὶ ἐκείνῳ δοκεῖ,
 ἄξω ἦδη. ταῦτ' εἰπὼν καὶ προσευξάμενος τοῖς θεοῖς 57
 ἐξῆγε τὸ στράτευμα. ὡς δ' ἤρξατο ἄγειν, θᾶπτον
 ἠγεῖτο, οἱ δ' εἶποντο εὐτάκτως μὲν διὰ τὸ ἐπί-
 στασθαι καὶ μεμελετηκέναι ἐν τάξει πορευέσθαι,
 ἐρρωμένως δὲ διὰ τὸ φιλονίκως ἔχειν πρὸς ἀλλήλους
 καὶ διὰ τὸ τὰ σώματα ἐκπεπονῆσθαι καὶ διὰ τὸ πάν-
 τας ἄρχοντας τοὺς πρωτοστάτας εἶναι, ἠδέως δὲ διὰ
 τὸ φρονίμως ἔχειν· ἠπίσταντο γὰρ καὶ ἐκ πολλοῦ οὐ-
 τως ἐμεμαθήκεσαν ἀσφαλέστατον εἶναι καὶ ῥᾶστον τὸ
 ὁμοσεῖν τοῖς πολεμίους, ἄλλως τε καὶ τοξόταις καὶ
 ἀκοντισταῖς καὶ ἰππεῦσιν. ἕως δ' ἔτι ἔξω βελῶν ἦσαν, 58
 παρηγγύα ὁ Κῦρος σύνθημα Ζεὺς σύμμαχος καὶ ἠγε-
 μών. ἐπεὶ δὲ πάλιν ἦκε τὸ σύνθημα ἀνταποδιδόμε-
 νον, ἐξῆρχεν αὐτὸς ὁ Κῦρος παιᾶνα τὸν νομιζόμενον· οἱ
 δὲ θεοσεβῶς πάντες συνεπήχησαν μεγάλη τῆ φωνῆ·
 ἐν τῷ τοιούτῳ γὰρ δὴ οἱ δεισιδαίμονες ἦττον τοὺς
 ἀνθρώπους φοβοῦνται. ἐπεὶ δ' ὁ παιᾶν ἐγένετο, ἅμα 59
 πορευόμενοι οἱ ὁμότιμοι φαιδροί, πεπαιδευμένοι, καὶ
 παρορῶντες εἰς ἀλλήλους, ὀνομάζοντες παραστάτας,
 ἐπιστάτας, λέγοντες πολὺ τὸ Ἄγεται ἄνδρες φίλοι,
 Ἄγεται ἄνδρες ἀγαθοί, παρεκάλουν ἀλλήλους ἔπεσθαι.
 οἱ δ' ὀπισθεν αὐτῶν ἀκούσαντες ἀντιπαρεκελεύοντο
 τοῖς πρώτοις ἠγεῖσθαι ἐρρωμένως. ἦν δὲ μεστὸν τὸ

στράτευμα τῶν Κύρων προθυμίας, φιλοτιμίας, ῥώμης
 θάρρους, παρακελευσμοῦ, σωφροσύνης, πειθοῦς,
 60 ὅπερ οἶμαι δεινότατον τοῖς ὑπεναντίοις. τῶν δ' Ἀσ-
 συρίων οἱ μὲν ἀπὸ τῶν ἀρμάτων προμαχοῦντες, ὡς
 ἐγγὺς ἦδη προσεμίγνυτο Περσικὸν πλῆθος, ἀνέβαι-
 νόν τε ἐπὶ τὰ ἄρματα καὶ ὑπεξῆγον πρὸς τὸ ἑαυτῶν
 πλῆθος· οἱ δὲ τοξόται καὶ ἀκοντισταὶ καὶ σφενδονῆται
 61 αὐτῶν ἀφίσταντο τὰ βέλη πολὺ πρὶν ἐξικνεῖσθαι. ὡς δ'
 ἐπιόντες οἱ Πέρσαι ἐπέβησαν τῶν ἀφειμένων βελῶν,
 ἐφθέγγατο δὴ ὁ Κύρος, "Ἄνδρες ἄριστοι, ἦδη θάττον
 τις ἴδων ἐπιδεικνύτω ἑαυτὸν καὶ παρεγγνάτω. οἱ μὲν
 δὴ παρεδίδοσαν· ὑπὸ δὲ προθυμίας καὶ μένους καὶ
 τοῦ σπεύδειν συμμίξαι δρόμον τινὲς ἤρξαν, συνεφεί-
 62 πετο δὲ καὶ πᾶσα ἡ φάλαγξ δρόμῳ. καὶ αὐτὸς δὲ ὁ
 Κύρος ἐπιλαθόμενος τοῦ βάδην δρόμῳ ἠγείτο, καὶ
 ἅμα ἐφθέγγετο Τίς ἔψεται; Τίς ἀγαθός; Τίς ἄνδρα
 πρῶτος καταβαλεῖ; οἱ δὲ ἀκούσαντες ταῦτο τοῦτο
 ἐφθέγγοντο, καὶ διὰ πάντων δὴ ὥσπερ παρηγγύα οὐ-
 63 τως ἐχώρει Τίς ἔψεται; Τίς ἀγαθός; οἱ μὲν δὴ Πέρσαι
 οὕτως ἔχοντες ὁμόσε ἐφέροντο. οἳ γε μὴν πολέμιοι
 οὐκέτι ἐδύναντο μένειν, ἀλλὰ στραφέντες ἐφευγον
 64 εἰς τὸ ἔρυμα. οἱ δ' αὖ Πέρσαι κατὰ τε τὰς εἰσόδους
 ἐφεπόμενοι ὠθουμένων αὐτῶν πολλοὺς κατεστρώ-
 νυσαν, τοὺς δ' εἰς τὰς τάφρους ἐμπίπτοντας ἐπεισπη-
 δῶντες ἐφόνεον ἄνδρας ὁμοῦ καὶ ἵππους· ἔνια γὰρ
 τῶν ἀρμάτων εἰς τὰς τάφρους ἠναγκάσθη φεύγοντα
 65 ἐμπεσεῖν. καὶ οἱ τῶν Μήδων δ' ἵππεῖς ὀρῶντες ταῦτα
 ἤλαυνον εἰς τοὺς ἵππεας τοὺς τῶν πολεμίων· οἱ δ'
 ἐνέκλιναν καὶ τούτοις. ἔνθα δὴ καὶ ἵππων διωγμὸς
 66 ἦν καὶ ἀνδρῶν καὶ φόνος [ἐξ] ἀμφοτέρων. οἱ δ' ἐντὸς
 τοῦ ἐρύματος τῶν Ἀσσυρίων ἐστηκότες ἐπὶ τῆς κε-
 φαλῆς τῆς τάφρου τοξεύειν μὲν ἢ ἀκοντίζειν εἰς τοὺς

κατακαίνοντας οὔτε ἐφρόνουσι οὔτε ἐδύναντο διὰ τὰ δεινὰ ὄράματα καὶ διὰ τὸν φόβον. τάχα δὲ καὶ καταμαθόντες τῶν Περσῶν τινὰς διακεκοφότες [πρὸς] τὰς εἰσόδους τοῦ ἐρύματος ἐτράποντο καὶ ἀπὸ τῶν κεφαλῶν τῶν ἔνδον ἰδοῦσαι δ' αἱ γυναῖκες τῶν Ἀσ- 67
 συρίων καὶ τῶν συμμάχων ἤδη φυγὴν καὶ ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἀνέκραγον καὶ ἔθεον ἐκπεπληγμέναι, αἱ μὲν καὶ τέκνα ἔχουσαι, αἱ δὲ καὶ νεώτεραι, καταρρηγνύμεναι τε πέπλους καὶ δρυπτόμεναι, καὶ ἰκετεύουσαι πάντας ὅτῳ ἐντυγχάνοιεν μὴ φεύγειν καταλιπόντας αὐτάς, ἀλλ' ἀμῦναι καὶ αὐταῖς καὶ τέκνοις καὶ σφίσι αὐτοῖς. ἔνθα δὴ καὶ αὐτοὶ οἱ βασιλεῖς σὺν 68
 τοῖς πιστοτάτοις σιάντες ἐπὶ τὰς εἰσόδους καὶ ἀναβάντες ἐπὶ τὰς κεφαλὰς καὶ αὐτοὶ ἐμάχοντο καὶ τοῖς ἄλλοις παρεκελεύοντο. ὡς δ' ἔγνω ὁ Κῦρος τὰ γι- 69
 γνόμενα, δείσας μὴ καὶ εἰ βιάσαιντο εἰσω, ὀλίγοι ὄντες ὑπὸ πολλῶν σφαλεῖν τι, παρηγγύησεν ἐπὶ πόδ' ἀνάγειν ἔξω βελῶν καὶ πείθεσθαι. ἔνθα δὴ ἔγνω τις 70
 ἂν τοὺς ὁμοτίμους πεπαιδευμένους ὡς δεῖ· ταχὺ μὲν γὰρ αὐτοὶ ἐπέιθοντο, ταχὺ δὲ τοῖς ἄλλοις παρήγγελλον. ὡς δ' ἔξω βελῶν ἐγένοντο, ἔστησαν κατὰ χώραν, πολὺ μᾶλλον χοροῦ ἀκριβῶς εἰδότες ὅπου ἔδει ἕκαστον αὐτῶν γενέσθαι.

[4.]

Μείνας δὲ ὁ Κῦρος μέτριον χρόνον αὐτοῦ σὺν τῷ Ι. στρατεύματι καὶ δηλώσας ὅτι ἔτοιμοί εἰσι μάχεσθαι εἰ τις ἐξέρχοιτο, ὡς οὐδεὶς ἀντεξήει, ἀπήγαγεν ὅσον

ἐδόκει καλῶς ἔχειν καὶ ἐστρατοπεδεύσατο. φυλακὰς
 δὲ καταστησάμενος καὶ σκοποὺς προπέμψας, στὰς εἰς
 τὸ μέσον συνεκάλεσε τοὺς ἑαυτοῦ στρατιώτας καὶ
 2 ἔλεξε τοιαύδε. Ἄνδρες Πέρσαι, πρῶτον μὲν τοὺς θεοὺς
 ἐγὼ ἐπαινῶ ὅσον ἰδύναμαι, καὶ ὑμεῖς δὲ πάντες, οἶ-
 μαι· νίκης τε γὰρ τετυχήκαμεν καὶ σωτηρίας. τού-
 των μὲν οὖν χρὴ χαριστήρια ὧν ἂν αἰεὶ ἔχωμεν τοῖς
 θεοῖς ἀποτελεῖν. ἐγὼ δὲ σύμπαντας μὲν ὑμᾶς ἤδη
 ἐπαινῶ· τὸ γὰρ γεγεννημένον ἔργον πᾶσιν ὑμῖν καλὸν
 ἀποτετέλεσται· ὧν δ' ἕκαστος ἄξιος, ἐπειδὴν παρ' ὧν
 3 προσήκει πύθωμαι, τότε τὴν ἀξίαν ἐκάστω καὶ ἔργῳ
 καὶ λόγῳ πειράσομαι ἀποδιδόναι. τὸν δ' ἐμοῦ ἐγγύ-
 τατα ταξίαρχον Χρυσάνταν οὐδὲν ἄλλων δέομαι
 πυνθάνεσθαι, ἀλλ' αὐτὸς οἶδα οἷος ἦν· τὰ μὲν γὰρ
 ἄλλα ὅσα περ οἶμαι καὶ πάντες ὑμεῖς ἐποιεῖτε· ἐπεὶ δ'
 ἐγὼ παρηγγύησα ἐπανάγειν καλέσας αὐτὸν ὄνομαστί,
 ἀνατεταμένος οὗτος τὴν μάχαιραν, ὡς παῖσων πολέ-
 μιον, ὑπήκουσέ τε ἐμοὶ εὐθύς ἀφείς τε ὃ ἔμελλε ποιεῖν
 τὸ κελευόμενον ἔπραττεν· αὐτὸς τε γὰρ ἐπανῆγε καὶ
 τοῖς ἄλλοις μάλα ἐπισπερχῶς παρηγγύα· ἔστ' ἔφθα-
 σεν ἔξω βελῶν τὴν τάξιν ποιήσας πρὶν τοὺς πολε-
 μίους κατανοῆσαι ὅτι ἀνεχωροῦμεν καὶ τόξα ἐντεί-
 νασθαι καὶ τὰ παλτὰ ἐπαφείναι· ὥστε αὐτὸς τε
 ἀβλαβῆς καὶ τοὺς αὐτοῦ ἄνδρας ἀβλαβεῖς διὰ τὸ πεί-
 4 θεσθαι παρέχεται. ἄλλους δ', ἔφη, ὄρω τετρωμέ-
 νους, περὶ ὧν ἐγὼ σκεψάμενος ἐν ὁποίῳ χρόνῳ ἐτρώ-
 θησαν, τότε τὴν γνώμην περὶ αὐτῶν ἀποφανοῦμαι.
 Χρυσάνταν δὲ καὶ ὡς ἐργάτην τῶν ἐν πολέμῳ καὶ
 φρόνιμον καὶ ἄρχεσθαι ἱκανὸν καὶ ἄρχειν χιλιαρχία
 μὲν ἤδη τιμῶ· ὅταν δὲ καὶ ἄλλο τι ἀγαθὸν διδῶ ὃ
 5 θεός, οὐδὲ τότε ἐπιλήσομαι αὐτοῦ. καὶ πάντας δὲ
 βούλομαι ὑμᾶς, ἔφη, ὑπομῆσαι· ἃ γὰρ νῦν εἶδετε

ἐν τῇ μάχῃ τῆδε ἐνθουμούμενοι μήποτε παύεσθε, ἵνα
 παρ' ὑμῖν αὐτοῖς ἀεὶ κρίνητε πότερον ἢ ἀρετὴ μάλ-
 λον ἢ ἡ φυγὴ σώξει τὰς ψυχὰς καὶ πότερον οἱ μάχε-
 σθαι ἐθέλοντες ῥᾶον ἀπαλλάττουσιν ἢ οἱ οὐκ ἐθέλον-
 τες, καὶ ποίαν τινὰ ἡδονὴν τὸ νικᾶν παρέχει· ταῦτα
 γὰρ νῦν ἄριστ' ἂν κρίναιτε πειράν τε αὐτῶν ἔχοντες
 καὶ ἄρτι γεγενημένου τοῦ πράγματος. καὶ ταῦτα μὲν, 6
 ἔφη, ἀεὶ διανοούμενοι βελτίους ἂν εἴητε· νῦν δὲ ὡς
 θεοφιλεῖς καὶ ἀγαθοὶ καὶ σώφρονες ἄνδρες δειπνο-
 ποιεῖσθε καὶ σπονδὰς τοῖς θεοῖς ποιεῖσθε καὶ παιᾶνα
 ἐξάρχεσθε καὶ τὸ παραγγελλόμενον προνοεῖτε. εἰπὼν 7
 δὲ ταῦτα ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἵππον ἤλασε καὶ πρὸς Κνα-
 ξάρην ἤλθε· καὶ συνησθεῖς ἐκείνῳ κοινῇ ὡς εἰκὸς καὶ
 ἰδὼν τάκει καὶ ἐρόμενος εἴ τι δέοιτο, ἀπήλαυνεν εἰς
 τὸ αὐτοῦ στρατεύμα. καὶ οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ Κῦρον δει-
 πνοποιησάμενοι καὶ φυλακὰς καταστησάμενοι ὡς ἔδει
 ἐκοιμήθησαν.

Οἱ δὲ Ἀσσύριοι, καὶ τεθνηκότος τοῦ ἄρχοντος καὶ 8
 σχεδὸν σὺν αὐτῷ τῶν βελτίστων, ἠθύμουν μὲν πάν-
 τες, πολλοὶ δὲ καὶ ἀπεδίδρασκον αὐτῶν τῆς νυκτὸς
 ἐκ τοῦ στρατοπέδου. ὀρῶντες δὲ ταῦτα ὅ τε Κροῖσος
 καὶ οἱ ἄλλοι σύμμαχοι αὐτῶν πάντες ἠθύμουν· πάντα
 μὲν γὰρ ἦν χαλεπά· ἀδυμίαν δὲ πλείστην παρεῖχε
 πᾶσιν ὅτι τὸ ἠγούμενον τῆς στρατιᾶς φύλον διε-
 φθάρθαι ἐδόκει ταῖς γνώμαις. οὕτω δὴ ἐκλείπουσι
 τὸ στρατόπεδον καὶ ἀπέρχονται τῆς νυκτὸς. ὡς δ' 9
 ἡμέρα ἐγένετο καὶ ἔρημον ἀνδρῶν ἐφάνη τὸ τῶν πο-
 λεμίων στρατόπεδον, εὐθύς διαβιβάζει ὁ Κῦρος τοὺς
 Πέρσας πρῶτους· κατελέλειπτο δὲ ὑπὸ τῶν πολε-
 μίων πολλὰ μὲν πρόβατα, πολλοὶ δὲ βόες, πολλὰ
 δὲ ἄμαξαι πολλῶν ἀγαθῶν μεστὰι· ἐκ δὲ τούτου διέ-
 βαινον ἤδη καὶ οἱ ἀμφὶ Κναξάρην Μῆδοι πάντες καὶ

- 10 ἡριστοποιοῦντο ἐνταῦθα. ἐπεὶ δὲ ἡρίστησαν, συνεκάλεσεν ὁ Κῦρος τοὺς αὐτοῦ ταξίαρχους καὶ ἔλεξε τοιάδε. Οἶά μοι δοκοῦμεν καὶ ὄσα, ὧ ἄνδρες, ἀγαθὰ ἀφείναι, θεῶν ἡμῖν αὐτὰ διδόντων. νῦν γὰρ ὅτι οἱ πολέμιοι ἡμᾶς ἀποδεσφρακασιν· αὐτοὶ ὁρᾶτε· οὔτινες δὲ ἐν ἐρύματι ὄντες ἐκλιπόντες τοῦτο φεύγουσι, πῶς ἂν τις τούτους ῥοιτ' ἂν μείναι ἰδόντας ἡμᾶς ἐν τῷ ἰσοπέδῳ; οὔτινες δὲ ἡμῶν ἄπειροι ὄντες οὐχ ὑπέμειναν, πῶς νῦν γ' ἂν ὑπομείνειαν, ἐπεὶ ἤττηται τε καὶ πολλὰ κακὰ ὑφ' ἡμῶν πεπόνθασιν; ὧν δὲ οἱ βέλτιστοι ἀπολώλασι, πῶς οἱ πονηρότεροι ἐκείνων μάχασθαι ἂν ἡμῖν ἐθέλοιεν; καὶ τις εἶπε, Τί οὖν οὐ διώκομεν ὡς τάχιστα, καταδήλων γε οὕτω τῶν ἀγαθῶν ὄντων; καὶ ὃς εἶπεν, Ὅτι ἵππων προσδεόμεθα· οἱ μὲν γὰρ κράτιστοι τῶν πολεμίων, οὓς μάλιστα καιρὸς ἦν ἢ λαβεῖν ἢ κατακαθεῖν, οὗτοι ἐφ' ἵππων νέονται· οὓς ἡμεῖς τρέπεσθαι μὲν σὺν τοῖς θεοῖς ἱκανοί,
- 12 διώκοντες δὲ αἰρεῖν οὐχ ἱκανοί. Τί οὖν, ἔφασαν, οὐκ ἐλθὼν Κυαξάρῃ λέγεις ταῦτα; καὶ ὃς εἶπε, Συνέπεσθε τοίνυν μοι πάντες, ὡς εἰδῆ ὅτι πᾶσιν ἡμῖν ταῦτα δοκεῖ. ἐκ τούτου εἶποντό τε πάντες καὶ ἔλεγον οἷα ἐπιτήδεια ἐδόκουν εἶναι ὑπὲρ ὧν ἐδέοντο.
- 13 Καὶ ὁ Κυαξάρης ἅμα μὲν ὅτι ἐκείνοι ἤρχον τοῦ λόγου, ὥσπερ ὑπεφθόνηι· ἅμα δ' ἴσως καλῶς ἔχειν ἐδόκει αὐτῷ μὴ πάλιν κινδυνεύειν· καὶ γὰρ αὐτός τε περὶ εὐθυμίαν ἐτύγχανεν ὧν καὶ τῶν ἄλλων Μήδων ἑώρα πολλοὺς τὸ αὐτὸ ποιοῦντας· εἶπε δ' οὖν
- 14 ὧδε. Ὡ Κῦρε, ἀλλ' ὅτι μὲν τῶν ἄλλων μᾶλλον ἀνθρώπων μελετᾶτε ὑμεῖς οἱ Πέρσαι μηδὲ πρὸς μίαν ἡδονὴν ἀπλήστως διακειῖσθαι καὶ ὁρῶν καὶ ἀκούων οἶδα· ἐμοὶ δὲ δοκεῖ τῆς μεγίστης ἡδονῆς πολὺ μᾶλλον συμφέρειν ἐγκρατῆ εἶναι. μεῖζω δὲ ἡδονὴν τί

παρέχει ἀνθρώποις εὐτυχίας ἢ νῦν ἡμῖν παραγεγέ-
 νηται; ἦν μὲν τοίνυν, ἐπεὶ εὐτυχοῦμεν, σωφρόνως 15
 διαφυλάττωμεν αὐτήν, ἴσως δυναίμεθ' ἂν ἀκινδύ-
 νως εὐδαιμονοῦντες γηραῖν· εἰ δ' ἀπλήστως χρώμενοι
 ταύτῃ ἄλλην καὶ ἄλλην πειρασόμεθα διώκειν, ὄρατε
 μὴ πάθωμεν ἅπερ πολλοὺς μὲν λέγουσιν ἐν θαλάττῃ
 πεπονθέναι, διὰ τὸ εὐτυχεῖν οὐκ ἐθέλοντας παύσα-
 σθαι πλέοντας ἀπολέσθαι· πολλοὺς δὲ νίκης τυχόν-
 τας ἐτέρας ἐφιεμένους καὶ τὴν πρόσθεν ἀποβαλεῖν.
 καὶ γὰρ εἰ μὲν οἱ πολέμιοι ἦττους ὄντες ἡμῶν ἔφεν- 16
 γον, ἴσως ἂν καὶ διώκειν τοὺς ἦττους ἀσφαλῶς εἶχε.
 νῦν δὲ κατανόησον πόστῳ μέρει αὐτῶν πάντες μαχε-
 σάμενοι νενικήκαμεν· οἱ δ' ἄλλοι ἅμαχοί εἰσιν· οὓς
 εἰ μὲν μὴ ἀναγκάσομεν μάχεσθαι, ἀγνοοῦντες καὶ
 ἡμᾶς καὶ ἑαυτοὺς δι' ἁμαθίαν καὶ μαλακίαν ἀπίασιν·
 εἰ δὲ γινώσκονται ὅτι ἀπιόντες οὐδὲν ἦττον κινδυνεύ-
 ουσιν ἢ μένοντες, ὅπως μὴ ἀναγκάσομεν αὐτούς,
 καὶ μὴ βούλωνται, ἀγαθοὺς γενέσθαι. ἴσθι δ' ὅτι 17
 οὐ σὺ μᾶλλον τὰς ἐκείνων γυναικας καὶ παῖδας λα-
 βεῖν ἐπιθυμεῖς ἢ ἐκεῖνοι σῶσαι. ἐννοεῖ δ' ὅτι καὶ
 αἱ σύες ἐπειδὴν ὀφθῶσι, φεύγουσι, καὶ πολλὰ ὄσι,
 σὺν τοῖς τέκνοις· ἐπειδὴν δὲ τις αὐτῶν θηρᾶ τι τῶν
 τέκνων, οὐκέτι φεύγει οὐδ' ἦν μία τύχη οὐσα, ἀλλ'
 ἴεται ἐπὶ τὸν λαμβάνειν πειρώμενον. καὶ νῦν μὲν 18
 κατακλείσαντες ἑαυτοὺς εἰς ἔρυμα παρέσχον ἡμῖν τα-
 μιεύεσθαι ὥστε ὀπόσοις ἐβουλόμεθα αὐτῶν μάχε-
 σθαι· εἰ δ' ἐν εὐρυχωρίᾳ πρόσκειμεν αὐτοῖς καὶ μα-
 θήσονται χωρὶς γενόμενοι οἱ μὲν κατὰ πρόσωπον
 ἡμῖν ὥσπερ καὶ νῦν ἐναντιοῦσθαι, οἱ δ' ἐκ πλαγίου,
 οἱ δὲ καὶ ὀπισθεν, ὄρα μὴ πολλῶν ἐκάστῳ ἡμῶν
 χειρῶν δεήσει καὶ ὀφθαλμῶν. προσέτι δ' οὐδ' ἂν
 ἐθέλοισι, ἔφη, ἐγὼ νῦν, ὄρων Μήδους εὐθυμου-

μένους, ἔξαναστήσας ἀναγκάσειν κινδυνεύουσας
λέναι.

- 19 Καὶ ὁ Κῦρος ὑπολαβὼν εἶπεν, Ἄλλὰ σύγε μη-
δένα ἀναγκάσεις, ἀλλὰ τοὺς ἐθέλοντάς μοι ἔπεσθαι
δός· καὶ ἴσως ἂν σοι καὶ τῶν σῶν φίλων τούτων
ἤκοιμεν ἐκάστω ἄγοντες ἐφ' οἷς ἅπαντες εὐθυμήσε-
σθε. τὸ μὲν γὰρ πλῆθος ἡμεῖς γε τῶν πολεμίων
οὐδὲ διωξόμεθα· πῶς γὰρ ἂν καὶ καταλάβοιμεν; ἦν
δέ τι ἀπεσχισμένον τοῦ στρατεύματος λάβωμεν ἢ τι
20 ὑπολειπόμενον, ἤξομεν πρὸς σὲ ἄγοντες. ἐννόει δ',
ἔφη, ὅτι καὶ ἡμεῖς, ἐπεὶ σὺ ἐδέου, ἤλθομεν σοι χα-
ριζόμενοι μακρὰν ὁδόν· καὶ σὺ οὖν ἡμῖν δίκαιος εἶ
ἀντιχαρίζεσθαι, ἵνα καὶ ἔχοντές τι οἴκαδ' ἀφικώμε-
θα καὶ μὴ εἰς τὸν σὸν θησαυρὸν πάντες οἶδε ὀρω-
21 μεν. ἐνταῦθα δὴ ἔλεξεν ὁ Κναξάρης, Ἄλλ' εἰ γε μέν-
τοι ἐθέλων τις ἔποιτο, καὶ χάριν ἐργώγέ σοι εἰδείην
ἂν. Σύμπεμψον τοίνυν μοί τινα, ἔφη, τῶν ἀξιοπί-
στων τούτων, ὃς ἔρει ἂν σὺ ἐπιστείλῃς. λαβὼν δὴ
22 ἴθι ὄντινα ἐθέλεις τούτων. ἐνθα δὴ ἔτυχε παρῶν ὁ
φῆσας ποτὲ συγγενῆς αὐτοῦ εἶναι καὶ φιληθείς. εὐ-
θύς οὖν ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἄρκει μοι, ἔφη, οὔτοσί.
Οὔτος τοίνυν σοι ἐπέσθω. καὶ λέγε σύ, ἔφη, τὸν
23 ἐθέλοντα λέναι μετὰ Κύρου. οὕτω δὴ λαβὼν τὸν
ἄνδρα ἐξῆι. ἐπεὶ δ' ἐξῆλθεν, ὁ Κῦρος εἶπε, Νῦν
δὴ σὺ δηλώσεις εἰ ἀληθῆ ἔλεγες, ὅτε ἔφης ἠδесθαι
θεώμενος ἐμέ. Οὐκουν ἀπολείψομαί γέ σου, ἔφη ὁ
Μῆδος, εἰ τοῦτο λέγεις. Οὐκουν καὶ ἄλλους, ἔφη,
προθύμως ἐξάξεις; ἐπομόσας οὖν ἐκείνος Νῆ τὸν
Δί', ἔφη, ἔστε γ' ἂν ποιήσω καὶ σὲ ἐμὲ ἠδέως θεᾶ-
24 σθαι. τότε δὴ καὶ ἐκπεμφθείς ὑπὸ τοῦ Κναξάρου
τά τε ἄλλα προθύμως ἀπήγγελλε τοῖς Μῆδοις καὶ
προσετίθει ὅτι αὐτός γε οὐκ ἀπολείψοιτο ἄνδρὸς καλ-

λίστου καὶ ἀρίστου, καὶ τὸ μέγιστον, ἀπὸ θεῶν γε-
γονότος.

Πράττοντος δὲ τοῦ Κύρου ταῦτα θείως πῶς ἀφι- II.
κροῦνται ἀπὸ Ἑρκανίων ἀγγελοι, οἱ δὲ Ἑρκάνιοι
ὄμοροι τῶν Ἀσσυρίων εἰσίν, ἔθνος δ' οὐ πολὺ, διὸ
καὶ ὑπήκοοι ἦσαν τῶν Ἀσσυρίων· εὐίπποι δὲ καὶ
τότε δὴ ἐδόκουν καὶ νῦν δοκοῦσιν εἶναι· διὸ καὶ
ἐχρῶντο αὐτοῖς οἱ Ἀσσύριοι ὥσπερ καὶ οἱ Λακεδαι-
μόνιοι τοῖς Σκιρίταις, οὐδὲν φειδόμενοι αὐτῶν οὔτ'
ἐν πόνοις οὔτ' ἐν κινδύνοις· καὶ δὴ καὶ τότε ὀπι-
σθοφυλακεῖν ἐκέλευον αὐτοὺς ὡς χιλίους ἰππέας ὄν-
τας, ὅπως εἴ τι ὀπισθεν δεινὸν εἴη, ἐκεῖνοι πρὸ αὐ-
τῶν τοῦτ' ἔχοιεν. οἱ δὲ Ἑρκάνιοι, ἅτε μέλλοντες 2
ὑστάτοι πορεύεσθαι, καὶ τὰς ἀμάξας τὰς ἑαυτῶν καὶ
τοὺς οἰκέτας ὑστάτους εἶχον. στρατεύονται γὰρ δὴ
οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν ἔχοντες οἱ πολλοὶ μεθ' ὧνπερ
καὶ οἰκοῦσι· καὶ τότε δὴ ἐστρατεύοντο οὕτως οἱ Ἑρ-
κάνιοι. ἐννοηθέντες δὲ οἷά τε πάσχουσιν ὑπὸ τῶν 3
Ἀσσυρίων καὶ ὅτι νῦν τεθναίῃ μὲν ὁ ἄρχων αὐτῶν,
ἠττημένοι δ' εἶεν, φόβος δ' ἐνείη τῷ στρατεύματι,
οἱ δὲ σύμμαχοι αὐτῶν ὡς ἀθύμως ἔχοιεν καὶ ἀπολεί-
ποιεν, ταῦτα ἐνθυμουμένοις ἔδοξεν αὐτοῖς νῦν κα-
λὸν εἶναι ἀποστῆναι, εἰ θέλοιν οἱ ἀμφὶ Κῦρον συν-
επιθέσθαι. καὶ πέμπουσιν ἀγγέλους πρὸς Κῦρον·
ἀπὸ γὰρ τῆς μάχης τὸ τούτου ὄνομα μέγιστον ἠΰ-
ξητο. οἱ δὲ πεμφθέντες λέγουσι Κῦρῳ ὅτι μισοῦέν 4
τε τοὺς Ἀσσυρίους δικαίως, νῦν τ', εἰ βούλοιο ἰέναι
ἐπ' αὐτούς, καὶ σφεῖς σύμμαχοι ὑπάρξοιεν καὶ ἠγή-
σοιντο· ἅμα δὲ πρὸς τούτοις διηγοῦντο τὰ τῶν πολε-
μίων ὡς ἔχοι, ἐπαίρειν βουλόμενοι μάλιστα στρα-
τεύεσθαι αὐτόν. καὶ ὁ Κῦρος ἐπήρετο αὐτούς, Καὶ 5
δοκεῖτε ἄν, ἔφη, ἔτι ἡμᾶς καταλαβεῖν αὐτοὺς πρὶν

- ἐν τοῖς ἐρύμασιν εἶναι; ἡμεῖς μὲν γάρ, ἔφη, μάλα
 συμφορὰν τοῦτο ἠγοῦμεθα ὅτι ἔλαθον ἡμᾶς ἀπο-
 δραύντες. ταῦτα δὲ ἔλεγε βουλόμενος αὐτοὺς ὡς μέ-
 6 γιστον φρονεῖν ἐπὶ σφίσι. οἱ δὲ ἀπεκρίναντο ὅτι
 καὶ αὐριον ἔωθεν εἰ εὐζῶνοι πορεύοιντο, καταλή-
 ψοιντο· ὑπὸ γὰρ τοῦ ὄχλου καὶ τῶν ἀμαξῶν σχολῆ
 πορεύεσθαι αὐτούς· καὶ ἅμα, ἔφασαν, τὴν προτέραν
 νύκτα ἀγρυπνήσαντες νῦν μικρὸν προελθόντες ἔστρα-
 7 τοπέδευνται. καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, "Ἐχετε οὖν ὧν λέ-
 γετε πιστόν τι ἡμᾶς διδάσκειν ὡς ἀληθεύετε; Ὀμή-
 ρους γ', ἔφασαν, ἐθέλομεν αὐτίκα ἐλάσαντες τῆς
 νυκτὸς ἀγαγεῖν· μόνον καὶ σὺ ἡμῖν πιστὰ θεῶν πε-
 ποίησο καὶ δεξιὰν δός, ἵνα φέρωμεν καὶ τοῖς ἄλλοις
 8 τὰ αὐτὰ ἅπερ ἂν αὐτοὶ λάβωμεν παρὰ σοῦ. ἐκ τού-
 του πιστὰ δίδωσιν αὐτοῖς ἢ μὴν, ἐὰν ἐμπεδώσωσιν ἢ
 λέγουσιν, ὡς φίλοις καὶ πιστοῖς χρήσεσθαι αὐτοῖς,
 ὡς μήτε Περσῶν μήτε Μήδων μείον ἔχειν παρ' ἑαν-
 τῶ. καὶ νῦν ἔστιν ἔτι ἰδεῖν Ὑρκανίους καὶ πιστενο-
 μένους καὶ ἀρχὰς ἔχοντας, ὥσπερ καὶ Περσῶν καὶ
 Μήδων οἳ ἂν δοκῶσιν ἄξιοι εἶναι.
 9 Ἐπεὶ δ' ἐδείπνησαν, ἐξῆγε τὸ στράτευμα ἔτι φά-
 ουσ ὄντος, καὶ τοὺς Ὑρκανίους περιμένειν ἐκέλευσεν,
 ἵνα ἅμα ἴοιεν. οἱ μὲν δὲ Πέρσαι, ὥσπερ εἰκός, πάν-
 τες ἔξω ἦσαν, καὶ Τιγράνης ἔχων τὸ αὐτοῦ στρα-
 10 τευμα· τῶν δὲ Μήδων ἐξῆσαν οἱ μὲν διὰ τὸ παιδὶ
 ὄντι· Κύρω παῖδες ὄντες φίλοι γενέσθαι, οἱ δὲ διὰ
 τὸ ἐν θήραις συγγενόμενοι ἀγασθῆναι αὐτοῦ τὸν
 τρόπον, οἱ δὲ διὰ τὸ καὶ χάριν εἰδέναί ὅτι μέγαν
 αὐτοῖς φόβον ἀπεληλακέναι ἐδόκει, οἱ δὲ καὶ ἐλπίδας
 ἔχοντες διὰ τὸ ἄνδρα φαίνεσθαι ἀγαθὸν καὶ εὐτυχῆ
 καὶ μέγαν ἔτι ἰσχυρῶς ἔσεσθαι αὐτόν, οἱ δέ, ὅτε ἐτρέ-
 φετο ἐν Μήδοις, εἴ τι ἀγαθὸν τῷ ἐπραξεν, ἀντι-

χαρίζεσθαι ἐβούλοντο· πολλοῖς δὲ πολλὰ διὰ φιλαν-
 θρωπλίαν παρὰ τοῦ πάππου ἀγαθὰ διεπέπρακτο· πολ-
 λοὶ δ', ἐπεὶ καὶ τοὺς Ἴρκανίους εἶδον καὶ λόγος δι-
 ἤλθεν ὡς ἠγγήσοιντο ἐπὶ πολλὰ ἀγαθὰ, ἐξῆσαν καὶ
 τοῦ λαβεῖν τι ἔνεκα. οὕτω δὲ ἐξήλθον σχεδὸν ἅπαν- 11
 τες καὶ οἱ Μῆδοι πλὴν ὅσοι σὺν Κυαξάρῃ ἔτυχον
 σκηνοῦντες· οὗτοι δὲ κατέμενον καὶ οἱ τούτων ὑπή-
 κοοι. οἱ δ' ἄλλοι πάντες φαιδρῶς καὶ προθύμως
 ἐξωρμῶντο, ἅτε οὐκ ἀνάγκη ἄλλ' ἐθελούσιοι καὶ χά-
 ριτος ἔνεκα ἐξιόντες. ἐπεὶ δ' ἔξω ἦσαν, πρῶτον μὲν 12
 πρὸς τοὺς Μήδους ἐλθὼν ἐπήνεσέ τε αὐτοὺς καὶ
 ἐπηνύξατο μάλιστα μὲν θεοὺς αὐτοῖς ἴλεως ἠγεισθαι
 καὶ σφίσι, ἔπειτα δὲ καὶ αὐτὸς δυνασθῆναι χάριν
 αὐτοῖς ταύτης τῆς προθυμίας ἀποδοῦναι. τέλος δ'
 εἶπεν ὅτι ἠγγήσοιντο μὲν αὐτοῖς οἱ πεζοί, ἐκείνους δ'
 ἐπεσθαι σὺν τοῖς ἵπποις ἐκέλευσε· καὶ ὅπου ἂν ἀνα-
 παύωνται ἢ ἐπίσχωσι τῆς πορείας, ἐνετείλατο αὐτοῖς
 πρὸς αὐτὸν παρελαύνειν τινάς, ἵνα εἰδῶσι τὸ αἰεὶ
 καιρίον. ἐκ τούτου ἠγεισθαι ἐκέλευε τοὺς Ἴρκανίους. 13
 καὶ οἱ ἠρώτων Τί δέ, οὐ γὰρ ἀναμενεῖς, ἔφασαν,
 τοὺς ὀμήρους ἕως ἂν ἀγάγωμεν, ἵνα ἔχων καὶ σὺ τὰ
 πιστὰ παρ' ἡμῶν πορεύῃ; καὶ τὸν ἀποκρίνασθαι λέ-
 γεται, Ἐννοῶ γάρ, φάναι, ὅτι ἔχομεν τὰ πιστὰ ἐν
 ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς καὶ ταῖς ἡμετέραις χερσίν.
 οὕτω γὰρ δοκοῦμεν παρεσκευάσθαι ὡς ἦν μὲν ἀλη-
 θεύητε, ἱκανοὶ εἶναι ὑμᾶς εὖ ποιεῖν· ἦν δὲ ἕξαπα-
 τᾶτε, οὕτω νομίζομεν ἔχειν ὡς οὐχ ἡμᾶς ἐφ' ὑμῖν
 ἔσεσθαι, ἀλλὰ μᾶλλον, ἦν οἱ θεοὶ θέλωσιν, ὑμᾶς
 ἐφ' ἡμῖν γενέσθαι. καὶ μέντοι, ἔφη, ὦ Ἴρκανίοι,
 ἐπέπερ φατὲ ὑστάτους ἐπεσθαι τοὺς ὑμετέρους,
 ἐπειδὴν ἴδητε αὐτούς, σημήνατε ἡμῖν ὅτι οἱ ὑμέτεροί
 εἰσιν, ἵνα φειδώμεθα αὐτῶν. ἀκούσαντες δὲ ταῦτα 14

οἱ Ἰσραηλῖται τὴν μὲν ὁδὸν ἠγοῦντο ὡςπερ ἐκέλευε, τὴν δὲ ῥώμην τῆς ψυχῆς ἐθαύμαζον· καὶ οὔτε Ἀσσυρίους οὔτε Αἰθιοπῶν οὔτε τοὺς συμμάχους αὐτῶν ἐφοβοῦντο, ἀλλὰ μὴ παντάπασιν ὁ Κύριος μικράν τινα αὐτῶν οἶοιτο ῥοπὴν εἶναι καὶ προσόντων καὶ ἀπόντων.

- 15 Πορευομένων δὲ ἐπεὶ νύξ ἐπεγένετο, λέγεται φῶς τῷ Κύρῳ καὶ τῷ στρατεύματι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ προφανὲς γενέσθαι, ὥστε πᾶσι μὲν φρίκην ἐγγίγνεσθαι πρὸς τὸ θεῖον, θάρρος δὲ πρὸς τοὺς πολεμίους. ὡς δ' εὖζωνοὶ τε καὶ ταχὺ ἐπορεύοντο, εἰκότως πολλὴν τε ὁδὸν διήνυσαν καὶ ἅμα κνέφα πλησίον γίνονται
- 16 τοῦ τῶν Ἰσραηλῶν στρατεύματος. ὡς δ' ἔγνωσαν οἱ ἄγγελοι, καὶ τῷ Κύρῳ λέγουσιν ὅτι οὗτοί εἰσιν οἱ σφέτεροι· τῷ τε γὰρ ὑστάτους εἶναι γινώσκειν
- 17 ἔφασαν καὶ τῷ πλήθει τῶν πυρῶν· ἐκ τούτου πέμπει τὸν ἕτερον αὐτῶν πρὸς αὐτούς, τάξας λέγειν, εἰ φίλοι εἰσίν, ὡς τάχιστα ὑπαντᾶν τὰς δεξιὰς ἀνατείναντας· συμπέμπει δὲ τινα καὶ τῶν σὺν ἑαυτῷ καὶ λέγειν ἐκέλευσε τοῖς Ἰσραηλῖταις ὅτι ὡς ἂν ὀρθῶσιν αὐτούς προσφερομένους, οὕτω καὶ αὐτοὶ ποιήσουσιν. οὕτω δὴ ὁ μὲν μένει τῶν ἀγγέλων παρὰ τῷ
- 18 Κύρῳ, ὁ δὲ προσελαύνει πρὸς τοὺς Ἰσραηλῖταις. ἐν ᾧ δ' ἐσκόπει τοὺς Ἰσραηλῖταις ὁ Κύριος ὅτι ποιήσουσιν, ἐπέστησε τὸ στρατεύμα· παρελαύνουσι δὲ πρὸς αὐτὸν οἱ τῶν Μήδων προεσθηκότες καὶ ὁ Τιγρᾶνης καὶ ἐπερωτῶσι τί δεῖ ποιεῖν. ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς ὅτι τοῦτ' ἐστὶ τὸ πλησίον Ἰσραηλῶν στρατεύμα καὶ οἴχεται ὁ ἕτερος τῶν ἀγγέλων πρὸς αὐτούς καὶ τῶν ἡμετέρων τις σὺν αὐτῷ, ἐρουῖντες, εἰ φίλοι εἰσίν, ὑπαντιάζειν τὰς δεξιὰς ἀνατείναντας πάντας. ἦν μὲν οὖν οὕτω ποιῶσι, δεξιουῖσθ' ἑαυτούς καθ' ὃν ἂν

ἢ ἕκαστος καὶ ἅμα θαρρύνετε· ἦν δὲ ὄπλα αἰρῶνται
 ἢ φεύγειν ἐπιχειρῶσι, τούτων, ἔφη, εὐθύς δεῖ πρώ-
 των πειραῶσθαι μηδένα λιπεῖν. ὁ μὲν τοιαῦτα παρ-
 ἤγγειλεν. οἱ δὲ ~~Ἰσκιόνοιοι~~ ~~Ἰσκιόνοιοι~~ τῶν ἀγγέλων 19
 ἤσθησάν τε καὶ ἀναπηδήσαντες ἐπὶ τοὺς ἵππους παρ-
 ἤσαν τὰς δεξιὰς, ὥσπερ εἶρητο, προτείνοντες· οἱ δὲ
 Μῆδοι καὶ Πέρσαι ἀντεδεξιούντο τε αὐτοὺς καὶ
 ἐθάρρυνον. ἐκ τούτου δὴ ὁ Κῦρος λέγει, Ἥμεῖς μὲν 20
 δὴ, ὦ Ἰσκιόνοιοι, ἤδη ὑμῖν πιστευόμεν· καὶ ὑμᾶς δὲ
 χρὴ πρὸς ἡμᾶς οὕτως ἔχειν. τοῦτο δ', ἔφη, πρώ-
 του ἡμῖν εἴπατε πόσον ἀπέχει ἐνθένδε ἐνθα αἱ ἀρ-
 χαὶ εἰσι τῶν πολεμίων καὶ τὸ ἀθρόον αὐτῶν. οἱ δ'
 ἀπεκρίναντο ὅτι ὀλίγω πλέον ἢ παρασάγγην.

Ἐνταῦθα δὴ λέγει ὁ Κῦρος, Ἄγετε δὴ, ἔφη, ὦ 21
 ἄνδρες Πέρσαι καὶ Μῆδοι καὶ ὑμεῖς· ὦ Ἰσκιόνοιοι, ἤδη
 γὰρ καὶ πρὸς ὑμᾶς ὡς πρὸς συμμάχους καὶ κοινω-
 νούς διαλέγομαι, εὖ χρὴ εἰδέναί νῦν ὅτι ἐν τοιούτῳ
 ἔσμεν ἐνθα δὴ μαλακισάμενοι μὲν ἂν πάντων τῶν
 χαλεπωτάτων τύχοιμεν· ἴσασι γὰρ οἱ πολέμιοι ἐφ'
 ἃ ἤκομεν· ἦν δὲ τὸ καρτερόν ἐμβαλόμενοι ἴωμεν
 ῥώμῃ καὶ θυμῷ ἐπὶ τοὺς πολεμίους, αὐτίκα μάλ'
 ὄψεσθε ὥσπερ δούλων ἀποδιδρασκόντων ἠύρημέ-
 νων τοὺς μὲν ἰκετεύοντας αὐτῶν, τοὺς δὲ φεύγοντας,
 τοὺς δ' οὐδὲ ταῦτα φρονεῖν δυναμένους. ἤττημέ-
 νοι τε γὰρ ὄψονται ἡμᾶς καὶ οὔτε οἰόμενοι ἦξειν
 οὔτε συντεταγμένοι οὔτε μάχεσθαι παρεσκευασμένοι
 κατειλημμένοι ἔσονται. εἰ οὖν ἡδέως βουλόμεθα καὶ 22
 δειπνήσαι καὶ νυκτερεῦσαι καὶ βιοτεύειν τὸ ἀπὸ
 τοῦδε, μὴ δῶμεν τούτοις σχολὴν μήτε βουλευσασθαι
 μήτε παρασκευάσασθαι ἀγαθὸν αὐτοῖς μηδὲν, μηδὲ
 γνῶναι πάμπαν ὅτι ἄνθρωποι ἔσμεν, ἀλλὰ γέροντα
 καὶ κοπίδας καὶ σαγάρεις ἅπαντα καὶ πληγὰς ἦκειν

- 23 νομιζόντων. καὶ ὑμεῖς μὲν, ἔφη, ὦ Ἐρκάνιοι, ὑμᾶς αὐτοὺς προπετάσαντες ἡμῶν πορευέσθε ἔμπροσθεν, ὅπως τῶν ὑμετέρων ὄπλων ὀρωμένων λανθάνωμεν ὅτι πλείστου χρόνου. ἐπειδὴν δ' ἐγὼ πρὸς τῷ στρατεύματι γένωμαι τῶν πολεμίων, παρ' ἐμοὶ μὲν καταλείπετε ἕκαστοι τάξιν ἰσπέων, ἢ, ἂν τι δέωμαι, [ὡς]
- 22 χρωᾶμαι μένων παρὰ τὸ στρατόπεδον. ὑμῶν δὲ οἱ μὲν ἄρχοντες καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἐν τάξει ἀθρόοι ἐλαύνετε, εἰ σωφρονεῖτε, ἵνα μήποτε ἀθρόω τινὶ ἐντυχόντες ἀποβιασθῆτε, τοὺς δὲ νεωτέρους ἐφίετε διώκειν· οὗτοι δὲ καινόντων· τοῦτο γὰρ ἀσφαλέστα-
- 25 τον, νῦν ὡς ἐλαχίστους τῶν πολεμίων λιπεῖν. ἦν δὲ νικῶμεν, ἔφη, ὃ πολλοῖς δὴ κρατουῖσι τὴν τύχην ἀνέτρεψε, φυλάξασθαι δεῖ τὸ ἐφ' ἀρπαγὴν τραπέσθαι· ὡς ὁ τοῦτο ποιῶν οὐκέτ' ἀνὴρ ἐστίν, ἀλλὰ σκευοφόρος· καὶ ἔξεστι τῷ βουλομένῳ χρῆσθαι δὴ
- 26 τούτῳ ὡς ἀνδραπόδῳ. ἐκεῖνο δὲ χρὴ γνῶναι ὅτι οὐδὲν ἐστὶ κερδαλεώτερον τοῦ νικᾶν· ὁ γὰρ κρατῶν ἅμα πάντα συνήρπακε, καὶ τοὺς ἄνδρας καὶ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ χρήματα καὶ πᾶσαν τὴν χώραν. πρὸς ταῦτα τοῦτο μόνον ὁρᾶτε ὅπως τὴν νίκην διασωζώμεθα· ἐὰν γὰρ κρατηθῆ, καὶ αὐτὸς ὁ ἀρπάζων ἔχεται. καὶ τοῦτο ἅμα διώκοντες μέμνησθε, ἥκειν πάλιν ὡς ἐμὲ ἔτι φάους ὄντος· ὡς σκότους γενομένου οὐδένα ἔτι προσδεξόμεθα.
- 27 Ταῦτ' εἰπὼν ἀπέπεμπεν εἰς τὰς τάξεις ἕκαστους καὶ ἐκέλευεν ἅμα πορευομένους τοῖς ἑαυτοῦ ἕκαστον δεκαδάρχοις ταῦτ' ἀσφαλεῖν· ἐν μετώπῳ γὰρ ἦσαν οἱ δεκάδαρχοι, ὥστε ἀκούειν· τοὺς δὲ δεκαδάρχους τῇ δεκάδι ἕκαστον κελεύειν παραγγέλλειν ἐκ τούτου δὲ προηγοῦντο μὲν οἱ Ἐρκάνιοι, αὐτὸς δὲ τὸ μέσον ἔχων σὺν τοῖς Πέρσαις ἐπορευέτο· τοὺς δὲ

ἰππέας ἑκατέρωθεν, ὡσπερ εἰκός, παρέταξε. τῶν δὲ 28
 πολεμίων, ἐπεὶ φῶς ἐγένετο, οἱ μὲν ἐθαύμαζον τὰ
 δρώμενα, οἱ δ' ἐρίγνωσκον ἤδη, οἱ δ' ἠγγελλον, οἱ
 δ' ἐβόων, οἱ δ' ἔλουν ἵππους, οἱ δὲ συνεσκευάζον-
 το, οἱ δ' ἐρρίπτουν τὰ ὄπλα ἀπὸ τῶν ὑποζυγίων,
 οἱ δ' ὠπλίζοντο, οἱ δ' ἀνεπήδων ἐπὶ τοὺς ἵππους,
 οἱ δ' ἐχαλίνουν, οἱ δὲ τὰς γυναῖκας ἀνεβίβαζον ἐπὶ
 τὰ ὄχηματα, οἱ δὲ τὰ πλείστου ἄξια ἐλάμβανον ὡς
 διασωσόμενοι, οἱ δὲ κατορύττοντες τὰ τοιαῦτα ἠλί-
 σκοντο, οἱ δὲ πλείστοι εἰς φρυγὴν ὤρμων· οἰεσθαι
 δὲ δεῖ πολλά τε καὶ παντοδαπὰ καὶ ἄλλα ποιεῖν
 αὐτούς, πλὴν ἐμάχετο οὐδεὶς, ἀλλ' ἀμαχητὶ ἀπώλ-
 λυντο. Κροῖσος δὲ ὁ Λυδῶν βασιλεύς, ὡς θέρους ἦν, 29
 τὰς τε γυναῖκας ἐν ταῖς ἀρμαμάξαις προαπεπέμ-
 ψατο τῆς νυκτός, ὡς ῥᾶον πορεύοιντο κατὰ ψῦχος,
 καὶ αὐτὸς ἔχων τοὺς ἰππέας ἐπηκολούθει. καὶ τὸν 30
 Φρύγα τὰ αὐτὰ ταῦτα ποιῆσαι φασὶ τὸν τῆς παρ'
 Ἑλλήσποντον ἄρχοντα Φρυγίας. ὡς δὲ παρήσθοντο
 τῶν φευγόντων καὶ καταλαμβανόντων αὐτούς, πυ-
 θόμενοι τὸ γιγνόμενον ἐφευγον δὴ καὶ αὐτοὶ ἀνά
 κράτος. τὸν δὲ τῶν Καππαδοκῶν βασιλέα καὶ τὸν 31
 τῶν Ἀραβίων ἔτι ἐγγυὲς ὄντας καὶ ὑποστάντας ἀθω-
 ρακίστους κατακαίνουσιν οἱ Ἴρκάνιοι. τὸ δὲ πλεῖ-
 στον ἦν τῶν ἀποθάνοντων Ἀσσυρίων καὶ Ἀραβίων·
 ἐν γὰρ τῇ αὐτῶν ὄντες χώρα ἀσυντονώτατα πρὸς
 τὴν πορείαν εἶχον. οἱ μὲν δὴ Μῆδοι καὶ Ἴρκάνιοι, 32
 οἷα δὴ εἰκός κρατοῦντας, ταῦτα ἐποιοῦν διώκον-
 τες. ὁ δὲ Κῦρος τοὺς παρ' ἑαυτῷ ἰππέας καταλει-
 φθέντας περιελαύνειν ἐκέλευε τὸ στρατόπεδον, καὶ
 εἰ τινὰς σὺν ὀπλοῖς ἴδοιεν ἐξιόντας, κατακαίνειν·
 τοῖς δ' ὑπομένουσιν ἐκήρυξεν, ὅποσοι τῶν πολε-
 μίων στρατιωτῶν ἦσαν ἰππεῖς ἢ πελτασταὶ ἢ τοξό-

- ται, ἀποφέρειν τὰ ὄπλα συνδεδεμένα, τοὺς δὲ ἵππους ἐπὶ ταῖς σκηναῖς καταλείπειν· ὅστις δὲ ταῦτα μὴ ποιήσοι, αὐτίκα τῆς κεφαλῆς στερήσεται· τὰς δὲ κοπίδας προχείρους ἔχοντες ἐν τάξει περιέστασαν.
- 33 οἱ μὲν δὲ τὰ ὄπλα ἔχοντες ἐρύπιον, ἀποφέροντες εἰς ἓν χωρίον ὅποι ἐκέλευε· καὶ ταῦτα μὲν οἷς ἐπέταξεν ἔκαον.
- 34 Ὁ δὲ Κῦρος ἐνενόησεν ὅτι ἦλθον μὲν οὔτε σῖτα οὔτε ποτὰ ἔχοντες, ἄνευ δὲ τούτων οὔτε στρατεύεσθαι δυνατὸν οὔτ' ἄλλο ποιεῖν οὐδέν. σκοπῶν δ' ὅπως ἂν κάλλιστα καὶ τάχιστα ταῦτα γένοιτο, ἐνθυμεῖται ὅτι ἀνάγκη πᾶσι τοῖς στρατευομένοις εἶναι τινα ὄψω καὶ σκηνῆς μελήσει καὶ ὅπως τὰπιτήθεια παρεσκευασμένα τοῖς στρατιώταις εἰσιούσιν ἔσται.
- 35 καὶ τοίνυν ἔγνω ὅτι τούτους εἰκὸς μάλιστα πάντων ἐν τῷ στρατοπέδῳ νῦν κατειληφθαι ἦν διὰ τὸ ἀμφὶ συσκευασίαν ἔχειν· ἐκήρυξε δὴ παρεῖναι τοὺς ἐπιτρόπους πάντας· εἰ δέ που μὴ εἶη ἐπίτροπος, τὸν πρεσβύτατον ἀπὸ σκηνῆς· τῷ δὲ ἀπειθοῦντι πάντα τὰ χαλεπὰ ἀνεῖπεν. οἱ δὲ ὀρώντες καὶ τοὺς δεσπότης πειθομένους ταχὺ ἐπείθοντο. ἐπεὶ δὲ παρεγένοντο, πρῶτον μὲν ἐκέλευε καθίζεσθαι αὐτῶν ὅσοις ἔστι πλέον ἢ δυοῖν μηνοῖν ἐν τῇ σκηνῇ τὰπιτήθεια.
- 36 ἐπεὶ δὲ τούτους εἶδεν, αὐτίς ἐκέλευεν ὅσοις 37 μηνὸς ἦν· ἐν τούτῳ σχεδὸν πάντες ἐκαθίζοντο. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἔμαθεν, εἶπεν ὧδε αὐτοῖς· Ἄγετέ νυν, ἔφη, ὦ ἄνδρες, εἰ τινες ὑμῶν τὰ μὲν κακὰ μισεῖτε, μαλακοῦ δὲ τινος παρ' ἡμῶν βούλοισθ' ἂν τυγχάνειν, ἐπιμελήθητε προθύμως ὅπως διπλάσια ἐν τῇ σκηνῇ ἐκάστη σῖτα καὶ ποτὰ παρεσκευασμένα ἢ ἢ τοῖς δεσπότηταις καὶ τοῖς οἰκέταις καθ' ἡμέραν ἐποιεῖτε· καὶ τᾶλλα δὲ πάντα ὅποσα καλὴν δαῖτα παρέξει ἔτοιμα

ποιείτε, ὡς αὐτίκα μάλα παρέσονται ὁπότεροι ἂν
 κρατῶσι, καὶ ἀξιώσουσιν ἑκπλεῶ ἔχειν πάντα τὰπι-
 τήδεια. εὖ οὖν ἴστε ὅτι συμφέροι ἂν ὑμῖν ἀμέμ-
 πτως δέχεσθαι τοὺς ἄνδρας. οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἀκού- 38
 σαντες πολλῇ σπουδῇ τὰ παρηγγελμένα ἔπραττον·
 ὁ δὲ συγκαλέσας τοὺς ταξιάρχους ἔλεξε τοιάδε.
 Ἄνδρες φίλοι, γινώσκω μὲν ὅτι νῦν ἔξεστιν ἡμῖν
 προτέροις ἀπόντων τῶν συμμάχων ἀρίστου τυχεῖν
 καὶ τοῖς μάλιστα ἐσπουδασμένοις καὶ σίτοις καὶ πο-
 τοῖς χρῆσθαι· ἀλλ' οὐ μοι δοκεῖ τοῦτ' ἂν τὸ ἄρι-
 στον πλέον ὠφελῆσαι ἡμᾶς ἢ τὸ τῶν συμμάχων ἐπι-
 μελεῖς φανῆναι, οὐδ' ἂν αὕτη ἢ εὐωχία ἰσχυροτέ-
 ρους τοσοῦτον ποιῆσαι ὅσον εἰ δυναίμεθα τοὺς
 συμμάχους προθύμους ποιεῖσθαι. εἰ δὲ τῶν νῦν 39
 διωκόντων καὶ κατακαινόντων τοὺς ἡμετέρους πο-
 λεμίους καὶ μαχομένων, εἴ τις ἐναντιοῦται, τούτων
 δόξομεν οὕτως ἀμελεῖν ὥστε καὶ πρὶν εἰδέναι πῶς
 πράττουσιν ἠριστηκότες φαίνεσθαι, ὅπως μὴ αἰσχροὶ
 μὲν φανούμεθα, ἀσθενεῖς δ' ἐσόμεθα συμμάχων ἀπο-
 ροῦντες. τὸ δὲ τῶν κινδυνευόντων καὶ πονούντων
 ἐπιμεληθῆναι ὅπως εἰσιόντες τὰπιτήδεια ἔξουσιν,
 αὕτη ἂν ἡμᾶς ἢ θοοίνῃ πλείω εὐφράνειεν, ὡς ἐγώ
 φημι, ἢ τὸ παραχρηῖμα τῇ γαστρὶ χαρίσασθαι. ἐννοή- 40
 σατε δ', ἔφη, ὡς εἰ μὴδ' ἐκείνους αἰσχυντέον ἦν,
 οὐδ' ὡς ἡμῖν νῦν προσήκει οὔτε πλησμονῆς πω οὔτε
 μέθης· οὐ γάρ πω διαπέπρακται ἡμῖν ἂ βουλόμεθα,
 ἀλλ' αὖ τὰ πάντα νῦν ἀκμάζει ἐπιμελείας θεόμενα.
 ἔχομεν γὰρ ἐν τῷ στρατοπέδῳ πολεμίους πολλαπλα-
 σίους ἡμῶν αὐτῶν, καὶ τούτους λελυμένους· οὓς καὶ
 φυλάττεσθαι ἴσως ἔτι προσήκει καὶ φυλάττειν, ὅπως
 ὦσι καὶ οἱ ποιήσοντες ἡμῖν τὰπιτήδεια· ἔτι δ' οἱ ἰπ-
 πεῖς ἡμῖν ἄπεισι, φροντίδα παρέχοντες ποῦ εἰσι· καὶ

- 41 ἔλθωσιν, εἰ παραμενοῦσιν. ὥστ', ὧ ἄνδρες, νῦν μοι
δοκεῖ τοιοῦτον σίτον ἡμᾶς προσφέρεισθαι δεῖν καὶ
τοιοῦτον ποτὸν ὁποῖον ἂν τι συμφορώτατον εἴη πρὸς
- 42 τὸ μῆτε ὑπνου μῆτε ἀφροσύνης ἐμπίμπλασθαι. ἔτι
δὲ καὶ χρήματα πολλὰ ἐστὶν ἐν τῷ στρατοπέδῳ, καὶ
οὐκ ἄγνοῶ ὅτι δυνατὸν ἡμῖν κοινῶν ὄντων τοῖς συγ-
κατειληφόσι νοσφίσασθαι ὁπόσα ἂν βουλώμεθα· ἀλλ'
οὐ μοι δοκεῖ τὸ λαβεῖν κερδαλεώτερον εἶναι τοῦ δι-
καίου φαινομένους ἐκείνους τούτῳ πειραῖσθαι ἔτι
- 43 μᾶλλον ποιεῖν ἢ νῦν ἀσπάζεσθαι ἡμᾶς. δοκεῖ δ' ἔμοιγ',
ἔφη, καὶ τὸ νείμαι τὰ χρήματα, ἐπειδὴν ἔλθωσι, Μή-
δοις καὶ Ῥομανίοις καὶ Τιγρᾶνῃ ἐπιτρέψαι· καὶ ἦν τι
μείον ἡμῖν δάσωνται, κέρδος ἡγεῖσθαι· διὰ γὰρ τὰ
- 44 κέρδη ἥδιον ἡμῖν παραμενοῦσι. τὸ μὲν γὰρ νῦν
πλεονεκτῆσαι ὀλιγοχρόνιον ἂν ἡμῖν τὸν πλοῦτον πα-
ράσχοι· τὸ δὲ ταῦτα προεμένους ἐκεῖνα κτήσασθαι
ὅθεν ὁ πλοῦτος φύεται, τοῦτο, ὡς ἐγὼ δοκῶ, ἀεναώ-
τερον ἡμῖν δύναται ἂν τὸν ὄλβον καὶ πᾶσι τοῖς ἡμετέ-
ροις παρέχειν. οἶμαι δ', ἔφη, καὶ οἴκοι ἡμᾶς τούτου
- 45 ἕνεκα ἀσκεῖν καὶ γαστρὸς κρείττους εἶναι καὶ κερ-
δέων ἀκαίρων, ἵν', εἰ ποτε δέοι, δυναίμεθα αὐτοῖς
συμφόρως χρῆσθαι· ποῦ δ' ἂν ἐν μείζοσι τῶν νῦν
παρόντων ἐπιδειξαίμεθ' ἂν τὴν παιδείαν ἐγὼ μὲν οὐχ
- 46 ὀρῶ. ὁ μὲν οὕτως εἶπε. συνείπε δ' αὐτῷ Ἰστα-
σπας ἀνὴρ Πέρσης τῶν ὁμοτίμων ὧδε· Δεινὸν γὰρ
τᾶν εἶη, ὦ Κύρε, εἰ ἐν θήρᾳ μὲν πολλάκις ἄσιτοι
καρτεροῦμεν, ὅπως θηρίον τι ὑποχείριον ποιησώ-
μεθα καὶ μάλα μικροῦ ἰσως ἄξιον· ὄλβον δὲ ὅλον
πειρώμενοι θηρᾶν εἰ ἐμποδῶν τι ποιησαίμεθα γενέ-
σθαι ἡμῖν ἢ τῶν μὲν κακῶν ἀνθρώπων ἄρχει, τοῖς
δ' ἀγαθοῖς πείθεται, οὐκ ἂν πρόποντα ἡμῖν δοκοῦ-
- 47 μεν ποιεῖν. ὁ μὲν οὖν Ἰστασπας οὕτως εἶπεν· οἱ

δ' ἄλλοι πάντες ταῦτα συνήνουν. ὁ δὲ Κῦρος εἶπεν, Ἄγε δὴ, ἔφη, ἐπειδὴ ὁμονοοῦμεν ταῦτα, πέμψατε ἀπὸ λόχου ἕκαστος πέντε ἄνδρας τῶν σπουδαιοτάτων· οὗτοι δὲ περιούτους, τοὺς μὲν ἀνὴρ ὀρῶσι πορσύνοντας τάπιτήδεια, ἐπαινούντων· οὓς δ' ἂν ἀμελοῦντας, κολαζόντων ἀφειδέστερον ἢ ὡς δεσπότηαι. οὗτοι μὲν δὴ ταῦτα ἐποίουν.

Τῶν δὲ Μήδων τινὲς ἤδη, οἱ μὲν ἀμάξας προ-III. ωρήμενας καταλαβόντες καὶ ἀποστρέψαντες προσήλαννον μεστὰς ὧν δεῖται στρατιά, οἱ δὲ καὶ ἀρμαμάξας γυναικῶν τῶν βελτίστων τῶν μὲν γνησίῳν, τῶν δὲ καὶ παλλακίδων διὰ τὸ κάλλος συμπεριεργομένων, ταύτας εἰληφότες προσῆγον. πάντες γὰρ 2 ἔτι καὶ νῦν οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν στρατευόμενοι ἔχοντες τὰ πλείστου ἄξια στρατεύονται, λέγοντες ὅτι μᾶλλον μάχονται ἂν εἰ τὰ φίλτατα παρείη· τούτοις γὰρ φασιν ἀνάγκη εἶναι προθύμως ἀλέξειν. ἴσως μὲν οὖν οὕτως ἔχει, ἴσως δὲ καὶ ποιοῦσιν αὐτὰ τῇ ἡδονῇ χαριζόμενοι.

Ὁ δὲ Κῦρος θεωρῶν τὰ τῶν Μήδων ἔργα καὶ 3 Ἐρκακίων ὥσπερ κατεμέμφετο καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, εἰ οἱ ἄλλοι τοῦτον τὸν χρόνον ἀκμάζειν τε μᾶλλον ἑαυτῶν ἐδόκουν καὶ προσκταῖσθαι τι, αὐτοὶ δ' ἐν ἀργοτέρῃ χώρᾳ ὑπομένειν. καὶ γὰρ δὴ οἱ ἀπάγοντες καὶ ἀποδεικνύντες Κύρῳ ἂ ἦγον πάλιν ἀπήλαννον, μεταδιώκοντες τοὺς ἄλλους· ταῦτα γὰρ σφίσις ἐφασαν τετάχθαι ποιεῖν ὑπὸ τῶν ἀρχόντων. δακνόμενος δὴ ὁ Κῦρος ἐπὶ τούτοις ταῦτα μὲν ὁμῶς κατεχώριζε· συνεκάλει δὲ πάλιν τοὺς ταξίαρχους, καὶ στὰς ὅπου αὐτοῦ ἐμελλον ἀκούσεσθαι τὰ βουλευόμενα λέγει τάδε.

Ὅτι μὲν, ὦ ἄνδρες φίλοι, εἰ κατάσχοιμεν τὰ νῦν 4

προφαινόμενα, μεγάλα μὲν ἂν ἅπασι Πέρσαις ἀγαθὰ
 γένοιτο, μέγιστα δ' ἂν εἰκότως ἡμῖν δι' ὧν πρᾶτ-
 τεται, πάντες οἶμαι γινώσχετε. ὅπως δ' ἂν αὐτῶν
 ἡμεῖς κύριοι γιγνοίμεθα, μὴ αὐτάρκεις ὄντες κτή-
 σασθαι αὐτά, εἰ μὴ ἔσται οἰκείον ἱππικὸν Πέρσαις
 5 τοῦτο ἐγὼ οὐκέτι ὄρω. ἐννοεῖτε γὰρ δὴ, ἔφη· ἔχο-
 μεν ἡμεῖς οἱ Πέρσαι ὅπλα οἷς δοκοῦμεν τρέπεσθαι
 τοὺς πολεμίους ὁμόσε ἰόντες· καὶ δὴ τρεπόμενοι ποί-
 ους ἱππέας ἢ τοξότας ἢ πελταστὰς ἢ ἀκοντιστάς ἄνευ
 ἵππων ὄντες δυναίμεθ' ἂν φεύγοντας ἢ λαβεῖν ἢ
 κατακανεῖν; τίνες δ' ἂν φοβοῖντο ἡμᾶς προσιόντες
 κακοῦν ἢ τοξόται ἢ ἀκοντισταὶ ἢ ἱππεῖς, εὖ εἰδότες
 ὅτι οὐδεὶς αὐτοῖς κίνδυνος ὑφ' ἡμῶν κακόν τι πα-
 6 θεῖν μᾶλλον ἢ ὑπὸ τῶν πεφυκότων δένδρων; εἰ δ'
 οὕτω ταῦτ' ἔχει, εὐδήλον ὅτι οἱ νῦν παρόντες ἡμῖν
 ἱππεῖς νομίζουσι πάντα τὰ ὑποχείρια γινόμενα ἑαυ-
 τῶν εἶναι οὐχ ἥττον ἢ ἡμέτερα, ἴσως δὲ νῆ Δία καὶ
 7 μᾶλλον. νῦν μὲν οὖν οὕτω ταῦτ' ἔχει κατ' ἀνάγκη-
 ν. εἰ δ' ἡμεῖς ἱππικὸν κησαίμεθα μὴ χειρόν τού-
 των, οὐ πάσιν ἡμῖν καταφανὲς ὅτι τοὺς τ' ἂν πολε-
 μίους δυναίμεθα καὶ ἄνευ τούτων ποιεῖν ὅσα περ νῦν
 σὺν τούτοις, τούτους τε ἔχοιμεν ἂν τότε μετριώτε-
 ρον πρὸς ἡμᾶς φρονοῦντας; ὁπότε γὰρ παρεῖναι καὶ
 ἀπιέναι βούλοιντο, ἥττον ἂν ἡμῖν μέλοι· καὶ γὰρ ἂν
 8 ἄνευ τούτων ἀρκοῦμεν ἡμῖν αὐτοῖς. εἶεν· ταῦτα μὲν
 δὴ οἶμαι οὐδεὶς ἂν ἀντιγνωμονήσειε μὴ οὐχὶ τὸ πᾶν
 διαφέρειν Περσῶν γενέσθαι οἰκείον ἱππικόν· ἀλλ'
 ἐκεῖνο ἴσως ἐννοεῖτε πῶς ἂν τοῦτο γένοιτο. ἄρ' οὖν
 σκεψώμεθα, εἰ βουλοίμεθα καθιστάναι ἱππικόν, τί
 9 ἡμῖν ὑπάρχει καὶ τίνας ἐνδεῖ; οὐκοῦν ἵπποι μὲν οὗ-
 τοι πολλοὶ ἐν τῷ στρατοπέδῳ κατειλημμένοι καὶ χα-
 λινοὶ οἷς πείθονται καὶ τᾶλλα ὅσα δεῖ ἵπποις ἔχουσι

χρῆσθαι. ἀλλὰ μὴν καὶ οἷς γε δεῖ ἄνδρα ἱππέα χρῆ-
 σθαι ἔχομεν, θώρακας μὲν ἐρύματα τῶν σωμάτων,
 παλτὰ δὲ οἷς καὶ μεθιέντες καὶ ἔχοντες χρῶμεθ' ἄν.
 τί δὴ τὸ λοιπόν; δῆλον ὅτι ἀνδρῶν δεῖ. οὐκοῦν 10
 τοῦτο μάλιστα ἔχομεν· οὐδὲν γὰρ οὕτως ἡμέτερόν
 ἔστιν ὡς ἡμεῖς ἡμῖν αὐτοῖς. ἀλλ' ἐρεῖ τις ἴσως ὅτι
 οὐκ ἐπιστάμεθα. μὰ Δί', οὐδὲ γὰρ τούτων τῶν ἐπι-
 σταμένων νῦν πρὶν μαθεῖν οὐδεὶς ἠπίστατο. ἀλλ'
 εἴποι ἂν τις ὅτι παῖδες ὄντες ἐμάνθανον. καὶ πό- 11
 τερα παῖδές εἰσι φρονιμώτεροι ὥστε μαθεῖν τὰ φρα-
 ζόμενα καὶ δεικνύμενα ἢ ἄνδρες; πότεροι δὲ ἂν
 μάθωσιν ἱκανώτεροι τῷ σώματι ἐκπονεῖν, οἱ παῖδες
 ἢ οἱ ἄνδρες; ἀλλὰ μὴν σχολή γε ἡμῖν μανθάνειν 12
 ὄση οὔτε παισὶν οὔτε ἄλλοις ἀνδράσιν· οὔτε γὰρ
 τοξεύειν ἡμῖν μαθητέον ὥσπερ τοῖς παισὶ· προεπι-
 στάμεθα γὰρ τοῦτο· οὔτε μὴν ἀκοντίζειν· ἐπιστά-
 μεθα γὰρ καὶ τοῦτο· ἀλλ' οὐδὲ μὴν, ὥσπερ τοῖς ἄλλοις
 ἀνδράσι τοῖς μὲν γεωργίαι ἀσχολίαν παρέχουσι, τοῖς
 δὲ τέχναι, τοῖς δὲ ἄλλα οἰκεῖα· ἡμῖν δὲ στρατεύε-
 σθαι οὐ μόνον σχολή, ἀλλὰ καὶ ἀνάγκη. ἀλλὰ μὴν 13
 οὐχ ὥσπερ ἄλλα πολλὰ τῶν πολεμικῶν χαλεπὰ μὲν,
 χρήσιμα δέ· ἱπικὴ δὲ οὐκ ἐν ὁδῷ μὲν ἠδίων ἢ αὐ-
 τοῖν τοῖν ποδοῖν πορεύεσθαι; ἐν δὲ σπουδῇ οὐχ ἠδὺ
 ταχὺ μὲν φίλῳ παραγενέσθαι, εἰ δέοι, ταχὺ δέ, εἴτε
 ἄνδρα εἴτε θῆρα δέοι διώκεσθαι, καταλαβεῖν; ἐκεῖνο
 δὲ οὐχὶ εὐπετέες τὸ ὅτι ἂν δέῃ ὄπλον φέρειν τὸν ἵπ-
 πον τοῦτο συμφέρειν; οὐκ οὐκ ταυτό γ' ἔστιν ἔχειν
 τε καὶ φέρειν. ὅ γε μὴν μάλιστ' ἂν τις φοβηθεῖν, 14
 μὴ εἰ δεήσει ἐφ' ἵππου κινδυνεύειν ἡμᾶς πρότερον
 πρὶν ἀκριβοῦν τὸ ἔργον τοῦτο, κάπειτα μῆτε πεζοὶ
 ἔτι ὤμεν μῆτε πῶ ἵππεῖς ἱκανοί, ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο
 ἀμήχανον· ὅπου γὰρ ἂν βουλῶμεθα, ἐξέσται ἡμῖν

πεξοῖς εὐθύς μάχεσθαι· οὐδὲν γὰρ τῶν πεζικῶν ἀπο-
 15 μαθησόμεθα ἵππεύειν μανθάνοντες. Κῦρος μὲν οὕ-
 τως εἶπε· Χρυσάντας δὲ συναγορεύων αὐτῷ ὧδε
 ἔλεξεν.

Ἄλλ' ἐγὼ μὲν, ἔφη, οὕτως ἐπιθυμῶ ἵππεύειν
 μαθεῖν ὡς νομίζω, ἦν ἵππεὺς γένωμαι, ἄνθρωπος
 16 πτηνὸς γενέσθαι. νῦν μὲν γὰρ ἔγωγε ἀγαπῶ ἦν γ'
 ἐξ ἴσου τῷ θείῳ ὀρμηθεὶς ἀνθρώπων μόνον τῇ κε-
 φαλῇ πρόσχω, κὰν θηρίον παραθέον ἰδὼν δυνα-
 σθῶ διατεινάμενος φθάσαι ὥστε ἀκοντίσαι ἢ τοξεύ-
 σαι πρὶν πάνυ πρόσω αὐτὸ γενέσθαι. ἦν δ' ἵππεὺς
 γένωμαι, δυνήσομαι μὲν ἄνδρα ἐξ ὄψεως μήκους
 καθαιρεῖν· δυνήσομαι δὲ θηρία διώκων τὰ μὲν ἐκ
 χειρὸς παίειν καταλαμβάνων, τὰ δὲ ἀκοντίζειν ὥσπερ
 ἐστηκότα· καὶ γὰρ ἐὰν ἀμφοτέρα ταχέα ἦ, ὅμως ἐὰν
 πλησίον γίγνηται ἀλλήλων, ὥσπερ τὰ ἐστηκότα ἔσται.
 17 ὁ δὲ δὴ μάλιστα δοκῶ ζῶον, ἔφη, ἐξηλωκέναι ἵππο-
 κενταύρους, εἰ ἐγένοντο, ὥστε προβουλεύεσθαι μὲν
 ἀνθρώπου φρονήσει, ταῖς δὲ χερσὶ τὸ δέον παλα-
 μαῖσθαι, ἵππου δὲ τάχος ἔχειν καὶ ἰσχύν, ὥστε τὸ
 μὲν φεῦγον αἶρεῖν, τὸ δ' ὑπομένον ἀνατρέπειν, οὐκ-
 οῦν πάντα κἀγὼ ταῦτα ἵππεὺς γενόμενος συγ-
 18 κομίζομαι πρὸς ἑμαυτόν· προνοεῖν μὲν γε ἔξω πάν-
 τα τῇ ἀνθρωπίνῃ γνώμῃ, ταῖς δὲ χερσὶν ὀπλοφο-
 ρήσω, διώξομαι δὲ τῷ ἵππῳ, τὸν δ' ἐναντίον ἀνα-
 τρέψω τῇ τοῦ ἵππου ῥύμῃ, ἀλλ' οὐ συμπεφυκῶς
 19 δεδησόμεαι ὥσπερ οἱ ἵπποκένταυροι· οὐκοῦν τοῦτό
 γε κρεῖττον ἢ συμπεφυκέναι. τοὺς μὲν γὰρ ἵππο-
 κενταύρους οἶμαι ἔγωγε πολλοῖς μὲν ἀπορεῖν τῶν
 ἀνθρώποις ἠύρημένων ἀγαθῶν ὅπως δεῖ χρῆσθαι,
 πολλοῖς δὲ τῶν ἵπποις πεφυκῶτων ἠδέων πῶς ἀν-
 20 τῶν χρῆ ἀπολαύειν. ἐγὼ δὲ ἦν ἵππεύειν μάθω, ὅταν

μὲν ἐπὶ τοῦ ἵππου γένωμαι, τὰ τοῦ ἵπποκενταύρου
 δῆπουθεν διαπράξομαι· ὅταν δὲ καταβῶ, δειπνήσω
 καὶ ἀμφιέσομαι καὶ καθευδήσω ὡςπερ οἱ ἄλλοι ἄν-
 θρωποι· ὥστε τί ἄλλο ἢ διαιρετὸς ἵπποκένταυρος
 καὶ πάλιν σύνθετος γίγνομαι; ἔτι δ', ἔφη, καὶ τοῖσδε 21
 πλεονεκτήσω τοῦ ἵπποκενταύρου· ὁ μὲν γὰρ δυοῖν
 ὀφθαλμοῖν προεωρᾶτο καὶ δυοῖν ὥτοιπ ἤκουεν· ἐγὼ
 δὲ τέτταρσι μὲν ὀφθαλμοῖς τεκμαροῦμαι, τέτταρσι δὲ
 ὡσὶν αἰσθήσομαι· πολλὰ γὰρ φασὶ καὶ ἵππον ἄν-
 θρώπου τοῖς ὀφθαλμοῖς προορῶντα δηλοῦν, πολλὰ
 δὲ τοῖς ὡσὶν ἀκούοντα σημαίνειν. ἐμὲ μὲν οὖν,
 ἔφη, γράφε τῶν ἵππεύειν ὑπερεπιθυμούντων. Νῆ
 τὸν Δί', ἔφασαν οἱ ἄλλοι πάντες, καὶ ἡμᾶς γε. ἐκ 22
 τούτου δὴ ὁ Κῦρος λέγει, Τί οὖν, ἔφη, ἐπεὶ σφόδρα
 ἡμῖν δοκεῖ ταῦτα, εἰ καὶ νόμον ἡμῖν αὐτοῖς ποιη-
 σαίμεθα αἰσχρὸν εἶναι, οἷς ἂν ἵππους ἐγὼ πορίσω,
 ἦν τις φανῆ περὶ ἡμῶν πορευόμενος, ἦν τε πολλήν
 ἦν τε ὀλίγην ὁδὸν δέη διελθεῖν; ἵνα καὶ παντάπασιν
 ἵπποκενταύρους ἡμᾶς οἴωνται ἄνθρωποι εἶναι. ὁ 23
 μὲν οὕτως ἐπήρητο, οἱ δὲ πάντες συνήνεσαν· ὥστ'
 ἔτι καὶ νῦν ἐξ ἐκείνου χρῶνται Πέρσαι οὕτω, καὶ
 οὐδεὶς ἂν τῶν καλῶν κάγαθῶν ἐκῶν ὀφθεῖη Περ-
 σῶν οὐδαμῆ περὶς ἰών. οἱ μὲν δὴ ἐν τούτοις τοῖς
 λόγοις ἦσαν.

Ἡνίκα δ' ἔξω μέσον ἡμέρας ἐγένετο, προσήλαννον IV.
 μὲν οἱ Μῆδοι ἵππεῖς καὶ Γρκάνιοι, ἵππους τε ἄγρον-
 τες αἰχμαλώτους καὶ ἄνδρας· ὅσοι γὰρ τὰ ὄπλα παρ-
 εδίδοσαν, οὐ κατέκανον· ἐπεὶ δὲ προσήλασαν, πρῶ- 2
 τον μὲν αὐτῶν ἐπυνθάνετο ὁ Κῦρος εἰ σωθεῖεν πάν-
 τες αὐτῶ· ἐπεὶ δὲ τοῦτ' ἔφασαν, ἐκ τούτου ἠρώτα τί
 ἔπραξαν. οἱ δὲ διηγοῦντο ἅ τ' ἐποίησαν καὶ ὡς ἀν- 3
 δρείως ἕκαστα ἐμεγαληγόρουν. ὁ δὲ διήκουέ τε ἠδέως

πάντων ἃ ἐβούλοντο λέγειν· ἔπειτα δὲ καὶ ἐπήνε-
 σεν αὐτοὺς οὕτως· Ἄλλὰ καὶ δῆλοί τοι, ἔφη, ἐστὲ ὅτι
 ἄνδρες ἀγαθοὶ ἐγένεσθε· καὶ γὰρ μείζους φαίνεσθε
 4 καὶ καλλίους καὶ γοργότεροι ἢ πρόσθεν ἰδεῖν. ἐκ δὲ
 τούτου ἐπυνθάνετο ἡδὴ αὐτῶν καὶ ὁπόσῃν ὁδὸν διή-
 λασαν καὶ εἰ οἰκοῖτο ἢ χῶρα. οἱ δ' ἔλεγον ὅτι καὶ
 πολλὴν διελάσειαν καὶ πᾶσα οἰκοῖτο καὶ μεστὴ εἴη
 οἰῶν καὶ αἰγῶν καὶ βοῶν καὶ ἵππων καὶ σίτου καὶ
 5 πάντων ἀγαθῶν. Διοῖν ἄν, ἔφη, ἐπιμελητέον ἡμῖν
 εἴη, ὅπως τε κρείττους ἐσόμεθα τῶν αὐτὰ ἐχόντων
 καὶ ὅπως οὗτοι μενουσῖν· οἰκουμένη μὲν γὰρ χῶρα
 πολλοῦ ἄξιον κτῆμα· ἐρήμη δ' ἀνθρώπων οὔσα ἐρήμη
 6 καὶ τῶν ἀγαθῶν γίννεται. τοὺς μὲν οὖν ἀμυνομέ-
 νους, ἔφη, οἶδα ὅτι κατεκάνετε, ὀρθῶς ποιοῦντες·
 τοῦτο γὰρ μάλιστα σώζει τὴν νίκην· τοὺς δὲ παρα-
 διδόντας αἰχμαλώτους ἠγάγετε· οὓς εἰ ἀφείημεν,
 τοῦτ' αὐτὸ σύμφορον ἄν, ὡς ἐγὼ φημι, ποιήσαιμεν.
 7 πρῶτον μὲν γὰρ νῦν οὐκ ἄν φυλάττεσθαι οὐδὲ φυ-
 λάττειν ἡμᾶς τούτους δέοι, οὐδ' αὖ σιτοποιεῖν τού-
 τοις· οὐ γὰρ λιμῶ γε δήπου κατακανοῦμεν αὐτούς·
 ἔπειτα δὲ τούτους ἀφέντες πλείοσιν αἰχμαλώτοις χρη-
 8 σόμεθα. ἦν γὰρ κρατῶμεν τῆς χῶρας, πάντες ἡμῖν
 οἱ ἐν αὐτῇ οἰκοῦντες αἰχμαλῶτοι ἔσονται· μᾶλλον δὲ
 τούτους ζῶντας ἰδόντες καὶ ἀφεθέντας μενουσῖν οἱ
 ἄλλοι καὶ πείθεσθαι αἰρήσονται μᾶλλον ἢ μάχεσθαι.
 ἐγὼ μὲν οὖν οὕτω γιγνώσκω· εἰ δ' ἄλλο τις ὄρᾳ ἄμει-
 9 νον, λεγέτω. οἱ δὲ ἀκούσαντες συνήνουν ταῦτα ποι-
 εῖν. οὕτω δὴ ὁ Κῦρος καλέσας τοὺς αἰχμαλώτους
 10 λέγει τοιάδε· Ἄνδρες, ἔφη, νῦν τε ὅτι ἐπέιθεσθε τὰς
 ψυχὰς περιεποιήσασθε, τοῦ τε λοιποῦ, ἦν οὕτω
 ποιῆτε, οὐδ' ὅτιοῦν κακὸν ἔσται ὑμῖν ἀλλ' ἢ οὐχ ὁ
 αὐτὸς ἄρξει ὑμῶν ὅσπερ καὶ πρότερον· οἰκήσετε δὲ

τὰς αὐτὰς οἰκίας καὶ χώραν τὴν αὐτὴν ἐργάσεσθε καὶ
 γυναιξὶ ταῖς αὐταῖς συνοικήσετε καὶ παίδων τῶν ὑμε-
 τέρων ἄρξετε ὥσπερ νῦν· ἡμῖν μέντοι οὐ μαχεσθε
 οὐδὲ ἄλλῳ οὐδενί· ἡνίκα δ' ἂν τις ὑμᾶς ἀδικῆ, ἡμεῖς 11
 ὑπὲρ ὑμῶν μαχοῦμεθα. ὅπως δὲ μηδ' ἐπαγγέλλη μη-
 δεις ὑμῖν στρατεύειν, τὰ ὄπλα πρὸς ἡμᾶς κομίζατε·
 καὶ τοῖς μὲν κομίζουσιν ἔσται εἰρήνη καὶ ἃ λέγομεν
 ἀδόλως· ὁπόσοι δ' ἂν τὰ πολεμικὰ μὴ ἀποφέρωσιν
 ὄπλα, ἐπὶ τούτους ἡμεῖς καὶ δὴ στρατευσόμεθα. εἰάν 12
 δέ τις ὑμῶν καὶ ἰὼν ὡς ἡμᾶς εὐνοικῶς καὶ πράττων
 τι καὶ διδάσκων φαίνεται, τοῦτον ἡμεῖς ὡς εὐεργέ-
 την καὶ φίλον, οὐχ ὡς δοῦλον περιέψομεν. ταῦτα
 οὖν, ἔφη, αὐτοὶ τε ἴστε καὶ τοῖς ἄλλοις διαγγέλλετε.
 ἦν δ' ἄρα, ἔφη, ὑμῶν βουλομένων ταῦτα μὴ πεί- 13
 θωνταί τινες, ἐπὶ τούτους ἡμᾶς ἄγετε, ὅπως ὑμεῖς
 ἐκείνων, μὴ ὑμεῖς ὑπ' ἐκείνων ἄρχησθε. ὁ μὲν δὴ
 ταῦτ' εἶπεν· οἱ δὲ προσεκύουν τε καὶ ὑπισχυοῦντο
 ταῦτα ποιήσειν.

Ἐπεὶ δ' ἐκείνοι ᾤχοντο, ὁ Κῦρος εἶπεν, Ὡρα δὴ, V.
 ᾧ Μῆδοι καὶ Ἀρμένιοι, δειπνεῖν πᾶσιν ἡμῖν· παρε-
 σκεύασται δὲ ὑμῖν τὰπιτήδεια ὡς ἡμεῖς βέλτιστα
 ἐδυνάμεθα. ἀλλ' ἴτε καὶ ἡμῖν πέμπετε τοῦ πεποιη-
 μένου σίτου τὸν ἡμισυν· ἱκανὸς δὲ ἀμφοτέροις πε-
 ποιῆται ὄψον δὲ μὴ πέμπετε μηδὲ πειεῖν· ἱκανὰ γὰρ
 ἔχομεν παρ' ἡμῖν αὐτοῖς παρεσκευασμένα. καὶ ὑμεῖς 2
 δέ, ᾧ Τρκάνιοι, ἔφη, διάγετε αὐτούς ἐπὶ τὰς σκηνάς,
 τοὺς μὲν ἄρχοντας ἐπὶ τὰς μεγίστας, γιννώσκετε δέ,
 τοὺς δ' ἄλλους ὡς ἂν δοκῆ κάλλιστα ἔχειν· καὶ αὐ-
 τοὶ δὲ δειπνεῖτε ὅπουπερ ἦδιστον ὑμῖν· σῶ μὲν γὰρ
 ὑμῖν καὶ ἀκέραιοι αἱ σκηναί· παρεσκευάσται δὲ καὶ
 ἐνθάδε ὥσπερ καὶ τούτοις. καὶ τοῦτο δὲ ἴστε ἀμφο- 3
 τεροὶ ὅτι τὰ μὲν ἔξω ὑμῖν ἡμεῖς νυκτοφυλακήσομεν,

τὰ δ' ἐν ταῖς σκηναῖς αὐτοὶ ὄρατε καὶ τὰ ὄπλα εὖ τί-
 4 θεσθε· οἱ γὰρ ἐν ταῖς σκηναῖς οὐπω φίλοι ἡμῖν. οἱ
 μὲν δὴ Μῆδοι καὶ οἱ ἀμφὶ Τυγράνην ἐλοῦντο, καὶ, ἦν
 γὰρ παρεσκευασμένα, ἱμάτια μεταλαβόντες ἐδεί-
 πνουν, καὶ οἱ ἵπποι αὐτοῖς εἶχον τάπιτήδεια· καὶ τοῖς
 Πέρσαις δὲ ἔπεμπον τῶν ἄρτων τοὺς ἡμίσις· ὄψον
 δὲ οὐκ ἔπεμπον οὐδ' οἶνον, οἰόμενοι ἔχειν τοὺς ἀμφὶ
 Κῦρον, ὅτι ἔφη ἄφθονα ταῦτα ἔχειν. ὁ δὲ Κῦρος
 ταῦτα ἔλεγεν ὄψον μὲν τὸν λιμὸν, πιεῖν δ' ἀπὸ τοῦ
 5 παραρρέοντος ποταμοῦ. ὁ μὲν οὖν Κῦρος δειπνίσας
 τοὺς Πέρσας, ἐπεὶ συνεσκότασε, κατὰ πεμπάδας καὶ
 κατὰ δεκάδας πολλοὺς αὐτῶν διέπεμψε καὶ ἐκέλευσε
 κύκλῳ τοῦ στρατοπέδου κρυπτεύειν, νομίζων ἅμα
 μὲν φυλακὴν ἔσσεσθαι, ἂν τις ἔξωθεν προσίη, ἅμα
 δέ, ἂν τις ἔξω φέρων χρήματα ἀποδιδράσκη, ἀλώσε-
 σθαι αὐτόν· καὶ ἐγένετο οὕτω· πολλοὶ μὲν γὰρ ἀπε-
 6 δίδρασκον, πολλοὶ δὲ ἐάλωσαν. ὁ δὲ Κῦρος τὰ μὲν
 χρήματα τοὺς λαβόντας εἶα ἔχειν, τοὺς δὲ ἀνθρώ-
 πους ἀποσφάζει ἐκέλευσεν· ὥστε τοῦ λοιποῦ οὐδὲ
 βουλόμενος ἂν ἦυρες θάδιως τὸν νύκτωρ πορευό-
 7 μενον. οἱ μὲν δὴ Πέρσαι οὕτω διηγόν· οἱ δὲ Μῆ-
 δοὶ κατ' ἔπεινον καὶ εὐωχοῦντο καὶ ἠύλοῦντο καὶ
 πάσης εὐθυμίας ἐνεπίμπλαντο· πολλὰ γὰρ καὶ τὰ
 τοιαῦτα ἦλθον, ὥστε μὴ ἀπορεῖν ἔργου τοὺς ἐργη-
 γοροτάς.

8 Ὁ δὲ Κναξάρης ὁ τῶν Μήδων βασιλεὺς τὴν μὲν
 νύκτα ἢ ἐξηλθεν ὁ Κῦρος αὐτός τε ἐμεθύσκετο μεθ'
 ὧνπερ ἐσκήνου ὡς ἐπ' εὐτυχία, καὶ τοὺς ἄλλους δὲ
 Μήδους ᾤετο παρεῖναι ἐν τῷ στρατοπέδῳ πλὴν ὀλί-
 γων, ἀκούων θόρυβον πολὺν· οἱ γὰρ οἰκείται τῶν
 Μήδων, ἅτε τῶν δεσποτῶν ἀπελθόντων, ἀνειμένως
 ἔπεινον καὶ ἔθορύβουν, ἄλλως τε καὶ ἐκ τοῦ Ἄστυ-

ρίου στρατεύματος και οἶνον και ἄλλα πολλὰ εἰλη-
 φότες. ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, και ἐπὶ θύρας οὐδεὶς 9
 ἦκε πλὴν οἵπερ και συνεδείπνου, και τὸ στρατοπέ-
 δου ἦκουε κενὸν εἶναι τῶν Μήδων και τῶν ἱππέων,
 και ἑώρα, ἐπειδὴ ἐξῆλθεν, οὕτως ἔχοντα, ἐνταῦθα
 δὴ ἐβρομοῦτό τε τῷ Κύρῳ και τοῖς Μήδοις τῷ κατα-
 λιπόντας αὐτὸν ἔρημον οἴχεσθαι, και εὐθύς, ὥσπερ
 λέγεται ὠμὸς εἶναι και ἀγνώμων, τῶν παρόντων κε-
 λεύει τινὰ λαβόντα τοὺς ἑαυτοῦ ἱππέας πορεύεσθαι
 ὡς τάχιστα ἐπὶ τὸ ἀμφὶ Κῦρον στρατεύμα και λέγειν
 τάδε. "Ωμιην μὲν ἔργαγε, οὐδ' ἂν σέ, ὦ Κῦρε, περὶ 10
 ἐμοῦ οὕτως ἀπρονοήτως βουλευσαί, εἰ δὲ Κῦρος οὕτω
 γιννώσκει, οὐκ ἂν ὑμᾶς, ὦ Μῆδοι, ἐθελῆσαι οὕτως
 ἔρημον ἐμὲ καταλιπεῖν. και νῦν, ἂν μὲν Κῦρος βού-
 ληται, εἰ δὲ μή, ὑμεῖς τὴν ταχίστην πάρεστε. ταῦτα 11
 δὴ ἐπέστειλεν. ὁ δὲ ταττόμενος πορεύεσθαι ἔφη, Καὶ
 πῶς, ὦ δέσποτα, ἐγὼ εὐρήσω ἐκείνους; "Οπη δὲ Κῦ-
 ρος, ἔφη, και οἱ σὺν αὐτῷ ἔφ' οὓς ἐπορεύοντο. "Οτι
 νῆ Δί', ἔφη, ἀκούω ἀφεστηκότας τῶν πολεμίων Τρ-
 κανίους τινὰς και ἐλθόντας δεῦρο οἴχεσθαι ἡγουμέ-
 νους αὐτῷ. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κυμαξάρης πολὺ 12
 μᾶλλον ἔτι τῷ Κύρῳ ὠργίζετο τῷ μηδ' εἰπεῖν αὐτῷ
 ταῦτα, και πολλῇ σπουδῇ μᾶλλον ἔπεμπεν ἐπὶ τοὺς
 Μήδους, ὡς ψιλώσων αὐτόν, και ἰσχυρότερον ἔτι
 ἢ πρόσθεν τοῖς Μήδοις ἀπειλῶν ἀπεκάλει, και τῷ
 πεμπομένῳ δὲ ἠπέλλει, εἰ μὴ ἰσχυρῶς ταῦτα ἀπαγ-
 γέλλοι.

Ὁ μὲν δὴ πεμπόμενος ἐπορεύετο ἔχων τοὺς ἑαυ- 13
 τοῦ ἱππέας ὡς ἑκατόν, ἀνιῶμενος ὅτι οὐ και αὐτὸς
 τότε ἐπορεύθη μετα τοῦ Κῦρον. ἐν δὲ τῇ ὁδῷ πο-
 ρευόμενοι διασχισθέντες τρίβῳ τινὶ ἐπλανῶντο, και
 οὐ πρόσθεν ἀφίκοντο ἐπὶ τὸ φίλιον στρατεύμα πρὶν

- ἐντυχόντες ἀποχωροῦσί τισι τῶν Ἀσσυρίων ἠνάγκα-
 σαν αὐτοὺς ἡγεῖσθαι· καὶ οὕτως ἀφικνοῦνται τὰ πυρὰ
 14 κατιδόντες ἀμφὶ μέσας πῶς νύκτας. ἐπεὶ δ' ἐγέ-
 νοντο πρὸς τῷ στρατοπέδῳ, οἱ φύλακες, ὥσπερ εἰ-
 ρημένον ἦν ὑπὸ Κυροῦ, οὐκ εἰσαφῆκαν αὐτοὺς πρὸ
 ἡμέρας. ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ὑπέφαινε, πρῶτον μὲν τοὺς
 μάγους καλέσας ὁ Κύρος τὰ τοῖς θεοῖς νομιζόμενα
 ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ἀγαθοῖς ἐξαιρεῖσθαι ἐκέλευε. καὶ
 15 οἱ μὲν ἀμφὶ ταῦτα εἶχον· ὁ δὲ συγκαλέσας τοὺς ὁμο-
 τίμους εἶπεν, "Ἄνδρες, ὁ μὲν θεὸς προφαίνει πολλὰ
 κἀγαθὰ· ἡμεῖς δὲ οἱ Πέρσαι ἐν τῷ παρόντι ὀλίγοι
 ἐσμὲν ὡς ἐγκρατεῖς εἶναι αὐτῶν. εἴτε γὰρ ὀπόσα ἂν
 προσεργασώμεθα, μὴ φυλάξομεν, πάλιν ταῦτα ἀλ-
 λότρια ἔσται· εἴτε καταλείψομέν τινὰς ἡμῶν αὐτῶν
 φύλακας ἐπὶ τοῖς ἐφ' ἡμῖν γιγνομένοις, ἀντίκα οὐ-
 16 δεμίαν ἰσχὺν ἔχοντες ἀναφανούμεθα. δοκεῖ οὖν μοι
 ὡς τάχιστα λέναι τινὰ ὑμῶν εἰς Πέρσας καὶ διδά-
 σκειν ἅπερ ἐγὼ λέγω, καὶ κελεύειν ὡς τάχιστα πέμ-
 πειν στρατεύμα, εἴπερ ἐπιθυμοῦσι Πέρσαι τὴν ἀρ-
 χὴν τῆς Ἀσίας αὐτοῖς καὶ τὴν κάρπωσιν γενέσθαι.
 17 Ἰθὶ μὲν οὖν σύ, ἔφη, ὁ πρεσβύτατος, καὶ λὼν ταῦτα
 λέγε, καὶ ὅτι οὓς ἂν πέμπωσι στρατιώτας, ἐπειδὰν
 ἔλθωσι παρ' ἐμέ, ἐμοὶ μελήσει περὶ τροφῆς αὐτοῖς.
 ἂ δ' ἔχομεν ἡμεῖς, ὄρας μὲν αὐτά, κρύπτε δὲ τού-
 των μηδέν, ὅτι δὲ τούτων ἐγὼ πέμπω εἰς Πέρσας
 καλῶς καὶ νομίμως ποιοίην ἂν τὰ μὲν πρὸς τοὺς
 θεοὺς τὸν πατέρα ἑρώτα, τὰ δὲ πρὸς τὸ κοινὸν τὰς
 ἀρχάς. πεμπάντων δὲ καὶ ὀπτῆρας ὧν πράττομεν
 καὶ φραστῆρας ὧν ἐρωτῶμεν. καὶ σύ μὲν, ἔφη, συ-
 σκευάζου καὶ τὸν λόχον προπομπὸν ἄγε.
 18 Ἐκ τούτου δὲ καὶ τοὺς Μήδους ἐκάλει, καὶ ἅμα
 ὁ παρὰ τοῦ Κναξάρου ἄγγελος παρίσταται, καὶ ἐν

παῖσι τὴν τε πρὸς Κῦρον ὀργὴν καὶ τὰς πρὸς Μή-
 δους ἀπειλὰς αὐτοῦ ἔλεγε· καὶ τέλος εἶπεν ὅτι ἀπιέ-
 ναι Μήδους κελεύει, καὶ εἰ Κῦρος μένειν βούλεται.
 οἱ μὲν οὖν Μῆδοι ἀκούσαντες τοῦ ἀγγέλου ἐσίγη- 19
 σαν, ἀποροῦντες μὲν πῶς χρὴ καλοῦντος ἀπειθεῖν,
 φοβούμενοι δὲ πῶς χρὴ ἀπειλοῦντι ὑπακοῦσαι, ἄλλως
 τε καὶ εἰδότες τὴν ὀμότητα αὐτοῦ. ὁ δὲ Κῦρος εἶπεν, 20
 Ἄλλ' ἐγὼ, ὧ ἄγγελέ τε καὶ Μῆδοι, οὐδέν, ἔφη, θαυ-
 μάξω εἰ Κναζάρης, πολλοὺς μὲν πολεμίους τότε ἰδὼν,
 ἡμᾶς δὲ οὐκ εἰδὼς ὅτι πράττομεν, ὄκνεϊ περὶ ἡμῶν
 καὶ περὶ αὐτοῦ· ἐπειδὴν δὲ αἰσθηται πολλοὺς μὲν
 τῶν πολεμίων ἀπολωλότας, πάντας δὲ ἀπεληλα-
 μένους, πρῶτον μὲν παύσεται φοβούμενος, ἔπειτα
 γνώσεται, ὅτι οὐ νῦν ἔρημος γίνεται, ἦνίκα οἱ φίλοι
 αὐτοῦ τοὺς ἐκείνου ἐχθροὺς ἀπολλύασιν. ἀλλὰ μὴν 21
 μέμψεώς γε πῶς ἐσμεν ἄξιοι, εὖ τε ποιοῦντες ἐκεῖ-
 νον καὶ οὐδὲ ταῦτα αὐτοματίσαντες; ἀλλ' ἐγὼ μὲν
 ἐκεῖνον πείσας ἔασαι με λαβόντα ὑμᾶς ἐξελεῖν τάδε
 ποιῶ· ὑμεῖς δὲ οὐχ ὡς ἐπιθυμοῦντες τῆς ἐξόδου
 ἠρωτήσατε εἰ ἐξιίτε καὶ νῦν δευρο ἦκατε, ἀλλ' ὑπ'
 ἐκείνου κελευσθέντες ἐξιέναι ὅτω ὑμῶν μὴ ἀχθομέ-
 νῳ εἴη. καὶ ἡ ὀργὴ οὖν αὕτη σάφ' οἶδα ὑπό τε τῶν
 ἀγαθῶν πεπανθήσεται καὶ σὺν τῷ φόβῳ λήγοντι
 ἄπεισι. νῦν μὲν οὖν, ἔφη, σύ τε, ὧ ἄγγελε, ἀνά- 22
 παυσαι, ἐπεὶ καὶ πεπόνηκας, ἡμεῖς τε, ὧ Πέρσαι,
 ἐπεὶ προσδεχόμεθα πολεμίους ἦτοι μαχουμένους γε
 ἢ πεισομένους παρέσεσθαι, ταχθῶμεν ὡς κάλλιστα·
 οὕτω γὰρ ὄρωμένους εἰκὸς πλέον προανύειν ὧν
 χρήσομεν. σὺ δ', ἔφη, ὁ τῶν Ἰρκανίων ἄρχων, ὑπό-
 μεινον προστάξας τοῖς ἡγεμόσι τῶν σῶν στρατιωτῶν
 ἐξοπλίξειν αὐτούς. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ποιήσας ὁ Ἰρκα- 23
 νιος προσῆλθε, λέγει ὁ Κῦρος, Ἐγὼ δέ, ἔφη, ὧ Ἰρ-

- κάνιε, ἡδομαι αἰσθανόμενος ὅτι οὐ μόνον φιλίαν ἐπι-
 δεικνύμενος πάρει, ἀλλὰ καὶ σύνεσιν φαίνει μοι
 ἔχειν. καὶ νῦν ὅτι συμφέρει ἡμῖν ταῦτ' ἀδηλον· ἐμοί
 τε γὰρ πολέμιοι Ἀσσύριοι σοί τε νῦν ἐχθιόνες εἰσιν
- 24 ἢ ἐμοί· οὕτως οὖν ἡμῖν ἀμφοτέρωσιν βουλευτέον ὅπως
 τῶν μὲν νῦν παρόντων μηδεὶς ἀποστατήσῃ ἡμῖν
 συμμάχων, ἄλλους δέ, ἐὰν δυνώμεθα, προσληψό-
 μεθα. τοῦ δὲ Μήδου ἤκουες ἀποκαλοῦντος τοὺς ἱπ-
 πέας· εἰ δ' οὗτοι ἀπίασιν, ἡμεῖς μόνοι οἱ πεζοὶ με-
- 25 νοῦμεν. οὕτως οὖν δεῖ ποιεῖν ἐμὲ καὶ σὲ ὅπως ὁ ἀπο-
 καλῶν οὗτος καὶ αὐτὸς μένειν παρ' ἡμῖν βουλήσεται.
 σὺ μὲν οὖν εὐρῶν σκηνὴν δὸς αὐτῷ ὅπου κάλλιστα
 διάξει πάντα τὰ δέοντα ἔχων· ἐγὼ δ' αὖ πειράσομαι
 αὐτῷ ἔργον τι προστάξαι ὅπερ αὐτὸς ἡδίων πράξει ἢ
 ἄπεισι· καὶ διαλέγου δὲ αὐτῷ ὅποσα ἐλπίς γενέσθαι
 ἀγαθὰ πᾶσι τοῖς φίλοις, ἣν ταῦτ' εὖ γένηται· ποιή-
 σας μέντοι αὐτὰ ἤκε πάλιν παρ' ἐμέ.
- 26 Ὁ μὲν δὴ Ἐρκάνιος τὸν Μῆδον ᾤχετο ἄγων ἐπὶ
 σκηνὴν· ὁ δ' εἰς Πέρσας ἰὼν παρῆν συνεσκευασμέ-
 νος· ὁ δὲ Κῦρος αὐτῷ ἐπέστελλε πρὸς μὲν Πέρσας
 λέγειν ἅ καὶ πρόσθεν ἐν τῷ λόγῳ δεδηλωται, Κυα-
 ξάρῃ δὲ ἀποδοῦναι τὰ γράμματα. ἀναγνῶναι δέ σοι
 καὶ τὰ ἐπιστελλόμενα, ἔφη, βούλομαι, ἵνα εἰδῶς
 αὐτὰ ὁμολογῆς, ἐὰν τί σε πρὸς ταῦτα ἐρωτᾷ. ἐνῆν
 δὲ ἐν τῇ ἐπιστολῇ τάδε.
- 27 Κῦρος Κυαξάρῃ χαίρειν. ἡμεῖς σε οὔτε ἔρημον
 κατελίπομεν· οὐδεὶς γάρ, ὅταν ἐχθρῶν κρατῇ, τότε
 φίλων ἔρημος γίγνεται· οὐδὲ μὴν ἀποχωροῦντές γέ
 σε οἴομεθα ἐν κινδύνῳ καθιστάναι· ἀλλὰ ὅσῳ πλέον
 ἀπέχομεν, τοσοῦτ' ἄλλοιό σοι τὴν ἀσφάλειαν ποιεῖν
- 28 νομίζομεν· οὐ γὰρ οἱ ἐγγύτατα τῶν φίλων καθήμενοι
 μάλιστα τοῖς φίλοις τὴν ἀσφάλειαν παρέχουσιν, ἀλλ'

οἱ τοὺς ἐχθροὺς μῆκιστον ἀπελαύνοντες μᾶλλον τοὺς φίλους ἐν ἀκινδύνῳ καθιστᾶσι. σκέψαι δὲ οἷῳ ὄντι 29 μοι περὶ σὲ οἷος ἂν περὶ ἐμὲ ἔπειτά μοι μέμψαι. ἐγὼ μὲν γέ σοι ἤγαγον συμμαχούς, οὐχ ὅσους σὺ ἔπεισας, ἀλλ' ὅπόσους ἐγὼ πλείστους ἐδυναμην· σὺ δέ μοι ἔδωκας μὲν ἐν τῇ φιλίᾳ ὄντι ὅσους πείσαι δυνασθεῖν· νῦν δ' ἐν τῇ πολεμίᾳ ὄντος οὐ τὸν θέλοντα ἀλλὰ πάντα ἀποκαλεῖς. καὶ γὰρ οὖν τότε μὲν ὦμην 30 ἀμφοτέροις ὑμῶν χάριν ὀφείλειν· νῦν δὲ σὺ μ' ἀναγκάζεις σοῦ μὲν ἐπιλαθέσθαι, τοῖς δὲ ἀκολουθήσασιν πειρᾶσθαι πᾶσαν τὴν χάριν ἀποδιδόναι. οὐ μέντοι 31 ἔγωγε σοὶ ὅμοιος δύναμαι γενέσθαι, ἀλλὰ καὶ νῦν πέμπων ἐπὶ στρατεύματι εἰς Πέρσας ἐπιστέλλω, ὅπόσοι ἂν ἴωσιν ὡς ἐμέ, ἦν τι σὺ αὐτῶν δέη πρὶν ἡμᾶς ἔλθειν, σοὶ ὑπάρχειν, οὐχ ὅπως ἂν ἐφέλωσιν, ἀλλ' ὅπως ἂν σὺ βούλησθαι αὐτοῖς. συμβουλεύω δέ 32 σοὶ καίπερ νεώτερος ἂν μὴ ἀφαιρεῖσθαι ἂν δῶς, ἵνα μὴ σοὶ ἀντὶ χαρίτων ἐχθραὶ ὀφείλωνται, μηδ' ὄντινα βούλει πρὸς σὲ ταχὺ ἔλθειν, ἀπειλοῦντα μεταπέμπεσθαι, μηδὲ φάσκοντα ἔρημον εἶναι ἅμα πολλοῖς ἀπειλεῖν, ἵνα μὴ διδάσκησιν αὐτοὺς σοῦ μὴ φροντίζειν. ἡμεῖς δὲ πειρασόμεθα παρεῖναι, ὅταν τάχιστα δια- 33 πραξώμεθα ἢ σοὶ τ' ἂν καὶ ἡμῶν νομίζομεν πραχθέντα κοινὰ γενέσθαι ἀγαθὰ. ἔρρωσο.

Ταύτην αὐτῷ ἀπόδος καὶ ὅ,τι ἂν σε τούτων ἐρω- 34 τᾶ, ἢ γέγραπται σύμφαθι. καὶ γὰρ ἐγὼ ἐπιστέλλω σοὶ περὶ Περσῶν ἢπερ γέγραπται. τούτῳ μὲν οὕτως εἶπε, καὶ δοὺς τὴν ἐπιστολὴν ἀπέπεμπε, προσεντειλάμενος οὕτω σπεύδειν ὥσπερ οἶδεν ὅτι συμφέρει ταχὺ παρεῖναι.

Ἐκ τούτου δὲ ἐώρα μὲν ἐξωπλισμένους ἤδη πάν- 35 τας καὶ τοὺς Μήδους καὶ τοὺς Ἰρκαλίους καὶ τοὺς

- ἀμφὶ Τιγράνην· καὶ οἱ Πέρσαι ἐξωπλισμένοι ἦσαν·
 ἤδη δέ τινες πλησιόχωροι καὶ ἵππους ἀπήγον καὶ
 36 ὄπλα ἀπέφερον. ὁ δὲ τὰ μὲν παλὰ ὄπουπερ τοὺς
 πρόσθεν καταβάλλειν ἐκέλευσε, καὶ ἔκαον οἷς τοῦτο
 ἔργον ἦν ὀποσῶν μὴ αὐτοὶ ἐδέοντο· τοὺς δ' ἵππους
 ἐκέλευε φυλάττειν μένοντας τοὺς ἀγαρόντας ἕως ἄν
 τις σημήνη αὐτοῖς· τοὺς δ' ἄρχοντας τῶν ἱππέων καὶ
 Ἵρακείων καλέσας τάδε ἔλεξεν.
- 37 Ἄνδρες φίλοι τε καὶ σύμμαχοι, μὴ θαυμάζετε ὅτι
 πολλάκις ὑμᾶς συγκαλῶ· καινὰ γὰρ ἡμῖν ὄντα τὰ
 παρόντα πολλὰ αὐτῶν ἐστὶν ἀσύντακτα· ἃ δ' ἄν
 ἀσύντακτα ἦ, ἀνάγκη ταῦτα πλεῖστα πράγματα πα-
 38 ρέχειν, ἕως ἄν χώραν λάβῃ. καὶ νῦν ἐστὶ μὲν ἡμῖν
 πολλὰ τὰ αἰχμάλωτα χρήματα, καὶ ἄνδρες ἐπ' αὐτοῖς·
 διὰ δὲ τὸ μήτε ἡμᾶς εἰδέναι ποῖα τούτων ἐκάστου
 ἐστὶν ἡμῶν, μήτε τούτους εἰδέναι ὅστις ἐκάστῳ
 αὐτῶν δεσπότης, περαίνοντας μὲν δὴ τὰ δέοντα οὐ
 πάνυ ἐστὶν ὁρᾶν αὐτῶν πολλοὺς, ἀποροῦντας δὲ ὅτι
 39 χρὴ ποιεῖν σχεδὸν πάντας· ὥς οὖν μὴ οὕτως ἔχη,
 διορίσατε αὐτά· καὶ ὅστις μὲν ἔλαβε σκηνὴν ἔχουσαν
 ἱκανὰ καὶ σῖτα καὶ ποτὰ καὶ τοὺς ὑπηρετήσοντας καὶ
 στρωμνὴν καὶ ἐσθῆτα καὶ τᾶλλα οἷς οἰκεῖται σκηνὴ
 καλῶς στρατιωτικῆ, ἐνταῦθα μὲν οὐδὲν ἄλλο δεῖ
 προσγενέσθαι ἢ τὸν λαβόντα εἰδέναι ὅτι τούτων ὡς
 οἰκείων ἐπιμέλεσθαι δεῖ· ὅστις δ' εἰς ἐνδεόμενά του
 κατεσκήνησε, τούτοις ὑμεῖς σκεψάμενοι τὸ ἔλλειπον
 40 ἐκπλήσατε, πολλὰ δὲ καὶ τὰ περιττὰ οἶδ' ὅτι ἐστὶ·
 πλείω γὰρ ἅπαντα ἢ κατὰ τὸ ἡμέτερον πλῆθος εἶ-
 χον οἱ πολέμιοι. ἦλθον δὲ πρὸς ἐμὲ καὶ χρημάτων
 ταμίαι, οἳ τε τοῦ Ἀσσυρίων βασιλέως καὶ ἄλλων
 δυναστῶν, οἳ ἔλεγον ὅτι χρυσίου εἶη παρὰ σφίσι
 41 ἐπίσημον, δασμούς τινας λέγοντες. καὶ ταῦτα οὖν

κηρύττετε πάντα ἀποφερῖν πρὸς ὑμᾶς ὅπου ἂν καθ-
 ἕξησθε· καὶ φόβον ἐπιτίθεσθε τῷ μὴ ποιοῦντι τὰ
 παραγγελλόμενα· ὑμεῖς δὲ διάδοτε λαβόντες ἰππεῖ
 μὲν τὸ διπλοῦν, πεζῷ δὲ τὸ ἄπλοῦν, ἵνα ἔχητε, ἦν
 τινος προσδέησθε, καὶ ὅτου ὠνήσεσθε. τὴν δ' ἀγο- 42
 ρὰν τὴν οὖσαν ἐν τῷ στρατοπέδῳ κηρυξάτω μὲν
 ἦδη, ἔφη, μὴ ἀδικεῖν μηδένα, πωλεῖν δὲ τοὺς καπή-
 λους ὅτι ἔχει ἕκαστος πράσιμον, καὶ ταῦτα διαθε-
 μένους ἄλλα ἄγειν, ὅπως οἰκῆται ἡμῖν τὸ στρατό-
 πεδον. ταῦτα μὲν ἐκήρυττον εὐθύς. οἱ δὲ Μῆδοι 43
 καὶ Ἰρκάνιοι εἶπον ᾧδε· Καὶ πῶς ἂν, ἔφασαν, ἡμεῖς
 ἄνευ σοῦ καὶ τῶν σῶν διανέμοιμεν ταῦτα; ὁ δ' αὖ 44
 Κῦρος πρὸς τοῦτον τὸν λόγον ᾧδε προσηνέχθη· Ἡ
 γὰρ οὕτως, ἔφη, ᾧ ἄνδρες, γιννώσκετε ὡς ὅτι ἂν
 δέη πραχθῆναι, ἐπὶ πᾶσι πάντας ἡμᾶς δεήσει παρ-
 εῖναι, καὶ οὔτε ἐγὼ ἀρκέσω πράττων τι πρὸ ὑμῶν
 ὅτι ἂν δέη, οὔτε ὑμεῖς πρὸ ἡμῶν; καὶ πῶς ἂν ἄλλως
 πλείω μὲν πράγματα ἔχοιμεν, μείω δὲ διαπραττοί-
 μεθα ἢ οὕτως; ἀλλ', ὀρᾶτε, ἔφη, [ὑμεῖς]· ἡμεῖς μὲν 45
 γὰρ διεφυλάξαμέν τε ὑμῖν τάδε, καὶ ὑμεῖς ἡμῖν πι-
 στεύετε καλῶς διαπεφυλάχθαι· ὑμεῖς δέ γ' αὖ δια-
 νείματε, καὶ ἡμεῖς πιστεύσομεν ὑμῖν καλῶς διανε-
 νεμηκέναι. καὶ ἄλλο δέ τι αὖ ἡμεῖς πειρασόμεθα 46
 κοινὸν ἀγαθὸν πράττειν. ὀρᾶτε γὰρ δὴ, ἔφη, νυνὶ
 πρῶτον ἵπποι ὅσοι ἡμῖν πάρεισιν, οἱ δὲ προσάγου-
 νται· τούτους οὖν εἰ μὲν ἐάσομεν ἀναμβάτους, ὠφε-
 λήσουσι μὲν οὐδὲν ἡμᾶς, πράγματα δὲ παρέξουσιν
 ἐπιμέλεσθαι· ἦν δ' ἰππέας ἐπ' αὐτοὺς καταστήσωμεν,
 ἅμα πραγμάτων τε ἀπαλλαξόμεθα καὶ ἰσχὺν ἡμῖν αὐ-
 τοῖς προσθησόμεθα. εἰ μὲν οὖν ἄλλους ἔχετε οἷστι- 47
 σιν ἂν δοίητε αὐτούς, μεθ' ὧν ἂν καὶ κινδυνεύοιτε
 ἦδιον, εἴ τι δέοι, ἢ μεθ' ἡμῶν, ἐκείνοις δίδοτε· εἰ

μέντοι ἡμᾶς ἂν βούλοισθε παραστάτας μάλιστα ἔχειν,
 48 ἡμῖν αὐτοὺς δότε. καὶ γὰρ νῦν ὅτε ἄνευ ἡμῶν προσε-
 λάσαντες ἐκινδυνεύετε, πολὺν μὲν φόβον ἡμῖν παρ-
 εἶχετε ἢ μή τι πάθῃτε, μάλα δὲ αἰσχύνεσθαι ἡμᾶς
 ἐποίησατε ὅτι οὐ παρημέμην ὅπουπερ ὑμεῖς· ἦν δὲ
 49 λάβωμεν τοὺς ἵππους, ἐψόμεθα ὑμῖν. καὶ μὲν δο-
 κῶμεν ὠφελεῖν πλεον ἐπ' αὐτῶν συναγωνιζόμενοι,
 οὕτω προθυμίας οὐδὲν ἐλλείψομεν· ἦν δὲ πεζοὶ γε-
 νόμενοι δοκῶμεν καιριωτέρως ἂν παρεῖναι, τὸ κατα-
 βῆναι ἐν μέσῳ καὶ εὐθύς πεζοὶ ὑμῖν παρεσόμεθα·
 τοὺς δ' ἵππους μηχανησόμεθα οἷς ἂν παραδοίημεν.
 50 ὁ μὲν οὕτως ἔλεξεν· οἱ δὲ ἀπεκρίναντο. Ἄλλ' ἡμεῖς
 μὲν, ὧ Κῦρε, οὐτ' ἄνδρας ἔχομεν οὐς ἀναβιβάσαι-
 μεν ἂν ἐπὶ τούτους τοὺς ἵππους, οὐτ' εἰ εἶχομεν, σοῦ
 ταῦτα βουλομένου ἄλλο ἂν ἀντὶ τούτων ἠρούμεθα.
 καὶ νῦν, ἔφασαν, τούτους λαβῶν ποιεῖ ὅπως ἄρι-
 51 στὸν σοι δοκεῖ εἶναι. Ἄλλὰ δέχομαί τε, ἔφη, καὶ
 ἀγαθῇ τύχῃ ἡμεῖς τε ἵππεῖς γενοίμεθα καὶ ὑμεῖς διέ-
 λοιτε τὰ κοινά. πρῶτον μὲν οὖν τοῖς θεοῖς, ἔφη,
 ἐξαιρεῖτε ὅ,τι ἂν οἱ μάγοι ἐξηγῶνται· ἔπειτα δὲ καὶ
 Κναξάρῃ ἐκλέξασθε ὅποι' ἂν οἴησθε αὐτῷ μάλιστα
 52 χαρίζεσθαι. καὶ οἱ γελᾶσαντες εἶπον ὅτι γυναῖκας
 ἐξαιρετέον εἶη. Γυναϊκάς τε τοίνυν ἐξαιρεῖτε, ἔφη,
 καὶ ὅ,τι ἄλλο ἂν δοκῇ ὑμῖν. ἐπειδὴν δ' ἐκείνῳ ἐξέ-
 λητε, τοὺς ἐμοί, ὧ Ἰρκαίνιοι, ἐθελουσίους τούτους
 ἐπισπομένους ἀμέμπτους πάντως ποιεῖτε εἰς δύναμιν.
 53 ὑμεῖς δ' αὖ, ὧ Μῆδοι, τοὺς πρώτους συμμάχους
 γενομένους τιμᾶτε τούτους, ὅπως εὖ βεβουλευσθαι
 ἠγήσωνται ἡμῖν φίλοι γενόμενοι. νείματε δὲ πάντων
 τὸ μέρος καὶ τῷ παρὰ Κναξάρου ἦκοντι αὐτῷ τε καὶ
 τοῖς μετ' αὐτοῦ· καὶ συνδιαμένειν δὲ παρακαλεῖτε,
 ὡς ἐμοὶ τούτου συνδοκοῦντος· ἵνα καὶ Κναξάρῃ μάλ-

λον εἰδὼς περὶ ἐκάστου ἀπαγγείλη τὰ ὄντα. Πέρσαις 54
 δ', ἔφη, τοῖς μετ' ἐμοῦ, ὅσα ἂν περιττὰ γένηται
 ὑμῶν καλῶς κατεσκευασμένων, ταῦτα ἀρκέσει· καὶ
 γάρ, ἔφη, μάλα πῶς ἡμεῖς οὐκ ἐν χλιδῇ τεθράμ-
 μεθα ἀλλὰ χωριτικῶς, ὥστε ἰσῶς ἂν ἡμῶν καταγε-
 λάσαιτε, εἴ τι σεμνὸν ἡμῖν περιτεθείη, ὥσπερ, ἔφη,
 οἶδ' ὅτι πολὺν ὑμῖν γέλωτα παρέξομεν καὶ ἐπὶ τῶν
 ἵππων καθήμενοι, οἶμαι δ', ἔφη, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς κα-
 ταπίπτοντες.

Ἐκ τούτου οἱ μὲν ἦσαν ἐπὶ τὴν διαίρεσιν, μάλα 55
 ἐπὶ τῷ ἵππικῷ γελῶντες· ὁ δὲ τοὺς ταξιάρχους κα-
 λέσας ἐκέλευσε τοὺς ἵππους λαμβάνειν καὶ τὰ τῶν
 ἵππων σκευή καὶ τοὺς ἵπποκόμους ἀριθμήσαντας λα-
 βεῖν, κληρωσαμένους εἰς τάξιν ἴσους ἐκάστοις. αὐ- 56
 θις δὲ ὁ Κύρος ἀνείπειν ἐκέλευσεν, εἴ τις εἴη ἐν τῷ
 Ἀσσυρίων ἢ Σύρων ἢ Ἀραβίων στρατεύματι ἀνὴρ
 δοῦλος ἢ Μήδων ἢ Περσῶν ἢ Βακτριῶν ἢ Καρῶν ἢ
 Κιλικίων ἢ Ἑλλήνων ἢ ἄλλοθεν ποθεν βεβιασμένος,
 ἐκφαίνεσθαι. οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦ κήρυκος ἄσμε- 57
 νοι πολλοὶ προυφάνησαν· ὁ δ' ἐκλεξάμενος αὐτῶν
 τοὺς τὰ εἶδη βελτίστους ἔλεγεν ὅτι ἐλευθέρους αὐ-
 τοὺς ὄντας δεήσει ὄπλα ὑποφέρειν ἂν αὐτοῖς δι-
 δῶσι· τὰ δ' ἐπιτήδεια ὅπως ἔχωσιν ἔφη αὐτῷ μελή-
 σειν. καὶ εὐθὺς ἄγων πρὸς τοὺς ταξιάρχους συνέ- 58
 στησεν αὐτούς, καὶ ἐκέλευσε τά τε γέρρα καὶ τὰς
 φιλάς μαχαίρας τούτοις δοῦναι, ὅπως ἔχοντες τοῖς
 ἵπποις ἔπωνται, καὶ τὰπιτήδεια τούτοις ὥσπερ καὶ
 τοῖς μετ' αὐτοῦ Πέρσαις λαμβάνειν, αὐτοὺς δὲ τοὺς
 θώρακας καὶ τὰ ξυστὰ ἔχοντας ἀεὶ ἐπὶ τῶν ἵππων
 ὀχεῖσθαι, καὶ αὐτὸς οὕτω ποιῶν κατήρχεν, ἐπὶ δὲ
 τοὺς πεξοὺς τῶν ὁμοτίμων ἀνθ' αὐτοῦ ἕκαστον καθι-
 στάναι ἄλλον ἄρχοντα τῶν ὁμοτίμων.

VI. Οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ ταῦτα εἶχον. Γωβρύας δ' ἐν τούτῳ παρῆν Ἀσσύριος πρεσβύτης ἀνὴρ ἐφ' ἵππου σὺν ἱππικῇ θεραπείᾳ· εἶχον δὲ πάντες τὰ ἐφίππων ὄπλα. καὶ οἱ μὲν ἐπὶ τῷ τὰ ὄπλα παραλαμβάνειν τεταγμένοι ἐκέλευον παραδιδόναι τὰ ξυστά, ὅπως κατὰκάοιεν ὥσπερ τᾶλλα. ὁ δὲ Γωβρύας εἶπεν ὅτι Κῦρον πρῶτον βούλοιοτο ἰδεῖν· καὶ οἱ ὑπηρέται τοὺς μὲν ἄλλους ἱππέας αὐτοῦ κατέλιπον, τὸν δὲ Γωβρύ-
 2 αν ἄγουσι πρὸς τὸν Κῦρον. ὁ δ' ὡς εἶδε τὸν Κῦρον, ἔλεξεν, ὦ δέσποτα, ἐγὼ εἰμι τὸ μὲν γένος Ἀσσύριος· ἔχω δὲ καὶ τεῖχος ἰσχυρὸν καὶ χώρας ἐπάρχῳ πολλῆς· καὶ ἵππον ἔχω δισχιλίαν τριακοσίαν, ἣν τῷ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεῖ παρειχόμεν καὶ φίλος ἦν ἐκείνῳ ὡς μάλιστα· ἐπεὶ δὲ ἐκείνος μὲν τέθνηκεν ὑφ' ὑμῶν ἀνὴρ ἀγαθὸς ὢν, ὁ δὲ πατὴρ ὁ ἐκείνου τὴν ἀρχὴν ἔχει ἐχθιστος ὢν ἐμοί, ἦκω πρὸς σὲ καὶ ἰκέτης προσπίπτω καὶ δίδωμί σοι ἑμᾶντὸν δοῦλον καὶ σύμμαχον, σὲ δὲ τιμωρὸν αἰτοῦμαι ἐμοὶ γενέσθαι· καὶ παῖδα οὕτως ὡς δυνατόν σε ποιοῦμαι· ἅπαις δ' εἰμί
 3 ἀρρένων παίδων. ὅς γάρ ἦν μοι μόνος καὶ καλὸς ἀγαθός, ὦ δέσποτα, καὶ ἐμὲ φιλῶν καὶ τιμῶν ὥσπερ ἂν εὐδαίμονα πατέρα παῖς τιμῶν τιθείη, τοῦτον ὁ νῦν βασιλεὺς οὗτος καλέσαντος τοῦ τότε βασιλέως, πατρὸς δὲ τοῦ νῦν, ὡς δῶσοντος τὴν θυγατέρα τῷ ἐμῷ παιδί, ἐγὼ μὲν ἀπεπεμψάμην μέγα φρονῶν ὅτι δῆθεν τῆς βασιλέως θυγατρὸς ὀψοίμην τὸν ἐμὸν υἱὸν γαμέτην, ὁ δὲ νῦν βασιλεὺς εἰς θήραν αὐτὸν παρακαλέσας καὶ ἀνελὼς αὐτῷ θηρᾶν ἀνὰ κράτος, ὡς πολὺν κρείττων αὐτοῦ ἱππεὺς ἠγούμενος εἶναι, ὁ μὲν ὡς φίλῳ συνεθήρα, φανείσης δὲ ἄρκτου διώκοντες ἀμφοτέρω, ὁ μὲν νῦν ἄρχων οὗτος ἀκοντίσας ἤμαρτεν, ὡς μήποτε ὄφελεν, ὁ δ' ἐμὸς πατὴρ

βαλών, οὐδὲν δέον, καταβάλλει τὴν ἄρκτον. καὶ 4
 τότε μὲν δὴ ἀνιαθεὶς ἄρ' οὗτος κατέσχευεν ὑπὸ σκό-
 του τὸν φθόνου· ὡς δὲ πάλιν λέοντος παρατυχόντος
 ὁ μὲν αὖ ἤμαρτεν, οὐδὲν θαυμαστὸν οἶμαι παθῶν,
 ὁ δ' αὖ ἐμὸς παῖς αὐθις τυχῶν κατειργάσατό τε τὸν
 λέοντα καὶ εἶπεν, Ἄρα βέβληκα δις ἐφεξῆς καὶ κατα-
 βέβληκα θῆρα ἑκατεράκις, ἐν τούτῳ δὴ οὐκέτι κατ-
 ἰσχει ὁ ἀνόσιος τὸν φθόνου, ἀλλ' αἰχμὴν παρὰ τι-
 νος τῶν ἐπομένων ἀρπάσας, παίσας εἰς τὰ στέρνα
 τὸν μόνον μοι καὶ φίλον παῖδα ἀφείλετο τὴν ψυχὴν.
 καὶ γὰρ μὲν ὁ τάλας νεκρὸν ἀντὶ νυμφίου ἐκομισάμην 5
 καὶ ἔθαψα τηλικούτος ὢν ἄρτι γενειάσκοντα τὸν
 ἄριστον παῖδα τὸν ἀγαπητόν· ὁ δὲ κατακανὼν ὥσ-
 περ ἐχθρὸν ἀπολέσας οὔτε μεταμελόμενος πώποτε
 φανερὸς ἐγένετο οὔτε ἀντὶ τοῦ κακοῦ ἔργου τιμῆς
 τινος ἠξίωσε τὸν κατὰ γῆς. ὅ γε μὴν πατήρ αὐτοῦ
 καὶ συνώκτισέ με καὶ δῆλος ἦν συναχθόμενός μοι τῇ
 συμφορᾷ. ἐγὼ οὖν, εἰ μὲν ἐξῆ ἐκεῖνος, οὐκ ἂν ποτε 6
 ἦλθον πρὸς σὲ ἐπὶ τῷ ἐκείνου κακῷ· πολλὰ γὰρ φι-
 λικὰ ἔπαθον ὑπ' ἐκείνου καὶ ὑπηρέτησα ἐκείνῳ· ἐπεὶ
 δ' εἰς τὸν τοῦ ἐμοῦ παιδὸς φονεὰ ἡ ἀρχὴ περιήκει,
 οὐκ ἂν ποτε τούτῳ ἐγὼ δυναίμην εὖνους γενέσθαι,
 οὐδὲ οὗτος ἐμὲ εὖ οἶδ' ὅτι φίλον ἂν ποτε ἠγήσαιτο.
 οἶδε γὰρ ὡς ἐγὼ πρὸς αὐτὸν ἔχω καὶ ὡς πρόσθεν
 παιδρῶς βιοτεύων νῦν διάκειμαι, ἔρημος ὢν καὶ διὰ
 πένθους τὸ γῆρας διάγων. εἰ οὖν σύ με δέχει καὶ 7
 ἐλπίδα τινὰ λάβοιμι τῷ φίλῳ παιδί τιμωρίας ἂν τι-
 νος μετὰ σοῦ τυχεῖν, καὶ ἀνηβῆσαι ἂν πάλιν δοκῶ
 μοι καὶ οὔτε ζῶν ἂν ἔτι αἰσχυνοίμην οὔτε ἀποθνή-
 σκων ἀνιώμενος ἂν τελευτᾶν δοκῶ. ὁ μὲν οὕτως 8
 εἶπε· Κυρὸς δ' ἀπεκρίνατο, Ἄλλ' ἦνπερ, ὦ Γωβρύα,
 καὶ φρονῶν φαίνῃ ὅσαπερ λέγεις πρὸς ἡμᾶς, δέχο-

- μαί τε Ικέτην σε καὶ τιμωρήσειν σοι τοῦ παιδὸς σὺν θεοῖς ὑπισχνουμαι. λέξον δέ μοι, ἔφη, ἕάν σοι ταῦτα ποιῶμεν καὶ τὰ τείχη σε ἔχειν ἐῶμεν καὶ τὴν χώραν καὶ τὰ ὄπλα καὶ τὴν δύναμιν ἤνπερ πρόσθεν εἶ-
 9 χες, σὺ ἡμῖν τί ἀντι. τούτων ὑπηρετήσεις; ὁ δὲ εἶπε, Τὰ μὲν τείχη, ὅταν ἔλθῃς, οἰκόν σοι παρέξω· δασμὸν δὲ τῆς χώρας ὅνπερ ἔφερον ἐκείνῳ σοὶ ἀποιίσω καὶ ὅποι ἂν στρατεύῃ, συστρατεύσομαι τὴν ἐκ τῆς χώρας δύναμιν ἔχων. ἔστι δέ μοι, ἔφη, καὶ θυγάτηρ παρθένος ἀγαπητὴ γάμου ἤδη ὠραία, ἣν ἐγὼ πρόσθεν μὲν ᾤμην τῷ νῦν βασιλεύοντι γυναικα τρέφειν· νῦν δὲ αὐτὴ τέ μοι ἢ θυγάτηρ πολλὰ γοωμένη Ικέτευσε μὴ δοῦναι αὐτὴν τῷ τοῦ ἀδελφοῦ φονεῖ, ἐγὼ τε ὡσαύτως γιγνώσκω. νῦν δέ σοι δίδωμι βουλευσασθαι καὶ περὶ ταύτης οὕτως ὥσπερ ἂν καὶ ἐγὼ
 10 βουλευῶν περὶ σὲ φαίνωμαι. οὕτω δὴ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἐπὶ τούτοις, ἔφη, ἐγὼ ἀληθευομένοις δίδωμι σοὶ τὴν ἐμὴν καὶ λαμβάνω τὴν σὴν δεξιάν· θεοὶ δ' ἡμῖν μάρτυρες ἔστων. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐπράχθη, ἀπιέναι τε κελεύει τὸν Γωβρύαν ἔχοντα τὰ ὄπλα καὶ ἐπήρετο πόση τις ὁδὸς ὡς αὐτὸν εἶη, ὡς ἦξων. ὁ δ' ἔλεγεν, Ἦν αὔριον ἔης πρῶ, τῇ ἑτέρᾳ ἂν ἀυλίξιο παρ' ἡμῖν.
 11 Οὕτω δὴ οὗτος μὲν ᾤχετο ἡγεμόνα καταλιπών. οἱ δὲ Μῆδοι παρῆσαν, ἃ μὲν οἱ μάγοι ἔφασαν τοῖς θεοῖς ἐξελεῖν, ἀποδόντες τοῖς μάγοις, Κύρω δ' ἐξηρηκότες τὴν καλλίστην σκηνὴν καὶ τὴν Σουσίδα γυναῖκα, ἣ καλλίστη δὴ λέγεται ἐν τῇ Ἀσίᾳ γυνὴ γενέσθαι, καὶ μουσουργούς δὲ δύο τὰς κρατίστας, δεύτερον δὲ Κυαξάρῃ τὰ δεύτερα· τοιαῦτα δὲ ἄλλα ὧν ἐδέοντο ἑαυτοῖς ἐκπληρώσαντες, ὡς μηθενὸς δεόμενοι
 12 στρατεύονται· πάντα γὰρ ἦν πολλά. προσέλαβον

δὲ καὶ Ἰσχυρῶν ὧν ἐδέοντο· ἰσόμοιρον δὲ ἐποίησαν καὶ τὸν παρὰ Κναξάρου ἄγγελον· τὰς δὲ περιτὰς σκηναὺς ὅσαι ἦσαν Κύρῳ παρέδωσαν, ὡς τοῖς Πέρσαις γένοιτο. τὸ δὲ νόμισμα ἔφασαν, ἐπειδὴν ἄπαν συλληχθῆ, διαδώσειν καὶ διέδωκαν.

[E.]

Οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἐπραξάν τε καὶ ἔλεξαν. ὁ δὲ Κῦ- I. ρος τὰ μὲν Κναξάρου ἐκέλευσε διαλαβόντας φυλάττειν οὓς ἦδει οἰκειοτάτους αὐτῶ ὄντας· καὶ ὅσα ἐμοὶ δίδοτε, ἠδέως, ἔφη, δέχομαι· χρήσεται δ' αὐτοῖς ὑμῶν ὁ ἀεὶ μάλιστα δεόμενος. φιλόμουσος δὲ τις τῶν Μήδων εἶπε, Καὶ μὴν ἐγώ, ὦ Κῦρε, τῶν μουσουργῶν ἀκούσας ἐσπέρας ὧν σὺ νῦν ἔχεις, ἠδέως ἤκουσά τε κἄν μοι δῶς αὐτῶν μίαν, στρατεύεσθαι ἂν μοι δοκῶ ἥδιον ἢ οἴκοι μένειν. ὁ δὲ Κῦρος εἶπεν, Ἄλλ' ἐγώ, ἔφη, καὶ δίδωμί σοι καὶ χάριν οἶμαι σοι πλείω ἔχειν ὅτι ἐμὲ ἤτησας ἢ σὺ ἐμοὶ ὅτι λαμβάνεις· οὕτως ἐγὼ ὑμῖν διψῶ χαρίζεσθαι. ταύτην μὲν οὖν ἔλαβεν ὁ αἰτήσας.

Καλέσας δὲ ὁ Κῦρος Ἀράσπαν Μῆδον, ὃς ἦν αὐ- 2 τῶ ἐκ παιδὸς ἑταῖρος, ὃ καὶ τὴν στολὴν ἐκδύς ἔδωκε τὴν Μηδικήν, ὅτε παρὰ Ἀστυάγου εἰς Πέρσας ἀπῆει, τοῦτον ἐκέλευσε διαφυλάξαι αὐτῶ τὴν τε γυναῖκα καὶ τὴν σκηνήν· ἦν δὲ αὕτη ἡ γυνὴ τοῦ Ἀβραδάτου 3 τοῦ Σουσίου· ὅτε δὲ ἠλίσκετο τὸ τῶν Ἀσσυρίων στρατόπεδον, ὁ ἀνὴρ αὐτῆς οὐκ ἔτυχεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ ὧν, ἀλλὰ πρὸς τὸν τῶν Βακτριῶν βασιλέα πρεσβεύων ὄχητο· ἐπεμψε δὲ αὐτὸν ὁ Ἀσσύριος περὶ

συμμαχίας· ξένος γὰρ ὢν ἐτύγχανε τῷ τῶν Βακτρι-
 ὦν βασιλεῖ· ταύτην οὖν ἐκέλευσεν ὁ Κῦρος διαφυ-
 4 λάττειν τὸν Ἀράσπαν, ἕως ἂν αὐτὸς λάβῃ. κελευό-
 μενος δὲ ὁ Ἀράσπας ἐπήρето, Ἐόρακας δ', ἔφη, ὦ
 Κῦρε, τὴν γυναῖκα, ἣν με κελεύεις φυλάττειν; Μὰ
 Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, οὐκ ἔγωγε. Ἄλλ' ἐγώ, ἔφη, ἠνίκα
 ἐξηροῦμέν σοι αὐτήν· καὶ δῆτα, ὅτε μὲν εἰσῆλθομεν
 εἰς τὴν σκηνὴν αὐτῆς, τὸ πρῶτον οὐ διέγνωμεν
 αὐτήν· χαμαὶ τε γὰρ ἐκάθητο καὶ αἱ θεράπαινοι
 πᾶσαι περὶ αὐτήν· καὶ τοίνυν ὁμοίαν ταῖς δούλαις
 εἶχε τὴν ἐσθῆτα· ἐπεὶ δὲ γινῶναι βουλόμενοι ποία
 εἶη ἡ δέσποινα πᾶσας περιεβλέψαμεν, ταχὺ καὶ
 5 ἡμένη κεκαλυμμένη τε καὶ εἰς γῆν ὄρωσα. ὡς δὲ
 ἀναστῆναι αὐτήν ἐκελεύσαμεν, συνανέστησαν μὲν
 αὐτῇ ἅπασαι αἱ ἀμφ' αὐτήν, διήνεγκε δ' ἐνταῦθα
 πρῶτον μὲν τῷ μεγέθει, ἔπειτα δὲ καὶ τῇ ἀρετῇ καὶ
 τῇ εὐσχημοσύνῃ καίπερ ἐν ταπεινῷ σχήματι ἐστηκυῖα.
 δῆλα δ' ἦν αὐτῇ καὶ τὰ δάκρυα στάζοντα, τὰ μὲν
 κατὰ τῶν πέπλων, τὰ δὲ καὶ ἐπὶ τοὺς πόδας. ὡς
 δ' ἡμῶν ὁ γεραίτερος εἶπε Θάρρει, ὦ γύναι· καλῶι
 6 μὲν γὰρ κἀγαθὸν ἀκούομεν καὶ τὸν σὸν ἄνδρα εἶναι·
 νῦν μέντοι ἐξαιροῦμεν ἀνδρὶ σε εὖ ἴσθι ὅτι οὔτε
 τὸ εἶδος ἐκείνου χεῖρονι οὔτε τὴν γνώμην οὔτε δύ-
 ναμιν ἤττω ἔχοντι, ἀλλ' ὡς ἡμεῖς γε νομίζομεν, εἴ
 τις καὶ ἄλλος ἀνὴρ, καὶ Κῦρος ἄξιός ἐστι θαυμά-
 ζεσθαι, οὐ σὺ ἔσει τὸ ἀπὸ τοῦδε· ὡς οὖν τοῦτο ἤκου-
 σεν ἡ γυνή, περικατερορήξατό τε τὸν ἄνωθεν πέπλον
 καὶ ἀνωδύρατο· συνανεβόησαν δὲ καὶ αἱ δμῳαί.
 7 ἐν τούτῳ δὲ ἐφάνη μὲν αὐτῆς τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ
 προσώπου, ἐφάνη δὲ ἡ δέσση καὶ αἱ χεῖρες· καὶ εὖ
 ἴσθι, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὡς ἐμοὶ τε ἔδοξε καὶ τοῖς ἄλλοις

ἅπανσι τοῖς ἰδοῦσι μήπω φῦναι μηδὲ γενέσθαι γυνή
 ἀπὸ θνητῶν τοιαύτη ἐν τῇ Ἀσίᾳ· ἀλλὰ πάντως, ἔφη,
 καὶ σὺ θέασαι αὐτήν. καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, Ναὶ μὰ 8
 Δία, πολὺ γε ἦττον, εἰ τοιαύτη ἐστὶν οἷαν σὺ λέγεις.
 Τί δαί; ἔφη ὁ νεανίσκος. Ὅτι, ἔφη, εἰ νυνὶ σοῦ
 ἀκούσας ὅτι καλή ἐστι πεισθήσομαι ἐλθεῖν θεα-
 σόμενος, οὐδὲ πάνυ μοι σχολῆς οὔσης, δέδοικα
 μὴ πολὺ θάττον ἐκείνη αὐθις ἀναπέιση καὶ πάλιν
 ἐλθεῖν θεασόμενον· ἐκ δὲ τούτου ἴσως ἂν ἀμελήσας
 ὦν με δεῖ πράττειν καθήμην ἐκείνην θεώμενος.

Καὶ ὁ νεανίσκος ἀναγελάσας εἶπεν, Οἶε γάρ, ἔφη, 9
 ὦ Κῦρε, ἱκανὸν εἶναι κάλλος ἀνθρώπου ἀναγκάζειν
 τὸν μὴ βουλόμενον πράττειν παρὰ τὸ βέλτιστον; εἰ
 μέντοι, ἔφη, τοῦτο οὕτως ἐπεφύκει, πάντας ἂν ἠνάγκ-
 αζεν ὁμοίως. ὄρας, ἔφη, τὸ πῦρ, ὡς πάντας ὁμοί- 10
 ως κᾶει; πέφυκε γὰρ τοιοῦτον· τῶν δὲ καλῶν τῶν
 μὲν ἐρωσὶ τῶν δ' οὐ, καὶ ἄλλος γε ἄλλου. ἐθελού-
 σιον γάρ, ἔφη, ἐστί, καὶ ἐρᾷ ἕκαστος ὧν ἂν βούλη-
 ται. αὐτίκ', ἔφη, οὐκ ἐρᾷ ἀδελφὸς ἀδελφῆς, ἄλλος
 δὲ ταύτης, οὐδὲ πατὴρ θυγατρὸς, ἄλλος δὲ ταύτης·
 καὶ γὰρ φόβος καὶ νόμος ἱκανὸς ἔρωτα κωλύειν. εἰ 11
 δέ γ', ἔφη, νόμος τεθείη μὴ ἐσθλίουτας μὴ πεινῆν
 καὶ μὴ πίνοντας μὴ διψῆν μηδὲ ριγῶν τοῦ χειμῶ-
 νος μηδὲ θάλπεσθαι τοῦ θέρους, οὐδεὶς ἂν νόμος
 δυνηθεῖη διαπράξασθαι ταῦτα πείθεσθαι ἀνθρώ-
 πους· πεφύκασι γὰρ ὑπὸ τούτων κρατεῖσθαι. τὸ δ'
 ἐρᾷν ἐθελούσιόν ἐστιν· ἕκαστος γοῦν τῶν καθ' ἑαυ-
 τὸν ἐρᾷ, ὡσπερ ἱματίων καὶ ὑποδημάτων. Πῶς οὖν, 12
 ἔφη ὁ Κῦρος, εἰ ἐθελούσιόν ἐστι τὸ ἐρασθῆναι, οὐ
 καὶ παύσασθαι ἐστὶν ὅταν τις βούληται; ἀλλ' ἐργῶ,
 ἔφη, ἐόρακα καὶ κλάοντας ὑπὸ λύπης δι' ἔρωτα,
 καὶ δουλεύοντάς γε τοῖς ἐρωμένοις καὶ μάλα κακὸν

νομίζοντας πρὶν ἐρᾶν τὸ δουλεύειν, καὶ διδόντας γε πολλὰ ὧν οὐ βέλτιον αὐτοῖς στέρεσθαι, καὶ εὐχομένους ὡσπερ καὶ ἄλλης τινὸς νόσου ἀπαλλαγῆναι, καὶ οὐ δυναμένους μέντοι ἀπαλλάτεσθαι, ἀλλὰ δεδεμένους ἰσχυροτέρα ἀνάγκη ἢ εἰ ἐν σιδήρῳ ἐδέδεντο. παρέχουσι γοῦν ἑαυτοὺς τοῖς ἐρωμένοις πολλὰ καὶ εἰκῆ ὑπηρετοῦντας· καὶ μέντοι οὐδ' ἀποδιδράσκειν ἐπιχειροῦσι, τοιαῦτα κακὰ ἔχοντες, ἀλλὰ καὶ φυλάττουσι τοὺς ἐρωμένους μὴ ποι ἀποδρῶσι.

- 13 Καὶ ὁ νεανίσκος εἶπε πρὸς ταῦτα, Ποιοῦσι γάρ, ἔφη, ταῦτα· εἰσὶ μέντοι, ἔφη, οἱ τοιοῦτοι μοχθηροί· διόπερ οἶμαι καὶ εὔχονται μὲν αἰεὶ ὡς ἄθλιοι ὄντες ἀποθανεῖν, μυρίων δ' οὐσῶν μηχανῶν ἀπαλλαγῆς τοῦ βίου οὐκ ἀπαλλάττονται. οἱ αὐτοὶ δέ γε οὔτοι καὶ κλέπτειν ἐπιχειροῦσι καὶ οὐκ ἀπέχονται τῶν ἀλλοτριῶν, ἀλλ' ἐπειδάν τι ἀρπάσωσιν ἢ κλέψωσιν, ὁρᾷς ὅτι σὺ πρῶτος, ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον τὸ κλέπτειν, αἰτιᾶ τὸν κλέπτουτα καὶ ἀρπάζοντα, καὶ οὐ σύγγι-
- 14 γνώσκεις, ἀλλὰ κολάζεις. οὕτω μέντοι, ἔφη, καὶ οἱ καλοὶ οὐκ ἀναγκάζουσιν ἐρᾶν ἑαυτῶν οὐδὲ ἐφίεσθαι ἀνθρώπους ὧν μὴ δεῖ, ἀλλὰ τὰ μοχθηρὰ ἀνθρώπια πασῶν οἶμαι τῶν ἐπιθυμιῶν ἀκρατῆ ἔστι, κᾶπειτα ἔρωτα αἰτιῶνται· οἱ δέ γε καλοὶ κἀγαθοὶ ἐπιθυμοῦντες καὶ χρυσίου καὶ ἵππων ἀγαθῶν καὶ γυναικῶν καλῶν, ὅμως πάντων τούτων δύνανται ἀπέχεσθαι
- 15 ὥστε μὴ ἄπτεσθαι αὐτῶν παρὰ τὸ δίκαιον. ἐγὼ γοῦν, ἔφη, ταύτην ἐορακῶς καὶ πάνυ καλῆς δοξάσης μοι εἶναι ὅμως καὶ παρὰ σοί εἰμι καὶ ἵππεύω καὶ
- 16 τᾶλλα τὰ ἔμοι προσήκοντα ἀποτελῶ. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος· ἴσως θᾶττον ἀπῆλθες ἢ ἐν ὄσῳ χρόνῳ ἔρωσ πέφυκε συσκευάζεσθαι ἄνθρωπον. καὶ πυρὸς γάρ τοι ἔστι θιγόντα μὴ εὐθύς κάεσθαι καὶ τὰ

ξύλα οὐκ εὐθὺς ἀναλάμπει· ὅμως δ' ἔγωγε οὔτε πυρὸς ἐκὼν εἶναι ἄπτομαι οὔτε τοὺς καλοὺς εἰσορῶ. οὐδέ γε σοὶ συμβουλεύω, ἔφη, ὦ Ἀράσπα, ἐν τοῖς ἡαλοῖς ἔαν τὴν ὄψιν διατρίβειν· ὡς τὸ μὲν πῦρ τοὺς ἀπτομένους καεῖ, οἱ δὲ καλοὶ καὶ τοὺς ἄπρωθεν θεωμένους ὑφάπτουσιν, ὥστε αἰθεσθαι τῷ ἔρωτι. Θάρρει, ἔφη, ὦ Κῦρε· οὐδ' ἔαν μηδέποτε 17 παύσωμαι θεώμενος, οὐ μὴ κρατηθῶ ὥστε ποιεῖν τι ἂν μὴ χρῆ ποιεῖν. Κάλλιστα, ἔφη, λέγεις· φύλαττε τοίνυν, ἔφη, ὥσπερ σε κελεύω καὶ ἐπιμέλου αὐτῆς· ἴσως γὰρ ἂν πάνυ ἡμῖν ἐν καιρῷ γένοιτο αὕτη ἢ γυνή. τότε μὲν δὴ ταῦτα εἰπόντες διε- 18 λύθησαν.

Ὁ δὲ νεανίσκος ἅμα μὲν ὄρων καλὴν τὴν γυναῖκα, ἅμα δὲ αἰσθανόμενος τὴν καλοκάγαθίαν αὐτῆς, ἅμα δὲ θεραπεύων αὐτὴν καὶ οἴομενος χαρίζεσθαι αὐτῇ, ἅμα δὲ αἰσθανόμενος οὐκ ἀχάριστον οὔσαν, ἀλλ' ἐπιμελομένην διὰ τῶν αὐτῆς οἰκετῶν ὡς καὶ εἰσιόντι εἶη τὰ δέοντα καὶ εἴ ποτε ἀσθενήσειεν, ὡς μηδενὸς ἂν δέοιτο, ἐκ πάντων τούτων ἠλίσκετο ἔρωτι, καὶ ἴσως οὐδὲν θαυμαστὸν ἔπασχε. καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτως ἐπράττετο.

Βουλόμενος δὲ ὁ Κῦρος ἐθέλοντὰς μένειν μεθ' 19 ἑαυτοῦ τοὺς τε Μῆδους καὶ τοὺς συμμαχοὺς, συνεκάλεσε πάντας τοὺς ἐπικαιρίους· ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἔλεξε τοιάδε. Ἄνδρες Μῆδοι καὶ πάντες οἱ παρόν- 20 τες, ἐγὼ ὑμᾶς οἶδα σαφῶς ὅτι οὔτε χρημάτων δεόμενοι σὺν ἐμοὶ ἐξήλθετε οὔτε Κναξάρῃ νομίζοντες τοῦτο ὑπηρετεῖν, ἀλλ' ἐμοὶ βουλόμενοι τοῦτο χαρίζεσθαι καὶ ἐμὲ τιμῶντες νυκτοπορεῖν καὶ κινδυνεύειν σὺν ἐμοὶ ἠθέλησατε. καὶ χάριν τούτων ἐγὼ ὑμῖν 21 ἔχω μὲν, εἰ μὴ ἀδικῶ· ἀποδιδόναί δὲ οὕτω ἀξίαν

δύναμιν ἔχειν μοι δοκῶ. καὶ τοῦτο μὲν οὐκ αἰσχύνομαι λέγων· τὸ δ' Ἐὰν μένητε παρ' ἐμοί, ἀποδώσω, εὖ ἴστε, ἔφη, αἰσχρνοίμην ἂν εἶπειν· νομίζω γὰρ ἔμαυτὸν εἰκέναι λέγοντι ταῦτα ἔνεκα τοῦ ὑμᾶς μᾶλλον ἐθέλειν παρ' ἐμοὶ καταμένειν. ἀντὶ δὲ τούτου τάδε λέγω· ἐγὼ γὰρ ὑμῖν, κὰν ἤδη ἀπίητε Κνωξάρη πειθόμενοι, ὅμως, ἂν ἀγαθόν τι πράξω, πειράσομαι
 22 οὕτω ποιεῖν ὥστε καὶ ἐμὲ ὑμᾶς ἐπαινεῖν. οὐ γὰρ δὴ αὐτός γε ἄπειμι, ἀλλὰ καὶ Ἴοκάνιοις τοὺς ὄρκους καὶ τὰς δεξιὰς ἄς ἔδωκα ἐμπεδώσω καὶ οὔποτε τούτους προδιδοὺς ἀλώσομαι, καὶ τῷ νῦν διδόντι Γωβρούα καὶ τείχη ἡμῖν καὶ χώραν καὶ δύναμιν πειράσομαι ποιεῖν μὴ μεταμελῆσαι τῆς πρὸς ἐμὲ ὁδοῦ.
 23 καὶ τὸ μέγιστον δὴ, θεῶν οὕτω διδόντων περιφανῶς ἀγαθὰ καὶ φοβόμην ἂν αὐτοὺς καὶ αἰσχρνοίμην ἀπολιπὼν ταῦτα εἰκῆ ἀπελθεῖν. ἐγὼ μὲν οὖν οὕτως, ἔφη, ποιήσω· ὑμεῖς δὲ ὅπως γιγνώσκετε οὕτω καὶ
 24 ποιεῖτε, καὶ ἐμοὶ εἶπατε ὅτι ἂν ὑμῖν δοκῆ. ὁ μὲν οὕτως εἶπε.

Πρῶτος δ' ὁ φήσας ποτὲ συγγενῆς τοῦ Κύρου εἶναι εἶπεν, Ἄλλ' ἐγὼ μὲν, ἔφη, ὦ βασιλεῦ· βασιλεὺς γὰρ ἔμοιγε δοκεῖς φύσει πεφυκέναι οὐδὲν ἤττον ἢ ὁ ἐν τῷ σμῆνι φνόμενος τῶν μελιττῶν ἡγεμῶν· ἐκείνῳ τε γὰρ αἱ μέλιτται ἐκουῖσαι μὲν πείθονται, ὅπου δ' ἂν μένη, οὐδεμίαν ἐντεῦθεν ἀπέρχεται· ἐὰν δὲ ποι ἐξίη, οὐδεμίαν αὐτοῦ ἀπολείπεται. οὕτω δεινός τις ἔρως αὐταῖς τοῦ ἄρχεσθαι ὑπ' ἐκείνου ἐγγί-
 25 ννεται· καὶ πρὸς σὲ δέ μοι δοκοῦσι παραπλησίως πῶς οἱ ἄνθρωποι οὗτοι διακεῖσθαι. καὶ γὰρ εἰς Πέρσας ὅτε παρ' ἡμῶν ἀπήεις, τίς Μήδων ἢ νέος ἢ γέρον σοῦ ἀπελελφθη τὸ μή σοι ἀκολουθεῖν ἔστε Ἄστυναρης ἡμᾶς ἀπέστρεψεν; ἐπειδὴ δ' ἐκ Περσῶν βοηθὸς

ἡμῖν ὠρμήθης, σχεδὸν αὖ ἐρωῶμεν τοὺς φίλους σου πάντα ἐθελουσίους συνεπομένους. ὅτε δ' αὖ τῆς δευρο στρατείας ἐπεθύμησας, πάντες σοι Μῆδοι ἐκόντες ἠκολούθησαν. νῦν δ' αὖ οὕτως ἔχομεν ὡς σὺν 26 μὲν σοὶ ὅμως καὶ ἐν τῇ πολεμίᾳ ὄντες θαρροῦμεν, ἄνευ δὲ σοῦ καὶ οἴκαδε ἀπιέναι φοβούμεθα. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι ὅπως ποιήσουσιν αὐτοὶ ἐροῦσιν· ἐγὼ δέ, ὦ Κῦρε, καὶ ὧν ἐγὼ κρατῶ καὶ μενοῦμεν παρὰ σοὶ καὶ ὀρῶντες σὲ ἀνεξόμεθα καὶ καρτερήσομεν ὑπὸ σοῦ εὐεργετούμενοι.

Ἐπὶ τούτῳ ἔλεξεν ὁ Τιγράνης ὧδε· Σὺ, ἔφη, ὦ 27 Κῦρε, μήποτε θαυμάσης ἂν ἐγὼ σιωπῶ· ἡ γὰρ ψυχὴ, ἔφη, οὐχ ὡς βουλευσούσα παρεσκευάζεται ἀλλ' ὡς ποιήσουσα ὅ,τι ἂν παραγγέλλῃς. ὁ δὲ Ἰσκιάνιος 28 εἶπεν, Ἄλλ' ἐγὼ μὲν, ὦ Μῆδοι, εἰ νῦν ἀπέλθοιτε, δαίμονος ἂν φαίην τὴν ἐπιβουλήν εἶναι τὸ μὴ εἶσαι ὑμᾶς μέγα εὐδαίμονας γενέσθαι· ἀνθρωπίνῃ δὲ γνώμῃ τίς ἂν ἢ φευγόντων τῶν πολεμίων ἀποτρέποιο ἢ ὄπλα παραδιδόντων οὐκ ἂν λαμβάνοι ἢ ἑαυτοὺς διδόντων καὶ τὰ ἑαυτῶν οὐκ ἂν δέχοιτο, ἄλλως τε καὶ τοῦ ἡγεμόνος ἡμῖν ὄντος τοιούτου ὃς ἐμοὶ δοκεῖ, [ὡς] ὄμνημι ὑμῖν πάντα τοὺς θεοὺς, εὖ ποιῶν ἡμᾶς μᾶλλον ἢδεσθαι ἢ ἑαυτὸν πλουτίζων. ἐπὶ τούτῳ 29 πάντες οἱ Μῆδοι τοιάδ' ἔλεγον· Σὺ, ὦ Κῦρε, καὶ ἐξήγαγες ἡμᾶς καὶ οἴκαδε ὅταν ἀπιέναι καιρὸς δοκῇ, σὺν σοὶ ἡμᾶς ἄγε. ὁ δὲ Κῦρος ταῦτα ἀκούσας ἐπηύξατο, Ἄλλ', ὦ Ζεῦ μέγιστε, αἰτουμαί σε, δὸς τοὺς ἐμὲ τιμῶντας νικῆσαί με εὖ ποιοῦντα. ἐκ τούτου 30 τοῦ ἐκέλευσε τοὺς μὲν ἄλλους φυλακὰς καταστήσαντας ἀμφ' αὐτοὺς ἤδη ἔχειν, τοὺς δὲ Πέρσας διαλαβεῖν τὰς σκηνάς, τοῖς μὲν ἰππεῦσι τὰς τούτοις προπούσας, τοῖς δὲ πεζοῖς τὰς τούτοις ἀρκούσας· καὶ οὐ-

τω καταστήσασθαι ὅπως ποιοῦντες οἱ ἐν ταῖς σκηναῖς πάντα τὰ δέοντα φέρωσιν εἰς τὰς τάξεις τοῖς Πέρσαις καὶ τοὺς ἵππους τεθεραπευμένους παρέχωσι, Πέρσαις δὲ μηδὲν ἄλλο ἢ ἔργον ἢ τὰ πρὸς τὸν πόλεμον ἐκποιεῖν. ταύτην μὲν οὖν οὕτω διῆγον τὴν ἡμέραν.

- II. Πρῶ δ' ἀναστάντες ἐπορεύοντο πρὸς Γαβρύαν, Κῦρος μὲν ἐφ' ἵππου καὶ οἱ Περσῶν ἵππεις γεγενημένοι εἰς δισχιλίους· οἱ δὲ τὰ τούτων γέγρα καὶ τὰς κοπίδας ἔχοντες ἐπὶ τούτοις εἶποντο, ἴσοι ὄντες τὸν ἀριθμὸν· καὶ ἡ ἄλλη δὲ στρατιὰ τεταγμένη ἐπορεύετο. ἕκαστον δ' ἐκέλευσε τοῖς καινοῖς ἑαυτῶν θεράπουσιν εἰπεῖν ὅτι ὅστις ἂν αὐτῶν ἢ τῶν ὀπισθοφυλάκων φαίνηται ὀπισθεν ἢ τοῦ μετώπου πρόσθεν εἶη ἢ κατὰ πλάγια ἔξω τῶν ἐν τῇ τάξει ὄντων ἀλίσκεται, 2 κολασθήσεται. δευτεραῖοι δὲ ἀμφὶ δείλην γίνονται πρὸς τῷ Γαβρύου χωρίῳ, καὶ ὀρῶσιν ὑπερίσχυρὸν τε τὸ ἔρυμα καὶ ἐπὶ τῶν τειχῶν πάντα παρεσκευασμένα ὡς ἂν κράτιστα ἀπομάχοιτο· καὶ βοῦς δὲ πολλοὺς καὶ πάμπολλα πρόβατα ὑπὸ τὰ ἔρυμνά προσ- 3 ηγμένα ἐώρων. πέμψας δ' ὁ Γαβρύας πρὸς τὸν Κῦρον ἐκέλευσε περιελάσαντα ἰδεῖν ἢ ἡ πρόσσδος εὐπετεστάτη, εἰσω δὲ πέμψαι πρὸς ἑαυτὸν τῶν πιστῶν τινας, οἵτινες αὐτῷ τὰ ἔνδον ἰδόντες ἀπαγγελοῦσιν. 4 οὕτω δὴ ὁ Κῦρος αὐτὸς μὲν τῷ ὄντι βουλόμενος ἰδεῖν εἴ ποῦ εἶη αἰρέσιμον τὸ τεῖχος, εἰ ψευδῆς φαίνοιτο ὁ Γαβρύας, περιήλαννε πάντοθεν, ἐώρα τε ἰσχυρότερα πάντα ἢ προσελθεῖν· οὓς δ' ἔπεμψε πρὸς Γαβρύαν, ἀπήγγελλον τῷ Κῦρι ὅτι τοσαῦτα εἶη ἔνδον ἀγαθὰ ὅσα ἐπ' ἀνθρώπων γενεάν, ὡς σφίσι δο- 5 κεῖν, μὴ ἂν ἐπιλιπεῖν τοὺς ἔνδον ὄντας. ὁ μὲν δη Κῦρος ἐν φροντίδι ἦν ὅ,τι ποτ' εἶη ταῦτα, ὁ δὲ Γα-

βρύας αὐτός τε ἐξήει πρὸς αὐτὸν καὶ τοὺς ἐνδοθεν πάντας ἐξῆγε φέροντας οἶνον, ἄλφιστα, ἄλευρα, ἄλλους δὲ ἐλαύνοντας βοῦς, αἴγας, οἴς, σῦς, καὶ εἴ τι βρωτόν, πάντα ἱκανὰ προσῆγου ὡς δειπνῆσαι πᾶσαν τὴν σὺν Κύρῳ στρατιαν. οἱ μὲν δὴ ἐπὶ τούτῳ 6 ταχθέντες διήρουν τε ταῦτα καὶ ἐδειπνοποιοῦν. ὁ δὲ Γωβρύας, ἐπεὶ πάντες αὐτῷ οἱ ἄνδρες ἔξω ἦσαν, εἰσιέναι τὸν Κῦρον ἐκέλευσεν ὅπως νομίξοι ἀσφαλέστατον. προεισπέμψας οὖν ὁ Κῦρος προσκόπους καὶ δύναμιν αὐτὸς οὕτως εἰσήει. ἐπεὶ δ' εἰσῆλθεν ἀναπεπταμένας τὰς πύλας ἔχων, παρεκάλει τοὺς φίλους πάντας καὶ ἄρχοντας τῶν μεθ' ἑαυτοῦ. ἐπειδὴ δὲ 7 ἔνδον ἦσαν, ἐκφέρων ὁ Γωβρύας φιάλας χρυσᾶς καὶ πρόχους καὶ κάλπιδας καὶ κόσμον παντοῖον καὶ δαρκεικούς ἀμέτρους τινὰς καὶ πάντα καλὰ πολλὰ, τέλος τὴν θυγατέρα, δεινόν τι κάλλος καὶ μέγεθος, πενθικῶς δ' ἔχουσαν τοῦ ἀδελφοῦ τεθνηκότος, ἐξάγων ὧδε εἶπεν· Ἐγὼ σοι, ὦ Κῦρε, τὰ μὲν χρήματα ταῦτα δωροῦμαι, τὴν δὲ θυγατέρα ταύτην ἐπιτρέπω διαδέσθαι ὅπως ἂν σὺ βούλῃ· ἰκετεύομεν δέ, ἐγὼ μὲν καὶ πρόσθεν τοῦ υἱοῦ, αὕτη δὲ νῦν τοῦ ἀδελφοῦ τιμωρὸν γενέσθαι σε.

Ὁ δὲ Κῦρος πρὸς ταῦτα εἶπεν, Ἄλλ' ἐγὼ σοι μὲν 8 καὶ τότε ὑπεσχόμεν ἄψευδοῦντός σου τιμωρήσειν εἰς δύναμιν· νῦν δέ σοι ὄρω ὀφείλων τὴν ὑπόσχεσιν, καὶ ταύτη ὑπισχνοῦμαι τὰ αὐτὰ ταῦτα σὺν θεοῖς ποιήσειν. καὶ τὰ μὲν χρήματα ταῦτα, ἔφη, ἐγὼ μὲν δέχομαι, δίδωμι δ' αὐτὰ τῇ παιδί ταύτῃ κἀκείνῳ ὃς ἂν γήμη αὐτήν. ἔν δὲ δῶρον ἄπειμι ἔχων παρὰ σοῦ ἀνθ' οὗ οὐδ' ἂν τὰ ἐν Βαβυλώνι, [ἐκεῖ πλεῖστά ἐστιν,] οὐδὲ τὰ πανταχοῦ [ἀντὶ τούτου οὐ σύ μοι δεδώρησαι] ἦδιον ἂν ἔχων ἀπέλθοιμι. καὶ ὁ Γωβρύας θαυμάσας 9

τε τί τοῦτ' εἶη καὶ ὑποπτεύσας μὴ τὴν θυγατέρα λέ-
 γοι, οὕτως ἤρτετο· Καὶ τί τοῦτ' ἔστιν, ἔφη, ὦ Κῦρος;
 καὶ ὁ Κῦρος ἀπεκρίνατο, Ὅτι, ἔφη, ἐγὼ, ὦ Γωβρούα,
 πολλοὺς μὲν οἶμαι εἶναι ἀνθρώπους οἳ οὔτε ἀσεβεῖν
 ἂν ἐθέλοιεν οὔτε ἀδικεῖν οὔτε ἂν ψεύδοιντο ἐκόντες
 εἶναι· διὰ δὲ τὸ μηδένα αὐτοῖς ἠθεληκέναι προσέθαι
 μήτε χρήματα πολλὰ μήτε τυραννίδα μήτε τείχη
 ἐρυμνὰ μήτε τέκνα ἀξίεραστα, ἀποθνήσκουσι πρότε-
 10 ρον πρὶν δῆλοι γίνεσθαι οἳ οἱ ἦσαν· ἐμοὶ δὲ σὺ νυνὶ
 καὶ τείχη ἐρυμνὰ καὶ πλοῦτον παντοδαπὸν καὶ δύ-
 ναμιν τὴν σὴν καὶ θυγατέρα ἀξιόκνητον ἐγχειρίσας
 πεποίηκας με δῆλον γενέσθαι πᾶσιν ἀνθρώποις ὅτι
 οὔτ' ἂν ἀσεβεῖν περὶ ξένους ἐθέλοιμι οὔτ' ἂν ἀδικεῖν
 11 χρημάτων ἔνεκα οὔτε συνθήκας ἂν ψευδοίμην ἐκὼν
 εἶναι. τούτων ἐγὼ, εὖ ἴσθι, ἕως ἂν ἀνὴρ δίκαιος ὦ
 καὶ δοκῶν εἶναι τοιοῦτος ἐπαινῶμαι ὑπ' ἀνθρώπων,
 οὔ ποτ' ἐπιλήσομαι, ἀλλὰ πειράσομαι σε ἀντιτιμῆσαι
 12 πᾶσι τοῖς καλοῖς. καὶ ἀνδρὸς δ', ἔφη, τῆ θυγατρὶ
 μὴ φοβοῦ ὡς ἀπορήσεις ἀξίου ταύτης· πολλοὶ γὰρ
 κάραθοι φίλοι εἰσὶν ἐμοί· ὧν τις γαμεῖ ταύτην· εἰ
 μέντοι χρήμαθ' ἔξει τοσαῦτα ὅσα δίδως ἢ καὶ ἄλλα
 πολλαπλάσια τούτων, οὐκ ἂν ἔχοιμι εἰπεῖν· σὺ μέν-
 τοι εὖ ἴσθι ὅτι εἰσὶ τινες αὐτῶν οἳ ὧν μὲν σὺ δίδως
 χρημάτων οὐδὲ μικρὸν τούτων ἔνεκά σε μᾶλλον θαν-
 μάξουσιν· ἐμὲ δὲ ζηλοῦσι νυνὶ καὶ εὐχονται πᾶσι
 θεοῖς γενέσθαι ποτὲ ἐπιδειξασθαι ὡς πιστοὶ μὲν εἰ-
 σιν οὐδὲν ἦττον ἐμοῦ τοῖς φίλοις, τοῖς δὲ πολεμίοις
 ὡς οὔ ποτ' ἂν ὑφείντο ζῶντες, εἰ μὴ τις θεὸς βλά-
 πτοι· ἀντὶ δ' ἀρετῆς καὶ δόξης ἀγαθῆς ὅτι οὐδ' ἂν
 τὰ Σύρων πρὸς τοῖς σοῖς καὶ Ἀσσυρίων πάντα προέ-
 λουιντο· τοιοῦτους ἄνδρας εὖ ἴσθι ἐνταῦθα καθημέ-
 13 ρους. καὶ ὁ Γωβρούας εἶπε γελάσας, Πρὸς τῶν θεῶν,

ἔφη, ὦ Κῦρε, δείξον δὴ μοι ποῦ οὗτοί εἰσιν, ἵνα σε τούτων τινὰ αἰτήσωμαι παῖδά μοι γενέσθαι. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Οὐδὲν ἐμοῦ δεήσει πυνθάνεσθαι, ἀλλ' ἂν σὺν ἡμῖν ἔπη, αὐτὸς σὺ ἔξεις καὶ ἄλλω δεικνύναι αὐτῶν ἕκαστον. www.libtool.com.cil

Τοσαῦτ' εἰπὼν δεξιάν τε λαβὼν τοῦ Γωβρούου 14 καὶ ἀναστὰς ἐξῆει, καὶ τοὺς μεθ' αὐτοῦ ἐξῆγεν ἅπαντας· καὶ πολλὰ δεομένου τοῦ Γωβρούου ἔνδον δειπνεῖν οὐκ ἠθέλησεν, ἀλλ' ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἐδείπνει καὶ τὸν Γωβρούαν σύνδειπνον παρέλαβεν. ἐπὶ σι- 15 βάδος δὲ κατακλινεῖς ἤρετο αὐτὸν ὧδε· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Γωβρούα, πότερον οἶει σοὶ εἶναι πλείω ἢ ἐκάστῳ ἡμῶν στρώματα; καὶ ὃς εἶπεν, Ὑμῖν νῆ Δί' εὐοῖδ' ὅτι, ἔφη, καὶ στρώματα πλείω ἐστὶ καὶ κλῖναι, καὶ οἰκία γε πολὺ μείζων ἢ ὑμετέρα τῆς ἐμῆς, οἳ γε οἰκία μὲν χρῆσθε γῆ τε καὶ οὐρανῷ, κλῖναι δ' ὑμῖν εἰσιν ὀπόσαι εὐναὶ γένοιντ' ἂν ἐπὶ γῆς· στρώματα δὲ νομίζετε οὐχ ὅσα πρόβατα φύει ἔρια, ἀλλ' ὅσα ὄρη τε καὶ πεδιά ἀνίησι. τὸ μὲν δὴ πρῶτον συνδει- 16 πνῶν αὐτοῖς ὁ Γωβρούας καὶ ὄρων τὴν φαυλότητα τῶν παρατιθεμένων βρωμάτων πολὺ σφᾶς ἐνόμιζεν ἐλευθεριωτέρους εἶναι αὐτῶν· ἐπεὶ δὲ κατενόησε τὴν 17 μετριότητα τῶν συσσίτων· ἐπ' οὐδενὶ γὰρ βρώματι οὐδὲ πώματι Πέρσης ἀνὴρ τῶν πεπαιδευμένων οὔτ' ἂν ὄμμασιν ἐκπεπληγμένος καταφανῆς γένοιτο οὔτε ἀρπαγῆ οὔτε τῷ νῶ μὴ οὐχὶ προσκοπεῖν ἅπερ ἂν καὶ μὴ ἐπὶ σίτῳ ᾧν· ἀλλ' ὥσπερ οἱ ἵππικοὶ διὰ τὸ μὴ ταράττεσθαι ἐπὶ τῶν ἵππων δύνανται ἅμα ἵππεύοντες καὶ ὄραν καὶ ἀκούειν καὶ λέγειν τὸ δέον, οὕτω κάκεινοι ἐν τῷ σίτῳ ὁλοῦνται δεῖν φρόνιμοι καὶ μέτριοι φαίνεσθαι· τὸ δὲ κεκινῆσθαι ὑπὸ τῶν βρωμάτων καὶ τῆς πόσεως πάνυ αὐτοῖς ὑικὸν καὶ θηριῶδες δοκεῖ

- 18 εἶναι· ἐνενόησε δὲ αὐτῶν καὶ ὡς ἐπηρώτων ἀλλήλους τοιαῦτα οἷα ἐρωτηθῆναι ἥδιον ἢ μὴ καὶ ἔσκωπτον οἷα σκωφθῆναι ἥδιον ἢ μὴ· ἅ τε ἐπαίζον ὡς πολὺ μὲν ὕβρεως ἀπῆν, πολὺ δὲ τοῦ αἰσχρὸν τι ποιεῖν,
- 19 πολὺ δὲ τοῦ χαλεπαινέσθαι πρὸς ἀλλήλους. μέγιστον δ' αὐτῷ ἔδοξεν εἶναι τὸ ἐν στρατείᾳ ὄντας τῶν εἰς τὸν αὐτὸν κίνδυνον ἐμβαινόντων μηδενὸς οἰεσθαι δεῖν πλείω παρατίθεσθαι, ἀλλὰ τοῦτο νομίζειν ἡδίστην εὐωχίαν εἶναι τοὺς συμμάχεσθαι μέλλοντας ὅτι
- 20 βελτίστους παρασκευάζειν. ἡνίκα δὲ Γωβρούας ὡς εἰς οἶκον ἀνιῶν ἀνίστατο, εἰπεῖν λέγεται, Οὐκέτι θαυμάζω, ὦ Κῦρε, εἰ ἐκπώματα μὲν καὶ ἱμάτια καὶ χρυσίον ἡμεῖς ὑμῶν πλείονα· κεκτῆμεθα, αὐτοὶ δὲ ἐλάττονος ὑμῶν ἄξιοι ἔσμεν. ἡμεῖς μὲν γὰρ ἐπιμελούμεθα ὅπως ἡμῖν ταῦτα ὡς πλείστα ἔσται, ὑμεῖς δὲ μοι δοκεῖτε ἐπιμέλεσθαι ὅπως αὐτοὶ ὡς
- 21 βέλτιστοι ἔσεσθε. ὁ μὲν ταῦτ' εἶπεν· ὁ δὲ Κῦρος, "Αγ", ἔφη, ὦ Γωβρούα, ὅπως πρῶ παρῆσει ἔχων τοὺς ἰππέας ἐξωπλισμένους, ἵνα τὴν δύναμίν σου ἰδωμεν, καὶ ἅμα διὰ τῆς σῆς χώρας ἄξεις ἡμᾶς, ὅπως ἂν εἰδῶμεν ἅ τε δεῖ φίλια καὶ πολέμια νομίζειν.
- 22 Τότε μὲν δὴ ταῦτ' εἰπόντες ἀπῆλθον ἐκάτερος ἐπὶ τὰ προσήκοντα.
- Ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, παρῆν ὁ Γωβρούας ἔχων τοὺς ἰππέας, καὶ ἠγείτο. ὁ δὲ Κῦρος, ὡς περ προσήκει ἀνδρὶ ἄρχοντι, οὐ μόνον τῷ πορευέσθαι τὴν ὁδὸν προσεῖχε τὸν νοῦν, ἀλλ' ἅμα προῶν ἐπεσκοπεῖτο εἴ τι δυνατὸν εἴη τοὺς πολεμίους ἀσθενεστέρους ποιεῖν
- 23 ἢ αὐτοὺς ἰσχυροτέρους. καλέσας οὖν τὸν Ἰρκαίνιον καὶ τὸν Γωβρούαν, τούτους γὰρ ἐνόμιζεν εἰδέναί μάλιστα ὧν αὐτὸς ᾤετο δεῖσθαι μαθεῖν, Ἐγὼ τοι, ἔφη,

ὦ ἄνδρες φίλοι, οἶμαι σὺν ὑμῖν ἂν ὡς πιστοῖς βουλευόμενος περὶ τοῦ πολέμου τοῦδε οὐκ ἂν ἔξαμαρτάνειν· ὁρῶ γὰρ ὅτι μᾶλλον ὑμῖν ἢ ἐμοὶ σκεπτέον ὅπως ὁ Ἀσσύριος ἡμῶν μὴ ἐπικρατήσῃ. ἐμοὶ μὲν γάρ, ἔφη, τῶνδε ἀποφαλέντι *ἵστοι ἵστος καὶ* ἄλλη ἀποστροφή· ὑμῖν δ', εἰ οὗτος ἐπικρατήσῃ, ὁρῶ ἅμα πάντα τὰ ὄντα ἀλλότρια γιγνόμενα. καὶ γὰρ ἐμοὶ μὲν 24 πολέμιός ἐστιν, οὐκ ἐμὲ μισῶν, ἀλλ' οἴομενος ἀσύμφορον ἑαυτῷ μεγάλους εἶναι ἡμᾶς, καὶ στρατεύει διὰ τοῦτο ἐφ' ἡμᾶς· ὑμᾶς δὲ καὶ μισεῖ, ἀδικεῖσθαι νομίζων ὑφ' ὑμῶν. πρὸς ταῦτα ἀπεκρίναντο ἀμφοτέρου κατὰ ταῦτα περαίνειν ὅτι μέλλει, ὡς ταῦτ' εἰδόσι σφίσι καὶ μέλου ἀντοῖς ἰσχυρῶς ὅπη τὸ μέλλον ἀποβήσοιτο.

Ἐνταῦθα δὴ ἤρξατο ὧδε· *Λέξατε δὴ μοι*, ἔφη, 25 ὑμᾶς νομίζει μόνους πολεμικῶς ἔχειν ὁ Ἀσσύριος πρὸς ἑαυτόν, ἢ ἐπίστασθε καὶ ἄλλον τινὰ αὐτῷ πολέμιον; *Ναὶ μὰ Δί'*, ἔφη, ὁ Ἰρκαίνιος, πολεμιώτατοι μὲν εἰσιν αὐτῷ Καδούσιοι, ἔθνος πολὺ τε καὶ ἄλκιμον· Σάκκι γε μὴν ὄμοροι ἡμῖν, οἱ κακὰ πολλὰ πεπόνθασιν ὑπὸ τοῦ Ἀσσυρίου· ἐπειρᾶτο γὰρ κἀκείνους ὥσπερ καὶ ἡμᾶς καταστρέψασθαι. Οὐκοῦν, ἔφη, οἴεσθ' ἂν 26 νῦν αὐτοὺς ἀμφοτέρους ἠδέως ἂν ἐπιβῆναι μεθ' ἡμῶν τῷ Ἀσσυρίῳ; ἔφασαν καὶ σφόδρ' ἂν, εἰ πῆ γε δύναιτο συμμίξαι. *Τί δ'*, ἔφη, ἐν μέσῳ ἐστὶ τοῦ συμμίξαι; Ἀσσύριοι, ἔφασαν, τὸ αὐτὸ ἔθνος δι' οὐπερ νυνὶ πορεύει. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἤκουσεν ὁ Κῦρος, 27 *Τί γάρ*, ἔφη, ὦ Γωβρύα, οὐ σὺ τοῦ νεανίσκου τούτου ὅς νῦν εἰς τὴν βασιλείαν καθέστηκεν ὑπερηφανίαν πολλήν τινα τοῦ τρόπου κατηγόρεις; *Τοιαῦτα γάρ*, οἶμαι, ἔφη ὁ Γωβρύας, ἔπαθον ὑπ' αὐτοῦ. *Πότερα δὴτα*, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰς σὲ μόνον τοιοῦτος ἐγένετο ἢ

- 28 καὶ εἰς ἄλλους τινάς; Νῆ Δί', ἔφη ὁ Γωβρύας, καὶ εἰς ἄλλους γε· ἀλλὰ τοὺς μὲν ἀσθενοῦντας οἷα ὑβρίζει τί δεῖ λέγειν; ἐνὸς δὲ ἀνδρὸς πολὺ δυνατωτέρου ἢ ἐγὼ υἱόν, καὶ ἐκείνου ἑταῖρον ὄντα ὡσπερ τὸν ἐμόν, συμπίνοντα παρ' ἐαυτῶ συλλαβῶν ἐξέτεμεν, ὡς μὲν τινες ἔφασαν, ὅτι ἡ παλλακὴ αὐτοῦ ἐπῆνεσεν αὐτὸν ὡς καλὸς εἶη καὶ ἐμακάρισε τὴν μέλλουσαν αὐτῷ γυναικὰ ἔσεσθαι· ὡς δὲ αὐτὸς νῦν λέγει, ὅτι ἐπέειρασεν αὐτοῦ τὴν παλλακίδα. καὶ νῦν οὗτος εὐνοῦχος μὲν ἐστὶ, τὴν δ' ἀρχὴν ἔχει, ἐπεὶ ὁ πατήρ αὐτοῦ ἐτελεύτησεν. Οὐκοῦν, ἔφη, οἶει ἂν καὶ τοῦτον ἠδέως ἡμᾶς ἰδεῖν, εἰ οἶοιτο ἐαυτῶ βοηθὸς ἂν γενέσθαι; Εὐ μὲν οὖν, ἔφη, οἶδα, ὁ Γωβρύας· ἀλλ' ἰδεῖν τοι αὐτὸν χαλεπὸν ἐστίν, ὡς Κῦρε. Πῶς; ἔφη ὁ Κῦρος. Ὅτι εἰ μέλλει τις ἐκείνῳ συμμίξειν, παρ' αὐτὴν τὴν Βαβυλῶνα δεῖ παριέναι. Τί οὖν, ἔφη, τοῦτο χαλεπόν; Ὅτι νῆ Δί', ἔφη ὁ Γωβρύας, οἶδα ἐξεληθοῦσαν ἂν δύναμιν ἐξ αὐτῆς πολλαπλασίαν ἢς σὺ ἔχεις νῦν· εὐ δ' ἴσθι, ἔφη, ὅτι καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο ἡττόν σοι νῦν ἢ τὸ πρότερον Ἀσσύριοι καὶ τὰ ὄπλα ἀποφέρουσι καὶ τοὺς ἵππους ἀπάγουσιν, ὅτι τοῖς ἰδοῦσιν αὐτῶν ὀλίγη ἔδοξεν εἶναι ἡ σὴ δύναμις· καὶ ὁ λόγος οὗτος πολὺς ἤδη ἔσπαρται· δοκεῖ δέ μοι, ἔφη, βέλτιον εἶναι φυλαττομένῳ πορεύεσθαι.
- 31 Καὶ ὁ Κῦρος ἀκούσας τοῦ Γωβρύου τοιαῦτα τοιάδε πρὸς αὐτὸν ἔλεξε. Καλῶς μοι δοκεῖς λέγειν, ὡς Γωβρύα, κελεύων ὡς ἀσφαλέστατα τὰς πορείας ποιῆσθαι. ἐγὼ οὖν σκοπῶν οὐ δύναμαι ἐννοῆσαι ἀσφαλεστέραν οὐδεμίαν πορείαν ἡμῖν τοῦ πρὸς αὐτὴν Βαβυλῶνα ἰέναι, εἰ ἐκεῖ τῶν πολεμίων ἐστὶ τὸ κράτιστον. πολλοὶ μὲν γὰρ εἰσιν, ὡς σὺ φῆς· εἰ δὲ θαρσύνουσι, καὶ δῆλοι ἡμῖν, ὡς ἐγὼ φημι, ἔσονται. μὴ
- 32

ὀρῶντες μὲν οὖν ἡμᾶς, ἀλλ' οἰόμενοι ἀφανεῖς εἶναι
 διὰ τὸ φοβεῖσθαι ἐκείνους, σάφ' ἴσθι, ἔφη, ὅτι τοῦ
 μὲν φόβου ἀπαλλάσσονται ὅς αὐτοῖς ἐνεγένετο, θάρ-
 ρος δ' ἐμφύσεται ἀντὶ τούτου τοσοῦτῳ μείζον ἥσφ
 ἂν πλείονα χρόνον ἡμᾶς μὴ ὀρῶσιν. ἦν δὲ ἤδη ἴωμεν
 ἐπ' αὐτούς, πολλοὺς μὲν αὐτῶν εὐρήσομεν ἔτι κλά-
 οντας τοὺς ἀποθανόντας ὑφ' ἡμῶν, πολλοὺς δ' ἔτι
 τραύματα ἐπιδεδεμένους ἃ ὑπὸ τῶν ἡμετέρων ἔλαβον,
 πάντας δ' ἔτι μεμνημένους τῆς μὲν τοῦδε τοῦ στρα-
 τεύματος τόλμης, τῆς δ' αὐτῶν φυγῆς τε καὶ συμ-
 φορᾶς. εὖ δ' ἴσθι, ἔφη, ὦ Γωβρῦα, ἵνα καὶ τοῦτ' 33
 εἰδῆς, οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι, ὅταν μὲν θαρρῶσιν, ἀνυ-
 πόστατον τὸ φρόνημα παρέχονται· ὅταν δὲ δεισῶ-
 σιν, ὅσφ ἂν πλείους ὦσι, τοσοῦτῳ μείζω καὶ ἐκ-
 πεπληγμένον μᾶλλον τὸν φόβον κέκτηνται. ἐκ πολ- 34
 λῶν μὲν γὰρ καὶ κακῶν λόγων ηὔξημένος αὐτοῖς
 πάρεστιν, ἐκ πολλῶν δὲ καὶ πονηρῶν χρωμάτων, ἐκ
 πολλῶν δὲ καὶ δυσθύμων τε καὶ ἐξεστηκότων προσ-
 ῶπων ἠθροῖσται. ὥσθ' ὑπὸ τοῦ μεγέθους οὐ ρᾶδιον
 αὐτόν ἐστιν οὔτε λόγοις κατασβέσαι οὔτε προσάγοντα
 πολεμίοις μένος ἐμβαλεῖν οὔτε ἀπαγαγόντα ἀναθρέ-
 ψαι τὸ φρόνημα, ἀλλ' ὅσφ ἂν μᾶλλον αὐτοῖς θαρρῶν
 παρακελεύῃ, τοσοῦτῳ ἐν δεινότεροις ἡγοῦνται εἶναι.
 ἐκεῖνο μέντοι νῆ Δί', ἔφη, σκεψώμεθα ἀκριβῶς ὅπως 35
 ἔχει. εἰ μὲν γὰρ τὸ ἀπὸ τοῦδε αἰ νῆκαι ἔσονται ἐν
 τοῖς πολεμικοῖς ἔργοις ὀπότεροι ἂν πλείονα ὄχλον
 ἀπαριθμήσωσιν, ὀρθῶς καὶ σὺ φοβεῖ περὶ ἡμῶν καὶ
 ἡμεῖς τῶ ὄντι ἐν δεινοῖς ἐσμεν· εἰ μέντοι ὥσπερ πρό-
 σθεν διὰ τοὺς εὖ μαχομένους ἔτι καὶ νῦν αἰ μάχαι
 κρίνονται, θαρρῶν οὐδὲν ἂν σφαλεῖς· πολὺ γὰρ σὺν
 τοῖς θεοῖς πλείονας εὐρήσεις παρ' ἡμῖν τοὺς θέλον-
 τας μάχεσθαι ἢ παρ' ἐκείνοις. ὡς δ' ἔτι μᾶλλον θαρ- 36

ρῆς, καὶ τότε κατανόησον· οἱ μὲν γὰρ πολέμιοι πολὺ μὲν ἐλάττονές εἰσι νῦν ἢ πρὶν ἠττηθῆναι ὑφ' ἡμῶν, πολὺ δ' ἐλάττονες ἢ ὅτε ἀπέδρασαν ἡμᾶς· ἡμεῖς δὲ καὶ μείζονες νῦν ἢ πρὶν, ἐπεὶ νενικήκαμεν, καὶ ἰσχυρότεροι, ἐπεὶ ἠντιυχήκαμεν· καὶ πλείονες δέ, ἐπεὶ ὑμεῖς ἡμῖν προσεγένεσθε· μὴ γὰρ ἔτι ἀτίμαζε μηδὲ τοὺς σοὺς, ἐπεὶ σὺν ἡμῖν εἰσι· σὺν γὰρ τοῖς νικῶσι, σάφ' ἴσθι, ὦ Γωβρούα, θαρροῦντες καὶ οἱ ἀκόλου-
 37 θοὶ ἔπονται. μὴ λαυθανέτω δέ σε μηδὲ τοῦτο, ἔφη, ὅτι ἔξεστι μὲν τοῖς πολεμίοις καὶ νῦν ἰδεῖν ἡμᾶς· γοργότεροι δέ, σάφ' ἴσθι, οὐδαμῶς ἂν αὐτοῖς φανεῖν μένοντες ἢ ἰόντες ἐπ' ἐκείνους. ὥς οὖν ἐμοῦ ταῦτα γιγνώσκοντος ἄγε ἡμᾶς εὐθὺ [τὴν ἐπὶ] Βαβυλῶνος.

III. Οὕτω μὲν δὴ πορευόμενοι τεταρταῖοι πρὸς τοῖς ὁρίοις τῆς Γωβρούου χώρας ἐγένοντο. ὥς δὲ ἐν τῇ πολεμίᾳ ἦν, κατέστησε λαβὼν ἐν τάξει μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς τε πεζοὺς καὶ τῶν ἱππέων ὀπόσους ἐδόκει καλῶς αὐτῷ ἔχειν· τοὺς δ' ἄλλους ἱππέας ἀφῆκε καταθεῖν, καὶ ἐκέλευσε τοὺς μὲν ὄπλα ἔχοντας κατακαίνειν, τοὺς δ' ἄλλους καὶ πρόβατα ὅσα ἂν λάβωσι πρὸς αὐτὸν ἄγειν. ἐκέλευσε δὲ καὶ τοὺς Πέρσας συγκαταθεῖν· καὶ ἦκον πολλοὶ μὲν αὐτῶν κατακεκυλισμένοι ἀπὸ τῶν ἱππων, πολλοὶ δὲ καὶ λείαν πλείστην ἄγρον-
 2 τες. ὥς δὲ παρῆν ἡ λεία, συγκαλέσας τοὺς τε τῶν Μήδων ἄρχοντας καὶ τῶν Ἰρκανίων καὶ τοὺς ὁμοτίμους ἔλεξεν ὧδε. Ἄνδρες φίλοι, ἐξένισεν ἡμᾶς ἅπαντας πολλοῖς ἀγαθοῖς Γωβρούας. εἰ οὖν, ἔφη, τοῖς θεοῖς ἐξελόντες τὰ νομιζόμενα καὶ τῇ στρατιᾷ τὰ ἱκανὰ τὴν ἄλλην τούτῳ δοίημεν λείαν, ἄφ' ἂν, ἔφη, καλὸν ποιήσασιν τῷ εὐθὺς φανεροὶ εἶναι. ὅτι καὶ τοὺς εὐ ποιοῦντας πειρώμεθα νικᾶν εὐ ποιοῦντες;

ὡς δὲ τοῦτ' ἤκουσαν, πάντες μὲν ἐπήνουν, πάντες δ' 3
 ἐνεκωμιάζον· εἰς δὲ καὶ ἔλεξεν ὧδε· Πάνυ, ἔφη, ὦ
 Κῦρε, τοῦτο ποιήσομεν· καὶ γὰρ μοι δοκεῖ, ἔφη, ὁ
 Γωβρύας πτωχούς τινες ἡμᾶς νομίζειν, ὅτι οὐ δα-
 ρεικῶν μεστοὶ ἤκομεν οὐδὲ ἐκ χρυσῶν πίνομεν φια-
 λῶν· εἰ δὲ τοῦτο ποιήσομεν, γνοιή ἄν, ἔφη, ὅτι ἐστὶν
 ἐλευθερίους εἶναι καὶ ἄνευ χρυσοῦ. Ἄγε δὴ, ἔφη, τὰ 4
 τῶν θεῶν ἀποδόντες τοῖς μάροισι καὶ ὅσα τῇ στρατιᾷ
 ἱκανὰ ἐξελόντες ἄλλα καλέσαντες τὸν Γωβρύαν δότε
 αὐτῷ· οὕτω δὴ λαβόντες ἐκεῖνοι ὅσα ἔδει ἄλλα ἔδο-
 σαν τῷ Γωβρύα.

Ἐκ τούτου δὴ ἦει πρὸς Βαβυλῶνα παραταξάμε- 5
 νος ὥσπερ ὅτε ἡ μάχη ἦν. ὡς δ' οὐκ ἀντεξῆσαν οἱ
 Ἀσσύριοι, ἐκέλευσεν ὁ Κῦρος τὸν Γωβρύαν προσελά-
 σαντα εἰπεῖν ὅτι εἰ βούλεται ὁ βασιλεὺς ἐξιῶν ὑπὲρ
 τῆς χώρας μάχεσθαι, κἄν αὐτὸς σὺν ἐκείνῳ μάχοιτο·
 εἰ δὲ μὴ ἀμυνεῖ τῇ χώρᾳ, ὅτι ἀνάγκη τοῖς κρατοῦσι
 πεῖθεσθαι. ὁ μὲν δὴ Γωβρύας προσήλασεν ἔνθα 6
 ἀσφαλὲς ἦν ταῦτα εἰπεῖν, ὁ δ' αὐτῷ ἐξέπεμψεν ἀπο-
 κρινούμενον τοιάδε· Δεσπότης ὁ σὸς λέγει, ὦ Γω-
 βρύα, Οὐχ ὅτι ἀπέκτεινά σου τὸν υἱὸν μεταμέλει μοι,
 ἀλλ' ὅτι οὐ καὶ σὲ προσαπέκτεινα. μάχεσθαι δὲ ἐὰν
 βούλησθε, ἦκετε εἰς τριακοστὴν ἡμέραν· νῦν δ' οὐπω
 ἡμῖν σχολή· ἔτι γὰρ παρασκευαζόμεθα. ὁ δὲ Γω- 7
 βρύας εἶπεν, Ἀλλὰ μήποτε σοὶ λήξειεν αὕτη ἡ μετα-
 μέλεια· δῆλον γὰρ ὅτι ἀνιῶ σέ τι, ἐξ οὗ αὕτη σε ἡ
 μεταμέλεια ἔχει.

Ὁ μὲν δὴ Γωβρύας ἀπήγγειλε τὰ τοῦ Ἀσσυρίου· 8
 ὁ δὲ Κῦρος ἀκούσας ταῦτα ἀπήγαγε τὸ στράτευμα·
 καὶ καλέσας τὸν Γωβρύαν Εἰπέ μοι, ἔφη, οὐκ ἔλεγες
 μέντοι σὺ ὅτι τὸν ἐκμηθέντα ὑπὸ τοῦ Ἀσσυρίου οἶει

- ἂν σὺν ἡμῖν γενέσθαι; *Εὐ* μὲν οὖν, ἔφη, δοκῶ εἰδέ-
 ναι· πολλὰ γὰρ δὴ ἔγωγε κάκεινος ἐπαρρησιασάμεθα
 9 πρὸς ἀλλήλους. Ὅποτε τοίνυν σοι δοκεῖ καλῶς ἔχειν,
 πρὸς αὐτὸν πρόσιθι· καὶ πρῶτον μὲν οὕτω ποιεῖ ὅπως
 ἂν αὐτὸς λέγῃ εἰδῆτε· ἐπειδὴν δὲ συγγένη αὐτῷ, ἐὰν
 γνῶς αὐτὸν φίλον βουλόμενον εἶναι, τοῦτο δεῖ μηχα-
 νᾶσθαι ὅπως λάθῃ φίλος ἂν ἡμῖν· οὔτε γὰρ ἂν φί-
 λους τις ποιήσειεν ἄλλως πῶς πλείω ἀγαθὰ ἐν πολέ-
 μῳ ἢ πολέμιος δοκῶν εἶναι οὔτ' ἂν ἐχθρὸς πλείω τις
 10 βλάψειεν ἄλλως πῶς ἢ φίλος δοκῶν εἶναι. Καὶ μὴν,
 ἔφη ὁ *Γωβρύας*, οἶδ' ὅτι κἂν πρῖαιτο *Γαδάτας* τὸ
 μέγα τι ποιῆσαι κακὸν τὸν νῦν βασιλέα *Ἀσσυρίων*
 ἀλλ' ὅ,τι ἂν δύναιτο, τοῦτο δεῖ καὶ ἡμᾶς σκοπεῖν.
- 11 *Λέγε* δὴ μοι, ἔφη ὁ *Κῦρος*, εἰς τὸ φρούριον τὸ πρὸ
 τῆς χώρας, ὃ φατε *Ἐρικανίοις* τε καὶ *Σάκαις* ἐπιτε-
 τειχίσθαι τῆδε τῇ χώρᾳ πρόβολου εἶναι τοῦ πολέμου,
 ἄρ' ἂν, ἔφη, οἶε ὑπὸ τοῦ φρουράρχου παρεθῆναι
 τὸν εὐνοῦχον ἐλθόντα σὺν δυνάμει; *Σαφῶς* γ', ἔφη
 ὁ *Γωβρύας*, εἶπερ ἀνύποπτος ἂν, ὥσπερ νῦν ἐστίν,
- 12 ἀφίκοιτο πρὸς αὐτόν. Οὐκοῦν, ἔφη, ἀνύποπτος ἂν
 εἶη, εἰ προσβάλοιμι μὲν ἐγὼ πρὸς τὰ χωρία αὐτοῦ
 ὡς λαβεῖν βουλόμενος, ἀπομάχοιτο δὲ ἐκεῖνος ἀνά
 κράτος· καὶ λάβοιμι μὲν αὐτοῦ τι ἐγὼ, ἀντιλάβοι δὲ
 κάκεινος ἡμῶν ἢ ἄλλους τινὰς ἢ καὶ ἀγγέλους πεμ-
 πομένους ὑπ' ἐμοῦ πρὸς τούτους οὓς φατε πολεμίους
 τῷ *Ἀσσυρίῳ* εἶναι· καὶ οἱ μὲν ληφθέντες λέγοιεν ὅτι
 ἐπὶ στρατεύμα ἀπέρχονται καὶ κλίμακας ὡς ἐπὶ τὸ
 φρούριον ἄξουντες, ὃ δ' εὐνοῦχος ἀκούσας προσποιή-
- 13 σαιτο προαγγεῖλαι βουλόμενος ταῦτα παρεῖναι. καὶ ὁ
Γωβρύας εἶπεν ὅτι οὕτω μὲν γιγνομένων σαφῶς παρ-
 εἶη ἂν αὐτόν, καὶ δέοιτό γ' ἂν αὐτοῦ μένειν ἕως
 ἀπέλθοις. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ *Κῦρος*, εἴ γε ἅπαξ εἰσέλ-

θοι, δύναται ἂν ἡμῖν ὑποχείριον ποιῆσαι τὸ χωρίον; Εἰκὸς γοῦν, ἔφη ὁ Γωβρύας, τὰ μὲν ἔνδον ἐκείνου 14 συμπαρασκευάζοντος, τὰ δ' ἔξωθεν σοῦ ἰσχυρότερα προσάγοντος. Ἴθι οὖν, ἔφη, καὶ πειρῶ ταῦτα διδάξας καὶ διαπραξάμενους παρῆναι· πιστὰ δὲ αὐτῷ οὐκ ἂν μείζω οὔτ' εἰποις οὔτε δείξαις ἂν αὐτὸς σὺ τυγχάνεις παρ' ἡμῶν εἰληφώς.

Ἐκ τούτου ᾤχετο μὲν ὁ Γωβρύας ἄσμενος δὲ 15 ἰδὼν αὐτὸν ὁ εὐνούχος συνωμολόγει τε πάντα καὶ συνέθετο ἅ ἔδει. ἐπεὶ δὲ ἀπήγγειλεν ὁ Γωβρύας ὅτι πάντα δοκοῖ ἰσχυρῶς τῷ εὐνούχῳ τὰ ἐπισταλέντα, ἐκ τούτου τῇ ὑστεραίᾳ προσέβαλε μὲν ὁ Κῦρος, ἀπεμάχετο δὲ ὁ Γαδάτας. τῶν δὲ ἀγγέλων οὓς ἐπεμψεν ὁ Κῦρος προειπῶν ἢ πορεύσοιντο, τοὺς μὲν εἶασεν ὁ Γαδάτας διαφεύγειν, ὅπως ἄγοιεν τὰ στρατεύματα καὶ τὰς κλίμακας κομίζοιεν· οὓς δ' ἔλαβε, βασανίξων ἐναντίον πολλῶν, ὡς ἤκουσεν ἐφ' ἃ ἔφασαν πορεύεσθαι, εὐθέως συσκευασάμενος ὡς ἐξαγγελῶν τῆς νυκτὸς ἐπορεύετο. τέλος δὲ πιστευθεὶς ὡς 17 βοηθὸς εἰσέρχεται εἰς τὸ φρούριον· καὶ τῶς μὲν συμπαρασκευάζεν ὅτι δύναται τῷ φρουράρχῳ· ἐπεὶ δὲ ὁ Κῦρος ἦλθε, καταλαμβάνει τὸ χωρίον συνεργῶς ποιησάμενος καὶ τοὺς παρὰ τοῦ Κύρου ἀλχημαλώτους. ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἐγένετο, εὐθύς ὁ εὐνούχος τὰ ἔνδον 18 καταστήσας ἐξῆλθε πρὸς τὸν Κῦρον, καὶ τῷ νόμῳ προσκυνήσας εἶπε, Χαῖρε, Κῦρε. Ἄλλὰ ποιῶ ταῦτ', 19 ἔφη· σὺ γάρ με σὺν τοῖς θεοῖς οὐ κελεύεις μόνον ἀλλὰ καὶ ἀναγκάζεις χαίρειν. εὐ γὰρ ἴσθι, ἔφη, ὅτι ἐγὼ μέγα ποιοῦμαι φίλιον τοῦτο τὸ χωρίον τοῖς ἐνθάδε συμμάχοις καταλείπων· σοῦ δ', ἔφη, ὦ Γαδάτα, ὁ Ἀσσύριος παῖδας μὲν, ὡς ἔοικε, τὸ ποιεῖσθαι ἀφείλετο, οὐ μέντοι τό γε φίλους δύνασθαι κτᾶσθαι

- ἀπεστέρησεν· ἀλλ' εὖ ἴσθι ὅτι ἡμᾶς τῷ ἔργῳ τούτῳ φίλους πεποιήσαι, οἳ σοι, ἐὰν δυνώμεθα, πειρασόμεθα μὴ χείρονες βοηθοὶ παραστήναι ἢ εἰ παῖδας
- 20 ἐκρόνους ἐκέκτησο. ὁ μὲν ταῦτ' ἔλεγεν. ἐν δὲ τούτῳ ὁ Ἰσθμίου ἀπὸ τῆς ἡσθημένης τῆς γεγενημένης προσθεὶ τῷ Κύρῳ καὶ λαβῶν τὴν δεξιὰν αὐτοῦ εἶπεν, ὦ μέγα ἀγαθὸν σὺ τοῖς φίλοις Κῦρε, ὡς πολλὴν με τοῖς θεοῖς
- 21 ποιεῖς χάριν ὀφείλεις ὅτι σοὶ με συνήγαγον. "Ἴθι νυν, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ λαβῶν τὸ χωρίον οὐπερ ἔνεκά με ἀσπάξει διατίθει αὐτὸ οὕτως ὡς ἂν τῷ ὑμετέρῳ φύλῳ πλείστου ἄξιον ἢ καὶ τοῖς ἄλλοις συμμαχοῖς, μάλιστα δ', ἔφη, Γαδάτα τούτῳ, ὅς ἡμῖν αὐτὸ λαβῶν παραδίδωσι.
- 22 Τί οὖν; ἔφη ὁ Ἰσθμίου, ἐπειδὴν Καδούσιοι ἐλθῶσι καὶ Σάκαι καὶ οἱ ἔμοι πολῖται, καλέσωμεν καὶ τοῦτον, ἵνα κοινῇ βουλευσώμεθα πάντες ὅσοις προσήκει πῶς ἂν συμφορώτατα χρώμεθα τῷ φρουρίῳ;
- 23 ταῦτα μὲν οὕτω συνήνεσεν ὁ Κῦρος· ἐπεὶ δὲ συνῆλθον οἷς ἔμελε περὶ τοῦ φρουρίου, ἐβουλεύσαντο κοινῇ φυλάττειν οἷσπερ ἀγαθὸν ἦν φίλιον ὄν, ὅπως αὐτοῖς μὲν πρόβολος εἴη πολέμου, τοῖς δ' Ἀσσυρίοις
- 24 ἐπιτετειχισμένον εἴη. τούτων γενομένων πολὺ δὴ προθυμότερον καὶ πλείους καὶ Καδούσιοι συνεστρατεύοντο καὶ Σάκαι καὶ Ἰσθμίου· καὶ συνελέγη ἐντεῦθεν στρατεύματα Καδουσίων μὲν πελτασταὶ εἰς δισμυρίους καὶ ἱππεῖς εἰς τετρακισχιλίους, Σακῶν δὲ τοξόται εἰς μυρίους καὶ ἱπποτοξόται εἰς χιλίους· καὶ Ἰσθμίου δὲ πεζοὺς τε ὀπόσους ἐδύναντο προσεξέπεμψαν καὶ ἱππέας ἐξεπλήρωσαν εἰς δισχιλίους· τὸ γὰρ πρόσθεν καταλειμμένοι ἦσαν πλείους οἴκοι αὐτοῖς ἱππεῖς, ὅτι καὶ οἱ Καδούσιοι καὶ Σάκαι τοῖς
- 25 Ἀσσυρίοις πολέμιοι ἦσαν. ὅσον δὲ χρόνον ἐκαθέζετο

ὁ Κῦρος ἀμφὶ τὴν περὶ τὸ φρούριον οἰκονομίαν, τῶν Ἀσσυρίων τῶν κατὰ ταῦτα τὰ χωρία πολλοὶ μὲν ἀπήγον ἵππους, πολλοὶ δὲ ἀπέφερον ὄπλα, φοβούμενοι ἤδη πάντας τοὺς προσχώρους.

Ἐκ δὲ τούτου προσέρχεται τῷ Κύρῳ ὁ Γαδάτας 26 καὶ λέγει ὅτι ἤκουσιν αὐτῷ ἄγγελοι ὡς ὁ Ἀσσύριος, ἐπεὶ πύθοιτο τὰ περὶ τοῦ φρουρίου, χαλεπῶς τε ἐνέγκοι καὶ συσκευάζοιτο ὡς ἐμβαλῶν εἰς τὴν ἐαυτοῦ χώραν. ἔαν οὖν ἀφῆς με, ὦ Κῦρε, τὰ τεῖχη ἂν πειραθείην διασωῶσαι, τῶν δ' ἄλλων μειῶν λόγος. καὶ ὁ 27 Κῦρος εἶπεν, Ἐὰν οὖν ἴης, πότε ἔσει οἴκοι; καὶ ὁ Γαδάτας εἶπεν, Εἰς τρίτην δειπνήσω ἐν τῇ ἡμετέρᾳ. Ἡ καὶ τὸν Ἀσσύριον, ἔφη, οἶε ἐκεῖ ἤδη καταλήψεσθαι; Εὖ μὲν οὖν, ἔφη, οἶδα· σπεύσει γὰρ ἕως ἔτι πρόσω δοκεῖς ἀπειῖναι. Ἐγὼ δ', ἔφη ὁ Κῦρος, πο- 28 σταῖος ἂν τῷ στρατεύματι ἐκεῖσε ἀφικοίμην; πρὸς τοῦτο δὴ ὁ Γαδάτας λέγει, Πολὺ ἤδη, ὦ δέσποτα, ἔχεις τὸ στρατεύμα καὶ οὐκ ἂν δύναιο μείον ἢ ἐν ἕξ ἢ ἐπτὰ ἡμέραις ἐλθεῖν πρὸς τὴν ἐμὴν οἰκησιν. Σὺ μὲν τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἄπιθι ὡς τάχιστα· ἐγὼ δ' ὡς ἂν δυνατὸν ἢ πορεύσομαι. ὁ μὲν δὴ Γαδάτας 29 ᾤχετο· ὁ δὲ Κῦρος συνεκάλεσε πάντας τοὺς ἄρχοντας τῶν συμμάχων· καὶ ἤδη πολλοὶ τε ἐδόκουν καὶ καλοὶ κάγαθοὶ παρεῖναι· ἐν οἷς δὴ λέγει ὁ Κῦρος ταῦτα.

Ἄνδρες σύμμαχοι, Γαδάτας διέπραξεν ἃ δοκεῖ πᾶ- 30 σιν ἡμῖν πολλοῦ ἄξια εἶναι, καὶ ταῦτα πρὶν καὶ οὖν οὖν ὑφ' ἡμῶν ἀγαθὸν παθεῖν. νῦν δὲ ὁ Ἀσσύριος εἰς τὴν χώραν αὐτοῦ ἐμβαλεῖν ἀγγέλλεται, δῆλον ὅτι ἅμα μὲν τιμωρεῖσθαι αὐτὸν βουλόμενος, ὅτι δοκεῖ ὑπ' αὐτοῦ μεγάλα βεβλάφθαι· ἅμα δὲ ἴσως κάκεινο ἐννοεῖται ὡς εἰ οἱ μὲν πρὸς ἡμᾶς ἀφιστάμενοι μηδὲν ὑπ'

- ἐκείνου κακὸν πείσονται, οἱ δὲ σὺν ἐκείνῳ ὄντες ὑφ' ἡμῶν ἀπολοῦνται, ὅτι τάχα οὐδένα εἰκὸς σὺν αὐτῷ
 31 βουλήσεσθαι εἶναι. νῦν οὖν, ὧ ἄνδρες, καλὸν τι ἂν μοι δοκοῦμεν ποιῆσαι, εἰ προθύμως Γαδάτα βοηθήσαιμεν ἀνδρὶ εὐεργέτῃ· καὶ ἅμα δίκαια ποιοῖμεν ἂν χάριν ἀποδιδόντες· ἀλλὰ μὴν καὶ σύμφορά γ' ἂν,
 32 ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, πράξαιμεν ἡμῖν αὐτοῖς. εἰ γὰρ πᾶσι φαινοίμεθα τοὺς μὲν κακῶς ποιοῦντας νικᾶν πειρωμένοι κακῶς ποιοῦντες, τοὺς δ' εὐεργετοῦντας ἀγαθοῖς ὑπερβαλλόμενοι, εἰκὸς ἐκ τῶν τοιούτων φίλους μὲν πολλοὺς ἡμῖν βούλεσθαι γίνεσθαι, ἐχθρὸν δὲ
 33 μηδένα ἐπιθυμεῖν εἶναι· εἰ δὲ ἀμελῆσαι δόξαιμεν Γαδάτου, πρὸς τῶν θεῶν ποίοις λόγοις ἂν ἄλλον πείθοιμεν χαρίζεσθαι τι ἡμῖν; πῶς δ' ἂν τολμῶμεν ἡμᾶς αὐτοὺς ἐπαινεῖν; πῶς δ' ἂν ἀντιβλέψαι τις ἡμῶν δύναιτο Γαδάτα, εἰ ἡττώμεθ' αὐτοῦ εὖ ποιοῦντος τοσοῦτοι ὄντες ἐνὸς ἀνδρὸς καὶ τούτου οὕτω διακειμέ-
 34 νου; ὁ μὲν οὕτως εἶπεν· οἱ δὲ πάντες ἰσχυρῶς συνεπήνουν ταῦτα ποιεῖν.

- Ἄγετε τοίνυν, ἔφη, ἐπεὶ καὶ ὑμῖν συνδοκεῖ ταῦτα, ἐπὶ μὲν τοῖς ὑποζυγίοις καὶ ὀχήμασι καταλίπωμεν ἕκαστοι τοὺς μετ' αὐτῶν ἐπιτηδειοτάτους πορευέ-
 35 σθαι. Γωβρύας δ' ἡμῖν ἀρχέτω αὐτῶν καὶ ἡγείσθω αὐτοῖς· καὶ γὰρ ὀδῶν ἔμπειρος καὶ τᾶλλα ἱκανός· ἡμεῖς δ', ἔφη, καὶ ἵπποις τοῖς δυνατωτάτοις καὶ ἀνδράσι πορευώμεθα, τὰπιτήθεια τριῶν ἡμερῶν λαβόντες· ὅσῳ δ' ἂν κουφότερον συσκευασώμεθα καὶ εὐτελέστερον, τοσοῦτῳ ἥδιον τὰς ἐπιούσας ἡμέρας ἀριστήσομέν τε καὶ δειπνήσομεν καὶ καθευδήσομεν.
 36 νῦν δ', ἔφη, πορευώμεθα ὧδε· πρῶτον μὲν ἄγε σύ, Χρυσάντα, τοὺς θωρακοφόρους, ἐπεὶ ὁμαλή τε καὶ πλατεῖα ἡ ὁδός ἐστι, τοὺς ταξίαρχους ἔχων ἐν μετώ-

πῶ πάντας· ἡ δὲ τάξις ἐκάστη ἐφ' ἐνὸς ἴτω· κ'θρόοι
 γὰρ ὄντες καὶ τάχιστα καὶ ἀσφαλέστατα πορευοίμεθ'
 ἄν. τούτου δ' ἕνεκα, ἔφη, κελεύω τοὺς θωρακοφό- 37
 ρους ἡγεῖσθαι ὅτι **τοῦτο βαρυτάτον ἐστὶ τοῦ στρατεύ-**
ματος· τοῦ δὲ βαρυτάτου ἡγουμένου ἀνάγκη ῥαδίως
ἔπεσθαι πάντα τὰ θ'αῖττον ἰόντα· ὅταν δὲ τὸ τάχιστον
ἡγῆται ἐν νυκτί, οὐδέν ἐστὶ θανμαστὸν καὶ διασπᾶ-
σθαι τὰ στρατεύματα· τὸ γὰρ προταχθὲν ἀποδιδρά-
σκει. ἐπὶ δὲ τούτοις, ἔφη, Ἀρτάβαζος τοὺς Περσῶν 38
πελταστὰς καὶ τοξότας ἀγέτω· ἐπὶ δὲ τούτοις Ἀν-
δαμύας ὁ Μῆδος τὸ Μῆδων πεζόν· ἐπὶ δὲ τούτοις
Ἐμβας τὸ Ἀρμενίων πεζόν· ἐπὶ δὲ τούτοις Ἀρτού-
χας Ἰρκανίους· ἐπὶ δὲ τούτοις Θαμβράδας τὸ Σακῶν
πεζόν· ἐπὶ δὲ τούτοις Δατάμας Καδουσίους. ἀγόν- 39
των δὲ καὶ οὗτοι πάντες ἐν μετώπῳ μὲν τοὺς ταξι-
άρχους ἔχοντες, δεξιούς δὲ τοὺς πελταστὰς, ἀριστε-
ροὺς δὲ τοὺς τοξότας τοῦ ἑαυτῶν πλαισίου· οὕτω
γὰρ πορευόμενοι καὶ εὐχρηστότεροι γίνονται. ἐπὶ 40
δὲ τούτοις οἱ σκευοφόροι, ἔφη, πάντων ἐπέσθων·
οἱ δὲ ἄρχοντες αὐτῶν ἐπιμελέσθων ὅπως συνεσκευ-
ασμένοι τε ὧσι πάντα πρὶν καθεῦδειν καὶ πρῶ σὺν
τοῖς σκεύεσι παρῶσιν εἰς τὴν τεταγμένην χώραν καὶ
ὅπως κοσμίως ἔπονται. ἐπὶ δὲ τοῖς σκευοφόροις, 41
ἔφη, τοὺς Πέρσας ἱππέας Μαδάτας ὁ Πέρσης ἀγέτω,
ἔχων καὶ οὗτος τοὺς ἑκατοντάρχους τῶν ἱππέων ἐν
μετώπῳ· ὁ δ' ἑκατόνταρχος τὴν τάξιν ἀγέτω εἰς ἓνα,
ὥσπερ οἱ πέλταρχοι. ἐπὶ τούτοις Ῥαμβάκας ὁ Μῆ- 42
δος ὡσαύτως τοὺς ἑαυτοῦ ἱππέας· ἐπὶ τούτοις σὺ,
ὦ Τιγράνη, τὸ σεαυτοῦ ἱππικόν· καὶ οἱ ἄλλοι δὲ
ἵππαρχοι μεθ' ὧν ἕκαστοι ἀφίκοντο πρὸς ἡμᾶς. ἐπὶ
δὲ τούτοις Σάκαι ἀγετε· ἔσχατοι δέ, ὥσπερ ἦλθον,
Καδούσιοι ἰόντων· Ἀλκεύνα, σὺ δὲ ὁ ἄγων αὐ-

- τοὺς ἐπιμέλου τὸ νῦν εἶναι πάντων τῶν ὀπισθεν
 καὶ μηδένα ἕα ὕστερον τῶν σῶν ἰπέων γίγνε-
 43 σθαι. ἐπιμέλεσθε δὲ τοῦ σιωπῆ πορεύεσθαι οἷ τε
 ἄρχοντες καὶ πάντες δὲ οἱ σωφρονοῦντες· διὰ γὰρ
 τῶν ὄτων ἐν τῇ νυκτὶ ἀνάγκη μᾶλλον ἢ διὰ τῶν
 ὀφθαλμῶν ἕκαστα καὶ αἰσθάνεσθαι καὶ πράττεσθαι·
 καὶ τὸ ταραχθῆναι δὲ ἐν τῇ νυκτὶ πολὺ μείζον ἐστὶ
 πρᾶγμα ἢ ἐν τῇ ἡμέρᾳ καὶ δυσκαταστατώτερον· οὐ
 ἔνεκα ἢ τε σιωπῆ ἀσκητέα καὶ ἡ τάξις φυλακτέα.
 44 τὰς δὲ νυκτερινὰς φυλακάς, ὅταν μέλλητε νυκτὸς
 ἀναστῆσεσθαι, χρῆ ὡς βραχυτάτας καὶ πλείστας ποι-
 εῖσθαι, ὡς μηδένα ἢ ἐν τῇ φυλακῇ ἀγρυπνία πολλή
 οὔσα λυμαίνηται ἐν τῇ πορείᾳ· ἡνίκα δ' ἂν ὦρα ἢ
 45 πορεύεσθαι, σημανεῖ τῷ κέρατι. ὑμεῖς δ' ἔχοντες ἄ-
 δεῖ ἕκαστοι πάρεστε εἰς τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνα ὁδόν·
 ὁ δ' ὀρμώμενος ἀεὶ τῷ κατ' οὐρανὸν παρεγγυάτω
 ἔπεσθαι.
 46 Ἐκ τούτου δὴ ὄχοντο ἐπὶ τὰς σκηνὰς καὶ ἅμα
 ἀπιόντες διελέγοντο πρὸς ἀλλήλους ὡς μνημονικῶς
 ὁ Κῦρος ὀπόσοις συνέταττε πᾶσιν ὀνομάζων ἐνετέλ-
 47 λετο. ὁ δὲ Κῦρος ἐπιμελεία τοῦτο ἐποίει· πάνν γὰρ
 αὐτῷ ἐδόκει θαυμαστὸν εἶναι εἰ οἱ μὲν βάνουσοι
 ἴσασι τῆς ἑαυτοῦ τέχνης ἕκαστος τῶν ἐργαλείων τὰ
 ὀνόματα, καὶ ὁ ἰατρὸς δὲ οἶδε καὶ τῶν ὀργάνων καὶ
 τῶν φαρμάκων οἷς χρῆται πάντων τὰ ὀνόματα, ὁ
 δὲ στρατηγὸς οὕτως ἡλίθιος ἔσοιτο ὥστε οὐκ εἴσοιτο
 τῶν ὑφ' ἑαυτῷ ἡγεμόνων τὰ ὀνόματα, οἷς ἀνάγκη
 ἐστὶν αὐτῷ ὀργάνοις χρῆσθαι καὶ ὅταν καταλαβεῖν
 τι βούληται καὶ ὅταν φυλάξαι καὶ ὅταν θαρρῶναι
 καὶ ὅταν φοβῆσθαι· καὶ τιμῆσαι δὲ ὀπότε τινὰ βού-
 48 ρεύειν. ἐδόκουν δ' αὐτῷ οἱ γινώσκεσθαι δοκοῦν-

τες ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος καὶ τοῦ καλόν τι ποιῶντες
 ὀραῖσθαι μᾶλλον ὀρέγεσθαι καὶ τοῦ αἰσχρόν τι ποι-
 εῖν μᾶλλον προθυμείσθαι ἀπέχεσθαι. ἡλίθιον δὲ καὶ 49
 τοῦτ' ἐδόκει εἶναι αὐτῷ τὸ ὅποτε τι βούλοιο πρα-
 χθῆναι, οὕτω προστάττειν ὥσπερ ἐν οἴκῳ ἐνιοι δεσ-
 πόται προστάττουσιν, "Ἴτω τις ἐφ' ὕδωρ, Ξύλα τις
 σχισάτω· οὕτω γὰρ ταττομένων εἰς ἀλλήλους τε ὀρᾶν 50
 πάντες ἐδόκουν αὐτῷ καὶ οὐδείς περαινέειν τὸ προσ-
 ταχθὲν καὶ πάντες ἐν αἰτία εἶναι καὶ οὐδείς τῇ αἰτία
 οὔτε αἰσχύνεσθαι οὔτε φοβείσθαι ὁμοίως διὰ τὸ σὺν
 πολλοῖς αἰτίαν ἔχειν· διὰ ταῦτα δὴ πάντας ὠνόμαζεν
 αὐτὸς ὄτῳ τι προστάττοι.

Καὶ Κῦρος μὲν δὴ περὶ τούτων οὕτως ἐγίγνωσκειν. 51
 οἱ δὲ στρατιῶται τότε μὲν δειπνήσαντες καὶ φυλακὰς
 καταστησάμενοι καὶ συσκευασάμενοι πάντα ἃ ἔδει
 ἐκοιμήθησαν. ἡνίκα δ' ἦν ἐν μέσῳ νυκτῶν, ἐσήμηνε 52
 τῷ κέρατι. Κῦρος δ' εἰπὼν τῷ Χρυσάντῳ ὅτι ἐπὶ
 τῇ ὁδῷ ὑπομενοίῃ ἐν τῷ πρόσθεν τοῦ στρατεύματος
 ἐξῆι λαβὼν τοὺς ἄμφ' αὐτὸν ὑπηρέτας· βραχεὶ δὲ
 χρόνῳ ὕστερον Χρυσάντας παρῆν ἄγων τοὺς θω-
 ρακοφόρους. τούτῳ μὲν ὁ Κῦρος δούς ἡγεμόνας 53
 τῆς ὁδοῦ πορεύεσθαι ἐκέλευεν ἡσύχως· οὐ γάρ
 πω ἐν ὁδῷ πάντες ἦσαν· αὐτὸς δὲ ἐστηκὼς ἐν
 τῇ ὁδῷ τὸν μὲν προσιόντα προυπέμπετο ἐν τάξει,
 ἐπὶ δὲ τὸν ὑστερίζοντα ἔπεμπε καλῶν. ἐπεὶ δὲ 54
 πάντες ἐν ὁδῷ ἦσαν, πρὸς μὲν Χρυσάνταν ἰππέας
 ἔπεμψεν ἐροῦντας ὅτι ἐν ὁδῷ ἤδη πάντες· ἄγε οὖν 55
 ἤδη θᾶττον. αὐτὸς δὲ παρελαύνων τὸν ἵππον εἰς
 τὸ πρόσθεν ἡσυχος κατεθεᾶτο τὰς τάξεις. καὶ οὓς
 μὲν ἴδοι εὐτάκτως καὶ σιωπῇ ἰόντας, προσελαύ-
 νων αὐτοῖς τίνες τε εἶεν ἡρώτα καὶ ἐπεὶ πύθοιο
 ἐπήνει· εἰ δὲ τινὰς θορυβουμένους αἰσθοιο, το

αἷτιον τούτου σκοπῶν κατασβεννύναι τὴν ταραχὴν ἐπειρᾶτο.

56 Ἐν μόνον παραλέλειπται τῆς ἐν νυκτὶ ἐπιμελείας αὐτοῦ, ὅτι πρὸ παντὸς τοῦ στρατεύματος πεξοὺς εὐζώνους οὐ πολλοὺς προύπεμπε, ἐφορωμένους ὑπὸ Χρυσάντα καὶ ἐφορῶντας αὐτόν, ὡς ὠτακουστοῦντες καὶ εἴ πως ἄλλως δύναιτο αἰσθάνεσθαι σημαίνουεν τῷ Χρυσάντῳ ὅ,τι καιρὸς δοκοίη εἶναι· ἄρχων δὲ καὶ ἐπὶ τούτοις ἦν ὃς καὶ τούτους ἐκόσμει, καὶ τὸ μὲν ἄξιον λόγου ἐσήμαινε, τὸ δὲ μὴ οὐκ ἠνώχλει λέγων.

57 τὴν μὲν δὴ νύκτα οὕτως ἐπορεύοντο· ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, τοὺς μὲν Καδουσίων ἱππέας, ὅτι αὐτῶν καὶ οἱ πεξοὶ ἐπορεύοντο ἔσχατοι, παρὰ τούτοις κατέλιπεν, ὡς μηδ' οὔτοι ψιλοὶ ἱππέων ἴοιεν· τοὺς δ' ἄλλους εἰς τὸ πρόσθεν παρελαύνειν ἐκέλευσεν, ὅτι καὶ οἱ πολέμιοι ἐν τῷ πρόσθεν ἦσαν, ὅπως εἴ τί που ἐναντιοῖτο αὐτῷ, ἀπαντᾷ ἔχων τὴν ἰσχὺν ἐν τάξει καὶ μάχοιτο, εἴ τέ τί που φεῦγον ὀφθείη, ὡς ἐξ ἐτοι-

58 μοτάτου διώκοι. ἦσαν δὲ αὐτῷ αἰεὶ τεταγμένοι οὓς τε διώκειν δέοι καὶ οὓς παρ' αὐτῷ μένειν· πᾶσαν δὲ

59 τὴν τάξιν λυθῆναι οὐδέποτε εἶα. Κῦρος μὲν δὴ οὕτως ἤγε τὸ στρατεύμα· οὐ μέντοι αὐτός γε μιᾷ χώρᾳ ἐχρῆτο, ἀλλ' ἄλλοτε ἀλλαγῆ περιελάνων ἐφεώρα τε καὶ ἐπεμέλετο, εἴ του δέοιντο. οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ Κῦρον οὕτως ἐπορεύοντο.

IV. Ἐκ δὲ τοῦ Γαδάτου ἱππικῷ τῶν δυνατῶν τις ἀνδρῶν ἐπεὶ ἐώρα αὐτὸν ἀφροστηκότα ἀπὸ τοῦ Ἀσσυρίου, ἐνόμισεν, εἴ τι οὗτος πάθοι, αὐτὸς ἂν λαβεῖν παρὰ τοῦ Ἀσσυρίου πάντα τὰ Γαδάτου· οὕτω δὴ πέμπει τινὰ τῶν ἑαυτοῦ πιστῶν πρὸς τὸν Ἀσσύριον καὶ κελεύει τὸν ἰόντα, εἰ καταλάβοι ἤδη ἐν τῇ Γαδάτου χώρᾳ τὸ Ἀσσύριον στρατεύμα, λέγειν τῷ Ἀσ-

συρίῳ ὅτι εἰ βούλοιο ἐνεδρεῦσαι, λάβοι ἂν Γαδάταν
 καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ. δηλοῦν δὲ ἐνετέλλετο ὄσσην τε 2
 εἶχεν ὁ Γαδάτας δύναμιν καὶ ὅτι Κῦρος οὐ συνείπετο
 αὐτῷ· καὶ τὴν ὁδὸν ἐδήλωσεν ἢ προσιέναι μέλλοι.
 προσεπέστειλε δὲ τοῖς αὐτοῦ οἰκέταις, ὡς πιστεύοιτο
 μᾶλλον, καὶ τὸ τεῖχος ὃ ἐτύγχανεν αὐτὸς ἔχων ἐν τῇ
 Γαδάτου χώρα παραδοῦναι τῷ Ἀσσυρίῳ καὶ τὰ ἐνόυ-
 τα· ἦξειν δὲ καὶ αὐτὸς ἔφασκεν, εἰ μὲν δύναιτο,
 ἀποκτείνας Γαδάταν, εἰ δὲ μή, ὡς σὺν τῷ Ἀσσυρίῳ
 τὸ λοιπὸν ἐσόμενος. ἐπεὶ δὲ ὃ ἐπὶ ταῦτα ταχθεὶς ἐλαύ- 3
 νων ὡς δυνατὸν ἦν τάχιστα ἀφικνεῖται πρὸς τὸν Ἀσ-
 σύριον καὶ ἐδήλωσεν ἐφ' ἃ ἦκοι, ἀκούσας ἐκεῖνος τό-
 τε χωρίον εὐθύς παρέλαβε καὶ πολλὴν ἵππον ἔχων καὶ
 ἄρματα ἐνήδρευεν ἐν κώμαις ἀθρόαις. ὁ δὲ Γαδάτας 4
 ὡς ἐγγὺς ἦν τούτων τῶν κωμῶν, πέμπει τινὰς προ-
 διερευνησομένους. ὁ δὲ Ἀσσύριος ὡς ἔγνω προσιόν-
 τας τοὺς διερευνητάς, φεύγειν κελεύει ἄρματα ἐξανα-
 στάντα δύο ἢ τρία καὶ ἵππους ὀλίγους ἤδη, ὡς δὴ φο-
 βηθέντας καὶ ὀλίγους ὄντας. οἱ δὲ προδιερευνηταὶ ὡς
 εἶδον ταῦτα, αὐτοὶ τε ἐδίωκον καὶ τῷ Γαδάτᾳ κατέ-
 σειον· καὶ ὅς ἐξαπατηθεὶς διώκει ἀνὰ κράτος. οἱ δὲ
 Ἀσσύριοι, ὡς ἐδόκει ἀλώσιμος εἶναι ὁ Γαδάτας, ἀνί-
 στανται ἐκ τῆς ἐνέδρας. καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ Γαδάταν 5
 ἰδόντες ὥσπερ εἰκὸς ἐφευγον, οἱ δ' αὖ ὥσπερ εἰκὸς
 ἐδίωκον. καὶ ἐν τούτῳ ὁ ἐπιβουλεύων τῷ Γαδάτᾳ
 παῖει αὐτόν, καὶ καιρίας μὲν πληγῆς ἀμαρτάνει, τύ-
 πτει δὲ αὐτόν εἰς τὸν ὤμον καὶ τιτρώσκει. ποιήσας
 δὲ τοῦτο ἐξίσταται, ἕως σὺν τοῖς διώκουσιν ἐγένετο·
 ἐπεὶ δ' ἐγνώσθη ὅς ἦν, ὁμοῦ δὲ σὺν τοῖς Ἀσσυρίοις
 προθύμως ἐκτείνων τὸν ἵππον σὺν τῷ βασιλεῖ ἐδίω-
 κεν. ἐνταῦθα δὲ ἠλίσκοντο μὲν δῆλον ὅτι οἱ βραδυ- 6
 τάτους ἔχοντες τοὺς ἵππους ὑπὸ τῶν ταχίστων· ἦδη

- δὲ μάλα πάντες πιεζόμενοι διὰ τὸ κατατετρῦσθαι ὑπὸ τῆς πορείας οἱ τοῦ Γαδάτου ἱππεῖς καθορῶσι τὸν Κῦρον προσιόντα σὺν τῷ στρατεύματι· δοκεῖν δὲ χρῆ ἄσμένους καὶ ὥσπερ εἰς λιμένα χειμῶνος προσ-
- 7 φέρεσθαι αὐτούς. ὁ δὲ Κῦρος τὸ μὲν πρῶτον ἐθαύμασεν· ὡς δ' ἔγνω τὸ πρᾶγμα, ἕως πάντες ἐναντίοι ἤλανον, ἐναντίος καὶ αὐτὸς ἐν τάξει ἤγε τὴν στρατιάν· ὡς δὲ γνόντες οἱ πολέμιοι τὸ ὄν ἐτρόποντο εἰς φυγὴν, ἐνταῦθα ὁ Κῦρος διώκειν ἐκέλευσε τοὺς πρὸς τοῦτο τεταγμένους, αὐτὸς δὲ σὺν
- 8 τοῖς ἄλλοις εἶπετο ὡς ᾤετο συμφέρειν. ἐνταῦθα δὴ καὶ ἄρματα ἠλίσκετο, ἕνια μὲν καὶ ἐκπιπτόντων τῶν ἠνιόχων, τῶν μὲν ἐν τῇ ἀναστροφῇ, τῶν δὲ καὶ ἄλλως, ἕνια δὲ καὶ περιτεμνόμενα ὑπὸ τῶν ἱπέων ἠλίσκετο. καὶ ἀποκτείνουσι δὲ ἄλλους τε πολλοὺς καὶ τὸν παῖ-
- 9 σαντα Γαδάταν. τῶν μέντοι πεζῶν Ἀσσυρίων, οἳ ἔτυχον τὸ Γαδάτου χωρίον πολιορκοῦντες, οἱ μὲν εἰς τὸ τεῖχος κατέφυγον τὸ ἀπὸ Γαδάτου ἀποστάν, οἱ δὲ φθάσαντες εἰς πόλιν τινὰ τοῦ Ἀσσυρίου μεγάλην, ἐνθα καὶ αὐτὸς σὺν τοῖς ἵπποις καὶ τοῖς ἄρμασι κατέφυγεν ὁ Ἀσσύριος.
- 10 Κῦρος μὲν δὴ διαπραξάμενος ταῦτα ἐπαναχωρεῖ εἰς τὴν Γαδάτου χώραν· καὶ προστάξας οἷς ἔδει ἀμφὶ τὰ αἰχμάλωτα ἔχειν, εὐθύς ἐπορεύετο, ὡς ἐπισκέψαιτο τὸν Γαδάταν πῶς ἔχοι ἐκ τοῦ τραύματος. πορευομένην δὲ αὐτῷ ὁ Γαδάτας ἐπιδεδεμένος ἤδη τὸ τραῦμα ἀπαντᾷ. ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Κῦρος ἤσθη τε καὶ εἶπεν, Ἐγὼ δὲ πρὸς σὲ ἦα ἐπισκεψόμενος ὅπως ἔχεις.
- 11 Ἐγὼ δέ γ', ἔφη ὁ Γαδάτας, ναὶ μὰ τοὺς θεοὺς σὲ ἐπαναθεασόμενος ἦα ὁποῖός τις ποτε φαίνει ἰδεῖν ὁ τοιαύτην ψυχὴν ἔχων· ὅστις οὐτ' οἶδα ἔρωγε ὅ,τι νῦν ἐμοῦ δεόμενος οὔτε μὴν ὑποσχόμενός γέ μοι ταῦτα

πράξειν οὔτε εὖ πεπονθῶς ὑπ' ἐμοῦ εἰς γε τὸ ἴδιον
 οὐδ' ὀτιοῦν, ἀλλ' ὅτι τοὺς φίλους ἔδοξά σοι τι ὀνη-
 σαι, οὔτω μοι προθύμως ἐβοήθησας ὡς νῦν τὸ μὲν
 ἐπ' ἐμοὶ οἴχομαι, τὸ δ' ἐπὶ σοὶ σέσωσμαι. οὐ μὰ τοὺς 12
 θεούς, εἰ ἦν οἷος ἔσθην ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐπαιδοποιησά-
 μην, οὐκ οἶδ' ἂν εἰ ἐκτησάμην παῖδα τοιοῦτον περὶ
 ἐμέ· ἐπεὶ ἄλλους τε οἶδα παῖδας καὶ τοῦτον τὸν νῦν
 Ἀσσυρίων βασιλέα πολὺν πλείω ἤδη τὸν ἑαυτοῦ
 πατέρα ἀνιάσαντα ἢ σὲ δύναται ἀνιᾶν. καὶ ὁ Κῦρος 13
 πρὸς ταῦτα εἶπεν ὧδε· ὦ Γαδάτα, ἢ πολὺν μείζον
 παρὲς θαῦμα ἐμὲ νῦν θαυμάξεις. Καὶ τί δὴ τοῦτ'
 ἔστιν; ἔφη ὁ Γαδάτας. Ὅτι τοσοῦτοι μὲν, ἔφη,
 Περσῶν ἐσπούδασαν περὶ σέ, τοσοῦτοι δὲ Μήδων,
 τοσοῦτοι δὲ Ἰρκανίων, πάντες δὲ οἱ παρόντες Ἀρ-
 μενίων καὶ Σακῶν καὶ Καδουσίων. καὶ ὁ Γαδάτας 14
 ἐπηύξατο, Ἄλλ', ὦ Ζεῦ, ἔφη, καὶ τούτοις πόλλ' ἀγα-
 θὰ δοῖεν οἱ θεοί, καὶ πλείστα τῶ αἰτίῳ τοῦ καὶ τού-
 τους τοιοῦτους εἶναι. ὅπως μέντοι οὓς ἐπαινεῖς
 τούτους, ὦ Κῦρε, ξενίσωμεν καλῶς, δέχου τάδε ξέ-
 νια οἷα ἐγὼ δύναμαι. ἅμα δὲ προῆγε πάμπολλα, ὥστε
 καὶ θύειν τὸν βουλόμενον καὶ ξενίζεσθαι πᾶν τὸ
 στράτευμα ἀξίως τῶν καλῶς πεποιημένων καὶ καλῶς
 συμβάντων.

Ὁ δὲ Καδούσιος ὠπισθεφυλάκει καὶ οὐ μετέσχε 15
 τῆς διώξεως· βουλόμενος δὲ καὶ αὐτὸς λαμπρόν τι
 ποιῆσαι, οὔτε ἀνακοινωσάμενος οὔτε εἰπὼν οὐδὲν
 Κύρῳ καταθεῖ τὴν πρὸς Βαβυλῶνα χώραν. διεσπαρ-
 μένοις δὲ τοῖς ἵπποις αὐτοῦ ἀπιῶν ὁ Ἀσσύριος ἐκ τῆς
 ἑαυτοῦ πόλεως, οἷ κατέφυγε, συντηγχάνει μάλα συν-
 τεταγμένον ἔχων τὸ ἑαυτοῦ στράτευμα. ὡς δ' ἔγνω 16
 μόνους ὄντας τοὺς Καδουσίους, ἐπιτίθεται, καὶ τὸν
 τε ἄρχοντα τῶν Καδουσίων ἀποκτείνει καὶ ἄλλους

- πολλούς, καὶ ἵππους τινὰς λαμβάνει τῶν Καδου-
 σίων καὶ ἦν ἄγοντες λείαν ἐτύγγανον ἀφαιρεῖται. καὶ
 ὁ μὲν Ἀσσύριος διώξας ἄχρι οὗ ἀσφαλὲς ᾤετο εἶναι
 ἀπειράπετο· οἱ δὲ Καδουσίοι ἐσώζοντο πρὸς τὸ στρα-
 17 τόπεδον ἀμφὶ δελίην οἱ πρῶτοι. Κῦρος δὲ ὡς ἤσθετο
 τὸ γεγονός, ἀπήντα τε τοῖς Καδουσίοις καὶ ὄντινα
 ἴδοι τετραμένον ἀναλαμβάνων τοῦτον μὲν ὡς Γα-
 δάταν ἐπεμπευ, ὅπως θεραπεύοιτο, τοὺς δ' ἄλλους
 συγκατεσκήνου καὶ ὅπως τὰπιτήδεια ἔξουσι συν-
 επεμέλετο, παραλαμβάνων Περσῶν τῶν ὁμοτίμων
 συνεπιμελητάς· ἐν γὰρ τοῖς τοιούτοις οἱ ἀγαθοὶ ἐπι-
 18 πονεῖν ἐθέλουσι. καὶ ἀνιῶμενος μέντοι ἰσχυρῶς δη-
 λος ἦν, ὡς καὶ τῶν ἄλλων δειπνούντων ἠνίκα ὦρα
 ἦν, Κῦρος ἔτι σὺν τοῖς ὑπηρέταις καὶ τοῖς ἰατροῖς
 οὐδένα ἐκῶν ἀτμηέλητον παρέλειπεν, ἀλλ' ἢ αὐτό-
 πτης ἐφεώρα ἢ εἰ μὴ αὐτὸς ἐξανύτοι, πέμπων φανε-
 ρὸς ἦν τοὺς θεραπεύοντας.
- 19 Καὶ τότε μὲν οὕτως ἐκοιμήθησαν. ἅμα δὲ τῇ
 ἡμέρᾳ κηρύξας συνιέναι τῶν μὲν ἄλλων τοὺς ἄρχον-
 τας, τοὺς δὲ Καδουσίους ἅπαντας, ἔλεξε τοιαύδε.
 Ἄνδρες σύμμαχοι, ἀνθρώπινον τὸ γεγεννημένον·
 τὸ γὰρ ἀμαρτάνειν ἀνθρώπους ὄντας οὐδὲν οἴμαι
 θαυμαστόν. ἄξιοί γε μέντοι ἐσμὲν τοῦ γεγεννημένου
 πράγματος τούτου ἀπολαῦσαι τι ἀγαθόν, τὸ μαθεῖν
 μήποτε διασπᾶν ἀπὸ τοῦ ὄλου δυνάμιν ἀσθενεστε-
 20 ραν τῆς τῶν πολεμίων δυνάμεως. καὶ οὐ τοῦτο, ἔφη,
 λέγω ὡς οὐ δεῖ ποτε καὶ ἐλάττουι ἔτι μορίῳ ἰέναι,
 ὅπου ἂν δέῃ, ἢ νῦν ὁ Καδουσίος ᾤχετο· ἀλλ' ἐάν τις
 κοινούμενος ὁρμάται τῷ ἰκανῷ βοηθῆσαι, ἔστι μὲν
 ἀπατηθῆναι, ἔστι δὲ τῷ ὑπομένοντι ἐξαπατήσαντι
 τοὺς πολεμίους ἄλλοσε τρέψαι ἀπὸ τῶν ἐξεληλυθό-
 των, ἔστι δὲ ἄλλα παρέχοντα πράγματα τοῖς πολε-

μίοις τοῖς φίλοις ἀσφάλειαν παρέχειν· καὶ οὕτω μὲν οὐδ' ὁ χωρὶς ὧν ἀπέσται, ἀλλ' ἐξαρτήσεται τῆς ἰσχύος· ὁ δὲ ἀπεληλυθὼς μὴ ἀνακοινωσάμενος οὐδὲν διάφορον πάσχει ἢ εἰ μόνος ἐστρατεύετο. ἀλλ' ἀντὶ 21 μὲν τούτου, ἔφη, εἰ ἂν θεὸς θέλη, ἀρῶμεθα τοὺς πολεμίους οὐκ εἰς μακρὰν. ἀλλ' ἐπειδὰν τάχιστα ἀριστήσητε, ἄξω ὑμᾶς ἔνθα τὸ πρᾶγμα ἐγένετο· καὶ ἅμα μὲν θάψομεν τοὺς τελευτήσαντας, ἅμα δὲ δεῖξομεν τοῖς πολεμίοις ἔνθα κρατῆσαι νομίζουσιν ἐνταῦθα ἄλλους αὐτῶν κρείττους, ἣν θεὸς θέλη· καὶ ὅπως γε μῆδὲ τὸ χωρίον ἠδέως ὀρωῶσιν ἔνθα κατέκανον ἡμῶν τοὺς συμμαχούς· ἐὰν δὲ μὴ ἀντεπεξίωσι, καύσομεν αὐτῶν τὰς κώμας καὶ δηώσομεν τὴν χώραν, ἵνα μὴ ἂ ἡμᾶς ἐποίησαν ὀρωῶντες εὐφραίνονται, ἀλλὰ τὰ ἑαυτῶν κακὰ θεώμενοι ἀνιῶνται. οἱ 22 μὲν οὖν ἄλλοι, ἔφη, ἀριστᾶτε ἰόντες· ὑμεῖς δέ, ὦ Καδούσιοι, πρῶτον μὲν ἀπελθόντες ἄρχοντα ὑμῶν αὐτῶν ἔλεσθε ἢ περ ὑμῖν νόμος, ὅστις ὑμῶν ἐπιμελήσεται σὺν τοῖς θεοῖς καὶ σὺν ἡμῖν, ἣν τι προσδέησθε· ἐπειδὰν δὲ ἔλησθε καὶ ἀριστήσητε, πέμψατε πρὸς με τὸν αἵρεθέντα. οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἐπραξαν· 23 ὁ δὲ Κῦρος ἐπεὶ ἐξήγαγε τὸ στράτευμα, κατέστησεν εἰς τάξιν τὸν ἡρημένον ὑπὸ τῶν Καδουσίων καὶ ἐκέλευσε πλησίον αὐτοῦ ἄγειν τὴν τάξιν, ὅπως, ἔφη, ἂν δυνώμεθα, ἀναθαρρύνωμεν τοὺς ἄνδρας. οὕτω δὲ ἐπορεύοντο· καὶ ἐλθόντες ἔθαπτον μὲν τοὺς Καδουσίους, ἐδήρουν δὲ τὴν χώραν. ποιήσαντες δὲ ταῦτα ἀπῆλθον τὰπιτήδεια ἐκ τῆς πολεμίας ἔχοντες πάλιν εἰς τὴν Γαδάτου.

Ἐννοήσας δὲ ὅτι οἱ πρὸς αὐτὸν ἀφεστηκότες ὄν- 24 τες πλησίον Βαβυλῶνος κακῶς πείσονται, ἣν μὴ αὐτὸς ἀεὶ παρῆ, οὕτως ὅσους τε τῶν πολεμίων ἀφίει,

- τούτους ἐκέλευε λέγειν τῷ Ἀσσυρίῳ, καὶ αὐτὸς κήρυκα ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν ταῦτά λέγοντα, ὅτι ἔτοιμος εἶη τοὺς ἐργαζομένους τὴν γῆν ἕαν καὶ μὴ ἀδικεῖν, εἰ κάκεινος βούλοιο ἕαν ἐργάζεσθαι τοὺς τῶν πρὸς
- 25 ἑαυτὸν ἀφεστηκότων ἐργάτας. καίτοι, ἔφη, σὺ μὲν ἦν καὶ δύνῃ κωλύειν, ὀλίγους τινὰς κωλύσεις· ὀλίγη γάρ ἐστι χώρα ἢ τῶν πρὸς ἐμὲ ἀφεστηκότων· ἐγὼ δὲ πολλὴν ἂν σοι χώραν ἐφήν ἐνεργὸν εἶναι. εἰς δὲ τὴν τοῦ καρποῦ κομιδὴν, ἕαν μὲν πόλεμος ἦ, ὁ ἐπικρατῶν οἶμαι καρπώσεται· ἕαν δὲ εἰρήνη, δῆλον, ἔφη, ὅτι σὺ. ἕαν μέντοι τις ἢ τῶν ἐμῶν ὄπλα ἀνταίρηται σοὶ ἢ τῶν σῶν ἐμοί, τούτους, ἔφη, ὡς ἂν
- 26 δυνώμεθα ἑκάτεροι ἀμννούμεθα. ταῦτα ἐπιστείλας τῷ κήρυκι ἔπεμψεν αὐτόν. οἱ δὲ Ἀσσύριοι ὡς ἤκουσαν ταῦτα, πάντα ἐποίουν πείθοντες τὸν βασιλέα συγχωρῆσαι ταῦτα καὶ ὅτι μικρότατον τοῦ πολέμου
- 27 λιπεῖν. καὶ ὁ Ἀσσύριος μέντοι εἶτε καὶ ὑπὸ τῶν ὁμοφύλων πεισθεὶς εἶτε καὶ αὐτὸς οὕτω βουλευθεὶς συνῆνεσε ταῦτα· καὶ ἐγένοντο συνθῆκαι τοῖς μὲν ἐργαζομένοις εἰρήνην εἶναι, τοῖς δ' ὀπλοφόροις πό-
- 28 λεμον. ταῦτα μὲν δὴ διεπέπρακτο περὶ τῶν ἐργατῶν ὁ Κῦρος· τὰς μέντοι νομὰς τῶν κτηνῶν τοὺς μὲν ἑαυτοῦ φίλους ἐκέλευσε καταθέσθαι, εἰ βούλοιντο, ἐν τῇ ἑαυτῶν ἐπικρατείᾳ· τὴν μέντοι τῶν πολεμίων λείαν ἦγον ὀπόθεν δύναιντο, ὅπως εἶη ἡ στρατεία ἡδίων τοῖς συμμαχοῖς. οἱ μὲν γὰρ κίνδυνοι οἱ αὐτοὶ καὶ ἄνευ τοῦ λαμβάνειν τὰπιτήθεια, ἢ δ' ἐκ τῶν πολεμίων τροφὴ κουφοτέρην τὴν στρατείαν ἐδόκει παρέχειν.
- 29 Ἐπεὶ δὲ παρεσκευάζετο ἤδη ὁ Κῦρος ὡς ἀπιῶν, παρῆν ὁ Γαδάτας ἄλλα τε δῶρα πολλὰ καὶ παντοῖα φέρων καὶ ἄγων ὡς ἂν ἐξ οἴκου μεγάλου, καὶ ἵππους

δὲ ἦγε πολλοὺς ἀφελόμενος τῶν ἑαυτοῦ ἰππέων οἷς
 ἠπιστήκει διὰ τὴν ἐπιβουλήν. ὡς δ' ἐπλησίασεν, 30
 ἔλεξε τοιάδε. ὦ Κῦρε, νῦν μὲν σοι ἐγὼ ταῦτα δι-
 δωμι ἐν τῷ παρόντι, καὶ χρῶ αὐτοῖς, ἐὰν δέ τι νό-
 μιζε δ', ἔφη, καὶ τᾶλλα πάντα τάμα σά εἶναι. οὔτε
 γὰρ ἔστιν οὔτ' ἔσται ποτὲ ὅτῳ ἐγὼ ἀπ' ἐμοῦ φύντι
 καταλείψω τὸν ἐμὸν οἶκον· ἀλλ' ἀνάγκη, ἔφη, σὺν
 ἐμοὶ τελευτῶντι πᾶν ἀποσβῆναι τὸ ἡμέτερον γέ-
 νος· καὶ ὄνομα. καὶ ταῦτα, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὄμνυμί 31
 σοι θεοὺς, οἳ καὶ ὀρῶσι πάντα καὶ ἀκούουσι πάντα,
 οὔτε ἄδικον οὔτ' αἰσχρὸν οὐδὲν οὔτ' εἰπὼν οὔτε
 ποιήσας ἔπαθον. καὶ ἅμα ταῦτα λέγων κατεδά-
 κρυσε τὴν ἑαυτοῦ τύχην καὶ οὐκέτι ἐδυνήθη πλειῶ
 εἰπεῖν.

Καὶ ὁ Κῦρος ἀκούσας τοῦ μὲν πάθους ᾧκτειρεν 32
 αὐτόν, ἔλεξε δὲ ὧδε. Ἄλλὰ τοὺς μὲν ἵππους δέχο-
 μαι, ἔφη· σέ τε γὰρ ὠφελήσω εὐνουστέροις δούς
 αὐτούς ἢ νῦν σοι εἶχον, ὡς ἔοικεν, ἐγὼ τε οὐδ' ἴθι
 πάλαι ἐπιθυμῶ, τὸ Περσῶν ἰππικὸν θᾶττον ἐκπλη-
 ρώσω εἰς τοὺς μυρίους ἰππέας· τὰ δ' ἄλλα χρήματα
 σὺ ἀπαγαγὼν φύλαττε, ἔστ' ἂν ἐμὲ ἴδῃς ἔχοντα ὥστε
 σοῦ μὴ ἠτᾶσθαι ἀντιδωρούμενον· εἰ δὲ πλειῶ μοι
 διδούς ἀπίοις ἢ λαμβάνοις παρ' ἐμοῦ, μὰ τοὺς θεοὺς
 οὐκ οἶδ' ὅπως ἂν δυναίμην μὴ αἰσχύνεσθαι. πρὸς 33
 ταῦτα ὁ Γαδάτας εἶπεν, Ἄλλὰ ταῦτα μὲν, ἔφη, πι-
 στεύω σοι· ὀρῶ γάρ σου τὸν τρόπον· φυλάττειν μὲν-
 τοι ὄρα εἰ ἐπιτηδεῖός εἰμι. ἕως μὲν γὰρ φίλοι ἦμεν 34
 τῷ Ἀσσυρίῳ, καλλίστη ἐδόκει εἶναι ἢ τοῦ ἐμοῦ πα-
 τρός κτῆσις· τῆς γὰρ μεγίστης πόλεως Βαβυλῶνος
 ἐγγὺς οὐσα ὅσα μὲν ὠφελεῖσθαι ἔστιν ἀπὸ μεγάλης
 πόλεως, ταῦτα ἀπελαύομεν, ὅσα δὲ ἐνοχλεῖσθαι,
 οἴκαδε δεῦρ' ἀπιόντες τούτων ἐκποδῶν ἦμεν· νῦν δ'

- ἐπεὶ ἐχθροὶ ἐσμεν, δῆλον ὅτι ἐπειδὴν σὺ ἀπέλθῃς, καὶ αὐτοὶ ἐπιβουλευσόμεθα καὶ ὁ οἶκος ὄλος, καὶ οἶμαι λυπηρῶς βιωσόμεθα ὅλως τοὺς ἐχθροὺς καὶ πλησίον ἔχοντες καὶ κρείττους ἡμῶν αὐτῶν ὀρώντες.
- 35 τάχ' οὖν εἰποι τις ἄν' τί δῆτα οὐχ οὕτως ἐνενοοῦ πρὶν ἀποστῆναι; ὅτι, ὦ Κῦρε, ἡ ψυχὴ μου διὰ τὸ ὑβρίσθαι καὶ ὀργίζεσθαι οὐ τὸ ἀσφαλέςτατον σκοπούσα διῆγεν, ἀλλ' αἰεὶ τοῦτο κνουῖσα, ἄρᾳ ποτε ἔσται ἀποτίσασθαι τὸν καὶ θεοῖς ἐχθρὸν καὶ ἀνθρώποις, ὃς διατελεῖ μισῶν, οὐκ ἦν τίς τι αὐτὸν ἀδικῆ, ἀλλ' ἕαν
- 36 τίνα ὑποπτέυσῃ βελτίονα ἑαυτοῦ εἶναι. τοιγαροῦν οἶμαι αὐτὸς πονηρὸς ὢν πᾶσι πονηροτέροις ἑαυτοῦ συμμάχοις χρήσεται. ἕαν δέ τις ἄρα καὶ βελτίων αὐτοῦ φανῆ, θάρρει, ἔφη, ὦ Κῦρε, οὐδέν σε δεήσει τῷ ἀγαθῷ ἀνδρὶ μάχεσθαι, ἀλλ' ἐκεῖνος τούτῳ ἀρκέσει μηχανώμενος, ἕως ἂν ἔλῃ τὸν ἑαυτοῦ βελτίονα. τοῦ μέντοι ἐμὲ ἀνιᾶν καὶ σὺν πονηροῖς ῥαδίως οἶμαι κρείττων ἔσται.
- 37 Ἀκούσαντι ταῦτα τῷ Κύρῳ ἔδοξεν ἄξια ἐπιμελείας λέγειν· καὶ εὐθύς εἶπε, Τί οὖν, ἔφη, ὦ Γαδάτα, οὐχὶ τὰ μὲν τείχη φυλακῆ ἔχυρὰ ἐποιήσαμεν, ὅπως ἂν σοι σᾶ ἢ χρῆσθαι ἀσφαλῶς, ὁπόταν εἰς αὐτὰ ἴῃς· αὐτὸς δὲ σὺν ἡμῖν στρατεύει, ἵνα ἦν οἱ θεοὶ ὥσπερ· νῦν σὺν ἡμῖν ὦσιν, οὗτος σὲ φοβῆται, ἀλλὰ μὴ σὺ τοῦτον; ὅτι δὴ ἡδύ σοι ὀρᾶν τῶν σῶν ἢ ὅτῳ συνῶν χαίρεις, ἔχων σὺν ἑαυτῷ πορεύου. καὶ σὺ τ' ἂν ἐμοί, ὡς γ' ἐμοὶ δοκεῖ, πάννυ χρήσιμος εἴης,
- 38 ἐγὼ τε σοὶ ὅσα ἂν δύνωμαι πειράσομαι. ἀκούσας ταῦτα ὁ Γαδάτας ἀνέπνευσέ τε καὶ εἶπεν, Ἄρ' οὖν, ἔφη, δυναίμην ἂν συσκευασάμενος φθάσαι πρὶν σε ἐξιέναι; βούλομαι γάρ τοι, ἔφη, καὶ τὴν μητέρα ἄγειν μετ' ἑμαυτοῦ. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, φθάσεις μέντοι.

ἐγὼ γὰρ ἐπιστήσω ἕως ἂν φῆς καλῶς ἔχειν. οὕτω 39
 δὴ ὁ Γαδάτας ἀπελθὼν φύλαξι μὲν τὰ τεῖχη σὺν Κύ-
 ρῳ ὠχυρώσατο, συνσκευάσατο δὲ πάντα ὀπόσοις ἂν
 οἶκος μέγας καλῶς οἰκοῖτο. ἤγρευτο δὲ καὶ τῶν ἑαυ-
 τοῦ τῶν τε πικρῶν οἷς ἤδετο καὶ ὧν ἠπίσται πολ-
 λούς, ἀναγκάσαξ τοὺς μὲν καὶ γυναῖκας ἄγειν, τοὺς
 δὲ καὶ ἀδελφούς, ὡς δεδεμένους τούτοις κατέχει αὐ-
 τούς. καὶ τὸν μὲν Γαδάταν εὐθύς ὁ Κῦρος ἐν τοῖς 40
 περὶ αὐτὸν ἦει ἔχων καὶ ὀδῶν φραστῆρα καὶ ὑδάτων
 καὶ χιλοῦ καὶ σίτου, ὡς εἴη ἐν τοῖς ἀφθονωτάτοις
 στρατοπεδεύεσθαι.

Ἐπεὶ δὲ πορευόμενος καθεώρα τὴν τῶν Βυβυλω- 41
 νίων πόλιν καὶ ἔδοξεν αὐτῷ ἡ ὁδὸς ἣν ἦει παρ' αὐτὸ
 τὸ τεῖχος φέρειν, καλέσας τὸν Γωβρύαν καὶ τὸν Γα-
 δάταν ἠρώτα εἰ εἴη ἄλλη ὁδός, ὥστε μὴ πάνυ ἐγγὺς
 τοῦ τεύχους ἄγειν. καὶ ὁ Γωβρύας εἶπεν, Εἰσὶ μὲν, 42
 ᾧ δέσποτα, καὶ πολλαὶ ὁδοί· ἀλλ' ἐγὼ γ', ἔφη, ὧμην
 καὶ βούλεσθαι ἂν σε νῦν ὅτι ἐγγυτάτω τῆς πόλεως
 ἄγειν, ἵνα καὶ ἐπιδείξαις αὐτῷ ὅτι τὸ στρατεύμα σου
 ἤδη πολὺ τέ ἐστι καὶ καλόν· ἐπειδὴ καὶ ὅτε ἔλαττον
 εἶχες προσῆλθές τε πρὸς αὐτὸ τὸ τεῖχος καὶ ἐθεᾶτο
 ἡμᾶς οὐ πολλοὺς ὄντας· νῦν δὲ εἰ καὶ παρεσκευα-
 σμένος τί ἐστιν, ὥσπερ πρὸς σὲ εἶπεν ὅτι παρασκευά-
 ζοιτο ὡς μαχούμενός σοι, οἶδ' ὅτι ἰδόντι αὐτῷ τὴν
 σὴν δύναμιν πάλιν ἀπαρασκευότατα τὰ ἑαυτοῦ φα-
 νεῖται.

Καὶ ὁ Κῦρος πρὸς ταῦτα εἶπε, Δοκεῖς μοι, ᾧ Γω- 43
 βρύα, θαυμάζειν ὅτι ἐν ᾧ χρόνῳ πολὺ μείονα ἔχων
 στρατιὰν ἤλθον, πρὸς αὐτὸ τὸ τεῖχος προσῆγον· νῦν
 δ' ἐπεὶ πλείονα δύναμιν ἔχω, οὐκ ἐθέλω ὑπ' αὐτὰ τὰ 44
 τεῖχη ἄγειν. ἀλλὰ μὴ θαύμαζε· οὐ γὰρ τὸ αὐτό ἐστι
 προσάγειν καὶ παράγειν. προσάγουσι μὲν γὰρ πάντες

- οὕτω ταξάμενοι ὡς ἂν ἄριστοι εἶεν μάχεσθαι· καὶ ἀπάγουσι δὲ οἱ σώφρονες ἢ ἂν ἀσφαλέστατα, οὐχ ἢ
 45 ἂν τάχιστα ἀπέλθοιεν. παριέναι δὲ ἀνάγκη ἐστὶν ἐκτεταμέναις μὲν ταῖς ἀμάξαις, ἀγειρομένοις δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις σκευοφόροις ἐπὶ πολὺ· ταῦτα δὲ πάντα δεῖ προκεκαλύφθαι τοῖς ὀπλοφόροις καὶ μηδαμῇ τοῖς πολεμίοις γυμνὰ ὄπλων τὰ σκευοφόρα φαίνεσθαι.
- 46 ἀνάγκη οὖν οὕτω πορευομένων ἐπὶ λεπτὸν καὶ ἀσθενὲς τὸ μάχιμον τετάχθαι· εἰ οὖν βούλονται ἀθροοὶ ἐκ τοῦ τείχους προσπεσεῖν πῃ, ὅπῃ προσμύξαιαν, πολὺ ἂν ἐρρωμενέστερον συμμιγνύοιεν τῶν παριόντων
- 47 καὶ τοῖς μὲν ἐπὶ μακρὸν πορευομένοις μακρὰ καὶ αἱ ἐπιβοήθειαι, τοῖς δ' ἐκ τοῦ τείχους βραχὺ πρὸς τὸ
- 48 ἐγγὺς καὶ προσδραμεῖν καὶ πάλιν ἀπελθεῖν. ἦν δὲ μὴ μείον ἀπέχοντες παρίωμεν ἢ ἐφ' ὅσον καὶ νῦν ἐκτεταμένοι πορευόμεθα, τὸ μὲν πλῆθος κατόφονται ἡμῶν, ὑπὸ δὲ τῶν παρυφασμένων ὄπλων πᾶς ὄχλος
- 49 δεινὸς φαίνεται. ἦν δ' οὖν τῷ ὄντι ἐπεξίωσέ πῃ, ἐκ πολλοῦ προορῶντες αὐτοὺς οὐκ ἂν ἀπαράσκειοι λαμβανοίμεθα. μᾶλλον δέ, ὡς ἄνδρες, ἔφη, οὐδ' ἐπιχειρήσουσιν, ὁπόταν πρόσω δέῃ ἀπὸ τοῦ τείχους ἀπίνειναι, ἦν μὴ τῷ ὄλῳ ὑπολάβωσι τοῦ παντὸς κρείττους
- 50 εἶναι· φοβερὰ γὰρ ἡ ἀποχώρησις. ἐπεὶ δὲ ταῦτ' εἶπεν, ἔδοξέ τε ὀρθῶς τοῖς παροῦσι λέγειν καὶ ἤγεν ὁ Γωβρύας ὥσπερ ἐκέλευσε. παραμειβομένου δὲ τὴν πόλιν τοῦ στρατεύματος αἰεὶ τὸ ὑπολειπόμενον ἰσχυρότερον ποιούμενος ἀπεχώρει.
- 51 Ἐπεὶ δὲ πορευόμενος οὕτως ἐν ταῖς γιγνομέναις ἡμέραις ἀφικνεῖται εἰς τὰ μεθόρια τῶν Σύρων καὶ Μήδων, ἐνθενπερ ὤρμητο, ἐνταῦθα δὴ τρία ὄντα τῶν Σύρων φρουρία, ἐν μὲν αὐτὸς τὸ ἀσθενέστατον βία προσβαλὼν ἔλαβε, τῷ δὲ δύο φρουρίῳ φο-

βῶν μὲν Κῦρος, πείθων δὲ Γαδάτας ἔπεισε παραδοῦναι τοὺς φυλάττοντας.

Ἐπεὶ δὲ ταῦτα διεπέπρακτο, πέμπει πρὸς Κναξά- V.
 ρην καὶ ἐπέστειλεν αὐτῷ ἦκειν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον,
 ὅπως περὶ τῶν φρουρῶν ὧν εἰλήφεσαν βουλευσάιντο
 ὅ,τι χρήσαιντο, καὶ θεασάμενος τὸ στράτευμα καὶ
 περὶ τῶν ἄλλων σύμβουλος γίνοιτο ὅ,τι δοκοίη ἐκ
 τούτου πράττειν· ἐὰν δὲ κελεύη; εἰπέ, ἔφη, ὅτι ἐγὼ
 ἂν ὡς ἐκείνον ἴοιμι στρατοπεδευσόμενος. ὁ μὲν ἄγ- 2
 γελος ᾤχετο ταῦτ' ἀπαγγελῶν. ὁ δὲ Κῦρος ἐν τούτῳ
 ἐκέλευσε τὴν τοῦ Ἀσσυρίου σκηνήν, ἣν Κναξάρη οἱ
 Μῆδοι ἐξεῖλον, ταύτην κατασκευάσαι ὡς βέλτιστα τῇ
 τε ἄλλῃ κατασκευῇ ἣν εἶχον καὶ τῷ γυναικεῖ εἰσαγα-
 γεῖν εἰς τὸν γυναικῶνα τῆς σκηνῆς καὶ σὺν αὐταῖς
 τὰς μουσουργούς, αἵπερ ἐξηρημέται ἦσαν Κναξάρη.
 οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἔπραττον. ὁ δὲ πεμφθεὶς πρὸς τὸν 3
 Κναξάρην ἐπεὶ ἔλεξε τὰ ἐντεταλμένα, ἀκούσας αὐ-
 τοῦ ὁ Κναξάρης ἔγνω βέλτιον εἶναι τὸ στράτευμα
 μένειν ἐν τοῖς μεθορῶσι. καὶ γὰρ οἱ Πέρσαι οὓς με-
 τεπέμψατο ὁ Κῦρος ἦκον· ἦσαν δὲ μυριάδες τέτταρες
 τοξοτῶν καὶ πελταστῶν. ὁρῶν οὖν καὶ τούτους σι- 4
 νομένους πολλὰ τὴν Μηδικήν, τούτων ἂν ἐδόκει
 ἦδιον ἀπαλλαγῆναι ἢ ἄλλον ὄχλον εἰσδέξασθαι. ὁ μὲν
 δὴ ἐκ Περσῶν ἄγων τὸν στρατὸν ἐρόμενος τὸν Κνα-
 ξάρην κατὰ τὴν Κύρου ἐπιστολήν εἴ τι δέοιτο τοῦ
 στρατοῦ, ἐπεὶ οὐκ ἔφη δεῖσθαι, αὐθημερόν, ἐπεὶ
 ἦκουσε παρόντα Κῦρον, ᾤχετο πρὸς αὐτὸν ἄγων τὸ
 στράτευμα.

Ὁ δὲ Κναξάρης ἐπορεύετο τῇ ὑστεραία σὺν τοῖς 5
 παραμείνασιν ἰππεῦσι Μήδων· ὡς δ' ἦσθετο ὁ Κῦ-
 ρος προσιόντα αὐτόν, λαβὼν τοὺς τε τῶν Περσῶν
 ἰππέας, πολλοὺς ἤδη ὄντας, καὶ τοὺς Μήδους πάν-

τας καὶ τοὺς Ἀρμενίους καὶ τοὺς Ἰρκανίους καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων τοὺς εὐιπποτάτους τε καὶ εὐοπλοτάτους ἀπήντα, ἐπιδεικνὺς τῷ Κυμαξάρῃ τὴν δύναμιν. ὁ δὲ Κυμαξάρης ἐπεὶ εἶδε σὺν μὲν τῷ Κύρῳ πολλοὺς τε καὶ καλοὺς καραθούς ἐπομένους, σὺν ἑαυτῷ δὲ ὀλίγην τε καὶ ὀλίγου ἀξίαν θεραπείαν, ἄτιμόν τι αὐτῷ ἔδοξεν εἶναι καὶ ἄχος αὐτὸν ἔλαβεν. ἐπεὶ δὲ καταβάς ἀπὸ τοῦ ἵππου ὁ Κύρος προσῆλθεν ὡς φιλήσων αὐτὸν κατὰ νόμον, ὁ Κυμαξάρης κατέβη μὲν ἀπὸ τοῦ ἵππου, ἀπεστράφη δὲ καὶ ἐφίλησε μὲν 7 οὗ, δακρύων δὲ φανερός ἦν. ἐκ τούτου δὴ ὁ Κύρος τοὺς μὲν ἄλλους πάντας ἀποστάντας ἐκέλευσεν ἀναπαύεσθαι· αὐτὸς δὲ λαβόμενος τῆς δεξιᾶς τοῦ Κυμαξάρου καὶ ἀπαγαγὼν αὐτὸν τῆς ὁδοῦ ἔξω ὑπὸ φοινικᾶς τινας, τῶν τε Μηδικῶν πέλων ὑποβαλεῖν ἐκέλευσεν αὐτῷ καὶ καθίσας αὐτὸν καὶ παρακαθισάμενος εἶπεν ὧδε.

8 Εἶπέ μοι, ἔφη, πρὸς τῶν θεῶν, ὧ θεῖε, τί μοι ὀργίζει καὶ τί χαλεπὸν ὄρω ὡς οὕτω χαλεπῶς φέρεις; ἐνταῦθα δὴ ὁ Κυμαξάρης ἀπεκρίνατο, Ὅτι, ὦ Κύρε, δοκῶν γε δὴ ἐφ' ὅσον ἀνθρώπων μνήμη ἐφικνεῖται καὶ τῶν πάλαι προγόνων καὶ πατρὸς βασιλέως πεφυκέναι καὶ αὐτὸς βασιλεὺς νομιζόμενος εἶναι, ἔμαυτὸν μὲν ὄρω ὡς οὕτω ταπεινῶς καὶ ἀναξίως ἐλαύνοντα, σὲ δὲ τῇ ἐμῇ θεραπείᾳ καὶ τῇ ἄλλῃ δυνάμει μέγαν 9 τε καὶ μεγαλοπρεπῆ παρόντα. καὶ ταῦτα χαλεπὸν μὲν οἶμαι καὶ ὑπὸ πολεμίων παθεῖν, πολὺ δ', ὦ Ζεῦ, χαλεπώτερον ὑφ' ὧν ἥκιστα ἐχρῆν ταῦτα πεπονθέναι. ἐγὼ μὲν γὰρ δοκῶ δεκάκις ἂν κατὰ τῆς γῆς καταδῦναι ἥδιον ἢ ὀφθῆναι ὡς οὕτω ταπεινὸς καὶ ἰδεῖν τοὺς ἐμοὺς ἐμοῦ ἀμελήσαντας καὶ ἐπεγγελῶντας ἐμοί. οὐ γὰρ ἄγνωστος τοῦτο, ἔφη, ὅτι οὐ σὺ μου μόνον με-

ζων εἶ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐμοὶ δοῦλοι ἰσχυρότεροι ἐμοῦ ὑπαντιάζουσί μοι καὶ κατεσκευασμένοι εἰσὶν ὥστε δύνασθαι ποιῆσαι μᾶλλον ἐμὲ κακῶς ἢ παθεῖν ὑπ' ἐμοῦ. καὶ ἅμα ταῦτα λέγων πολὺ ἔτι μᾶλλον ἔκρα- 10
τεῖτο ὑπὸ τῶν δακρῦων, ὥστε καὶ τὸν Κῦρον ἐπεσπάσατο ἐμπλησθῆναι δακρῶν τὰ ὄμματα. ἐπισχῶν δὲ μικρὸν ἔλεξε τοιάδε ὁ Κῦρος.

Ἄλλὰ ταῦτα μὲν, ὦ Κρυξάρη, οὔτε λέγεις ἀληθῆ οὔτε ὀρθῶς γινώσκεις, εἰ οἶει τῇ ἐμῇ παρουσίᾳ Μήδους κατεσκευάσθαι ὥστε ἱκανοὺς εἶναι σὲ κακῶς ποιεῖν. τὸ μέντοι σε θνυμοῦσθαι οὐ θαυμάζω· εἰ 11
μέντοι γε ἀδίκως ἢ δικαίως αὐτοῖς χαλεπαίνεις, παρήσω τοῦτο· οἶδα γὰρ ὅτι βαρέως ἂν φέροις ἀκούων ἐμοῦ ἀπολογουμένου ὑπὲρ αὐτῶν· τὸ μέντοι ἄνδρα ἄρχοντα πᾶσιν ἅμα χαλεπαίνειν τοῖς ἀρχομένοις, τοῦτο ἐμοὶ δοκεῖ μέγα ἀμάρτημα εἶναι. ἀνάγκη γὰρ διὰ τὸ πολλοὺς μὲν φοβεῖν πολλοὺς ἐχθροὺς ποι-
εῖσθαι, διὰ δὲ τὸ πᾶσιν ἅμα χαλεπαίνειν πᾶσιν αὐ-
τοῖς ὁμόνοιαν ἐμβάλλειν. ὣν ἕνεκα, εὖ ἴσθι, ἐγὼ 12
οὐκ ἀπέπεμπον ἄνευ ἐμαυτοῦ τούτους, φοβούμενος μή τι γένοιτο διὰ τὴν σὴν ὀργήν ὅ,τι πάντας ἡμᾶς λυπήσοι. ταῦτα μὲν οὖν σὺν τοῖς θεοῖς ἐμοῦ παρόντος ἀσφαλῶς ἔχει σοι· τὸ μέντοι σε νομίζειν ὑπ' ἐμοῦ ἀδικεῖσθαι, τοῦτο ἐγὼ πάνυ χαλεπῶς φέρω, εἰ ἀσκῶν ὅσον δύναμαι τοὺς φίλους ὡς πλεῖστα ἀγαθὰ ποιεῖν ἔπειτα τὰναντία τούτου δοκῶ ἐξεργάζε-
σθαι. ἀλλὰ γὰρ, ἔφη, μὴ οὕτως εἰκῆ ἡμᾶς αὐτοὺς 13
αἰτιώμεθα· ἀλλ', εἰ δυνατόν, σαφέστατα κατίδωμεν ποῖόν ἐστι τὸ παρ' ἐμοῦ ἀδίκημα. καὶ τὴν ἐν φίλοις δικαιοτάτην ὑπόθεσιν ἔχω ὑποτιθέναι· ἐὰν γὰρ τί σε φανῶ κακὸν πεποιηκῶς, ὁμολογῶ ἀδικεῖν· ἐὰν μέντοι μηδὲν φαίνωμαι κακὸν πεποιηκῶς μηδὲ βουλη-

- θείς, οὐ καὶ σὺ αὐτὸν ὁμολογήσεις μηδὲν ὑπ' ἐμοῦ ἀδι-
 14 κείσθαι; Ἄλλ' ἀνάγκη, ἔφη. Ἐὰν δὲ δὴ καὶ ἀγαθὰ
 σοι πεπραχῶς δῆλος ᾧ καὶ προθυμούμενος προᾶξαι
 ὡς ἐγὼ πλεῖστα ἐδυνάμην, οὐκ ἂν καὶ ἐπαίνου σοι
 ἄξιος εἶην μαλλον ἢ μεμψεύς; Δίκαιον γοῦν, ἔφη.
 15 Ἄγε τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, σκοπῶμεν τὰ ἐμοὶ πεπρα-
 γμένα πάντα καθ' ἐν ἑκάστον· οὕτω γὰρ μάλιστα
 δῆλον ἔσται ὅ,τι τε αὐτῶν ἀγαθόν ἐστί καὶ ὅ,τι κα-
 16 κόν. ἀρξώμεθα δ', ἔφη, ἐκ τῆσδε τῆς ἀρχῆς, εἰ καὶ
 σοὶ ἀρκούντως δοκεῖ ἔχειν. σὺ γὰρ δήπου ἐπεὶ ἦσθου
 πολλοὺς πολεμίους ἠθροισμένους, καὶ τούτους ἐπὶ σὲ
 καὶ τὴν σὴν χώραν ὀρμωμένους, εὐθύς ἐπεμπες πρὸς
 τε τὸ Περσῶν κοινὸν συμμάχους αἰτούμενος καὶ πρὸς
 ἐμὲ ἰδίᾳ δεόμενος πειρᾶσθαι αὐτὸν ἐμὲ ἐλθεῖν ἠγού-
 μενον, εἴ τινες Περσῶν ἴοιεν. οὐκ οὖν ἐγὼ ἐπέισθην
 τε ταῦτα ὑπὸ σοῦ καὶ παρεγενόμην ἄνδρας ἄγων σοι
 17 ὡς ἦν δυνατὸν πλείστους τε καὶ ἀρίστους; Ἥλθες
 γὰρ οὖν, ἔφη. Ἐν τούτῳ τοίνυν, ἔφη, πρῶτόν μοι
 εἶπε πότερον ἀδικίαν τινὰ μου πρὸς σὲ κατέγνως ἢ
 μαλλον εὐεργεσίαν; Δῆλον, ἔφη ὁ Κυαξάρης, ὅτι ἐκ
 18 γε τούτων εὐεργεσίαν. Τί γάρ, ἔφη, ἐπεὶ οἱ πολέ-
 μιοι ἦλθον καὶ διαγωνίζεσθαι ἔδει πρὸς αὐτούς, ἐν
 τούτῳ κατενόησάς πού με ἢ πόνου ἀποστάντα ἢ τι-
 νος κινδύνου φεισάμενον; Οὐ μὰ τὸν Δί', ἔφη, οὐ
 19 μὲν δῆ. Τί γάρ, ἐπεὶ νίκης γενομένης σὺν τοῖς θε-
 οῖς ἡμετέρας καὶ ἀναχωρησάντων τῶν πολεμίων παρ-
 εκάλουν ἐγὼ σε ὅπως κοινῇ μὲν αὐτοὺς διώκοιμεν,
 κοινῇ δὲ τιμωροίμεθα, κοινῇ δὲ εἴ τι καλὸν κάγα-
 θὸν συμβαίνοι, τοῦτο καρποίμεθα, ἐν τούτοις ἔχεις
 20 τινὰ μου πλεονεξίαν κατηγορῆσαι; ὁ μὲν δὴ Κυαξά-
 ρης πρὸς τοῦτο ἐσίγα· ὁ δὲ Κῦρος πάλιν ἔλεγεν ὧδε·
 Ἄλλ' εἰ πρὸς τοῦτο σιωπᾶν ἠδιόν σοι ἢ ἀποκρίνα-

σθαι, τότε γ', ἔφη, εἰπέ εἰ τι ἀδικεῖσθαι ἐνόμισας ὅτι ἐπεὶ σοι οὐκ ἀσφαλὲς ἐδόκει εἶναι διώκειν, σὲ μὲν αὐτὸν ἀφῆκα τοῦ κινδύνου, ἱππέας δὲ τῶν σῶν συμ-
πέμψαι μοι ἐδεόμην σου· εἰ γὰρ καὶ τοῦτο αἰτῶν ἡδί-
κουν, ἄλλως τε καὶ προτιταροσχηκῶς ἑμαυτὸν σοι σύμ-
μαχον, τοῦτ' αὖ παρὰ σοῦ, ἔφη, ἐπιδεικνύσθω. ἐπεὶ 21
δ' αὖ καὶ πρὸς τοῦτο ἐσίγα ὁ Κυμαξάρης, Ἄλλ' εἰ
μηδὲ τοῦτο, ἔφη, βούλει ἀποκρίνασθαι, σὺ δὲ τοῦντεῦ-
θεν λέγε εἰ τι αὖ ἡδίκουν ὅτι σοῦ ἀποκριναμένον
ἐμοὶ ὡς οὐκ ἂν βούλοιο, εὐθυμουμένους ὄρων Μή-
δους, τούτου παύσας αὐτοὺς ἀναγκάζειν κινδυνεύ-
σοντας λέναι, εἰ τι αὖ σοι δοκῶ τοῦτο χαλεπὸν ποιῆ-
σαι ὅτι ἀμελήσας τοῦ ὀργίζεσθαι σοι ἐπὶ τούτοις πάλιν
ἦτουν σε οὐ ἦδειν ὅτι οὔτε σοὶ μείζον δοῦναι οὐδὲν οὔτε
ῤῥῶν Μήδοις ἐπιταχθῆναι· τὸν γὰρ βουλόμενον δῆπου
ἔπεσθαι ἦτησά σε δοῦναί μοι. οὐκοῦν 22
τούτου τυχῶν παρὰ σοῦ οὐδὲν ἦνυτον, εἰ μὴ τούτους
πέισαιμι. ἐλθὼν οὖν ἐπειθον αὐτοὺς καὶ οὐς ἐπεισα
τούτους ἔχων ἐπορευόμην σοῦ ἐπιτρέψαντος. εἰ δὲ τοῦτο
αἰτίας ἄξιον νομίζεις, οὐδ' ὅ,τι ἂν διδῶς, ὡς ἔοικε,
παρὰ σοῦ δέχεσθαι ἀναίτιόν ἐστιν. οὐκοῦν 23
ἐξωρμήσαμεν οὕτως· ἐπειδὴ δ' ἐξήλθομεν, τί ἡμῖν
πεπραγμένον οὐ φανερόν ἐστιν; οὐ τὸ στρατόπεδον ἦλωκε
τῶν πολεμίων; οὐ τεθναῖσι πολλοὶ τῶν ἐπὶ σὲ ἐλθόντων;
ἀλλὰ μὴν τῶν γε ζώντων ἐχθρῶν πολλοὶ μὲν ὀπλων ἐστέρηται,
πολλοὶ δὲ ἵππων· χρήματά γε μὴν τὰ τῶν φερόντων
καὶ ἀγόντων τὰ σὰ πρόσθεν νῦν ὄρας τοὺς σοὺς φίλους
καὶ ἔχοντας καὶ ἄγοντας, τὰ μὲν σοί, τὰ δ' αὖ τοῖς ὑπὸ τὴν
σὴν ἀρχήν. τὸ δὲ 24
πάντων μέγιστον καὶ κάλλιστον, τὴν μὲν σὴν χώραν
αὐξανομένην ὄρας, τὴν δὲ τῶν πολεμίων μειουμένην·
καὶ τὰ μὲν τῶν πολεμίων φρούρια ἐχόμενα, τὰ

δὲ σὰ τὰ πρότερον εἰς τὴν Σύρων ἐπικράτειαν
 συγκατασπασθέντα νῦν τάναντία σοὶ προσκεχωρη-
 κότα· τούτων δὲ εἴ τι κακόν σοι ἢ εἴ τι μὴ ἀγαθόν
 σοι μαθεῖν μὲν ἔγωγε βούλεσθαι οὐκ οἶδ' ὅπως ἂν
 εἴποιμι· ἀκοῦσαι μέντοι γε οὐδὲν κωλύει. ἀλλὰ λέγε
 25 ὅ,τι γιγνώσκεις περὶ αὐτῶν. ὁ μὲν δὴ Κῦρος οὕτως
 εἰπὼν ἐπαύσατο· ὁ δὲ Κναξάρης ἔλεξε πρὸς ταῦτα
 τάδε.

Ἄλλ', ὦ Κῦρε, ὡς μὲν ταῦτα ἂ σὺ πεποίηκας
 κακά ἐστιν οὐκ οἶδ' ὅπως χρὴ λέγειν· εὖ γε μέντοι,
 ἔφη, ἴσθι ὅτι ταῦτα τὰγαθὰ τοιαυτὰ ἐστιν οἷα ὅσα
 26 πλείονα φαίνεται, τοσοῦτῳ μᾶλλον ἐμὲ βαρύνει. τὴν
 τε γὰρ χάραν, ἔφη, ἐγὼ ἂν τὴν σὴν ἐβουλόμην τῇ
 ἐμῇ δυνάμει μείζω ποιεῖν μᾶλλον ἢ τὴν ἐμὴν ὑπὸ
 σοῦ ὄρῳ οὕτως ἀύξανομένην· σοὶ μὲν γὰρ ταῦτα
 ποιοῦντι καλά, ἐμοὶ δὲ γέ ἐστὶ πη ταῦτα ἀτιμίαν φέ-
 27 ροντα. καὶ χρήματα οὕτως ἂν μοι δοκῶ ἡδιόν σοι
 δωρεῖσθαι ἢ παρὰ σοῦ οὕτω λαμβάνειν ὡς σὺ ἐμοὶ
 δίδως· τούτοις γὰρ πλουτιζόμενος ὑπὸ σοῦ καὶ μᾶλ-
 λον αἰσθάνομαι οἷς πενέστερος γίγνομαι. καὶ τοὺς
 γ' ἐμοὺς ὑπηκόους ἰδὼν μικρὰ γε ἀδικουμένους ὑπὸ
 28 σοῦ ἦττον ἂν δοκῶ λυπεῖσθαι ἢ νῦν ὄρῳ ὅτι μεγάλα
 ἀγαθὰ πεπόνθασιν ὑπὸ σοῦ. εἰ δέ σοι, ἔφη, ταῦτα
 δοκῶ ἀγνωμόνως ἐνθυμεῖσθαι, μὴ ἐν ἐμοὶ αὐτὰ ἀλλ'
 εἰς σὲ τρέψας πάντα καταθέασαι οἷά σοι φαίνεται. τί
 γὰρ ἂν, εἴ τις κύνας, οὓς σὺ τρέφεις φυλακῆς ἕνεκα
 σαντοῦ τε καὶ τῶν σῶν, τούτους θεραπεύων γνωρι-
 μωτέρους ἑαυτῷ ἢ σοὶ ποιήσειεν, ἄρ' ἂν σε εὐφράναι
 29 τούτῳ τῷ θεραπεύματι; εἰ δὲ τοῦτό σοι δοκεῖ μικρὸν
 εἶναι, ἐκεῖνο κατανόησον· εἴ τις τοὺς σὲ θεραπεύον-
 τας, οὓς σὺ καὶ φρουρᾶς καὶ στρατείας ἕνεκα κέκτη-
 σαι, τούτους οὕτω διατιθείη ὥστ' ἐκείνου μᾶλλον ἢ

σοῦ βούλεσθαι εἶναι, ἄρ' ἂν ἀντὶ ταύτης τῆς εὐεργε-
 σίας χάριν αὐτῷ εἰδείης; τί δέ, ὃ μάλιστα ἄνθρωποι 30
 ἀσπάζονται τε καὶ θεραπεύουσιν οἰκειότατα, εἴ τις
 τὴν γυναῖκα τὴν σὴν οὕτω θεραπεύσειεν ὥστε φιλεῖν
 αὐτὴν μᾶλλον ποιήσειεν ἑαυτὸν ἢ σέ; ἄρ' ἂν σε τῇ
 εὐεργεσίᾳ ταύτῃ εὐφράναι; πολλοῦ γ' ἂν οἶμαι καὶ
 δέοι· ἀλλ' εὖ οἶδ' ὅτι πάντων ἂν μάλιστα ἀδικοίη σε
 τοῦτο ποιήσας. ἵνα δὲ εἴπω καὶ τὸ μάλιστα τῷ ἐμῷ 31
 πάθει ἐμπεφρῆς, εἴ τις οὓς σὺ ἤγαγες Πέροσας οὕτω
 θεραπεύσειεν ὥστε αὐτῷ ἥδιον ἔπεσθαι ἢ σοί, ἄρ'
 ἂν φίλον αὐτὸν νομίζοις; οἶμαι μὲν οὐ, ἀλλὰ πολε-
 μιώτερον ἂν ἢ εἰ πολλοὺς αὐτῶν κατακάνοι. τί δ', 32
 εἴ τις τῶν σῶν φίλων φιλοφρόνως σου εἰπόντος λαμ-
 βάνειν ὅποσα ἐθέλοι εἶτ' αὐτὸς τοῦτο ἀκούσας λαβῶν
 οἴχοιτο ἅπαντα ὅποσα δύναιτο, καὶ αὐτὸς μὲν γε τοῖς
 σοῖς πλουτοίῃ, σὺ δὲ μηδὲ μετρίοις ἔχοις χρῆσθαι,
 ἄρ' ἂν δύναιο τὸν τοιοῦτον ἄμεμπτον φίλον νομίζειν;
 νῦν μέντοι ἐγώ, ὦ Κῦρε, εἰ μὴ ταῦτα ἀλλὰ τοιαῦτα 33
 ὑπὸ σοῦ δοκῶ πεπονθέναι. σὺ γὰρ ἀληθῆ λέγεις·
 εἰπόντος ἐμοῦ τοὺς ἐθέλοντας ἄγειν λαβῶν ὄχου πα-
 σάν μου τὴν δύναμιν, ἐμὲ δὲ ἔρημον κατέλιπες· καὶ
 νῦν ἂ ἔλαβες τῇ ἐμῇ δυνάμει ἄγεις δὴ μοι καὶ τὴν
 ἐμὴν χώραν ἀῤυξεις· σὺν τῇ ἐμῇ ῥώμῃ· ἐγὼ δὲ δοκῶ
 οὐδὲν συνναίτιος ὦν τῶν ἀγαθῶν παρέχειν ἑμαυτὸν
 ὥσπερ γυνὴ εὖ ποιεῖν, καὶ τοῖς τε ἄλλοις ἀνθρώποις
 καὶ τοῖσδε τοῖς ἐμοῖς ὑπηκόοις σὺ μὲν ἀνὴρ φαίνει,
 ἐγὼ δ' οὐκ ἄξιος ἀρχῆς. ταῦτά σοι δοκεῖ εὐεργετή- 34
 ματ' εἶναι, ὦ Κῦρε; εὖ ἴσθ' ὅτι εἴ τι ἐμοῦ ἐκῆδον,
 σὺδενὸς ἂν οὕτω με ἀποστερεῖν ἐφυλάττου ὡς ἀξιώ-
 ματος καὶ τιμῆς. τί γὰρ ἐμοὶ πλέον τὸ τὴν γῆν πλα-
 τύνεσθαι, αὐτὸν δὲ ἀτιμάζεσθαι; οὐ γάρ τοι ἐγὼ
 Μήδων ἤρχον διὰ τὸ κρείττων αὐτῶν πάντων εἶναι,

ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τὸ αὐτοὺς τούτους ἀξιοῦν ἡμᾶς ἑαυτῶν πάντα βελτίονας εἶναι.

- 35 Καὶ ὁ Κῦρος ἐτι λέγοντος αὐτοῦ ὑπολαβὼν εἶπε, Πρὸς τῶν θεῶν, ἔφη, ὦ θεῖε, εἴ τι κἀγὼ σοι πρότερον ἐχαρισάμην· καὶ σὺ νῦν ἐμοὶ χάρισαι ἂν δεηθῶ σου· παῦσαι, ἔφη, τὸ νῦν εἶναι μεμφομένός μοι· ἐπειδὴν δὲ πείραν ἡμῶν λάβης πῶς ἔχομεν πρὸς σέ, ἂν μὲν δὴ σοι φαίνεται τὰ ὑπ' ἐμοῦ πεπραγμένα ἐπὶ τῷ σῶ ἀγαθῷ πεποιημένα, ἀσπαζομένου τέ μου σε ἀντασπάζου, εὐεργέτην τε νόμιζε, ἂν
- 36 δ' ἐπὶ θάτερα, τότε μοι μέμφου. Ἄλλ' ἴσως μέντοι, ἔφη ὁ Κυαξάρης, καλῶς λέγεις· κἀγὼ οὕτω ποιήσω. Τί οὖν; ἔφη ὁ Κῦρος, ἤ καὶ φιλήσω σε; Εἰ σὺ βούλει, ἔφη. Καὶ οὐκ ἀποστρέψει με ὥσπερ ἄρτι; Οὐκ ἀποστρέψομαι, ἔφη. καὶ ὅς ἐφίλησεν αὐτόν.

- 37 Ὡς δὲ εἶδον οἱ Μῆδοί τε καὶ οἱ Πέρσαι καὶ οἱ ἄλλοι, πᾶσι γὰρ ἔμελεν ὅτι ἐκ τούτων ἔσοιτο, εὐθὺς ἤσθησάν τε καὶ ἐφαιδρύνθησαν. καὶ ὁ Κῦρος δὲ καὶ ὁ Κυαξάρης ἀναβάντες ἐπὶ τοὺς ἵππους ἤρουντο, καὶ ἐπὶ μὲν τῷ Κυαξάρῃ οἱ Μῆδοι εἶποντο, Κῦρος γὰρ αὐτοῖς οὕτως ἐπένευσεν, ἐπὶ δὲ τῷ Κύρῳ
- 38 οἱ Πέρσαι, οἱ δ' ἄλλοι ἐπὶ τούτοις. ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο ἐπὶ τὸ στρατόπεδον καὶ κατέστησαν τὸν Κυαξάρην εἰς τὴν κατεσκευασμένην σκηνὴν, οἷς μὲν ἐτέτακτο παρεσκευάζον τάπιτήδεια τῷ Κυαξάρῃ· οἱ
- 39 δὲ Μῆδοι ὅσον χρόνον σχολὴν πρὸ δειπνου ἤγεν ὁ Κυαξάρης ἤσαν πρὸς αὐτόν, οἱ μὲν καὶ αὐτοὶ καθ' ἑαυτούς, οἱ δὲ πλεῖστοι ὑπὸ Κύρου ἐγκέλευστοι, δῶρα ἄγοντες, ὁ μὲν τις οἰνοχόον καλόν, ὁ δ' ὄψοποιὸν ἀγαθόν, ὁ δ' ἄρτοποιόν, ὁ δὲ μουσουργόν, οἱ δ' ἐκπώματα, οἱ δ' ἐσθῆτα καλήν· πᾶς δὲ τις ὡς ἐπὶ

τὸ πολὺ ἐν γέ τι ὦν εἰλήφει ἐδώρειτο αὐτῷ· ὥστε τὸν 40
Κυαξάρην μεταγιγνώσκειν ὡς οὔτε ὁ Κῦρος ἀφίστη
αὐτοὺς ἀπ' αὐτοῦ οὔθ' οἱ Μῆδοι ἤττόν τι αὐτῷ προσ-
εἶχον τὸν νοῦν ἢ καὶ πρόσθεν.

Ἐπεὶ δὲ δεῖπνον ὦρα ἦν, καλέσας ὁ Κυαξάρης 41
ἠξίου τὸν Κῦρον διὰ χρόνου ἰδόντα αὐτὸν συνδει-
πνεῖν. ὁ δὲ Κῦρος ἔφη, Μὴ δὴ σὺ κέλευε, ὦ Κυαξά-
ρη· ἢ οὐχ ὀραῖς ὅτι οὗτοι οἱ παρόντες ὑφ' ἡμῶν πάν-
τες ἐπαιρόμενοι πάρευσιν; οὐκουν καλῶς ἂν πράτ-
τοιμι εἰ τούτων ἀμελῶν τὴν ἐμὴν ἡδονὴν θεραπεύειν
δοκοίην. ἀμελεῖσθαι δὲ δοκοῦντες στρατιῶται οἱ μὲν
ἀγαθοὶ πολὺ ἀθυμότεροί γίνονται, οἱ δὲ πονηροὶ
πολὺ ὑβριστότεροι. ἀλλὰ σὺ μὲν, ἔφη, ἄλλως τε καὶ 42
ὁδὸν μακρὰν ἦκων δεῖπνει ἤδη· καὶ εἰ τινὲς σε τι-
μῶσιν, ἀντασπάζου καὶ εὐώχει αὐτούς, ἵνα σε καὶ
θαρήσωσιν· ἐγὼ δ' ἀπιὼν ἐφ' ἅπερ λέγω τρέφομαι.
αὔριον δ', ἔφη, πρῶ δεῦρ' ἐπὶ τὰς σὰς θύρας παρ- 43
έβονται οἱ ἐπικαίριοι, ὅπως βουλευσώμεθα πάντες
σὺν σοὶ ὅτι χρὴ ποιεῖν τὸ ἐκ τοῦδε. σὺ δ' ἡμῖν ἐμ-
βαλε παρῶν περὶ τούτου πότερον ἐτι δοκεῖ στρατεῦ-
σθαι ἢ καιρὸς ἤδη διαλύειν τὴν στρατιάν. ἐκ τού- 44
του ὁ μὲν Κυαξάρης ἀμφὶ δεῖπνον εἶχεν, ὁ δὲ Κῦρος
συλλέξας τοὺς ἱκανωτάτους τῶν φίλων καὶ φρονεῖν
καὶ συμπράττειν, εἴ τι δέοι, ἔλεξε τοιαύδε.

Ἄνδρες φίλοι, ἃ μὲν δὴ πρῶτα ἠϋξάμεθα, πάρεστι
σὺν θεοῖς. ὅπη γὰρ ἂν πορευώμεθα, κρατοῦμεν τῆς
χώρας· καὶ μὲν δὴ τοὺς πολεμίους ὀρῶμεν μειουμέ-
νους, ἡμᾶς δὲ αὐτοὺς πλείονας τε καὶ ἰσχυροτέρους
γιγνομένους. εἰ δὲ ἡμῖν ἐτι ἐθελήσειαν οἱ νῦν προσ- 45
γεγενημένοι σύμμαχοι παραμεῖναι, πολλῶ ἂν μᾶλλον
ἀνύσαι δυναίμεθα καὶ εἴ τι βιάσασθαι καιρὸς καὶ εἴ
τι πείσαι δέοι. ὅπως οὖν τὸ μένειν ὡς πλείστοις συν-

δοκῆ τῶν συμμάχων, οὐδὲν μᾶλλον τοῦτο ἔργον ἐμὸν
 46 ἢ καὶ ὑμέτερον μηχανᾶσθαι, ἀλλ' ὥσπερ καὶ ὅταν μά-
 χεσθαι δέῃ, ὁ πλείστους χειρωσάμενος ἀλκιμώτατος
 δοξάζεται εἶναι, οὕτω καὶ ὅταν πείσαι δέῃ, ὁ πλεί-
 στους ὁμογενώμονας ἡμῖν ποιήσας οὗτος δικαίως ἂν
 λεκτικώτατος καὶ πρακτικώτατος κρῖνοιτο ἂν εἰ-
 47 ναι. μὴ μέντοι ὡς λόγον ἡμῖν ἐπιδειξόμενοι οἶον ἂν
 εἴπητε πρὸς ἕκαστον αὐτῶν τοῦτο μελετᾶτε, ἀλλ' ὡς
 τοὺς πεπεισμένους ὑφ' ἑκάστου δήλους ἐσομένους οἷς
 48 ἂν πράττωσιν οὕτω παρασκευάζεσθε. καὶ ὑμεῖς μὲν,
 ἔφη, τούτων ἐπιμέλεσθε· ἐγὼ δὲ ὅπως ἂν ἔχοντες
 τὰπιτήδεια ὅσον ἂν ἔγωγε δύνωμαι οἱ στρατιῶται πε-
 ρὶ τοῦ στρατεύεσθαι βουλευόνται τούτου πειράσομαι
 ἐπιμέλεισθαι.

[5.]

I. Ταύτην μὲν δὴ τὴν ἡμέραν οὕτω διαγαρόντες καὶ
 δειπνήσαντες ἀνεπαύοντο. τῇ δ' ὑστεραία πρῶ ἤκον
 ἐπὶ τὰς Κναζάρου θύρας πάντες οἱ σύμμαχοι. ἕως οὖν
 ὁ Κναζάρης ἐκοσμεῖτο, ἀκούων ὅτι πολὺς ὄχλος ἐπὶ
 ταῖς θύραις εἶη, ἐν τούτῳ οἱ φίλοι τῷ Κύρῳ προσῆ-
 γον οἱ μὲν Καδουσίους δεομένους αὐτοῦ μένειν, οἱ
 δὲ Ἰρκανίους, ὁ δὲ τις Σάκας, ὁ δὲ τις καὶ Γωβρῦαν·
 Ἰστάσπας δὲ Γαδάταν τὸν εὐνοῦχον προσῆγε, δεό-
 2 μενον τοῦ Κύρου μένειν. ἔνθα δὴ ὁ Κῦρος γιννώ-
 σκων ὅτι Γαδάτας πάλαι ἀπωλώλει τῷ φόβῳ μὴ
 λυθεῖν ἢ στρατιά, ἐπιγελάσας εἶπεν, ὦ Γαδάτα, δη-
 λος εἶ, ἔφη, ὑπὸ Ἰστάσπου τοῦδε πεπεισμένος ταῦ-
 3 τα γινώσκεις ἢ λέγεις. καὶ ὁ Γαδάτας ἀνατείνας

τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀπώμοσεν ἢ μὴν μὴ ὑπὸ τοῦ Ἰστιάσου πεισθεὶς ταῦτα γιννώσκειν· ἀλλ' οἶδα, ἔφη, ὅτι ἦν ὑμεῖς ἀπέλθητε, ἔρρει τὰμὰ παντελῶς· διὰ ταῦτ', ἔφη, καὶ τούτῳ ἐγὼ αὐτὸς διελεγόμεν, ἐρωτῶν εἰ εἰδείη τί ἐν νῶ ἔχεις ὑπὲρ τῆς διαλύσεως τοῦ στρατεύματος ποιεῖν. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, 4 Ἀδίκως ἄρα ἐγὼ, ὡς ἔοικεν, Ἰστιάσου τοῦδε κατατιῶμαι. Ἀδίκως μέντοι νῆ Δί', ἔφη ὁ Ἰστιάσπας, ὦ Κῦρε· ἐγὼ γὰρ ἔλεγον τῷ Γαδάτα τῷδε τοσοῦτον μόνον ὡς οὐχ οἶόν τέ σοι εἴη στρατεύεσθαι, λέγων ὅτι ὁ πατήρ σε μεταπέμπεται. καὶ ὁ Κῦρος, Τί λέ- 5 γεις; ἔφη· καὶ σὺ τοῦτο ἐτόλμησας ἐξενεργεῖν, εἰτ' ἐγὼ ἐβουλόμην εἶτε μή; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη· ὁρῶ γάρ σε ὑπερεπιθυμοῦντα ἐν Πέρσαις περιβλεπτον περιελθεῖν καὶ τῷ πατρὶ ἐπιδειξασθαι ἢ ἕκαστα διεπράξω. ὁ δὲ Κῦρος ἔφη, Σὺ δ' οὐκ ἐπιθυμεῖς οἴκαδε ἀπελθεῖν; Οὐ μὰ Δί', ἔφη, ὁ Ἰστιάσπας, οὐδ' ἄπειμί γε, ἀλλὰ μένων στρατηγήσω, ἕως ἂν ποιήσω Γαδάταν τουτουὶ τοῦ Ἀσσυρίου δεσπότην.

Οἱ μὲν δὴ τοιαῦτα ἔπαιζον σπουδῇ πρὸς ἀλλή- 6 λους. ἐν δὲ τούτῳ Κναξάρης σεμνῶς κεκοσμημένος ἐξῆλθε καὶ ἐπὶ θρόνου Μηδικοῦ ἐκαθέζετο. ὡς δὲ πάντες συνῆλθον οὓς ἔδει καὶ σιωπὴ ἐγένετο, ὁ Κναξάρης ἔλεξεν ὧδε. Ἄνδρες σύμμαχοι, ἴσως, ἐπειδὴ παρῶν τυγχάνω καὶ πρεσβύτερός εἰμι Κύρου, εἰκὸς ἄρχειν με λόγου. νῦν οὖν δοκεῖ μοι εἶναι καιρὸς περὶ τούτου πρῶτον διαλέγεσθαι πότερον στρατεύεσθαι ἔτι καιρὸς δοκεῖ εἶναι ἢ διαλύειν ἤδη τὴν στρατιάν· λεγέτω οὖν τις, ἔφη, περὶ αὐτοῦ τούτου ἢ γινώσκει. ἐκ τούτου πρῶτος μὲν εἶπεν ὁ Ἰρκανίος, 7 Ἄνδρες σύμμαχοι, οὐκ οἶδα μὲν ἔγωγε εἰ τι δεῖ λόγου ὅπου αὐτὰ τὰ ἔργα δείκνυσι τὸ κράτιστον. πάν-

- τες γὰρ ἐπιστάμεθα ὅτι ὁμοῦ μὲν ὄντες πλείω κακὰ
 τοὺς πολεμίους ποιούμεν ἢ πάσχομεν· ὅτε δὲ χωρὶς
 ἡμεν ἀλλήλων, ἐκεῖνοι ἡμῖν ἐχρῶντο ὡς ἐκείνοις ἢν
 8 ἡδιστον, ἡμῖν γε μὴν ὡς χαλεπώτατον. ἐπὶ τούτῳ
 ὁ Καδούσιος εἶπεν, Ἡμεῖς δὲ τί ἂν λέγοιμεν, ἔφη,
 περὶ τοῦ οἴκαδε ἀπελθόντες ἕκαστοι χωρὶς εἶναι,
 ὁπότε γε οὐδὲ στρατευομένοις, ὡς ἔοικε, χωρίζεσθαι
 συμφέροι; ἡμεῖς γοῦν οὐ πολὺν χρόνον δίχα τοῦ ἡμε-
 τέρου πλήθους στρατευσάμενοι δίχην ἔδομεν ὡς καὶ
 9 ἡμεῖς ἐπίστασθε. ἐπὶ τούτῳ Ἀρτάβαζος ὁ ποτε φή-
 σας εἶναι Κύρου συγγενῆς ἔλεξε τοιάδε· Ἐγὼ δ', ἔφη,
 ὦ Κναξάρη, τοσοῦτον διαφέρομαι τοῖς πρόσθεν λέ-
 γουσιν· οὗτοι μὲν γὰρ φασιν ὅτι δεῖ μένοντας στρα-
 τεύεσθαι, ἐγὼ δὲ λέγω ὅτι ὅτε μὲν οἴκοι ἢν, ἐστρα-
 10 τευόμην· καὶ γὰρ ἐβοήθουν πολλάκις τῶν ἡμετέρων
 ἀγομένων καὶ περὶ τῶν φρουρίων ὡς ἐπιβουλευσομέ-
 νων πολλάκις πράγματα εἶχον φοβούμενός τε καὶ
 φρουρῶν· καὶ ταῦτ' ἔπραττον τὰ οἰκεία δαπανῶν.
 νῦν δ' ἔχω μὲν τὰ ἐκείνων φρούρια, οὐ φοβοῦμαι
 δὲ ἐκείνους, εὐωχοῦμαι δὲ τὰ ἐκείνων καὶ πίνω
 τὰ τῶν πολεμίων. ὡς οὖν τὰ μὲν οἴκοι στρατείαν
 οὔσαν, τάδε δὲ ἑορτήν, ἔμοι μὲν οὐ δοκεῖ, ἔφη,
 11 διαλύειν τήνδε τὴν πανήγυριν. ἐπὶ τούτῳ ὁ Γω-
 βρύας εἶπεν, Ἐγὼ δ', ὦ ἄνδρες σύμμαχοι, μέχρι μὲν
 τοῦδε ἐπαινω τὴν Κύρου δεξιάν· οὐδὲν γὰρ ψεύδε-
 ται ὦν ὑπέσχετο· εἰ δ' ἄπεισιν ἐκ τῆς χώρας, δῆλον
 ὅτι ὁ μὲν Ἀσσύριος ἀναπαύσεται, οὐ τίνων ποινὰς
 ὦν τε ὑμᾶς ἐπεχείρησεν ἀδικεῖν καὶ ὦν ἐμὲ ἐποίησεν·
 ἐγὼ δὲ ἐν τῷ μέρει ἐκείνῳ πάλιν δώσω δίχην ὅτι
 ὑμῖν φίλος ἐγενόμην.
- 12 Ἐπὶ τούτοις πᾶσι Κύρος εἶπεν, ὦ ἄνδρες, οὐδ'
 ἐμὲ λανθάνει ὅτι εἰ μὲν διαλύωμεν τὸ στρατεύμα,

τὰ μὲν ἡμέτερα ἀσθενέστερα γίνονται ἂν, τὰ δὲ τῶν
 πολεμίων πάλιν αὐξήσεται. ὅσοι τε γὰρ αὐτῶν ὄπλα
 ἀφῆρηται, ταχὺ ἄλλα ποιήσονται· ὅσοι τε ἵππους
 ἀπεστέρηται, ταχὺ πάλιν ἄλλους ἵππους κτήσονται·
 ἀντὶ δὲ τῶν ἀποθανόντων ἕτεροι ἐφηβήσουσι καὶ ἐπι-
 γενήσονται· ὥστε οὐδὲν θαυμαστὸν εἰ πάνυ ἐν τάχει
 πάλιν ἡμῖν πράγματα παρέχειν δυνησονται. τί δῆτα 13
 ἐγὼ Κρυζάρην ἐκέλευσα λόγον ἐμβαλεῖν περὶ καταλύ-
 σεως τῆς στρατιᾶς; εὖ ἴστε ὅτι φοβούμενος τὸ μέλλον.
 ὁρῶ γὰρ ἡμῖν ἀντιπάλους προσιόντας οἷς ἡμεῖς, εἰ ὧδε
 στρατευσόμεθα, οὐ δυνησόμεθα μάχεσθαι. προσέρ- 14
 χεται μὲν γὰρ δῆπου χειμῶν, στέγαι δὲ εἰ καὶ ἡμῖν
 αὐτοῖς εἰσιν, ἀλλὰ μὰ Δί' οὐχ ἵπποις οὐδὲ θεράπου-
 σιν οὐδὲ τῷ δῆμῳ τῶν στρατιωτῶν, ὧν ἄνευ ἡμεῖς
 οὐκ ἂν δυναίμεθα στρατεύεσθαι· τὰ δ' ἐπιτήδεια ὅπου
 μὲν ἡμεῖς ἐληλύθαμεν ὑφ' ἡμῶν ἀνήλωται· ὅποι δὲ
 μὴ ἀφίγμεθα, διὰ τὸ ἡμᾶς φοβεῖσθαι ἀνακεκομισμένοι
 εἰσὶν εἰς ἐρύματα, ὥστε αὐτοὶ μὲν ἔχειν, ἡμᾶς δὲ
 ταῦτα μὴ δύνασθαι λαμβάνειν. τίς οὖν οὕτως ἀγαθὸς 15
 ἢ τίς οὕτως ἰσχυρὸς ὡς λιμῶ καὶ ῥίγει δύναται ἂν μα-
 χόμενος στρατεύεσθαι; εἰ μὲν οὖν οὕτω στρατευσό-
 μεθα, ἐγὼ μὲν φημι χρῆναι ἐκόντας ἡμᾶς καταλῦσαι
 τὴν στρατιάν μᾶλλον ἢ ἄκοντας ὑπ' ἀμηχανίας ἐξελα-
 θῆναι. εἰ δὲ βουλόμεθα ἔτι στρατεύεσθαι, τὸδ'
 ἐγὼ φημι χρῆναι ποιεῖν, ὡς τάχιστα πειραῶσθαι τῶν
 μὲν ἐκείνων ὀχυρῶν ὡς πλεῖστα παραιρεῖν, ἡμῖν δ'
 αὐτοῖς ὡς πλεῖστα ὀχυρὰ ποιεῖσθαι· ἐὰν γὰρ ταῦτα
 γένηται, τὰ μὲν ἐπιτήδεια πλείω ἔξουσιν ὀπότεροι ἂν
 πλείω δύνωνται λαβόντες ἀποτίθεσθαι, πολιορκήσου-
 νται δὲ ὀπότεροι ἂν ἦττους ᾖσι. νῦν δ' οὐδὲν διαφέ- 16
 ρομεν τῶν ἐν τῷ πελάγει πλεόντων· καὶ γὰρ ἐκείνοι
 πλέουσι μὲν αἰεὶ, τὸ δὲ πεπλευσμένον οὐδὲν οἰκειότε-

- ρον τοῦ ἀπλεύστου καταλείπουσιν. ἐὰν δὲ φρούρια ἡμῖν γένηται, ταῦτα δὴ τοῖς μὲν πολεμίοις ἀλλοτριώσει τὴν χώραν, ἡμῖν δ' ὑπ' εὐθίαν μᾶλλον πάντ' 17 ἔσται. ὃ δ' ἴσως ἂν τινες ὑμῶν φοβηθεῖεν, εἰ δεήσει πόρρω τῆς ἑαυτῶν φρουρεῖν, μηδὲν τοῦτο ὀκνήσητε. ἡμεῖς μὲν γὰρ ἐπέπερ καὶ ὡς οἴκοθεν ἀποδημοῦμεν, φρουρήσειν ὑμῖν ἀναδεχόμεθα τὰ ἐγγύτατα χωρία τῶν πολεμίων, ὑμεῖς δὲ τὰ πρόσωρα ὑμῖν αὐτοῖς τῆς 18 Ἀσσυρίας ἐκεῖνα κτᾶσθε καὶ ἐργάζεσθε. ἐὰν γὰρ ἡμεῖς τὰ πλησίον αὐτῶν φρουροῦντες δυνώμεθα σώζεσθαι, ἐν πολλῇ ὑμεῖς εἰρήνῃ ἔσεσθε οἱ τὰ πρόσω αὐτῶν ἔχοντες· οὐ γὰρ οἶμαι δυνήσονται τῶν ἐγγύς ἑαυτῶν κακῶν ὄντων ἀμελοῦντες τοῖς πρόσω ὑμῖν ἐπιβουλεύειν.
- 19 Ὡς δὲ ταῦτ' ἐρρήθη, οἳ τε ἄλλοι πάντες ἀνιστάμενοι συμπροθυμήσεσθαι ταῦτ' ἔφασαν καὶ Κυαξάρης. Γαδάτας δὲ καὶ Γωβρύας καὶ τείχος ἐκάτερος αὐτῶν, ἦν ἐπιτρέψωσιν οἱ σύμμαχοι, τειχεῖσθαι ἔφασαν, ὥστε καὶ ταῦτα φίλια τοῖς συμμάχοις ὑπάρ- 20 χειν. ὁ οὖν Κῦρος ἐπεὶ πάντας ἑώρα προθύμους ὄντας πράττειν ὅσα ἔλεξε, τέλος εἶπεν, Εἰ τίνυνν περαινέιν βουλόμεθα ὅσα φαμέν χρῆναι ποιεῖν, ὡς τάχιστ' ἂν δέοι γενέσθαι μηχανὰς μὲν εἰς τὸ καθαιρεῖν τὰ τῶν πολεμίων τείχη, τέκτονας δὲ εἰς τὸ ἡμῖν 21 ὄχυρά πυργοῦσθαι. ἐκ τούτου ὑπέσχετο ὁ μὲν Κυαξάρης μηχανὴν αὐτὸς ποιησάμενος παρέξειν, ἄλλην δὲ Γαδάτας καὶ Γωβρύας, ἄλλην δὲ Τιγράνης· αὐτὸς 22 δὲ Κῦρος ἔφη δύο πειράσεσθαι ποιήσασθαι. ἐπεὶ δὲ ταῦτ' ἔδοξεν, ἐπορίζοντο μὲν μηχανοποιούς, παρεσκευάζοντο δ' ἕκαστοι εἰς τὰς μηχανὰς ὧν ἔδει· ἄνδρας δ' ἐπέστησαν οἱ ἐδόκουν ἐπιτηδειότατοι εἶναι ἀμφὶ ταῦτ' ἔχειν.

Κῦρος δ' ἐπεὶ ἔγνω ὅτι διατριβὴ ἔσται ἀμφὶ ταῦ- 23
 τα, ἐκάθισε τὸ στράτευμα ἔνθα ᾤετο ὑγιεινότατον
 εἶναι καὶ εὐπροσοδώτατον ὅσα ἔδει προσκομίζεσθαι·
 ὅσα τε ἐρυμνότητος προσεδείτο, ἐποίησατο, ὡς ἐν
 ἀσφαλεῖ οἱ αἰεὶ μένοντες εἶεν, εἰ ποτε καὶ πρόσω
 τῇ ἰσχύϊ ἀποστρατοπεδεύοιτο. πρὸς δὲ τούτοις ἐρω- 24
 τῶν οὓς ᾤετο μάλιστα εἰδέναι τὴν χώραν ὀπόθεν ἂν
 ὡς πλείστα ὠφελοῖτο τὸ στράτευμα, ἐξῆγεν αἰεὶ εἰς
 προνομίας, ἅμα μὲν ὅπως ὅτι πλείστα λαμβάνοι τῇ
 στρατιᾷ τάπιτήθεια, ἅμα δ' ὅπως μᾶλλον ὑγιαίνειεν
 καὶ ἰσχύοιεν διαπονούμενοι ταῖς πορείαις, ἅμα δ' ὅπως
 ἐν ταῖς ἀγωγαῖς τὰς τάξεις ὑπομιμνήσκοντο. ὁ μὲν 25
 δὴ Κῦρος ἐν τούτοις ἦν.

Ἐκ δὲ Βαβυλῶνος οἱ αὐτόμολοι καὶ οἱ ἀλισκόμε-
 νοι ταῦτ' ἔλεγον ὅτι ὁ Ἀσσύριος οἴχοιτο ἐπὶ Λυδίας,
 πολλὰ τάλαντα χρυσοῦ καὶ ἀργυρίου ἄγων καὶ ἄλ-
 λα κτήματα καὶ κόσμον παντοδαπόν. ὁ μὲν οὖν ὄχλος 26
 τῶν στρατιωτῶν ἔλεγεν ὡς ὑπεκτίθειτο ἤδη τὰ χρή-
 ματα φοβούμενος· ὁ δὲ Κῦρος γινώσκων ὅτι οἴχοι-
 το συστήσων εἰ τι δύναιτο ἀντίπαλον ἑαυτῷ, ἀντι-
 παρεσκευάζετο ἐρρωμένως, ὡς μάχης ἔτι δεῆσον·
 ᾧστ' ἐξεπίμπλη μὲν τὸ τῶν Περσῶν ἰππικόν, τοὺς
 μὲν ἐκ τῶν αἰχμαλώτων, τοὺς δὲ τινας καὶ παρὰ τῶν
 φίλων λαμβάνων ἵππους· ταῦτα γὰρ παρὰ πάντων
 ἐδέχετο καὶ ἀπεωθειτο οὐδέν, οὔτε εἰ τις ὄπλον δι-
 δοίη καλὸν οὔτ' εἰ τις ἵππον· κατεσκευάζετο δὲ καὶ 27
 ἄρματα ἕκ τε τῶν αἰχμαλώτων ἄρμάτων καὶ ἄλλοθεν
 ὀπόθεν ἐδύνατο. καὶ τὴν μὲν Τρωικὴν διφρεῖαν
 πρόσθεν οὖσαν καὶ τὴν Κυρηναίων ἔτι καὶ νῦν
 ἄρματῆλασίαν κατέλυσε· τὸν γὰρ πρόσθεν χρό-
 νον καὶ οἱ ἐν τῇ Μηδίᾳ καὶ Συρίᾳ καὶ Ἀραβίᾳ καὶ
 πάντες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ τοῖς ἄρμασιν οὕτως ἐχρῶντο

- 28 ὥσπερ νῦν οἱ Κυρηναῖοι. ἔδοξε δ' αὐτῶ, ὃ κράτιστον εἰκὸς εἶναι τῆς δυνάμεως, ὄντων τῶν βελτίστων ἐπὶ τοῖς ἄρμασι, τοῦτο ἐν ἀκροβολιστῶν μέρει εἶναι καὶ εἰς τὸ κρατεῖν οὐδὲν μέγα μέρος συμβάλλεσθαι. ἄρματα γὰρ τριακοσίων μὲν μαχομένους παρέχεται τριακοσίους, ἵπποις δ' οὗτοι χρῶνται διακοσίοις καὶ χιλίοις· ἥνιοχοι δ' αὐτοῖς εἰσὶ μὲν ὡς εἰκὸς οἷς μάλιστα πιστεύουσιν, οἱ βέλτιστοι· ἄλλοι δὲ εἰς τριακοσίους οὗτοί εἰσιν, οἳ οὐδ' ὄτιοῦν τοὺς πολεμίους
- 29 βλέπτουσι. ταύτην μὲν οὖν τὴν διφρεῖαν κατέλυσεν· ἀντὶ δὲ τούτου πολεμιστήρια κατεσκευάσατο ἄρματα τροχοῖς τε ἰσχυροῖς, ὡς μὴ ῥαδίως συντρέβηται, ἄξοσί τε μακροῖς· ἦττον γὰρ ἀνατρέπεται πάντα τὰ πλατέα· τὸν δὲ δίφρον τοῖς ἥνιοχοῖς ἐποίησεν ὥσπερ πύργον ἰσχυρῶν ξύλων· ὕψος δὲ τούτων ἐστὶ μέχρι τῶν ἀγκώνων, ὡς δύνωνται ἥνιοχεῖσθαι οἱ ἵπποι ὑπὲρ τῶν δίφρων· τοὺς δ' ἥνιοχούς ἐθωράκισε
- 30 πάντα πλὴν τῶν ὀφθαλμῶν. προσέθηκε δὲ καὶ δρέπανα σιδηρᾶ ὡς διπήχη πρὸς τοὺς ἄξονας ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῶν τροχῶν καὶ ἄλλα κάτω ὑπὸ τῶ ἄξονι εἰς τὴν γῆν βλέποντα, ὡς ἐμβαλόντων εἰς τοὺς ἐναντίους τοῖς ἄρμασιν. ὡς δὲ τότε Κῦρος ταῦτα κατεσκεύασεν, οὕτως ἔτι καὶ νῦν τοῖς ἄρμασι χρῶνται οἱ ἐν τῇ βασιλείῳ χώρᾳ. ἦσαν δὲ αὐτῶ καὶ κάμηλοι πολλαὶ παρά τε τῶν φίλων συνειλεγμέναι καὶ αἰχμάλωτοι πᾶσαι σινηθροισμέναι. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως συνεπεραίνετο.

Βουλόμενος δὲ κατάσκοπόν τινα πέμψαι ἐπὶ Λυδίας καὶ μαθεῖν ὅτι πράττει ὁ Ἀσσύριος, ἔδοξεν αὐτῶ ἐπιτήδειος εἶναι Ἀράσπας ἐλθεῖν ἐπὶ τοῦτο ὁ φυλάττων τὴν καλὴν γυναῖκα. συνεβεβήκει γὰρ τῶ Ἀράσπα τοιάδε. ληφθεὶς ἔρωτι τῆς γυναικὸς ἠναγ-

κάσθη προσευγκειν λόγους αὐτῇ περὶ συνουσίας. ἡ 32
 δὲ ἀπέφησε μὲν καὶ ἦν πιστὴ τῷ ἀνδρὶ καίπερ ἀπόν-
 τι· ἐφίλει γὰρ αὐτὸν ἰσχυρῶς· οὐ μέντοι κατηγό-
 ρησε τοῦ Ἀράσπου πρὸς τὸν Κῦρον, ὀκνοῦσα συμ-
 βαλεῖν φίλους ἀνδρας. ἐπει δὲ ὁ Ἀράσπας δοκῶν 33
 ὑπηρετήσῃ τῷ τυχεῖν ἃ ἐβούλετο ἠπέλιψε τῇ γυ-
 ναικὶ ὅτι εἰ μὴ βούλοιο ἐκοῦσα, ἄκουσα ποιήσοι
 ταῦτα, ἐκ τούτου ἡ γυνή, ὡς ἔδεισε τὴν βίαν, οὐκ-
 ἔτι κρύπτει, ἀλλὰ πέμπει τὸν εὐνούχον πρὸς τὸν
 Κῦρον καὶ κελεύει λέξαι πάντα. ὁ δ' ὡς ἤκουσεν, 34
 ἀναγελάσας ἐπὶ τῷ κρείττονι τοῦ ἔρωτος φάσκοντι
 εἶναι, πέμπει Ἀρτάβαζον σὺν τῷ εὐνούχῳ καὶ κε-
 λεύει αὐτῷ εἰπεῖν βιάζεσθαι μὲν μὴ τοιαύτην γυ-
 ναῖκα, πείθειν δὲ εἰ δύναιτο· οὐκ ἔφη κωλύειν. ἐλ- 35
 θὼν δ' ὁ Ἀρτάβαζος πρὸς τὸν Ἀράσπαν ἐλοιδόρησεν
 αὐτόν, παρακαταθήκην ὀνομάζων τὴν γυναικα, ἀσέ-
 βειάν τε αὐτοῦ λέγων ἀδικίαν τε καὶ ἀκράτειαν, ὥστε
 τὸν Ἀράσπαν πολλὰ μὲν δακρῦειν ὑπὸ λύπης, κατα-
 δύεσθαι δ' ὑπὸ τῆς αἰσχύνης, ἀπολωλέναι δὲ τῷ φό-
 βῳ μὴ τι καὶ πάθοι ὑπὸ Κῦρου.

Ὁ οὖν Κῦρος καταμαθὼν ταῦτα ἐκάλεσεν αὐτόν 36
 καὶ μόνος μόνῳ ἔλεξεν, Ὁρῶ σε, ἔφη, ὦ Ἀράσπα,
 φοβούμενόν τε ἐμὲ καὶ ἐν αἰσχύνῃ δεινῶς ἔχοντα.
 παῦσαι οὖν τούτων· ἐγὼ γὰρ θεοὺς τε ἀκούω ἔρω-
 τος ἠττήσθαι, ἀνθρώπους δὲ οἶδα καὶ μάλα δοκοῦν-
 τας φρονίμους εἶναι οἷα πεπόνθασιν ὑπ' ἔρωτος·
 καὶ αὐτὸς δ' ἔμαντοῦ κατέγνων μὴ ἂν καρτερεῖσθαι
 ὥστε συνῶν καλοῖς ἀμελεῖν αὐτῶν. καὶ σοὶ δὲ τού-
 του τοῦ πράγματος ἐγὼ αἰτιός εἰμι· ἐγὼ γάρ σε συγ-
 καθεῖρξα τούτῳ τῷ ἀμάχῳ πράγματι. καὶ ὁ Ἀράσπας 37
 ὑπολαβὼν εἶπεν, Ἀλλὰ σὺ μὲν, ὦ Κῦρε, καὶ ταῦτα
 ὅμοιος εἰ οἶδσπερ καὶ τᾶλλα, πρῶός τε καὶ συγγνώ-

μων τῶν ἀνθρωπίνων ἀμαρτημάτων· ἐμὲ δ', ἔφη,
 καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι καταδύουσι τῷ ἄξει. ὡς γὰρ
 ὁ θροῦς διῆλθε τῆς ἐμῆς συμφορᾶς, οἱ μὲν ἐχθροὶ
 ἐφήδονται μοι, οἱ δὲ φίλοι προσιόντες συμβουλεύουσιν
 ἐκποδῶν ἔχειν ἑμαυτοὺς, μή τι καὶ πάθω ὑπὸ σοῦ, ὡς
 38 ἠδικηκόςτος ἐμοῦ μεγάλα. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Εὖ
 τοίνυν ἴσθι, ὦ Ἀράσπα, ὅτι ταύτῃ τῇ δόξῃ οἴός τ'
 εἶ ἐμοί τε ἰσχυρῶς χαρίσασθαι καὶ τοὺς συμμάχους
 μεγάλα ὠφελῆσαι. Εἰ γὰρ γένοιτο, ἔφη ὁ Ἀράσπας,
 39 ὅτι ἐγὼ σοι ἐν καιρῷ ἂν γενοίμην. Εἰ τοίνυν, ἔφη,
 προσποιησάμενος ἐμὲ φεύγειν ἐθέλοις εἰς τοὺς πολε-
 μίους ἐλθεῖν, οἶμαι ἂν σε πιστευθῆναι ὑπὸ τῶν πο-
 λεμίων. Ἐγώ γε ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἀράσπας, καὶ
 ὑπὸ τῶν φίλων οἶδα ὅτι ὡς σὲ πεφευγῶς λόγον ἂν παρ-
 40 ἔχοιμι. Ἐλθοῖς ἂν τοίνυν, ἔφη, ἡμῖν πάντα εἰδῶς
 τὰ τῶν πολεμίων· οἶμαι δὲ καὶ λόγων καὶ βουλευμά-
 των κοινῶν ἂν σε ποιοῦντο διὰ τὸ πιστεῦναι, ὥστε
 μηδὲ ἐν σε λεληθέναι ὧν βουλόμεθα εἰδέναί. Ὡς πο-
 ρευσόμενος, ἔφη, ἤδη νυνὶ· καὶ γὰρ τοῦτο ἴσως ἐν τῶν
 πιστῶν ἔσται τὸ δοκεῖν με ὑπὸ σοῦ μελλήσαντά τι πα-
 41 θεῖν ἐκπεφευγέναι. Ἡ καὶ δυνήσει ἀπολιπεῖν, ἔφη,
 τὴν καλὴν Πάνθειαν; Δύο γάρ, ἔφη, ὦ Κῦρε, σαφῶς
 ἔχω ψυχᾶς· νῦν τοῦτο πεφιλοσόφηκα μετὰ τοῦ ἀδίκου
 σοφιστοῦ τοῦ Ἐρωτος. οὐ γὰρ δὴ μία γε οὐσα ἅμα ἀγα-
 θή τε ἔστι καὶ κακὴ, οὐδ' ἅμα καλῶν τε καὶ αἰσχυρῶν
 ἔργων ἔρᾳ καὶ ταῦτά ἅμα βούλεται τε καὶ οὐ βούλεται
 πράττειν, ἀλλὰ δῆλον ὅτι δύο ἐστὸν ψυχά, καὶ ὅταν
 μὲν ἡ ἀγαθὴ κρατῇ, τὰ καλὰ πράττεται, ὅταν δὲ ἡ πο-
 νηρὰ, τὰ αἰσχυρὰ ἐπιχειρεῖται. νῦν δὲ ὡς σὲ σύμμαχον
 42 ἔλαβε, κρατεῖ ἡ ἀγαθὴ καὶ πάννυ πολύ. Εἰ τοίνυν καὶ
 σοὶ δοκεῖ πορευέσθαι, ἔφη ὁ Κῦρος, ὧδε χρὴ ποιεῖν, ἵνα
 κάκεινους πιστότερος ἦς· ἐξάγγελλέ τε αὐτοῖς τὰ παρ'

ἡμῶν, οὕτω τε ἐξάγγελε ὡς ἂν αὐτοῖς τὰ παρὰ σοῦ λε-
γόμενα ἐμποδῶν μάλιστ' ἂν εἴη ὧν βούλονται πράττειν.
εἶη δ' ἂν ἐμποδῶν, εἰ ἡμᾶς φαιῆς παρασκευάζεσθαι ἐμ-
βαλεῖν πού τῆς ἐκεῖνων χώρας· ταῦτα γὰρ ἀκούοντες
ἤττον ἂν παντὶ σθένει ἀθροίζοιντο, ἕκαστός τις φο-
βούμενος καὶ περὶ τῶν οἴκοι. καὶ μένε, ἔφη, παρ' 43
ἐκείνοις ὅτι πλείστον χρόνον· ἃ γὰρ ἂν ποιῶσιν ὅταν
ἐγγύτατα ἡμῶν ὦσι, ταῦτα μάλιστα καιρὸς ἡμῖν εἰδέ-
ναι ἔσται. συμβούλευε δ' αὐτοῖς καὶ ἐκτάττεσθαι ὅπῃ
ἂν δοκῇ κράτιστον εἶναι· ὅταν γὰρ σὺ ἀπέλθῃς εἰδέ-
ναι δοκῶν τὴν τάξιν αὐτῶν, ἀναγκαῖον οὕτω τετάχθαι
αὐτοῖς· μετατάττεσθαι γὰρ ὀκνήσουσι, καὶ ἦν πῃ ἄλ-
λη μετατάττωνται ἐξ ὑπογύου, ταράζονται. Ἀράσπας 44
μὲν δὴ οὕτως ἐξελθὼν καὶ συλλαβῶν τοὺς πιστοτά-
τους θεράποντας καὶ εἰπὼν πρὸς τινὰς ἃ ᾤετο συμφέ-
ρειν τῷ πράγματι ᾤχετο.

Ἡ δὲ Πάνθεια ὡς ἤσθετο οἰχόμενον τὸν Ἀράσπαν, 45
πέμψασα πρὸς τὸν Κῦρον εἶπε, Μὴ λυποῦ, ὦ Κῦρε,
ὅτι Ἀράσπας οἴχεται εἰς τοὺς πολεμίους· ἦν γὰρ ἐμὲ
ἑάσῃς πέμψαι πρὸς τὸν ἐμὸν ἄνδρα, ἐγὼ σοὶ ἀναδέ-
χομαι ἤξειν πολὺ Ἀράσπου πιστότερον φίλον· καὶ
δύναμιν δὲ οἶδ' ὅτι ὀπόσῃν ἂν δύνῃται ἔχων παρέ-
σται σοὶ. καὶ γὰρ ὁ μὲν πατὴρ τοῦ νῦν βασιλεύοντος
φίλος ἦν αὐτῷ· ὁ δὲ νῦν βασιλεύων καὶ ἐπεχείρησέ
ποτε ἐμὲ καὶ τὸν ἄνδρα διασπάσαι ἀπ' ἀλλήλων·
ὑβριστήν οὖν νομίζων αὐτὸν εὖ οἶδ' ὅτι ἄσμενος ἂν
πρὸς ἄνδρα οἶος σὺ εἶ ἀπαλλαγείῃ. ἀκούσας ταῦτα 46
ὁ Κῦρος ἐκέλευε πέμπειν πρὸς τὸν ἄνδρα· ἢ δ' ἐπεμ-
ψεν. ὡς δ' ἔγνω ὁ Ἀβραδάτας τὰ παρὰ τῆς γυναικὸς
σύμβολα, καὶ τᾶλλα δὲ ἤσθετο ὡς εἶχεν, ἄσμενος πο-
ρεύεται πρὸς τὸν Κῦρον ἵππους ἔχων ἀμφὶ τοὺς χι-
λλούς. ὡς δ' ἦν πρὸς τοῖς τῶν Περσῶν σκοποῖς,

- πέμπει πρὸς τὸν Κῦρον εἰπὼν ὅς ἦν. ὁ δὲ Κῦρος
 47 εὐθύς ἄγειν κελεύει αὐτὸν πρὸς τὴν γυναῖκα. ὡς
 δ' εἰδέτην ἀλλήλους ἡ γυνὴ καὶ ὁ Ἀβραδάτας, ἡσπάζοντο ἀλλήλους ὡς εἰκὸς ἐκ δυσελπίστων. ἐκ τούτου
 δὴ λέγει ἡ Πάνθεια τοῦ Κυρου τὴν ὀσιότητα καὶ τὴν
 σωφροσύνην καὶ τὴν πρὸς αὐτὴν κατοίκτισιν. ὁ δὲ
 Ἀβραδάτας ἀκούσας εἶπε, Τί ἂν οὖν ἐγὼ ποιῶν, ὦ
 Πάνθεια, χάριν Κύρῳ ὑπὲρ τε σοῦ καὶ ἑμαυτοῦ ἀποδοίην; Τί δὲ ἄλλο, ἔφη ἡ Πάνθεια, ἢ πειρώμενος ὁμοίος εἶναι περὶ ἐκείνον οἷόσπερ ἐκείνος περὶ σέ;
- 48 Ἐκ τούτου δὴ ἔρχεται πρὸς τὸν Κῦρον ὁ Ἀβραδάτας· καὶ ὡς εἶδεν αὐτόν, λαβόμενος τῆς δεξιᾶς εἶπεν, Ἀνθ' ὧν σὺ εὖ πεποίηκας ἡμᾶς, ὦ Κῦρε, οὐκ ἔχω τί μείζον εἶπω ἢ ὅτι φίλον σοι ἑμαυτὸν δίδωμι καὶ θεράποντα καὶ σύμμαχον· καὶ ὅσα ἂν ὀρῶ σε σπουδάζοντα, συνεργὸς πειράσομαι γίνεσθαι ὡς ἂν
- 49 δύνωμαι κράτιστος. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἐγὼ δὲ δέχομαι· καὶ νῦν μὲν σε ἀφήμι, ἔφη, σὺν τῇ γυναικὶ δειπνεῖν· αὐθις δὲ καὶ παρ' ἐμοὶ δεήσει σε σκηνοῦν σὺν τοῖς σοῖς τε καὶ ἐμοῖς φίλοις.
- 50 Ἐκ τούτου ὀρῶν ὁ Ἀβραδάτας σπουδάζοντα τὸν Κῦρον περὶ τὰ δρεπανηφόρα ἄρματα καὶ περὶ τοὺς τεθωρακισμένους ἵππους τε καὶ ἱππέας, ἐπειράτο συντελεῖν αὐτῷ εἰς τὰ ἑκατὸν ἄρματα ἐκ τοῦ ἱππικοῦ τοῦ ἑαυτοῦ ὁμοία ἐκείνῳ· αὐτὸς δὲ ὡς ἡγησόμενος αὐτῶν
- 51 ἐπὶ τοῦ ἄρματος παρεσκευάζετο. συνεξέυξατο δὲ τὸ ἑαυτοῦ ἄρμα τετράρρυμόν τε καὶ ἵππων ὀκτώ· τοὺς δὲ ἵππους τοῦ ἄρματος χαλκοῖς πᾶσι προβλήμασι κατεσκευάσατο.

51. Post ὀκτώ addebatur: ἡ δὲ Πάνθεια ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐκ τῶν ἑαυτῆς χρημάτων χρυσοῦν τε αὐτῷ θώρακα ἐποίησατο καὶ χρυσοῦν κράνος, ὡσαύτως δὲ καὶ περιβραχιόνα.

Ἄβραδάτας μὲν ταῦτα ἔπραττε· Κῦρος δὲ ἰδὼν 52
 τὸ τετράρρυμον αὐτοῦ ἄρμα κατενόησεν ὅτι οἶόν τε
 εἶη καὶ ὀκτάρρυμον ποιήσασθαι, ὥστε ὀκτῶ ζεύγεσι
 βοῶν ἄγειν τῶν μηχανῶν τὸ κατωτάτω οἰκημα· ἦν
 δὲ τοῦτο τριώρρυγον μάλιστα ἀπὸ τῆς γῆς σὺν τοῖς
 τροχοῖς. τοιοῦτοι δὲ πύργοι σὺν τάξει ἀκολουθοῦν- 53
 τες ἐδόκουν αὐτῷ μεγάλη μὲν ἐπικουρία γενέσθαι
 τῇ ἑαυτοῦ φάλαγγι, μεγάλη δὲ βλάβη τῇ τῶν πολε-
 μίων τάξει. ἐποίησε δὲ ἐπὶ τῶν οἰκημάτων καὶ πε-
 ριδρόμους καὶ ἐπάλλξεις· ἀνεβίβαξε δ' ἐπὶ τὸν πύργον
 ἕκαστον ἄνδρας εἴκοσιν. ἐπεὶ δὲ πάντα συνειστήκει 54
 αὐτῷ τὰ περὶ τοὺς πύργους, ἐλάμβανε τοῦ ἀγωγίου
 πείραν· καὶ πολὺ ῥᾶον ἤγε τὰ ὀκτῶ ζεύγη τὸν πύρ-
 γον καὶ τοὺς ἐπ' αὐτῷ ἄνδρας ἢ τὸ σκευοφορικὸν
 βάρος ἕκαστον τὸ ζεύγος. σκευῶν μὲν γὰρ βάρος
 ἀμφὶ τὰ πέντε καὶ εἴκοσι τάλαντα ἦν ζεύγει· τοῦ δὲ
 πύργου, ὥσπερ τραγικῆς σκηνῆς τῶν ξύλων πάχος
 ἐχόντων, καὶ εἴκοσιν ἀνδρῶν καὶ ὄπλων, τούτων
 ἐγένετο ἕλαττον ἢ πεντεκαίδεκα τάλαντα ἐκάστῳ ζεύ-
 γει τὸ ἀγώγιον. ὡς δ' ἔγνω εὐπόρου οὖσαν τὴν 55
 ἀγωγὴν, παρεσκευάζετο ὡς ἄξων τοὺς πύργους σὺν
 τῷ στρατεύματι, νομίζων τὴν ἐν πολέμῳ πλεονεξίαν
 ἑμα σωτηρίαν τε καὶ δικαιοσύνην εἶναι καὶ εὐδαι-
 μονίαν.

Ἦλθον δ' ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ καὶ παρὰ τοῦ Ἴν- II.
 δοῦ χρήματα ἄγοντες καὶ ἀπήγγελλον αὐτῷ ὅτι ὁ Ἴν-
 δὸς ἐπιστέλλει τοιάδε. Ἐγώ, ὦ Κῦρε, ἤδομαι ὅτι μοι
 ἐπήγγειλας ὧν ἐδέου, καὶ βούλομαί σοι ξένος εἶναι
 καὶ πέμπω σοι χρήματα· κὰν ἄλλων δέῃ, μεταπέμπου.
 ἐπέσταλται δὲ τοῖς παρ' ἐμοῦ ποιεῖν ὅτι ἂν σὺ κε-
 λεύης. ἀκούσας δὲ ὁ Κῦρος εἶπε, Κελεύω τοίνυν 2
 ὑμᾶς τοὺς μὲν ἄλλους μένοντας ἔνθα κατεσκηνώκατε

- φυλάττειν τὰ χρήματα καὶ ζῆν ὅπως ὑμῖν ἡδιστον· τρεῖς δέ μοι ἐλθόντες ὑμῶν εἰς τοὺς πολεμίους ὡς παρὰ τοῦ Ἰνδοῦ περὶ συμμαχίας, καὶ τάχει μαθόντες ὅτι ἂν λέγῳσί τε καὶ ποιῶσιν, ὡς τάχιστα ἀπαγγεῖλατε ἐμοὶ τε καὶ τῷ Ἰνδῷ· κὰν ταῦτά μοι καλῶς ὑπηρετήσητε, ἔτι μᾶλλον ὑμῖν χάριν εἶσομαι τούτου ἢ ὅτι χρήματα πάρεστε ἄγοντες. καὶ γὰρ οἱ μὲν δούλοις ἑοικότες κατάσκοποι οὐδὲν ἄλλο δύνανται εἰδότες ἀπαγγέλλειν ἢ ὅσα πάντες ἴσασιν· οἱ δὲ οἰοίπερ ὑμεῖς ἄνδρες πολλάκις καὶ τὰ βουλευόμενα καταμαν-
- 3 θάνουσιν. οἱ μὲν δὴ Ἰνδοὶ ἠδέως ἀκούσαντες καὶ ξενισθέντες τότε παρὰ Κύρῳ, συσκευασάμενοι τῇ ὑστεραία ἐπορεύοντο, ὑποσχόμενοι ἢ μὴν μαθόντες ὅσα ἂν δύνωνται πλεῖστα ἐκ τῶν πολεμίων ἥξειν ὡς δυνατὸν τάχιστα.
- 4 Ὁ δὲ Κύρος τὰ τε ἄλλα εἰς τὸν πόλεμον παρεσκευάζετο μεγαλοπρεπῶς, ὡς δὴ ἀνὴρ οὐδὲν μικρὸν ἐπινοῶν πράττειν, ἐπεμέλετο δὲ οὐ μόνον ὧν ἔδοξε τοῖς συμμαχοῖς, ἀλλὰ καὶ ἔριν ἐνέβαλλε πρὸς ἀλλήλους τοῖς φίλοις ὅπως αὐτοὶ ἕκαστοι φανοῦνται καὶ εὐοπλότατοι καὶ ἱππικώτατοι καὶ ἀκοντιστικώτατοι
- 5 καὶ τοξικώτατοι καὶ φιλοπουνώτατοι. ταῦτα δὲ ἐξεργάζετο ἐπὶ τὰς θήρας ἐξάγων καὶ τιμῶν τοὺς κρατίστους ἕκαστα· καὶ τοὺς ἄρχοντας δὲ οὓς ἑώρα ἐπιμελομένους τούτου ὅπως οἱ αὐτῶν κράτιστοι ἔσονται στρατιῶται, καὶ τούτους ἐπαινῶν τε παρώξυνε καὶ
- 6 χαριζόμενος αὐτοῖς ὅτι δύναίτο. εἰ δέ ποτε θυσίαν ποιοῖτο καὶ ἑορτὴν ἄγοι, καὶ ἐν ταύτῃ ὅσα πολέμου ἕνεκα μελετῶσιν ἄνθρωποι πάντων τούτων ἀγῶνας ἐποίει καὶ ἄθλα τοῖς νικῶσι μεγαλοπρεπῶς ἐδίδου, καὶ ἦν πολλὴ εὐθυμία ἐν τῷ στρατεύματι.
- 7 Τῷ δὲ Κύρῳ σχεδὸν τι ἤδη ἀποτετελεσμένα ἦν

ὅσα ἐβούλετο ἔχων στρατεύεσθαι πλὴν τῶν μηχανῶν. καὶ γὰρ οἱ Πέρσαι ἵππεις ἔκπλεω ἤδη ἦσαν εἰς τοὺς μυρίους, καὶ τὰ ἄρματα τὰ δρεπανηφόρα, ἃ τε αὐτὸς κατεσκεύαζεν, ἔκπλεω ἤδη ἦν εἰς τὰ ἑκατόν, ἃ τε Ἀβραδάτας ὁ Σουσίος ἐπεχείρησε κατασκευάζειν ὅμοια τοῖς Κύρου, καὶ ταῦτα ἔκπλεω ἦν εἰς ἄλλα ἑκατόν. καὶ τὰ Μηδικὰ δὲ ἄρματα ἐπεπεῖκει Κῦρος Κνα- 8 ξάρην εἰς τὸν αὐτὸν τρόπον τοῦτον μετασκευάσαι ἐκ τῆς Τρωικῆς καὶ Λιβυκῆς διαφορίας· καὶ ἔκπλεω καὶ ταῦτα ἦν εἰς ἄλλα ἑκατόν. καὶ ἐπὶ τὰς καμήλους δὲ τεταγμένοι ἦσαν ἄνδρες δύο ἐφ' ἑκάστην τοξόται. καὶ ὁ μὲν πλείστος στρατὸς οὕτως εἶχε τὴν γνώμην ὡς ἤδη παντελῶς κεκρατηκῶς καὶ οὐδὲν ὄντα τὰ τῶν πολεμίων.

Ἐπεὶ δὲ οὕτω διακειμένων ἦλθον οἱ Ἴνδοι ἐκ τῶν 9 πολεμίων οὓς ἐπεπόμφει Κῦρος ἐπὶ κατασκοπήν, καὶ ἔλεγον ὅτι Κροῖσος μὲν ἡγεμῶν καὶ στρατηγὸς πάντων ἡρημένος εἶη τῶν πολεμίων, δεδογμένον δ' εἶη πᾶσι τοῖς συμμάχοις βασιλεῦσι πάσῃ τῇ δυνάμει ἕκαστον παρεῖναι, χρήματα δὲ εἰσφέρειν πάμπολλα, ταῦτα δὲ τελεῖν καὶ μισθομένους οὓς δύναιτο καὶ δωρουμένους οἷς δέοι, ἤδη δὲ καὶ μεμισθωμένους 10 εἶναι πολλοὺς μὲν Θρακῶν μαχαιροφόρους, Αἰγυπτίους δὲ προσπλεῖν· καὶ ἀριθμὸν ἔλεγον εἰς δώδεκα μυριάδας σὺν ἀσπίσι ποδήρεσι καὶ δόρασι μεγάλοις, οἷάπερ καὶ νῦν ἔχουσι, καὶ κοπίσι· προσέτι δὲ καὶ Κυπρίων στρατεύμα· παρεῖναι δ' ἤδη Κίλικας πάντας καὶ Φρύγας ἀμφοτέρους καὶ Λυκάονας καὶ Παφλαγόνας καὶ Καππαδόκας καὶ Ἀραβίους καὶ Φοίνικας καὶ σὺν τῷ Βαβυλῶνος ἄρχοντι τοὺς Ἀσσυρίους, καὶ Ἴωνας δὲ καὶ Αἰολέας καὶ σχεδὸν πάντας τοὺς Ἕλληνας τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἐποικοῦντας σὺν Κροίσῳ ἡναγ-

- 11 κάσθαι ἔπεσθαι, πεπομφέναι δὲ Κροῖσον καὶ εἰς Λακεδαιμόνα περὶ συμμαχίας· συλλέγεσθαι δὲ τὸ στρατεύμα ἀμφὶ τὸν Πακτωλὸν ποταμὸν, προῖέναι δὲ μέλλειν αὐτοὺς εἰς Θύμβραρα, ἔνθα καὶ νῦν ὁ σύλλογος τῶν ὑπο βασιλεῖα βαρβάρων τῶν κάτω Συρίας, καὶ ἀγορὰν πᾶσι παρηγγέλλεται ἐνταῦθα κομίζειν· σχεδὸν δὲ τούτοις ταῦτ' ἔλεγον καὶ οἱ αἰχμάλωτοι· ἐπεμέλετο γὰρ καὶ τούτου ὁ Κῦρος ὅπως ἀλίσκοιντο παρ' ὧν ἔμελλε πεύσεσθαι τι· ἐπεμπε δὲ καὶ δού-
- 12 λοις εἰκότας κατασκόπους ὡς αὐτομόλους· ὡς οὖν ταῦτα ἤκουσεν ὁ στρατὸς τῷ Κῦρῳ, ἐν φροντίδι ἐγένετο, ὥσπερ εἰκός, ἡσυχαιτέροί τε ἢ ὡς εἰώθεσαν διεφοίτων, φαιδροί τε οὐ πάνυ ἐφαίνοντο, ἐκυκλοῦντό τε καὶ μεστὰ ἦν πάντα ἀλλήλους ἐρωτώντων περὶ τούτων καὶ διαλεγομένων.
- 13 Ὡς δὲ ἦσθετο ὁ Κῦρος φόβον διαθέοντα ἐν τῇ στρατιᾷ, συγκαλεῖ τοὺς τε ἄρχοντας τῶν στρατευμάτων καὶ πάντας ὀπόσων ἀθυμούντων ἐδόκει βλάβη τις γίνεσθαι καὶ προθυμουμένων ὠφέλεια. προεῖπε δὲ τοῖς ὑπηρέταις, καὶ ἄλλος εἰ τις βούλοιο τῶν ὀπλοφόρων προσίστασθαι ἀκουσόμενος τῶν λόγων, μὴ κωλύειν. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἔλεξε τοιάδε.
- 14 Ἄνδρες σύμμαχοι, ἐγὼ τοίνυν ὑμᾶς συνεκάλεσα ἰδὼν τινὰς ὑμῶν, ἐπεὶ αἱ ἀγγελίαι ἦλθον ἐκ τῶν πολεμίων, πάνυ εἰκότας πεφοβημένοις ἀνθρώποις. δοκεῖ γὰρ μοι θαυμαστὸν εἶναι εἰ τις ὑμῶν ὅτι μὲν οἱ πολέμιοι συλλέγονται δέδοικεν, ὅτι δὲ ἡμεῖς πολὺ πλείους συνειλέγεσθαι νῦν ἢ ὅτε ἐνικῶμεν ἐκείνους, πολὺ δὲ ἄμεινον σὺν θεοῖς παρεσκευάσμεθα νῦν ἢ
- 15 πρόσθεν, ταῦτα δὲ ὀρῶντες οὐ θαρροῖτε. ὦ πρὸς θεῶν, ἔφη, τί δῆτα ἂν ἐποιήσατε οἱ νῦν δεδοκότες, εἰ ἤγγελλον τινες τὰ παρ' ἡμῖν νῦν ὄντα ταῦτα ἀν-

τίπαλα ἡμῖν προσιόντα, καὶ πρῶτον μὲν ἤκούετε,
 ἔφη, ὅτι οἱ πρότερον νικήσαντες ἡμᾶς οὗτοι πάλιν
 ἔρχονται ἔχοντες ἐν ταῖς ψυχαῖς ἢν τότε νίκην ἐκτί-
 σαντο· ἔπειτα δὲ οἱ τότε ἐκκόψαντες τῶν τροχῶν καὶ
 ἀκοντιστῶν τὰς ἀκροβολίσεις νῦν οὗτοι ἔρχονται καὶ
 ἄλλοι ὅμοιοι τούτοις πολλαπλάσιοι· ἔπειτα δὲ ὥσπερ 16
 οὗτοι ὀπλισάμενοι τοὺς πεζοὺς τὸτ' ἐνίκων, νῦν οὕτω
 καὶ οἱ ἵππεῖς αὐτῶν παρεσκευασμένοι πρὸς τοὺς ἵπ-
 πείας προσέρχονται, καὶ τὰ μὲν τόξα καὶ ἀκόντια ἀπο-
 δεδοκιμάκασι, παλτὸν δὲ ἐν ἰσχυρὸν ἕκαστος λαβῶν
 προσελαύνειν διανενόηται ὡς ἐκ χειρὸς τὴν μάχην
 ποιησόμενος· ἔτι δὲ ἄρματα ἔρχεται, ἃ οὐχ οὕτως 17
 ἐστῆξει ὥσπερ πρόσθεν ἀπεστραμμένα ὥσπερ εἰς
 φυγὴν, ἀλλ' οἷ τε ἵπποι εἰς κατατεθωρακισμένοι οἱ
 ἐν τοῖς ἄρμασιν, οἷ τε ἠνίοχοι ἐν πύργοις ἐστᾶσι ξυ-
 λίνοις τὰ ὑπερέχοντα ἅπαντα σύνεστεργασμένοι θώ-
 ραξι καὶ κράνεσι, δρέπανά τε σιδηρᾶ περὶ τοῖς ἄξοσι
 προσήρμοσται, ὡς ἐλῶντες καὶ οὗτοι εὐθύς εἰς τὰς
 τάξεις τῶν ἐναντίων· πρὸς δ' ἔτι κάμηλοι εἰσὶν 18
 αὐτοῖς ἐφ' ὧν προσελῶσιν, ὧν μίαν ἐκάστην ἑκατὸν
 ἵπποι οὐκ ἂν ἀνάσχοιντο ἰδόντες· ἔτι δὲ πύργους
 προσίασιν ἔχοντες ἀφ' ὧν τοῖς μὲν ἑαυτῶν ἀρήξου-
 σιν, ἡμᾶς δὲ βάλλουτες κωλύσουσι τοῖς ἐν τῷ ἰσο-
 πέδῳ μάχεσθαι· εἰ δὴ ταῦτα ἀπήγγελλέ τις ὑμῖν ἐν 19
 τοῖς πολεμίοις ὄντα, οἱ νῦν φοβούμενοι τί ἂν ἐποιή-
 σατε; ὁπότε ἀπαγγελλομένων ὑμῖν ὅτι Κροῖσος μὲν
 ἦρηται τῶν πολεμίων στρατηγός, ὃς τοσοῦτῳ Σύ-
 ρων κακίων ἐγένετο ὅσῳ Σύροι μὲν μάχῃ ἠττηθέν-
 τες ἔφυγον, Κροῖσος δὲ ἰδὼν ἠττημένους ἀντὶ τοῦ
 ἀρήγειν τοῖς συμμάχοις φεύγων ὄχρητο· ἔπειτα δὲ 20
 διαγγέλλεται δήπου ὅτι αὐτοὶ μὲν οἱ πολέμιοι οὐχ
 κανοὶ ἡγοῦνται ὑμῖν εἶναι μάχεσθαι, ἄλλους δὲ

μισθοῦνται, ὡς ἄμεινον μαχομένους ὑπὲρ σφῶν ἢ αὐτοί. εἰ μέντοι τισὶ ταῦτα μὲν τοιαῦτα ὄντα δεινὰ δοκεῖ εἶναι, τὰ δὲ ἡμέτερα φαῦλα, τούτους ἐγὼ φημι χρῆναι, ὡς ἄνδρες, ἀφείναι εἰς τοὺς ἐναντίους· πολὺ γὰρ ἐκεῖ ὄντες πλείω ἂν ἡμᾶς ἢ παρόντες ὠφελοῖεν.

- 21 Ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπεν ὁ Κῦρος, ἀνέστη Χρυσάντας ὁ Πέρσης καὶ ἔλεξεν ὧδε. Ὡ Κῦρε, μὴ θαύμαζε εἰ τινες ἐσκυθρώπασαν ἀκούσαντες τῶν ἀγγελλομένων· οὐ γὰρ φοβηθέντες οὕτω διετέθησαν, ἀλλ' ἀχθεσθέντες· ὥσπερ γε, ἔφη, εἰ τινῶν βουλομένων τε καὶ οἰόμενων ἤδη ἀριστήσῃν ἐξαγγελθείη τι ἔργον ὃ ἀνάγκη εἶη πρὸ τοῦ ἀρίστου ἐξεργάσασθαι, οὐδεὶς ἂν οἶμαι ἠσθείη ἀκούσας· οὕτω τοίνυν καὶ ἡμεῖς ἤδη οἰόμενοι πλουτήσῃν, ἐπεὶ ἠκούσαμεν ὅτι ἐστὶ περίλοιπον ἔργον ὃ δεῖ ἐξεργάσασθαι, συνεσκυθρώπασαμεν, οὐ φοβούμενοι, ἀλλὰ πεποιῆσθαι ἂν ἤδη καὶ τοῦτο βου-
- 22 λόμενοι. ἀλλὰ γὰρ ἐπειδὴ οὐ περὶ Συρίας μόνον ἀγωνιούμεθα, ὅπου σίτος πολὺς καὶ πρόβατά ἐστι καὶ φοίνικες οἱ καρποφόροι, ἀλλὰ καὶ περὶ Λυδίας, ἐνθα πολὺς μὲν οἶνος, πολλὰ δὲ σῦκα, πολὺ δὲ ἔλαιον, θάλαττα δὲ προσκλύζει καθ' ἣν πλείω ἐρχεται ἢ ὅσα τις ἐόρακεν ἀγαθὰ, ταῦτα, ἔφη, ἐννοούμενοι οὐκέτι ἀχθόμεθα, ἀλλὰ θαρροῦμεν ὡς μάλιστα, ἵνα θᾶττον καὶ τούτων τῶν Λυδίων ἀγαθῶν ἀπολαύωμεν. ὁ μὲν οὕτως εἶπεν· οἱ δὲ σύμμαχοι πάντες ἠσθησάν τε τῷ λόγῳ καὶ ἐπήνεσαν.
- 23 Καὶ μὲν δὴ, ἔφη ὁ Κῦρος, ὡς ἄνδρες, δοκεῖ μοι ἰέναι ἐπ' αὐτοὺς ὡς τάχιστα, ἵνα πρῶτον μὲν αὐτοὺς φθάσωμεν ἀφικόμενοι, ἣν δυνάμεθα, ὅπου τὰπιτήδεια αὐτοῖς συλλέγεται· ἔπειτα δὲ ὅσῳ ἂν θᾶττον ἴωμεν, τοσούτῳ μείω μὲν τὰ παρόντα εὐρήσομεν αὐ-

τοῖς, πλείω δὲ τὰ ἀπόντα. ἐγὼ μὲν δὴ οὕτω λέγω· 24
 εἰ δέ τις ἄλλη πη γιννώσκει ἢ ἀσφαλέστερον εἶναι ἢ
 ῥᾶον ἡμῖν, διδασκέτω. ἐπεὶ δὲ συνηγόρευον μὲν πολ-
 λοὶ ὡς χρεῶν εἶη ὅτι τάχιστα πορεύεσθαι ἐπὶ τοὺς
 πολεμίους, ἀντέλεγε δὲ οὐδείς, ἐκ τούτου δὴ ὁ Κῦρος
 ἤρχετο λόγου τοιοῦδε.

Ἄνδρες σύμμαχοι, αἱ μὲν ψυχαὶ καὶ τὰ σώματα 25
 καὶ τὰ ὄπλα οἷς δεήσει χρῆσθαι ἐκ πολλοῦ ἡμῖν σὺν
 θεῷ παρεσκευάσται· νῦν δὲ τὰπιτήδεια δεῖ εἰς τὴν
 ὁδὸν συσκευάζεσθαι αὐτοῖς τε ἡμῖν καὶ ὁπόσοις τε-
 τράποσι χρῶμεθα μὴ μείον ἢ εἴκοσιν ἡμερῶν. ἐγὼ
 γὰρ λογιζόμενος εὐρίσκω πλέον ἢ πεντεκαίδεκα
 ἡμερῶν ἔσομένην ὁδόν, ἐν ἧ οὐδὲν εὐρήσομεν τῶν
 ἐπιτηδείων· ἀνεσκευάσται γὰρ τὰ μὲν ὑφ' ἡμῶν, τὰ
 δὲ ὑπὸ τῶν πολεμίων ὅσα ἐδύναντο. συσκευάζεσθαι 26
 οὖν χρὴ σίτον μὲν ἱκανόν· ἄνευ γὰρ τούτου οὔτε μά-
 χεσθαι οὔτε ζῆν δυναίμεθ' ἄν· οἶνον δὲ τοσοῦτον
 ἕκαστον ἔχειν χρὴ ὅσος ἱκανὸς ἔσται ἐθίσει ἡμᾶς αὐ-
 τοὺς ὑδροποτεῖν· πολλὴ γὰρ ἔσται τῆς ὁδοῦ ἄοινος,
 εἰς ἣν οὐδ' ἄν πάνυ πολὺν οἶνον συσκευασώμεθα,
 διαρκέσει. ὡς οὖν μὴ ἑξαπίνης ἄοινοι γενόμενοι νο- 27
 σήμασι περιπίπτωμεν, ὣδε χρὴ ποιεῖν· ἐπὶ μὲν τῷ
 σίτῳ νῦν εὐθύς ἀρχώμεθα πίνειν ὕδωρ· τοῦτο γὰρ
 ἤδη ποιοῦντες οὐ πολὺ μεταβαλοῦμεν. καὶ γὰρ ὅστις 28
 ἀλφιτοσιτεῖ, ὕδατι μεμαγμένην αἶλ τὴν μᾶζαν ἐσθίει,
 καὶ ὅστις ἀρτοσιτεῖ, ὕδατι δεδευμένον τὸν ἄρτον,
 καὶ τὰ ἐφθὰ δὲ πάντα μεθ' ὕδατος τοῦ πλείστου
 ἐσκευάσται. μετὰ δὲ τὸν σίτον ἄν οἶνον ἐπιπίνωμεν,
 οὐδὲν μείον ἔχουσα ἢ ψυχὴ ἀναπαύσεται. ἔπειτα δὲ 29
 καὶ τοῦ μετὰ δεῖπνον ἀφαιρεῖν χρὴ, ἕως ἄν λάθωμεν
 ὑδροπόται γενόμενοι. ἢ γὰρ κατὰ μικρὸν παράλλαξις
 πᾶσαν ποιεῖ φύσιν ὑποφέρειν τὰς μεταβολάς· διδά-

- σκει δὲ καὶ ὁ θεός, ἀπάγων ἡμᾶς κατὰ μικρὸν ἐκ τοῦ χειμῶνος εἰς τὸ ἀνέχεσθαι ἰσχυρὰ θάλαπην ἐκ τε τοῦ θάλλου εἰς τὸν ἰσχυρὸν χειμῶνα· ὃν χρὴ μιμουμένους εἰς ὃ δεῖ ἐλθεῖν προειδισμένους ἡμᾶς ἀφικνεῖ-
- 30 σθαι. καὶ τὸ τῶν στρωμάτων δεῖ βάρους εἰς τὰπιτή-
 δεια καταδαπανᾶτε· τὰ μὲν γὰρ ἐπιτήδεια περιττεύ-
 οντα οὐκ ἄχρηστα ἔσται· στρωμάτων δὲ ἐνδεηθέντες
 μὴ δεῖσθε ὡς οὐχ ἠδέως καθευθήσετε· εἰ δὲ μή, ἐμὲ
 αἰτιασθε. ἔσθῃς μέντοι ὅτω ἔστιν ἀφθονωτέρα παρ-
 οὔσα, πολλὰ καὶ ὑγιάινοντι καὶ κάμνοντι ἐπικουρεῖ.
- 31 ὅσα δὲ χρὴ συνσκευάσθαι ὅσα ἔστιν ὀξέα καὶ δριμέα
 καὶ ἄλμυρά· ταῦτα γὰρ ἐπὶ σίτον τε ἄγει καὶ ἐπὶ
 πλείστον ἀρκεῖ. ὅταν δ' ἐκβαίνωμεν εἰς ἀκέραια,
 ὅπου ἤδη εἰκὸς ἡμᾶς σίτον λαμβάνειν, χειρομύλας
 χρὴ αὐτόθεν παρασκευάσασθαι αἷς σιτοποιησόμεθα·
 τοῦτο γὰρ κουφότατον τῶν σιτοποιικῶν ὀργάνων.
- 32 συνσκευάσθαι δὲ χρὴ καὶ ὧν ἀσθενοῦντες δέονται
 ἄνθρωποι· τούτων γὰρ ὁ μὲν ὄγκος μικρότατος, ἣν
 δὲ τύχη τοιαύτη γένηται, μάλιστα δεήσει. ἔχειν δὲ
 χρὴ καὶ ἱμᾶντας· τὰ γὰρ πλείστα καὶ ἀνθρώποις καὶ
 ἵπποις ἱμᾶσιν ἤρτηται· ὧν κατατριβομένων καὶ ῥή-
 γνουμένων ἀνάγκη ἀργεῖν, ἣν μὴ τις ἔχη περίζυγα.
 ὅστις δὲ πεπαλδεύεται καὶ παλτὸν ξύσασθαι, ἀγαθὸν
- 33 καὶ ξυήλης μὴ ἐπιλαθέσθαι. ἀγαθὸν δὲ καὶ ῥίνην
 φέρεσθαι· ὁ γὰρ λόγχην ἀκονῶν ἐκεῖνος καὶ τὴν ψυ-
 χὴν τι παρακονᾷ. ἔπεστι γὰρ τις αἰσχύνῃ λόγχην
 ἀκονῶντα κακὸν εἶναι. ἔχειν δὲ χρὴ καὶ ξύλα περι-
 πλεα καὶ ἄρμασι καὶ ἀμάξαις· ἐν γὰρ πολλαῖς πρά-
- 34 ξεσι πολλὰ ἀνάγκη καὶ τὰ ἀπαγορευόμενα εἶναι. ἔχειν
 δὲ δεῖ καὶ τὰ ἀναγκαιότατα ὄργανα ἐπὶ ταῦτα πάντα·
 οὐ γὰρ πανταχοῦ χειροτέχναι παραγίγνονται· τὸ δ'
 ἐφ' ἡμέραν ἀρκέσον ὀλλογοὶ τινὲς οἳ οὐχ ἱκανοὶ ποιῆ-

σαι. ἔχειν δὲ χρῆ καὶ ἄμην καὶ σμινύην καθ' ἅμαξαν ἐκάστην, καὶ κατὰ τὸν νωτοφόρον δὲ ἀξίνην καὶ δρέπανον· ταῦτα γὰρ καὶ ἰδίᾳ ἐκάστῳ χρήσιμα καὶ ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ πολλάκις ὠφέλιμα γίνεται. τὰ μὲν οὖν 35 εἰς τροφήν δέοντα οἱ ἡγεμόνες τῶν ὀπλοφόρων ἐξετάζετε τοὺς ὑφ' ὑμῖν αὐτοῖς· οὐ γὰρ δεῖ παριέναι ὅτου ἂν τις τούτων δέηται· ἡμεῖς γὰρ τούτων ἐνδεεῖς ἐσόμεθα. ἃ δὲ κατὰ τὰ ὑποζύγια κελεύω ἔχειν, ὑμεῖς οἱ τῶν σκευοφόρων ἄρχοντες ἐξετάζετε, καὶ τὸν μὴ ἔχοντα κατασκευάζεσθαι ἀναγκάζετε. ὑμεῖς δ' αὖ οἱ 36 τῶν ὀδοποιῶν ἄρχοντες ἔχετε μὲν ἀπογεγραμμένους παρ' ἐμοῦ τοὺς ἀποδεδοκιμασμένους καὶ τοὺς ἐκ τῶν ἀκοντιστῶν καὶ τοὺς ἐκ τῶν τοξοτῶν καὶ τοὺς ἐκ τῶν σφενδονητῶν· τούτων δὲ χρῆ τοὺς μὲν ἀπὸ τῶν ἀκοντιστῶν πέλεκυν ἔχοντας ξυλοκόπον ἀναγκάζειν στρατεύεσθαι, τοὺς δ' ἀπὸ τῶν τοξοτῶν σμινύην, τοὺς δ' ἀπὸ τῶν σφενδονητῶν ἄμην· τούτους δὲ ἔχοντας ταῦτα πρὸ τῶν ἅμαξῶν κατ' ἴλας πορεύεσθαι, ὅπως ἦν τι δέη ὀδοποιίας, εὐθύς ἐνεργοί ἦτε, καὶ ἐγὼ ἦν τι δέωμαι, ὅπως εἰδῶ ὅθεν δεῖ λαβόντα τούτοις χρῆσθαι. ἄξω δὲ καὶ τοὺς ἐν τῇ στρατιωτικῇ ἡλικίᾳ σὺν 37 τοῖς ὀργάνοις χαλκίας τε καὶ τέκτονας καὶ σκνυτοτόμους, ὅπως ἂν τι δέη καὶ τοιούτων τεχνῶν ἐν τῇ στρατιᾷ, μηδὲν ἐλλείπηται. οὗτοι δὲ ὀπλοφόρου μὲν τάξεως ἀπολελεύσονται, ἃ δὲ ἐπίστανται, τῷ βουλομένῳ μισθοῦ ὑπηρετοῦντες ἐν τῷ τεταγμένῳ ἔσονται. ἦν δέ τις καὶ ἔμπορος βούληται ἔπεσθαι πωλεῖν τι 38 βουλόμενος, τῶν μὲν προειρημένων ἡμερῶν τὰπιτήθεια ἔχειν ἦν τι πωλῶν ἀλίσκηται, πάντων στερῆσεται· ἐπειδὰν δ' αὐταὶ παρέλθωσιν αἱ ἡμέραι, πωλήσει ὅπως ἂν βούληται. ὅστις δ' ἂν τῶν ἐμπόρων πλείστην ἀγορὰν παρέχων φαίνεται, οὗτος καὶ παρὰ

τῶν συμμάχων καὶ παρ' ἐμοῦ δώρων καὶ τιμῆς τευ-
 39 ξεται. εἰ δέ τις χρημάτων προσδεῖσθαι νομίζει εἰς
 ἐμπολήν, γνωστῆρας ἐμοὶ προσαγαγὼν καὶ ἐγγυητὰς
 ἢ μὴν πορεύεσθαι σὺν τῇ στρατιᾷ, λαμβανέτω ὧν
 ἡμεῖς ἔχομεν. ἐγὼ μὲν δὴ ταῦτα προαγορεύω· εἰ δέ
 τίς τι καὶ ἄλλο δέον ἐνορᾷ, πρὸς ἐμὲ σημαινέτω.
 40 καὶ ὑμεῖς μὲν ἀπιόντες συσκευάζεσθε, ἐγὼ δὲ θύ-
 σομαι ἐπὶ τῇ ὀρμῇ· ὅταν δὲ τὰ τῶν θεῶν καλῶς
 ἔχη, σημανοῦμεν. παρεῖναι δὲ χρὴ ἅπαντας τὰ προ-
 ειρημμένα ἔχοντας εἰς τὴν τεταγμένην χώραν πρὸς
 41 τοὺς ἡγεμόνας ἑαυτῶν. ὑμεῖς δὲ οἱ ἡγεμόνες τὴν
 ἑαυτοῦ ἕκαστος τάξιν εὐτρεπισάμενος πρὸς ἐμὲ πάν-
 τες συμβάλλετε, ἵνα τὰς ἑαυτῶν ἕκαστοι χώρας κα-
 ταμάθητε.

III. Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ μὲν συνεσκευάζοντο, ὁ
 δὲ Κῦρος ἐθύετο. ἐπεὶ δὲ καλὰ τὰ λεγὰ ἦν, ὥρμητο
 σὺν τῷ στρατεύματι· καὶ τῇ μὲν πρώτῃ ἡμέρᾳ ἐξε-
 στρατοπεδεύσατο ὡς δυνατόν ἐγγύτατα, ὅπως εἰ τίς
 τι ἐπιλελησμένος εἴη, μετέλθοι, καὶ εἰ τίς τι ἐνδεό-
 2 μενος γνοίη, τοῦτο ἐπιπαρασκευάσαιτο. Κυαξάρης
 μὲν οὖν τῶν Μήδων ἔχων τὸ τρίτον μέρος κατέμενευ,
 ὡς μηδὲ τὰ οἴκοι ἔρημα εἴη. ὁ δὲ Κῦρος ἐπορεύετο
 ὡς ἐδύνατο τάχιστα, τοὺς ἱππέας μὲν πρώτους ἔχων,
 καὶ πρὸ τούτων διερευνητὰς καὶ σκοποὺς αἰεὶ ἀναβι-
 βάζων ἐπὶ τὰ πρόσθεν εὐσκοπάτατα· μετὰ δὲ τού-
 τους ἦγε τὰ σκευοφόρα, ὅπου μὲν πεδινὸν εἴη, πολ-
 λούς ὄρμαθούς ποιοῦμενος τῶν ἀμαξῶν καὶ τῶν
 σκευοφόρων· ὀπισθεν δὲ ἡ φάλαγξ ἐφεπομένη, εἰ τι
 τῶν σκευοφόρων ὑπολείποιτο, οἱ προστυγχάνοντες
 τῶν ἀρχόντων ἐπεμέλοντο ὡς μὴ κωλύοιεν πορεύε-
 3 σθαι. ὅπου δὲ στενωτέρα εἴη ἢ ὁδός, διὰ μέσου ποι-
 οῦμενοι τὰ σκευοφόρα ἐνθεν καὶ ἐνθεν ἐπορεύοντο

οἱ ὄπλοφόροι· καὶ εἴ τι ἐμποδίζοι, οἱ κατὰ ταῦτα γι-
 γνόμενοι τῶν στρατιωτῶν ἐπεμέλοντο. ἐπορεύοντο
 δὲ ὡς τὰ πολλὰ αἱ τάξεις παρ' ἑαυταῖς ἔχουσαι τὰ
 σκευοφόρα· ἐπετέτακτο γὰρ πᾶσι τοῖς σκευοφόροις
 κατὰ τὴν ἑαυτοῦ ἑκάστον τάξιν ἵέναι, εἰ μὴ τι ἀναγ-
 καῖον ἀποκωλύοι. καὶ σημεῖον δὲ ἔχων ὁ τοῦ ταξι- 4
 ἀρχου σκευοφόρος ἠγεῖτο γνωστὸν τοῖς τῆς ἑαυτοῦ
 τάξεως· ὥστ' ἀθρόοι ἐπορεύοντο, ἐπεμέλοντό τε
 ἰσχυρῶς ἕκαστος τῶν ἑαυτοῦ ὡς μὴ ὑπολείποντο. καὶ
 οὕτω ποιοῦντων οὔτε ζητεῖν ἔδει ἀλλήλους ἅμα τε
 παρόντα ἅπαντα καὶ σαώτερα ἦν καὶ θᾶττον τὰ δέ-
 οντα εἶχον οἱ στρατιῶται.

Ὡς δὲ οἱ προϊόντες σκοποὶ ἔδοξαν ἐν τῷ πεδίῳ 5
 ὄραν ἀνθρώπους λαμβάνοντας καὶ χιλὸν καὶ ξύλα,
 καὶ ὑποξύγια δὲ ἐώρων ἕτερα τοιαῦτα ἄγοντα, τὰ δὲ
 καὶ νεμόμενα, καὶ τὰ πρόσω αὐ' ἐφορῶντες ἐδόκουν
 καταμανθάνειν μετεωριζόμενον καπνὸν ἢ κονιορ-
 τόν, ἐκ τούτων πάντων σχεδὸν ἐγίγνωσκον ὅτι εἴη
 πλουσίον τὸ στράτευμα τῶν πολεμίων. εὐθύς οὖν 6
 πέμπει τινὰ ὁ σκόπαρχος ἀγγελοῦντα ταῦτα τῷ Κύρῳ.
 ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα ἐκείνους μὲν ἐκέλευσε μένοντας
 ἐπὶ ταύταις ταῖς σκοπαῖς ὅ,τι ἂν αἰεὶ καινὸν ὄρωσιν
 ἐξαγγέλλειν· τάξιν δ' ἐπεμψεν ἰππέων εἰς τὸ πρόσθεν
 καὶ ἐκέλευσε πειραθῆναι συλλαβεῖν τινὰς τῶν ἀνὰ τὸ
 πεδίον ἀνθρώπων, ὅπως σαφέστερον μάθοιεν τὸ ὄν.
 οἱ μὲν δὴ ταχθέντες τοῦτο ἐπραττον. αὐτὸς δὲ τὸ 7
 ἄλλο στράτευμα αὐτοῦ κατεχώριζεν, ὅπως παρασκευ-
 ᾶσαιτο ὅσα ᾔετο χρῆναι πρὶν πάνυ ὀμοῦ εἶναι. καὶ
 πρῶτον μὲν ἀριστῶν παρηγγύησεν, ἔπειτα δὲ μένοντας
 ἐν ταῖς τάξεσι τὸ παραγγελλόμενον προνοεῖν· ἐπεὶ δὲ 8
 ἠρίστησαν, συνεκάλεσε καὶ ἰππέων καὶ πεζῶν καὶ ἄρ-
 μάτων ἠγεμόνας, καὶ τῶν μηχανῶν δὲ καὶ τῶν

- σκευοφόρων τοὺς ἄρχοντας καὶ τῶν ἄρμαμαξῶν· καὶ
 9 οὗτοι μὲν συνῆσαν. οἱ δὲ καταδραμόντες εἰς τὸ πε-
 δίον συλλαβόντες ἀνθρώπους ἤγαγον· οἱ δὲ συλλη-
 φθέντες ἀνερωτώμενοί ὑπὸ τοῦ Κύρου ἔλεγον ὅτι
 ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου εἶεν, προεληλυθότες ἐπὶ χιλόν,
 οἱ δ' ἐπὶ ξύλα, παρελθόντες τὰς προφυλακάς· διὰ γὰρ
 10 τὸ πλῆθος τοῦ στρατοῦ σπάνια πάντ' εἶναι. καὶ ὁ
 Κύρος ταῦτα ἀκούσας, Πόσον δέ, ἔφη, ἄπεστιν ἐν-
 θένδε τὸ στράτευμα; οἱ δ' ἔλεγον ὅτι ὡς δύο παρα-
 σάγγας. ἐπὶ τούτοις ἤρετο ὁ Κύρος, Ἡμῶν δ', ἔφη,
 λόγος τις ἦν παρ' αὐτοῖς; Ναὶ μὰ Δί', ἔφασαν, καὶ
 πολὺς γε ὡς ἐγγὺς ἦδη εἶητε προσιόντες. Τί οὖν; ἔφη
 ὁ Κύρος, ἢ καὶ ἔχαιρον ἀκούοντες ἰόντας; τοῦτο δὲ
 ἐπήρετο τῶν παρόντων ἕνεκα. Οὐ μὰ Δί', εἶπον
 ἐκεῖνοι, οὐ μὲν δὴ ἔχαιρον, ἀλλὰ καὶ μάλα ἠνιῶντο.
 11 Νῦν δ', ἔφη ὁ Κύρος, τί ποιούσιν; Ἐκτάττονται,
 ἔφασαν· καὶ ἐχθρὸς δὲ καὶ τρίτην ἡμέραν ταῦτο
 τοῦτ' ἔπραττον. Ὁ δὲ τάτιων, ἔφη ὁ Κύρος, τίς
 ἐστιν; οἱ δὲ ἔφασαν, Αὐτός τε Κροῖσος καὶ σὺν αὐτῷ
 Ἕλληνας ἀνήρ, καὶ ἄλλος δὲ τις Μῆδος· οὗτος μὲν-
 τοι ἐλέγετο φηγὰς εἶναι παρ' ὑμῶν. καὶ ὁ Κύρος
 εἶπεν, Ἄλλ', ὧ Ζεῦ μέγιστε, λαβεῖν μοι γένοιτο αὐ-
 τὸν ὡς ἐγὼ βούλομαι.
 12 Ἐκ τούτου τοὺς μὲν αἰχμαλώτους ἀπάγειν ἐκέ-
 λευσεν, εἰς δὲ τοὺς παρόντας ὡς λέξων τι ἀνήγετο.
 ἐν τούτῳ δὲ παρῆν ἄλλος αὐτῷ ἀπὸ τοῦ σκοπέου, ἰ-
 λέγων ὅτι ἰππέων τάξις μεγάλη ἐν τῷ πεδίῳ προ-
 φαίνοντο· καὶ ἡμεῖς μὲν, ἔφη, εἰκάσομεν ἐλαύνειν
 αὐτούς βουλομένους ἰδεῖν τόδε τὸ στράτευμα. καὶ
 γὰρ πρὸ τῆς τάξεως ταύτης ἄλλοι ὡς τριάκοντα ἰπ-
 πεῖς συχνὸν προελαύνουσι, καὶ μέντοι, ἔφη, κατ'
 αὐτούς ἡμᾶς, ἴσως βουλόμενοι λαβεῖν, ἦν δύνων-

ται, τὴν σκοπὴν· ἡμεῖς δ' ἔσμεν μία δεκάς οἱ ἐπὶ ταύτης τῆς σκοπῆς. καὶ ὁ Κῦρος ἐκέλευσε τῶν περὶ 13 αὐτὸν ἀεὶ ὄντων ἱππέων ἐλάσαντας ὑπὸ τὴν σκοπὴν ἀδήλους τοῖς πολεμίοις ἀτρεμίαν ἔχειν. Ὅταν δ', ἔφη, ἡ δεκάς ἢ ἡμετέρα λείπῃ τὴν σκοπὴν, ἐξαναστάντες ἐπίθεσθε τοῖς ἀναβαίνουσιν ἐπὶ τὴν σκοπὴν. ὡς δὲ ὑμᾶς μὴ λυπῶσιν οἱ ἀπὸ τῆς μεγάλης τάξεως, ἀντέξελθε σύ, ἔφη, ὦ Ἰστιάσπα, τὴν χιλιοστὺν τῶν ἱππέων λαβὼν καὶ ἐπιφάνηθι ἐναντίος τῇ τῶν πολεμίων τάξει. διώξεις δὲ οὐδαμῆ εἰς ἀφανές, ἀλλ' ὅπως αἱ σκοπαὶ σοὶ διαμένωσιν ἐπιμεληθεὶς πάριθι. ἦν δ' ἄρα ἀνατεινάντες τινες τὰς δεξιάς προσελαύνωσιν ὑμῖν, δέχεσθε φιλιῶς τοὺς ἄνδρας.

Ὁ μὲν δὴ Ἰστιάσπας ἀπιὼν ὠπλίζετο· οἱ δ' ὑπη- 14 ρέται ἤλαυνον εὐθύς ὡς ἐκέλευσεν. ἀπαντᾶ δ' αὐτοῖς καὶ δὴ ἐντὸς τῶν σκοπῶν σὺν τοῖς θεράπουσιν ὁ πεμφθεὶς πάλαι κατάσκοπος, ὁ φύλαξ τῆς Σουσίδος γυναικός. ὁ μὲν οὖν Κῦρος ὡς ἤκουσεν, ἀναπη- 15 δήσας ἐκ τῆς ἔδρας ὑπήντα τε αὐτῷ καὶ ἐδεξιούτο· οἱ δὲ ἄλλοι ὡσπερ εἰκὸς μηδὲν εἰδότες ἐκπεπληγμένοι ἦσαν τῷ πράγματι, ἕως Κῦρος εἶπεν, "Ἄνδρες φίλοι, ἦκει ἡμῖν ἀνὴρ ἄριστος. νῦν γὰρ ἤδη πάντας ἀνθρώπους δεῖ εἰδέναι τὰ τούτου ἔργα. οὗτος οὔτε αἰσχροῦ ἠτηθηθεὶς οὐδενὸς ᾤχετο οὔτ' ἐμὲ φοβηθεὶς, ἀλλ' ὑπ' ἐμοῦ πεμφθεὶς ὅπως ἡμῖν μαθὼν τὰ τῶν πολεμίων σαφῶς τὰ ὄντα ἐξαγγείλειεν. ἃ μὲν οὖν ἐγὼ σοὶ υπε- 16 σχόμην, ὦ Ἀράσπα, μέμνημαί τε καὶ ἀποδώσω σὺν τούτοις πᾶσι. δίκαιον δὲ καὶ ὑμᾶς ἅπαντας, ὦ ἄνδρες, τοῦτον τιμᾶν ὡς ἀγαθὸν ἄνδρα· ἐπὶ γὰρ τῷ ἡμετέρῳ ἀγαθῷ καὶ ἐκινδύνευσε καὶ αἰτίαν ὑπέσχεεν, ἧ ἔβαρύνετο. ἐκ τούτου δὴ πάντες ἠσπάζοντο τὸν Ἀράσπαν 17

- καὶ ἐδεξιούντο. εἰπόντος δὲ Κύρου ὅτι τούτων μὲν τοίνυν εἴη ἄλις, Ἄ δὲ καιρὸς ἡμῖν εἰδέναι, ταῦτ', ἔφη, διηγοῦ, ὦ Ἀράσπα· καὶ μηδὲν ἐλάττου τοῦ ἀληθοῦς μηδὲ μείου τὰ τῶν πολεμίων. κρεῖττον γὰρ μελεῶ οἰηθέντας μείονα ἰδεῖν ἢ μείω ἀκούσαντας ἰσχυρότερα εὐρίσκειν. Καὶ μὴν, ἔφη ὁ Ἀράσπας, ὡς ἂν ἀσφαλέστατά γε εἰδείην ὀπόσον τὸ στρατεύμα ἐστὶν ἐπολούν· συνεξέτατον γὰρ παρῶν αὐτός. Σὺ μὲν ἄρα, ἔφη ὁ Κῦρος, οὐ τὸ πλῆθος μόνον οἶσθα, ἀλλὰ καὶ τὴν τάξιν αὐτῶν. Ἐγὼ μὲν ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἀράσπας, καὶ ὡς διανοοῦνται τὴν μάχην ποιεῖσθαι. Ἄλλ' ὅμως, ἔφη ὁ Κῦρος, τὸ πλῆθος ἡμῖν πρῶτον εἰπέ
- 18 ἐν κεφαλαίῳ. Ἐκείνοι τοίνυν, ἔφη, πάντες τεταγμένοι ἐπὶ τριάκοντα τὸ βᾶθος καὶ πεζοὶ καὶ ἵππεις πλὴν τῶν Αἰγυπτίων ἐπέχουσιν ἀμφὶ τὰ τετταράκοντα στάδια· πάνυ γὰρ μοι, ἔφη, ἐμέλησεν ὥστε εἰδέναι ὀπόσον κατεῖχον χωρίον. Οἱ δ' Αἰγύπτιοι, ἔφη ὁ Κῦρος,
- 20 πῶς εἰσι τεταγμένοι; ὅτι εἶπας Πλὴν τῶν Αἰγυπτίων. Τούτους δὲ οἱ μυρίαρχοι ἔτατον εἰς ἑκατὸν πανταχῆ τὴν μυριοστὴν ἐκάστην· τοῦτον γὰρ σφίσι καὶ οἴκοι νόμον ἔφασαν εἶναι τῶν τάξεων. καὶ ὁ Κροῖσος μέντοι μάλα ἄκων συνεχώρησεν αὐτοῖς οὕτω τάττεσθαι· ἐβούλετο γὰρ ὅτι πλείστον ὑπερφαλαγγῆσαι τοῦ σοῦ στρατεύματος. Πρὸς τί δὴ, ἔφη ὁ Κῦρος, τοῦτο ἐπιθυμῶν; Ὡς ναὶ μὰ Δί', ἔφη, τῷ περιττῷ κυκλωσόμενος. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἄλλ' οὗτοι ἂν
- 21 εἶδειεν εἰ οἱ κυκλούμενοι κυκλωθεῖεν. ἀλλ' ἂ μὲν παρὰ σοῦ καιρὸς μαθεῖν, ἀκηκόαμεν· ὑμᾶς δὲ χροή, ὦ ἄνδρες, οὕτω ποιεῖν· νῦν μὲν ἐπειδὴν ἐνθένδε ἀπέλθητε, ἐπισκέψασθε καὶ τὰ τῶν ἵππων καὶ τὰ ὑμῶν αὐτῶν ὄπλα· πολλάκις γὰρ μικροῦ ἐνδεία καὶ ἀνὴρ καὶ ἵππος καὶ ἄρμα ἀχρεῖον γίγνεται· αὔριον

δὲ πρῶ, ἕως ἂν ἐγὼ θύωμαι, πρῶτον μὲν χρὴ ἀριστή-
σαι καὶ ἄνδρας καὶ ἵππους, ὅπως ὅ,τι ἂν πράττειν
αἰεὶ καιρὸς ἢ μὴ τούτου ἡμῖν ἐνδὲῃ· ἔπειτα δὲ σύ,
ἔφη, ὦ Ἀράσπα, τὸ δεξιὸν κέρας ἔχε ὥσπερ καὶ ἔχεις,
καὶ οἱ ἄλλοι μυριάρχοι ἤπερ νῦν ἔχετε ὁμοῦ δὲ τοῦ
ἀγῶνος ὄντος οὐδενὶ ἄρματι καιρὸς ἵππους μετα-
ξυγγνύναι. παραγγείλατε δὲ τοῖς ταξιάρχοις καὶ λο-
χαγοῖς ἐπὶ φάλαγγος καθίστασθαι εἰς δύο ἔχοντας
ἕκαστον τὸν λόχον. ὁ δὲ λόχος ἦν ἕκαστος εἰκοσι τέτ-
ταρες.

Καὶ τις εἶπε τῶν μυριάρχων, Καὶ δοκουμέν σοι, 22
ἔφη, ὦ Κῦρε, ἰκανῶς ἔξιν εἰς τοσοῦτους τεταγμένοι
πρὸς οὕτω βαθεῖαν φάλαγγα; καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Αἱ
δὲ βαθύτεραι φάλαγγες ἢ ὡς ἐξικνεῖσθαι τοῖς ὅπλοις
τῶν ἐναντίων τί σοι, ἔφη, δοκοῦσιν ἢ τοὺς πολεμί-
ους βλάπτειν ἢ τοὺς συμμαχοὺς ὠφελεῖν; ἐγὼ μὲν 23
γάρ, ἔφη, τοὺς εἰς ἑκατὸν τούτους ὀπλίτας εἰς μυ-
ρίους ἂν μᾶλλον βουλοίμην τετάχθαι· οὕτω γὰρ ἂν
ἐλαχίστοις μαχοίμεθα. ἐξ ὅσων μέντοι ἐγὼ τὴν φά-
λαγγα βαθυνῶ οἶμαι ὅλην ἐνεργὸν καὶ σύμμαχον
ποιήσιν αὐτὴν ἑαυτῇ. ἀκοντιστὰς μὲν ἐπὶ τοῖς θω- 24
ρακοφόροις τάξω, ἐπὶ δὲ τοῖς ἀκοντισταῖς τοὺς τοξό-
τας. τούτους γὰρ πρωτοστάτας μὲν πῶς ἂν τις τάττοι,
οἳ καὶ αὐτοὶ ὁμολογοῦσι μηδεμίαν μάχην ἂν ὑπομεῖ-
ναι ἐκ χειρός; προβεβλημένοι δὲ τοὺς θωρακοφόρους
μενοῦσί τε, καὶ οἱ μὲν ἀκοντίζοντες, οἱ δὲ τοξεύοντες,
ὑπὲρ τῶν πρόσθεν πάντων λυμανοῦνται τοὺς πολε-
μίους. ὅ,τι δ' ἂν κακουργῇ τις τοὺς ἐναντίους, δη-
λον ὅτι παντὶ τούτῳ τοὺς συμμαχοὺς κουφίζει. τε- 25
λευταίους μὲντοι στήσω τοὺς ἐπὶ πᾶσι καλουμένους.
ὥσπερ γὰρ οἰκίας οὔτε ἄνευ λιθολογήματος ὄχυροῦ
οὔτε ἄνευ τῶν στέγην ποιοῦντων οὐδὲν ὄφελος, οὔ-

τως οὐδὲ φάλαγγας οὔτ' ἄνευ τῶν πρώτων οὔτ' ἄνευ
 τῶν τελευταίων, εἰ μὴ ἀγαθοὶ ἔσονται, ὄφελος οὐ-
 26 δέν. ἀλλ' ὑμεῖς τ', ἔφη, ὡς παραγγέλλω τάττεσθε,
 καὶ ὑμεῖς οἱ τῶν πελταστῶν ἄρχοντες ἐπὶ τούτοις ὡς-
 αὐτως τοὺς λόχους καθίστατε, καὶ ὑμεῖς οἱ τῶν τοξο-
 27 τῶν ἐπὶ τοῖς πελτασταῖς ὡσαύτως. σὺ δέ, ὃς τῶν ἐπὶ
 πᾶσιν ἄρχεις, τελευταίους ἔχων τοὺς ἄνδρας παράγ-
 γελλε τοῖς ἑαυτοῦ ἐφορᾶν τε ἐκάστῳ τοὺς καθ' αὐ-
 τὸν καὶ τοῖς μὲν τὸ δέον ποιουῖσιν ἐπικελεύειν, τοῖς
 δὲ κακνομένοις ἀπειλεῖν ἰσχυρῶς· ἦν δέ τις στρέ-
 φηται προδιδόναι θέλων, θανάτῳ ζημιοῦν. ἔργον
 γάρ ἐστι τοῖς μὲν πρωτοστάταις θαρρύνειν τοὺς ἐπο-
 μένους καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ· ὑμᾶς δὲ δεῖ τοὺς ἐπὶ πᾶ-
 σι τεταγμένους πλείω φόβον παρέχειν τοῖς κακοῖς
 28 τοῦ ἀπὸ τῶν πολεμίων. καὶ ὑμεῖς μὲν ταῦτα ποι-
 εῖτε. σὺ δέ, ὦ Εὐφρατα, ὃς ἄρχεις τῶν ἐπὶ ταῖς
 μηχαναῖς, οὔτω ποιεῖ ὅπως τὰ ξεύγη τὰ τοὺς πύρ-
 29 γους ἄγοντα ἔψεται ὡς ἐγγύτατα τῆς φάλαγγος. σὺ
 δ', ὦ Δαοῦχε, ὃς ἄρχεις τῶν σχευοφόρων, ἐπὶ τοῖς
 πύργοις ἄγε πάντα τὸν τοιοῦτον στρατόν· οἱ δὲ
 ὑπηρεταὶ σοῦ [τῶν ὄχλων] ἰσχυρῶς κολαζόντων τοὺς
 30 προϊόντας τοῦ καιροῦ ἢ λειπομένους. σὺ δέ, ὦ Κα-
 ρούχα, ὃς ἄρχεις τῶν ἀρμαμαξῶν αἱ ἄγουσι τὰς γυ-
 ναῖκας, κατάστησον αὐτὰς τελευταίας ἐπὶ τοῖς σκευ-
 οφόροις. ἐπόμενα γὰρ ταῦτα πάντα καὶ πλήθους δό-
 ξαν παρέχει καὶ ἐνεδρεῦειν ἡμῖν ἐξουσία ἔσται, καὶ
 τοὺς πολεμίους, ἦν κυκλοῦσθαι πειρωῖνται, μείζω τὴν
 περιβολὴν ἀναγκάσει ποιεῖσθαι· ὅσῳ δ' ἂν μείζον
 χωρίου περιβάλλωνται, τοσοῦτῳ ἀνάγκη αὐτοὺς ἀσθε-
 31 νεστέρους γίνεσθαι. καὶ ὑμεῖς μὲν οὔτω ποιεῖτε· σὺ
 δέ, ὦ Ἀρτάοξε καὶ Ἀρταγέρσα, τὴν χιλιοστὴν ἐκάτε-
 32 ρος τῶν σὺν ὑμῖν πεζῶν ἐπὶ τούτοις ἔχετε. καὶ σὺ,

ὦ Φαρνούχε καὶ Ἀσιαδάτα, τὴν τῶν ἰππέων χιλιο-
 στὺν ἧς ἑκάτερος ἄρχει ὑμῶν μὴ συγκατατάττετε
 εἰς τὴν φάλαγγα, ἀλλ' ὀπισθεν τῶν ἄρμαμαξῶν ἐξο-
 πλίσθητε καθ' ὑμᾶς αὐτούς· ἔπειτα πρὸς ἐμὲ ἦκατε
 σὺν τοῖς ἄλλοις ἡγεμόσιν. οὕτω δὲ δεῖ ὑμᾶς παρε-
 σκευάσθαι ὡς πρῶτους δεῆσον ἀγωνίζεσθαι. καὶ σὺ 33
 δὲ ὁ ἄρχων τῶν ἐπὶ ταῖς καμήλοις ἀνδρῶν, ὀπισθεν
 τῶν ἄρμαμαξῶν ἐκτάττου· ποιεῖ δ' ὅ,τι ἂν σοι παρ-
 αγγέλλῃ Ἀρταγέρσης. ὑμεῖς δ' οἱ τῶν ἁρμάτων ἡγε- 34
 μόνες διακληρωσάμενοι, ὁ μὲν λαχὼν ὑμῶν πρὸ τῆς
 φάλαγγος τὰ μεθ' ἑαυτοῦ ἑκατὸν ἔχων ἅρματα κατα-
 στησάτω· αἱ δ' ἕτεραι ἑκατοστύες τῶν ἁρμάτων, ἡ
 μὲν κατὰ τὸ δεξιὸν πλευρὸν τῆς στρατιᾶς στοιχοῦσα
 ἐπέσθω τῇ φάλαγγι ἐπὶ κέρως, ἡ δὲ κατὰ τὸ εὐώνυ-
 μον. Κῦρος μὲν οὕτω διέταττεν. 35

Ἀβραδάτας δὲ ὁ Σούσων βασιλεὺς εἶπεν, Ἐγὼ σοι,
 Κῦρε, ἐθελούσιος ὑφίσταμαι τὴν κατὰ πρόσωπον τῆς
 ἀντίας φάλαγγος τάξιν ἔχειν, εἰ μὴ τί σοι ἄλλο δο-
 κεῖ. καὶ ὁ Κῦρος ἀγασθεὶς αὐτὸν καὶ δεξιωσάμενος 36
 ἐπήρετο τοὺς ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἅρμασι Πέρσας, Ἡ καὶ
 ὑμεῖς, ἔφη, ταῦτα συγχωρεῖτε; ἐπεὶ δ' ἐκείνοι ἀπε-
 κρίναντο ὅτι οὐ καλὸν εἶη ταῦτα ὑφίεσθαι, διεκλή-
 ρωσεν αὐτούς, καὶ ἔλαχεν ὁ Ἀβραδάτας ἥπερ ὑφί-
 στατο, καὶ ἐγένετο κατὰ τοὺς Αἰγυπτίους. τότε μὲν 37
 δὴ ἀπιόντες καὶ ἐπιμεληθέντες ὧν προεῖπον ἐδει-
 πνοποιοῦντο καὶ φυλακὰς καταστησάμενοι ἐκοιμή-
 θησαν.

Τῇ δ' ὑστεραία πρῶ Κῦρος μὲν ἐθύετο, ὁ δ' ἄλ- IV.
 λος στρατὸς ἀριστήσας καὶ σπονδὰς ποιησάμενος ἐξω-
 πλίζετο πολλοῖς μὲν καὶ καλοῖς χιτῶσι, πολλοῖς δὲ
 καὶ καλοῖς θώραξι καὶ κράνεσιν· ὦπλιζον δὲ καὶ ἵπ-
 πους προμετωπιδίους καὶ προστερνιδίους· καὶ τοὺς

μὲν μονίππους παραμηριδίους, τοὺς δ' ὑπὸ τοῖς ἄρμασιν ὄντας παραπλευριδίους· ὥστε ἤστραπτε μὲν χαλκῶ, ἦνθει δὲ φοινικίσι πᾶσα ἡ στρατιά.

- 2 Καὶ τῷ Ἀβραδάτα δὲ τὸ τετράρρουν ἄρμα καὶ ἵππων ὀκτώ παγκάλως ἐκεκοσμητο. ἐπεὶ δ' ἐμελλε τὸν λινοῦν θώρακα, ὃς ἐπιχώριος ἦν αὐτοῖς, ἐνδύεσθαι, προσφέρει αὐτῷ ἡ Πάνθεια χρυσοῦν καὶ χρυσοῦν κράνος καὶ περιβραχιόνια καὶ ψέλια πλατέα περὶ τοὺς καρπούς τῶν χειρῶν καὶ χιτῶνα πορφυροῦν ποδήρη στολιδωτὸν τὰ κάτω καὶ λόφον ὑακινθιδιοβαφῆ. ταῦτα δ' ἐποίησατο λάθρα τοῦ ἀνδρὸς ἐκμετρησάμενη τὰ ἐκείνου ὄπλα. ὁ δὲ ἰδὼν ἐθαύμασέ τε καὶ ἐπήρετο τὴν Πάνθειαν, Σὺ δήπου, ὦ γύναι, συγκόψασα τὸν σαυτῆς κόσμον τὰ ὄπλα μοι ἐποίησω; Μὰ Δί', ἔφη ἡ Πάνθεια, οὐκ οὖν τὸν γε πλείστου ἄξιον· σὺ γὰρ ἐμοίγε, ἦν καὶ τοῖς ἄλλοις φανῆς οἴοσπερ ἐμοὶ δοκεῖς εἶναι, μέγιστος κόσμος ἔσει. ταῦτα δὲ λέγουσα ἅμα ἐνέδυε τὰ ὄπλα, καὶ λανθάνειν μὲν ἐπειράτο, ἐλείβετο δὲ αὐτῇ τὰ δάκρυα κατὰ τῶν παρειῶν.
- 4 Ἐπεὶ δὲ καὶ πρόσθεν ὦν ἀξιοθέατος ὁ Ἀβραδάτας ὠπλίσθη τοῖς ὄπλοις τούτοις, ἐφάνη μὲν κάλλιστος καὶ ἐλευθεριώτατος, ἅτε καὶ τῆς φύσεως ὑπαρχούσης· λαβὼν δὲ παρὰ τοῦ ὑψηλιόχου τὰς ἡνίας παρεσκευάζετο ὡς ἀναβησόμενος ἤδη ἐπὶ τὸ ἄρμα.
- 5 ἐν δὲ τούτῳ ἡ Πάνθεια ἀποχωρῆσαι κελεύσασα τοὺς παρόντας πάντας ἔλεξεν, Ἄλλ' ὅτι μὲν, ὦ Ἀβραδάτα, εἴ τις καὶ ἄλλη πώποτε γυνὴ τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα μείζον τῆς ἑαυτῆς ψυχῆς ἐτίμησεν, οἶμαί σε γιγνώσκειν ὅτι καὶ ἐγὼ μία τούτων εἰμί. τί οὖν ἐμὲ δεῖ καθ' ἕνα ἕκαστον λέγειν; τὰ γὰρ ἔργα οἶμαί σοι πιθανώτερα
- 6 παρεσχῆσθαι τῶν νῦν λεχθέντων λόγων. ὅμω; δὲ

οὕτως ἔχουσα πρὸς σὲ ὥσπερ σὺ οἶσθα, ἐπομνύω σοι τὴν ἐμὴν καὶ σὴν φιλίαν ἢ μὴν ἐγὼ βούλεσθαι ἂν μετὰ σοῦ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ γενομένου κοινῇ γῆν ἐπίεσασθαι μᾶλλον ἢ ξῆν μετ' αἰσχυνομένου αἰσχυνομένη· οὕτως ἐγὼ καὶ σὲ τῶν καλλιστῶν καὶ ἐμαντὴν ἤξιωκα. καὶ Κύρω δὲ μεγάλην τινα δοκῶ ἡμᾶς χά- 7 ριν ὀφείλειν, ὅτι με αἰχμάλωτον γενομένην καὶ ἐξαιρεθεῖσαν ἑαυτῷ οὔτε με ὡς δούλην ἤξιωσε κεκτῆσθαι οὔτε ὡς ἐλευθέραν ἐν ἀτίμῳ ὀνόματι, διεφύλαξε δὲ σοι ὥσπερ ἀδελφοῦ γυναῖκα λαβών. πρὸς δὲ καὶ 8 ὅτε Ἀράσπας ἀπέστη αὐτοῦ ὁ ἐμὲ φυλάττων, ὑπεσχόμην αὐτῷ, εἰ με ἐάσειε πρὸς σὲ πέμψαι, ἤξειεν αὐτῷ σὲ πολὺ Ἀράσπου ἀνδρα καὶ πιστότερον καὶ ἀμείονα.

Ἡ μὲν ταῦτα εἶπεν· ὁ δὲ Ἀβραδάτας ἀγασθεὶς τοῖς 9 λόγοις καὶ θιγὼν αὐτῆς τῆς κεφαλῆς ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπηύξατο, Ἀλλ', ὦ Ζεῦ μέγιστε, δός μοι φανῆναι ἀξίῳ μὲν Πανθείας ἀνδρὶ, ἀξίῳ δὲ καὶ Κύρου φίλῳ τοῦ ἡμᾶς τιμήσαντος. ταῦτ' εἰπὼν κατὰ τὰς θύρας τοῦ ἀρματείου δίφρου ἀνέβαινεν ἐπὶ τὸ ἄρμα. ἐπεὶ δὲ ἀναβάντος αὐτοῦ κατέκλεισε τὸν δίφρον 10 ὁ ὑψηνίοχος, οὐκ ἔχουσα ἢ Πάνθεια πῶς ἂν ἐτι ἄλλως ἀσπάσαιτο αὐτόν, κατεφίλησε τὸν δίφρον· καὶ τῷ μὲν προῆει ἤδη τὸ ἄρμα, ἢ δὲ λαθῶσα αὐτὸν συνεφεύπετο, ἕως ἐπιστραφεὶς καὶ ἰδὼν αὐτὴν ὁ Ἀβραδάτας εἶπε, Θάρρει, Πάνθεια, καὶ χαῖρε καὶ ἄπιθι ἤδη. ἐκ τούτου δὴ οἱ εὐνοῦχοι καὶ αἱ θεράπαιναι λα- 11 βούσαι ἀπήγον αὐτὴν εἰς τὴν ἀρμάμαξαν καὶ κατακλίναντες κατεκάλυψαν τῇ σκηνῇ. οἱ δὲ ἄνθρωποι, καλοῦ ὄντος τοῦ θεάματος τοῦ τε Ἀβραδάτου καὶ τοῦ ἄρματος, οὐ πρόσθεν ἐδύναντο θεάσασθαι αὐτὸν πρὶν ἢ Πάνθεια ἀπῆλθεν.

- 12 Ὡς δ' ἐκεκαλλιερήκει μὲν ὁ Κῦρος, ἡ δὲ στρατιὰ
 παρετίτακτο αὐτῷ ὡς περ παρήγγειλε, κατέχων σκο-
 πὰς ἄλλας πρὸ ἄλλων συνεκάλεσε τοὺς ἡγεμόνας καὶ
 13 ἔλεξεν ὧδε. Ἄνδρες φίλοι καὶ σύμμαχοι, τὰ μὲν ἱερὰ
 οἱ θεοὶ ἡμῖν φαίνουσιν οἷά περ ὅτε τὴν πρόσθεν νί-
 κην ἔδοσαν· ὑμᾶς δ' ἐγὼ βούλομαι ἀναμνησαί με
 μοι δοκεῖτε μεμνημένοι πολὺ ἂν εὐθυμότεροι εἰς τὸν
 14 ἀγῶνα ἰέναι. ἡσκήκατε μὲν γὰρ τὰ εἰς τὸν πόλεμον
 πολὺ μᾶλλον τῶν πολεμίων, συντέτραφθε δὲ καὶ συν-
 τέταχθε ἐν τῷ αὐτῷ πολὺ πλείω ἤδη χρόνον ἢ οἱ πο-
 λέμιοι καὶ συννευικήκατε μετ' ἀλλήλων· τῶν δὲ πο-
 λεμίων οἱ πολλοὶ συνήτηνται μεθ' αὐτῶν, οἱ δὲ
 ἀμάχητοι ἑκατέρων οἱ μὲν τῶν πολεμίων ἴσασιν ὅτι
 προδότας τοὺς παραστάτας ἔχουσιν, ὑμεῖς δὲ οἱ μεθ'
 ἡμῶν ἴστε ὅτι μετ' ἐθελόντων τοῖς συμμαχοῖς ἀρή-
 15 γειν μάχεσθε. εἰκὸς δὲ τοὺς μὲν πιστεύοντας ἀλλή-
 λοις ὁμόνως μάχεσθαι μένοντας, τοὺς δὲ ἀπιστοῦν-
 τας ἀναγκαῖον βουλευέσθαι πῶς ἂν ἕκαστοι τάχιστα
 16 ἐκποδῶν γένοιντο. ἴωμεν δὴ, ὧ ἄνδρες ἐπὶ τοὺς πο-
 λεμίους, ἄρματα μὲν ἔχοντες ὀπλισμένα πρὸς ἄοπλα
 τὰ τῶν πολεμίων, ὡς δ' αὐτῶς καὶ ἵππεας καὶ ἵππους
 ὀπλισμένους πρὸς ἀόπλους, ὡς ἐκ χειρὸς μάχεσθαι.
 17 περὶ οἷς δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις οἷς καὶ πρόσθεν μαχεῖσθε,
 Αἰγύπτιοι δὲ ὁμοίως μὲν ὀπλισμένοι εἰσὶν, ὁμοίως
 δὲ τεταγμένοι· τὰς τε γὰρ ἀσπίδας μείζους ἔχουσιν ἢ
 ὡς ποιεῖν τι καὶ ὄραν, τεταγμένοι τε εἰς ἑκατὸν δῆλον
 ὅτι κωλύσουσιν ἀλλήλους μάχεσθαι πλὴν πάνυ ὀλί-
 18 γων. εἰ δὲ ὠθοῦντες ἐξώσειν πιστεύουσιν, ἵπποις
 αὐτοὺς πρῶτον δεήσει ἀντέχειν καὶ σιδήρῳ ὑφ' ἵπ-
 πων ἰσχυριζομένῳ· ἢν δέ τις αὐτῶν καὶ ὑπομείνῃ, πῶς
 ἅμα δυνήσεται ἵππομαχεῖν τε καὶ φαλαγγομαχεῖν καὶ
 πυρρομαχεῖν; καὶ γὰρ οἱ ἀπὸ τῶν πύργων ἡμῖν μὲν

ἐπαρήξουσι, τοὺς δὲ πολεμίους παύοντες ἀμνηστεύειν ἀντὶ τοῦ μάχεσθαι ποιήσουσιν. εἰ δὲ τινος ἔτι ἐνδεί- 19 σθαι δοκεῖτε, πρὸς ἐμὲ λέγετε· σὺν γὰρ θεοῖς οὐδενὸς ἀπορήσομεν. καὶ εἰ μὲν τις εἰπεῖν τι βούλεται, λεξάτω· εἰ δὲ μὴ, ἐλθόντες πρὸς τὰ ἱερά καὶ προσευξάμενοι οἷς ἐθύσαμεν θεοῖς ἴτε ἐπὶ τὰς τάξεις· καὶ 20 ἕκαστος ὑμῶν ὑπομιμησκέτω τοὺς μεθ' αὐτοῦ ἅπερ ἐγὼ ὑμᾶς, καὶ ἐπιδεικνύτω τις τοῖς ἀρχομένοις ἑαυτὸν ἄξιον ἀρχῆς, ἄφοβον δεικνύς καὶ σῆμα καὶ πρόσωπον καὶ λόγους.

[Z.]

Οἱ μὲν δὴ εὐξάμενοι τοῖς θεοῖς ἀπῆσαν πρὸς τὰς ἱ. τάξεις· τῷ δὲ Κύρῳ καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτὸν προσήνεγκαν οἱ θεράποντες ἐμπιεῖν καὶ φαγεῖν ἔτι οὖσιν ἀμφὶ τὰ ἱερά. ὁ δὲ Κῦρος ὥσπερ εἶχεν ἐσθηκῶς ἀπαρξάμενος ἠρίστα καὶ μετεδίδου ἀεὶ τῷ μάλιστα δεομένῳ· καὶ σπείσας καὶ εὐξάμενος ἔπια, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ οἱ περὶ αὐτὸν οὕτως ἐποίουν. μετὰ δὲ ταῦτα αἰτησάμενος Δία πατρῶων ἡγεμόνα εἶναι καὶ σύμμαχον ἀνέβαινεν ἐπὶ τὸν ἵππον καὶ τοὺς ἀμφ' αὐτὸν ἐκέλευσεν. ὀπλισμένοι δὲ πάντες ἦσαν οἱ περὶ τὸν Κῦρον 2 τοῖς αὐτοῖς Κύρῳ ὄπλοις, χιτῶσι φοινικοῖς, θώραξι χαλκοῖς, κράνεσι χαλκοῖς, λόφοις λευκοῖς, μαχαίραις, παλτῶ κρανεῖνῳ ἐνὶ ἕκαστος· οἱ δὲ ἵπποι προμετωπιδίοις καὶ προστερνιδίοις καὶ παραμηριδίοις χαλκοῖς· τὰ δ' αὐτὰ ταῦτα παραμηριδία ἦν καὶ τῷ ἀνδρὶ· τοσοῦτον μόνον διέφερε τὰ Κύρου ὄπλα ὅτι τὰ μὲν ἄλλα ἐκέχριστο τῷ χρυσοειδεῖ χρώματι, τὰ δὲ Κύρου

- 3 ὄπλα ὡσπερ κάτοπτρον ἐξέλαμπεν. ἐπεὶ δὲ ἀνέβη καὶ ἔστη ἀποβλέπων ἥπερ ἔμελλε πορεύεσθαι, βροντῇ δεξιὰ ἐφθέγγετο· ὁ δ' εἶπεν, Ἐψόμεθά σοι, ὦ Ζεῦ μέγιστε. καὶ ὠρμάτο ἐν μὲν δεξιᾷ ἔχων Χρυσάνταν τὸν ἵππαρχον καὶ τοὺς πεζοὺς. ἐν ἀριστερᾷ δὲ Ἀρ-
 4 σάμαν καὶ τοὺς πεζοὺς. παρηγγύησε δὲ παροραῖν πρὸς τὸ σημεῖον καὶ ἐν ἴσῳ ἔπεσθαι· ἦν δὲ αὐτῷ τὸ σημεῖον ἀετὸς χρυσοῦς ἐπὶ δόρατος μακροῦ ἀνατεταμένους. καὶ νῦν δ' ἔτι τοῦτο τὸ σημεῖον τῷ Περσῶν βασιλεῖ δια-
 μένει. πρὶν δὲ ὄραῖν τοὺς πολεμίους εἰς τρεῖς ἀνέπασσε τὸ στράτευμα.
- 5 Ἐπεὶ δὲ προεληλύθεσαν ὡς εἴκοσι σταδίους, ἤρχοντο ἤδη τὸ τῶν πολεμίων στράτευμα ἀντιπροσ-
 ἰον παροραῖν. ὡς δ' ἐν τῷ καταφανεῖ πάντες ἀλλή-
 λους ἐγένοντο καὶ ἔγνωσαν οἱ πολέμοι πολὺ ἐκατέ-
 ρωθεν ὑπερφαλαγγοῦντες, στήσαντες τὴν αὐτῶν φά-
 λαγγα, οὐ γὰρ ἔστιν ἄλλως κυκλοῦσθαι, ἐπέκαμπτον
 εἰς κύκλωσιν, ὡσπερ γάμμα ἐκατέρωθεν τὴν ἑαυτῶν
 6 τάξιν ποιήσαντες, ὡς πάντοθεν ἅμα μάχονται. ὁ δὲ
 Κῦρος ὄρων ταῦτα οὐδέν τι μᾶλλον ἀφίστατο, ἀλλ'
 ὡσαύτως ἠγεῖτο. κατανοῶν δὲ ὡς πρόσω τὸν καμ-
 πτήρα ἐκατέρωθεν ἐποίησαντο περὶ ὃν κάμπτοντες
 ἀνέτεινον τὰ κέρατα, Ἐννοεῖς, ἔφη, ὦ Χρυσάντα,
 ἐνθα τὴν ἐπικαμπὴν ποιοῦνται; Πάνυ γε, ἔφη ὁ Χρυ-
 σάντας, καὶ θαυμάζω γε· πολὺ γὰρ μοι δοκοῦσιν ἀπο-
 σπᾶν τὰ κέρατα ἀπὸ τῆς ἑαυτῶν φάλαγγος. Ναὶ μὰ
 7 Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ ἀπό γε τῆς ἡμετέρας. Τί δὴ
 τοῦτο; Δῆλον ὅτι φοβούμενοι μὴ ἦν ἐγγὺς ἡμῶν
 γένηται τὰ κέρατα τῆς φάλαγγος ἔτι πρόσω οὐ-
 σης, ἐπιδώμεθα αὐτοῖς. Ἐπειτ', ἔφη ὁ Χρυσάντας,
 πῶς θυνήσονται ὠφελεῖν οἱ ἕτεροι τοὺς ἐτέρους οὕτω
 πολὺ ἀπέχοντες ἀλλήλων; Ἀλλὰ δῆλον, ἔφη ὁ Κῦρος,

ὅτι ἤνικα ἂν γένηται τὰ κέρατα ἀναβαίνοντα κατ' ἀντιπέρας τῶν πλαγίων τοῦ ἡμετέρου στρατεύματος, στραφέντες ὡς εἰς φάλαγγα ἅμα πάντοθεν ἡμῖν προσίασιν, ὡς ἅμα πάντοθεν μαχούμενοι. Οὐκοῦν, ἔφη 8 ὁ Χρυσάντας, εὐ σοὶ δοκοῦσι βουλευέσθαι; Πρὸς γε ἃ ὀρῶσι· πρὸς δὲ ἃ οὐχ ὀρῶσιν ἔτι κάκιον ἢ εἰ κατὰ κέρας προσῆσαν. ἀλλὰ σὺ μὲν, ἔφη, ὦ Ἀρσάμα, ἡγοῦ τῷ περὶ ἡρέμα ὥσπερ ἐμὲ ὀρᾶς· καὶ σὺ, ὦ Χρυσάντα, ἐν ἴσῳ τούτῳ τὸ ἱππικὸν ἔχων συμπαρέπου. ἐγὼ δὲ ἄπειμι ἐκείσε ὅθεν μοι δοκεῖ καιρὸς εἶναι ἄρχεσθαι τῆς μάχης· ἅμα δὲ παριῶν ἐπισκέψομαι ἕκαστα πῶς ἡμῖν ἔχει. ἐπειδὴν δ' ἐκεῖ γένωμαι, ὅταν ἤδη 9 ὁμοῦ προσιόντες ἀλλήλοις γιννώμεθα, παιᾶνα ἐξάρξω, ὑμεῖς δὲ ἐπείγασθε. ἤνικα δ' ἂν ἡμεῖς ἐγχειρώμεν τοῖς πολεμίοις, αἰσθήσεσθε μὲν, οὐ γὰρ οἶμαι ὀλίγος θόρυβος ἔσται, ὀρμήσεται δὲ τηνικαῦτα Ἀβραδάτας ἤδη σὺν τοῖς ἄρμασιν εἰς τοὺς ἐναντίους· οὕτω γὰρ αὐτῷ εἰρήσεται· ὑμᾶς δὲ χρὴ ἔπεσθαι ἐχομένους ὅτι μάλιστα τῶν ἁρμάτων· οὕτω γὰρ μάλιστα τοῖς πολεμίοις τεταραγμένοις ἐπιπεσοῦμεθα. παρέσομαι δὲ καγὼ ἢ ἂν δύναμαι τάχιστα διώκων τοὺς ἄνδρας, ἢν οἱ θεοὶ θέλωσι.

Ταῦτ' εἰπὼν καὶ σύνθημα παρεγγυήσας Ζεὺς σω- 10 τῆρ καὶ ἡγεμῶν ἐπορεύετο. μεταξὺ δὲ τῶν ἁρμάτων καὶ τῶν θωρακοφόρων διαπορευόμενος ὁπότε προσβλέψειε τινὰς τῶν ἐν ταῖς τάξεσι, τότε μὲν εἶπεν ἄν, ὦ ἄνδρες, ὡς ἡδὺ ὑμῶν τὰ πρόσωπα θεάσασθαι. τότε δ' αὖ ἐν ἄλλοις ἂν ἔλεξεν, Ἄρα ἐννοεῖτε, ἄνδρες, ὅτι ἃ νῦν ἀγῶν ἔστιν οὐ μόνον περὶ τῆς τήμερον νίκης, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς πρόσθεν ἢν νενικήκατε καὶ περὶ πάσης εὐδαιμονίας; ἐν ἄλλοις δ' ἂν προτῶν 11 εἶπεν, ὦ ἄνδρες, τὸ ἀπὸ τοῦδε οὐδὲν ποτε ἔτι θεοὺς

- αἰτιατέον ἔσται· παραδεδώκασι γὰρ ἡμῖν πολλὰ τε
 12 καὶ ἀγαθὰ κτήσασθαι. ἀλλ' ἄνδρες ἀγαθοὶ γενώ-
 μεθα. κατ' ἄλλους δ' αὖ τοιάδε, ὦ ἄνδρες, εἰς
 τίνα ποτ' ἂν καλλίονα ἔρανον ἀλλήλους παρακαλέ-
 σαιμεν ἢ εἰς τόνδε; νῦν γὰρ ἔξεστιν ἀγαθοῖς ἀνδράσι
 13 γενομένοις πολλὰ κάγαθὰ ἀλλήλοις εἰσενεγκεῖν. κατ'
 ἄλλους δ' αὖ, Ἐπίστασθε μὲν, οἶμαι, ὦ ἄνδρες, ὅτι
 νῦν ἄθλα πρόκειται τοῖς νικῶσι μὲν διώκειν, παῖειν,
 κατακαίνειν, ἀγαθὰ ἔχειν, καλὰ ἀκούειν, ἐλευθέρους
 εἶναι, ἄρχειν· τοῖς δὲ κακοῖς δῆλον ὅτι τάναντία τού-
 των. ὅστις οὖν αὐτὸν φιλεῖ, μετ' ἐμοῦ μαχέσθω·
 ἐγὼ γὰρ κακὸν οὐδὲν οὐδ' αἰσχρὸν ἐκὼν εἶναι
 14 προσήσομαι. ὅποτε δ' αὖ γένοιτο κατὰ τινος τῶν
 πρόσθεν συμμαχεσαμένων, εἶπεν ἄν, Πρὸς δὲ ὑμᾶς,
 ὦ ἄνδρες, τί δεῖ λέγειν; ἐπίστασθε γὰρ οἷαν τε οἱ
 ἀγαθοὶ ἐν ταῖς μάχαις ἡμέραν ἄγουσι καὶ οἷαν οἱ
 κακοί.
 15 Ὡς δὲ παριῶν κατὰ Ἀβραδάταν ἐγένετο, ἔστη·
 καὶ ὁ Ἀβραδάτας παραδουὸς τῷ ὑψηνίῳ τὰς ἡνίας
 προσῆλθεν αὐτῷ· προσέδραμον δὲ καὶ ἄλλοι τῶν
 πλησίον τεταγμένων καὶ πεζῶν καὶ ἄρματηλατῶν.
 ὁ δ' αὖ Κῦρος ἐν τοῖς παραγεγενημένοις ἔλεξεν, Ὅ
 μὲν θεός, ὦ Ἀβραδάτα, ὥσπερ σὺ ἡξίους, συνηξίωσε
 σὲ καὶ τοὺς σὺν σοὶ πρωτοστάτας εἶναι τῶν συμμα-
 χων· σὺ δὲ τοῦτο μέμνησο, ὅταν δέῃ σε ἡδὴ ἀγωνί-
 ζεσθαι, ὅτι Πέρσαι οἳ τε θεασόμενοι ὑμᾶς ἔβουται
 καὶ οἱ ἐφόμενοι ὑμῖν καὶ οὐκ ἐάσοντες ἐρήμους ὑμᾶς
 16 ἀγωνίζεσθαι. καὶ ὁ Ἀβραδάτας εἶπεν, Ἀλλὰ τὰ μὲν
 καθ' ἡμᾶς ἔμοιγε δοκεῖ, ὦ Κῦρε, καλῶς ἔχειν· ἀλλὰ
 τὰ πλάγια λυπεῖ με, ὅτι τὰ μὲν τῶν πολεμίων κέ-
 ρατα ἰσχυρὰ ὁρῶ ἀνατεινόμενα καὶ ἄρμασι καὶ παν-
 τοδαπῇ στρατιᾷ· ἡμέτερον δ' οὐδὲν ἄλλο αὐτοῖς ἀν-

τιτέτακται ἢ ἄρματα· ὥστ' ἔγωγ', ἔφη, εἰ μὴ ἔλαχον
 τήνδε τὴν τάξιν, ἡσχυρόμην ἂν ἐνθάδε ὢν· οὕτω
 πολὺ μοι δοκῶ ἐν ἀσφαλεστάτῳ εἶναι. καὶ ὁ Κῦρος 17
 εἶπεν, 'Ἄλλ' εἰ τὰ παρὰ σοὶ καλῶς ἔχει, θάρρει ὑπὲρ
 ἐκείνων· ἐγὼ γάρ σοι σὺν θεοῖς ἔρημα τῶν πολεμίων
 τὰ πλάγια ταῦτα ἀποδείξω. καὶ σὺ μὴ πρότερον ἐμ-
 βαλλε τοῖς ἐναντίοις, διαμαρτύρομαι, πρὶν ἂν φεύ-
 γοντας τούτους οὖς νῦν φοβεῖ θεάσῃ· τοιαῦτα δ' ἔμε-
 γαληγόρει, μελλούσης τῆς μάχης γίνεσθαι· ἄλλως δ'
 οὐ μάλα μεγαλήγορος ἦν· Ὄταν μέντοι ἴδῃς τούτους
 φεύγοντας, ἐμέ τε ἤδη παρεῖναι νόμιζε καὶ ὄρα εἰς
 τοὺς ἄνδρας· καὶ σὺ γὰρ τότε τοῖς μὲν ἐναντίοις κα-
 κίστοις ἂν χρήσαιο, τοῖς δὲ μετὰ σαυτοῦ ἀρίστοις.
 ἀλλ' ἕως ἔτι σοι σχολή, ὧ Ἀβραδάτα, πάντως παρε- 18
 λάσας παρὰ τὰ σαυτοῦ ἄρματα παρακάλει τοὺς σὺν
 σοὶ εἰς τὴν ἐμβολήν, τῷ μὲν προσώπῳ παραθαυρού-
 νων, ταῖς δ' ἐλίσις ἐπικουφίζων. ὅπως δὲ κράτι-
 στοι φανείσθε τῶν ἐπὶ τοῖς ἄρμασι, φιλονικίαν αὐ-
 τοῖς ἐμβαλλε· καὶ γὰρ, εὖ ἴσθι, ἦν τάδε εὖ γένηται,
 πάντες ἐροῦσι τὸ λοιπὸν μηδὲν εἶναι κερδαλεώτερον
 ἀρετῆς. ὁ μὲν δὴ Ἀβραδάτας ἀναβὰς παρήλαυσε καὶ
 ταῦτ' ἐποίει.

Ὁ δ' αὖ Κῦρος παριῶν ὡς ἐγένετο πρὸς τῷ εὐώ- 19
 νύμῳ, ἐνθα ὁ Ὑστάσπας τοὺς ἡμίσεις ἔχων ἦν τῶν
 Περσῶν ἱππέων, ὀνομάσας αὐτὸν εἶπεν, Ὁ Ὑστάσπα,
 νῦν ὄρας ἔργον τῆς σῆς ταχυεργίας· νῦν γὰρ εἰ φθά-
 σομεν τοὺς πολεμίους κατακανόντες, οὐδεὶς ἡμῶν
 ἀποθάνειται. καὶ ὁ Ὑστάσπας ἐπιγελάσας εἶπεν, Ἄλ- 20
 λά περὶ μὲν τῶν ἐξ ἐναντίας ἡμῖν μελήσει, τοὺς δ' ἐκ
 πλαγίου σὺ ἄλλοις πρόσταξον, ὅπως μηδ' οὗτοι σχο-
 λάξωσι. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἄλλ' ἐπὶ γε τούτους ἐγὼ
 αὐτὸς παρέρομαι· ἀλλ', ὧ Ὑστάσπα, τότε μέμνησο,

- ὅτῳ ἂν ἡμῶν ὁ θεὸς νίκην διδῶ, ἦν τί που μένη πο-
 21 λέμιον, πρὸς τὸ μαχόμενον αἰεὶ συμβάλλωμεν. ταῦτ' εἰπὼν προήει. ἐπεὶ δὲ κατὰ τὸ πλευρὸν παριῶν ἐγένετο καὶ κατὰ τὸν ἄρχοντα τῶν ταύτη ἀρμάτων, πρὸς τοῦτου ἔλεξεν, Ἐγὼ δ' ἐπέροχομαι ὑμῖν ἐπικουρήσων· ἀλλ' ὁπόταν αἰσθησθε ἡμᾶς ἐπιτιθεμένους κατ' ἄκρον, τότε καὶ ὑμεῖς πειραῶσθε ἅμα διὰ τῶν πολεμίων ἐλαύνειν· πολὺ γὰρ ἐν ἀσφαλεστέῳ ἔσεσθε
 22 ἔξω γενόμενοι ἔνδον ἀπολαμβανόμενοι. ἐπεὶ δ' αὖ παριῶν ἐγένετο ὅπισθεν τῶν ἀρμαμαξῶν, Ἀρταγέρσαν μὲν καὶ Φαρνοῦχον ἐκέλευσεν ἔχοντας τὴν τε τῶν πεζῶν χιλιοστὴν καὶ τὴν τῶν ἰππέων μένειν αὐτοῦ. Ἐπειδὴν δ' ἔφη, αἰσθάνησθε ἐμοῦ ἐπιτιθεμένου τοῖς κατὰ τὸ δεξιὸν κέρασ, τότε καὶ ὑμεῖς τοῖς καθ' ὑμᾶς ἐπιχειρεῖτε· μαχεῖσθε δ' ἔφη, πρὸς κέρασ, ὥσπερ ἀσθενέστατον στρατεύμα γίνυται, φάλαγγα ἔχοντες, ὥσπερ ἂν ἰσχυρότατοι εἴητε. καὶ εἰσὶ μὲν, ὡς ὁρᾶτε, τῶν πολεμίων ἰππεῖς οἱ ἔσχατοι· πάντως δὲ πρόετε πρὸς αὐτοὺς τὴν τῶν καμήλων τάξιν, καὶ εὖ ἴστε ὅτι καὶ πρὶν μάχεσθαι γελοίους τοὺς πολεμίους θεάσεσθε.
- 23 Ὁ μὲν δὴ Κῦρος ταῦτα διαπραξάμενος ἐπὶ τὸ δεξιὸν παρήει· ὁ δὲ Κροῖσος νομίσας ἤδη ἐγγύτερον εἶναι τῶν πολεμίων τὴν φάλαγγα σὺν ἧ αὐτὸς ἐπορεύετο ἢ τὰ ἀνατεινόμενα κέρατα, ἦρε τοῖς κέρασι σημεῖον μηκέτι ἄνω πορεύεσθαι, ἀλλ' αὐτοῦ ἐν χώρᾳ στραφῆναι. ὡς δ' ἔστησαν ἀντία πρὸς τὸ τοῦ Κύρου στρατεύμα ὀρῶντες, ἐσήμηθεν αὐτοῖς πορεύεσθαι
 24 πρὸς τοὺς πολεμίους. καὶ οὕτω δὴ προσῆσαν τρεῖς φάλαγγες ἐπὶ τὸ Κύρου στρατεύμα, ἡ μὲν μία κατὰ πρόσωπον, τῷ δὲ δύο, ἡ μὲν κατὰ τὸ δεξιόν, ἡ δὲ κατὰ τὸ εὐώνυμον· ὥστε πολὺν φόβον παρεῖναι πάσῃ

τῆ Κύρου στρατιᾷ. ὥσπερ γὰρ μικρὸν πλινθίον ἐν
 μεγάλῳ τεθέν, οὕτω καὶ τὸ Κύρου στράτευμα πάν-
 τοθεν περιείχετο ὑπὸ τῶν πολεμίων καὶ ἰππεῦσι καὶ
 ὀπλίταις καὶ πελοφόροις καὶ τοξόταις καὶ ἄρμασι
 πλὴν ἐξόπισθεν. ὁμοίως δὲ ὁ Κύρος ἐπεὶ παρήγγει- 25
 λεν, ἐστράφησαν πάντες ἀντιπρόσωποι τοῖς πολε-
 μίοις· καὶ ἦν μὲν πολλὴ πανταχόθεν σιγὴ ὑπὸ τοῦ
 τὸ μέλλον ὀκνεῖν· ἠνίκα δὲ ἔδοξε τῷ Κύρῳ καιρὸς
 εἶναι, ἐξῆρχε παιᾶνα, συνεπήχησε δὲ πᾶς ὁ στρατός.
 μετὰ δὲ τοῦτο τῷ Ἐνναλίῳ τε ἅμα ἐπηλάλαξαν καὶ 26
 ἐξανίσταται ὁ Κῦρος, καὶ εὐθύς μετὰ τῶν ἰππέων
 λαβὼν πλαγίους τοὺς πολεμίους ὁμοίως αὐτοῖς τὴν
 ταχίστην συνεμίγνυ· οἱ δὲ πεζοὶ αὐτῷ συντεταγμένοι
 ταχὺ ἐφείποντο, καὶ περιεπτύσσοντο ἔνθεν καὶ ἐν-
 θεν, ὥστε πολὺ ἐπλεονέκτει· φάλαγγι γὰρ κατὰ κέ-
 ρας προσέβαλλεν· ὥστε ταχὺ ἰσχυρὰ φυγὴ ἐγένετο
 τοῖς πολεμίοις.

Ὡς δὲ ἦσθετο Ἀρταγέρσης ἐν ἔργῳ ὄντα τὸν Κῦ- 27
 ρον, ἐπιτίθεται καὶ αὐτὸς κατὰ τὰ εὐώνυμα, προ-
 εἰς τὰς καμήλους ὥσπερ Κῦρος ἐκέλευσεν. οἱ δὲ ἴπ-
 ποι αὐτὰς ἐκ πάνυ πολλοῦ οὐκ ἐδέχοντο, ἀλλ' οἱ μὲν
 ἐκφρονες γιγνόμενοι ἐφευγον, οἱ δ' ἐξήλλοντο, οἱ δ'
 ἐνέπιπτον ἀλλήλοις. τοιαῦτα γὰρ πάσχουσιν ἵπποι
 ὑπὸ καμήλων. ὁ δὲ Ἀρταγέρσης συντεταγμένους 28
 ἔχων τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ ταραττομένοις ἐπέκειτο· καὶ
 τὰ ἄρματα δὲ κατὰ τὸ δεξιὸν καὶ τὸ εὐώνυμον ἅμα
 ἐνέβαλλε. καὶ πολλοὶ μὲν τὰ ἄρματα φεύγοντες
 ὑπὸ τῶν κατὰ κέρας ἐπομένων ἀπέθνησκον, πολ-
 λοὶ δὲ τούτους φεύγοντες ὑπὸ τῶν ἀρμάτων ἠλί-
 σκοντο.

Καὶ ὁ Ἀβραδάτας δὲ οὐκέτι ἐμελλεν, ἀλλὰ βοή- 29
 σας, Ἄνδρες φίλοι, ἔπεσθε, ἐνίει οὐδὲν φειδόμενος

- τῶν ἵππων, ἀλλ' ἰσχυρῶς ἐξαιμάτων τῷ κέντρῳ·
 συνεξώρησαν δὲ καὶ οἱ ἄλλοι ἄρματηλάται. καὶ τὰ
 μὲν ἄρματα ἔφευγεν αὐτοὺς εὐθύς, τὰ μὲν καὶ ἀνα-
 30 λαβόντα τοὺς παραβάτας, τὰ δὲ καὶ ἀπολιπόντα. ὁ
 δὲ Ἀβραδάτας ἀντικρὺ δι' αὐτῶν εἰς τὴν τῶν Αἰγυπ-
 τίων φάλαγγα ἐμβάλλει· συνεισέβαλον δὲ αὐτῷ καὶ
 οἱ ἐγγύτατα τεταγμένοι. πολλαχοῦ μὲν οὖν καὶ ἄλ-
 λοθι δῆλον ὡς οὐκ ἔστιν ἰσχυροτέρα φάλαγξ ἢ ὅταν
 ἐκ φίλων συμμάχων ἡθροισμένη ᾖ, καὶ ἐν τούτῳ δὲ
 ἐδήλωσεν. οἱ μὲν γὰρ ἑταῖροί τε αὐτοῦ καὶ ὁμοτρά-
 πεξοι συνεισέβαλον· οἱ δ' ἄλλοι ἡνίοχοι ὡς εἶδον
 ὑπομένοντας πολλῷ στίφει τοὺς Αἰγυπτίους, ἐξέκλι-
 ναν κατὰ τὰ φεύγοντα ἄρματα καὶ τούτοις ἐφείπον-
 31 το. οἱ δὲ ἀμφὶ Ἀβραδάταν ἢ μὲν ἐνέβαλλον, ἅτε οὐ
 δυναμένων διαχάσασθαι τῶν Αἰγυπτίων διὰ τὸ μέ-
 νειν τοὺς ἔνθεν καὶ ἔνθεν αὐτῶν, τοὺς μὲν ὀρθοὺς
 τῇ ῥύμῃ τῶν ἵππων παίοντες ἀνέτρεπον, τοὺς δὲ
 πίπτοντας κατηλόων καὶ αὐτοὺς καὶ ὄπλα καὶ ἵπποις
 καὶ τροχοῖς. ὅτου δ' ἐπιλάβοιτο τὰ δρέπανα, πάντα
 32 βίᾳ διεκόπτετο καὶ ὄπλα καὶ σώματα. ἐν δὲ τῷ ἀδιη-
 γήτῳ τούτῳ ταραχῶ ὑπὸ τῶν παντοδαπῶν σωρευμά-
 των ἐξαλλομένων τῶν τροχῶν ἐκπίπτει ὁ Ἀβραδάτας
 καὶ ἄλλοι δὲ τῶν συνεισβαλόντων, καὶ οὗτοι μὲν ἐν-
 ταῦθα ἄνδρες ἀγαθοὶ γενόμενοι κατεκόπησαν καὶ
 ἀπέθανον· οἱ δὲ Πέρσαι συνεπισπόμενοι, ἢ μὲν ο
 Ἀβραδάτας ἐνέβαλε καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, ταύτῃ συνεισ-
 πεσόντες τεταραγμένους ἐφόνευσαν, ἢ δὲ ἀπαθεῖς ἐγέ-
 νοντο οἱ Αἰγύπτιοι, πολλοὶ δ' οὗτοι ἦσαν, ἐχώρουν
 ἐναντίοι τοῖς Πέρσiais.
- 33 Ἐνθα δὴ δεινὴ μάχη ἦν καὶ δοράτων καὶ ξυστῶν
 καὶ μαχαιρῶν· ἐπλεονέκτου μέντοι οἱ Αἰγύπτιοι καὶ
 πλήθει καὶ τοῖς ὄπλοις. τὰ τε γὰρ δόρατα ἰσχυρὰ

καὶ μακρὰ ἔτι καὶ νῦν ἔχουσιν, αἷ τε ἀσπίδες πολὺ
 μᾶλλον τῶν θωράκων καὶ τῶν γέροων καὶ στεγά-
 ζουσι τὰ σώματα καὶ πρὸς τὸ ὠθεῖσθαι συνεργάζονται
 πρὸς τοῖς ὤμοις οὔσαι. συγκλείσαντες οὖν τὰς ἀσπί-
 δας ἐχώρου καὶ ἐώθουν. οἱ δὲ Πέρσαι οὐκ ἐδύναν- 34
 το ἀντέχειν, ἅτε ἐν ἄκραις ταῖς χερσὶ τὰ γέροα ἔχον-
 τες, ἀλλ' ἐπὶ πόδα ἀνεχάζοντο παίοντες καὶ παιό-
 μενοι, ἕως ὑπὸ ταῖς μηχαναῖς ἐγένοντο. ἐπεὶ μέντοι
 ἐνταῦθα ἦλθον, ἐπαίοντο αὐτοῖς οἱ Αἰγύπτιοι ἀπὸ
 τῶν πύργων· καὶ οἱ ἐπὶ πᾶσι δὲ οὐκ εἶων φεύγειν
 οὔτε τοὺς τοξότας οὔτε τοὺς ἀκοντιστάς, ἀλλ' ἀνα-
 τεταμένοι τὰς μαχαίρας ἠνάγκαζον καὶ τοξεύειν
 καὶ ἀκοντίζειν. ἦν δὲ πολὺς μὲν ἀνδρῶν φόνος, 35
 πολὺς δὲ κτύπος ὄπλων καὶ βελῶν παντοδαπῶν,
 πολλή δὲ βοή τῶν μὲν ἀνακαλούντων ἀλλήλους,
 τῶν δὲ παρακελευομένων, τῶν δὲ θεοὺς ἐπικαλου-
 μένων.

Ἐν δὲ τούτῳ Κῦρος διώκων τοὺς καθ' αὐτὸν πα- 36
 ραγίγνεται. ὡς δ' εἶδε τοὺς Πέρσας ἐκ τῆς χώρας
 ἐωσμένους, ἤλγησέ τε καὶ γνοὺς ὅτι οὐδαμῶς ἂν θᾶτ-
 τον σχοίη τοὺς πολεμίους τῆς εἰς τὸ πρόσθεν προό-
 δου ἢ εἰ εἰς τὸ ὀπισθεν περιελάσειεν αὐτῶν, παραγ-
 γείλας ἔπεσθαι τοῖς μεθ' αὐτοῦ περιήλανεν εἰς τὸ
 ὀπισθεν· καὶ εἰσπεσόντες παίουσιν ἀφορῶντας καὶ
 πολλοὺς κατακαίνουσιν. οἱ δὲ Αἰγύπτιοι ὡς ἦσθον- 37
 το, ἐβόων τε ὅτι ὀπισθεν οἱ πολέμιοι καὶ ἐστρέφοντο
 ἐν ταῖς πληγαῖς. καὶ ἐνταῦθα δὴ φύρδην ἐμάχοντο
 καὶ πεξοὶ καὶ ἵππεῖς, πεπτωκῶς δὲ τις ὑπὸ τῷ Κύρου
 ἵππῳ καὶ πατούμενος παῖει εἰς τὴν γαστέρα τῆ μα-
 χαίρα τὸν ἵππον αὐτοῦ· ὁ δὲ ἵππος πληγῆς σφαδά-
 ζων ἀποσείεται τὸν Κῦρον. ἐνθα δὴ ἔγνω ἂν τις ὅσου 38
 ἄξιον εἶη τὸ φιλεῖσθαι ἄρχοντα ὑπὸ τῶν περὶ αὐτόν.

- εὐθύς γὰρ ἀνεβόησάν τε πάντες καὶ προσπεσόντες ἐμάχοντο, ἐώθουν, ἐωθοῦντο, ἔπαιον, ἐπαίοντο. καταπηθήσας δέ τις ἀπὸ τοῦ ἵππου τῶν τοῦ Κῦρου ὑπηρετῶν ἀναβάλλει αὐτὸν ἐπὶ τὸν ἑαυτοῦ ἵππον.
- 39 ὡς δ' ἀνέβη ὁ Κῦρος, κατείδε πάντοθεν ἤδη παιομένους τοὺς Αἰγυπτίους· καὶ γὰρ Ὑστάσπας ἤδη παρῆν σὺν τοῖς Περσῶν ἱππεῦσι καὶ Χρυσάντας. ἀλλὰ τούτους ἐμβάλλειν μὲν οὐκέτι εἶα εἰς τὴν φάλαγγα τῶν Αἰγυπτίων, ἔξωθεν δὲ τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν ἐκέλευεν. ὡς δ' ἐγένετο περιελάνων παρὰ τὰς μηχανάς, ἔδοξεν αὐτῷ ἀναβῆναι ἐπὶ τῶν πύργων τινὰ καὶ κατασκέψασθαι εἴ πη καὶ ἄλλο τι μένοι τῶν πο-
- 40 λεμίων καὶ μάχοιτο. ἐπεὶ δὲ ἀνέβη, κατείδε μεστὸν τὸ πεδίον ἵππων, ἀνθρώπων, ἀρμάτων, φευγόντων, διωκόντων, κρατούντων, κρατουμένων· μένον δ' οὐδαμοῦ οὐδὲν ἔτι ἐδύνατο κατιδεῖν πλὴν τῶν Αἰγυπτίων· οὗτοι δὲ ἐπειδὴ ἠποροῦντο, πάντοθεν κύκλον ποιησάμενοι, ὥστε ὄρασθαι τὰ ὄπλα, ὑπὸ ταῖς ἀσπίσιν ἐκάθηντο· καὶ ἐποίουν μὲν οὐδὲν ἔτι, ἔπασχον δὲ πολλὰ καὶ δεινά.
- 41 Ἀγασθεῖς δὲ ὁ Κῦρος αὐτοὺς καὶ οἰκτιρῶν ὅτι ἀγαθοὶ ἄνδρες ὄντες ἀπώλλυντο, ἀνεχώρησε πάντας τοὺς περιμαχομένους καὶ μάχεσθαι οὐδένα ἔτι εἶα. πέμπει δὲ πρὸς αὐτοὺς κήρυκα ἐρωτῶν πότερα βούλονται ἀπολέσθαι πάντες ὑπὲρ τῶν προδεδωκότων αὐτοὺς ἢ σωθῆναι ἄνδρες ἀγαθοὶ δοκοῦντες εἶναι. οἱ δ' ἀπεκρίναντο, Πῶς δ' ἂν ἡμεῖς σωθείημεν ἄνδρες
- 42 ἀγαθοὶ δοκοῦντες εἶναι; ὁ δὲ Κῦρος πάλιν ἔλεγεν, Ὅτι ἡμεῖς ὑμᾶς ὀρωῶμεν μόνους καὶ μένοντας καὶ μάχεσθαι ἐθέλοντας. Ἀλλὰ τὸν τεῦθεν, ἔφασαν οἱ Αἰγύπτιοι, τί καὶ καλὸν ἂν ποιοῦντες σωθείημεν; καὶ ὁ Κῦρος αὖ πρὸς τοῦτο εἶπεν, Εἰ τῶν τε συμμαχο-

μένων μηδένα προδόντες σωθείητε, τά τε ὄπλα ἡμῖν παραδόντες, φίλοι τε γενόμενοι τοῖς αἰρουμένοις ὑμᾶς σῶσαι, ἐξὸν ἀπολέσαι. ἀκούσαντες ταῦτα ἐπή- 43 ροντο, "Ἦν δὲ γενώμεθά σοι φίλοι, τί ἡμῖν ἀξιώσεις χρῆσθαι; ἀπεκρίνατο ὁ Κῦρος Ἐν ποιεῖν καὶ εὖ πάσχειν. ἐπηρώτων πάλιν οἱ Αἰγύπτιοι Τίνα εὐεργεσίαν; πρὸς τοῦτο εἶπεν ὁ Κῦρος, Μισθὸν μὲν ὑμῖν δοίην ἂν πλείονα ἢ νῦν ἐλαμβάνετε ὅσον ἂν χρόνον πόλεμος ἦ· εἰρήνης δὲ γενομένης τῷ βουλομένῳ ὑμῶν μένειν παρ' ἐμοὶ χώραν τε δώσω καὶ πόλεις καὶ γυναικάς καὶ οἰκέτας. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ Αἰγύπ- 44 τιοὶ τὸ μὲν ἐπὶ Κροῖσον συστρατεύειν ἀφελεῖν σφίσιν ἐδεήθησαν· τούτῳ γὰρ μόνῳ γιγνώσκεσθαι ἔφασαν· τὰ δ' ἄλλα συνομολογήσαντες ἔδοσαν πίστιν καὶ ἔλαβον. καὶ οἱ Αἰγύπτιοί τε οἱ καταμείναντες τότε 45 ἔτι καὶ νῦν βασιλεῖ πιστοὶ διαμένουσι, Κῦρός τε πόλεις αὐτοῖς ἔδωκε, τὰς μὲν ἄνω, αἱ ἔτι καὶ νῦν πόλεις Αἰγυπτίων καλοῦνται, Λάρισαν δὲ καὶ Κυλλήνην παρὰ Κύμην πλησίον θαλάττης, ἃς ἔτι καὶ νῦν οἱ ἀπ' ἐκείνων ἔχουσι. ταῦτα δὲ διαπραξάμενος ὁ Κῦρος ἤδη σκοταῖος ἀναγαγὼν ἔστρατοπεδεύσατο ἐν Θυμβράροις.

Ἐν δὲ τῇ μάχῃ τῶν πολεμίων Αἰγύπτιοι μόνοι 46 ἠνδοκίμησαν τῶν δὲ σὺν Κῦρῳ τὸ Περσῶν ἵππικὸν κράτιστον ἔδοξεν εἶναι· ὥστ' ἔτι καὶ νῦν διαμένει ἢ ὄπλισις ἦν τότε Κῦρος τοῖς ἵππεῦσι κατεσκευάσεν. ἠνδοκίμησε δὲ ἰσχυρῶς καὶ τὰ θρεπανηφόρα ἄρματα· 47 ὥστε καὶ τοῦτο ἔτι καὶ νῦν διαμένει τὸ πολεμιστήριον τῷ αἰεὶ βασιλεύοντι. αἱ μέντοι κάμηλοι ἐφόβουν 48 μόνον τοὺς ἵππους, οὐ μέντοι κατέκαινόν γε οἱ ἐπ' αὐτῶν ἵππεῖς, οὐδ' αὐτοὶ γε ἀπέθνησκον ὑπὸ ἵππεων· οὐδεὶς γὰρ ἵππος ἐπέλαξε. καὶ χρήσιμον μὲν 49

ἐδόκει εἶναι· ἀλλὰ γὰρ οὔτε τρέφειν οὔδεις ἐθέλει καλὸς κάγαθὸς κάμηλον ὥστ' ἐποχεῖσθαι, οὔτε μελετᾶν ὡς πολεμήσων ἀπὸ τούτων. οὔτω δὲ ἀπολαβοῦσαι πάλιν τὸ ἑαυτῶν σχῆμα ἐν τοῖς σκευοφόροις διαγροῦσι.

- II. Καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ τὸν Κῦρον δειπνοποιησάμενοι καὶ φυλακὰς καταστησάμενοι, ὥσπερ ἔδει, ἐκοιμήθησαν. Κροῖσος μέντοι εὐθύς ἐπὶ Σάρδεων ἔφευγε σὺν τῷ στρατεύματι· τὰ δ' ἄλλα φῦλα ὅποιοι ἐδύνατο προσωτάτω ἐν τῇ νυκτὶ τῆς ἐπ' οἶκον ὁδοῦ ἕκαστος ἀπεχῶρει. ἐπειδὴ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, εὐθύς ἐπὶ Σάρδεϊς ἦγε Κῦρος. ὡς δ' ἐγένετο πρὸς τῷ τείχει τῷ ἐν Σάρδεσι, τὰς τε μηχανὰς ἀνίστη ὡς προσβαλῶν πρὸς τὸ τεῖχος καὶ κλίμακας παρεσκευάζετο. ταῦτα δὲ ποιῶν κατὰ τὰ ἀποτομώτατα δοκοῦντα εἶναι τοῦ Σαρδιαίων ἐρύματος τῆς ἐπιούσης νυκτὸς ἀναβιβάζει Χαλδαίους τε καὶ Πέρσας. ἠγγήσατο δ' αὐτοῖς ἀνὴρ Πέρσης δοῦλος γεγεννημένος τῶν ἐν τῇ ἀκροπόλει τινὸς φρουρῶν καὶ καταμεμαθηκῶς κατάβασιν εἰς τὸν ποταμὸν καὶ ἀνάβασιν τὴν αὐτήν. ὡς δ' ἐγένετο τοῦτο δῆλον ὅτι εἶχετο τὰ ἄκρα, πάντες δὲ ἔφευγον οἱ Λυδοὶ ἀπὸ τῶν τειχῶν ὅποιοι ἐδύνατο ἕκαστος τῆς πόλεως. Κῦρος δὲ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ εἰσῆει εἰς τὴν πόλιν καὶ παρήγγειλεν ἐκ τῆς τάξεως μηδένα κινεῖσθαι. ὁ δὲ Κροῖσος κατακλεισάμενος ἐν τοῖς βασιλείοις Κῦρον ἐβόα· ὁ δὲ Κῦρος τοῦ μὲν Κροῖσου φύλακας κατέλιπεν, αὐτὸς δὲ ἀπαγαγὼν πρὸς τὴν ἐχομένην ἄκραν ὡς εἶδε τοὺς μὲν Πέρσας φυλάττοντας τὴν ἄκραν, ὥσπερ ἔδει, τὰ δὲ τῶν Χαλδαίων ὄπλα ἔρημα, κατεδεδραμήκεσαν γὰρ ἀρπασόμενοι τὰ ἐκ τῶν οἰκιῶν, εὐθύς συνεκάλεσεν αὐτῶν τοὺς ἄρχοντας καὶ εἶπεν αὐτοῖς ἀπιέναι ἐκ τοῦ στρατεύματος ὡς τάχιστα. Οὐ

γὰρ ἄν, ἔφη, ἀνασχοίμην πλεονεκτοῦντας ὁρῶν τοὺς ἀτακτοῦντας. καὶ εὖ μὲν, ἔφη, ἐπίστασθε ὅτι παρεσκευαζόμεν ἔγωγ ὑμᾶς τοὺς ἐμοὶ συστρατενομένους πᾶσι Χαλδαίοις μακαριστοὺς ποιῆσαι· νῦν δ', ἔφη, μὴ θαναμάξετε ἦν τις καὶ ἀπιούσιν ὑμῖν κρείττων ἐν-
 τύχη. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ Χαλδαῖοι ἔδεισαν τε καὶ 7
 ἐκέτενον παύσασθαι ὀργιζόμενον καὶ τὰ χρήματα πάντα ἀποδώσειν ἔφασαν. ὁ δ' εἶπεν ὅτι οὐδὲν αὐ-
 τῶν δέοιτο. Ἄλλ' εἰ με, ἔφη, βούλεσθε παύσασθαι ἀχθόμενον, ἀπόδοτε πάντα ὅσα ἐλάβετε τοῖς διαφυλάξασι τὴν ἄκραν. ἦν γὰρ αἰσθωνται οἱ ἄλλοι στρατιῶται ὅτι πλεονεκτοῦσιν οἱ εὐτακτοὶ γενόμενοι, πάντα μοι καλῶς ἔξει. οἱ μὲν δὴ Χαλδαῖοι οὕτως 8
 ἐποίησαν ὡς ἐκέλευσεν ὁ Κῦρος· καὶ ἔλαβον οἱ πειθόμενοι πολλὰ καὶ παντοῖα χρήματα. ὁ δὲ Κῦρος καταστρατοπεδεύσας τοὺς ἑαυτοῦ ὅπου ἐδόκει τὸ ἐπιτηδειότατον εἶναι τῆς πόλεως μένειν ἐπὶ τοῖς ὄπλοις παρήγγειλε καὶ ἀριστοποιεῖσθαι.

Ταῦτα δὲ διαπραξάμενος ἀγαγεῖν ἐκέλευσεν αὐτῷ 9
 τὸν Κροῖσον. ὁ δὲ Κροῖσος ὡς εἶδε τὸν Κῦρον, Χαῖρε, ὦ δέσποτα, ἔφη· τοῦτο γὰρ ἡ τύχη καὶ ἔχειν τὸ ἀπὸ τοῦδε δίδασι σοὶ καὶ ἐμοὶ προσαγορεύειν. Καὶ σύ 10
 γε, ἔφη, ὦ Κροῖσε, ἐπέπερ ἄνθρωποι γέ ἐσμεν ἀμφοτέροι. ἀτάρ, ἔφη, ὦ Κροῖσε, ἄρ' ἄν τι μοι ἐθέλησαις συμβουλευσαι; Καὶ βουλοίμην γ' ἄν, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἀγαθὸν τί σοι εὐρεῖν· τοῦτο γὰρ ἄν οἴμαι ἀγαθὸν κάμοι γενέσθαι. Ἀκουσον τοίνυν, ἔφη, ὦ Κροῖσε· 11
 ἐγὼ γὰρ ὁρῶν τοὺς στρατιώτας πολλὰ πεπονηκότας καὶ πολλὰ κεινδυνευκότας καὶ νῦν νομίζοντας πόλιν ἔχειν τὴν πλουσιωτάτην ἐν τῇ Ἀσίᾳ μετὰ Βαβυλῶνα, ἀξιῶ ὠφελῆθῆναι τοὺς στρατιώτας. γιγνώσκω γὰρ, ἔφη, ὅτι εἰ μὴ τινα καρπὸν λήψονται τῶν πόνων, οὐ

- δυνήσομαι αὐτοὺς πολὺν χρόνον πειθομένους ἔχειν.
 διαρπάσαι μὲν οὖν αὐτοῖς ἐφείναι τὴν πόλιν οὐ βού-
 λουμαι· τὴν τε γὰρ πόλιν νομίζω ἂν διαφθαρεῖναι, ἐν
 τε τῇ ἀρπαγῇ εὖ οἶδ' ὅτι οἱ πονηρότατοι πλεονεκτῆ-
 12 σειαν ἂν. ἀκούσας ταῦτα ὁ Κροῖσος ἔλεξεν, Ἄλλ'
 ἐμέ, ἔφη, ἔασον λέξαι πρὸς οὓς ἂν ἐγὼ Λυδῶν ἐθέλω
 ὅτι διαπέπραγμαί παρὰ σοῦ μὴ ποιῆσαι ἀρπαγὴν
 μηδὲ εἶσαι ἀφανισθῆναι παῖδας καὶ γυναῖκας· ὑπε-
 σχόμεν δέ σοι ἀντὶ τούτων ἢ μὴν παρ' ἐκόντων Λυ-
 13 δῶν ἔσσεσθαι πᾶν ὅ,τι καλὸν κἀγαθὸν ἐστὶν ἐν Σάρ-
 δεσιν. ἦν γὰρ ταῦτα ἀκούσασιν, οἶδ' ὅτι ἤξει σοι
 πᾶν ὅ,τι ἐστὶν ἐνθάδε καλὸν κτῆμα ἀνδρῶν καὶ γυ-
 ναικῶν· καὶ ὁμοίως εἰς νέετα πολλῶν καὶ καλῶν πάλιν
 σοι πλήρης ἡ πόλις ἔσται· ἦν δὲ διαρπάσης, καὶ αἱ
 τέχναι σοι, ἅς πηγὰς φασι τῶν καλῶν εἶναι, διε-
 14 φθαρμέναι ἔσονται. ἐξέσται δέ σοι ἰδόντι τὰ ἐλθόντα
 ἔτι καὶ περὶ τῆς ἀρπαγῆς βουλευσασθαι. πρῶτον δ',
 ἔφη, ἐπὶ τοὺς ἐμοὺς θησαυροὺς πέμπε καὶ παραλαμ-
 βανόντων οἱ σοὶ φύλακες παρὰ τῶν ἐμῶν φυλάκων.
 ταῦτα μὲν δὴ ἅπαντα οὕτω συνήνεσε ποιεῖν ὁ Κῦρος
 ὥσπερ ἔλεξεν ὁ Κροῖσος.
- 15 Τάδε δέ μοι πάντως, ἔφη, Κροῖσε, λέξον πῶς σοι
 ἀποβέβηκε τὰ ἐκ τοῦ ἐν Δελφοῖς χρηστηρίου· σοὶ γὰρ
 δὴ λέγεται πάνυ γε τεθεραπεῦσθαι ὁ Ἀπόλλων καὶ σε
 16 πάντα ἐκείνῳ πειθόμενον πράττειν. Ἐβουλόμην ἂν,
 ἔφη, ὦ Κῦρε, οὕτως ἔχειν· νῦν δὲ πάντα τὰναντία
 εὐθύς ἐξ ἀρχῆς πράττων προσηνέχθην τῷ Ἀπόλλωνι.
 Πῶς δέ; ἔφη ὁ Κῦρος· δίδασκε· πάνυ γὰρ παράδοξα
 17 λέγεις. Ὅτι πρῶτον μὲν, ἔφη, ἀμελήσας ἐρωτᾶν τὸν
 θεόν, εἴ τι ἐδεόμην, ἀπεπειρώμην αὐτοῦ εἰ δύναίτο
 ἀληθεύειν. τοῦτο δ', ἔφη, μὴ ὅτι θεός, ἀλλὰ καὶ
 ἄνθρωποι καλοὶ κἀγαθοί, ἐπειδὰν γινῶσιν ἀπιστού-

μενοι, οὐ φιλοῦσι τοὺς ἀπιστοῦντας. ἐπεὶ μέντοι 18
 ἔγνω καὶ μάλ' ἄτοπα ἐμοῦ ποιοῦντος καὶ πρόσω Δελ-
 φῶν ἀπέχοντος, οὕτω δὴ πέμπω περὶ παιδῶν. ὁ δέ 19
 μοι τὸ μὲν πρῶτον οὐδ' ἀπεκρίνατο· ἐπεὶ δ' ἐγὼ
 πολλὰ μὲν πέμπων ἀναθήματα χρυσᾶ, πολλὰ δ' ἀρ-
 γυρᾶ, πάμπολλα δὲ θύων ἐξιλασάμην ποτὲ αὐτόν,
 ὡς ἐδόκουν, τότε δὴ μοι ἀποκρίνεται ἐρωτῶντι τί ἄν
 μοι ποιήσαντι παῖδες γένοιντο· ὁ δὲ εἶπεν ὅτι ἔσονται.
 καὶ ἐγένοντο μὲν, οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τοῦτο ἐψεύσατο, 20
 γενόμενοι δὲ οὐδὲν ὠνησαν. ὁ μὲν γὰρ κωφὸς ὢν
 διετέλει, ὁ δὲ ἄριστος γενόμενος ἐν ἀκμῇ τοῦ βίου
 ἀπώλετο. πιεζόμενος δὲ ταῖς περὶ τοὺς παῖδας συμ-
 φοραῖς πάλιν πέμπω καὶ ἐπερωτῶ τὸν θεὸν τί ἄν
 ποιῶν τὸν λοιπὸν βίον εὐδαιμονέστατα διατελέσαιμι·
 ὁ δέ μοι ἀπεκρίνατο,

Σαυτὸν γινώσκων εὐδαίμων, Κροῖσε, περάσεις.
 ἐγὼ δ' ἀκούσας τὴν μαντείαν ἤσθην· ἐνόμιζον γὰρ 21
 τὸ ῥᾶστίον μοι αὐτὸν προστάξαντα τὴν εὐδαιμονίαν
 διδόναι. ἄλλους μὲν γὰρ γινώσκειν τοὺς μὲν οἶόν
 τ' εἶναι τοὺς δ' οὐ· ἑαυτὸν δὲ ὅστις ἐστὶ πάντα τινὰ
 ἐνόμιζον ἄνθρωπον εἰδέναι. καὶ τὸν μετὰ ταῦτα δὴ 22
 χρόνον, ἕως μὲν εἶχον ἡσυχίαν, οὐδὲν ἐνεκάλουν με-
 τὰ τὸν τοῦ παιδὸς θάνατον ταῖς τύχαις· ἐπειδὴ δὲ
 ἀνεπέισθην ὑπὸ τοῦ Ἀσσυρίου ἐφ' ὑμᾶς στρατεύε-
 σθαι, εἰς πάντα κίνδυνον ἤλθον· ἐσώθην μέντοι
 οὐδὲν κακὸν λαβών. οὐκ αἰτιῶμαι δε οὐδὲ τάδε τὸν
 θεόν. ἐπεὶ γὰρ ἔγνω ἑμαυτὸν μὴ ἱκανὸν ὑμῖν μά-
 χεσθαι, ἀσφαλῶς σὺν τῷ θεῷ ἀπῆλθον καὶ αὐτὸς καὶ
 οἱ σὺν ἐμοί. νῦν δ' αὖ πάλιν ὑπὸ τε πλούτου τοῦ 23
 παρόντος διαθρυπτόμενος καὶ ὑπὸ τῶν δεομένων μου
 προστάτην γενέσθαι καὶ ὑπὸ τῶν δώρων ὧν ἐδίδουσάν
 μοι καὶ ὑπ' ἀνθρώπων, οἷ με κολακεύοντες ἔλεγον

- ὡς εἰ ἐγὼ ἐθέλοιμι ἄρχειν, πάντες ἂν ἐμοὶ πείθονται καὶ μέγιστος ἂν εἴην ἀνθρώπων, ὑπὸ τοιούτων δὲ λόγων ἀναφυσώμενος, ὡς εἶλοντό με πάντες οἱ κύκλω βασιλεῖς προστάτην τοῦ πολέμου, ὑπεδεξάμην τὴν στρατηγίαν, ὡς ἱκανὸς ὢν μέγιστος γενέσθαι,
- 24 ἀγνοῶν ἄρα ἑμαυτὸν, ὅτι σοὶ ἀντιπολεμεῖν ἱκανὸς ᾧμην εἶναι, πρῶτον μὲν ἐκ θεῶν γεγονότι, ἔπειτα δὲ διὰ βασιλέων πεφυκότι, ἔπειτα δ' ἐκ παιδὸς ἀρετὴν ἀσχοῦντι· τῶν δ' ἐμῶν προγόνων ἀκούω τὸν πρῶτον βασιλεύσαντα ἅμα τε βασιλέα καὶ ἐλεύθερον γενέσθαι. ταῦτ' οὖν ἀγνοήσας δικαίως, ἔφη, ἔχω τὴν δί-
- 25 κην. ἀλλὰ νῦν δὴ, ἔφη, ὦ Κῦρε, γιννώσκω μὲν ἑμαυτὸν· σὺ δ', ἔφη, δοκεῖς ἔτι ἀληθεύσειν τὸν Ἀπόλλω ὡς εὐδαίμων ἔσομαι γιννώσκων ἑμαυτὸν; σὲ δὲ ἐρωτῶ διὰ τοῦτο ὅτι ἄριστ' ἂν μοι δοκεῖς εἰκάσαι τοῦτο ἐν τῷ παρόντι· καὶ γὰρ δύνασαι ποιῆσαι.
- 26 Καὶ ὁ Κῦρος εἶπε, Βουλὴν μοι δὸς περὶ τούτου, ὦ Κροῖσε· ἐγὼ γάρ σου ἐννοῶν τὴν πρόσθεν εὐδαιμονίαν οἰκτεῖρω τέ σε καὶ ἀποδίδωμι ἤδη γυναικὰ τε ἔχειν ἢν εἶχες καὶ τὰς θυγατέρας, ἀκούω γάρ σοι εἶναι, καὶ τοὺς φίλους καὶ τοὺς θεράποντας καὶ τράπεξαν σὺν οἵαπερ ἐζήτε· μάχας δὲ σοὶ καὶ πολέμους
- 27 ἀφαιρῶ. Μὰ Δία μηδὲν τοίνυν, ἔφη ὁ Κροῖσος, σὺν ἐμοὶ ἔτι βουλευέου ἀποκρίνασθαι περὶ τῆς ἐμῆς εὐδαιμονίας· ἐγὼ γὰρ ἤδη σοὶ λέγω, ἢν ταῦτά μοι ποιήσης ἢ λέγεις, ὅτι ἢν ἄλλοι τε μακαριωτάτην ἐνόμιζον εἶναι βιοτήν καὶ ἐγὼ συνεγίνωσκον αὐτοῖς, ταύτην
- 28 καὶ ἐγὼ νῦν ἔχω διαίξω. καὶ ὁ Κῦρος εἶπε, Τίς δὴ ὁ ἔχων ταύτην τὴν μακαρίαν βιοτήν; Ἡ ἐμὴ γυνή, εἶπεν, ὦ Κῦρε· ἐκείνη γὰρ τῶν μὲν ἀγαθῶν καὶ τῶν μαλακῶν καὶ εὐφροσυνῶν πασῶν ἐμοὶ τὸ ἴσον μετεἶχε, φροντίδων δὲ ὅπως ταῦτα ἔσται καὶ πολέμου

καὶ μάχης οὐ μετῆν αὐτῇ. οὕτω δὲ καὶ σὺ δοκεῖς ἐμὲ κατασκευάζειν ὥσπερ ἐγὼ ἦν ἐφίλουν μάλιστα ἀνθρώπων, ὥστε τῷ Ἀπόλλωνι ἄλλα μοι δοκῶ χαριστήρια ὀφειλήσειν. ἀκούσας δ' ὁ Κῦρος τοὺς λόγους 29 αὐτοῦ ἐθαύμασε μὲν τὴν εὐθυμίαν, ἦγε δὲ τὸ λοιπὸν ὅποι καὶ αὐτὸς πορεύοιτο, εἴτε ἄρα καὶ χρήσιμόν τι νομίζων αὐτὸν εἶναι εἴτε καὶ ἀσφαλέστερον οὕτως ἡγούμενος.

Καὶ τότε μὲν οὕτως ἐκοιμήθησαν. τῇ δ' ὑστεραίᾳ III. καλέσας ὁ Κῦρος τοὺς φίλους καὶ τοὺς ἡγεμόνας τοῦ στρατεύματος, τοὺς μὲν αὐτῶν ἔταξε τοὺς θησαυροὺς παραλαμβάνειν, τοὺς δ' ἐκέλευσεν ὅποσα παραδοίη Κροῖσος χρήματα, πρῶτον μὲν τοῖς θεοῖς ἐξελεῖν ὅποι' ἂν οἱ μάγοι ἐξηγῶνται, ἔπειτα τἄλλα χρήματα παραδεχομένους ἐν ζυγάζτροις στήσαντας ἐφ' ἀμαξῶν ἐπισκευάσαι καὶ διαλαχόντας τὰς ἀμάξας κομίζειν ὅποιπερ ἂν αὐτοὶ πορεύωνται, ἵνα ὅπου καιρὸς εἴη διαλαμβάνοιεν ἕκαστοι τὰ ἄξια. οἱ μὲν δὲ ταῦτ' 2 ἐποίουν.

Ὁ δὲ Κῦρος καλέσας τινὰς τῶν παρόντων ὑπηρετῶν, Εἰπατέ μοι, ἔφη, εἶρακέ τις ὑμῶν Ἀβραδάταν; θαυμάζω γάρ, ἔφη, ὅτι πρόσθεν θαμίζων ἐφ' ἡμᾶς νῦν οὐδαμοῦ φαίνεται. τῶν οὖν ὑπηρετῶν τις ἀπεκρίνατο ὅτι Ὡ δέσποτα, οὐ ξῆ, ἀλλ' ἐν τῇ μάχῃ ἀπέθανεν ἐμβαλὼν τὸ ἄρμα εἰς τοὺς Αἰγυπτίους· οἱ δ' ἄλλοι πλὴν τῶν ἐταίρων αὐτοῦ ἐξέκλιναν, ὥς φασιν, ἐπεὶ τὸ στίφος εἶδον τὸ τῶν Αἰγυπτίων. καὶ νῦν γε, 4 ἔφη, λέγεται αὐτοῦ ἡ γυνὴ ἀνελομένη τὸν νεκρὸν καὶ ἐνθεμένη εἰς τὴν ἀρμάμαξαν, ἐν ἧπερ αὐτὴ ὤχετο, προσκεκομικέναι αὐτὸν ἐνθάδε ποιὸς πρὸς τὸν Πακτωλὸν ποταμόν. καὶ τοὺς μὲν εὐνούχους καὶ τοὺς θε- 5 ράποντας αὐτοῦ ὀρύττειν φασὶν ἐπὶ λόφου τινὸς θῆ-

- κην τῷ τελευτήσαντι· τὴν δὲ γυναῖκα λέγουσιν ὡς
 κἀθηται χαμαὶ κεκοσμηκυῖα οἷς εἶχε τὸν ἄνδρα, τὴν
 6 κεφαλὴν αὐτοῦ ἔχουσα ἐπὶ τοῖς γόνασι. ταῦτα ἀκού-
 σας ὁ Κῦρος ἐπαύσατο ἄρα τὸν μηρὸν καὶ εὐθύς ἀνα-
 πηδήσας ἐπὶ τὸν ἵππον λαβὼν χιλιούς ἱππέας ἤλαυνεν
 7 ἐπὶ τὸ πάθος. Γαδάταν δὲ καὶ Γωβρούαν ἐκέλευσεν
 ὅτι δύναιντο λαβόντας καλὸν κόσμημα ἀνδρὶ φίλῳ
 καὶ ἀγαθῷ τετελευτηκότι μεταδιώκειν· καὶ ὅστις
 εἶχε τὰς ἐπομένας ἀγέλας, καὶ βοῦς καὶ ἵππους
 εἶπε τούτῳ καὶ ἅμα πρόβατα πολλὰ ἐλαύνειν ὅπου
 ἂν αὐτὸν πυνθάνηται ὄντα, ὡς ἐπισφαγείῃ τῷ Ἀβρα-
 δάτα.
- 8 Ἐπεὶ δὲ εἶδε τὴν γυναῖκα χαμαὶ καθημένην καὶ
 τὸν νεκρὸν κείμενον, ἐδάκρυσέ τε ἐπὶ τῷ πάθει καὶ
 εἶπε, Φεῦ, ὦ ἀγαθὴ καὶ πιστὴ ψυχὴ, οἴχει δὴ ἀπολι-
 πῶν ἡμᾶς; καὶ ἅμα ἐδεξιούτο αὐτὸν καὶ ἡ χεὶρ τοῦ
 νεκροῦ ἐπηκολούθησεν· ἀπεκέκοπτο γὰρ κοπίδι ὑπὸ
 9 τῶν Αἰγυπτίων. ὁ δὲ ἰδὼν πολὺ ἔτι μᾶλλον ἤλγησε·
 καὶ ἡ γυνὴ δὲ ἀνωδύρατο καὶ δεξαμένη δὴ παρὰ τοῦ
 Κύρου ἐφίλησέ τε καὶ πάλιν ὡς οἶόν τ' ἦν προσ-
 10 ἤρμοσε, καὶ εἶπε, Καὶ τᾶλλα τοι, ὦ Κῦρε, οὕτως
 ἔχει· ἀλλὰ τί δεῖ σε ὄραν; καὶ ταῦτα, ἔφη, οἶδ' ὅτι
 δι' ἐμὲ οὐχ ἥκιστα ἔπαθεν, ἴσως δὲ καὶ διὰ σέ, ὦ
 Κῦρε, οὐδὲν ἦττον. ἐγὼ τε γὰρ ἡ μῶρα πολλὰ διε-
 κελευόμην αὐτῷ οὕτω ποιεῖν, ὅπως σοι φίλος ἄξιος
 λόγου φανείῃ· αὐτός τε οἶδ' ὅτι οὗτος οὐ τοῦτο ἐνε-
 νόει ὅτι πείσοιτο, ἀλλὰ τί ἂν ποιήσας σοι χαρίσαιτο.
 καὶ γὰρ οὖν, ἔφη, αὐτὸς μὲν ἀμέμπτως τετελεύτηκεν,
 11 ἐγὼ δ' ἡ παρακελευομένη ζῶσα παρακάθημαι. καὶ ὁ
 Κῦρος χρόνον μὲν τινα σιωπῇ κατεδάκρυσεν, ἔπειτα
 δὲ ἐφθέρξατο, Ἄλλ' οὗτος μὲν δὴ, ὦ γύναι, ἔχει τὸ
 κάλλιστον τέλος· νικῶν γὰρ τετελεύτηκε· σὺ δὲ λα-

βοῦσα τοῖσδε ἐπικόσμει αὐτὸν τοῖς παρ' ἐμοῦ· παρῆν
 δὲ ὁ Γωβρύας καὶ ὁ Γαδάτας πολὺν καὶ καλὸν κό-
 σμον φέροντες· ἔπειτα δ', ἔφη, ἴσθι ὅτι οὐδὲ τᾶλλα
 ἄτιμος ἔσται, ἀλλὰ καὶ τὸ μνημα πολλοὶ χῶσουσιν
 ἀξίως ἡμῶν καὶ ἐπισφαγήσεται αὐτῷ ὅσα εἰκὸς ἀνδρὶ
 ἀγαθῷ. καὶ σὺ δ', ἔφη, οὐκ ἔρημος ἔσει, ἀλλ' ἐγὼ 12
 σε καὶ σωφροσύνης ἕνεκα καὶ πάσης ἀρετῆς καὶ τᾶλλα
 τιμήσω καὶ συστήσω ὅστις ἀποκομιεῖ σε ὅποι ἂν αὐ-
 τῇ ἐθέλῃς· μόνον, ἔφη, δήλωσον πρὸς ἐμὲ πρὸς ὄν-
 τινα χρήξεις κομισθῆναι. καὶ ἡ Πάνθεια εἶπεν, Ἀλλὰ 13
 θάρρει, ἔφη, ὦ Κῦρε, οὐ μὴ σε κρύψω πρὸς ὄντινα
 βούλομαι ἀφικέσθαι. ὁ μὲν δὲ ταῦτ' εἰπὼν ἀπήει, 14
 κατοικτιέρων τῆν τε γυναιῖκα οἴου ἀνδρὸς στέροιο
 καὶ τὸν ἀνδρα οἴαν γυναιῖκα καταλιπὼν οὐκέτ' ὄψοιτο.
 ἡ δὲ γυνὴ τοὺς μὲν εὐνούχους ἐκέλευσεν ἀποστῆναι,
 ἕως ἄν, ἔφη, τόνδ' ἐγὼ ὀδύρωμαι ὡς βούλομαι· τῇ
 δὲ τροφῷ εἶπε παραμένειν, καὶ ἐπέταξεν αὐτῇ, ἐπει-
 δὲν ἀποθάνῃ, περικαλύψαι αὐτὴν τε καὶ τὸν ἀνδρα
 ἐνὶ ἱματίῳ. ἡ δὲ τροφὸς πολλὰ ἰκετεύουσα μὴ
 ποιεῖν τοῦτο, ἐπεὶ οὐδὲν ἦνυτε καὶ χαλεπαίνουσαν
 ἑώρα, ἐκάθητο κλάουσα. ἡ δὲ ἀκινάκην πάλαι παρ-
 εσκευασμένη σφάττει ἑαυτὴν καὶ ἐπιθεῖσα ἐπὶ τὰ
 στέρνα τοῦ ἀνδρὸς τῆν ἑαυτῆς κεφαλὴν ἀπέθνησκεν.
 ἡ δὲ τροφὸς ἀνωλοφύρατό τε καὶ περιεκάλυπτεν ἄμφω
 ὡσπερ ἡ Πάνθεια ἐπέστειλεν. ὁ δὲ Κῦρος ὡς ἦσθετο 15
 τὸ ἔργον τῆς γυναικός, ἐκπλαγεῖς ἵεται, εἴ τι δύναιτο
 βοηθῆσαι. οἱ δὲ εὐνούχοι ἰδόντες τὸ γεγεννημένον,
 τρεῖς ὄντες σπασάμενοι κάκεινοι τοὺς ἀκινάκας ἀπο-
 σφάττουται οὐπερ ἔταξεν αὐτοὺς ἐστηκότες. ὁ δὲ Κῦ- 16

17. Ante ὁ δὲ Κῦρος addebatur: καὶ νῦν τὸ μνημα μέχρι τοῦ νῦν τῶν εὐνούχων κεχῶσθαι λέγεται· καὶ ἐπὶ μὲν τῇ ἀνω

ρος ὡς ἐπλησίασε τῷ πάθει ἀγασθεῖς τε τὴν γυναῖκα καὶ κατολοφυράμενος ἀπήει· καὶ τούτων μὲν ἢ εἰκὸς ἐπεμελήθη ὡς τύχοιεν πάντων τῶν καλῶν, καὶ τὸ μνῆμα ὑπερμέγεθες ἐχώσθη, ὡς φασιν.

- IV. Ἐκ δὲ τούτου στασιαζόντες οἱ Κᾶρες καὶ πολεμοῦντες πρὸς ἀλλήλους, ἅτε τὰς οἰκῆσεις ἔχοντες ἐν ἐχυροῖς χωρίοις, ἐκάτεροι ἐπεκαλοῦντο τὸν Κῦρον. ὁ δὲ Κῦρος αὐτὸς μὲν μένων ἐν Σάρδεσι μηχανὰς ἐποιεῖτο καὶ κριούς, ὡς τῶν μὴ πειθομένων ἐρείψων τὰ τεῖχη, Ἀδοῦσιον δὲ ἄνδρα Πέρσῃν καὶ τᾶλλα οὐκ ἄφρονα οὐδ' ἀπόλεμον, καὶ πάνυ δὴ εὐχαριν, πέμπει ἐπὶ τὴν Καρίαν, στρατεύμα δούς· καὶ Κίλικες δὲ καὶ
- 2 Κύπριοι πάνυ προθύμως αὐτῷ συνεστράτευσαν. ὧν ἕνεκα οὐδ' ἐπεμψε πώποτε Πέρσῃν σατράπην οὔτε Κιλικῶν οὔτε Κυπρίων, ἀλλ' ἤρκουν αὐτῷ αἰεὶ οἱ ἐπιχώριοι βασιλεύοντες· δασμὸν μέντοι ἐλάμβανε καὶ
- 3 στρατιᾶς ὅποτε δέοιτο ἐπήγγελλεν αὐτοῖς. ὁ δὲ Ἀδοῦσιος ἄγων τὸ στρατεύμα ἐπὶ τὴν Καρίαν ἦλθε, καὶ ἀπ' ἀμφοτέρων τῶν Καρῶν παρῆσαν πρὸς αὐτὸν ἔτοιμοι ὄντες δέχεσθαι εἰς τὰ τεῖχη ἐπὶ κακῷ τῶν ἀντιστασιαζόντων· ὁ δὲ Ἀδοῦσιος πρὸς ἀμφοτέρους ταῦτ' ἐποίει· δικαιότερά τε ἔφη λέγειν τούτους ὀποτέρους διαλέγοιτο, λαθεῖν τε ἔφη δεῖν τοὺς ἐναντίους φίλους σφᾶς γενομένους, ὡς δὴ οὕτως ἂν μᾶλλον ἐπιπεσῶν ἀπαρασκεύοις τοῖς ἐναντίοις. πιστὰ δ' ἠξίου γενέσθαι, καὶ τοὺς μὲν Κᾶρας ὁμόσαι ἀδόλως τε δέξεσθαι εἰς τὰ τεῖχη σφᾶς καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῷ Κύρου καὶ Περσῶν· αὐτὸς δὲ ὁμόσαι θέλειν ἀδόλως εἰσιέναι
- 4 εἰς τὰ τεῖχη καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῶν δεχομένων. ταῦτα

στήλη τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς ἐπιγεγράφθαι φασὶ τὰ ὀνόματα, Σύρια γράμματα, κάτω δὲ εἶναι τρεῖς λέγουσι στήλας καὶ ἐπιγεγράφθαι ΣΚΗΠΙΤΟΤΧΩΝ.

δὲ ποιήσας ἀμφοτέροις λάθρα ἑκατέρων νύκτα συνέθετο τὴν αὐτήν, καὶ ἐν ταύτῃ εἰσήλατο εἰς τὰ τείχη καὶ παρέλαβε τὰ ἐρύματα ἀμφοτέρων. ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ καθεζόμενος εἰς τὸ μέσον σὺν τῇ στρατιᾷ ἐκάλεσεν ἑκατέρων τοὺς ἐπικαιρίους. οἱ δὲ ἰδόντες ἀλλήλους ἠχθέσθησαν, νομίζοντες ἐξηπατησθαι ἀμφοτέροι. ὁ μὲντοι Ἀδοῦσιος ἔλεξε τοιαύδε· Ἐγὼ ὑμῖν, 5 ὦ ἄνδρες, ὧμοσα ἀδόλως εἰσιέναι εἰς τὰ τείχη καὶ ἐπ' ἀγαθῶ τῶν δεχομένων. εἰ μὲν οὖν ἀπολωῶ ὀποτέρους ὑμῶν, νομίζω ἐπὶ κακῶ εἰσεληλυθέναι Καρῶν· ἣν δὲ εἰρήνην ὑμῖν ποιήσω καὶ ἀσφάλειαν ἐργάζεσθαι ἀμφοτέροις τὴν γῆν, νομίζω ὑμῖν ἐπ' ἀγαθῶ παρῆναι. νῦν οὖν χρὴ ἀπὸ τῆσδε τῆς ἡμέρας ἐπιμίγνυσθαι τε ἀλλήλοις φιλικῶς, ἐργάζεσθαι τε τὴν γῆν ἀδεῶς, δίδοναι τε τέκνα καὶ λαμβάνειν παρ' ἀλλήλων· ἣν δὲ παρὰ ταῦτα ἀδικεῖν τις ἐπιχειρῇ, τούτοις Κῦρός τε καὶ ἡμεῖς πολέμιοι ἐσόμεθα. ἐκ τούτου πύλαι μὲν 6 ἀνεωγμέναι ἦσαν τῶν τειχῶν, μεστὰι δὲ αἱ ὁδοὶ πορευομένων παρ' ἀλλήλους, μεστοὶ δὲ οἱ χῶροὶ ἐργαζομένων· ἑορτὰς δὲ κοινῇ ἤγον, εἰρήνης δὲ καὶ εὐφροσύνης πάντα πλέα ἦν. ἐν δὲ τούτῳ ἤκον οἱ παρὰ 7 Κύρου ἐρωτῶντες εἰ τι στρατιᾶς προσδέοιτο ἢ μηχανμάτων· ὁ δὲ Ἀδοῦσιος ἀπεκρίνατο ὅτι καὶ τῇ παρούσῃ ἐξελή ἄλλοσε χρῆσθαι στρατιᾷ· καὶ ἅμα ταῦτα λέγων ἀπήγε τὸ στράτευμα, φρουροὺς ἐν ταῖς ἄκραις καταλιπών. οἱ δὲ Κᾶρες ἰκέτευον μένειν αὐτόν· ἐπεὶ δὲ οὐκ ἤθελε, προσέπεμψαν πρὸς Κῦρον δεόμενοι πέμψαι Ἀδοῦσιον σφίσι σατράπην.

Ὁ δὲ Κῦρος ἐν τούτῳ ἀπεστάλκει Ἰστιάσπην στρά- 8 τευμα ἄγοντα ἐπὶ Φρυγίαν τὴν περὶ Ἑλλήσποντον. ἐπεὶ δ' ἤκεν ὁ Ἀδοῦσιος, μετάργειν αὐτόν ἐκέλευσεν ἤπερ ὁ Ἰστιάσπας προφάχeto, ὅπως μᾶλλον πεῖθονται

- τῷ Ἰστιάσπα, ἀκούσαντες ἄλλο στρατεύμα προσιόν.
 9 οἱ μὲν οὖν Ἕλληνες οἱ ἐπὶ θαλάττῃ οἰκοῦντες πολλὰ
 δόντες δῶρα διεπράξαντο ὥστε εἰς μὲν τὰ τεῖχη βαρ-
 βάρους μὴ δέχεσθαι, δασμὸν δὲ ἀποφέρειν καὶ στρα-
 10 τεύειν ὅποι. *www.libtrg.com* ὁ δὲ τῶν Φρυγῶν
 βασιλεὺς παρεσκευάζετο μὲν ὡς καθέξων τὰ ἐρυμνὰ
 καὶ οὐ πεισόμενος καὶ παρήγγειλεν οὕτως· ἐπεὶ δὲ
 ἀφίσταντο αὐτοῦ οἱ ὕπαρχοι καὶ ἔρημος ἐγίνετο, τε-
 λευτῶν εἰς χεῖρας ἦλθεν Ἰστιάσπα ἐπὶ τῇ Κύρου δίκη.
 καὶ ὁ Ἰστιάσπας καταλιπὼν ἐν ταῖς ἄκραις ἰσχυρὰς
 Περσῶν φρουρὰς ἀπῆει ἄγων σὺν τοῖς ἑαυτοῦ καὶ
 11 Φρυγῶν πολλοὺς ἰππέας καὶ πελταστὰς. ὁ δὲ Κύρος
 ἐπέστελλεν Ἀδουσίῳ συμμίζαντα πρὸς Ἰστιάσπαν
 τοὺς μὲν ἐλομένους Φρυγῶν τὰ σφέτερα σὺν τοῖς
 ὅπλοις ἄγειν, τοὺς δ' ἐπιθυμήσαντας πολεμεῖν τού-
 των ἀφελομένους τοὺς ἵππους καὶ τὰ ὄπλα σφενδό-
 νας ἔχοντας πάντας κελεύειν ἔπεσθαι.
 12 Οὗτοι μὲν δὴ ταῦτ' ἐποίουν. Κύρος δὲ ὠρμᾶτο
 ἐκ Σάρδεων, φρουρὰν μὲν πεξὴν καταλιπὼν πολλήν
 ἐν Σάρδεσι, Κροῖσον δὲ ἔχων, ἄγων δὲ πολλὰς ἀμά-
 ξας πολλῶν καὶ παντοδαπῶν χρημάτων. ἦκε δὲ καὶ
 ὁ Κροῖσος γεγραμμένα ἔχων ἀκριβῶς ὅσα ἐν ἐκάστη
 ἦν τῇ ἀμάξῃ· καὶ διδούς τῷ Κύρῳ τὰ γράμματα εἶπε,
 Ταῦτ', ἔφη, ἔχων, ὦ Κύρε, εἶσει τόν τέ σοι ὀρθῶς
 13 ἀποδιδόντα ἃ ἄγει καὶ τὸν μῆ. καὶ ὁ Κύρος ἔλεξεν,
 Ἀλλὰ σὺ μὲν καλῶς ἐποίεις, ὦ Κροῖσε, προνοῶν·
 ἔμοιγε μέντοι ἄξουσι τὰ χρήματα οἵπερ καὶ ἔχειν
 αὐτὰ ἄξιοί εἰσιν· ὥστε ἦν τι καὶ κλέψωσι, τῶν ἑαν-
 τῶν κλέφονται. καὶ ἅμα ταῦτα λέγων ἔδωκε τὰ γράμ-
 ματα τοῖς φίλοις καὶ τοῖς ἄρχουσιν, ὅπως εἶδετεν τῶν
 14 ἐπιτρόπων οἳ τε σᾶ αὐτοῖς ἀποδίδοιεν οἳ τε μῆ. ἦγε
 δὲ καὶ Λυδῶν οὓς μὲν ἑώρα καλλωπιζομένους καὶ

ὄπλοις καὶ ἵπποις καὶ ἄρμασι καὶ πάντα πειρωμένους ποιεῖν ὅ,τι ᾠοντο αὐτῷ χαριεῖσθαι, τούτους μὲν σὺν τοῖς ὄπλοις· οὓς δὲ ἐώρα ἀχαρίτως ἐπομένους, τοὺς μὲν ἵππους αὐτῶν παρέδωκε Πέρσαις τοῖς πρώτοις συστρατευομένοις, τὰ δὲ ὄπλα κατέκαυσεν σφενδόνας δὲ καὶ τούτους ἠνάγκασεν ἔχοντας ἔπεσθαι. καὶ 15 πάντας δὲ τοὺς ἀόπλους τῶν ὑποχειρίων γενομένων σφενδονᾶν ἠνάγκαζε μελετᾶν, νομιζῶν τοῦτο τὸ ὄπλον δουλικώτατον εἶναι· σὺν μὲν γὰρ ἄλλη δυνάμει μάλα ἔστιν ἔνθα ἰσχυρῶς ὠφελουῖσι σφενδονῆται παρόντες, αὐτοὶ δὲ καθ' αὐτοὺς οὐδ' ἂν οἱ πάντες σφενδονῆται μείνειαν πάνυ ὀλίγους ὁμοσε ἰόντας σὺν ὄπλοις ἀγχεμάχοις.

Προῦν δὲ τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνος κατεστρέψατο μὲν 16 Φρύγας τοὺς ἐν τῇ μεγάλῃ Φρυγίᾳ, κατεστρέψατο δὲ Καππαδόκας, ὑποχειρίους δ' ἐποίησατο Ἀραβίους. ἐξέπλησε δὲ ἀπὸ πάντων τούτων Περσῶν μὲν ἱππέας οὐ μείον τετρακισμυρίους, πολλοὺς δὲ ἵππους τῶν αἰχμαλώτων καὶ πᾶσι τοῖς συμμάχοις διέδωκε· καὶ πρὸς Βαβυλῶνα ἀφίκετο παμπόλλους μὲν ἱππέας ἔχων, παμπόλλους δὲ τοξότας καὶ ἀκοντιστάς, σφενδονήτας δὲ ἀναριθμήτους.

Ἐπεὶ δὲ πρὸς Βαβυλῶνι ἦν ὁ Κῦρος, περιέστησε V. μὲν πᾶν τὸ στράτευμα περὶ τὴν πόλιν, ἔπειτα αὐτὸς περιήλανε τὴν πόλιν σὺν τοῖς φίλοις τε καὶ ἐπικαιρίοις τῶν συμμάχων. ἐπεὶ δὲ κατεθεάσατο τὰ τεῖχη, 2 ἀπάγειν παρεσκευάσατο τὴν στρατιὰν ἀπὸ τῆς πόλεως· ἐξελθὼν δέ τις αὐτόμολος εἶπεν ὅτι ἐπιτίθεσθαι μέλλοιεν αὐτῷ, ὁπότε ἀπάγοι τὸ στράτευμα· καταθεωμένοις γάρ, ἔφη, αὐτοῖς ἀπὸ τοῦ τείχους ἀσθενῆς ἐδόκει εἶναι ἢ φάλαγξ· καὶ οὐδὲν θαυμαστὸν ἦν οὕτως ἔχειν· περὶ γὰρ πολὺ τεῖχος κυκλου-

- μένους ἀνάγκη ἦν ἐπ' ὀλίγων τὸ βάθος γενέσθαι τὴν
 3 φάλαγγα. ἀκούσας οὖν ὁ Κῦρος ταῦτα, στὰς κατὰ
 μέσον τῆς αὐτοῦ στατιᾶς σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν παρ-
 ἡγγειλεν ἀπὸ τοῦ ἄκρου ἐκατέρωθεν τοὺς ὀπίστας
 ἀναπτύσσοντας τὴν φάλαγγα ἀπιέναι παρὰ τὸ ἐστη-
 κὸς τοῦ στρατεύματος, ἕως γένοιτο ἐκατέρωθεν τὸ
 4 ἄκρον κατ' αὐτὸν καὶ κατὰ τὸ μέσον. οὕτως οὖν
 ποιοῦντων οἱ τε μένοντες εὐθύς θαρραλεώτεροι ἐγί-
 γνοντο ἐπὶ διπλασίῳ τὸ βάθος γιγνόμενοι, οἱ τ'
 ἀπιόντες ὡσαύτως θαρραλεώτεροι· εὐθύς γὰρ οἱ μέ-
 νοντες ἀντ' αὐτῶν πρὸς τοῖς πολεμίοις ἐγίγνοντο.
 ἐπεὶ δὲ πορευόμενοι ἐκατέρωθεν συνῆψαν τὰ ἄκρα,
 ἔστησαν ἰσχυρότεροι γεγενημένοι, οἱ τε ἀπεληλυθότες
 διὰ τοὺς ἔμπροσθεν, οἱ τ' ἔμπροσθεν διὰ τοὺς ὀπι-
 5 σθεν προσγεγενημένους. ἀναπτυχθείσης δ' οὕτω
 τῆς φάλαγγος ἀνάγκη τοὺς πρώτους ἀρίστους εἶναι
 καὶ τοὺς τελευταίους, ἐν μέσῳ δὲ τοὺς κακίστους τε-
 τάχθαι· ἢ δ' οὕτως ἔχουσα τάξις καὶ πρὸς τὸ μάχε-
 σθαι ἐδόκει εὖ παρεσκευάσθαι καὶ πρὸς τὸ μὴ φεύ-
 γειν. καὶ οἱ ἱππεῖς δὲ καὶ οἱ γυμνήτες οἱ ἀπὸ τῶν
 κεράτων αἰεὶ ἐγγύτερον ἐγίγνοντο τοῦ ἄρχοντος το-
 σούτῳ ὅσῳ ἢ φάλαγγξ βραχυτέρα ἐγίγνετο ἀναδιπλου-
 6 μένη. ἐπεὶ δὲ οὕτω συνεσπειράθησαν, ἀπῆσαν, ἕως
 μὲν ἐξικνεῖτο τὰ βέλη ἀπὸ τοῦ τείχους, ἐπὶ πόδα·
 ἐπεὶ δὲ ἔξω βελῶν ἐγένοντο, στράφεντες, καὶ τὸ μὲν
 πρῶτον ὀλίγα βήματα προϊόντες μετεβάλλοντο ἐπ'
 ἀσπίδα καὶ ἴσταντο πρὸς τὸ τεῖχος βλέποντες· ὅσῳ δὲ
 προσωτέρω ἐγίγνοντο, τόσῳ δὲ μανότερον μετεβάλ-
 λοντο. ἐπεὶ δ' ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ἐδόκουν εἶναι, συνείρον
 ἀπιόντες, ἔστ' ἐπὶ ταῖς σκηναῖς ἐγένοντο.
- 7 Ἐπεὶ δὲ κατεστρατοπεδεύσαντο, συνεκάλεσεν ὁ
 Κῦρος τοὺς ἐπικαιρίους καὶ ἔλεξεν, "Ἄνδρες σύμ-

μαχοι, τεθεάμεθα μὲν κύκλω τὴν πόλιν· ἐγὼ δὲ
 ὅπως μὲν ἂν τις τείχη οὕτως ἰσχυρὰ καὶ ὑψηλὰ προσ-
 μαχόμενος ἔλοι οὐκ ἔνορᾶν μοι δοκῶ· ὅσῳ δὲ πλέονες
 ἄνθρωποι ἐν τῇ πόλει εἰσίν, ἐπίειπερ οὐ μάχονται
 ἐξιόντες, τοσοῦτ᾽ ἂν θάττον λιμῶσιν αὐτοὺς ἡγοῦμαι
 ἀλῶναι. εἰ μὴ τιν' οὖν ἄλλον τρόπον ἔχετε λέγειν,
 τούτῳ πολιορκητέους φημί εἶναι τοὺς ἄνδρας. καὶ ὁ 8
 Χρυσάντας εἶπεν, Ὁ δὲ ποταμός, ἔφη, οὗτος οὐ διὰ
 μέσης τῆς πόλεως ἕξει πλάτος ἔχων πλεῖον ἢ ἐπὶ δύο
 στάδια; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Γωβρύας, καὶ βάθος γ'
 ὡς οὐδ' ἂν δύο ἄνδρες ὁ ἕτερος ἐπὶ τοῦ ἑτέρου ἑστη-
 κῶς τοῦ ὕδατος ὑπερέχοιεν· ὥστε τῷ ποταμῷ ἐτι
 ἰσχυροτέρα ἐστὶν ἡ πόλις ἢ τοῖς τείχεσι. καὶ ὁ Κῦρος, 9
 Ταῦτα μὲν, ἔφη, ὦ Χρυσάντα, ἐῷμεν ὅσα κρείττω
 ἐστὶ τῆς ἡμετέρας δυνάμεως· διαμετρησαμένους δὲ
 χρῆ ὡς τάχιστα τὸ μέρος ἐκάστου ἡμῶν ὀρύττειν τά-
 φρον ὡς πλατυτάτην καὶ βαθυτάτην, ὅπως ὅτι ἐλα-
 χίστων ἡμῖν τῶν φυλάκων δέη. οὕτω δὲ κύκλω δια- 10
 μετρήσας περὶ τὸ τεῖχος, ἀπολιπὼν ὅσον τύρσεσι με-
 γάλαις ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, ὥρυττεν ἔνθεν καὶ ἔνθεν
 τοῦ τείχους τάφρον ὑπερμεγέθη καὶ τὴν γῆν ἀνέβαλ-
 λον πρὸς ἑαυτούς. καὶ πρῶτον μὲν πύργους ἐπὶ τῷ 11
 ποταμῷ ὠκοδόμησι, φοίνιξι θεμελιώσας οὐ μείον ἢ
 πλεθριαίοις· [εἰσὶ γὰρ καὶ μείζονες ἢ τοσοῦτοι τὸ μῆ-
 κος πεφυκότες·] καὶ γὰρ δὴ πιεζόμενοι οἱ φοίνικες
 ὑπὸ βάρους ἄνω κυρτοῦνται, ὥσπερ οἱ ὄνοι οἱ καν-
 θήλιοι· [τούτους δ' ὑπετίθει τούτου ἕνεκα ὅπως ὅτι 12
 μάλιστα εἰκοὶ πολιορκήσειν παρασκευαζομένῳ, ὡς
 εἰ καὶ διαφύγοι ὁ ποταμὸς εἰς τὴν τάφρον, μὴ ἀνέλοι
 τοὺς πύργους.] ἀνίστη δὲ καὶ ἄλλους πολλοὺς πύρ-
 γους ἐπὶ τῆς ἀμβολάδος γῆς, ὅπως ὅτι πλεῖστα φυλα-
 κτήρια εἶη. οἱ μὲν δὲ ταῦτ' ἐποίουν· οἱ δ' ἐν τῷ 13

- τείχει κατεγέλων τῆς πολιορκίας, ὡς ἔχοντες τὰπιτή-
 δεια πλέον ἢ εἴκοσιν ἐτῶν. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κῦρος
 τὸ στράτευμα κατένειμε δώδεκα μέρη, ὡς μῆνα τοῦ
 14 ἐνιαυτοῦ ἕκαστον μέρος φυλάξον. οἱ δ' αὖ Βαβυ-
 λῶνιοι ἀκούσαντες ταῦτα πολὺ ἔτι μᾶλλον κατεγέ-
 λων, ἐννοούμενοι εἰ σφᾶς Φρύγες καὶ Λυδοὶ καὶ
 Ἀράβιοι καὶ Καππαδόκαι φυλάξοιεν, οὓς σφίσιον
 ἐνόμιζον πάντες εὐμενεστέρους εἶναι ἢ Πέρσαις.
- 15 Καὶ αἱ μὲν τάφροι ἤδη ὀρωρυγμέναι ἦσαν. ὁ δὲ
 Κῦρος ἐπειδὴ ἑορτὴν ἐν τῇ Βαβυλῶνι ἤκουσεν εἶναι,
 ἐν ἣ πάντες Βαβυλῶνιοι ὄλην τὴν νύκτα πίνουσι καὶ
 κωμάζουσιν, ἐν ταύτῃ, ἐπειδὴ τάχιστα συνεσκότασε,
 λαβὼν πολλοὺς ἀνθρώπους ἀνεστόμωσε τὰς τάφρους
 16 πρὸς τὸν ποταμόν. ὡς δὲ τοῦτο ἐγένετο, τὸ ὕδωρ
 κατὰ τὰς τάφρους ἐχώρει ἐν τῇ νυκτί, ἡ δὲ διὰ τῆς
 πόλεως τοῦ ποταμοῦ ὁδὸς πορεύσιμος ἀνθρώποις ἐγί-
 17 γνετο. ὡς δὲ τὸ τοῦ ποταμοῦ οὕτως ἐπορσύνετο,
 παρηγγύησεν ὁ Κῦρος Πέρσαις χιλιάρχοις καὶ πεζῶν
 καὶ ἰππέων εἰς δύο ἄγοντας τὴν χλιοστὴν παρεῖναι
 πρὸς αὐτόν, τοὺς δ' ἄλλους συμμάχους κατ' οὐρανὸν
 18 τούτων ἐπεσθαι ἢ περὶ πρόσθεν τεταγμένους. οἱ μὲν
 δὴ παρῆσαν· ὁ δὲ καταβιβάσας εἰς τὸ ξηρὸν τοῦ πο-
 ταμοῦ τοὺς ὑπηρέτας καὶ πεζοὺς καὶ ἰππέας, ἐκέλευσε
 σκέψασθαι εἰ πορεύσιμον εἴη τὸ ἔδαφος τοῦ ποταμοῦ.
 19 ἐπεὶ δὲ ἀπήγγειλαν ὅτι πορεύσιμον εἴη, ἐνταῦθα δὴ
 συγκαλέσας τοὺς ἡγεμόνας τῶν πεζῶν καὶ ἰππέων
 ἔλεξε τοιαύδε.
- 20 Ἄνδρες, ἔφη, φίλοι, ὁ μὲν ποταμὸς ἡμῖν παρακε-
 χώρηκε τῆς εἰς τὴν πόλιν ὁδοῦ. ἡμεῖς δὲ θαρροῦντες
 εἰσίσωμεν μηδὲν φοβούμενοι εἰσῶ, ἐννοούμενοι ὅτι
 οὔτοι ἐφ' οὓς νῦν πορευσόμεθα ἐκεῖνοί εἰσιν οὓς
 ἡμεῖς καὶ συμμάχους πρὸς ἑαυτοῖς ἔχοντας καὶ ἐγρη-

γορότας ἅπαντας καὶ νήφοντας καὶ ἔξωπλισμένους
καὶ συντεταγμένους ἐνικῶμεν· νῦν δ' ἐπ' αὐτούς 21
ἴμεν ἐν ᾧ πολλοὶ μὲν αὐτῶν καθεύδουσι, πολλοὶ δ'
αὐτῶν μεθύουσι, πάντες δ' ἀσύτακτοὶ εἰσιν· ὅταν
δὲ καὶ αἰσθῶνται ἡμᾶς ἐνδοῦντας, πολλὴ ἔτι μᾶλλον
ἢ νῦν ἀχρεῖοι ἔσονται ὑπὸ τοῦ ἐκπεπληχθῆαι. εἰ δέ 22
τις τοῦτο ἐννοεῖται, ὃ δὴ λέγεται φοβερόν εἶναι τοῖς
εἰς πόλιν εἰσιούσι, μὴ ἐπὶ τὰ τέγη ἀναβάντες βάλω-
σιν ἐνθεν καὶ ἐνθεν, τοῦτο μάλιστα θαρροῖτε· ἦν γὰρ
ἀναβῶσί τινες ἐπὶ τὰς οἰκίας, ἔχομεν σύμμαχον θεὸν
Ἥφαιστον. εὐφλεκτα δὲ τὰ πρόθυρα αὐτῶν, φοῖνικος
μὲν αἰ θύραι πεποιημέναι, ἀσφάλτῳ δὲ ὑπεκκαύματι
κεχρισμένοι. ἡμεῖς δ' αὖ πολλὴν μὲν δᾶδα ἔχομεν, ἢ 23
ταχὺ πολὺ πῦρ τέξεται, πολλὴν δὲ πίτταν καὶ στυπ-
πεῖον, ἃ ταχὺ παρακαλεῖ πολλὴν φλόγα· ὥστε ἀνάγκη
εἶναι ἢ φεύγειν ταχὺ τοὺς ἀπὸ τῶν οἰκιῶν ἢ
ταχὺ κατακεκαῦσθαι. ἀλλ' ἄγετε λαμβάνετε τὰ ὄπλα· 24
ἠγήσομαι δὲ ἐγὼ σὺν τοῖς θεοῖς. ὑμεῖς δ', ἔφη, ᾧ
Γαδάτα καὶ Γωβρύα, δείκνυτε τὰς ὁδοὺς· ἴστε γάρ·
ὅταν δ' ἐντὸς γενώμεθα, τὴν ταχίστην ἄγετε ἐπὶ τὰ
βασίλεια. Καὶ μὴν, ἔφασαν οἱ ἀμφὶ τὸν Γωβρύαν, 25
οὐδὲν ἂν εἴη θαυμαστὸν εἰ καὶ ἄκλειστοι αἱ πύλαι αἰ
τοῦ βασιλείου εἴεν· ὡς ἐν κώμῳ δοκεῖ [γὰρ] ἡ πόλις
πᾶσα εἶναι τῆδε τῆ νυκτί. φυλακῆ μέντοι πρὸ τῶν
πυλῶν ἐντευξόμεθα· ἔστι γὰρ αἰεὶ τεταγμένη. Οὐκ
ἂν μέλλειν δέοι, ἔφη ὁ Κῦρος, ἀλλ' ἰέναι, ἵνα ἀπα-
ρασκεύους ὡς μάλιστα λάβωμεν τοὺς ἄνδρας.

Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐρρήθη, ἐπορεύοντο· τῶν δὲ ἀπαν- 26
τώντων οἱ μὲν ἀπέθνησκον παιόμενοι, οἱ δ' ἔφευγον
πάλιν εἴσω, οἱ δ' ἐβόων· οἱ δ' ἀμφὶ τὸν Γωβρύαν
συνεβόων αὐτοῖς, ὡς κωμασταὶ ὄντες καὶ αὐτοί· καὶ
λόντες ἢ ἐδύναντο τάχιστα ἐπὶ τοῖς βασιλείοις ἐγέ-

- 27 νοντο. καὶ οἱ μὲν σὺν τῷ Γωβρύᾳ καὶ Γαδάτα τετα-
 γμένοι κεκλειμένας εὐρίσκουσι τὰς πύλας τοῦ βασι-
 λείου· οἱ δ' ἐπὶ τοὺς φύλακας ταχθέντες ἐπεισπί-
 πτουσιν αὐτοῖς πίνουσι πρὸς φῶς πολὺ, καὶ εὐθύς ὡς
 28 πολεμίοις ἔχρωντο. ὡς δὲ κραυγὴ καὶ κτύπος ἐγί-
 γνετο, αἰσθόμενοι οἱ ἔνδον τοῦ θορύβου, κελεύσαν-
 τος τοῦ βασιλέως σκέψασθαι τί εἴη τὸ πρᾶγμα, ἐκθέ-
 29 ουσί τινες ἀνοίξαντες τὰς πύλας. οἱ δ' ἀμφὶ τὸν Γα-
 δάταν ὡς εἶδον τὰς πύλας χαλώσας, εἰσπίπτουσι καὶ
 τοῖς πάλιν φεύγουσιν εἰσω ἐφεπόμενοι καὶ παίοντες
 ἀφικνουῦνται πρὸς τὸν βασιλέα· καὶ ἤδη ἐστηκότα αὐ-
 τὸν καὶ ἐσπασμένον ὃν εἶχεν ἀκινάκην εὐρίσκουσι.
 30 καὶ τοῦτον μὲν οἱ σὺν Γαδάτα καὶ Γωβρύᾳ πολλοὶ
 ἐχειροῦντο· καὶ οἱ σὺν αὐτῷ δὲ ἀπέθνησκον, ὁ μὲν
 προβαλόμενός τι, ὁ δὲ φεύγων, ὁ δὲ γε καὶ ἀμνυό-
 31 μενος ὄτῳ ἐδύνατο. ὁ δὲ Κῦρος διέπεμπε τὰς τῶν
 ἱππέων τάξεις κατὰ τὰς ὁδοὺς καὶ προεῖπεν οὓς μὲν
 ἔξω λαμβάνοιεν κατακτείνειν, τοὺς δ' ἐν ταῖς οἰκίαις
 κηρύττειν τοὺς συριστὶ ἐπισταμένους ἔνδον μένειν·
 εἰ δέ τις ἔξω ληφθεῖη, ὅτι θανατώσοιτο.
 32 Οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἐποίουν. Γαδάτας δὲ καὶ Γω-
 βρύας ἤκον· καὶ θεοὺς μὲν πρῶτον προσεκύνουν, ὅτι
 τετιμωρημένοι ἦσαν τὸν ἀνόσιον βασιλέα, ἔπειτα δὲ
 Κύρου κατεφίλουν καὶ χεῖρας καὶ πόδας, πολλὰ δα-
 33 κρύοντες ἅμα χαρᾷ καὶ εὐφραινόμενοι. ἐπεὶ δὲ ἡμέ-
 ρα ἐγένετο καὶ ἤσθοντο οἱ τὰς ἄκρας ἔχοντες ἑαλω-
 κυῖάν τε τὴν πόλιν καὶ τὸν βασιλέα τεθνηκότα, παρα-
 34 διδόασι καὶ τὰς ἄκρας. ὁ δὲ Κῦρος τὰς μὲν ἄκρας
 εὐθύς παρελάμβανε καὶ φρουράρχους τε καὶ φρου-
 ροὺς εἰς ταύτας ἀνέπεμπε, τοὺς δὲ τεθνηκότας θά-
 πτειν ἐφῆκε τοῖς προσήκουσι· τοὺς δὲ κήρυκας κηρύτ-
 τειν ἐκέλευσεν ἀποφέρειν πάντας τὰ ὄπλα Βαβυλω-

νίους· ὅπου δὲ ληφθείη ὄπλα ἐν οἰκίᾳ, προηγόρευεν
 ὡς πάντες οἱ ἔνδον ἀποθανοῖντο. οἱ μὲν δὴ ἀπέφθ-
 ρον, ὁ δὲ Κῦρος ταῦτα μὲν εἰς τὰς ἄκρας κατέθετο,
 ὡς εἶη ἔτοιμα, εἴ τί ποτε δεῖοι χρῆσθαι. ἐπεὶ δὲ ταῦτ' 35
 ἐπέπρακτο, πρῶτον μὲν τοὺς μαγούς καλέσας, ὡς δο-
 ριαλώτου τῆς πόλεως οὔσης ἀκροθίνια τοῖς θεοῖς καὶ
 τεμένη ἐκέλευσεν ἐξελεῖν· ἐκ τούτου δὲ καὶ οἰκίας
 διεδίδου καὶ ἀρχεῖα τούτοις οὔσπερ κοινῶνας ἐνόμιζε
 τῶν καταπεπραγμένων· καὶ οὕτω διένειμεν ὥσπερ
 ἐδέδοκτο τὰ κράτιστα τοῖς ἀρίστοις. εἰ δέ τις οἴοιτο
 μεῖον ἔχειν, διδάσκειν προσιόντας ἐκέλευε. προεῖπε 36
 δὲ Βαβυλωνίοις μὲν τὴν γῆν ἐργάζεσθαι καὶ τοὺς δα-
 σμούς ἀποφέρειν καὶ θεραπεύειν τούτους οἷς ἕκαστοι
 αὐτῶν ἐδόθησαν· Πέρσας δὲ τοὺς κοινῶνας καὶ τῶν
 συμμάχων ὅσοι μένειν ἤροῦντο παρ' αὐτῶ ὡς δεσ-
 πότας ὧν ἔλαβον προηγόρευε διαλέγεσθαι.

Ἐκ δὲ τούτου ἐπιθυμῶν ὁ Κῦρος ἤδη κατασκευά- 37
 σασθαι καὶ αὐτὸς ὡς βασιλεὶ ἠγεῖτο πρόπειν, ἔδοξεν
 αὐτῶ τοῦτο σὺν τῇ τῶν φίλων γνώμῃ ποιῆσαι, ὡς ὅτι
 ἤκιστα ἂν ἐπιφθόνως σπάνιός τε καὶ σεμνὸς φανείη.
 ὦδ' οὖν ἐμηχανᾶτο τοῦτο. ἅμα τῇ ἡμέρᾳ στὰς ὅπου
 ἐδόκει ἐπιτήδειον εἶναι προσεδέχετο τὸν βουλούμενον
 λέγειν τι καὶ ἀποκρινάμενος ἀπέπεμπεν. οἱ δ' ἄν- 38
 θρωποι ὡς ἔγνωσαν ὅτι προσδέχοιτο, ἤκον ἀμήχανοι
 τὸ πλῆθος· καὶ ὠθουμένων περὶ τοῦ προσελθεῖν μη-
 χανή τε πολλή καὶ μάχη ἦν. οἱ δὲ ὑπερήται ὡς ἐδύ- 39
 ναντο διακρίναντες προσέειπεν. ὁπότε δέ τις καὶ τῶν
 φίλων διωσάμενος τὸν ὄχλον προφανείη, προτείνων
 ὁ Κῦρος τὴν χεῖρα προσήγετο αὐτοὺς καὶ οὕτως ἔλε-
 γεν· Ἄνδρες φίλοι, περιμένετε, ἕως τὸν ὄχλον διω-
 σόμεθα· ἔπειτα δὲ καθ' ἡσυχίαν συγγενησόμεθα. οἱ
 μὲν δὴ φίλοι περιέμενον, ὁ δ' ὄχλος πλείων καὶ

- πλείων ἐπέρρει, ἕωσπερ ἔφθασεν ἐσπέρα γενομένη
 πρὶν τοῖς φίλοις αὐτὸν σχολάσαι καὶ συγγενέσθαι.
- 40 οὕτω δὴ ὁ Κῦρος λέγει, "Ὡρα, ἔφη, ὦ ἄνδρες, δια-
 λυθῆναι· αὐριοὶ δὲ πρῶ ἐλθετε· καὶ γὰρ ἐγὼ βού-
 λομαι ὑμῖν τι διαλεχθῆναι. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ
 φίλοι ἄσμενοι ᾤχοντο ἀποθέοντες, δίκην δεδωκό-
 τες ὑπὸ πάντων τῶν ἀναγκαίων. καὶ τότε μὲν οὕτως
 ἐκοιμήθησαν.
- 41 Τῇ δ' ὕστεραία ὁ μὲν Κῦρος παρῆν εἰς τὸ αὐτὸ
 χωρίον, ἀνθρώπων δὲ πολὺ πλεῖον πλῆθος περιει-
 στήκει βουλομένων προσιέναι, καὶ πολὺ πρότερον ἢ
 οἱ φίλοι παρῆσαν. ὁ οὖν Κῦρος περιστησάμενος τῶν
 ξυστοφόρων Περσῶν κύκλον μέγαν εἶπε μηδένα παρ-
 ιέναι ἢ τοὺς φίλους τε καὶ ἄρχοντας τῶν Περσῶν τε
- 42 καὶ τῶν συμμάχων. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον οὗτοι, ἔλεξεν
 ὁ Κῦρος αὐτοῖς τοιάδε. "Ἄνδρες φίλοι καὶ σύμμαχοι,
 τοῖς μὲν θεοῖς οὐδὲν ἂν ἔχοιμεν μέμψασθαι τὸ μὴ
 οὐχὶ μέχρι τοῦδε πάντα ὅσα ἠυχόμεθα καταπεπραχέ-
 ναι· εἰ μὲντοι τοιοῦτον ἔσται τὸ μέγала πράττειν
 ὥστε μὴ οἷόν τ' εἶναι μήτε ἀμφ' αὐτὸν σχολὴν ἔχειν
 μήτε μετὰ τῶν φίλων εὐφρανθῆναι, ἐγὼ μὲν χαίρειν
- 43 ταύτην τὴν εὐδαιμονίαν κελεύω. ἐνενοήσατε γάρ,
 ἔφη, καὶ χθῆς δήπου ὅτι ἕωθεν ἀρξάμενοι ἀκούειν
 τῶν προσιόντων οὐκ ἐλήξαμεν πρόσθεν ἐσπέρας· καὶ
 νῦν ὑρᾶτε τούτους ἄλλους πλείονας τῶν χθῆς παρ-
 44 ὄντας ὡς πράγματα ἡμῖν παρέξοντας. εἰ οὖν τις
 τούτοις ὑφέξει ἑαυτὸν, λογίζομαι μικρὸν μὲν τι ὑμῖν
 μέρος ἐμοῦ μετεσόμενον, μικρὸν δὲ τι ἐμοὶ ὑμῶν·
 ἔμαντοῦ μὲντοι σαφῶς οἶδ' ὅτι οὐδ' ὅτιοῦν μοι μετέ-
- 45 σται. ἔτι δ', ἔφη, καὶ ἄλλο ὀρω γελοῦτον πράγμα. ἐγὼ
 γὰρ δήπου ὑμῖν μὲν ὥσπερ εἰκὸς διάκειμαι· τούτων
 δὲ τῶν περιεστηκότων ἢ τινα ἢ οὐδένα οἶδα, καὶ οὐ-

τοι πάντες παρεσκευασμένοι εἰσὶν ὡς ἦν νικῶσιν
 ὑμᾶς ὠθοῦντες, πρότεροι ἢ βούλονται ὑμῶν παρ'
 ἔμοῦ διαπραξόμενοι. ἐγὼ δὲ ἠξίουν τοὺς τοιούτους,
 εἴ τίς τι ἔμοῦ δέοιτο, θεραπεύειν ὑμᾶς τοὺς ἔμοις
 φίλους δεομένους προσαγωγῆς. ἴσως ἂν οὖν εἴποι 46
 τις, τί δῆτα οὐχ οὕτως ἐξ ἀρχῆς παρεσκευασάμην, ἀλ-
 λά παρείχον ἐν τῷ μέσῳ ἑμαυτόν. ὅτι τὰ τοῦ πολέ-
 μου τοιαῦτα ἐγίνωσκον ὄντα ὡς μὴ ὑστερίζειν δέον
 τὸν ἄρχοντα μήτε τῷ εἰδέναι ἢ δεῖ μήτε τῷ πράττειν
 ἂν καιρὸς ἦ· τοὺς δὲ σπανίους ἰδεῖν στρατηγούς
 πολλὰ ἐνόμιζον ὧν δεῖ πραχθῆναι παριέναι. νῦν δ' 47
 ἐπειδὴ καὶ ὁ φιλοπονώτατος πόλεμος ἀναπέπαιται,
 δοκεῖ μοι καὶ ἡ ἐμὴ ψυχὴ ἀναπαύσεώς τινος ἀξιῶν
 τυγχάνειν. ὡς οὖν ἔμοῦ ἀποροῦντος ὅ,τι ἂν τύχοιμι
 ποιῶν ὥστε καλῶς ἔχειν τὰ τε ἡμέτερα καὶ τὰ τῶν
 ἄλλων ὧν ἡμᾶς δεῖ ἐπιμέλεσθαι, συμβουλευέτω ὅ,τι
 τις ὄρᾳ συμφορώτατον.

Κῦρος μὲν οὕτως εἶπεν· ἀνίσταται δ' ἐπ' αὐτῷ 48
 Ἀρτάβαζος ὁ συγγενὴς ποτε φήσας εἶναι καὶ εἶπεν,
 Ἥ καλῶς, ἔφη, ἐποίησας, ὦ Κῦρε, ἄρχας τοῦ λόγου.
 ἐγὼ γὰρ ἔτι νέου μὲν ὄντος σοῦ πάννυ ἀρξάμενος ἐπε-
 θύμου φίλος γενέσθαι, ὄρῶν δὲ σε οὐδὲν δεόμενον
 ἔμοῦ κατῶκνον σοι προσιέναι. ἐπεὶ δ' ἔτυχες ποτε 49
 καὶ ἔμοῦ δεηθεὶς προθύμως ἐξαγγελταὶ πρὸς Μήδους
 τὰ παρὰ Κναξάρου, ἐλογιζόμεν, εἰ ταῦτα προθύ-
 μως σοι συλλάβοιμι, ὡς οἰκειὸς τέ σοι ἐσοίμην καὶ
 ἐξέσοιτό μοι διαλέγεσθαι σοι ὅποσον χρόνον βου-
 λοίμην. κάκεινα μὲν δὴ ἐπράχθη ὥστε σε ἐπαινεῖν. 50
 μετὰ τοῦτο Ἰρκαίνιοι μὲν πρῶτοι φίλοι ἡμῖν ἐγένοντο
 καὶ μάλα πεινωσὶ συμμαχῶν· ὥστε μόνον οὐκ ἐν ταῖς
 ἀγκάλαις περιεφέρομεν αὐτοὺς ἀγαπῶντες. μετὰ δὲ
 τοῦτο ἐπεὶ ἐάλω τὸ πολέμιον στρατόπεδον, οὐκ οἶμαι

- σχολή σοι ἦν ἄμφ' ἐμὲ ἔχειν· καὶ ἐγὼ σοι συνεγίνω-
 51 σκον. ἐκ δὲ τούτου Γωβρύας ἡμῖν φίλος ἐγένετο, καὶ
 ἐγὼ ἔχαιρον· καὶ αὐτῆς Γαδάτας· καὶ ἤδη ἔργον σοῦ
 ἦν μεταλαβεῖν, ἐπεὶ γε μέντοι καὶ Σάκαι καὶ Κα-
 δούσιοι σύμμαχοι ἐγεγένηντο, θεραπεύειν εἰκότως
 52 ἔδει τούτους· καὶ γὰρ οὗτοι σὲ ἐθεράπευον. ὥς δ'
 ἦλθομεν πάλιν ἐνθεν ὠρμηθήμεν, ὁρῶν σε ἄμφ'
 ἵππους ἔχοντα, ἄμφ' ἄρματα, ἄμφι μηχανάς, ἡγού-
 μην, ἐπεὶ ἀπὸ τούτων σχολάσαις, τότε σε καὶ ἄμφ'
 ἐμὲ ἔξειν σχολήν. ὥς γε μεντοὶ ἦλθεν ἡ δεινὴ ἀγγελ-
 λία τὸ πάντας ἀνθρώπους ἐφ' ἡμᾶς συλλέγεσθαι,
 ἐρίγνωσκον ὅτι ταῦτα μέγιστα εἶη· εἰ δὲ ταῦτα κα-
 λῶς γένοιτο, εὖ ἤδη ἐδόκουν εἰδέναι ὅτι πολλὴ ἔσοιτο
 53 ἀφθονία τῆς ἐμῆς καὶ σῆς συνουσίας. καὶ νῦν δὴ νε-
 νικήκαμέν τε τὴν μεγάλην μάχην καὶ Σάρδεις καὶ
 Κροῖσον ὑποχείριον ἔχομεν καὶ Βαβυλῶνα ἠρόκαμεν
 καὶ πάντα κατεστράμμεθα, καὶ μὰ τὸν Μίθρην ἐγὼ
 τοι ἐχθρὸς, εἰ μὴ πολλοῖς διεπύκτευσα, οὐκ ἂν ἐδυ-
 νάμην σοι προσελθεῖν. ἐπεὶ γε μέντοι ἐδεξιῶσω με
 καὶ παρὰ σοὶ ἐκέλευσας μένειν, ἤδη περιβλεπτός ἦν,
 54 ὅτι μετὰ σοῦ ἄσιτος καὶ ἄποτος διημέρευον. νῦν οὖν
 εἰ μὲν ἔσται πῆ ὅπως οἱ πλείστου ἄξιοι γεγενημένοι
 πλείστον σου μέρος μεθέξομεν· εἰ δὲ μή, πάλιν αὖ
 ἐγὼ ἐθέλω παρὰ σοῦ ἐξαγγέλλειν ἀπιέναι πάντας ἀπὸ
 σοῦ πλὴν ἡμῶν τῶν ἐξ ἀρχῆς φίλων.
 55 Ἐπὶ τούτῳ ἐγέλασε μὲν ὁ Κῦρος καὶ ἄλλοι πολλοί·
 Χρυσάντας δ' ἀνέστη ὁ Πέρσης καὶ ἔλεξεν ὧδε. Ἄλλὰ
 τὸ μὲν πρόσθεν, ὦ Κῦρε, εἰκότως ἐν τῷ φανερῷ σαυ-
 τὸν παρείχες, δι' ἃ τε αὐτὸν εἶπας καὶ ὅτι οὐχ ἡμᾶς
 σοι μάλιστα ἦν θεραπευτέον. ἡμεῖς μὲν γὰρ καὶ ἡμῶν
 αὐτῶν ἔνεκα παρήμεν· τὸ δὲ πλῆθος ἔδει ἀνακτᾶ-
 σθαι ἐκ παντὸς τρόπου, ὅπως ὅτι ἠδιστα συμπονεῖν

καὶ συγκινδυνεύειν ἡμῖν ἐθέλοιεν. νῦν δ' ἐπεὶ 56
οὐ τοῦτο μόνον ἔχεις, ἀλλὰ καὶ ἄλλους ἀνακτᾶσθαι
δύνασαι οὓς καιρὸς εἴη, ἥδη καὶ οἰκίας σε τυχεῖν
ἄξιον· ἢ τί ἀπολαύσαις ἂν τῆς ἀρχῆς, εἰ μόνος ἄμοι-
ρος εἴης ἐστίας, οὐ οὔτε οὐδαιότερον χωρίον ἐν ἀν-
θρώποις οὔτε ἥδιον οὔτε οἰκειότερόν ἐστιν οὐδέν;
ἔπειτα δ', ἔφη, οὐκ ἂν οἶει καὶ ἡμᾶς αἰσχύνεσθαι, εἰ
σὲ μὲν ὄρωμεν ἔξω καρτεροῦντα, αὐτοὶ δ' ἐν οἰκίαις
εἴημεν καὶ σοῦ δοκοῖμεν πλεονεκτεῖν; ἐπεὶ δὲ Χρυ- 57
σάντας ταῦτα ἔλεξε, συνηγόρευον αὐτῷ κατὰ ταῦτα
πολλοί. ἐκ τούτου δὴ εἰσέρχεται εἰς τὰ βασίλεια, καὶ
τὰ ἐκ Σάρδεων χορήματα ἐνταῦθ' οἱ ἄγοντες ἀπέδο-
σαν. ἐπεὶ δ' εἰσῆλθε Κῦρος, πρῶτον μὲν Ἐστία
ἔθυσεν, ἔπειτα Διὶ βασιλεῖ καὶ εἰ τιμὴν ἄλλῳ θεῷ οἱ
μάγοι ἐξηγοῦντο.

Ποιήσας δὲ ταῦτα τᾶλλα ἥδη ἤρχετο διοικεῖν. 58
ἐννοῶν δὲ τὸ αὐτοῦ πράγμα ὅτι ἐπιχειροῖ μὲν ἄρχειν
πολῶν ἀνθρώπων, παρασκευάζοιτο δὲ οἰκεῖν ἐν πό-
λει τῇ μεγίστῃ τῶν φανερῶν, αὕτη δ' οὕτως ἔχει
αὐτῷ ὡς πολεμιοτάτῃ ἂν γένοιτο, ταῦτα δὴ λογιζό-
μενος φυλακῆς περὶ τὸ σῶμα ἠγγήσατο δεῖσθαι.
γνοὺς δ' ὅτι οὐδαμοῦ ἀνθρώποι εὐχειρωτότεροί εἰ- 59
σιν ἢ ἐν σίτοις καὶ ποτοῖς καὶ λουτροῖς καὶ κοίτῃ καὶ
ὑπνῷ, ἐσκόπει τίνας ἂν ἐν τούτοις περὶ ἑαυτὸν πι-
στοτάτους ἔχει. ἐνόμισε δὲ μὴ ἂν γενέσθαι ποτὲ
πιστὸν ἀνθρώπον ὅστις ἄλλον μᾶλλον φιλήσοι τοῦ τῆς
φυλακῆς δεομένου. τοὺς μὲν οὖν ἔχοντας παῖδας ἢ 60
γυναῖκας συναρμοττούσας ἢ παιδικὰ ἔγνω φύσει ἠναγκ-
κᾶσθαι ταῦτα μάλιστα φιλεῖν· τοὺς δ' εὐνούχους
ὄρων πάντων τούτων στερομένους ἠγγήσατο τούτους
ἂν περὶ πλείστου ποιεῖσθαι οἵτινες δύνανται πλουτί-
ζειν μάλιστα αὐτοὺς καὶ βοηθεῖν, εἰ τι ἀδικοῦντο, καὶ

τιμὰς περιάπτειν αὐτοῖς· τούτους δ' εὐεργετοῦντα
 61 ὑπερβάλλειν αὐτὸν οὐδέν' ἂν ἠγείτο δύνασθαι. πρὸς
 δὲ τούτοις ἄδοξοι ὄντες οἱ εὐνοῦχοι παρὰ τοῖς ἄλλοις
 ἀνθρώποις καὶ διὰ τοῦτο δεσπότου ἐπικούρου προσ-
 δέονται· οὐδεὶς γὰρ ἂν ἠῦδοσις οὐκ ἂν ἀξιώσειεν
 εὐνούχου πλέον ἔχειν ἐν παντί, εἰ μὴ τι ἄλλο κρεῖττον
 ἀπείρωγοι· δεσπότῃ δὲ πιστὸν ὄντα οὐδὲν κωλύει πρω-
 62 τεύειν καὶ τὸν εὐνοῦχον. ὃ δ' ἂν μάλιστα τις οἰη-
 θεῖη, ἀνάλκιδας τοὺς εὐνούχους γίγνεσθαι, οὐδὲ τοῦ-
 το ἐφαίνετο αὐτῷ. ἔτεκμαίρετο δὲ καὶ ἐκ τῶν ἄλλων
 ζώων ὅτι οἳ τε ὑβρίζονται ἵπποι ἐκτεμνόμενοι τοῦ μὲν
 δάκνειν καὶ ὑβρίζειν ἀποπαύονται, πολεμικοὶ δὲ οὐδὲν
 ἦττον γίνονται, οἳ τε ταῦροι ἐκτεμνόμενοι τοῦ μὲν
 μέγα φρονεῖν καὶ ἀπειθεῖν ὑφίενται, τοῦ δ' ἰσχύειν
 καὶ ἐργάζεσθαι οὐ στερίζονται, καὶ οἱ κύνες δὲ ὡσαύ-
 τως τοῦ μὲν ἀπολιπεῖν τοὺς δεσπότας ἀποπαύονται
 ἐκτεμνόμενοι, φυλάττειν δὲ καὶ εἰς θήραν οὐδὲν κα-
 63 κίους γίνονται. καὶ οἳ γε ἄνθρωποι ὡσαύτως ἠρε-
 μέστεροι γίνονται στερισκόμενοι ταύτης τῆς ἐπιθυ-
 μίας, οὐ μέντοι ἀμελέστεροί γε τῶν προσταττομένων,
 οὐδ' ἦττόν τι ἱππικοί, οὐδὲ ἦττόν τι ἀκοντιστικοί,
 64 οὐδὲ ἦττον φιλότιμοι. κατάδηλοι δὲ γίνονται καὶ ἐν
 τοῖς πολέμοις καὶ ἐν ταῖς θήραις ὅτι ἔσωζον τὸ φιλό-
 νικον ἐν ταῖς ψυχαῖς. τοῦ δὲ πιστοὶ εἶναι ἐν τῇ φθο-
 ρᾷ τῶν δεσποτῶν μάλιστα βάσανον ἐδίδοσαν· οὐδέ-
 νες γὰρ πιστότερα ἔργα ἀπεδείκνυντο ἐν ταῖς δεσπο-
 65 τικαῖς συμφοραῖς τῶν εὐνούχων. εἰ δέ τι ἄρα τῆς
 τοῦ σώματος ἰσχύος μειοῦσθαι δοκοῦσιν, ὁ σίδηρος
 ἀνισοὶ τοὺς ἀσθενεῖς τοῖς ἰσχυροῖς ἐν τῷ πολέμῳ.
 ταῦτα δὴ γινώσκων ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν θυρωρῶν
 πάντας τοὺς περὶ τὸ ἑαυτοῦ σῶμα θεραπευτῆρας
 ἐποιήσατο εὐνούχους.

Ἠγησάμενος δὲ οὐχ ἱκανὴν εἶναι τὴν φυλακὴν 66
 ταύτην πρὸς τὸ πλῆθος τῶν δυσμενεῶς ἐχόντων, ἐσκό-
 πει τίνας τῶν ἄλλων ἂν πιστοτάτους περὶ τὸ βασι-
 λειον φύλακας λάβοι, εἰδὼς οὖν Πέρσας τοὺς οἰκοι 67
 κακοβιωτάτους μὲν ὄντας διὰ πενίαν, ἐπιπονώτατα
 δὲ ζῶντας δια τὴν τῆς χώρας τραχύτητα καὶ διὰ τὸ
 αὐτουργοῦς εἶναι, τούτους ἐνόμισε μάλιστα ἂν ἀγα-
 πᾶν τὴν παρ' ἑαυτῷ δίαιταν. λαμβάνει οὖν τούτων 68
 μυρίους δουροφόρους, οἳ κύκλῳ μὲν νυκτὸς καὶ ἡμέ-
 ρας ἐφύλαττον περὶ τὰ βασίλεια, ὅποτε ἐπὶ χώρας εἴη·
 ὅποτε δὲ ἐξίοι ποι, ἔνθεν καὶ ἔνθεν τεταγμένοι ἐπο-
 ρεῦντο. νομίσας δὲ καὶ Βαβυλωνίους ὅλης φύλακας 69
 δεῖν εἶναι ἱκανούς, εἴτ' ἐπιδημῶν αὐτὸς τυγγάνοι εἴτε
 καὶ ἀποδημῶν, κατέστησε καὶ ἐν Βαβυλωνίῳ φρουροὺς
 ἱκανούς· μισθὸν δὲ καὶ τούτοις Βαβυλωνίους ἔταξε
 παρέχειν, βουλόμενος αὐτοὺς ὡς ἀμηχανωτάτους εἶ-
 ναι, ὅπως ὅτι ταπεινότατοι καὶ εὐκαθεκτότατοι εἶεν.

Αὕτη μὲν δὴ ἡ περὶ αὐτόν τε φυλακὴ καὶ ἡ ἐν Βα- 70
 βυλωνίῳ τότε κατασταθεῖσα καὶ νῦν ἔτι οὕτως ἔχουσα
 διαμένει. σκοπῶν δ' ὅπως ἂν καὶ ἡ πᾶσα ἀρχὴ κατ-
 ἔχοιτο καὶ ἄλλη ἔτι προσγίγνοιτο, ἠγήσατο τοὺς
 μισθοφόρους τούτους οὐ τοσοῦτον βελτίονας τῶν
 ὑπηκόων εἶναι ὅσον ἐλάττονας· τοὺς δὲ ἀγαθοὺς ἄν-
 δρας ἐγίνωσκε συνεκτέον εἶναι, οἵπερ σὺν τοῖς θεοῖς
 τὸ κρατεῖν παρέσχον, καὶ ἐπιμελητέον ὅπως μὴ ἀνή-
 σουσι τὴν τῆς ἀρετῆς ἀσκησιν. ὅπως δὲ μὴ ἐπιτάτ- 71
 τειν αὐτοῖς δοκίῃ, ἀλλὰ γνόντες καὶ αὐτοὶ ταῦτα
 ἄριστα εἶναι οὕτως ἐμμένειν τε καὶ ἐπιμέλουντο τῆς
 ἀρετῆς, συνέλεξε τοὺς τε ὁμοτίμους καὶ πάντας ὁπό-
 σοι ἐπικαίριοι ἦσαν καὶ ἀξιοχρεώτατοι ἐδόκουν αὐτῷ
 κοινωνοὶ εἶναι καὶ πόνων καὶ ἀγαθῶν. ἐπεὶ δὲ συν- 72
 ἦλθον, ἔλεξε τοιαῦτα.

Ἄνδρες φίλοι καὶ σύμμαχοι, τοῖς μὲν θεοῖς μεγί-
 στη χάρις ὅτι ἔδοσαν ἡμῖν τυχεῖν ὧν ἐνομιζόμεν ἄξιοι
 εἶναι. νῦν μὲν γὰρ δὴ ἔχομεν καὶ γῆν πολλήν καὶ
 ἀγαθὴν καὶ οἵτινες ταύτην ἐργαζόμενοι θρέψουσιν
 ἡμᾶς· ἔχομεν δὲ καὶ οἰκίας καὶ ἐν ταύταις κατα-
 73 σκευάς. καὶ μηδεὶς γε ὑμῶν ἔχων ταῦτα νομισάτω
 ἀλλότρια ἔχειν· νόμος γὰρ ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις ἀλ-
 διδίος ἐστίν, ὅταν πολεμούντων πόλις ἀλῶ, τῶν ἐλόν-
 των εἶναι καὶ τὰ σώματα τῶν ἐν τῇ πόλει καὶ τὰ χρή-
 ματα. οὐκ οὐκ ἀδικία γε ἔξετε ὅ,τι ἂν ἔχητε, ἀλλὰ
 φιλανθρωπία οὐκ ἀφαιρήσεσθε, ἣν τι ἔατε ἔχειν αὐ-
 74 τοὺς. τὸ μέντοι ἐκ τοῦδε οὕτως ἐγὼ γινώσκω ὅτι εἰ
 μὲν τρεψόμεθα ἐπὶ θραδίουργίαν καὶ τὴν τῶν κακῶν
 ἀνθρώπων ἠδυνάθειαν, οἱ νομίζουσι τὸ μὲν πονεῖν
 ἀθλιώτατον· τὸ δὲ ἀπόνως βιοτεύειν ἠδυνάθειαν,
 ταχὺ ἡμᾶς φημι ὀλίγου ἀξίους ἡμῖν αὐτοῖς ἔσεσθαι
 75 καὶ ταχὺ πάντων τῶν ἀγαθῶν στερηθήσεσθαι. οὐ γάρ
 τοι τὸ ἀγαθοῦς ἄνδρας γενέσθαι τοῦτο ἀρκεῖ ὥστε καὶ
 διατελεῖν, ἣν μὴ τις αὐτοῦ διὰ τέλους ἐπιμέληται·
 ἀλλὰ ὥσπερ καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι ἀμεληθεῖσαι μείονος
 ἄξια γίνονται καὶ τὰ σώματά γε τὰ εὖ ἔχοντα, ὁπό-
 ταν τις αὐτὰ ἀνῆ ἐπὶ θραδίουργίαν, πονήρως πάλιν
 ἔχει, οὕτω καὶ ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ ἐγκράτεια καὶ
 ἡ ἀλκή, ὁπόταν τις αὐτῶν ἀνῆ τὴν ἀσκησιν, ἐκ
 76 τούτου εἰς τὴν πονηρίαν πάλιν τρέπεται. οὐκ οὐκ δεῖ
 ἀμελεῖν οὐδ' ἐπὶ τὸ ἀντίκα ἠδὺ προτεῖναι αὐτούς.
 μέγα μὲν γὰρ οἶμαι ἔργον καὶ τὸ ἀρχὴν καταπράξαι,
 πολὺ δ' ἔτι μείζον τὸ λαβόντα διασώσασθαι. τὸ μὲν
 γὰρ λαβεῖν πολλάκις τῷ τύλμαν μόνον παρασχο-
 μένῳ ἐγένετο, τὸ δὲ λαβόντα κατέχειν οὐκέτι τοῦτο
 ἄνευ σωφροσύνης οὐδ' ἄνευ ἐγκρατείας οὐδ' ἄνευ
 77 πολλῆς ἐπιμελείας γίνετα. ἂ χροὴ γινώσκοντας

νῦν πολὺ μᾶλλον ἀσκεῖν τὴν ἀρετὴν ἢ πρὶν τὰδε
 τὰγαθὰ κτήσασθαι, εὖ εἰδότας ὅτι ὅταν πλείστα τις
 ἔχη, τότε πλείστοι καὶ φθονοῦσι καὶ ἐπιβουλεύουσι
 καὶ πολέμιοι γίνονται, ἄλλως τε καὶ παρ' ἀκόντων
 τὰ τε κτήματα καὶ τὴν θεραπείαν ὥσπερ ἡμεῖς
 ἔχη. τοὺς μὲν οὖν θεοὺς οἶεσθαι χρὴ σὺν ἡμῖν
 ἔσεσθαι· οὐ γὰρ ἐπιβουλεύσαντες ἀδίκως ἔχομεν,
 ἀλλ' ἐπιβουλευθέντες ἐτιμωρησάμεθα. τὸ μέντοι με- 78
 τὰ τοῦτο [κράτιστον ἡμῖν] αὐτοῖς παρασκευαστέον·
 τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ βελτίονας ὄντας τῶν ἀρχομένων ἀρ-
 χεῖν ἀξιῶν. θάλπους μὲν οὖν καὶ ψύχους καὶ σίτων
 καὶ ποτῶν καὶ πόνων καὶ ὕπνου ἀνάγκη καὶ τοῖς δού-
 λοις μεταδιδόναι· μεταδιδόντας γε μέντοι πειραῶσθαι
 δεῖ ἐν τούτοις πρῶτον βελτίονας αὐτῶν φαίνεσθαι.
 πολεμικῆς δ' ἐπιστήμης καὶ μελέτης παντάπασιν οὐ 79
 μεταδοτέον τούτοις, οὔστινας ἐργάτας ἡμετέρους καὶ
 δασμοφόρους βουλόμεθα καταστήσασθαι, ἀλλ' αὐτοὺς
 δεῖ τούτοις τοῖς ἀσκήμασι πλεονεκτεῖν, γιννώσκοντας
 ὅτι ἐλευθερίας ταῦτα ὄργανα καὶ εὐδαιμονίας οἱ θεοὶ
 τοῖς ἀνθρώποις ἀπέδειξαν· καὶ ὥσπερ γε ἐκείνους
 τὰ ὄπλα ἀφηγήμεθα, οὕτως ἡμᾶς αὐτοὺς δεῖ μήποτ'
 ἐρήμους ὀπλων γίνεσθαι, εὖ εἰδότας ὅτι τοῖς ἀεὶ ἐγ-
 γυτάτω τῶν ὀπλων οὔσι τούτοις καὶ οἰκειότατά ἐστιν
 ἂν βούλωνται. εἰ δέ τις τοιαῦτα ἐννοεῖται, τί δῆτα 80
 ἡμῖν ὄφελος καταπραῶξι ἢ ἐπεθυμοῦμεν, εἰ ἔτι δεήσει
 καρτερεῖν καὶ πεινῶντας καὶ διψῶντας καὶ πονοῦν-
 τας καὶ ἐπιμελομένους, ἐκεῖνο δεῖ καταμαθεῖν ὅτι
 τοσοῦτῳ τὰγαθὰ μᾶλλον εὐφραίνει ὅσῳ ἂν μᾶλλον
 προπονήσας τις ἐπ' αὐτὰ ἀπίη· οἱ γὰρ πόνοι ὄψον τοῖς
 ἀγαθοῖς· ἄνευ δὲ τοῦ δεόμενον τυγχάνειν τινὸς οὐ-
 δὲν οὕτω πολυτελεῶς παρασκευασθεῖν ἂν ὥσθ' ἡδὺ
 εἶναι. εἰ δὲ ὧν μὲν μάλιστα ἀνθρώποι ἐπιθυμοῦσιν 81

- ὁ δαίμων ἡμῖν ταῦτα συμπαρεσκευάκεν, ὡς δ' ἂν ἥδιστα ταῦτα φαίνοιτο αὐτός τις αὐτῶ ταῦτα παρασκευάσει, ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ τοσοῦτω πλεονεκτῆσει τῶν ἐνδεεστέρων βίου ὡς πεινήσας τῶν ἥδίστων σίτων τεύξεται καὶ ἀνηήσας τοῖς ἥδίστοις ποτῶν ἀπολαύσεται καὶ δεηθεὶς ἀναπαύσεως ἥδιστον ἀναπαύσεται.
- 82 ὧν ἕνεκά φημι χρῆναι νῦν ἐπιταθῆναι ἡμᾶς εἰς ἀνδραγαθίαν, ὅπως τῶν τε ἀγαθῶν ἢ ἄριστον καὶ ἥδιστον ἀπολαύσωμεν καὶ ὅπως τοῦ πάντων χαλεπωτάτου ἄπειροι γενώμεθα. οὐ γὰρ τὸ μὴ λαβεῖν τὰ γαθὰ οὕτω γε χαλεπὸν ὥσπερ τὸ λαβόντα στερηθῆναι λυ-
- 83 πηρόν. ἐννοήσατε δὲ κάκεινο τίνα πρόφασιν ἔχοντες ἂν προσιοίμεθα κακίονες ἢ πρόσθεν γενέσθαι. πότερον ὅτι ἄρχομεν; ἀλλ' οὐ δήπου τὸν ἄρχοντα τῶν ἀρχομένων πονηρότερον προσήκει εἶναι. ἀλλ' ὅτι εὐδαιμονέστεροι δοκοῦμεν νῦν ἢ πρότερον εἶναι; ἐπειτα τῇ εὐδαιμονίᾳ φήσει τις τὴν κακίαν ἐπιπρέπειν; ἀλλ' ὅτι ἐπεὶ κεκτῆμεθα δούλους, τούτους κολάσομεν, ἦν πονηροὶ ὧσι; καὶ τί προσήκει αὐτὸν ὄντα πονηρόν
- 84 πονηρίας ἕνεκα ἢ βλακειᾶς ἄλλους κολάζειν; ἐννοεῖτε δὲ καὶ τοῦτο ὅτι τρέφειν μὲν παρεσκευάσμεθα πολλοὺς καὶ τῶν ἡμετέρων οἴκων φύλακας καὶ τῶν σωματίων· αἰσχρὸν δὲ πῶς οὐκ ἂν εἶη, εἰ δι' ἄλλους μὲν δορυφόρους τῆς σωτηρίας οἰησόμεθα χρῆναι τυγχάνειν, αὐτοὶ δὲ ἡμῖν αὐτοῖς οὐ δορυφορήσομεν; καὶ μὴν εὖ γε δεῖ εἰδέσθαι ὅτι οὐκ ἔστιν ἄλλη φυλακὴ τοιαύτη οἷα αὐτόν τινα καλὸν κἀγαθὸν ὑπάρχειν· τοῦτο γὰρ δεῖ συμπαρομαρτεῖν· τῶ δ' ἀρετῆς ἐρήμῳ οὐδὲ
- 85 ἄλλο καλῶς ἔχειν οὐδὲν προσήκει. τί οὖν φημι χρῆναι ποιεῖν καὶ ποῦ τὴν ἀρετὴν ἀσκεῖν καὶ ποῦ τὴν μελέτην ποιεῖσθαι; οὐδὲν καινόν, ὧ ἄνδρες, ἐρῶ· ἀλλ' ὥσπερ ἐν Πέρσiais ἐπὶ τοῖς ἀρχείοις οἱ ὁμότιμοι

διάγουσιν, οὕτω καὶ ἡμᾶς φημι χρῆναι ἐνθάδε ὄντας
 τοὺς ἐντίμους πάντας ἅπερ κάκει ἐπιτηδεύειν, καὶ
 ὑμᾶς γε ἐμὲ ὀρῶντας κατανοεῖν παρόντας εἰ ἐπιμελό-
 μενος ὧν δεῖ διαῶ, ἐγὼ τε ὑμᾶς κατανοῶν θεάσο-
 μαι, καὶ οὓς ἂν ὄρω τα κάλα καὶ τὰγαθὰ ἐπιτηδεύ-
 οντας, τούτους τιμήσω. καὶ τοὺς παῖδας δέ, οἷς ἂν 86
 ἡμῶν γίνωνται, ἐνθάδε παιδεύωμεν· αὐτοὶ τε γὰρ
 βελτίονες ἐσόμεθα, βουλόμενοι τοῖς παισὶν ὡς βέλ-
 τιστα παραδείγματα ἡμᾶς αὐτοὺς παρέχειν, οἷ τε πα-
 δες οὐδ' ἂν εἰ βούλοιντο ῥαδίως πονηροὶ γένοιοντο,
 αἰσχρὸν μὲν μηδὲν μήτε ὀρῶντες μήτε ἀκούοντες, ἐν
 δὲ καλοῖς κάγαθοῖς ἐπιτηδεύμασι διημερεύοντες.

[H.]

Κῦρος μὲν οὕτως εἶπεν· ἀνέστη δ' ἐπ' αὐτῷ Χρυ- I.
 σάντας καὶ εἶπεν ὧδε. Ἄλλὰ πολλάκις μὲν δὴ,
 ὦ ἄνδρες, καὶ ἄλλοτε κατενόησα ὅτι ἄρχων ἀγαθὸς
 οὐδὲν διαφέρει πατρὸς ἀγαθοῦ· οἷ τε γὰρ πατέρες
 προνοοῦσι τῶν παίδων ὅπως μήποτε αὐτοὺς τὰγαθὰ
 ἐπιλείψει, Κῦρός τέ μοι δοκεῖ νῦν συμβουλεύειν ἡμῖν
 ἀφ' ὧν μάλιστ' ἂν εὐδαιμονοῦντες διατελοῖμεν· ὃ δέ
 μοι δοκεῖ ἐνδεέστερον ἢ ὡς ἐχρῆν δηλῶσαι, τοῦτο ἐγὼ
 πειράσομαι τοὺς μὴ εἰδότας διδάξαι. ἐννοήσατε γὰρ 2
 δὴ τίς ἂν πόλις πολεμία ὑπὸ μὴ πειδομένων ἀλοίη·
 τίς δ' ἂν φιλία ὑπὸ μὴ πειδομένων διαφυλαχθείη·
 ποῖον δ' ἂν ἀπειθούντων στρατεύμα νίκης τύχοι·
 πῶς δ' ἂν μᾶλλον ἐν μάχαις ἡττῶντο ἄνθρωποι ἢ
 ἐπειδὰν ἄρξωνται ἰδίᾳ ἕκαστος περὶ τῆς αὐτοῦ σω-

- τηρίας βουλεύεσθαι· τί δ' ἂν ἄλλο ἀγαθὸν τελεσθῆναι ὑπὸ μὴ πειθομένων· ποῖαι δὲ πόλεις νομίμως ἂν οἰκήσειαν ἢ ποῖοι οἴκοι σωθῆϊσαν· πῶς δ' ἂν νῆες
 3 ὅποιοι δεῖ ἀφίκοιντο· ἡμεῖς δὲ ἂ νῦν ἀγαθὰ ἔχομεν διὰ τί ἄλλο μᾶλλον κατεπραξάμεν ἢ διὰ τὸ πείθεσθαι τῷ ἄρχοντι; διὰ τοῦτο γὰρ καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας ταχὺ μὲν ὅποιοι ἔδει παρεγγινόμεθα, ἀθρόοι δὲ τῷ ἄρχοντι ἐπόμενοι ἀνυπόστατοι ἡμεν, τῶν δ' ἐπιταχθέντων οὐδὲν ἡμιτελὲς κατελείπομεν. εἰ τοίνυν μέγιστον ἀγαθὸν τὸ πειθαρχεῖν φαίνεται εἰς τὸ καταπράττειν τὰγαθά, οὕτως εὖ ἴστε ὅτι αὐτὸ τοῦτο
 4 καὶ εἰς τὸ διασῶζειν ἂ δεῖ μέγιστον ἀγαθὸν ἔστι. καὶ πρόσθεν μὲν δὴ πολλοὶ ἡμῶν ἦρχον μὲν οὐδενός, ἦρχοντο δέ· νῦν δὲ κατεσκευάσθε οὕτω πάντες οἱ παρόντες ὥστε ἄρχετε οἱ μὲν πλειόνων, οἱ δὲ μειόνων. ὥσπερ τοίνυν αὐτοὶ ἀξιώσετε ἄρχειν τῶν ὑφ' ὑμῖν, οὕτω καὶ αὐτοὶ πειθῶμεθα οἷς ἂν ἡμᾶς καθήκη. τοσοῦτον δὲ διαφέρειν δεῖ τῶν δούλων ὅσον οἱ μὲν δοῦλοι ἄκουτες τοῖς δεσπύταις ὑπηρετοῦσιν, ἡμᾶς δ', εἰπερ ἀξιούμεν ἐλευθεροὶ εἶναι, ἐκόντας δεῖ ποιεῖν ὃ πλείστου ἀξίον φαίνεται εἶναι. εὐρήσετε δ', ἔφη, καὶ ἔνθα ἄνευ μοναρχίας πόλις οἰκεῖται, τὴν μάλιστα τοῖς ἄρχουσιν ἐθέλουσαν πείθεσθαι ταύτην ἥμισυ τῶν
 5 πολεμίων ἀναγκαζομένην ὑπακούειν. παρῶμέν τε οὖν, ὥσπερ Κῦρος κελεύει, ἐπὶ τόδε τὸ ἀρχεῖον, ἀσκῶμέν τε δι' ὧν μάλιστα δυνησόμεθα κατέχειν ἂ δεῖ, παρέχωμέν τε ἡμᾶς αὐτοὺς χρῆσθαι Κύρῳ ὅ,τι ἂν θέῃ. καὶ τοῦτο γὰρ εὖ εἰδέναι χρῆ ὅτι οὐ μὴ δυνήσεται Κῦρος εὐρεῖν ὅ,τι αὐτῷ μὲν ἐπ' ἀγαθῷ χρῆσεται, ἡμῖν δὲ οὐ, ἐπέπερ τά γε αὐτὰ ἡμῖν συμφέρει καὶ οἱ αὐτοὶ εἰσιν ἡμῖν πολέμοιοι.
- 6 Ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπε Χρυσάντας, οὕτω δὴ καὶ ἄλ-

λοι ἀνίσταντο πολλοὶ καὶ Περσῶν καὶ τῶν συμμάχων
 συννεροῦντες· καὶ ἔδοξε τοὺς ἐντίμους ἀεὶ παρεῖναι
 ἐπὶ θύρας καὶ παρέχειν αὐτοὺς χρῆσθαι ὅ,τι ἂν βού-
 ληται, ἕως ἀφείη Κῦρος· ὡς δὲ τότε ἔδοξεν, οὕτω
 καὶ νῦν ἔτι ποιοῦσιν οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν ὑπὸ βασιλεῖ
 ὄντες, θεραπεύουσι τὰς τῶν ἀρχόντων θύρας. ὡς δ' 7
 ἐν τῷ λόγῳ δεδηλωται Κῦρος καταστησάμενος εἰς τὸ
 διαφυλάττειν αὐτῷ τε καὶ Πέρσαις τὴν ἀρχήν, ταῦτά
 καὶ οἱ μετ' ἐκείνων βασιλεῖς νόμιμα ἔτι καὶ νῦν δια-
 τελοῦσι ποιοῦντες. οὕτω δ' ἔχει καὶ ταῦτα ὥσπερ καὶ 8
 τᾶλλα· ὅταν μὲν ὁ ἐπιστάτης βελτίων γένηται, καθα-
 ρώτερον τὰ νόμιμα πράττεται· ὅταν δὲ χείρων, φαν-
 λότερον. ἐφοίτων μὲν οὖν ἐπὶ τὰς θύρας Κύρου οἱ
 ἔντιμοι σὺν τοῖς ἵπποις καὶ ταῖς αἰχμαῖς, συνδόξαν
 πᾶσι τοῖς ἀρίστοις τῶν συγκαταστρεψαμένων τὴν
 ἀρχήν.

Κῦρος δ' ἐπὶ μὲν τᾶλλα καθίστη ἄλλους ἐπιμελη- 9
 τὰς, καὶ ἦσαν αὐτῷ καὶ προσόδων ἀποδεκτῆρες καὶ
 δαπανημάτων δοτῆρες καὶ ἔργων ἐπιστάται καὶ κτη-
 μάτων φύλακες καὶ τῶν εἰς τὴν δίαιταν ἐπιτηδείων
 ἐπιμεληταί· καὶ ἵππων δὲ καὶ κυνῶν ἐπιμελητὰς καθ-
 ἴστη οὓς ἐνόμιζε καὶ ταῦτα τὰ βοσκήματα βέλτιστ' ἂν
 παρέχειν αὐτῷ χρῆσθαι. οὓς δὲ συμφύλακας τῆς εὐ- 10
 δαιμονίας οἱ ᾤετο χρῆναι ἔχειν, τούτους ὅπως ὡς
 βέλτιστοι ἔσονται οὐκέτι τούτου τὴν ἐπιμέλειαν ἄλ-
 λους προσέταττεν, ἀλλ' αὐτοῦ ἐνόμιζε τοῦτο ἔργον
 εἶναι. ἦδει γὰρ ὅτι, εἴ τι μάχης ποτὲ δεήσοι, ἐκ
 τούτων αὐτῷ καὶ παραστάτας καὶ ἐπιστάτας ληπτέον
 εἶη, σὺν οἷσπερ οἱ μέγιστοι κίνδυνοι· καὶ ταξιάρ-
 χους δὲ καὶ πεζῶν καὶ ἱππέων ἐγγίνωσκεν ἐκ τούτων
 καταστατέον εἶναι. εἰ δὲ δέοι καὶ στρατηγῶν που 11
 ἄνευ αὐτοῦ, ἦδει ὅτι ἐκ τούτων πεμπτέον εἶη· καὶ

- πόλεων δὲ καὶ ὄλων ἐθνῶν φύλαξι καὶ σατράπαις ἤδει ὅτι τούτων τισὶν εἴη χρηστέον καὶ πρέσβεις γε τούτων τινὰς πεμπτέον, ὅπερ ἐν τοῖς μεγίστοις ἤγειτο
- 12 εἶναι εἰς τὸ ἄνευ πολέμου τυγχάνειν ὧν δέοιτο. μὴ ὄντων μὲν οὖν οἷων δεῖ δι' ὧν αἱ μέγιστα καὶ πλεῖσται πράξεις ἐμελλον εἶναι, κακῶς ἤγειτο τὰ αὐτοῦ ἔξειν. εἰ δ' οὗτοι εἶεν οἷους δέοι, πάντα ἐνόμιζε καλῶς ἔσεσθαι. ἐνέδου μὲν οὖν οὕτω γνοὺς εἰς ταύτην τὴν ἐπιμέλειαν· ἐνόμιζε δὲ τὴν αὐτὴν καὶ αὐτῷ ἄσκησιν εἶναι τῆς ἀρετῆς. οὐ γὰρ ᾤετο οἷον τε εἶναι μὴ αὐτόν τινα ὄντα οἷον δεῖ ἄλλους παρορμαῖν ἐπὶ τὰ
- 13 καλὰ καὶ τὰγαθὰ ἔργα. ὡς δὲ ταῦτα διενοήθη, ἠγγήσατο σχολῆς πρῶτον δεῖν, εἰ μέλλοι δυνήσεσθαι τῶν κρατίστων ἐπιμέλεσθαι. τὸ μὲν οὖν προσόδων ἀμελεῖν οὐχ οἷον τε ἐνόμιζεν εἶναι, προνοῶν ὅτι πολλὰ καὶ τελεῖν ἀνάγκη ἔσοιτο εἰς μεγάλην ἀρχήν· τὸ δ' αὖ πολλῶν κτημάτων ὄντων ἀμφὶ ταῦτα αὐτὸν ἀεὶ ἔχειν ἤδει ὅτι ἀσχολίαν παρεῖχοι τῆς τῶν ὄλων σωτηρίας ἐπιμέλεσθαι. οὕτω δὲ σκοπῶν, ὅπως ἂν τὰ τε οἰκονομικὰ καλῶς ἔχοι καὶ ἡ σχολὴ γένοιτο, κατενόησέ πως τὴν στρατιωτικὴν σύνταξιν. ὡς γὰρ τὰ πολλὰ δεκάδαρχοι μὲν δεκάδων ἐπιμέλονται, λοχαγοὶ δὲ δεκαδάρχων, χιλίαρχοι δὲ λοχαγῶν, μυρίαρχοι δὲ χιλιάρχων, καὶ οὕτως οὐδεὶς ἀτημέλητος γίννεται, οὐδ' ἦν πάνυ πολλαὶ μυριάδες ἀνθρώπων ὄσι, καὶ ὅταν ὁ στρατηγὸς βούληται χρήσασθαι τι τῇ στρατιᾷ, ἀρκεῖ
- 15 ἦν τοῖς μυρίαρχοις παραγγείλη· ὥπερ οὖν ταῦτ' ἔχει, οὕτω καὶ ὁ Κῦρος συνεκεφαλαιώσατο τὰς οἰκονομικὰς πράξεις· ὥστε καὶ τῷ Κύρῳ ἐγένετο ὀλίγοις διαλεγομένῳ μηδὲν τῶν οἰκείων ἀτημελήτως ἔχειν· καὶ ἐκ τούτου ἤδη σχολὴν ἤγε πλείω ἢ ἄλλος μιᾶς οἰκίας καὶ μιᾶς νεῶς ἐπιμελόμενος. οὕτω δὲ κατα-

στησάμενος τὰ αὐτοῦ ἐδίδαξε καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ταύτῃ τῇ καταστάσει χρῆσθαι.

Τὴν μὲν δὴ σχολὴν οὕτω κατεσκευάσατο αὐτῷ 16
 τε καὶ τοῖς περὶ αὐτόν, ἥρχετο δ' ἐπιστατεῖν τοῦ εἶναι
 οἷους δεῖ τοὺς κοινῶνας. πρῶτον μὲν ὁπόσοι ὄντες
 ἱκανοὶ ἄλλων ἐργαζομένων τρέφεσθαι μὴ παρεῖεν ἐπὶ
 τὰς θύρας, τούτους ἐπεξήτει, νομίζων τοὺς μὲν παρ-
 όντας οὐκ ἂν ἐθέλειν οὔτε κακὸν οὔτε αἰσχρὸν οὐ-
 δὲν πράττειν καὶ διὰ τὸ παρ' ἄρχοντι εἶναι καὶ
 διὰ τὸ εἰδέναι ὅτι ὀρῶντ' ἂν ὅ,τι πράττοιεν ὑπὸ τῶν
 βελτίστων· οἱ δὲ μὴ παρεῖεν, τούτους ἠγεῖτο ἢ ἀκρα-
 τεῖα τινὶ ἢ ἀδικία ἢ ἀμελείᾳ ἀπεῖναι. τοῦτο οὖν πρῶ- 17
 τον διηγησόμεθα ὡς προσηνάγκαξε τοὺς τοιοῦτους
 παρεῖναι. τῶν παρ' ἑαυτῷ μάλιστα φίλων ἐκέλευσεν
 ἂν τινα λαβεῖν τὰ τοῦ μὴ φοιτῶντος, φάσκοντα λαμ-
 βάνειν τὰ ἑαυτοῦ. ἐπεὶ οὖν τοῦτο γένοιτο, ἦκον ἂν
 εὐθύς οἱ στερόμενοι ὡς ἠδικημένοι. ὁ δὲ Κῦρος πο- 18
 λὺν μὲν χρόνον οὐκ ἐσχόλαξε τοῖς τοιοῦτοις ὑπακού-
 εῖν· ἐπεὶ δὲ ἀκούσειεν αὐτῶν, πολὺν χρόνον ἀνεβάλλετο
 τὴν διαδικασίαν. ταῦτα δὲ ποιῶν ἠγεῖτο προσ-
 εθίζειν αὐτοὺς θεραπεύειν, ἦττον δὲ ἐχθρῶς ἢ εἰ
 αὐτὸς κολάζων ἠνάγκαξε παρεῖναι. εἷς μὲν τρόπος 19
 διδασκαλίας ἦν αὐτῷ οὗτος τοῦ παρεῖναι· ἄλλος δὲ
 τὸ τὰ ῥᾶστα καὶ κερδαλεώτατα τοῖς παροῦσι προσ-
 τάττειν· ἄλλος δὲ τὸ μηδὲν ποτε τοῖς ἀπουσὶ νέμειν·
 ὁ δὲ δὴ μέγιστος τρόπος τῆς ἀνάγκης ἦν, εἰ τις τού- 20
 των μηδενὸς ὑπακούοι, ἀφελόμενος ἂν τοῦτον ἂ ἔχοι
 ἄλλῳ ἐδίδου ὃν ᾤετο δύνασθαι ἂν ἐν τῷ δέοντι παρ-
 εῖναι· καὶ οὕτως ἐγίνετο αὐτῷ φίλος χρήσιμος ἀντὶ
 ἀχρήστου. ἐπιζητεῖ δὲ καὶ ὁ νῦν βασιλεύς, ἦν τις
 ἀπῆ οἷς παρεῖναι καθήκει.

Τοῖς μὲν δὴ μὴ παροῦσιν οὕτω προσεφέρετο. τοὺς 21

- δὲ παρέχοντας ἑαυτοὺς ἐνόμισε μάλιστα ἂν ἐπὶ τὰ
 καλὰ κάγαθὰ ἐπαίρειν, [ἐπέιπερ ἄρχων αὐτῶν ἐνό-
 μιζε δικαίως εἶναι,] εἰ αὐτὸς ἑαυτὸν ἐπιδεικνύειν πει-
 ρῶτο τοῖς ἀρχομένοις πάντων μάλιστα κεκοσμημένου
 22 τῆ ἀρετῆ. αἰσθάνεσθαι μὲν γὰρ ἐδόκει καὶ διὰ τοὺς
 γραφομένους νόμους βελτίους γιγνομένους ἀνθρώ-
 πους· τὸν δὲ ἀγαθὸν ἄρχοντα βλέποντα νόμον ἀν-
 θρώποις ἐνόμισεν, ὅτι καὶ τάττειν ἱκανός ἐστι καὶ
 23 ὄραν τὸν ἀτακτοῦντα καὶ κολάζειν. οὕτω δὴ γινώ-
 σκων πρῶτον μὲν τὰ περὶ τοὺς θεοὺς μᾶλλον ἐκπο-
 νοῦντα ἐπεδείκνυ ἑαυτὸν ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ, ἐπεὶ
 εὐδαιμονέστερος ἦν. καὶ τότε πρῶτον κατεστάθησαν
 οἱ μάγοι, ὕμνει τε ἀεὶ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ τοὺς θεοὺς καὶ
 ἔθνευ ἀν' ἐκάστην ἡμέραν οἷς οἱ μάγοι θεοῖς εἵποιεν.
 24 οὕτω δὴ τὰ τότε κατασταθέντα ἔτι καὶ νῦν διαμένει
 παρὰ τῷ ἀεὶ ὄντι βασιλεῖ. ταῦτ' οὖν πρῶτον ἐμι-
 μοῦντο αὐτὸν καὶ οἱ ἄλλοι Πέρσαι, νομίζοντες καὶ
 αὐτοὶ εὐδαιμονέστεροι ἔσεσθαι, ἣν θεραπεύωσι τοὺς
 θεοὺς, ὥσπερ ὁ εὐδαιμονέστατός τε ὢν καὶ ἄρχων·
 καὶ Κύρῳ δ' ἂν ἠγοῦντο ταῦτα ποιοῦντες ἀρέσκειν.
 25 ὁ δὲ Κύρος τὴν τῶν μεθ' αὐτοῦ εὐσέβειαν καὶ ἑαυτῷ
 ἀγαθὸν ἐνόμιζε, λογιζόμενος ὥσπερ οἱ πλεῖν αἰρού-
 μενοι μετὰ τῶν εὐσεβῶν μᾶλλον ἢ μετὰ τῶν ἠσεβη-
 κέναι τι δοκούντων. πρὸς δὲ τούτοις ἐλογλίζετο ὡς εἰ
 πάντες οἱ κοινῶνες θεοσεβεῖς εἶεν, ἥττον ἂν αὐτοὺς
 ἐθέλειν περὶ τε ἀλλήλους ἀνόσιόν τι ποιεῖν καὶ περὶ
 26 ἑαυτὸν, εὐεργέτης νομίζων εἶναι τῶν κοινῶνων. ἐμ-
 φανίζων δὲ καὶ τοῦτο ὅτι περὶ πολλοῦ ἐποιεῖτο μη-
 δένα μήτε φίλον ἀδικεῖν μήτε σύμμαχον, ἀλλὰ τὸ
 δίκαιον ἰσχυρῶς ὄρων, μᾶλλον καὶ τοὺς ἄλλους ᾤετ'
 ἂν τῶν μὲν αἰσχυρῶν κερδέων ἀπέχεσθαι, διὰ τοῦ δι-
 27 καίου δ' ἐθέλειν πορίζεσθαι. καὶ αἰδοῦς δ' ἂν ἠγεῖ-

το μᾶλλον πάντας ἐπιμπλάναι, εἰ αὐτὸς φανερός εἴη πάντας οὕτως αἰδούμενος ὡς μήτ' εἰπεῖν ἂν μήτε ποιῆσαι μηδὲν αἰσχρόν. ἔτεκμαίρετο δὲ τοῦτο οὕτως 28 ἔξειν ἐκ τοῦδε· μὴ γὰρ ὅτι ἄρχοντα, ἀλλὰ καὶ οὓς οὐ φοβοῦνται, μᾶλλον τοὺς αἰδούμενους αἰδοῦνται τῶν ἀναιδῶν οἱ ἄνθρωποι· καὶ γυναῖκας δὲ ἄς ἂν αἰδου- μένας αἰσθάνωνται, ἀνταιδεῖσθαι μᾶλλον ἐθέλουσιν ὀρῶντες. τὸ δ' αὖ πείθεσθαι οὕτω μάλιστα ἂν ᾤετο 29 ἔμμονον εἶναι τοῖς περὶ αὐτόν, εἰ τοὺς ἀπροφασίστως πειθομένους φανερός εἴη μᾶλλον τιμῶν τῶν τὰς με- γίστας ἀρετὰς καὶ ἐπιπονωτάτας δοκούντων παρέχε- σθαι. γιγνώσκων δ' οὕτω καὶ ποιῶν διετέλει. καὶ 30 σωφροσύνην δ' αὐτοῦ ἐπιδεικνὺς μᾶλλον ἐποίει καὶ ταύτην πάντας ἀσκεῖν. ὅταν γὰρ ὀρῶσιν, ᾧ μάλιστα ἔξεστιν ὑβρίζειν, τοῦτον σωφρονοῦντα, οὕτω μᾶλλον οἷ γε ἀσθενέστεροι ἐθέλουσιν οὐδὲν ὑβριστικὸν ποι- οῦντες φανεροὶ εἶναι. διήρει δὲ αἰδῶ καὶ σωφροσύ- 31 νην τῆδε, ὡς τοὺς μὲν αἰδουμένους τὰ ἐν τῷ φανερῷ αἰσχρὰ φεύγοντας, τοὺς δὲ σώφρονας καὶ τὰ ἐν τῷ ἀφανεῖ. καὶ ἐγκράτειαν δὲ οὕτω μάλιστα ἂν ᾤετο 32 ἀσκεῖσθαι, εἰ αὐτὸς ἐπιδεικνύοι ἑαυτὸν μὴ ὑπὸ τῶν παραντίκα ἡδονῶν ἐλκόμενον ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν, ἀλλὰ προπονεῖν ἐθέλοντα πρῶτον σὺν τῷ καλῷ τῶν εὐ- φροσυνῶν. τοιγαροῦν τοιοῦτος ὢν ἐποίησεν ἐπὶ ταῖς 33 θύραις πολλὴν μὲν τῶν χειρόνων εὐταξίαν, ὑπεικόν- των τοῖς ἀμείνοσι, πολλὴν δ' αἰδῶ καὶ εὐκοσμίαν πρὸς ἀλλήλους. ἐπέγνων δ' ἂν ἐκεῖ οὐδένα οὔτε ὀρ- γιζόμενον κραυγῇ οὔτε χαιρόντα ὑβριστικῷ γέλωτι, ἀλλὰ ἰδῶν ἂν αὐτοὺς ἠγήσω τῷ ὄντι εἰς κάλλος ζῆν.

Τοιαῦτα μὲν δὴ ποιοῦντες καὶ ὀρῶντες ἐπὶ θύραις 34 διήγον. τῆς πολεμικῆς δ' ἔνεκα ἀσκήσεως ἐπὶ θήραν ἔξῃγεν οὐσπερ ἀσκεῖν ταῦτα ᾤετο χορῆναι, ταύτην

- ἡγούμενος καὶ ὄλως ἀρίστην ἄσκησιν πολεμικῶν εἰ-
 35 ναι, καὶ ἰππικῆς δὲ ἀληθεστάτην. καὶ γὰρ ἐπόχους
 ἐν παντοδαποῖς χωρίοις αὕτη μάλιστα ἀποδείκνυσι
 διὰ τὸ θηρίοις φεύγουσιν ἐφέπεσθαι, καὶ ἀπὸ τῶν
 ἵππων ἐνεργούς αὕτη μάλιστα ἀπεργάζεται διὰ τὴν
 36 τοῦ λαμβάνειν φιλοτιμίαν καὶ ἐπιθυμίαν· καὶ τὴν
 ἐγκράτειαν δὲ καὶ πόρους καὶ ψύχη καὶ θάλπη καὶ
 λιμὸν καὶ δίψος δύνασθαι φέρειν ἐνταῦθα μάλιστα
 προσεΐθιξε τοὺς κοινῶνας. καὶ νῦν δ' ἔτι βασιλεὺς
 καὶ οἱ ἄλλοι οἱ περὶ βασιλέα ταῦτα ποιοῦντες διατε-
 37 λουῦσιν. ὅτι μὲν οὖν οὐκ ᾤετο προσήκειν οὐδενὶ ἀρ-
 χῆς ὅστις μὴ βελτίων εἴη τῶν ἀρχομένων καὶ τοῖς
 προειρημένοις πᾶσι δῆλον, καὶ ὅτι οὕτως ἀσκῶν τοὺς
 περὶ αὐτὸν πολὺ μάλιστα αὐτὸς ἐξεπόνει καὶ τὴν ἐγ-
 κράτειαν καὶ τὰς πολεμικὰς τέχνας καὶ τὰς μελέτας.
 38 καὶ γὰρ ἐπὶ θήραν τοὺς μὲν ἄλλους ἐξῆγεν, ὅποτε μὴ
 μένειν ἀνάγκη τις εἴη· αὐτὸς δὲ ὅποτε ἀνάγκη εἴη,
 οἴκοι ἐθήρα τὰ ἐν τοῖς παραδείσοις θηρία τρεφόμενα·
 καὶ οὐτ' αὐτὸς ποτε πρὶν ἰδρωῶσαι δεῖπνον ἤρειτο
 οὔτε ἵπποις ἀγυμνάστοις σίτον ἐνέβαλλε· συμπαρε-
 κάλει δὲ καὶ εἰς ταύτην τὴν θήραν τοὺς περὶ αὐτὸν
 39 σκηπτούχους. τοιγαροῦν πολὺ μὲν αὐτὸς διέφερον ἐν
 πᾶσι τοῖς καλοῖς ἔργοις, πολὺ δὲ οἱ περὶ ἐκείνον, διὰ
 τὴν αἰε μελέτην. παράδειγμα μὲν δὴ τοιούδε ἑαυτὸν
 παρείχετο. πρὸς δὲ τούτῳ καὶ τῶν ἄλλων οὔστινας
 μάλιστα ὀρώη τὰ καλὰ διώκοντας, τούτους καὶ δώ-
 ροις καὶ ἀρχαῖς καὶ ἔδραις καὶ πάσαις τιμαῖς ἐγέραι-
 ρεν· ὥστε πολλὴν πᾶσι φιλοτιμίαν ἐνέβαλλεν ὅπως
 ἕκαστος ἀριστος φανείη τῷ Κύρῳ.
- 40 Καταμαθεῖν δὲ τοῦ Κύρου δοκοῦμεν ὡς οὐ τούτῳ
 μόνῳ ἐνόμιζε χρῆναι τοὺς ἄρχοντας τῶν ἀρχομένων
 διαφέρειν τῷ βελτίονας αὐτῶν εἶναι, ἀλλὰ καὶ κατα-

γοητεύειν ᾧετο χρῆναι αὐτούς. στολήν τε γοῦν εἴλετο τὴν Μηδικὴν αὐτός τε φορεῖν καὶ τοὺς κοινῶνας ταύτην ἐπεισεν ἐνδύεσθαι· αὕτη γὰρ αὐτῷ συγκρούπτειν ἐδόκει εἰ τίς τι ἐν τῷ σώματι ἐνδεὲς ἔχοι, καὶ καλλίστους καὶ μεγίστους ἐπιδεικνύναι τοὺς φοροῦντας. καὶ γὰρ τὰ ὑποδήματα τοιαῦτα ἔχουσιν ἐν οἷς μάλιστα 41 λαθεῖν ἔστι καὶ ὑποτιθεμένους τι, ὥστε δοκεῖν μείζους εἶναι ἢ εἰσί. καὶ ὑποχρίεσθαι δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς προσίετο, ὡς εὐοφθαλμότεροι φαίνονται ἢ εἰσί, καὶ ἐντρίβεσθαι, ὡς εὐχρωώτεροι ὄρω̄ντο ἢ πεφύκασιν. ἐμελέτησε δὲ καὶ ὡς μῆτε πτύοντες μῆτε ἀπομυττό- 42 μνοι φανεροὶ εἶεν, μὴδὲ μεταστρεφόμενοι ἐπὶ θῆαν μηδενός, ὡς οὐδὲν θαυμάζοντες. πάντα δὲ ταῦτα ᾧετο φέρειν τι εἰς τὸ δυσκαταφρονητοτέρους φαίνεσθαι τοῖς ἀρχομένοις.

Οὓς μὲν δὴ ἄρχειν ᾧετο χρῆναι, δι' ἑαυτοῦ οὕτω 43 κατεσκεύασε καὶ μελέτη καὶ τῷ σεμνῶς προεστάναι αὐτῶν· οὓς δ' αὖ κατεσκεύαζεν εἰς τὸ δουλεύειν, τούτους οὔτε μελετᾶν τῶν ἐλευθερίων πόνων οὐδένα παρῶρμα οὔθ' ὄπλα κεκτηῆσθαι ἐπέτρεπεν· ἐπεμέλετο δὲ ὅπως μῆτε ἄσιτοι μῆτε ἄποτοί ποτε ἔσοιντο ἐλευθερίων ἔνεκα μελετημάτων. καὶ γὰρ ὁπότε ἐλαύνοιεν 44 τὰ θηρία τοῖς ἰππεῦσιν εἰς τὰ πεδία, φέρεσθαι σίτον εἰς θήραν τούτοις ἐπέτρεπε, τῶν δὲ ἐλευθέρων οὐδενί· καὶ ὁπότε πορεία εἴη, ἤγεν αὐτοὺς πρὸς τὰ ὕδατα ὥσπερ τὰ ὑποζύγια. καὶ ὁπότε δὲ ὦρα εἴη ἀρίστου, ἀνέμενευ αὐτοὺς ἔστε ἐμφάγοιέν τι, ὡς μὴ βουλιμιῶν· ὥστε καὶ οὗτοι αὐτὸν ὥσπερ οἱ ἄριστοι πατέρα ἐκάλουν, ὅτι ἐπεμέλετο αὐτῶν ὅπως ἀναμφιλόγως αἰεὶ ἀνδράποδα διατελοῖεν.

Τῇ μὲν δὴ ὅλη Περσῶν ἀρχῇ οὕτω τὴν ἀσφάλεια 45 κατεσκεύαζεν. ἑαυτῷ δὲ ὅτι μὲν οὐχ ὑπὸ τῶν κατα-

στραφέντων κίνδυνος εἴη παθεῖν τι ἰσχυρῶς ἐθάρρει·
καὶ γὰρ ἀνάκτιδας ἠγεῖτο εἶναι αὐτοὺς καὶ ἀσυντά-
κτους ὄντας ἑώρα, καὶ πρὸς τούτοις οὐδ' ἐπλησίαζε
46 τούτων οὐδεὶς αὐτῶ οὔτε νυκτὸς οὔτε ἡμέρας. οὐς
δὲ κρατίστους τε ἠγεῖτο καὶ ὀπλισμένους καὶ ἀθρόους
ὄντας ἑώρα, καὶ τοὺς μὲν αὐτῶν ἰππέων ἠγεμόνας
ὄντας, τοὺς δὲ πεζῶν· πολλοὺς δὲ αὐτῶν καὶ φρο-
νήματα ἔχοντας ἠσθάνετο ὡς ἱκανοὺς ὄντας ἄρχειν·
καὶ τοῖς φύλαξι δὲ αὐτοῦ οὔτοι μάλιστα ἐπλησίαζον,
καὶ αὐτῶ δὲ τῷ Κύρῳ τούτων πολλοὶ πολλὰκις συνε-
μίγνυσαν· ἀνάγκη γὰρ ἦν, εἴ τι καὶ χρῆσθαι ἔμελλεν
αὐτοῖς· ὑπὸ τούτων οὖν καὶ κίνδυνος ἦν αὐτὸν μάλ-
47 ιστα παθεῖν τι κατὰ πολλοὺς τρόπους. σκοπῶν οὖν
ὅπως ἂν αὐτῶ καὶ τὰ ἀπὸ τούτων ἀκίνδυνα γένοιτο,
τὸ μὲν περιελέσθαι αὐτῶν τὰ ὄπλα καὶ ἀπολέμους
ποιῆσαι ἀπεδοκίμασε, καὶ ἄδικον ἠγούμενος καὶ κα-
τάλυσιν τῆς ἀρχῆς ταύτην νομίζων· τὸ δ' αὖ μὴ προσ-
ίεσθαι αὐτοὺς καὶ τὸ ἀπιστοῦντα φανερόν εἶναι ἀρ-
48 χὴν ἠγήσατο πολέμου· ἐν δὲ ἀντι πάντων τούτων
ἔγνω καὶ κρατίστον εἶναι πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ἀσφάλειαν
καὶ κάλλιστον, εἰ δύναίτο ποιῆσαι τοὺς κρατίστους
ἑαυτῶ μᾶλλον φίλους ἢ ἀλλήλοις. ὡς οὖν ἐπὶ τὸ φι-
λεῖσθαι δοκεῖ ἡμῖν ἐλθεῖν, τοῦτο πειρασόμεθα διη-
γήσασθαι.

II. Πρῶτον μὲν γὰρ διὰ παντὸς αἰὲ τοῦ χρόνου φι-
λανθρωπίαν τῆς ψυχῆς ὡς ἐδύνατο μάλιστα ἐνεφά-
νιζεν, ἠγούμενος, ὥσπερ οὐ θάδιόν ἐστι φιλεῖν τοὺς
μισεῖν δοκοῦντας οὐδ' εὐνοεῖν τοῖς κακόνοις, οὔτω
καὶ τοὺς γνωσθέντας ὡς φιλοῦσι καὶ εὐνοοῦσιν, οὐκ
ἂν δύνασθαι μισεῖσθαι ὑπὸ τῶν φιλεῖσθαι ἠγρομέ-
2 νων. ἕως μὲν οὖν χρήμασιν ἀδυνατώτερος ἦν εὐεργε-
τεῖν, τῶ τε προνοεῖν τῶν συνόντων καὶ τῶ προπο-

νειν καὶ τῷ συνηθόμενος μὲν ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς φανε-
 ρὸς εἶναι, συναχθόμενος δ' ἐπὶ τοῖς κακοῖς, τούτοις
 ἐπειρᾶτο θηρεύειν· ἐπειδὴ δὲ ἐγένετο αὐτῷ ὥστε
 χρήμασιν εὐεργετεῖν, δοκεῖ ἡμῖν γινῶναι πρῶτον μὲν
 ὡς εὐεργέτημα ἀνθρώποις πρὸς ἀλλήλους οὐδέν ἐστιν
 ἀπὸ τῆς αὐτῆς δαπάνης ἐπιχαριτώτερον ἢ σίτων καὶ
 ποτῶν μετάδοσις. τοῦτο δ' οὕτω νομίσας πρῶτον 3
 μὲν ἐπὶ τὴν αὐτοῦ τράπεζαν συνέταξεν ὅπως οἷς αὐ-
 τὸς σιτοῖτο σίτοις, τούτοις ὅμοια αἰὲν παρατίθειτο
 αὐτῷ ἱκανὰ παμπόλλοις ἀνθρώποις· ὅσα δὲ παρατε-
 θείη, ταῦτα πάντα, πλὴν οἷς αὐτὸς καὶ οἱ σύνδει-
 πνοι χρῆσαιντο, διεδίδου οἷς βούλοιο τῶν φίλων
 μνήμην ἐνδείκνυσθαι ἢ φιλοφροσύνην. διέπεμπε
 δὲ καὶ τούτοις οὓς ἀγασθείη ἢ ἐν φυλακαῖς ἢ ἐν
 θεραπέαις ἢ ἐν αἰστισινουῦν πράξεσιν, ἐνσημαινό-
 μενος τοῦτο ὅτι οὐκ ἂν λανθάνοιεν χαρίζεσθαι βου-
 λόμενοι. ἐτίμα δὲ καὶ τῶν οἰκετῶν ἀπὸ τῆς τραπέ- 4
 ζης ὁπότε τινὰ ἐπαινέσειε· καὶ τὸν πάντα δὲ σίτον
 τῶν οἰκετῶν ἐπὶ τὴν αὐτοῦ τράπεζαν ἐπετίθειτο, οἰό-
 μενος ὥσπερ καὶ τοῖς κυσὶν ἐμποιεῖν τινα καὶ τοῦτο
 εὔνοϊαν. εἰ δὲ καὶ θεραπεύεσθαι τινα βούλοιο τῶν
 φίλων ὑπὸ πολλῶν, καὶ τούτοις ἐπεμπεν ἀπὸ τραπέ-
 ζης· καὶ νῦν γὰρ ἔτι οἷς ἂν ὀρωσι πεμπόμενα ἀπὸ
 τῆς βασιλέως τραπέζης, τούτους πάντες θεραπεύουσι
 μᾶλλον, νομίζοντες αὐτοὺς ἐντίμους εἶναι καὶ ἱκα-
 νοὺς διαπράττειν, ἣν τι δέωνται. ἔτι δὲ καὶ οὐ τού-
 των μόνου ἔνεκα τῶν εἰρημένων εὐφραίνει τὰ πεμ-
 πόμενα παρὰ βασιλέως, ἀλλὰ τῷ ὄντι καὶ ἡδονῇ πολὺ
 διαφέρει τὰ ἀπὸ τῆς βασιλέως τραπέζης. καὶ τοῦτο 5
 μέντοι οὕτως ἔχειν οὐδέν τι θαυμαστόν· ὥσπερ γὰρ
 καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι διαφερόντως ἐν ταῖς μεγάλαις πό-
 λεσιν ἐξεργασμέναι εἰσί, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ

τὰ παρὰ βασιλεῖ σίτα πολὺ διαφερόντως ἐκπεπόνηται. ἐν μὲν γὰρ ταῖς μικραῖς πόλεσιν οἱ αὐτοὶ ποιοῦσι κλί-
 νην, θύραν, ἄροτρον, τράπεζαν, πολλάκις δ' ὁ αὐτὸς
 οὗτος καὶ οἰκοδομεῖ, καὶ ἀγαπᾷ ἦν καὶ οὕτως ἱκανοὺς
 αὐτὸν τρέφειν ἐργοδοτάς λαμβάνη· ἀδύνατον οὖν
 πολλὰ τεχνώμενον ἄνθρωπον πάντα καλῶς ποιεῖν.
 ἐν δὲ ταῖς μεγάλαις πόλεσι διὰ τὸ πολλοὺς ἑκάστου
 δεῖσθαι ἀρκεῖ καὶ μία ἑκάστῳ τέχνη εἰς τὸ τρέφεσθαι·
 πολλάκις δὲ οὐδ' ὅλη μία· ἀλλ' ὑποδήματα ποιεῖ ὁ
 μὲν ἀνδρεῖα, ὁ δὲ γυναικεῖα· ἔστι δὲ ἔνθα καὶ ὑπο-
 δήματα ὁ μὲν νευρορραφῶν μόνου τρέφεται, ὁ δὲ
 σχίζων, ὁ δὲ χιτῶνας μόνου συντέμνων, ὁ δὲ γε τού-
 των οὐδὲν ποιῶν ἀλλὰ συντιθεὶς ταῦτα. ἀνάγκη οὖν
 6 διηναγκάσθαι τοῦτο ποιεῖν. τὸ αὐτὸ δὲ τοῦτο πέ-
 πονθε καὶ τὰ ἀμφὶ τὴν δίαιταν. ὧ μὲν γὰρ ὁ αὐτὸς
 κλίνην στρώννυσι, τράπεζαν κοσμεῖ, μάττει, ὅσα
 ἄλλοτε ἄλλοῖα ποιεῖ, ἀνάγκη οἶμαι τούτῳ, ὡς ἂν ἕκα-
 στον προχωρῇ, οὕτως ἔχειν· ὅπου δὲ ἱκανὸν ἔργον
 ἐνὶ ἔψειν κρέα, ἄλλῳ ὀπτᾶν, ἄλλῳ δὲ ἰχθῦν ἔψειν,
 ἄλλῳ ὀπτᾶν, ἄλλῳ ἄρτους ποιεῖν, καὶ μηδὲ τούτους
 παντοδαπούς, ἀλλ' ἀρκεῖ ἕαν ἕν εἶδος εὐδοκιμοῦν
 παράσχη, ἀνάγκη οἶμαι ταῦτα οὕτω ποιούμενα πολὺ
 διαφερόντως ἐξειργάσθαι ἕκαστον.

7 Τῇ μὲν δὴ τῶν σίτων θεραπεία τοιαῦτα ποιῶν
 πολὺ ὑπερεβάλλετο πάντας· ὡς δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις
 πᾶσι θεραπεύων πολὺ ἐκράτει, τοῦτο νῦν διηγῆσο-
 μαι· πολὺ γὰρ διενεγκῶν ἀνθρώπων τῷ πλείστας
 προσόδους λαμβάνειν πολὺ ἔτι πλέον διήνεγκε τῷ
 πλείστα ἀνθρώπων δωρεῖσθαι. κατῆρξε μὲν οὖν τού-
 του Κῦρος, διαμένει δ' ἔτι καὶ νῦν τοῖς βασιλεῦσιν ἢ
 8 πολυδωρία. τίνι μὲν γὰρ φίλοι πλουσιώτεροι ὄντες

φανεροὶ ἢ Περσῶν βασιλεῖ; τίς δὲ κοσμῶν κάλλιον
 φαίνεται στολαῖς τοὺς περὶ αὐτὸν ἢ βασιλεὺς; τίνος
 δὲ δῶρα γιγνώσκεται ὡσπερ ἔνια τῶν βασιλέως, ψέ-
 λια καὶ στρεπτοὶ καὶ ἵπποι χρυσογάλλιοι; οὐ γὰρ δὴ
 ἔξεστιν ἐκεῖ ταῦτα ἔχειν ὧ ἂν μὴ βασιλεὺς δῶ. τίς 9
 δ' ἄλλος λέγεται δώρων μεγέθει ποιεῖν αἰρεῖσθαι αὐ-
 τὸν καὶ ἀντ' ἀδελφῶν καὶ ἀντὶ πατέρων καὶ ἀντὶ παί-
 δων; τίς δ' ἄλλος ἐδυνάσθη ἐχθροὺς ἀπέχοντας πολ-
 λῶν μηνῶν ὁδὸν τιμωρεῖσθαι ὡς Περσῶν βασιλεὺς;
 τίς δ' ἄλλος καταστρεψάμενος ἀρχὴν ὑπὸ τῶν ἀρχο-
 μένων πατὴρ καλούμενος ἀπέθανεν ἢ Κῦρος; τοῦτο
 δὲ τοῦνομα δῆλον ὅτι εὐεργετοῦντός ἐστι μᾶλλον ἢ
 ἀφαιρουμένου. κατεμάθομεν δὲ ὡς καὶ τοὺς βασιλέως 10
 καλουμένους ὀφθαλμοὺς καὶ τὰ βασιλέως ὄτα οὐκ ἄλ-
 λως ἐκτήσατο ἢ τῶν δωρεῖσθαι τε καὶ τιμᾶν· τοὺς γὰρ
 ἀπαγγείλαντας ὅσα καιρὸς αὐτῷ εἶη πεπύσθαι με-
 γάλως εὐεργετῶν πολλοὺς ἐποίησεν ἀνθρώπους καὶ
 ὠτακουστέιν καὶ διοπτρεύειν τί ἂν ἀγγείλαντες ὠφε-
 λήσειαν βασιλέα. ἐκ τούτου δὴ καὶ πολλοὶ ἐνομίσθη- 11
 σαν βασιλέως ὀφθαλμοὶ καὶ πολλὰ ὄτα. εἰ δέ τις οἶε-
 ται ἓνα αἰρετὸν εἶναι ὀφθαλμὸν βασιλεῖ, οὐκ ὀρθῶς
 οἶεται· ὀλίγα γὰρ εἰς γ' ἂν ἴδοι καὶ εἰς ἀκούσειε· καὶ
 τοῖς ἄλλοις ὡσπερ ἀμελεῖν ἂν παρηγγελμένον εἶη,
 εἰ ἐνὶ τούτῳ προστεταγμένον εἶη· πρὸς δὲ καὶ ὄντινα
 γιγνώσκουεν ὀφθαλμὸν ὄντα, τοῦτον ἂν εἶδεῖεν ὅτι
 φυλάττεσθαι δεῖ. ἀλλ' οὐχ οὕτως ἔχει, ἀλλὰ τοῦ φά-
 σκουτος ἀκοῦσαί τι ἢ ἰδεῖν ἄξιον ἐπιμελείας παντὸς
 βασιλεὺς ἀκούει. οὕτω δὴ πολλὰ μὲν βασιλέως ὄτα, 12
 πολλοὶ δ' ὀφθαλμοὶ νομίζονται· καὶ φοβοῦνται παν-
 ταχοῦ λέγειν τὰ μὴ σύμφορα βασιλεῖ, ὡσπερ αὐτοῦ
 ἀκούοντος, καὶ ποιεῖν ἢ μὴ σύμφορα, ὡσπερ αὐτοῦ
 παρόντος. οὐκ οὖν ὅπως μνησθῆναι ἂν τις ἐτόλμησε

πρὸς τινα περὶ Κύρου φλαυρόν τι, ἀλλ' ὡς ἐν ὀφθαλμοῖς πᾶσι καὶ ὡς βασιλέως τοῖς ἀεὶ παροῦσιν οὕτως ἕκαστος διέκειτο. τοῦ δὲ οὕτω διακεῖσθαι τοὺς ἀνθρώπους πρὸς αὐτὸν ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδα ὅ,τι ἂν τις αἰτιάσαιτο μᾶλλον ἢ ὅτι μεγάλα ἤθελεν ἀντὶ μικρῶν εὐεργετεῖν.

- 13 Καὶ τὸ μὲν δὴ μεγέθει δώρων ὑπερβάλλειν πλουσιώτατον ὄντα οὐ θαυμαστόν· τὸ δὲ τῇ θεραπείᾳ καὶ τῇ ἐπιμελείᾳ τῶν φίλων βασιλεύοντα περιγίγνεσθαι, τοῦτο ἀξιολογώτερον. ἐκεῖνος τοίνυν λέγεται κατάδηλος εἶναι μηδενὶ ἂν οὕτως αἰσχυρθεὶς ἠττώμενος
- 14 ὡς φίλων θεραπείᾳ· καὶ λόγος δὲ αὐτοῦ ἀπομνημονεύεται ὡς λέγοι παραπλήσια ἔργα εἶναι νομέως ἀγαθοῦ καὶ βασιλέως ἀγαθοῦ· τὸν τε γὰρ νομέα χρῆναι ἔφη εὐδαίμονα τὰ κτήνη ποιοῦντα χρῆσθαι αὐτοῖς, ἢ δὴ προβάτων εὐδαιμονία, τὸν τε βασιλέα ὡσαύτως εὐδαίμονας πόλεις καὶ ἀνθρώπους ποιοῦντα χρῆσθαι αὐτοῖς. οὐδὲν οὖν θαυμαστόν, εἴπερ ταύτην εἶχε τὴν γνώμην, τὸ φιλονίκως ἔχειν πάντων ἀνθρώπων θε-
- 15 ρακείᾳ περιγίγνεσθαι. καλὸν δ' ἐπίδειγμα καὶ τοῦτο λέγεται Κῦρος ἐπιδείξει Κροῖσω, ὅτε ἐνουθέτει αὐτὸν ὡς διὰ τὸ πολλὰ διδόναι πένης ἔσοιτο, ἐξὸν αὐτῷ θησαυροὺς χρυσοῦ πλείστους ἐνὶ γε ἀνδρὶ ἐν τῷ οἴκῳ καταθέσθαι· καὶ τὸν Κῦρον λέγεται ἐρέσθαι, Καὶ πόσα ἂν ἤδη οἶε μοι χρήματα εἶναι, εἰ συνέλεγον χρυ-
- 16 σίον ὥσπερ σὺ κελεύεις ἐξ ὅτου ἐν τῇ ἀρχῇ εἰμι; καὶ τὸν Κροῖσον εἰπεῖν πολὺν τινα ἀριθμόν. καὶ τὸν Κῦρον πρὸς ταῦτα, Ἄγε δὴ, φάναι, ὦ Κροῖσε, σύμπεμψον ἄνδρα σὺν Ἰστάσπα τούτῳ ὅτῳ σὺ πιστεύεις μάλιστα. σὺ δέ, ὦ Ἰστάσπα, ἔφη, περιελθὼν πρὸς τοὺς φίλους λέγε αὐτοῖς ὅτι δέομαι χρυσίου πρὸς πρᾶξιν τινα· καὶ γὰρ τῷ ὄντι προσδέομαι· καὶ κέλευε αὐ-

τοὺς ὅποσα ἂν ἕκαστος δύναιτο πορίσαι μοι χρήματα
 γράψαντας καὶ κατασημηναμένους δοῦναι τὴν ἐπι-
 στολὴν τῷ Κροῖσου θεράποντι φέρειν. ταῦτα δὲ ὅσα 17
 ἔλεγε καὶ γράψας καὶ σημηνάμενος ἐδίδου τῷ Ἰστά-
 σπα φέρειν πρὸς τοὺς φίλους ἐνέγραψε δὲ πρὸς πάν-
 τας καὶ Ἰστάσπαν ὡς φίλον αὐτοῦ δέχεσθαι. ἐπεὶ δὲ
 περιῆλθε καὶ ἤνεγκεν ὁ Κροῖσου θεράπων τὰς ἐπι-
 στολάς, ὁ δὴ Ἰστάσπας εἶπεν, ὦ Κῦρε βασιλεῦ,
 καὶ ἐμοὶ ἤδη χρὴ ὡς πλουσίῳ χρῆσθαι· πάμπολλα γὰρ
 ἔχων πάρεμι δῶρα διὰ τὰ σὰ γράμματα. καὶ ὁ Κῦρος 18
 εἶπεν, Εἰς μὲν τοίνυν καὶ οὗτος ἤδη θησαυρὸς ἡμῖν,
 ὦ Κροῖσε· τοὺς δ' ἄλλους καταθεῶ καὶ λόγισαι πόσα
 ἐστὶν ἔτοιμα χρήματα, ἣν τι δέωμαι χρῆσθαι. λέγεται
 δὴ λογιζόμενος ὁ Κροῖσος πολλαπλάσια εὔρεῖν ἢ ἔφη
 Κῦρῳ ἂν εἶναι ἐν τοῖς θησαυροῖς ἤδη, εἰ συνέλεγεν.
 ἐπεὶ δὲ τοῦτο φανερὸν ἐγένετο, εἰπεῖν λέγεται ὁ Κῦ- 19
 ρος, Ὁρᾶς, φάναι, ὦ Κροῖσε, ὡς εἰσὶ καὶ ἐμοὶ θησαυ-
 ροί; ἀλλὰ σὺ μὲν κελεύεις με παρ' ἐμοὶ αὐτοὺς συλ-
 λέγοντα φθονεῖσθαι τε δι' αὐτοὺς καὶ μισεῖσθαι, καὶ
 φύλακας αὐτοῖς ἐπιστάντα μισθοφόρους τούτοις πι-
 στεύειν· ἐγὼ δὲ τοὺς φίλους πλουσίους ποιῶν τού-
 τους μοι νομίζω θησαυροὺς καὶ φύλακας ἅμα ἐμοῦ
 τε καὶ τῶν ἡμετέρων ἀγαθῶν πιστοτέρους εἶναι ἢ εἰ
 φρουροὺς μισθοφόρους ἐπεστησάμην. καὶ ἄλλο δέ 20
 σοι ἔρω· ἐγὼ γάρ, ὦ Κροῖσε, ὃ μὲν οἱ θεοὶ δόντες
 εἰς τὰς ψυχὰς τοῖς ἀνθρώποις ἐποίησαν ὁμοίως πάν-
 τας πένητας, τούτου μὲν οὐδ' αὐτὸς δύναμαι περι-
 γενέσθαι, ἀλλ' εἰμὶ ἀπληστος καὶ γὰρ ὥσπερ οἱ ἄλλοι
 χρημάτων· τῆ δέ γε μέντοι διαφέρειν μοι δοκῶ τῶν 21
 πλείστων ὅτι οἱ μὲν ἐπειδὴ τῶν ἀρκούντων περιττὰ
 κτήσονται, τὰ μὲν αὐτῶν αὖ κατορύττουσι, τὰ δὲ κα-
 τασήπουσι, τὰ δὲ ἀριθμοῦντες καὶ μετροῦντες καὶ

- ἰστάντες καὶ διαψύχοντες καὶ φυλάττοντες πράγματα ἔχουσι, καὶ ὅμως ἔνδον ἔχοντες τοσαῦτα οὔτε ἐσθίουσι πλείω ἢ δύνανται φέρειν, διαρραγεῖεν γὰρ ἄν, οὔτ' ἀμφιέννυνται πλείω ἢ δύνανται φέρειν, ἀποπνιγεῖεν γὰρ ἄν, ἀλλὰ τὰ περιττὰ χροῖματα πράγματα ἔχουσιν.
- 22 ἐγὼ δ' ὑπηρετῶ μὲν τοῖς θεοῖς καὶ ὀρέγομαι ἀεὶ πλειόνων· ἐπειδὴν δὲ κτήσωμαι, ἄν ἴδω περιττὰ ὄντα τῶν ἐμοὶ ἀρκούντων, τούτοις τὰς τ' ἐνδείας τῶν φίλων ἐξακουῶμαι καὶ πλουτίζων καὶ εὐεργετῶν ἀνθρώπους εὐνοίαν ἐξ αὐτῶν κτῶμαι καὶ φιλίαν, καὶ ἐκ τούτων καρποῦμαι ἀσφάλειαν καὶ εὐκλειαν· ἃ οὔτε κατασῆπεται οὔτε ὑπερπληροῦντα λυμαίνεται, ἀλλὰ ἡ εὐκλεία ὅσῳ ἄν πλείων ἦ, τοσοῦτῳ καὶ μείζων καὶ καλλίων καὶ κουφοτέρα φέρειν γίνεται, πολλάκις δὲ καὶ τοὺς φέροντας αὐτὴν κουφοτέρους παρέχεται.
- 23 ὅπως δὲ καὶ τοῦτο εἰδῆς, ἔφη, ὦ Κροῖσε, ἐγὼ οὐ τοὺς πλείεστα ἔχοντας καὶ φυλάττοντας πλείεστα εὐδαιμονεστάτους ἡγοῦμαι· οἱ γὰρ τὰ τείχη φυλάττοντες οὕτως ἄν εὐδαιμονέστατοι εἶησαν· πάντα γὰρ τὰ ἐν ταῖς πόλεσι φυλάττουσιν· ἀλλ' ὅς ἄν κτᾶσθαι τε πλείεστα δύνηται σὺν τῷ δικαίῳ, χρῆσθαι τε πλείστοις σὺν τῷ καλῷ, τοῦτον ἐγὼ εὐδαιμονέστατον νομίζω [καὶ τὰ χροῖματα]. καὶ ταῦτα μὲν δὴ φανερός ἦν ὥσπερ καὶ ἔλεγε πρῶτων.
- 24 Πρὸς δὲ τούτοις-κατανοήσας τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων ὅτι ἦν μὲν ὑγιαίνοντες διατελῶσι, παρασκευάζονται ὅπως ἔξουσι τὰπιτήθεια καὶ κατατίθενται τὰ χρήσιμα εἰς τὴν τῶν ὑγιαίνόντων διάιταν· ὅπως δὲ ἦν ἀσθενήσωσι τὰ σύμφορα παρέσται, τούτου οὐ πάνυ ἐπιμελομένουσιν ἐώρα· ἔδοξεν οὖν καὶ ταῦτα ἐκπονήσασθαι αὐτῷ, τοὺς τε ἰατροὺς τοὺς ἀρίστους συνεκομίσατο πρὸς αὐτὸν τῷ τελεῖν ἐθέλειν, καὶ

ὅποσα ἢ ὄργανα χρήσιμα ἔφη τις ἂν αὐτῶν γενέσθαι ἢ φάρμακα ἢ σίτα ἢ ποτά, οὐδὲν τούτων ὅ,τι οὐχὶ παρασκευάσας ἐθησαύριζε παρ' αὐτῶ. καὶ ὁπότε δέ 25 τις ἀσθενήσειε τῶν θεραπεύεσθαι ἐπικαιρίων, ἐπεσκόπει καὶ παρῆγε πάντα ἴδιου ἔδεικε καὶ τοῖς ἰατροῖς δὲ χάριν ἤδει, ὁπότε τις ἰάσαιτό τινα τοῖς παρ' ἐκείνου λαμβάνων.

Ταῦτα μὲν δὴ καὶ τοιαῦτα πολλὰ ἐμηχανᾶτο πρὸς 26 τὸ πρωτεύειν παρ' οἷς ἐβούλετο ἑαυτὸν φιλεῖσθαι. ὧν δὲ προηγόρευέ τε ἀγῶνας καὶ ἄθλα προυτίθει, φιλονικίας ἐμποιεῖν βουλόμενος περὶ τῶν καλῶν ἀγαθῶν ἔργων, ταῦτα τῶ μὲν Κύρῳ ἔπαινον παρῆχεν ὅτι ἐπεμέλετο ὅπως ἀσκοῖτο ἢ ἀρετῇ τοῖς μὲντοι ἀρίστοις οἱ ἀγῶνες οὗτοι πρὸς ἀλλήλους καὶ ἔριδας καὶ φιλονικίας ἐνέβαλλον. πρὸς δὲ τούτοις ὥσπερ 27 νόμον κατεστήσατο ὁ Κύρος, ὅσα διακρίσεως δέοιτο εἶτε δίκη εἶτε ἀγωνίσματι, τοὺς δεομένους διακρίσεως συντρέχειν τοῖς κριταῖς. δῆλον οὖν ὅτι ἐστοχάζοντο μὲν οἱ ἀνταγωνιζόμενοί τι ἀμφοτέροι τῶν κρατίστων καὶ τῶν μάλιστα φίλων κριτῶν· ὁ δὲ μὴ νικῶν τοῖς μὲν νικῶσιν ἐφθόνει, τοὺς δὲ μὴ ἑαυτὸν κρίνοντας ἐμίσει· ὁ δ' αὖ νικῶν τῶ δικαίῳ προσεποιεῖτο νικᾶν, ὥστε χάριν οὐδενὶ ἠγγεῖτο ὀφείλειν. καὶ οἱ πρωτεύ- 28 ειν δὲ βουλόμενοι φιλία παρὰ Κύρῳ, ὥσπερ ἄλλοι ἐν πόλεσι, καὶ οὗτοι ἐπιφθόνως πρὸς ἀλλήλους εἶχον, ὥσθ' οἱ πλείονες ἐκποδῶν ἐβούλοντο ὁ ἕτερος τὸν ἕτερον γενέσθαι μᾶλλον ἢ συνέπραξαν ἂν τι ἀλλήλοις ἀγαθόν. καὶ ταῦτα μὲν δεδηλωται ὡς ἐμηχανᾶτο τοὺς κρατίστους αὐτὸν μᾶλλον πάντας φιλεῖν ἢ ἀλλήλους.

Νῦν δὲ ἤδη διηγησόμεθα ὡς τὸ πρῶτον ἐξήλασε III. Κύρος ἐκ τῶν βασιλείων· καὶ γὰρ αὐτῆς τῆς ἐξελά-

σεως ἢ σεμνότης ἡμῖν δοκεῖ μία τῶν τεχνῶν εἶναι τῶν μεμηχανημένων τὴν ἀρχὴν μὴ εὐκαταφρόνητον εἶναι. πρῶτον μὲν οὖν πρὸ τῆς ἐξελάσεως εἰσκαλέσας πρὸς αὐτὸν τοὺς τὰς ἀρχὰς ἔχοντας Περσῶν τε καὶ τῶν ἄλλων **συμμάχων διέδωκεν αὐτοῖς** τὰς Μηδικὰς στολάς· καὶ τότε πρῶτον Πέρσαι Μηδικὴν στολὴν ἐνέδυσαν· διαδιδούς τε ἅμα τάδε ἔλεγεν αὐτοῖς ὅτι ἐλάσαι βούλοιο εἰς τὰ τεμένη τὰ τοῖς θεοῖς ἐξηρημένα καὶ 2 θῦσαι μετ' ἐκείνων. Πάρεστε οὖν, ἔφη, ἐπὶ τὰς θύρας κοσμηθέντες ταῖς στολαῖς ταύταις πρὶν ἥλιον ἀματέλλειν, καὶ καθίστασθε ὡς ἂν ὑμῖν Φεραύλας ὁ Πέρσης ἐξαγγείλῃ παρ' ἐμοῦ· καὶ ἐπειδὴν, ἔφη, ἐγὼ ἠγῶμαι, ἐπεσθε ἐν τῇ ῥηθείᾳ χώρᾳ. ἦν δ' ἄρα τινὶ δοκῆ ὑμῶν ἄλλη κάλλιον εἶναι ἢ ὡς ἂν νῦν ἐλαύνωμεν, ἐπειδὴν πάλιν ἔλθωμεν, διδασκέτω με· ὅπῃ γὰρ ἂν κάλλιστον καὶ ἄριστον ὑμῖν δοκῆ εἶ- 3 ναι, ταύτη ἕκαστα δεῖ καταστήσασθαι. ἐπεὶ δὲ τοῖς κρατίστοις διέδωκε τὰς καλλίστας στολάς, ἐξέφερε δὴ καὶ ἄλλας Μηδικὰς στολάς, παμπόλλας γὰρ παρεσκευάσατο, οὐδὲν φειδόμενος οὔτε πορφυρίδων οὔτε ὄρφνίνων οὔτε φοινικίδων οὔτε καρυκίνων ἱματίων· νείμας δὲ τούτων τὸ μέρος ἕκαστῳ τῶν ἠγεμόνων ἐκέλευσεν αὐτοὺς τούτοις κοσμεῖν τοὺς αὐτῶν φί- 4 λους, ὥσπερ, ἔφη, ἐγὼ ὑμᾶς κοσμῶ. καὶ τις τῶν παρόντων ἐπήρετο αὐτόν, Σὺ δέ, ὦ Κῦρε, ἔφη, πότε κοσμήσει; ὁ δ' ἀπεκρίνατο, Οὐ γὰρ νῦν, ἔφη, δοκῶ ὑμῖν αὐτὸς κοσμεῖσθαι ὑμᾶς κοσμῶν; ἀμέλει, ἔφη, ἦν δύναμαι ὑμᾶς τοὺς φίλους εὖ ποιεῖν, ὅποιαν ἂν ἔχων τυγχάνω στολὴν, ἐν ταύτῃ καλὸς φανοῦμαι. 5 οὔτω δὴ οἱ μὲν ἀπελθόντες μεταπεμπόμενοι τοὺς φίλους ἐκόσμουν ταῖς στολαῖς. ὁ δὲ Κῦρος νομίζων Φεραύλαν τὸν ἐκ τῶν δημοτῶν καὶ συνετὸν εἶναι καὶ

φιλόκαλον καὶ εὐτακτον καὶ τοῦ χαρίζεσθαι αὐτῷ οὐκ ἀμελῆ, ὅς ποτε καὶ περὶ τοῦ τιμᾶσθαι ἕκαστον κατὰ τὴν ἀξίαν συνεῖπε, τοῦτον δὴ καλέσας συνβουλευέτο αὐτῷ πῶς ἂν τοῖς μὲν εὖνοις κάλλιστα ἰδεῖν ποιοῖτο τὴν ἐξέλασιν, τοῖς δὲ δυσμενέσι φοβερώτατα. ἐπεὶ δὲ σκοποῦντοιν ταῦτὰ συνέδοξεν, ἔκέλευσε τὸν Φεραύλαν ἐπιμεληθῆναι ὅπως ἂν οὕτω γένηται αὖριον ἢ ἐξέλασις ὥσπερ ἔδοξε καλῶς ἔχειν. Εἰρηκα δέ, ἔφη, ἐγὼ πάντας πείθεσθαι σοι περὶ τῆς ἐν τῇ ἐξελάσει τάξεως· ὅπως δ' ἂν ἥδιον παραγγέλλοντός σου ἀκούωσι, φέρε λαβῶν, ἔφη, χιτῶνας μὲν τουτουσὶ τοῖς τῶν δορυφόρων ἡγεμόσι, κασᾶς δὲ τούσδε τοὺς ἐφιππίους τοῖς τῶν ἱππέων ἡγεμόσι δός, καὶ τῶν ἀρμάτων τοῖς ἡγεμόσιν ἄλλους τούσδε χιτῶνας. ὁ μὲν δὴ ἔφερε λαβῶν· οἱ δὲ ἡγεμόνες ἐπεὶ ἴδοιεν αὐτόν, ἔλεγον, Μέγας δὴ σύγε, ὦ Φεραύλα, ὅποτε γε καὶ ἡμῖν τάξεις ἂν δέη ποιεῖν. Οὐ μὰ Δί', ἔφη ὁ Φεραύλας, οὐ μόνον γε, ὡς ἔοικεν, ἀλλὰ καὶ σκευοφορήσω· νῦν γοῦν φέρω τῶδε δύο κασᾶ, τὸν μὲν σοί, τὸν δὲ ἄλλῳ· σὺ μέντοι τούτων λαβὲ ὀπότερον βούλει. ἐκ τούτου δὴ ὁ μὲν λαμβάνων τὸν κασᾶν τοῦ μὲν φθόνου ἐπελέληστο, εὐθύς δὲ συνβουλευέτο αὐτῷ ὀπότερον λαμβάνοι· ὁ δὲ συμβουλευσας ἂν ὀπότερος βελτίων εἶη καὶ εἰπῶν, Ἦν μου κατηγορήσης ὅτι αἴρεσίν σοι ἔδωκα, εἰς αὐθις ὅταν διακονῶ, ἐτέρῳ μοι χρήσει διακόνῳ, ὁ μὲν δὴ Φεραύλας οὕτω διαδούς ἢ ἐτάχθη εὐθύς ἐπέμελετο τῶν εἰς τὴν ἐξέλασιν ὅπως ὡς κάλλιστα ἕκαστα ἔξοι.

Ἦνίκα δ' ἡ ὑστεραία ἦκε, καθαρὰ μὲν ἦν πάντα πρὸ ἡμέρας, στοῖχοι δὲ εἰστήκεσαν ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς ὁδοῦ, ὥσπερ καὶ νῦν ἐτι ἴστανται ἢ ἂν βασιλεὺς

- μέλλη ἐλαύνειν· ὧν ἐντὸς οὐδενὶ ἔστιν εἰσιέναι τῶν
 μὴ τετιμημένων· μαστιγοφόροι δὲ καθέστασαν οἱ
 ἔπαιον, εἴ τις ἐνοχλοίη. ἔστασαν δὲ πρῶτον μὲν τῶν
 δορυφόρων εἰς τετρακισχιλίους ἔμπροσθεν τῶν πυ-
 λῶν εἰς τέτταρας, | δις χίλιοι δ' ἐκατέρωθεν τῶν πυ-
 10 λῶν. καὶ οἱ ἵππεις δὲ πάντες παρήσαν καταβεβηκότες
 ἀπὸ τῶν ἵππων, καὶ διειρκότες τὰς χεῖρας διὰ τῶν
 κανδύων, ὥσπερ καὶ νῦν ἐτι διείρουσιν, ὅταν ὄρᾳ
 βασιλεύς. ἔστασαν δὲ Πέρσαι μὲν ἐκ δεξιᾶς, οἱ δὲ ἄλ-
 λοὶ σύμμαχοι ἐξ ἀριστερᾶς τῆς ὁδοῦ, καὶ τὰ ἄρματα
 11 ὡσαύτως τὰ ἡμίσεια ἐκατέρωθεν. ἐπεὶ δ' ἀνεπετάν-
 νυντο αἱ τοῦ βασιλείου πύλαι, πρῶτον μὲν ἤγοντο τῷ
 Διὶ ταῦροι πάγκαλοι εἰς τέτταρας καὶ οἷς τῶν ἄλλων
 θεῶν οἱ μάγοι ἐξηγοῦντο· πολὺ γὰρ οἴονται Πέρσαι
 χρῆμαι τοῖς περὶ τοὺς θεοὺς μᾶλλον τεχνίταις χρῆ-
 12 σθαι ἢ περὶ τᾶλλα. μετὰ δὲ τοὺς βοῦς ἵπποι ἤγοντο
 θυμὰ τῷ Ἡλίῳ· μετὰ δὲ τούτους ἐξήγετο ἄρμα λευ-
 κὸν χρυσοξύγον ἔστεμμένον Διὸς ἱερόν· μετὰ δὲ τοῦ-
 το Ἡλίου ἄρμα λευκόν, καὶ τοῦτο ἔστεμμένον ὥσπερ
 τὸ πρόσθεν· μετὰ δὲ τοῦτο ἄλλο τρίτον ἄρμα ἐξή-
 γετο, φοινικίσι καταπεπταμένοι οἱ ἵπποι, καὶ πῦρ
 ὀπισθεν αὐτοῦ ἐπ' ἐσχάρας μεγάλης ἄνδρες εἶποντο
 13 φέροντες. ἐπὶ δὲ τούτοις ἤδη αὐτὸς ἐκ τῶν πυλῶν
 προυφαίνεται ὁ Κῦρος ἐφ' ἄρματος ὀρθὴν ἔχων τὴν
 τιάραν καὶ χιτῶνα πορφυροῦν μεσόλευκον, ἄλλω δ'
 οὐκ ἔξεστι μεσόλευκον ἔχειν, καὶ περὶ τοῖς σκέλεσιν
 ἀναξυρίδας ὑσγινοβαφεῖς, καὶ κἀνδυν ὀλοπόρφυρον.
 εἶχε δὲ καὶ διάδημα περὶ τῆ τιάρᾳ· καὶ οἱ συγγενεῖς
 δὲ αὐτοῦ τὸ αὐτὸ δὴ τοῦτο σημεῖον εἶχον, καὶ νῦν τὸ
 14 αὐτὸ τοῦτο ἔχουσι. τὰς δὲ χεῖρας ἔξω τῶν χειρῶν
 εἶχε. παρωχεῖτο δὲ αὐτῷ ἡνίοχος μέγας μὲν, μείων
 δ' ἐκείνου εἶτε καὶ τῷ ὄντι εἶτε καὶ ὀπασοῦν· μεί-

ζων δ' ἐφάνη πολὺ Κῦρος. ἰδόντες δὲ πάντες προσ-
 εκύνησαν, εἶτε καὶ ἄρξαι τινὲς κεκελευσμένοι εἶτε
 καὶ ἐκπλαγέντες τῇ παρασκευῇ καὶ τῷ δόξαι μέγαν τε
 καὶ καλὸν φανῆναι τὸν Κῦρον. πρόσθεν δὲ Περσῶν
 οὐδεις Κῦρον προσεκύνει. ἐπεὶ δὲ προῆει τὸ τοῦ 15
 Κύρου ἄρμα, προηροῦντο μὲν οἱ τετρακισχίλιοι δο-
 ρυφόροι, παρείποντο δὲ οἱ δισχίλιοι ἐκατέρωθεν τοῦ
 ἄρματος· ἐφείποντο δὲ οἱ περὶ αὐτὸν σκηπτούχοι ἐφ'
 ἵππων κεκοσμημένοι σὺν τοῖς παλτοῖς ἀμφὶ τοὺς τρια-
 κοσίους. οἱ δ' αὖ τῷ Κύρῳ τρεφόμενοι ἵπποι παρ- 16
 ἦγοντο χρυσοχάλινοι, φαβδωτοῖς ἱματίοις καταπε-
 πταμένοι, ἀμφὶ τοὺς διακοσίους· ἐπὶ δὲ τούτοις δις-
 χίλιοι ξυστοφόροι· ἐπὶ δὲ τούτοις ἵππεῖς οἱ πρῶτοι
 γενόμενοι μύριοι, εἰς ἑκατὸν πανταχῇ τεταγμένοι·
 ἦγειτο δ' αὐτῶν Χρυσάντας. ἐπὶ δὲ τούτοις μύριοι 17
 ἄλλοι Περσῶν ἵππεῖς τεταγμένοι ὠσαύτως, ἦγειτο δ'
 αὐτῶν Ὑστάσπας· ἐπὶ δὲ τούτοις ἄλλοι μύριοι ὠσ-
 αύτως, ἦγειτο δ' αὐτῶν Δατάμας· ἐπὶ δὲ τούτοις
 ἄλλοι, ἦγειτο δ' αὐτῶν Γαδάτας· ἐπὶ δὲ τούτοις 18
 Μῆδοι ἵππεῖς, ἐπὶ δὲ τούτοις Ἀρμένιοι, μετὰ δὲ
 τούτους Ἐρκάνιοι, μετὰ δὲ τούτους Καδούσιοι, ἐπὶ
 δὲ τούτοις Σάκαι· μετὰ δὲ τοὺς ἱπέας ἄρματα
 ἐπὶ τεττάρων τεταγμένα, ἦγειτο δ' αὐτῶν Ἀρταβάτας
 Πέρσης.

Πορευομένον δὲ αὐτοῦ πάμπολλοι ἄνθρωποι παρ- 19
 εἶποντο ἔξω τῶν σημείων, δεόμενοι Κῦρον ἄλλος ἄλ-
 λης πράξεως. πέμψας οὖν πρὸς αὐτοὺς τῶν σκη-
 πτούχων τινάς, οἱ παρείποντο αὐτῷ τρεῖς ἐκατέρω-
 θεν τοῦ ἄρματος αὐτοῦ τούτου ἕνεκα τοῦ διαγγέλ-
 λειν, ἐκέλευσεν εἰπεῖν αὐτοῖς, εἴ τίς τι αὐτοῦ δέοιτο,
 διδάσκειν τῶν ἱπάρχων τινὰ ὅ,τι τις βούλοιο, ἐκέ-
 νους δ' ἔφη πρὸς αὐτὸν ἐρεῖν. οἱ μὲν δὴ ἀπιόντες

- εὐθὺς κατὰ τοὺς ἰππέας ἐπορεύοντο καὶ ἐβουλεύοντο
 20 τίνι ἕκαστος προσίοι. ὁ δὲ Κῦρος οὓς ἐβούλετο μά-
 λιστα θεραπεύεσθαι τῶν φίλων ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων,
 τούτους πέμπων τινὰ πρὸς αὐτὸν ἐκάλει καθ' ἕνα ἕκα-
 στον καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς Ἦν τις ὑμᾶς διδάσκη τι
 τούτων τῶν παρεπομένων, ὃς μὲν ἂν μηδὲν δοκῆ
 ὑμῖν λέγειν, μὴ προσέχετε αὐτῷ τὸν νοῦν· ὃς δ' ἂν
 δικαίων δεῖσθαι δοκῆ, εἰσαγγέλλετε πρὸς ἐμέ, ἵνα
 21 κοινῇ βουλευόμενοι διαπραττώμεν αὐτοῖς. οἱ μὲν δὴ
 ἄλλοι, ἐπεὶ καλέσειεν, ἀνὰ κράτος ἐλαύνοντες ὑπή-
 κουν, συναύξοντες τὴν ἀρχὴν τῷ Κύρῳ καὶ ἐνδει-
 κνύμενοι ὅτι σφόδρα πείθονται· Δαϊφέρνης δὲ τις
 ἦν σολοικότερος ἀνθρώπος τῷ τρόπῳ, ὃς ᾤετο, εἰ μὴ
 22 ταχὺ ὑπακούοι, ἐλευθερώτερος ἂν φαίνεσθαι. αἰσθό-
 μενος οὖν ὁ Κῦρος τοῦτο, πρὶν προσελθεῖν αὐτὸν
 καὶ διαλεχθῆναι αὐτῷ ὑποπέμψας τινὰ τῶν σκηπτού-
 χων εἰπεῖν ἐκέλευσε πρὸς αὐτὸν ὅτι οὐδὲν ἔτι δέοιτο·
 23 καὶ τὸ λοιπὸν οὐκ ἐκάλει. Ὡς δ' ὁ ὕστερον κληθεὶς
 αὐτοῦ πρότερος αὐτῷ προσήλασεν, ὁ Κῦρος καὶ ἵπ-
 πον αὐτῷ ἔδωκε τῶν παρεπομένων καὶ ἐκέλευσε τῶν
 σκηπτούχων τινὰ συναπαγαγεῖν αὐτῷ ὅποι κελεύ-
 σειε. τοῖς δὲ ἰδοῦσιν ἐντιμὸν τι τοῦτο ἔδοξεν εἶναι,
 καὶ πολὺ πλείονες ἐκ τούτου αὐτὸν ἐθεράπευον ἀν-
 θρώπων.
- 24 Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο πρὸς τὰ τεμένη, ἔθυσαν τῷ Διὶ
 καὶ ὠλοκαύτησαν τοὺς ταύρους· ἔπειτα τῷ Ἥλῳ καὶ
 ὠλοκαύτησαν τοὺς ἵππους· ἔπειτα Γῆ σφάζαντες ὡς
 ἐξηγήσαντο οἱ μάγοι ἐποίησαν· ἔπειτα δὲ ἤρωσι τοῖς
 25 Συρίαν ἔχουσι. μετὰ δὲ ταῦτα καλοῦ ὄντος τοῦ χω-
 ρίου ἔδειξε τέρμα ὡς ἐπὶ πέντε σταδίων χωρίου, καὶ
 εἶπε κατὰ φύλα ἀνὰ κράτος ἐνταῦθα ἀφείναι τοὺς
 ἵππους. σὺν μὲν οὖν τοῖς Πέρσαις αὐτὸς ἤλασε καὶ

ἐνίκα πολὺ· μάλιστα γὰρ ἐμεμελήκει αὐτῷ ἱππικῆς·
 Μήδων δὲ Ἀρτάβαζος ἐνίκα· Κῦρος γὰρ αὐτῷ τὸν
 ἵππον ἐδεδώκει· Σύρων δὲ ὁ προστατῶν· Ἀρμενίων
 δὲ Τιγράνης· Ὀρκανίων δὲ ὁ υἱὸς τοῦ ἱππάρχου·
 Σακῶν δὲ ἰδιώτης ἀνήρ ἀπέλιπεν ἄρα τῷ ἵππῳ τοὺς
 ἄλλους ἵππους ἐγγὺς τῷ ἡμίσει τοῦ δρόμου. ἔνθα 26
 δὴ λέγεται ὁ Κῦρος ἐρέσθαι τὸν νεανίσκον εἰ δεξαίτ'
 ἂν βασιλείαν ἀντὶ τοῦ ἵππου. τὸν δ' ἀποκρίνασθαι
 ὅτι Βασιλείαν μὲν οὐκ ἂν δεξαίμην, χάριν δὲ ἀνδρὶ
 ἀγαθῷ καταθέσθαι δεξαίμην ἂν. καὶ ὁ Κῦρος εἶπε, 27
 Καὶ μὴν ἐγὼ δεῖξαι σοι ἐθέλω ἔνθα κἂν μύων βάλῃς,
 οὐκ ἂν ὁμάρτοις ἀνδρὸς ἀγαθοῦ. Πάντως τοίνυν,
 ὁ Σάκας ἔφη, δεῖξόν μοι· ὡς βαλῶ γε ταύτῃ τῇ βώ-
 λῳ, ἔφη ἀνελόμενος. καὶ ὁ μὲν Κῦρος δεικνύσιν αὐ- 28
 τῷ ὅπου ἦσαν πλεῖστοι τῶν φίλων· ὁ δὲ καταμύων
 ἴησι τῇ βώλῳ καὶ παρελαύνοντος Φεραύλα τυγχάνει·
 ἔτυχε γὰρ ὁ Φεραύλας παραγγέλλων τι τακτὸς παρὰ
 τοῦ Κύρου· βληθεὶς δὲ οὐδὲ μετεστράφη, ἀλλ' ὄχητο
 ἐφ' ὅπερ ἐτάχθη. ἀναβλέψας δὲ ὁ Σάκας ἐρωτᾷ τί- 29
 νος ἔτυχεν. Οὐ μὰ τὸν Δί', ἔφη, οὐδενὸς τῶν παρ-
 όντων. Ἄλλ' οὐ μέντοι, ἔφη ὁ νεανίσκος, τῶν γε
 ἀπόντων. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, σύγε ἐκείνου
 τοῦ παρὰ τὰ ἄρματα ταχὺ ἐλαύνοντος τὸν ἵππον.
 Καὶ πῶς, ἔφη, οὐ μεταστρέφεται; καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, 30
 Μαινόμενος γὰρ τίς ἐστίν, ὡς ἔοικεν. ἀκούσας ὁ
 νεανίσκος ὄχητο σκεψόμενος τίς εἴη· καὶ εὗρίσκει τὸν
 Φεραύλαν γῆς τε κατάπλεων τὸ γένειον καὶ αἵματος·
 ἐρρῦν γὰρ αὐτῷ ἐκ τῆς ρινὸς βληθέντι. ἐπεὶ δὲ προσ- 31
 ἦλθεν, ἤρετο αὐτὸν εἰ βληθείη. ὁ δὲ ἀπεκρίνατο, Ὡς
 ὄρας. Δίδωμι τοίνυν σοι, ἔφη, τοῦτον τὸν ἵππον.
 ὁ δ' ἐπήρετο, Ἀντὶ τοῦ; ἐκ τούτου δὴ διηγείτο ὁ Σά-
 κας τὸ πρᾶγμα, καὶ τέλος εἶπε, Καὶ οἶμαί γε οὐχ

- 32 ἡμαρτηκέναι ἀνδρὸς ἀγαθοῦ. καὶ ὁ Φεραύλας εἶπεν, Ἄλλὰ πλουσιωτέρω μὲν ἂν, εἰ ἐσωφρόνεις, ἢ ἔμοι ἐδίδους· νῦν δὲ κἀγὼ δέξομαι. ἐπεύχομαι δέ, ἔφη, τοῖς θεοῖς, οἵπερ με ἐποίησαν βληθῆναι ὑπὸ σοῦ, δοῦναί μοι ποιῆσαι μὴ μεταμελεῖν σοι τῆς ἐμῆς δωρεᾶς. καὶ νῦν μὲν, ἔφη, ἀπέλα, ἀναβάς ἐπὶ τὸν ἐμὸν ἵππον· αὐτίς δ' ἐγὼ παρέσομαι πρὸς σέ. οἱ μὲν δὴ οὕτω διηλλάξαντο. Καδουσίων δὲ ἐνίκα Ῥαθίνης.
- 33 ἀφίει δὲ καὶ τὰ ἄρματα καθ' ἕκαστον· τοῖς δὲ νικῶσι πᾶσιν ἐδίδου βοῦς τε, ὅπως ἂν θύσαντες ἐστιῶντο, καὶ ἐκπώματα. τὸν μὲν οὖν βοῦν ἔλαβε καὶ αὐτὸς τὸ νικητήριον· τῶν δ' ἐκπωμάτων τὸ αὐτοῦ μέρος Φεραύλα ἔδωκεν, ὅτι καλῶς ἔδοξεν αὐτοῦ τὴν ἐκ τοῦ
- 34 βασιλείου ἔλασιν διατάξαι. οὕτω δὴ ἡ τότε ὑπὸ Κύρου κατασταθεῖσα ἔλασις οὕτως ἔτι καὶ νῦν διαμένει ἢ βασιλέως ἔλασις, πλὴν τὰ ἱερά ἄπεστιν, ὅταν μὴ θύῃ. ὡς δὲ ταῦτα τέλος εἶχεν, ἀφικνοῦνται πάλιν εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἐσκήνησαν, οἷς μὲν ἐδόθησαν οἰκίαι, κατ' οἰκίας, οἷς δὲ μή, ἐν τάξει.
- 35 Καλέσας δὲ καὶ ὁ Φεραύλας τὸν Σάκαν τὸν δόντα τὸν ἵππον ἐξένιζε, καὶ τᾶλλα τε παρεῖχεν ἐκπλεω, καὶ ἐπεὶ ἐδεδειπνήκασαν, τὰ ἐκπώματα αὐτῶ ἃ ἔλαβε πα-
- 36 ρὰ Κύρου ἐμπιμπλὰς προῦπινε καὶ ἔδωρεῖτο. καὶ ὁ Σάκας ὀρώων πολλὴν μὲν καὶ καλὴν στρωμνὴν, πολλὴν δὲ καὶ καλὴν κατασκευὴν, καὶ οἰκέτας δὲ πολλούς, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Φεραύλα, ἢ καὶ οἰκοὶ τῶν
- 37 πλουσίων ἦσθα; καὶ ὁ Φεραύλας εἶπε, Ποίων πλουσίων; τῶν μὲν οὖν σαφῶς ἀποχειροβιῶτων. ἐμὲ γάρ τοι ὁ πατήρ τὴν μὲν τῶν παιδῶν παιδείαν γλίσχρωσ αὐτὸς ἐργαζόμενος καὶ τρέφων ἐπαίδευεν· ἐπεὶ δὲ μειράκιον ἐγενόμην, οὐ δυνάμενος τρέφειν ἀργόν, εἰς
- 38 ἀργρὸν ἀπαγαγὼν ἐκέλευσεν ἐργάζεσθαι. ἐνθα δὴ ἐγὼ

ἀντέτρεφον ἐκείνον, ἕως ἕξῃ, αὐτὸς σκάπτων καὶ
 σπείρων καὶ μάλα μικρὸν γῆδιον, οὐ μὲντοι ποιηρόν
 γε, ἀλλὰ πάντων δικαιοτάτον· ὅτι γὰρ λάβοι σπέρμα,
 καλῶς καὶ δικαίως ἀπεδίδου αὐτό τε καὶ τόκον οὐδέν
 τι πολύν· ἤδη δὲ ποτε ὑπο γενναιοτήτος καὶ διπλά-
 σια ἀπέδωκεν ὧν ἔλαβεν. οἴκοι μὲν οὖν οὕτως ἔργωγε
 ἕξων· νῦν δὲ ταῦτα πάντα ἃ ὄραῶς Κῦρός μοι ἔδωκε.
 καὶ ὁ Σάκας εἶπεν, ὦ μακάριε σὺ τὰ τε ἄλλα καὶ αὐτὸ 39
 τοῦτο ὅτι ἐκ πένητος πλούσιος γεγένησαι· πολὺ γὰρ
 οἶμαί σε καὶ διὰ τοῦτο ἤδιον πλουτεῖν ὅτι πεινήσας
 χρημάτων πεπλούτηκας. καὶ ὁ Φεραύλας εἶπεν, Ἡ 40
 γὰρ οὕτως, ὦ Σάκα, ὑπολαμβάνεις ὡς ἐγὼ νῦν το-
 σοῦτῳ ἤδιον ζῶ ὅσῳ πλείω κέκτημαι; οὐκ οἶσθα,
 ἔφη, ὅτι ἐσθίω μὲν καὶ πίνω καὶ καθεύδω οὐδ' ὅτι-
 οὖν νῦν ἤδιον ἢ τότε ὅτε πένης ἦν. ὅτι δὲ ταῦτα πολ-
 λά ἐστι, τοσοῦτον κερδαίνω, πλείω μὲν φυλάττειν
 δεῖ, πλείω δὲ ἄλλοις διανέμειν, πλειόνων δὲ ἐπιμελό-
 μενον πράγματα ἔχειν. νῦν γὰρ δὴ ἐμὲ πολλοὶ μὲν οἴ- 41
 κέται σῖτον αἰτουῦσι, πολλοὶ δὲ πιεῖν, πολλοὶ δὲ ἱμά-
 τια· οἱ δὲ ἰατρῶν δέονται· ἤκει δέ τις ἢ τῶν προβά-
 των λελυκωμένα φέρων ἢ τῶν βοῶν κατακεκρημι-
 σμένα ἢ νόσον φάσκων ἐμπεπτωκέναι τοῖς κτήνεσιν·
 ὥστε μοι δοκῶ, ἔφη ὁ Φεραύλας, νῦν διὰ τὸ πολλὰ
 ἔχειν πλείω λυπεῖσθαι ἢ πρόσθεν διὰ τὸ ὀλίγα ἔχειν.
 καὶ ὁ Σάκας, Ἀλλὰ ναὶ μὰ Δί', ἔφη, ὅταν σᾶ ἦ, 42
 πολλὰ ὄρων πολλαπλάσια ἐμοῦ εὐφραίνει. καὶ ὁ Φε-
 ραύλας εἶπεν, Οὗτοι, ὦ Σάκα, ἡδύ ἐστι τὸ ἔχειν χρή-
 ματα ὡς ἀνιαρόν τὸ ἀποβάλλειν. γνώσει δ' ὅτι
 ἐγὼ ἀληθῆ λέγω· τῶν μὲν γὰρ πλουτούντων οὐ-
 δεὶς ἀναγκάζεται ὑφ' ἡδονῆς ἀγρυπνεῖν, τῶν δὲ ἀπο-
 βαλλόντων τι ὄψει οὐδένα δυνάμενον καθεύδειν ὑπὸ
 λύπης. Μὰ Δί', ἔφη ὁ Σάκας, οὐδέ γε τῶν λαμβα- 43

- 44 νόντων τι νυστάζοντα οὐδένα ἂν ἰδοῖς ὕφ' ἠδονῆς. Ἀληθῆ, ἔφη, λέγεις· εἰ γάρ τοι τὸ ἔχειν οὕτως ὡσπερ τὸ λαμβάνειν ἠδὺ ἦν, πολὺ ἂν διέφερον εὐδαιμονία οἱ πλούσιοι τῶν πενήτων. καὶ ἀνάγκη δέ τοι ἔστιν, ἔφη, ὦ Σάκα, τὸν πολλὰ ἔχοντα πολλὰ καὶ δαπανᾶν καὶ εἰς θεοὺς καὶ εἰς φίλους καὶ εἰς ξένους· ὅστις οὖν ἰσχυρῶς χρήμασιν ἦδεται, εὖ ἴσθι τοῦτον
- 45 καὶ δαπανῶντα ἰσχυρῶς ἀνιᾶσθαι. Μὰ Δί', ἔφη ὁ Σάκας· ἀλλ' οὐκ ἐγὼ τούτων εἰμί, ἀλλὰ καὶ εὐδαιμονίαν τοῦτο νομίζω τὸ πολλὰ ἔχοντα πολλὰ καὶ δα-
- 46 πανᾶν. Τί οὖν, ἔφη, πρὸς τῶν θεῶν, ὁ Φεραύλας, οὐχὶ σύγε αὐτίκα μάλα εὐδαίμων ἐγένου καὶ ἐμὲ εὐδαίμονα ἐποίησας; λαβὼν γάρ, ἔφη, ταῦτα πάντα κέκτησο, καὶ χρῶ ὅπως βούλει αὐτοῖς· ἐμὲ δὲ μηδὲν ἄλλο ἢ ὡσπερ ξένον τρέφε, καὶ ἔτι εὐτελέστερον ἢ ξένον· ἀρκέσει γάρ μοι ὅ,τι ἂν καὶ σὺ ἔχῃς τούτων
- 47 μετέχειν. Παίξεις, ἔφη ὁ Σάκας. καὶ ὁ Φεραύλας ὁμόσας εἶπεν ἢ μὴν σπουδῆ λέγειν. καὶ ἄλλα γέ σοι, ὦ Σάκα, προσδιαπράξομαι παρὰ Κύρου, μήτε θύρας τὰς Κύρου θεραπεύειν μήτε στρατεύεσθαι· ἀλλὰ σὺ μὲν πλουτῶν οἴκοι μένε· ἐγὼ δὲ ταῦτα ποιήσω καὶ ὑπὲρ σοῦ καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ· καὶ ἔάν τι ἀγαθὸν προσλαμβάνω διὰ τὴν Κύρου θεραπείαν ἢ καὶ ἀπὸ στρατείας τινός, οἶσω πρὸς σέ, ἵνα ἔτι πλειόνων ἀρχῆς· μόνου, ἔφη, ἐμὲ ἀπόλυσον ταύτης τῆς ἐπιμελείας· ἦν γὰρ ἐγὼ σχολὴν ἄγω ἀπὸ τούτων, ἐμοὶ τέ σε οἶ-
- 48 μαι πολλὰ καὶ Κύρω χρήσιμον ἔσεσθαι. τούτων οὕτω ῥηθέντων ταῦτα συνέθεντο καὶ ταῦτα ἐποίουν. καὶ ὁ μὲν ἠγείτο εὐδαίμων γεγενῆσθαι, ὅτι πολλῶν ἤρχε χρημάτων· ὁ δ' αὖ ἐνόμιζε μακαριώτατος εἶναι, ὅτι ἐπίτροπον ἔξει, σχολὴν παρέχοντα πράττειν ὅ,τι ἂν αὐτῷ ἠδὺ ἦ.

Ἦν δὲ τοῦ Φεραύλα ὁ τρόπος φιλέταιρός τε καὶ 49
 θεραπεύειν οὐδὲν ἡδὺν αὐτῷ οὕτως ἐδόκει εἶναι οὐδ'
 ὠφέλιμον ὡς ἀνθρώπους. καὶ γὰρ βέλτιστον πάν-
 των τῶν ζώων ἡγεῖτο ἀνθρώπον εἶναι καὶ εὐχαρι-
 στότατον, ὅτι ἐώρα τοὺς τε ἐπαινουμένους ὑπὸ τινος
 ἀντεπαινοῦντας τούτους προθύμως τοῖς τε χαριζομέ-
 νοις πειρωμένους ἀντιχαρίζεσθαι, καὶ οὓς γνοῖεν εὐ-
 νοϊκῶς ἔχοντας, τούτοις ἀντεννοοῦντας, καὶ οὓς εἰ-
 δεῖεν φιλοῦντας αὐτούς, τούτους μισεῖν οὐ δυναμέ-
 νους, καὶ γονέας δὲ πολὺ μᾶλλον ἀντιθεραπεύειν
 πάντων τῶν ζώων ἐθέλοντας καὶ ζῶντας καὶ τελευ-
 τήσαντας· τὰ δ' ἄλλα πάντα ζῶα καὶ ἀχαριστότερα
 καὶ ἀγνωμονέστερα ἀνθρώπων ἐγίγνωσκεν εἶναι.
 οὕτω δὴ ὅ τε Φεραύλας ὑπερήδετο ὅτι ἐξέσοιτο αὐτῷ 50
 ἀπαλλαγέντι τῆς τῶν ἄλλων κτημάτων ἐπιμελείας
 ἀμφὶ τοὺς φίλους ἔχειν, ὅ τε Σάκας ὅτι ἐμελλε πολλὰ
 ἔχων πολλοῖς χρήσεσθαι. ἐφίλει δὲ ὁ μὲν Σάκας τὸν
 Φεραύλαν, ὅτι προσέφερε τι ἀεὶ· ὁ δὲ τὸν Σάκαν,
 ὅτι παραλαμβάνειν πάντα ἤθελε καὶ ἀεὶ πλειόνων
 ἐπιμελόμενος οὐδὲν μᾶλλον αὐτῷ ἀσχολίαν παρεῖχε.
 καὶ οὗτοι μὲν δὴ οὕτω διῆγον.

Θύσας δὲ ὁ Κῦρος καὶ νικητήρια ἐστιῶν ἐκάλεσε IV.
 τῶν φίλων οὐ μάλιστα αὐτὸν αὔξειν τε βουλόμε-
 νοι φανεροὶ ἦσαν καὶ τιμῶντες εὐνοϊκώτατα. συν-
 ἐκάλεσε δὲ αὐτοῖς καὶ Ἀρτάβαζον τὸν Μῆδον καὶ Τι-
 γράνην τὸν Ἀρμένιον καὶ τὸν Ἰρκαίνιον ἵππαρχον
 καὶ Γωβρούαν. Γαδάτας δὲ τῶν σκηπτούχων ἦρχεν 2
 αὐτῷ, καὶ ἡ ἐκεῖνος διεκόσμησεν ἢ πᾶσα ἔνδον δίαι-
 τα καθειστήκει· καὶ ὅποτε μὲν συνδειπνοῖέν τινες,
 οὐδ' ἐκάθιζε Γαδάτας, ἀλλ' ἐπεμέλετο· ὅποτε δὲ αὐ-
 τοὶ εἶεν, καὶ συνεδείπνει· ἦδετο γὰρ αὐτῷ συνῶν·
 ἀντὶ δὲ τούτων πολλοῖς καὶ μεγάλοις ἐτιμᾶτο ὑπὸ τοῦ

- 3 Κύρου, διὰ δὲ Κῦρον καὶ ὑπ' ἄλλων. ὡς δ' ἦλθον οἱ κληθέντες ἐπὶ τὸ δεῖπνον, οὐχ ὅπου ἔτυχεν ἕκαστον ἐκάθιζεν, ἀλλ' ὃν μὲν μάλιστα ἐτίμα, παρὰ τὴν ἀριστερὰν χεῖρα, ὡς εὐεπιβουλευτοτέρας ταύτης οὐσης ἢ τῆς δεξιᾶς, τὸν δὲ δευτερον παρὰ τὴν δεξιάν, τὸν δὲ τρίτον πάλιν παρὰ τὴν ἀριστερὰν, τὸν δὲ τέταρτον παρὰ τὴν δεξιάν· καὶ ἦν πλείονες ὥσιν, ὡσαύτως. σαφηνίζεσθαι δὲ ὡς ἕκαστον ἐτίμα διὰ τοῦτο ἐδόκει αὐτῷ ἀγαθὸν εἶναι, ὅτι ὅπου μὲν οἴονται ἄνθρωποι τὸν κρατιστεύοντα μῆτε κηρυχθήσεσθαι μῆτε ἄθλα λήψεσθαι, δηλοῖ εἰσιν ἐνταῦθα οὐ φιλονίκως πρὸς ἀλλήλους ἔχοντες· ὅπου δὲ μάλιστα πλεονεκτῶν ὁ κράτιστος φαίνεται, ἐνταῦθα προθυμώτατα φανεροί εἰσιν ἀγωνιζόμενοι πάντες. καὶ ὁ Κῦρος δὲ οὕτως ἐσαφήνιζε μὲν τοὺς κρατιστεύοντας παρ' ἑαυτῷ, εὐθύς ἀρξάμενος ἐξ ἔδρας καὶ παραστάσεως. οὐ μὲντοι ἀθάνατον τὴν ταχθεῖσαν ἔδραν κατεστήσατο, ἀλλὰ νόμιμον ἐποίησατο καὶ ἀγαθοῖς ἔργοις προβῆναι εἰς τὴν τιμιωτέραν ἔδραν, καὶ εἴ τις ῥαδιουργοίη, ἀναχωρῆσαι εἰς τὴν ἀτιμοτέραν. τὸν δὲ πρωτεύοντα ἐν ἔδρα ἠσχύνετο μὴ οὐ πλεῖστα καὶ ἀγαθὰ ἔχοντα παρ' αὐτοῦ φαίνεσθαι. καὶ ταῦτα δὲ ἐπὶ Κῦρου γενόμενα οὕτως ἔτι καὶ νῦν διαμένοντα αἰσθανόμεθα.
- 6 Ἐπεὶ δὲ ἐδείπνον, ἐδόκει τῷ Γωβρῦα τὸ μὲν πολλὰ ἕκαστα εἶναι οὐδέν τι θαυμαστὸν παρ' ἀνδρὶ πολλῶν ἄρχοντι· τὸ δὲ τὸν Κῦρον οὕτω μεγάλα πράττοντα, εἴ τι ἡδὺ δόξειε λαβεῖν, μῆδὲν τούτων μόνον καταδαπανᾶν, ἀλλ' ἔργον ἔχειν δεόμενον τούτου κοινῶν τὸν παρόντας. πολλάκις δὲ καὶ τῶν ἀπόντων φίλων ἔστιν οἷς ἑώρα πέμποντα ταῦτα αὐτὸν οἷς 7 ἦσθεις τύχοι· ὥστε ἐπεὶ ἐδεδειπνήμεσαν καὶ τὰ πάντα πολλὰ ὄντα διεπεπόμφει ὁ Κῦρος ἀπὸ τῆς τρα-

πέξης, εἶπεν ἄρα ὁ Γωβρύας, Ἄλλ' ἐγώ, ὦ Κῦρε, πρόσθεν μὲν ἠγούμην τούτῳ σε πλείστον διαφέρειν ἀνθρώπων τῷ στρατηγικώτατον εἶναι· νῦν δὲ θεοὺς ὄμνυμι ἢ μὴν ἐμοὶ δοκεῖν πλέον σε διαφέρειν φιλανθρωπία ἢ στρατηγία. *Νη Δι'*, ἔφη ὁ Κῦρος· καὶ 8 μὲν δὴ καὶ ἐπιδείκνυμαι τὰ ἔργα πολὺ ἥδιον φιλανθρωπίας ἢ στρατηγίας. Πῶς δὴ; ἔφη ὁ Γωβρύας. Ὅτι, ἔφη, τὰ μὲν κακῶς ποιοῦντα ἀνθρώπους δεῖ ἐπιδείκνυσθαι, τὰ δὲ εὖ. ἐκ τούτου δὴ ἐπεὶ ὑπέπινον, 9 ἤρετο ὁ Ἰστιάσπας τὸν Κῦρον, Ἄρ' ἄν, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἀχθεσθείης μοι, εἰ σε ἐροίμην ὃ βούλομαι σου πυθέσθαι; Ἀλλὰ ναὶ μὰ τοὺς θεοὺς, ἔφη, τὸναντίον τούτου ἀχθοίμην ἄν σοι, εἰ αἰσθοίμην σιωπῶντα ἃ βούλοιο ἐρέσθαι. Λέγε δὴ μοι, ἔφη, ἥδη πώποτε καλέσαντός σου οὐκ ἦλθον; Εὐφήμει, ἔφη ὁ Κῦρος. Ἄλλ' ὑπακούων σχολῇ ὑπήκουσα; Οὐδὲ τοῦτο. Προσταχθὲν δέ τι ἥδη σοι οὐκ ἔπραξα; Οὐκ αἰτιῶμαι, ἔφη. Ὁ δὲ πράττοιμι, ἔστιν ὅ,τι πώποτε οὐ προθύμως ἢ οὐκ ἠδομένως πράττοντά με κατέγνωσ; Τοῦτο δὴ πάντων ἥκιστα, ἔφη ὁ Κῦρος. Τίνος μὴν ἔνεκα, ἔφη, 10 πρὸς τῶν θεῶν, ὦ Κῦρε, Χρυσάνταν ἔγραψας ὥστε εἰς τὴν τιμιωτέραν ἐμοῦ χώραν ἰδρυθῆναι; Ἡ λέγω; ἔφη ὁ Κῦρος. Πάντως, ἔφη ὁ Ἰστιάσπας. Καὶ σὺ αὖ οὐκ ἀχθέσει μοι ἀκούων τάληθῆ; Ἡσθήσομαι 11 μὲν οὖν, ἔφη, ἦν εἰδῶ ὅτι οὐκ ἀδικοῦμαι. Χρυσάντας τοίνυν, ἔφη, οὕτωσι πρῶτον μὲν οὐ κλῆσιν ἀνεμενευ, ἀλλὰ πρὶν καλεῖσθαι παρῆν τῶν ἡμετέρων ἔνεκα· ἔπειτα δὲ οὐ τὸ κελευόμενον μόνον, ἀλλὰ καὶ ὅ,τι αὐτὸς γνοίῃ ἄμεινον εἶναι πεπραγμένον ἡμῖν τοῦτο ἔπραττεν. ὅποτε δ' εἶπειν τι δέοι εἰς τοὺς συμμάχους, ἃ μὲν ἐμὲ ᾤετο πρέπειν λέγειν ἐμοὶ συνεβούλευεν· ἃ δὲ ἐμὲ αἰσθοίτο βουλόμενον μὲν εἰδέναι τοὺς

- συμμάχους, αὐτὸν δὲ με αἰσχνυόμενον περὶ ἔμαντοῦ
 λέγειν, ταῦτα οὗτος λέγων ὡς ἑαυτοῦ γνώμην ἀπε-
 φαίνεται ὡστ' ἐν γε τούτοις τί κωλύει αὐτὸν καὶ ἐμοῦ
 ἐμὸν κρείττονα εἶναι; καὶ ἑαυτῷ μὲν ἀεί φησι πάντα
 τὰ παρόντα ἀρκεῖν, ἐμὸν δὲ ἀεὶ φανερός ἐστι σκωπῶν
 τί ἂν προσγενόμενον ὀνήσειεν, ἐπὶ τε τοῖς ἐμοῖς κα-
 12 τοῖς πολὺ μᾶλλον ἐμοῦ ἀγάλλεται καὶ ἡδεται. πρὸς
 ταῦτα ὁ Ἰστιάσπας εἶπε, Νῆ τὴν Ἥραν, ὦ Κῦρε,
 ἡδομαί γε ταῦτά σε ἐρωτήσας. Τί μάλιστα; ἔφη ὁ
 Κῦρος. Ὅτι κἀγὼ πειράσομαι ταῦτα ποιεῖν· ἐν
 μόνον, ἔφη, ἀγνοῶ, πῶς ἂν εἶην δῆλος χαίρων
 ἐπὶ τοῖς σοῖς ἀγαθοῖς· πότερον κροτεῖν δεῖ τῷ
 χεῖρε ἢ γελαῖν ἢ τί ποιεῖν. καὶ ὁ Ἀρτάβαζος εἶπεν,
 Ὁρχεῖσθαι δεῖ τὸ Περσικόν. ἐπὶ τούτοις μὲν δὴ γέ-
 λως ἐγένετο.
- 13 Προϊόντος δὲ τοῦ συμποσίου ὁ Κῦρος τὸν Γω-
 βρύαν ἐπήρετο, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Γωβρύα, νῦν ἂν
 δοκεῖς ἡδίων τῶνδὲ τῶ τὴν θυγατέρα δοῦναι ἢ ὅτε
 τὸ πρῶτον ἡμῖν συνεγένου; Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Γωβρύας,
 κἀγὼ τάληθ' ἔλεγω; Νῆ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, ὡς ψεύ-
 δους γε οὐδεμία ἐρώτησις δεῖται. Εὐ' τοίνυν, ἔφη,
 ἴσθι ὅτι νῦν ἂν πολὺ ἡδίων. Ἢ καὶ ἔχouis ἂν, ἔφη ὁ
- 14 Κῦρος, εἰπεῖν διότι; Ἔγωγε. Λέγε δή. Ὅτι τότε μὲν
 ἐώρων τοὺς πόρους καὶ τοὺς κινδύνους εὐθύμως αὐ-
 τοὺς φέροντας; νῦν δὲ ὀρῶ αὐτοὺς τάραθὰ σωφρό-
 νως φέροντας. δοκεῖ δέ μοι, ὦ Κῦρε, χαλεπώτερον
 εἶναι εὐρεῖν ἄνδρα τάραθὰ καλῶς φέροντα ἢ τὰ κα-
 κά· τὰ μὲν γὰρ ὕβριν τοῖς πολλοῖς, τὰ δὲ σωφροσύ-
- 15 νην τοῖς πᾶσιν ἐμποιεῖ. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἦκου-
 σας, ὦ Ἰστιάσπα, Γωβρύου τὸ ῥῆμα; Ναὶ μὰ Δί',
 ἔφη· καὶ ἂν πολλὰ τοιαῦτά γε λέγῃ, πολὺ μᾶλλον
 με τῆς θυγατρὸς μνηστῆρα λήψεται ἢ ἂν ἐκπώματα

πολλὰ ἐπιδεικνύη. Ἡ μὲν, ἔφη ὁ Γωβρύας, πολλά 16
 γέ μοι ἔστι τοιαῦτα συγγεγραμμένα, ὧν ἐγὼ σοι οὐ
 φθονήσω, ἦν τὴν θυγατέρα μου γυναῖκα λαμβάνης·
 τὰ δ' ἐκπώματα, ἔφη, ἐπειδὴ οὐκ ἀνέχεσθαι μοι φαί-
 νει, οὐκ οἶδ' εἰ Χρυσάντη τούτω δῶ, ἐπεὶ καὶ τὴν
 ἔδραν σου ὑφήρπασε. Καὶ μὲν δὴ, ἔφη ὁ Κῦρος, ὧ 17
 Ὑστάσπας, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ οἱ παρόντες, ἦν ἐμοὶ λέ-
 γητε· ὅταν τις ὑμῶν γαμεῖν ἐπιχειρήσῃ, γνῶσεσθε
 ὁποῖός τις καὶ γὰρ συνεργὸς ὑμῶν ἔσομαι. καὶ ὁ Γω- 18
 βρύας εἶπεν, Ἦν δέ τις ἐκδοῦναι βούληται θυγατέ-
 ρα, πρὸς τίνα δεῖ λέγειν; Πρὸς ἐμέ, ἔφη ὁ Κῦρος,
 καὶ τοῦτο· πάνυ γὰρ, ἔφη, δεινὸς εἰμι ταύτην τὴν
 τέχνην. Ποίαν; ἔφη ὁ Χρυσάντας. Τὸ γινῶναι ὁποι- 19
 ος ἂν γάμος ἐκάστῳ συναρμόσειε. καὶ ὁ Χρυσάντας
 ἔφη, Λέγε δὴ πρὸς τῶν θεῶν ποίαν τινά μοι γυναῖκα
 οἶει συναρμόσειν κάλλιστα. Πρῶτον μὲν, ἔφη, μι- 20
 κράν· μικρὸς γὰρ καὶ αὐτὸς εἶ· εἰ δὲ μεγάλην γα-
 μεῖς, ἦν ποτε βούλη αὐτὴν ὀρθὴν φιληῖσαι, προσάλλ-
 λεσθαι σε δεήσει ὥσπερ τὰ κυνάρια. Τοῦτο μὲν δὴ,
 ἔφη, ὀρθῶς προνοεῖς· καὶ γὰρ οὐδ' ὀπωστιοῦν ἀλιτι-
 κὸς εἰμι. Ἐπειτα δ', ἔφη, σιμὴ ἂν σοι ἰσχυρῶς συμ- 21
 φέροι. Πρὸς τί δὴ αὖ τοῦτο; Ὅτι, ἔφη, σὺ γρυπὸς
 εἶ· πρὸς οὖν τὴν σιμότητα σάφ' ἴσθι ὅτι ἡ γρυπότης
 ἄριστ' ἂν προσαρμόσειε. Λέγεις σὺ, ἔφη, ὡς καὶ τῷ
 εὐ δεδειπνηκότι ὥσπερ καὶ ἐγὼ νῦν ἀδείπνος ἂν συν-
 αρμόττοι. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος· τῶν μὲν γὰρ
 μεστῶν γρυπὴ ἢ γαστήρ γίνεται, τῶν δὲ ἀδείπνων
 σιμὴ. καὶ ὁ Χρυσάντας ἔφη, Ψυχρῷ δ' ἂν βασιλεῖ 22
 πρὸς τῶν θεῶν ἔχοις ἂν εἰπεῖν ποία τις συνοίσει; ἐν-
 ταῦθα μὲν δὴ ὁ τε Κῦρος ἐξεγέλασε καὶ οἱ ἄλλοι
 ὁμοίως. γελώντων δὲ ἅμα εἶπεν ὁ Ὑστάσπας, Πολύ 23
 γ', ἔφη, μάλιστα τούτου σε, ὧ Κῦρε, ζηλῶ ἐν τῇ

βασιλεία. Τίνος; ἔφη ὁ Κῦρος. Ὅτι δύνασαι καὶ ψυχρὸς ὢν γέλωτα παρέχειν. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἐπειτα οὐκ ἂν πρῖαιό γε ἀμπόλλου ὥστε σοὶ ταῦτ' εἰρησθαι, καὶ ἀπαγγελθῆναι παρ' ἧ εὐδοκιμεῖν βούλει ὅτι ἀστειὸς εἶ; καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτω διεσκώπιετο.

- 24 Μετὰ δὲ ταῦτα Τιγράνη μὲν ἐξήνεγκε γυναικεῖον κόσμον, καὶ ἐκέλευσε τῇ γυναικὶ δοῦναι, ὅτι ἀνδρείως συνεστρατεύετο τῷ ἀνδρὶ, Ἀρταβάζω δὲ χρυσοῦν ἔκπωμα, τῷ δ' Ἐρκανίῳ ἵππον καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ καλὰ ἐδώρησατο. Σοὶ δέ, ἔφη, ὦ Γωβρύα, δῶ-
- 25 σω ἄνδρα τῇ θυγατρὶ. Οὐκοῦν ἐμέ, ἔφη ὁ Ἰστάσπας, δῶσεις, ἵνα καὶ τὰ συγγράμματα λάβω. Ἡ καὶ ἔστι σοι, ἔφη ὁ Κῦρος, οὐσία ἀξία τῶν τῆς παιδός; Νῆ Δί', ἔφη, πολλαπλασίων μὲν οὖν χρημάτων. Καὶ ποῦ, ἔφη ὁ Κῦρος, ἔστι σοι αὕτη ἢ οὐσία; Ἐνταῦθα, ἔφη, ὅπου περ καὶ σὺ κάθησαι φίλος ὢν ἐμοί. Ἀρκεῖ μοι, ἔφη ὁ Γωβρύας· καὶ εὐθύς ἐκτείνας τὴν δε-
- 26 ξιὰν Δίδου, ἔφη, ὦ Κῦρε· δέχομαι γάρ. καὶ ὁ Κῦρος λαβὼν τὴν τοῦ Ἰστάσπου δεξιὰν ἔδωκε τῷ Γωβρύα, ὁ δ' ἐδέξατο. ἐκ δὲ τούτου πολλὰ καὶ καλὰ ἔδωκε δῶρα τῷ Ἰστάσπα, ὅπως τῇ παιδί πέμψει·
- 27 Χρυσάνταν δ' ἐφίλησε προσαγαγόμενος. καὶ ὁ Ἀρτάβαζος εἶπε, Μὰ Δί', ἔφη, ὦ Κῦρε, οὐχ ὁμοίου γε χρυσοῦ ἐμοί τε τὸ ἔκπωμα δέδωκας καὶ Χρυσάντα τὸ δῶρον. Ἀλλὰ καὶ σοί, ἔφη, δῶσω. ἐπήρετο ἐκεῖνος Πότε; Εἰς τριακοστὸν, ἔφη, ἔτος. Ὡς ἀναμενοῦντος, ἔφη, καὶ οὐκ ἀποθανομένου οὕτω παρασκευάζου. καὶ τότε μὲν δὴ οὕτως ἐληξεν ἡ σκηνὴ· ἐξανισταμένων δ' αὐτῶν ἐξανέστη καὶ ὁ Κῦρος καὶ συμπρούπεμψεν αὐτοὺς ἐπὶ τὰς θύρας.
- 28 Τῇ δ' ὑστεραία τοὺς ἐθελουσίους συμμάχους γε-

νομένους ἀπέπεμπεν οἴκαδε ἐκάστους, πλὴν ὅσοι αὐ-
 τῶν οἰκεῖν ἐβούλοντο παρ' αὐτῶ· τούτοις δὲ χώραν
 καὶ οἴκους ἔδωκε, καὶ νῦν ἔτι ἔχουσιν οἱ τῶν κατα-
 μεινάντων τούτων τότε ἀπόγονοι· πλείστοι δ' εἰσὶ
 Μήδων καὶ Ἰρκανίων· τοῖς δ' ἀπιοῦσι θωρησάμενος
 πολλὰ καὶ ἀμέμπτους ποιησάμενος καὶ ἄρχοντας καὶ
 στρατιώτας ἀπέπεμψατο. ἐκ τούτου δὲ διέδωκε καὶ 29
 τοῖς περὶ ἑαυτὸν στρατιώταις τὰ χρήματα ὅσα ἐκ Σάρ-
 δεων ἔλαβε· καὶ τοῖς μὲν μυριάρχοις καὶ τοῖς περὶ
 αὐτὸν ὑπηρέταις ἐξαίρετα ἐδίδου πρὸς τὴν ἀξίαν ἐκά-
 στῳ, τὰ δ' ἄλλα διένειμε· καὶ τὸ μέρος ἐκάστῳ δούς
 τῶν μυριάρχων ἐπέτρεψεν αὐτοῖς διανέμειν ὥσπερ
 αὐτὸς ἐκείνοις διένειμεν. ἔδοσαν δὲ τὰ μὲν ἄλλα χρή- 30
 ματα ἄρχων ἄρχοντας τοὺς ὑφ' ἑαυτῶ δοκιμάζων· τὰ
 δὲ τελευταῖα οἱ ἐξάδαρχοι τοὺς ὑφ' ἑαυτοῖς ἰδιώτας
 δοκιμάσαντες πρὸς τὴν ἀξίαν ἐκάστῳ ἔδοσαν· καὶ
 οὕτω πάντες εἰλήφεσαν τὸ δίκαιον μέρος. ἐπεὶ δὲ 31
 εἰλήφεσαν τὰ τότε δοθέντα, οἱ μὲν τινες ἔλεγον περὶ
 τοῦ Κύρου τοιαύδε· Ἦπου αὐτός γε πολλὰ ἔχει, ὅπου
 γε καὶ ἡμῶν ἐκάστῳ τσαῦτα δέδωκεν· οἱ δὲ τινες
 αὐτῶν ἔλεγον, Ποῖα πολλὰ ἔχει; οὐχ ὁ Κύρου τρό-
 πος τοιοῦτος οἷος χρηματίζεσθαι, ἀλλὰ διδούς μᾶλλον
 ἢ κτώμενος ἦδεται.

Αἰσθανόμενος δὲ ὁ Κῦρος τούτους τοὺς λόγους 32
 καὶ τὰς δόξας τὰς περὶ αὐτοῦ συνέλεξε τοὺς φί-
 λους τε καὶ τοὺς ἐπικαιρίους ἅπαντας καὶ ἔλεξεν
 ὧδε.

ἽΩ ἄνδρες φίλοι, ἐώρακα μὲν ἤδη ἀνθρώπους οἱ
 βούλονται δοκεῖν πλείω κεκτηῖσθαι ἢ ἔχουσιν, ἐλευ-
 θεριώτεροι ἂν οἰόμενοι οὕτω φαίνεσθαι· ἐμοὶ δὲ δο-
 κοῦσιν, ἔφη, οὗτοι τοῦμπαλιν οὐ βούλονται ἐφέλ-
 κεσθαι· τὸ γὰρ πολλὰ δοκοῦντα ἔχειν μὴ κατ' ἀξίαν

τῆς οὐσίας φαίνεσθαι ὠφελούντα τοὺς φίλους ἀνε-
 33 λευθερίαν ἔμοιγε δοκεῖ περιάπτειν. εἰσὶ δ' αὖ, ἔφη,
 οἱ λεληθῆναι βούλονται ὅσα ἂν ἔχωσι· πονηροὶ οὖν
 καὶ οὗτοι τοῖς φίλοις ἔμοιγε δοκοῦσιν εἶναι. διὰ γὰρ
 τὸ μὴ εἰδέναι τὰ ὄντα πολλάκις δέομενοι οὐκ ἐπαγ-
 γέλλουσιν οἱ φίλοι τοῖς ἐταίροις, ἀλλὰ τητῶνται.
 34 ἀπλουστάτου δέ μοι, ἔφη, δοκεῖ εἶναι τὸ τὴν δύναμιν
 φανεράν ποιήσαντα ἐκ ταύτης ἀγωνίζεσθαι περὶ κα-
 λοκάγαθίας. κἀγὼ οὖν, ἔφη, βούλομαι ὑμῖν ὅσα μὲν
 οἶόν τ' ἐστὶν ἰδεῖν τῶν ἐμοὶ ὄντων δεῖξαι, ὅσα δὲ μὴ
 35 οἶόν τε ἰδεῖν, διηγῆσασθαι. ταῦτα εἰπὼν τὰ μὲν ἐδεί-
 κνυ πολλὰ καὶ καλὰ κτήματα· τὰ δὲ κείμενα ὡς μὴ
 36 ῥάδιον εἶναι ἰδεῖν διηγείτο· τέλος δ' εἶπεν ὧδε· Ταῦτα,
 ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἅπαντα δεῖ ὑμᾶς οὐδὲν μᾶλλον ἐμὰ
 ἡγεῖσθαι ἢ καὶ ὑμέτερα· ἐγὼ γάρ, ἔφη, ταῦτα ἀθροίσω
 οὔθ' ὅπως αὐτὸς καταδαπανήσω οὔθ' ὅπως αὐτὸς
 κατατρίψω· οὐ γὰρ ἂν δυναίμην· ἀλλ' ὅπως ἔχω τῷ
 τε ἀεὶ καλόν τι ὑμῶν ποιοῦντι διδόναι καὶ ὅπως, ἦν
 τις ὑμῶν τινος ἐνδεῖσθαι νομίση, πρὸς ἐμὲ ἐλθὼν
 λάβῃ οὗ ἂν ἐνδεῆς τυγχάνῃ ὢν. καὶ ταῦτα μὲν οὕ-
 τως ἐλέχθη.

V. Ἦνίκα δὲ ἦδη αὐτῷ ἐδόκει καλῶς ἔχειν τὰ ἐν
 Βαβυλωνίῳ ὡς καὶ ἀποδημεῖν, συνσκευάζετο τὴν εἰς
 Πέρσας πορείαν καὶ τοῖς ἄλλοις παρήγγειλεν· ἐπεὶ
 δ' ἐνόμισεν ἱκανὰ ἔχειν ὣν ᾤετο δεῆσεσθαι, οὕτω δὴ
 2 ἀνεξεύγνυ. διηγησόμεθα δὲ καὶ ταῦτα ὡς πολὺς στό-
 λος ὢν εὐτάκτως μὲν κατεσκευάζετο καὶ πάλιν ἀνε-
 σκευάζετο, ταχὺ δὲ κατεχωρίζετο ὅπου δέοι. ὅπου γὰρ
 ἂν στρατοπεδεύηται βασιλεύς, σκηναὶ μὲν δὴ ἔχοντες
 πάντες οἱ ἀμφὶ βασιλέα στρατεύονται καὶ θέρους καὶ
 3 χειμῶνος. εὐθύς δὲ τοῦτο ἐνόμιζε Κύρος, πρὸς ἑῷ
 βλέπουσαν ἴστασθαι τὴν σκηνήν· ἔπειτα ἔταξε προῶ-

τον μὲν πόσον δεῖ ἀπολιπόντας σκηνοῦν τοὺς δορυ-
 φόρους τῆς βασιλικῆς σκηνῆς· ἔπειτα σιτοποιοῖς μὲν
 χώραν ἀπέδειξε τὴν δεξιάν, ὄψοποιοῖς δὲ τὴν ἀρι-
 στεράν, ἵπποις δὲ τὴν δεξιάν, ὑποζυγίοις δὲ τοῖς ἄλ-
 λοις τὴν ἀριστεράν· καὶ τὰλλα δὲ διετέτακτο ὥστε
 εἰδέναι ἕκαστον τὴν ἑαυτοῦ χώραν καὶ μέτρον καὶ
 τόπον. ὅταν δὲ ἀνασκευάζωνται, συντίθησι μὲν ἕκα- 4
 στος σκευὴ οἷσπερ τέτακται χρῆσθαι, ἀνατίθενται δ'
 αὐτῷ ἄλλοι ἐπὶ τὰ ὑποζύγια· ὥσθ' ἅμα μὲν πάντες ἐρ-
 χονται οἱ σκευαγωγοὶ ἐπὶ τὰ τεταγμένα ἄγειν, ἅμα
 δὲ πάντες ἀνατιθέασιν ἐπὶ τὰ ἑαυτοῦ ἕκαστος. οὕτω
 δὴ ὁ αὐτὸς χρόνος ἀρκεῖ μιᾷ τε σκηνῇ καὶ πάσαις ἀνη-
 ρῆσθαι. ὡσαύτως οὕτως ἔχει καὶ περὶ κατασκευῆς. 5
 καὶ περὶ τοῦ πεποιῆσθαι δὲ τὰπιτήδεια πάντα ἐν
 καιρῷ ὡσαύτως διατέτακται ἑκάστοις τὰ ποιητέα· καὶ
 διὰ τοῦτο ὁ αὐτὸς χρόνος ἀρκεῖ ἐνὶ τε μέρει καὶ πᾶσι
 πεποιῆσθαι. ὥσπερ δὲ οἱ περὶ τὰπιτήδεια θεράπον- 6
 τες χώραν εἶχον τὴν προσήκουσαν ἕκαστοι, οὕτω καὶ
 οἱ ὄπλοφόροι αὐτῷ ἐν τῇ στρατοπεδεύσει χώραν τε
 εἶχον τὴν τῇ ὀπλίσει ἑκάστη ἐπιτηδεῖαν, καὶ ἦδυσαν
 ταύτην ὅποια ἦν, καὶ ἐπ' ἀναμφισβήτητον πάντες
 κατεχωρίζοντο. καλὸν μὲν γὰρ ἦγεῖτο ὁ Κῦρος καὶ 7
 ἐν οἰκίᾳ εἶναι ἐπιτηδεύμα τὴν εὐθημοσύνην· ὅταν
 γὰρ τίς του δέηται, δῆλόν ἐστιν ὅπου δεῖ ἐλθόντα
 λαβεῖν· πολὺ δ' ἔτι κάλλιον ἐνόμιζε τὴν τῶν στρα-
 τιωτικῶν φύλων εὐθημοσύνην εἶναι, ὅσῳ τε ὀξύτεροι
 οἱ καιροὶ τῶν εἰς τὰ πολεμικὰ χρήσεων καὶ μείζῳ τὰ
 σφάλματα ἀπὸ τῶν ὑστεριζόντων ἐν αὐτοῖς· ἀπὸ δὲ
 τῶν ἐν καιρῷ παραγινομένων πλείστου ἄξια τὰ κτή-
 ματα ἐώρα γιγνόμενα ἐν τοῖς πολεμικοῖς· διὰ ταῦτα
 οὖν καὶ ἐπεμέλετο ταύτης τῆς εὐθημοσύνης μάλιστα.
 καὶ αὐτὸς μὲν δὴ πρῶτον ἑαυτὸν ἐν μέσῳ κατετίθετο 8

τοῦ στρατοπέδου, ὡς ταύτης τῆς χώρας ἐχυρωτάτης
 οὔσης· ἔπειτα δὲ τοὺς μὲν πιστοτάτους ὥσπερ εἰώθει
 περὶ ἑαυτὸν εἶχε, τούτων δ' ἐν κύκλῳ ἐχομένους ἰπ-
 9 πέας τ' εἶχε καὶ ἀρματηλάτας. καὶ γὰρ τούτους ἐχυ-
 ρᾶς ἐνόμιζε, ~~ἐν τῇ αὐτῇ χώρῳ ἰδοῦσθαι, οὗτοι οἱ~~
 οὐδὲν πρόχειρον ἔχοντες τούτων στρατοπεδεύονται,
 ἀλλὰ πολλοῦ χρόνου δέονται εἰς τὴν ἐξόπλισιν, εἰ
 10 μέλλουσι χρησίμως ἔξιεν. ἐν δεξιᾷ δὲ καὶ ἐν ἀριστερᾷ
 αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἰππέων πελτασταῖς χώρα ἦν· τοξο-
 τῶν δ' αὐτῆς χώρα ἢ πρόσθεν ἦν καὶ ὀπίσθεν αὐτοῦ τε
 11 καὶ τῶν ἰππέων. ὀπλίτας δὲ καὶ τοὺς τὰ μεγάλα γέφυρα
 ἔχοντας κύκλῳ πάντων εἶχεν ὥσπερ τεῖχος, ὅπως καὶ
 εἰ δέοι τι ἐνσκευάζεσθαι τοὺς ἰππέας, οἱ μονιμώτατοι
 πρόσθεν ὄντες παρέχοιεν αὐτοῖς ἀσφαλῆ τὴν καθό-
 12 πλισιν. ἐκάθευδον δὲ αὐτῶ ἐν τάξει ὥσπερ οἱ ὀπλί-
 ται, οὕτω δὲ καὶ οἱ πελτασταὶ καὶ οἱ τοξόται, ὅπως καὶ
 ἐκ νυκτῶν, εἰ δέοι τι, ὥσπερ καὶ οἱ ὀπλίται παρεσκευ-
 ασμένοι εἰσὶ παίειν τὸν εἰς χεῖρας λόντα, οὕτω καὶ οἱ
 τοξόται καὶ οἱ ἀκοντισταί, εἴ τινες προσίοιεν, ἐξ ἐτοί-
 μου ἀκοντίζοιεν καὶ τοξεύοιεν ὑπὲρ τῶν ὀπλιτῶν.
 13 εἶχον δὲ καὶ σημεῖα πάντες οἱ ἄρχοντες ἐπὶ ταῖς σκη-
 ναῖς· οἱ δ' ὑπηρέται, ὥσπερ καὶ ἐν ταῖς πόλεσιν οἱ
 σώφρονες ἴσασι μὲν καὶ τῶν πλείστων τὰς οἰκήσεις,
 μάλιστα δὲ τῶν ἐπικαιρίων, οὕτω καὶ τῶν ἐν τοῖς
 στρατοπέδοις τὰς τε χώρας τὰς τῶν ἡγεμόνων ἠπί-
 σταντο οἱ Κύρου ὑπηρέται καὶ τὰ σημεῖα ἐγίγνωσκον
 ἅ ἐκάστοις ἦν· ὥστε ὅτου δέοιτο Κύρος, οὐκ ἐξήτουν,
 14 ἀλλὰ τὴν συντομωτάτην ἐφ' ἕκαστον ἔθειον. καὶ διὰ
 τὸ εἰλικρινῆ ἕκαστα εἶναι πολὺ μᾶλλον ἦν δῆλα καὶ
 ὁπότε τις εὐτακτοίη καὶ εἴ τις μὴ πράττοι τὸ προσ-
 ταττόμενον. οὕτω δὲ ἐχόντων ἡγεῖτο, εἴ τις καὶ ἐπί-
 θοιτο νυκτὸς ἢ ἡμέρας, ὥσπερ ἂν εἰς ἐνέδραν εἰς τὸ

στρατόπεδον τοὺς ἐπιτιθεμένους ἐμπίπτειν. καὶ τὸ 15
τακτικὸν δὲ εἶναι οὐ τοῦτο μόνον ἡγεῖτο εἴ τις ἐκτεῖ-
ναι φάλαγγα εὐπόρως δύναίτο ἢ βαδῦναι ἢ ἐκ κέ-
ρατος εἰς φάλαγγα καταστῆσαι ἢ ἐκ δεξιᾶς ἢ ἀριστε-
ρᾶς ἢ ὀπισθεν ἐπιφανέντων πολεμίων ὁρθῶς ἐξελιξαι,
ἀλλὰ καὶ τὸ διασπᾶν ὁπότε δεοὶ τακτικὸν ἡγεῖτο, καὶ
τὸ τιθέναι γε τὸ μέρος ἕκαστον ὅπου μάλιστα ἐν ὠφε-
λείᾳ ἂν εἴη, καὶ τὸ ταχύνειν δὲ ὅπου φθάσαι δεοί,
πάντα ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα τακτικοῦ ἀνδρὸς ἐνόμι-
ζεν εἶναι καὶ ἐπεμέλετο τούτων πάντων ὁμοίως. καὶ 16
ἐν μὲν ταῖς πορείαις πρὸς τὸ συμπύπτον αἰεὶ διατάτ-
των ἐπορεύετο, ἐν δὲ τῇ στρατοπεδεύσει ὡς τὰ πολλὰ
ὥσπερ εἴρηται κατεχώριζεν.

Ἐπεὶ δὲ πορευόμενοι γίνονται κατὰ τὴν Μηδικήν, 17
τρέπεται ὁ Κῦρος πρὸς Κναξάρην. ἐπεὶ δὲ ἡσπᾶσαντο
ἀλλήλους, πρῶτον μὲν δὴ ὁ Κῦρος εἶπε τῷ Κναξάρῃ
ὅτι οἶκος αὐτῷ ἐξηρημένος εἴη ἐν Βαβυλωνί καὶ ἀρ-
χεῖα, ὅπως ἔχη καὶ ὅταν ἐκεῖσε ἔλθῃ εἰς οἰκεία κατὰ-
γεσθαι· ἔπειτα δὲ καὶ ἄλλα δῶρα ἔδωκεν αὐτῷ πολλὰ
καὶ καλὰ. ὁ δὲ Κναξάρης ταῦτα μὲν ἐδέχετο, προσέ- 18
πεμψε δὲ αὐτῷ τὴν θυγατέρα στέφανόν τε χρυσοῦν
καὶ ψέλια φέρουσαν καὶ στρεπτὸν καὶ στολήν Μηδι-
κὴν ὡς δυνατὸν καλλίστην. καὶ ἡ μὲν δὴ παῖς ἐστε- 19
φάνον τὸν Κῦρον, ὁ δὲ Κναξάρης εἶπε, Δίδωμι δέ
σοι, ἔφη, ὦ Κῦρε, καὶ αὐτὴν ταύτην γυναικα, ἐμὴν
δοῦσαν θυγατέρα· καὶ ὁ σὸς δὲ πατὴρ ἔγημε τὴν τοῦ
ἐμοῦ πατρὸς θυγατέρα, ἐξ ἧς σὺ ἐγένου· αὕτη δ'
ἐστὶν ἣν σὺ πολλάκις παῖς ὦν ὅτε παρ' ἡμῖν ἦσθα
ἐτιθηνήσω· καὶ ὁπότε τις ἐρωτῶῃ αὐτὴν τίνι γαμοῖ-
το, ἔλεγεν ὅτι Κύρω· ἐπιδίδωμι δὲ αὐτῇ ἐγὼ καὶ φερ-
νὴν Μηδίαν τὴν πᾶσαν· οὐδὲ γὰρ ἔστι μοι ἄρορην παῖς
γνήσιος. ὁ μὲν οὕτως εἶπεν· ὁ δὲ Κῦρος ἀπεκρίνατο, 20

Ἄλλ', ὦ Κυαξάρη, τό τε γένος ἐπαινώ καὶ τὴν πατρίδα καὶ τὰ δῶρα· βούλομαι δέ, ἔφη, σὺν τῇ τοῦ πατρὸς γνώμῃ καὶ τῇ τῆς μητρὸς ταῦτά σοι συναινέσαι. εἶπε μὲν οὖν οὕτως ὁ Κῦρος, ὅμως δὲ τῇ παιδί πάντα ἐδώρησατο ὅποσα ἔδωκετο Κυαξάρη χαριεῖσθαι. ταῦτα δὲ ποιήσας εἰς Πέρσας ἐπορεύετο.

- 21 Ἐπεὶ δ' ἐπὶ τοῖς Περσῶν ὁρίοις ἐγένετο πορευόμενος, τὸ μὲν ἄλλο στράτευμα αὐτοῦ κατέλιπεν, αὐτὸς δὲ σὺν τοῖς φίλοις εἰς τὴν πόλιν ἐπορεύετο, λερεῖα μὲν ἄγων ὡς πᾶσι Πέρσαις ἱκανὰ θύειν τε καὶ ἐστιᾶσθαι· δῶρα δ' ἤγγεν οἷα μὲν ἔπρεπε τῷ πατρὶ καὶ τῇ μητρὶ καὶ τοῖς ἄλλοις φίλοις, οἷα δ' ἔπρεπεν ἀρχαῖς καὶ γεραιτέροις καὶ τοῖς ὁμοτίμοις πᾶσιν· ἔδωκε δὲ καὶ πᾶσι Πέρσαις καὶ Περσίσιν ὅσαπερ καὶ νῦν ἔτι δίδωσιν ὅτανπερ ἀφίκηται βασιλεὺς εἰς Πέρ-
- 22 σας. ἐκ δὲ τούτου συνέλεξε Καμβύσης τοὺς γεραιτέρους Περσῶν καὶ τὰς ἀρχάς, οἵπερ τῶν μεγίστων κύριοι εἰσι· παρεκάλεσε δὲ καὶ Κῦρον, καὶ ἔλεξε τοιάδε.
- Ἄνδρες Πέρσαι καὶ σύ, ὦ Κῦρε, ἐγὼ ἀμφοτέροις ὑμῖν εἰκότως εὖνους εἰμί· ὑμῶν μὲν γὰρ βασιλεύω, σὺ δέ, ὦ Κῦρε, παῖς ἐμὸς εἶ. δίκαιος οὖν εἰμι, ὅσα γινώσκειν δοκῶ ἀγαθὰ ἀμφοτέροις, ταῦτα εἰς τὸ
- 23 μέσον λέγειν. τὰ μὲν γὰρ παρελθόντα ὑμεῖς μὲν Κῦρον ἠϋξήσατε στράτευμα δόντες καὶ ἄρχοντα τούτου αὐτὸν καταστήσαντες, Κῦρος δὲ ἡγούμενος τούτου σὺν θεοῖς εὐκλεεῖς μὲν ὑμᾶς, ὦ Πέρσαι, ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις ἐποίησεν, ἐντίμους δ' ἐν τῇ Ἀσίᾳ πάσῃ τῶν δὲ συστρατευσαμένων τοὺς μὲν ἀρίστους καὶ πεπλούτικε· τοῖς δὲ πολλοῖς μισθὸν καὶ τροφήν παρεσκεύακεν· ἵππικὸν δὲ καταστήσας Περσῶν πεποίηκε
- 24 Πέρσαις καὶ πεδίων εἶναι μετουσίαν. ἦν μὲν οὖν καὶ τὸ λοιπὸν οὕτω γινώσκητε, πολλῶν καὶ ἀγαθῶν αἰ-

τιοι ἀλλήλοις ἔσεσθε· εἰ δὲ ἡ σύ, ὧ Κῦρε, ἐπαρθεῖς
 ταῖς παρούσαις τύχαις ἐπιχειρήσεις καὶ Περσῶν ἄρ-
 χειν ἐπὶ πλεονεξία ὡσπερ τῶν ἄλλων, ἢ ὑμεῖς, ὧ πο-
 λῖται, φθονήσαντες τούτῳ τῆς δυνάμεως καταλύειν
 πειράσεσθε τοῦτον τῆς ἀρχῆς, εὖ ἵστε ὅτι ἐμποδῶν
 ἀλλήλοις πολλῶν καὶ ἀγαθῶν ἔσεσθε. ὡς οὖν μὴ ταῦτα 25
 γίνηται, ἀλλὰ τὰγαθὰ, ἐμοὶ δοκεῖ, ἔφη, θύσαντας
 ὑμᾶς κοινῇ καὶ θεοὺς ἐπιμαρτυραμένους συνθέσθαι,
 σὲ μὲν, ὧ Κῦρε, ἣν τις ἐπιστρατεύηται χώρα Περσίδι
 ἢ Περσῶν νόμους διασπᾶν πειρᾶται, βοηθήσειν παντὶ
 σθένει, ὑμᾶς δέ, ὧ Πέρσαι, ἣν τις ἢ ἀρχῆς Κῦρον
 ἐπιχειρῇ καταπαύειν ἢ ἀφίστασθαί τις τῶν ὑποχειρίων,
 βοηθήσειν καὶ ὑμῖν αὐτοῖς καὶ Κύρω καθ' ὅ,τι ἂν ἐπαγ-
 γέλλῃ. καὶ ἕως μὲν ἂν ἐγὼ ζῶ, ἐμὴ γίνυται ἢ ἐν Πέρ- 26
 σαις βασιλεία· ὅταν δ' ἐγὼ τελευτήσω, δῆλον ὅτι Κύ-
 ρου, ἂν ζῆ. καὶ ὅταν μὲν οὗτος ἀφίκηται εἰς Πέρσας,
 ὁσίως ἂν ὑμῖν ἔχοι τοῦτον θύειν τὰ ἱερὰ ὑπὲρ ὑμῶν
 ἅπερ νῦν ἐγὼ θύω· ὅταν δ' οὗτος ἔκδημος ἦ, καλῶς ἂν
 οἶμαι ὑμῖν ἔχειν εἰ ἐκ τοῦ γένους ὃς ἂν δοκῇ ὑμῖν ἄρι-
 στος εἶναι, οὗτος τὰ τῶν θεῶν ἀποτελοῖη. ταῦτα εἰπόν- 27
 τος Καμβύσου συνέδοξε Κύρω τε καὶ τοῖς Περσῶν τέ-
 λεσι· καὶ συνθέμενοι ταῦτα τότε καὶ θεοὺς ἐπιμαρτυ-
 ράμενοι οὕτω καὶ νῦν ἔτι διαμένουσι ποιοῦντες πρὸς
 ἀλλήλους Πέρσαι τε καὶ βασιλεύς. τούτων δὲ πραχ-
 θέντων ἀπήει ὁ Κῦρος.

Ὡς δ' ἀπιὼν ἐγένετο ἐν Μήδοις, συνδόξαν τῷ πατρὶ 28
 καὶ τῇ μητρὶ γαμεῖτην Κυαζάρου θυγατέρα, ἧς ἔτι καὶ
 νῦν λόγος ὡς παγκάλῃς γενομένης. γήμας δ' εὐθύς
 ἀνεξεύγνυ.

28. Post γενομένης addebatur: ἔμοι δὲ τῶν λογοποιῶν λέ-
 γουσιν ὡς τὴν τῆς μητρὸς ἀδελφὴν ἔγημεν· ἀλλὰ γραῦς ἂν
 καὶ παντάπασιν ἦν ἢ παῖς

VI. Ἐπεὶ δ' ἐν Βαβυλῶνι ἦν, ἐδόκει αὐτῷ σατραπίας ἤδη πέμπειν ἐπὶ τὰ κατεστραμμένα ἔθνη. τοὺς μὲν-
 τοι ἐν ταῖς ἄκραις φρουράρχους καὶ τοὺς χιλιάρχους
 τῶν κατὰ τὴν χώραν φυλακῶν οὐκ ἄλλου ἢ ἑαυτοῦ
 ἐβούλετο ἀκούειν ταῦτα δὲ προειωρᾶτο ἐννοῶν ὅπως
 εἴ τις τῶν σατραπῶν ὑπὸ πλοῦτου καὶ πλήθους ἀν-
 θρώπων ἐξυβρίσειε καὶ ἐπιχειρήσειε μὴ πείθεσθαι,
 2 εὐθύς ἀντιπάλους ἔχοι ἐν τῇ χώρᾳ. ταῦτ' οὖν βου-
 λόμενος προᾶξει ἔγνω συγκαλέσαι πρῶτον τοὺς ἐπι-
 καιρίους καὶ προειπεῖν, ὅπως εἶδειεν ἐφ' οἷς ἴασιν
 οἱ λόντες· ἐνόμιζε γὰρ οὕτω ῥᾶον φέρειν ἂν αὐτούς·
 ἐπεὶ δὲ κατασταίῃ τις ἄρχων καὶ αἰσθάνοιτο ταῦτα,
 χαλεπῶς ἂν ἐδόκουν αὐτῷ φέρειν, νομίζοντες δι' ἑαν-
 3 τῶν ἀπιστίαν ταῦτα γενέσθαι. οὕτω δὲ συλλέξας
 λέγει αὐτοῖς τοιαύδε.

Ἄνδρες φίλοι, εἰσὶν ἡμῖν ἐν ταῖς κατεστραμμέναις
 πόλεσι φρουροὶ καὶ φρουράρχοι, οὓς τότε κατελίπο-
 μεν· καὶ τούτοις ἐγὼ προστάξας ἀπῆλθον ἄλλο μὲν
 μηδὲν πολυπραγμονεῖν, τὰ δὲ τείχη διασώζειν. τού-
 τους μὲν οὖν οὐ παύσω τῆς ἀρχῆς, ἐπεὶ καλῶς δια-
 πεφυλάχασιν τὰ προσταχθέντα· ἄλλους δὲ σατραπίας
 πέμψαι μοι δοκεῖ, οἵτινες ἄρξουσι τῶν ἐνοικούντων
 καὶ τὸν δασμὸν λαμβάνοντες τοῖς τε φρουροῖς δώ-
 4 σουσι μισθὸν καὶ ἄλλο τελοῦσιν ὅ,τι ἂν δέη. δοκεῖ
 δέ μοι καὶ τῶν ἐνθάδε μενόντων ὑμῶν, οἷς ἂν ἐγὼ
 πράγματα παρέχω πέμπων πράξοντάς τι ἐπὶ ταῦτα
 τὰ ἔθνη, χώρας γενέσθαι καὶ οἴκους ἐκεῖ, ὅπως δα-
 σμοφορῆταί τε αὐτοῖς δεῦρο, ὅταν τε ἴωσιν ἐκεῖσε,
 5 εἰς οἴκειά ἔχωσι κατάγεσθαι. ταῦτα εἶπε καὶ ἔδωκε
 πολλοῖς τῶν φίλων κατὰ πάσας τὰς καταστραφεῖσας
 πόλεις οἴκους καὶ ὑπηκόους· καὶ νῦν εἰσὶν ἔτι τοῖς
 ἀπογόνους τῶν τότε λαβόντων αἱ χῶραι καταμένουσαι

ἄλλαι ἐν ἄλλῃ γῆ· αὐτοὶ δὲ οἰκοῦσι παρὰ βασιλεῖ.
 Αἰεὶ δέ, ἔφη, τοὺς ἰόντας σατραπάς ἐπὶ ταύτας τὰς 6
 χώρας τοιοῦτους ἡμᾶς σκοπεῖν οἵτινες ὅτι ἂν ἐν τῇ
 γῆ ἐκάστη καλὸν ἢ ἀγαθὸν ἦ, μεμνήσονται καὶ δεῦρο
 ἀποπέμπειν, ὡς μετέχωμεν καὶ οἱ ἐνθάδε ὄντες τῶν
 πανταχοῦ γιγνομένων ἀγαθῶν· καὶ γὰρ ἦν τί πού
 δεινὸν γίγνηται, ἡμῖν ἔσται ἀμυντέον. ταῦτ' εἰπὼν 7
 τότε μὲν ἔπαυσε τὸν λόγον, ἔπειτα δὲ οὖς ἐγίνωσκε
 τῶν φίλων ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις ἐπιθυμοῦντας ἰέναι,
 ἐκλεξάμενος αὐτῶν τοὺς δοκοῦντας ἐπιτηδειοτάτους
 εἶναι ἔπεμπε σατραπάς εἰς Ἀραβίαν μὲν Μεγάβυζον,
 εἰς Καππαδοκίαν δὲ Ἀρταβάταν, εἰς Φρυγίαν δὲ τὴν
 μεγάλην Ἀρτακάμαν, εἰς Λυδίαν δὲ καὶ Ἰωνίαν Χρυ-
 σάνταν, εἰς Καρίαν δὲ Ἀδούσιον, ὄνπερ ἤτοῦντο,
 εἰς Φρυγίαν δὲ τὴν παρ' Ἑλλήσποντον καὶ Αἰολίδα
 Φαρνοῦχον. Κιλικίας δὲ καὶ Κύπρου καὶ Παφλαγῶ- 8
 νων οὐκ ἔπεμψε Πέρσας σατραπάς, ὅτι ἐκόντες ἐδό-
 κουν συστρατεύεσθαι ἐπὶ Βαβυλῶνα· δασμοὺς μέντοι
 συνέταξεν ἀποφέρειν καὶ τούτους. ὡς δὲ τότε Κύρος 9
 κατεστήσατο, οὕτως ἔτι καὶ νῦν βασιλέως εἰσὶν αἱ ἐν
 ταῖς ἄκραις φυλακαὶ καὶ οἱ χιλιάρχοι τῶν φυλακῶν
 ἐκ βασιλέως εἰσὶ καθεστηκότες καὶ παρὰ βασιλεῖ ἀπο-
 γεγραμμένοι. προεῖπε δὲ πᾶσι τοῖς ἐκπεμπομένοις 10
 σατραπαῖς, ὅσα αὐτὸν ἐώρων ποιοῦντα, πάντα μιμεῖ-
 σθαι· πρῶτον μὲν ἰππέας καθιστάναι ἐκ τῶν συνεπι-
 σπομένων Περσῶν καὶ συμμάχων καὶ ἀρματηλάτας·
 ὁπόσοι δ' ἂν γῆν καὶ ἀρχεῖα λάβωσιν, ἀναγκάζειν
 τούτους ἐπὶ θύρας ἰέναι καὶ σωφροσύνης ἐπιμελο-
 μένους παρέχειν ἑαυτοὺς τῷ σατραπῇ χρῆσθαι, ἦν
 τι δέηται· παιδεύειν δὲ καὶ τοὺς γιγνομένους παῖδας
 ἐπὶ θύραις, ὡσπερ παρ' αὐτῶ· ἐξάγειν δ' ἐπὶ τὴν
 θήραν τὸν σατραπῆν τοὺς ἀπὸ θυρῶν καὶ ἀσκεῖν αὐ-

- 11 τόν τε καὶ τοὺς σὺν ἑαυτῷ τὰ πολεμικά. Ὅς δ' ἂν ἐμοί, ἔφη, κατὰ λόγον τῆς δυνάμεως πλείστα μὲν ἄρματα, πλείστους δὲ καὶ ἀρίστους ἱππέας ἀποδεικνύη, τοῦτον ἐγὼ ὡς ἀγαθὸν σύμμαχον καὶ ὡς ἀγαθὸν συμφύλακα Πέρσiais τε καὶ ἐμοὶ τῆς ἀρχῆς τιμήσω. ἔστων δὲ παρ' ὑμῖν καὶ ἔδραις ὥσπερ παρ' ἐμοὶ οἱ ἀριστοὶ προτετιμημένοι, καὶ τράπεζα, ὥσπερ ἡ ἐμή, τρέφουσα μὲν πρῶτον τοὺς οἰκέτας, ἔπειτα δὲ καὶ ὡς φίλοις μεταδιδόναι ἱκανῶς κεκοσμημένη καὶ ὡς τὸν
- 12 καλόν τι ποιοῦντα καθ' ἡμέραν ἐπιγεραίρειν. κτᾶσθε δὲ καὶ παραδείσους καὶ θηρία τρέφετε, καὶ μήτε αὐτοὶ ποτε ἄνευ πόνου σῖτον παραθῆσθε μήτε ἵπποις ἀγυμνάστοις χόρτον ἐμβάλλετε· οὐ γὰρ ἂν δυναίμην ἐγὼ εἰς ὧν ἀνθρωπίνῃ ἀρετῇ τὰ πάντων ὑμῶν ἀγαθὰ διασῶζειν, ἀλλὰ δεῖ ἐμὲ μὲν ἀγαθὸν ὄντα σὺν ἀγαθοῖς τοῖς παρ' ἐμοῦ ὑμῖν ἐπίκουρον εἶναι· ὑμᾶς δὲ ὁμοίως αὐτοὺς ἀγαθοὺς ὄντας σὺν ἀγαθοῖς τοῖς μεθ' ὑμῶν ἐμοὶ
- 13 συμμάχους εἶναι. βουλοίμην δ' ἂν ὑμᾶς καὶ τοῦτο κατανοῆσαι ὅτι τούτων ὧν νῦν ὑμῖν παρακελεύομαι οὐδὲν τοῖς δούλοις προστάττω· ἅ δ' ὑμᾶς φημι χρῆναι ποιεῖν, ταῦτα καὶ αὐτὸς πειρωῶμαι πάντα πράττειν. ὥσπερ δ' ἐγὼ ὑμᾶς κελεύω ἐμὲ μιμεῖσθαι, οὕτω καὶ ὑμεῖς τοὺς ὑφ' ὑμῶν ἀρχὰς ἔχοντας μιμεῖσθαι ὑμᾶς διδάσκετε.
- 14 Ταῦτα δὲ Κύρου οὕτω τότε τάξαντος ἔτι καὶ νῦν τῷ αὐτῷ τρόπῳ πᾶσαι μὲν αἱ ὑπὸ βασιλεῖ φυλακαὶ ὁμοίως φυλάττονται, πᾶσαι δὲ αἱ τῶν ἀρχόντων θύραι ὁμοίως θεραπεύονται, πάντες δὲ οἱ οἴκοι καὶ μεγάλοι καὶ μικροὶ ὁμοίως οἰκοῦνται, πᾶσι δὲ οἱ ἀριστοὶ τῶν παρόντων ἔδραις προτετίμηνται, πᾶσι δὲ αἱ πορεῖαι συντεταγμέναι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον εἰσὶ, πᾶσι δὲ συγκεφαλαιοῦνται πολλὰ πράξεις ὀλί-

ροῖς ἐπιστάταις. ταῦτα δὲ εἰπὼν ὡς χρὴ ποιεῖν ἐκά- 15
 στους καὶ δύνάμιν ἐκάστῳ προσθεὶς ἐξέπεμπε, καὶ
 προεῖπεν ἅσασι παρασκευάζεσθαι ὡς εἰς νέετα στρα-
 τείας ἐσομένης καὶ ἐπιδείξεως ἀνδρῶν καὶ ὄπλων καὶ
 ἵππων καὶ ἀρμάτων.

Κατενοήσαμεν δὲ καὶ τοῦτο ὅτι Κύρου κατάρξαν- 16
 τος, ὧς φασί, καὶ νῦν ἔτι διαμένει· ἐφοδεύει γὰρ ἀνὴρ
 κατ' ἐνιαυτὸν αἰεὶ στρατεύμα ἔχων, ὡς ἦν μὲν τις τῶν
 σατραπῶν ἐπικουρίας δέηται, ἐπικουρῆ, ἦν δὲ τις
 ὑβρίζη, σωφρονίζη, ἦν δὲ τις ἢ δασμῶν φοραῶς ἀμελῆ
 ἢ τῶν ἐνοίκων φυλακῆς ἢ ὅπως ἢ χώρα ἐνεργὸς ἢ ἢ
 ἄλλο τι τῶν τεταγμένων παραλίπη, ταῦτα πάντα
 κατευτρεπίζη· ἦν δὲ μὴ δύνηται, βασιλεῖ ἀπαγ-
 γέλλη· ὁ δὲ ἀκούων βουλεύεται περὶ τοῦ ἀτακτοῦν-
 τος. καὶ οἱ πολλάκις λεγόμενοι ὅτι βασιλέως υἱὸς
 καταβαίνει, βασιλέως ἀδελφός, βασιλέως ὀφθαλμός,
 καὶ ἐνίοτε οὐκ ἐκφαινόμενοι, οὔτοι τῶν ἐφόδων εἰσίν·
 ἀποτρέπεται γὰρ ἕκαστος αὐτῶν ὀπόθεν ἂν βασιλεὺς
 κελεύη.

Κατεμάθομεν δὲ αὐτοῦ καὶ ἄλλο μηχανήμα πρὸς 17
 τὸ μέγεθος τῆς ἀρχῆς, ἐξ οὗ ταχέως ἠσθάνετο καὶ τὰ
 πάμπλου ἀπέχοντα ὅπως ἔχοι. σκεψάμενος γὰρ πόσῃν
 ἂν ὁδὸν ἵππος κατανύτοι τῆς ἡμέρας ἐλαυνόμενος
 ὥστε διαρκεῖν, ἐποίησατο ἵππῶνας τοσοῦτον διαλεί-
 ποντας καὶ ἵππους ἐν αὐτοῖς κατέστησε καὶ τοὺς ἐπι-
 μελομένους τούτων, καὶ ἄνδρα ἐφ' ἐκάστῳ τῶν τόπων
 ἔταξε τὸν ἐπιτήθειον παραδέχεσθαι τὰ φερόμενα
 γράμματα καὶ παραδιδόναι καὶ παραλαμβάνειν τοὺς
 ἀπειρηκότας ἵππους καὶ ἀνθρώπους καὶ ἄλλους πέμ-
 πειν νεαλεῖς· ἔστι δ' ὅτε οὐδὲ τὰς νύκτας φασὶν ἴστα- 18
 σθαι ταύτην τὴν πορείαν, ἀλλὰ τῷ ἡμερινῷ ἀγγέλω

τὸν νυκτερινὸν διαδέχεσθαι. τούτων δὲ οὕτω γιγνομένων φασί τινες θᾶπτον τῶν γεράνων ταύτην τὴν πορείαν ἀνύτειν· εἰ δὲ τοῦτο ψεύδονται, ἀλλ' ὅτι γε τῶν ἀνθρωπίνων περὶ πορείων αὕτη ταχίστη, τοῦτο εὐδηλον. ἀγαθὸν δὲ ὡς ταχίστα ἕκαστον αἰσθανόμενον ὡς τάχιστα ἐπιμέλεσθαι.

- 19 Ἐπεὶ δὲ περιηλθεν ὁ ἐνιαυτός, συνήγειρε στρατιὰν εἰς Βαβυλῶνα, καὶ λέγεται αὐτῷ γενέσθαι εἰς δώδεκα μὲν ἰππέων μυριάδας, εἰς δισχίλια δὲ ἄρματα θρεπα-
- 20 νηφόρα, περὶ δὲ εἰς μυριάδας ἐξήκοντα. ἐπεὶ δὲ ταῦτα συνεσκεύαστο αὐτῷ, ὄρμα δὴ ταύτην τὴν στρατείαν ἐν ἣ ἴλεγεται καταστρέψασθαι πάντα τὰ ἔθνη ὅσα Συρίαν ἐκβάντι οἰκεῖ μέχρι Ἐρυθρᾶς θαλάττης. μετὰ δὲ ταῦτα ἢ εἰς Αἴγυπτον στρατεία λέγεται γενέσθαι
- 21 καὶ καταστρέψασθαι Αἴγυπτον. καὶ ἐκ τούτου τὴν ἀρχὴν ὦριξεν αὐτῷ πρὸς ἕω μὲν ἢ Ἐρυθρὰ θάλαττα, πρὸς ἄρκτον δὲ ὁ Εὐξείνιος πόντος, πρὸς ἐσπέραν δὲ Κύπρος καὶ Αἴγυπτος, πρὸς μεσημβριαν δὲ Αἰθιοπία. τούτων δὲ τὰ πέρατα τὰ μὲν διὰ θάλασσαν, τὰ δὲ διὰ ψῦχος, τὰ δὲ διὰ ὕδωρ, τὰ δὲ δι' ἀνδρῶν δυσολίγη-
- 22 τα. αὐτὸς δ' ἐν μέσῳ τούτων τὴν δίαίταν ποιησάμενος, τὸν μὲν ἀμφὶ τὸν χειμῶνα χρόνον διῆγεν ἐν Βαβυλῶνι ἑπτὰ μῆνας· αὕτη γὰρ ἀλεεινὴ ἢ χῶρα· τὸν δὲ ἀμφὶ τὸ ἕαρ τρεῖς μῆνας ἐν Σούσοις· τὴν δὲ ἀκμὴν τοῦ θερούου δύο μῆνας ἐν Ἐκβατάνοις· οὕτω δὲ ποιούντ' αὐτὸν λέγουσιν ἐν ἑαρινῷ θάλλπει καὶ ψύχει
- 23 διάγειν ἀεὶ. οὕτω δὲ διέκειντο πρὸς αὐτὸν οἱ ἄνθρωποι ὡς πᾶν μὲν ἔθνος μειονεκτεῖν ἐδόκει, εἰ μὴ Κύρῳ πέμψειεν ὅ,τι καλὸν αὐτοῖς ἐν τῇ χῶρᾳ ἢ φύοιτο ἢ τρέφοιτο ἢ τεχνῶτο, πᾶσα δὲ πόλις ὡσαύτως, πᾶς δὲ ἰδιώτης πλούσιος ἂν ᾤετο γενέσθαι, εἴ τι Κύρῳ χαρίσαιτο· καὶ γὰρ ὁ Κῦρος λαμβάνων παρ' ἑκάστων ὧν

ἀφθονίαν εἶχον οἱ διδόντες ἀντεδίδου ὧν σπανίζον-
τας αὐτοὺς αἰσθάνοιτο.

Οὕτω δὲ τοῦ αἰῶνος προκεχωρηκός, μάλα δὴ πρὸς VII.
σβύτης ὧν ὁ Κῦρος ἀφικνεῖται εἰς Πέρσας τὸ ἑβδο-
μον ἐπὶ τῆς αὐτοῦ ἀρχῆς. καὶ ὁ μὲν πατήρ καὶ ἡ μή-
τηρ πάλαι δὴ ὥσπερ εἰκὸς ἐτετελευτήκεσαν αὐτῶ· ὁ
δὲ Κῦρος ἔθυσε τὰ νομιζόμενα ἱερά καὶ τοῦ χοροῦ
ἠγήσατο Πέρσαις κατὰ τὰ πάτρια καὶ τὰ δῶρα πᾶσι
διέδωκεν ὥσπερ εἰώθει. κοιμηθεὶς δ' ἐν τῷ βασιλείῳ 2
ὄναρ εἶδε τοιόνδε. ἔδοξεν αὐτῷ προσελθὼν κρείττων
τις ἢ κατὰ ἄνθρωπον εἰπεῖν, Συσκευάζου, ὦ Κῦρε·
ἤδη γὰρ εἰς θεοὺς ἄπει. τοῦτο δὲ ἰδὼν τὸ ὄναρ ἐξη-
γέρθη καὶ σχεδὸν ἐδόκει εἰδέναί ὅτι τοῦ βίου ἡ τελευ-
τὴ παρεῖη. εὐθύς οὖν λαβὼν ἱερεῖα ἔθνε Δίί τε πα- 3
τρῶν καὶ Ἡλίῳ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς ἐπὶ τῶν ἄκρων,
ὡς Πέρσαι θύουσιν, ὧδε ἐπευχόμενος, Ζεῦ πατρῶε
καὶ Ἥλιε καὶ πάντες θεοί, δέχεσθε τάδε καὶ τελεστή-
ρια πολλῶν καὶ καλῶν πράξεων καὶ χαριστήρια ὅτι
ἐσημῆνατέ μοι καὶ ἐν ἱεροῖς καὶ ἐν οὐρανίοις σημείοις
καὶ ἐν οἰωνοῖς καὶ ἐν φήμαις ἅ τ' ἐχρῆν ποιεῖν καὶ ἅ
οὐκ ἐχρῆν. πολλὴ δ' ὑμῖν χάρις ὅτι κἀγὼ ἐγίγνωσκον
τὴν ὑμετέραν ἐπιμέλειαν καὶ οὐδεπώποτε ἐπὶ ταῖς
εὐτυχίαις ὑπὲρ ἄνθρωπον ἐφρόνησα. αἰτοῦμαι δ'
ὑμᾶς δοῦναι καὶ νῦν παισὶ μὲν καὶ γυναικὶ καὶ φίλοις
καὶ πατρίδι εὐδαιμονίαν, ἔμοι δὲ οἴοντες αἰῶνα δε-
δώκατε, τοιαύτην καὶ τελευτήν δοῦναι. ὁ μὲν δὴ τοι- 4
αὔτα ποιήσας καὶ οἴκαδε ἐλθὼν ἔδοξεν ἠδέως ἀνα-
παύσεσθαι καὶ κατεκλίνη. ἐπεὶ δὲ ὥρα ἦν, οἱ
τεταγμένοι προσιόντες λούσασθαι αὐτὸν ἐκέλευον.
ὁ δ' ἔλεγεν ὅτι ἠδέως ἀναπαύοιτο. οἱ δ' αὖ τε-
ταγμένοι, ἐπεὶ ὥρα ἦν, δεῖπνον παρετίθεσαν· τῷ
δὲ ἡ ψυχὴ σῖτον μὲν οὐ προσίετο, διψῆν δ' ἐδόκει,

- 5 καὶ ἐπιεν ἡδέως. ὡς δὲ καὶ τῇ ὑστεραία συνέβαινε
 αὐτῷ ταῦτα καὶ τῇ τρίτῃ, ἐκάλεσε τοὺς παῖδας·
 οἱ δ' ἔτυχον συνηκολουθηκότες αὐτῷ καὶ ὄντες
 ἐν Πέρσαις· ἐκάλεσε δὲ καὶ τοὺς φίλους καὶ τὰς
 Περσῶν ἀρχὰς παρόντων δὲ πάντων ἤρχετο τοιοῦδε
 λόγου.
- 6 Παῖδες ἐμοὶ καὶ πάντες οἱ παρόντες φίλοι, ἐμοὶ μὲν
 τοῦ βίου τὸ τέλος ἤδη πάρεστιν· ἐκ πολλῶν τοῦτο σα-
 φῶς γινώσκω· ὑμᾶς δὲ χρή, ὅταν τελευτήσω, ὡς περὶ
 εὐδαίμονος ἐμοῦ καὶ λέγειν καὶ ποιεῖν πάντα. ἐγὼ
 γὰρ παῖς τε ὢν τὰ ἐν παισὶ νομιζόμενα καλὰ δοκῶ
 κεκαρπῶσθαι, ἐπεὶ τε ἤβησα, τὰ ἐν νεανίσκοις, τέλειός
 τε ἀνὴρ γενόμενος τὰ ἐν ἀνδράσι· σὺν τῷ χρόνῳ τε
 προΐοντι ἀεὶ συναυξανομένην ἐπιγινώσκειν ἐδόκουν
 καὶ τὴν ἐμὴν δύναμιν, ὥστε καὶ τοῦμὸν γῆρας οὐδε-
 πώποτε ἠσθόμην τῆς ἐμῆς νεότητος ἀσθενέστερον γι-
 γνόμενον, καὶ οὐτ' ἐπιχειρήσας οὐτ' ἐπιθυμήσας οἶδα
- 7 ὅτου ἠτύχησα. καὶ τοὺς μὲν φίλους ἐπέιδον δι' ἐμοῦ
 εὐδαίμονας γενομένους, τοὺς δὲ πολεμίους ὑπ' ἐμοῦ
 δουλωθέντας· καὶ τὴν πατρίδα πρόσθεν ἰδιωτεύου-
 σαν ἐν τῇ Ἀσίᾳ νῦν προτετιμημένην ἀτάλειπῳ ὢν
 τ' ἐκτησάμην οὐδὲν οἶδα ὅ,τι οὐ διεσώσάμην. καὶ τὸν
 μὲν παρελθόντα χρόνον ἔπραττον οὕτως ὥσπερ ἡψ-
 χόμην· φόβος δὲ μοι συμπαρομαρτῶν μὴ τι ἐν τῷ
 ἐπίοντι χρόνῳ ἢ ἰδοίμι ἢ ἀκούσαιμι ἢ πάθοιμι χαλε-
 πόν, οὐκ εἶα τελέως μέγα φρονεῖν οὐδ' εὐφραίνε-
- 8 σθαι ἐκπεπταμένως. νῦν δ' ἦν τελευτήσω, κατα-
 λείπω μὲν ὑμᾶς, ὧ παῖδες, ζῶντας οὕσπερ ἔδοσάν μοι
 οἱ θεοὶ γενέσθαι· καταλείπω δὲ πατρίδα καὶ φίλους
 εὐδαιμονοῦντας· ὥστε πῶς οὐκ ἂν ἐγὼ δικαίως μα-
- 9 καριζόμενος τὸν ἀεὶ χρόνον μνήμης τυγχάνοιμι; δεῖ
 δὲ καὶ τὴν βασιλείαν σαφηνίσαντα καταλιπεῖν, ὡς

ἂν μὴ ἀμφίλογος γενομένη πράγματα ὑμῖν παρά-
 σχῃ. ἐγὼ δὲ νῦν φιλῶ μὲν ἀμφοτέρους ὑμᾶς ὁμοίως,
 ὡς παῖδες· τὸ δὲ προβουλεύειν καὶ τὸ ἡγεῖσθαι ἐφ'
 ὅ,τι ἂν καιρὸς δοκῇ εἶναι, τοῦτο προστάττω τῷ προ-
 τέρῳ γενομένῳ καὶ πλείονων κατὰ τὸ εἶκος ἐμπείρῳ.
 ἐπαιδευθῆναι δὲ καὶ αὐτὸς οὕτως ὑπὸ τῆσδε τῆς ἐμῆς 10
 τε καὶ ὑμετέρας πατρίδος, τοῖς πρεσβυτέροις οὐ μόνον
 ἀδελφοῖς ἀλλὰ καὶ πολίταις καὶ ὀδῶν καὶ θάκων καὶ
 λόγων ὑπέειπεν, καὶ ὑμᾶς δέ, ὡς παῖδες, οὕτως ἐξ ἀρ-
 χῆς ἐπαιδεύον, τοὺς μὲν γεραιτέρους προτιμᾶν, τῶν
 δὲ νεωτέρων προτετιμῆσθαι· ὡς οὖν παλαιὰ καὶ εἰ-
 δισμένα καὶ ἔννομα λέγοντος ἐμοῦ οὕτως ἀποδέχε-
 σθε. καὶ σὺ μὲν, ὡς Καμβύση, τὴν βασιλείαν ἔχε, 11
 θεῶν τε διδόντων καὶ ἐμοῦ ὅσον ἐν ἐμοί· σοὶ δ', ὡς
 Ταναοξάρη, σατράπην εἶναι δίδωμι Μήδων τε καὶ
 Ἀρμενίων καὶ τρίτων Καδουσίων· ταῦτα δέ σοι δι-
 δοὺς νομίζω ἀρχὴν μὲν μείζω καὶ τοῦνομα τῆς βασι-
 λείας τῷ πρεσβυτέρῳ καταλιπεῖν, εὐδαιμονίαν δὲ σοὶ
 ἀλυποτέραν. ὁποίας μὲν γὰρ ἀνθρωπίνης εὐφροσύ- 12
 νης ἐπιδεῆς ἔσει οὐχ ὄρω· ἀλλὰ πάντα σοὶ τὰ δοκοῦν-
 τα ἀνθρώπους εὐφραίνειν παρέσται. τὸ δὲ δυσκατα-
 πρακτοτέρων τε ἐρᾶν καὶ τὸ πολλὰ μεριμνᾶν καὶ τὸ
 μὴ δύνασθαι ἡσυχίαν ἔχειν κεντριζόμενον ὑπὸ τῆς
 πρὸς τὰμὰ ἔργα φιλονικίας καὶ τὸ ἐπιβουλεύειν καὶ
 τὸ ἐπιβουλεύεσθαι, ταῦτα τῷ βασιλεύοντι ἀνάγκη σοῦ
 μᾶλλον συμπαρομαρτεῖν, ἢ σάφ' ἴσθι τοῦ εὐφραίνε-
 σθαι πολλὰς ἀσχολίας παρέχει. οἶσθα μὲν οὖν καὶ 13
 σύ, ὡς Καμβύση, ὅτι οὐ τόδε τὸ χρυσοῦν σκῆπτρον τὸ
 τὴν βασιλείαν διασῶζόν ἐστιν, ἀλλ' οἱ πιστοὶ φίλοι
 σκῆπτρον βασιλεῦσιν ἀληθέστατον καὶ ἀσφαλέστα-
 τον. πιστοὺς δὲ μὴ νόμιζε φύεσθαι ἀνθρώπους·
 πᾶσι γὰρ ἂν οἱ αὐτοὶ πιστοὶ φαίνονται, ὥσπερ καὶ τᾶλ-

- λα τὰ πεφυκότα πᾶσι τὰ αὐτὰ φαίνεται· ἀλλὰ τοὺς πιστοὺς τίθεσθαι δεῖ ἕκαστον ἑαυτῷ· ἡ δὲ κτῆσις αὐτῶν ἔστιν οὐδαμῶς σὺν τῇ βίᾳ, ἀλλὰ μᾶλλον σὺν
- 14 τῇ εὐεργεσίᾳ. εἰ οὖν καὶ ἄλλους τινὰς πειράσει συμφύλακας τῆς βασιλείας ποιεῖσθαι μηδαμόθεν πρότερον ἄρχου ἢ ἀπὸ τοῦ ὁμόθεν γενομένου. καὶ πολιταί τοι ἄνθρωποι ἄλλοδαπῶν οἰκειότεροι καὶ σύσσιτοι ἀποσκήνων· οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σπέρματος φύντες καὶ ὑπὸ τῆς αὐτῆς μητρὸς τραφέντες καὶ ἐν τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ ἀυξηθέντες καὶ ὑπὸ τῶν αὐτῶν γονέων ἀγαπώμενοι καὶ τὴν αὐτὴν μητέρα καὶ τὸν αὐτὸν πατέρα προσαγορεύοντες, πῶς οὐ πάντων οὗτοι οἰκειό-
- 15 τατοι; μὴ οὖν ἂ οἱ θεοὶ ὑφήγηται ἀγαθὰ εἰς οἰκειότητα ἀδελφοῖς μάταιά ποτε ποιήσητε, ἀλλ' ἐπὶ ταῦτα εὐθύς οἰκοδομεῖτε ἄλλα φιλικὰ ἔργα· καὶ οὕτως ἀεὶ ἀνυπέβλητος ἄλλοις ἔσται ἡ ὑμετέρα φιλία. ἑαυτοῦ τοι κήδεται ὁ προνοῶν ἀδελφοῦ· τίνι γὰρ ἄλλῳ ἀδελφὸς μέγας ὢν οὕτω καλὸν ὡς ἀδελφῷ; τίς δ' ἄλλος τιμῆσεται δι' ἄνδρα μέγα δυνάμενον οὕτως ὡς ἀδελφός; τίνα δὲ φοβήσεται τις ἀδικεῖν ἀδελφοῦ μεγάλου ὄντος
- 16 οὕτως ὡς τὸν ἀδελφόν; μήτε οὖν θάττον μηδεὶς σοῦ τούτῳ ὑπακουέτω μήτε προθυμότερον παρέστω· οὐδενὶ γὰρ οἰκειότερα τὰ τούτου οὔτε ἀγαθὰ οὔτε δεινὰ ἢ σοί. ἐννοεῖ δὲ καὶ τάδε· τίνι χαρισάμενος ἐλπίσαις ἂν μειζόνων τυχεῖν ἢ τούτῳ; τίνι δ' ἂν βοηθήσας ἰσχυρότερον σύμμαχον ἀντιλάβοις; τίνα δ' αἰσχιον μὴ φιλεῖν ἢ τὸν ἀδελφόν; τίνα δὲ ἀπάντων κάλλιον προτιμᾶν ἢ τὸν ἀδελφόν; μόνου τοι, ὦ Καμβύση, πρωτεύοντος ἀδελφοῦ παρ' ἀδελφῷ οὐδὲ φθόνος παρὰ
- 17 τῶν ἄλλων ἐφικνεῖται. ἀλλὰ πρὸς θεῶν πατρῶων, ὦ παῖδες, τιμᾶτε ἀλλήλους, εἴ τι καὶ τοῦ ἐμοὶ χαρίζεσθαι μέλει ὑμῖν· οὐ γὰρ δήπου τοῦτό γε σαφῶς δοκεῖ-

τε εἰδέναι ὡς οὐδέν εἰμι ἐγὼ ἔτι, ἐπειδὴν τοῦ ἀνθρω-
 πίνου βίου τελευτήσω· οὐδὲ γὰρ νῦν τοι τὴν γ' ἐμὴν
 ψυχὴν ἐωρᾶτε, ἀλλ' οἷς διεπράττετο, τούτοις αὐτὴν
 ὡς οὐσαν κατεφωρᾶτε. τὰς δὲ τῶν ἄδικα παθόντων 18
 ψυχὰς οὐπω κατενοήσατε· οἷους μὲν φόβους τοῖς μι-
 αιφύνοις ἐμβάλλουσιν, οἷους δὲ παλαμναίους τοῖς
 ἀνοσίοις ἐπιπέμπουσι; τοῖς δὲ φθιμένοις τὰς τιμὰς
 διαμένειν ἔτι ἂν δοκεῖτε, εἰ μηδενὸς αὐτῶν αἰ ψυχὰς
 κύριαι ἦσαν; οὗτοι ἔρωγε, ὦ παῖδες, οὐδὲ τοῦτο πώ- 19
 ποτε ἐπέσθην ὡς ἡ ψυχὴ ἕως μὲν ἂν ἐν θνητῷ σώ-
 ματι ἦ, ζῆ, ὅταν δὲ τούτου ἀπαλλαγῆ, τέθνηκεν· ὁρῶ
 γὰρ ὅτι καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὅσον ἂν ἐν αὐτοῖς χρό-
 νον ἦ ἡ ψυχὴ, ζῶντα παρέχεται. οὐδέ γε ὅπως ἄφρων 20
 ἔσται ἡ ψυχὴ, ἐπειδὴν τοῦ ἄφρονος σώματος δίχα γέ-
 νηται, οὐδὲ τοῦτο πέπεισμαι· ἀλλ' ὅταν ἄκρατος καὶ
 καθαρὸς ὁ νοῦς ἐκκριθῆ, τότε καὶ φρονιμώτατον εἰ-
 κὸς αὐτὸν εἶναι. διαλυομένου δὲ ἀνθρώπου δηλὰ
 ἔστιν ἕκαστα ἀπίοντα πρὸς τὸ ὁμόφυλον πλὴν τῆς
 ψυχῆς· αὕτη δὲ μόνη οὔτε παροῦσα οὔτε ἀπιοῦσα
 ὁρᾶται. ἐννοήσατε δ', ἔφη, ὅτι ἐγγύτερον μὲν τῶν 21
 ἀνθρωπίνων θανάτῳ οὐδέν ἐστιν ὕπνου· ἡ δὲ τοῦ
 ἀνθρώπου ψυχὴ τότε δήπου θειοτάτη καταφαίνεται
 καὶ τότε τι τῶν μελλόντων προορᾷ· τότε γὰρ, ὡς
 εἶοικε, μάλιστα ἐλευθεροῦται. εἰ μὲν οὖν οὕτως ἔχει 22
 ταῦτα ὡσπερ ἐγὼ οἶμαι καὶ ἡ ψυχὴ καταλείπει τὸ
 σῶμα, καὶ τὴν ἐμὴν ψυχὴν καταιδούμενοι ποιεῖτε ἢ
 ἐγὼ δέομαι· εἰ δὲ μὴ οὕτως, ἀλλὰ μένουσα ἡ ψυχὴ ἐν
 τῷ σώματι συναποθνήσκει, ἀλλὰ θεοὺς γε τοὺς ἀεὶ
 ὄντας καὶ πάντ' ἐφορῶντας καὶ πάντα δυναμένους,
 οἳ καὶ τήνδε τὴν τῶν ὄλων τάξιν συνέχουσιν ἀτριβῆ
 καὶ ἀγήρατον καὶ ἀναμάρτητον καὶ ὑπὸ κάλλους καὶ
 μεγέθους ἀδιήγητον, τούτους φοβούμενοι μήποτε

- ἀσεβὲς μηδὲν μηδὲ ἀνόσιον μήτε ποιήσητε μήτε βου-
 23 λεύσητε. μετὰ μέντοι θεοὺς καὶ ἀνθρώπων τὸ πᾶν
 γένος τὸ ἀεὶ ἐπιγιγνόμενον αἰδεῖσθε· οὐ γὰρ ἐν σκό-
 τῳ ὑμᾶς οἱ θεοὶ ἀποκρύπτονται, ἀλλ' ἐμφανῆ πᾶσιν
 ἀνάγκη εἶναι. ~~καὶ τῶν ἐπιτελεσθέντων~~ ἢ ἦν μὲν καθαρὰ
 καὶ ἔξω τῶν ἀδίκων φαίνηται, δυνατοὺς ὑμᾶς ἐν πᾶ-
 σιν ἀνθρώποις ἀναδείξει· εἰ δὲ εἰς ἀλλήλους ἄδικόν
 τι φρονήσετε, ἐκ πάντων ἀνθρώπων τὸ ἀξιόπιστοι
 εἶναι ἀποβαλεῖτε. οὐδεὶς γὰρ ἂν ἐτι πιστεῦσαι δύ-
 ναιτο ὑμῖν, οὐδ' εἰ πάνυ προθυμοῖτο, ἰδὼν ἀδικού-
 24 μενον τὸν μάλιστα φίλῃ προσήκοντα. εἰ μὲν οὖν
 ἐγὼ ὑμᾶς ἱκανῶς διδάσκω οἷους χρὴ πρὸς ἀλλήλους
 εἶναι· εἰ δὲ μή, καὶ παρὰ τῶν προγεγενημένων μαν-
 θάνετε· αὕτη γὰρ ἀρίστη διδασκαλία. οἱ μὲν γὰρ
 πολλοὶ διαγεγέννηται φίλοι μὲν γονεῖς παισὶ, φίλοι δὲ
 ἀδελφοὶ ἀδελφοῖς· ἤδη δὲ τινες τούτων καὶ ἐναντία
 ἀλλήλοις ἐπραξαν· ὅποτέροις ἂν οὖν αἰσθάνησθε τὰ
 πραχθέντα συννεγκόντα, ταῦτα δὴ αἰρούμενοι ὀρ-
 25 θῶς ἂν βουλευοίσθε. καὶ τούτων μὲν ἴσως ἤδη ἄλλις.
 τὸ δ' ἐμὸν σῶμα, ὧ παῖδες, ὅταν τελευτήσω, μήτε ἐν
 χουσῶ θῆτε μήτε ἐν ἀργύρῳ μήτε ἐν ἄλλῳ μηδενί,
 ἀλλὰ τῇ γῆ ὡς τάχιστα ἀπόδοτε. τί γὰρ τούτου μα-
 καριώτερον τοῦ γῆ μιχθῆναι, ἢ πάντα μὲν τὰ καλά,
 πάντα δὲ τὰ γαθὰ φύει τε καὶ τρέφει; ἐγὼ δὲ καὶ ἄλλως
 φιλάνθρωπος ἐγεύομην καὶ νῦν ἠδέως ἂν μοι δοκῶ
 26 κοινωνῆσαι τοῦ εὐεργετοῦντος ἀνθρώπου. ἀλλὰ γὰρ
 ἤδη, ἔφη, ἐκλείπειν μοι φαίνεται ἡ ψυχὴ ὄθνηπερ, ὡς
 εἶκοι, πᾶσιν ἄρχεται ἀπολείπουσα. εἴ τις οὖν ὑμῶν
 ἢ δεξιᾶς βούλεται τῆς ἐμῆς ἄψασθαι ἢ ὄμμα τοῦμόν
 ζῶντος ἐτι προσιδεῖν ἐθέλει, προσίτω· ὅταν δ' ἐγὼ
 ἐγκαλύψωμαι, αἰτοῦμαι ὑμᾶς, ὧ παῖδες, μηδεὶς ἐτ'
 ἀνθρώπων τοῦμόν σῶμα ἰδέτω, μηδ' αὐτοὶ ὑμεῖς.

Πέρσας μέντοι πάντας καὶ τοὺς συμμαχοὺς ἐπὶ τὸ μνη- 27
 μὰ τοῦ μόνου παρακαλεῖτε συνησθησομένους ἔμοι ὅτι
 ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ἤδη ἔσομαι, ὡς μηδὲν ἂν ἔτι κακὸν πα-
 θεῖν, μήτε ἦν μετὰ τοῦ θεοῦ γένωμαι μήτε ἦν μηδὲν
 ἔτι ὦ· ὁπόσοι δ' ἂν ἔλθωσι, τούτους εὖ ποιήσαντες
 ὁπόσα ἐπ' ἀνδρὶ εὐδαίμονι νομίζεται ἀποπέμπετε. καὶ 28
 τοῦτο, ἔφη, μέμνησθέ μου τελευταῖον, τοὺς φίλους
 εὐεργετοῦντες καὶ τοὺς ἐχθροὺς δυνήσεσθε κολάζειν.
 καὶ χαίρετε, ὦ φίλοι παῖδες, καὶ τῇ μητρὶ ἀπαγ-
 γέλλετε ὡς παρ' ἐμοῦ· καὶ πάντες δὲ οἱ παρόντες
 καὶ οἱ ἀπόντες φίλοι χαίρετε. ταῦτ' εἰπὼν καὶ πάν-
 τας δεξιωσάμενος ἐνεκαλύψατο καὶ οὕτως ἐτελεύ-
 τήσεν.

[Ὅτι μὲν δὴ καλλίστη καὶ μεγίστη τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ VIII.
 ἡ Κύρου βασιλεία ἐγένετο αὐτῇ ἑαυτῇ μαρτυρεῖ. ὠρί-
 σθη γὰρ πρὸς ἕω μὲν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάττῃ, πρὸς ἄρ-
 κτου δὲ τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ, πρὸς ἐσπέραν δὲ Κύρω
 καὶ Αἰγύπτῳ, πρὸς μεσημβρίαν δὲ Αἰθιοπία. τοσαύτη
 δὲ γενομένη μᾶ ἡ γνώμη τῇ Κύρου ἐκυβερνήατο, καὶ
 ἐκεῖνός τε τοὺς ὑφ' ἑαυτῷ ὥσπερ ἑαυτοῦ παῖδας ἐτίμα 2
 τε καὶ ἐθεράπευεν, οἳ τε ἀρχόμενοι Κύρον ὡς πατέρα
 ἐσέβοντο. ἐπεὶ μέντοι Κύρος ἐτελεύτησεν, εὐθύς μὲν
 αὐτοῦ οἱ παῖδες ἐστασίαζον, εὐθύς δὲ πόλεις καὶ ἔθνη
 ἀφίσταντο, πάντα δ' ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐτρέπετο. ὡς δ'
 ἀληθῆ λέγω ἄρξομαι διδάσκων ἐκ τῶν θεῶν. οἶδα
 γὰρ ὅτι πρότερον μὲν βασιλεὺς καὶ οἱ ὑπ' αὐτῷ καὶ
 τοῖς τὰ ἔσχατα πεποιηκόσιν εἴτε ὄρκους ὁμόσειαν,
 ἡμπέδουν, εἴτε δεξιὰς δοῖεν, ἐβεβαίουν. εἰ δὲ μὴ 3
 τοιοῦτοι ἦσαν καὶ τοιαύτην δόξαν εἶχον, ὥσπερ οὐδὲ
 νῦν πιστεύει οὐδὲ εἰς ἔτι, ἐπεὶ ἐγνωσταὶ ἡ ἀσέ-
 βεια αὐτῶν, οὕτως οὐδὲ τότε ἐπίστευσαν ἂν οἱ τῶν
 σὺν Κύρῳ ἀναβάντων στρατηγῶν· νῦν δὲ τῇ πρό-

- σθεν αὐτῶν δόξῃ πιστεύσαντες ἐνεχείρισαν ἑαυτούς, καὶ ἀναχθέντες πρὸς βασιλέα ἀπειμήθησαν τὰς κεφαλὰς. πολλοὶ δὲ καὶ τῶν συστρατευσάντων βαρβάρων
- 4 ἄλλοι ἄλλαις πίστεσιν ἕξαπατηθέντες ἀπώλοντο. πολὺ δὲ καὶ τὰδε χεῖρους νῦν εἰσὶν. πρόσθεν μὲν γὰρ εἴ τις ἢ διακινδυνεύσειε πρὸ βασιλέως ἢ πόλιν ἢ ἔθνος ὑποχείριον ποιήσειεν ἢ ἄλλο τι καλὸν ἢ ἀγαθὸν αὐτῶ διαπράξειεν, οὗτοι ἦσαν οἱ τιμώμενοι· νῦν δὲ καὶ ἦν τις ὡσπερ Μιθριδάτης τὸν πατέρα Ἀριοβαρζάνην προδούς, καὶ ἦν τις ὡσπερ Ρεομίθρης τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα καὶ τοὺς τῶν φίλων παῖδας ὁμήρους παρὰ τῷ Αἰγυπτίῳ ἐγκαταλιπὼν καὶ τοὺς μεγίστους ὄρκους παραβὰς βασιλεὶ δόξῃ τι σύμφορον ποιῆσαι,
- 5 οὗτοι εἰσὶν οἱ ταῖς μεγίσταις τιμαῖς γεραιρόμενοι. ταῦτα οὖν ὀρῶντες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ πάντες ἐπὶ τὸ ἀσεβὲς καὶ τὸ ἄδικον τετραμμένοι εἰσὶν· ὁποῖοί τινες γὰρ ἂν οἱ προστάται ᾧσι, τοιοῦτοι καὶ οἱ ὑπ' αὐτοὺς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ γίνονται. ἀθεμιστότεροι δὲ νῦν ἢ πρόσθεν ταύτῃ γεγένηται.
- 6 Εἰς γε μὴν χρήματα τῆδε ἀδικώτεροι· οὐ γὰρ μόνον τοὺς πολλὰ ἡμαρτηκότας, ἀλλ' ἤδη τοὺς οὐδὲν ἡδίκηκότας συλλαμβάνοντες ἀναγκάζουσι πρὸς οὐδὲν δίκαιον χρήματα ἀποτίειν· ὥστε οὐδὲν ἧττον οἱ πολλὰ ἔχειν δοκοῦντες τῶν πολλὰ ἡδίκηκότων φοβοῦνται· καὶ εἰς χεῖρας οὐδ' οὗτοι ἐθέλουσι τοῖς κρείττοσιν ἰέναι. οὐδέ γε ἀθροίζεσθαι εἰς βασιλικὴν
- 7 στρατιὰν θαρροῦσι. τοιγαροῦν ὅστις ἂν πολεμῇ αὐτοῖς, πᾶσιν ἔξεστιν ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν ἀναστρέφεσθαι ἄνευ μάχης ὅπως ἂν βούλωνται διὰ τὴν ἐκείνων περὶ μὲν θεοὺς ἀσέβειαν, περὶ δὲ ἀνθρώπους ἀδικίαν. αἱ μὲν δὲ γινῶμαι ταύτῃ τῶ παντὶ χεῖρους νῦν ἢ τὸ παλαιὸν αὐτῶν.

Ὡς δὲ οὐδὲ τῶν σωμάτων ἐπιμέλονται ὥσπερ πρό- 8
 σθεν, νῦν αὖ τοῦτο διηγῆσομαι. νόμιμον γὰρ δὴ ἦν
 αὐτοῖς μήτε πτύειν μήτε ἀπομύττεσθαι. δῆλον δὲ ὅτι
 ταῦτα οὐ τοῦ ἐν τῷ σώματι ὑγροῦ φειδόμενοι ἐνόμι-
 σαν, ἀλλὰ βουλόμενοι διαποῦναι καὶ ἰδρωῶτος τὰ σώ-
 ματα στερεοῦσθαι. νῦν δὲ τὸ μὲν μὴ πτύειν μηδὲ
 ἀπομύττεσθαι ἔτι διαμένει, τὸ δ' ἐκπονεῖν οὐδαμοῦ
 ἐπιτηθεύεται. καὶ μὴν πρόσθεν μὲν ἦν αὐτοῖς μονο- 9
 σιτεῖν νόμιμον, ὅπως ὅλη τῇ ἡμέρᾳ χρωῶντο καὶ εἰς
 τὰς πράξεις καὶ εἰς τὸ διαπονεῖσθαι· νῦν γε μὴν τὸ
 μὲν μονοσιτεῖν ἔτι διαμένει, ἀρχόμενοι δὲ τοῦ σίτου
 ἠνίκαπερ οἱ προαίτατα ἀριστῶντες μέχρι τούτου
 ἐσθίοντες καὶ πίνοντες διάγουσιν ἕστεπερ οἱ ὀψιαί-
 τατα κοιμώμενοι.

Ἦν δ' αὐτοῖς νόμιμον μηδὲ προχοῖδας εἰσφέρει- 10
 σθαι εἰς τὰ συμπόσια, δῆλον ὅτι νομίζοντες τὸ μὴ
 ὑπερπίνειν ἤττον ἂν καὶ σώματα καὶ γνώμας σφάλ-
 λειν· νῦν δὲ τὸ μὲν μὴ εἰσφέρεισθαι ἔτι αὖ διαμένει,
 τοσοῦτον δὲ πίνουσιν ὥστε ἀντὶ τοῦ εἰσφέρειν αὐτοὶ
 ἐκφέρονται, ἐπειδὴν μηκέτι δύνωνται ὀρθοῦμενοι
 ἐξιέναι.

Ἄλλὰ μὴν ἀκείνο ἦν αὐτοῖς ἐπιχώριον τὸ μεταξὺ 11
 πορευομένους μήτε ἐσθίειν μήτε πίνειν μήτε τῶν διὰ
 ταῦτα ἀναγκαίων μηδὲν ποιοῦντας φανεροὺς εἶναι·
 νῦν δ' αὖ τὸ μὲν τούτων ἀπέχεσθαι ἔτι διαμένει, τὰς
 μέντοι πορείας οὕτω βραχείας ποιοῦνται ὡς μηδὲν ἂν
 ἔτι θανατάσαι τὸ ἀπέχεσθαι τῶν ἀναγκαίων.

Ἄλλὰ μὴν καὶ ἐπὶ θήραν πρόσθεν μὲν τοσαντάκις 12
 ἐξῆσαν ὥστε ἀρκεῖν αὐτοῖς τε καὶ ἵπποις γυμνάσια
 τὰς θήρας· ἐπεὶ δὲ Ἀρταξέρξης ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ σὺν
 αὐτῷ ἤττους τοῦ οἴνου ἐγένοντο, οὐκέτι ὁμοίως οὕτ'
 αὐτοὶ ἐξῆσαν οὔτε τοὺς ἄλλους ἐξῆγον ἐπὶ τὰς θήρας·

ἀλλὰ καὶ εἴ τινες φιλόπονοι γινόμενοι σὺν τοῖς περὶ αὐτοὺς ἱππεῦσι θαμὰ θηρῶεν, φθονοῦντες αὐτοῖς δῆλοι ἦσαν καὶ ὡς βελτίονας αὐτῶν ἐμίσουν.

- 13 Ἀλλά τοι καὶ τοὺς παῖδας τὸ μὲν παιδεύεσθαι ἐπιταῖς θύραις ἐτι διαμένει· τὸ μὲντοι τὰ ἱππικὰ μανθάνειν καὶ μελετᾶν ἀπέσβηκε διὰ τὸ μὴ εἶναι ὅπου ἂν ἀποφαινόμενοι εὐδοκιμοτεν. καὶ ὅτι γε οἱ παῖδες ἀκούοντες ἐκεῖ πρόσθεν τὰς δίκας δικαίως δικαζόμενας ἐδόκουν μανθάνειν δικαιοσύνην, καὶ τοῦτο παντάπασι ἀνέστραπται· σαφῶς γὰρ ὀρωῶσι νικῶντας
- 14 ὁπότεροι ἂν πλεῖον διδῶσιν. ἀλλὰ καὶ τῶν φρονομένων ἐκ τῆς γῆς τὰς δυνάμεις οἱ παῖδες πρόσθεν μὲν ἐμάνθανον, ὅπως τοῖς μὲν ὠφελίμοις χρωῶντο, τῶν δὲ βλαβερῶν ἀπέχοντο· νῦν δὲ ἐοίκασι ταῦτα διδασκόμενοις, ὅπως ὅτι πλεῖστα κακοποιῶσιν· οὐδαμοῦ γοῦν πλείους ἢ ἐκεῖ οὔτ' ἀποθνήσκουσιν οὔτε διαφθείρονται ὑπὸ φαρμάκων.
- 15 Ἀλλὰ μὴν καὶ θρυπτικώτεροι πολὺ νῦν ἢ ἐπὶ Κύρου εἰσί. τότε μὲν γὰρ ἐτι τῇ ἐκ Περσῶν παιδείᾳ καὶ ἐγκρατεῖα ἐχρῶντο, τῇ δὲ Μήδων στολῇ καὶ ἀβρότητι· νῦν δὲ τὴν μὲν ἐκ Περσῶν καρτερίαν περιορῶσιν ἀποσβεννυμένην, τὴν δὲ τῶν Μήδων μαλακίαν διασώζονται. σαφηνίσαι δὲ βούλομαι καὶ τὴν θρῦψιν αὐτῶν. ἐκείνοις γὰρ πρῶτον μὲν τὰς εὐνάς οὐ μόνον ἀρκεῖ μαλακῶς ὑποστόρνυσθαι, ἀλλ' ἤδη καὶ τῶν κλιβῶν τοὺς πόδας ἐπὶ δαπίδων τιθέασιν, ὅπως μὴ ἀντερείδη τὸ δάπεδον, ἀλλ' ὑπέκωσιν αἱ δάπιδες καὶ μὴν τὰ πεττόμενα ἐπὶ τράπεζαν ὅσα τε πρόσθεν εὖρητο, οὐδὲν αὐτῶν ἀφήρηται, ἄλλα τε αἰεὶ καινὰ ἐπιμηχανῶνται· καὶ ὅφα γε ὠσαύτως· καὶ γὰρ καινο-
- 17 ποιητὰς ἀμφοτέρων τούτων κέκτηνται. ἀλλὰ μὴν καὶ ἐν τῷ χειμῶνι οὐ μόνον κεφαλὴν καὶ σῶμα καὶ πόδας

ἀρκει αὐτοῖς ἐσκεπάσθαι, ἀλλὰ καὶ περὶ ἄκραις ταῖς
 χερσὶ χειρῖδας δασείας καὶ δακτυλήθρας ἔχουσιν.
 ἐν γε μὴν τῷ θέρει οὐκ ἀρκοῦσιν αὐτοῖς οὔθ' αἱ τῶν
 δένδρων οὔθ' αἱ τῶν πετρῶν σκιαί, ἀλλ' ἐν ταύταις
 ἐτέρας σκιάς ἀνδρωποὶ μῆχανώμενοι αὐτοῖς παρ-
 εσταῖσι. καὶ μὴν ἐκπώματα ἦν μὲν ὡς πλείστα 18
 ἔχωσι, τούτῳ καλλωπίζονται· ἦν δ' ἐξ ἀδίκου φανε-
 ρῶς ἢ μεμηχανημένα, οὐδὲν τοῦτο αἰσχύνονται· πο-
 λὺ γὰρ ἠὔξεται ἐν αὐτοῖς ἡ ἀδικία τε καὶ αἰσχροκέρ-
 δεια.

Ἄλλὰ καὶ πρόσθεν μὲν ἦν ἐπιχώριον αὐτοῖς μὴ 19
 ὀραῖσθαι περὶ πορευομένοις, οὐκ ἄλλον τινὸς ἔνεκα ἢ
 τοῦ ὡς ἱπικωτάτους γίνεσθαι· νῦν δὲ στρώματα
 πλείω ἔχουσιν ἐπὶ τῶν ἵππων ἢ ἐπὶ τῶν εὐνῶν· οὐ
 γὰρ τῆς ἱππείας οὕτως ὥσπερ τοῦ μαλακῶς καθῆσθαι
 ἐπιμέλονται. τά γε μὴν πολεμικὰ πῶς οὐκ εἰκότως 20
 νῦν τῷ παντὶ χείρους ἢ πρόσθεν εἰσίν; οἷς ἐν μὲν τῷ
 παρελθόντι χρόνῳ ἐπιχώριον εἶναι ὑπῆρχε τοὺς μὲν
 τὴν γῆν ἔχοντας ἀπὸ ταύτης ἱππότης παρέχεσθαι, οἳ
 δὴ καὶ ἐστρατεύοντο, τοὺς δὲ φρουροῦντας πρὸ τῆς
 χώρας μισθοφόρους εἶναι· νῦν δὲ τοὺς τε θυρω-
 ροὺς καὶ τοὺς σιτοποιοὺς καὶ τοὺς ὄψοποιοὺς καὶ
 οἰνοχόους καὶ λουτροχόους καὶ παρατιθέντας καὶ
 ἀναιροῦντας καὶ κατακοιμίζοντας καὶ ἀνιστάντας,
 καὶ τοὺς κοσμητάς, οἳ ὑποχρῖονσί τε καὶ ἐντρίβουσιν
 αὐτοὺς καὶ τᾶλλα ὀνθμίζουσι, τούτους πάντας ἱπ-
 πείας οἳ δυνάσται πεποιθήκασιν, ὅπως μισθοφορῶσιν
 αὐτοῖς. πλῆθος μὲν οὖν καὶ ἐκ τούτων φαίνεται, οὐ 21
 μέντοι ὄφελός γε οὐδὲν αὐτῶν εἰς πόλεμον· δηλοῖ δὲ
 καὶ αὐτὰ τὰ γιγνόμενα· κατὰ γὰρ τὴν χώραν αὐτῶν
 ῥᾶον οἳ πολέμιοι ἢ οἳ φίλοι ἀναστρέφονται. καὶ γὰρ 22
 δὴ ὁ Κῦρος τοῦ μὲν ἀκροβολίζεσθαι ἀποπαύσας, θω-

- ρακίσας δὲ καὶ αὐτοὺς καὶ ἵππους καὶ ἐν παλτὸν ἐκά-
 στῶ δούς εἰς χεῖρα ὁμόθεν τὴν μάχην ἐποιεῖτο· νῦν
 δὲ οὔτε ἀκροβολίζονται ἔτι οὔτ' εἰς χεῖρας συνιόντες
 23 μάχονται. καὶ οἱ πεζοὶ ἔχουσι μὲν γέγρα καὶ κοπίδας
 καὶ σαγάρεις ὥσπερ ἐπὶ Κύρου τὴν μάχην ποιησόμε-
 24 νοι· εἰς χεῖρας δὲ ἰέναι οὐδ' οὔτοι ἐθέλουσιν. οὐδέ
 γε τοῖς δρεπανηφόροις ἄρμασιν ἔτι χρῶνται ἐφ' ᾧ
 Κύρος αὐτὰ ἐποίησατο. ὁ μὲν γὰρ τιμαῖς αὐξήσας
 τοὺς ἡνιόχους καὶ ἀγαστοὺς ποιήσας εἶχε τοὺς εἰς τὰ
 ὄπλα ἐμβαλοῦντας· οἱ δὲ νῦν οὐδὲ γιγνώσκοντες τοὺς
 ἐπὶ τοῖς ἄρμασιν οἴονται σφίσιν ὁμοίους τοὺς ἀνασκή-
 25 τους τοῖς ἡσκηκόσιν ἔσεσθαι. οἱ δὲ ὀρμῶσι μὲν, πρὶ
 δ' ἐν τοῖς πολεμίοις εἶναι οἱ μὲν ἄκοντες ἐκπίπτουσιν,
 οἱ δ' ἐξάλλονται, ὥστε ἄνευ ἡνιόχων γιγνόμενα τὰ
 ζεύγη πολλάκις πλείω κακὰ τοὺς φίλους ἢ τοὺς πολε-
 26 μίους ποιεῖ. ἐπεὶ μέντοι καὶ αὐτοὶ γιγνώσκουσιν οἷα
 σφίσι τὰ πολεμιστήρια ὑπάρχει, ὑφίενται, καὶ οὐ-
 δεῖς ἔτι ἄνευ Ἑλλήνων εἰς πόλεμον καθίσταται,
 οὔτε ὅταν ἀλλήλοις πολεμῶσιν οὔτε ὅταν οἱ Ἕλλη-
 νες αὐτοῖς ἀντιστρατεύωνται· ἀλλὰ καὶ πρὸς τού-
 τους ἐγνώκασι μεθ' Ἑλλήνων τοὺς πολέμους ποι-
 εῖσθαι.
- 27 Ἐγὼ μὲν δὴ οἶμαι ἅπερ ὑπεθέμην ἀπειργάσθαι μοι.
 φημί γὰρ Πέρσας καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς καὶ ἀσεβεστέ-
 ρους περὶ θεοὺς καὶ ἀνοσιωτέρους περὶ συγγενεῖς καὶ
 ἀδικωτέρους περὶ τοὺς ἄλλους καὶ ἀνανδροτέρους
 τὰ εἰς τὸν πόλεμον νῦν ἢ πρόσθεν ἀποδεδειχθαι.
 εἰ δέ τις τὰναντία ἔμοι γιγνώσκῃ, τὰ ἔργα αὐτῶν
 ἐπισκοπῶν εὐρήσει αὐτὰ μαρτυροῦντα τοῖς ἔμοις
 λόγοις.]

INDEX NOMINUM.

Abradatas, Susiorum rex, maritus Pantheae, mittitur legatus ad regem Bactriorum de societate **belli** V. **1**, **1**, **2**. ab uxore arcessitus **fit** socius Cyri fidelissimus VI. **1**, **45**. Cyri rem curulem adiuvat **48**. praeest centum curribus, et **in** pugna cum Croeso sortitur locum periculosissimum contra Aegyptiorum phalangem VI. **3**, **36**. ornatur et excitatur a coniuge carissima VI. **4**, **2**. cadit in pugna VII. **1**, **32**. eius cadaver misere concium defertur a coniuge ad Pactolum amnem VII. **3**, **4**, **10**. lugetur a Cyro VII. **3**, **6**, **8**, **11**, **13**. qui ei parentat **17**.

Adusius, Persa, redigit dolo ad concordiam Cares dissidentes VII. **4**, **1**. adiuvat Hystaspam in subigenda Phrygia **8**. fit satrapa Cariae VIII. **6**, **7**.

Aegyptii, Croesi **socii**, utuntur clypeis magnis longisque hastis VI. **2**, **10**. aciem altissimam instruunt VI. **3**, **20**. fortiter pugnant VII. **1**, **29**. occidunt Abradatam **32**. repellunt Persas **34**. a Cyro **tandem** pedem referre coguntur et caeduntur **36**. pacto se dedunt Cyro **41**.

Aegyptus subigitur a Cyro I. **1**, **4**. VIII. **6**, **20**.

Aeolis refertur ad satrapiam

Phrygiae maioris VIII. **6**, **7**.

Aeoles Croesi **socii** adversus Cyrum VI. **2**, **10**.

Aethiopia, terminus imperii Persici meridiem versus VIII. **6**, **21**, **8**, **1**.

Aglaïtadas, Persa morosus, qui improbat iocos II. **2**, **11**.

Alceunas, dux Cadusiorum V. **3**, **42**.

Andamias, Medus, praeest Medorum **peditibus** V. **3**, **38**.

Apollo **vaticinatur** Croeso VII. **2**, **15**.

Arabes subiiciuntur **ab** Assyriis I. **5**, **2**. **adiuvant** Croesum adversus Cyrum VI. **2**, **10**. subiguntur a Cyro I. **1**, **4**. VII. **4**, **16**, **5**, **14**.

Aragdus Assyriorum socius II. **1**, **5**.

Araspas, Medus, **Cyri** aequalis et **familiaris**, donatus a Cyro veste Medica, **fit** custos Pantheae V. **1**, **1**. contendit amorem esse **in** hominis potestate V. **1**, **8**. sed **captus** amore **formosae** Pantheae **17**. conatur vim inferre ei **32**. mittitur **tanquam** transfuga ad Croesum VI. **1**, **36**. inde redit et hostium exponit statum VI. **3**, **14**. praeest cornu dextro in proelio cum Croeso **21**.

Aribaeus, Cappadocum rex,

Assyrios **adiuvat** adversus Medos **II. 1, 5.** in fuga occiditur ab Hyrcaniis **IV. 2, 31.**

Ariobarzanes, proditus a filio **VIII. 8, 4.**

Armenii, finitimi Medis **II. 1, 6.** **ab** Astyage Medorum rege bello **victi tributum** pendere sunt coacti **III. 1, 10.** Horum rex deficit a Medis **II. 4, 12.** capitur a Cyro **III. 1, 6.** subit capitis iudicium **8.** defenditur a **Tigrane** filio **14.** et mittit Cyaxari tributum copiasque **42.** occidit filii magistrum innocentem **III. 1, 38.**

Arsamas, Persa, dux peditum Persarum **VII. 1, 3, 8.**

Artabatas, Persa, praeest curribus in pompa **VIII. 3, 18.** satrapa Cappadociae **6, 7.**

Artabazus, Medus, cupidus **osculandi Cyrum I. 4, 27.** suadet Medis ut Cyrum sequantur **IV. 1, 23.** et cum Cyro maneant **V. 1, 24.** suadet bellum esse **continuandum VI. 1, 9.** mittitur a Cyro ad Araspam, ne hic vim **inferat Pantheae VI. 1, 34.** in oratione repetit summam rerum a Cyro gestarum **VII. 5, 48.** equo donatur a Cyro **VIII. 3, 25.** vocatur ad convivium a Cyro **VIII. 4, 1.** iocatur **12.** donatur aureo poculo **24.**

Artabazus, Persa, ducit Persarum cetratos et sagittarios **V. 3, 38.**

Artacamas, Phrygiae magnae princeps **II. 1, 5.** satrapa Phrygiae magnae **VIII. 6, 7.**

Artagersas, chiliarchus peditum **VI. 3, 31.** **VII. 1, 22, 27.**

Artaozus VI. 3, 31.

Artaxerxes, Mnemon, vino deditus venandi studium negligere coepit **VIII. 8, 12.**

Artuchas, Hyrcaniorum dux **V. 3, 38.**

Asiadatas, chiliarchus equitum **VI. 3, 32.**

Assiatici cur secum in bellum ducant uxores et res pretiosissimas **IV. 3, 2.** utuntur in bello curribus Cyrenaicis **VI. 1, 27.**

Assyriorum rex infert bellum Medis **I. 5, 3.** cum viginti millibus equitum, ducentis curribus et ingenti peditum vi **II. 1, 5.** hortatur suos anteproelium **III. 3, 44.** **victus** a Cyro et Cyaxare repellitur in castra **III. 3, 63.** cadit in proelio **IV. 1, 8.** Assyrii noctu castra relinquunt **ibid.** castrorum metandorum ratio **III. 3, 26.** novus rex parat **sibi** socium Croesum **VI. 1, 25.** a Gadata et Gobrya confoditur in regia **VII. 5, 30.**

Astyages Medorum rex, avus Cyri **maternus I. 2, 1.** Armenios subigit bello **III. 1, 10.** **moritur I. 5, 2.**

Babylon, urbs Asiae opulentissima **V. 2, 8.** **VII. 2, 11.** **moenibus altis et latis VII. 5, 7.** capitur a Cyro repente, Euphrate in fossam **derivato VII. 5, 15.** in eius agrosunt multae palmae et procerae **VII. 5, 11.** Babylone, ob coelum tepidum, Cyrus septem menses hibernos degit **VIII. 6, 22.** Babyloniorum rex **II. 1, 5.** **VII. 5, 29.**

Bactriorum rex, hospes Abdatae Susiorum regis, invitatur ab Assyrio ad societatem **belli V. 1, 2.** Bactrii parent Cyro **I. 1, 4.** tentantur ab Assyriis **I. 5, 2.** **Bactrii** in exercitu Assyriorum **IV. 5, 56.**

Cadusii, gens magna et bellicosa, infensa Assyriis **V. 2, 25.** fiunt Cyri socii **V. 3, 22.** temere excurrentes clade afficiuntur **V. 4, 15.** novum ducem **sibi** creant **V. 4, 22.**

Cambyzes, Cyri pater, Persarum rex ex gente Persidarum I. 2, 1. revocat Cyrum domum I, 4, 25. deducit eundem, et egregie disserit de imperatoris summi officio I. 6, 2. seqq. stabilit regnum Persarum Cyro VIII. 5, 23.

Cambyzes, Cyri filius natu maior, constituitur a patre moriente heres imperii paterni VIII. 7, 11.

Cappadoces socii regis Assyrii I. 5, 3. Croesi socii VI. 2, 10. subiguntur a Cyro I. 1, 4. VII. 4, 16, 5, 14. accipiunt satrapam Persam VIII. 6, 7.

Cares-sollicitantur frustra ab Assyrio adversus Medos I. 5, 3. II. 1, 5. dissidentes ad concordiam rediguntur ab Adusio VII. 4, 1. quem a Cyro petunt satrapam VII. 4, 7. VIII. 6, 7.

Caruchas praest mulierum VI. 3, 30.

Caystrius campus, ubi rex Phrygiae minoris congregat copias II. 1, 5.

Chaldaei finitimi Armeniae III. 1, 34. a Cyro coguntur pacem facere cum Armeniis III. 2, 1. sunt bellicosi et mercede militant apud Indos III. 2, 7. apud Cyrum ipsum, a quo ob praedandi libidinem castigantur VII. 2, 5.

Chrysantas, Persa *ὀμότιμος*, corpore nec magnus nec robustus, sed animo fortis et prudens II. 3, 5. suadet pro sua cuiusque dignitate praemia esse distribuenda II. 2, 19, 3, 5. mittitur ad montes Armeniae celeriter et clam occupandos II. 4, 22. laudatur a Cyro ob fortitudinem et facilem obedientiam IV. 1, 3. fit ex centurione chiliarchus 4. probat Cyri consilium de equitatu Persico con-

stituendo IV. 3, 15. ducit locricatos V. 3, 36. adiuvat Cyrum in pavore exercitus sedando VI. 2, 21. praest equitatu VII. 1, 3. suadet eadem quae Cyrus maxime expetebat VII. 5, 55. VIII. 1, 1. est myriarchus VIII. 3, 16. laudatur a Cyro eximie VIII. 4, 11. fit Lydiae Ioniaeque satrapa VIII. 6, 7.

Cilices frustra tentantur ab Assyrio adversus Medos I. 5, 3. II. 1, 5. sed adiuvant Croesum VI. 2, 10. liberi sine satrapa relinquuntur VII. 4, 2. VIII. 6, 8.

Croesus, Lydorum rex, adest Assyrio adversus Medos cum ingenti vi peditum equitumque I. 5, 3. II. 1, 5. fugit cum ceteris sociis domum IV. 1, 8, 2, 29. eligitur summus dux sociorum adversus Cyrum VI. 2, 9. habet socios belli plurimos VI. 2, 10. mittit Lacedaemonem de societate VI. 2, 11. conatur Cyri exercitum multitudine cingere VII. 1, 23. sed repellitur 25. equitatus eius fugatur metu camelorum VII. 1, 27. ipse fugit Sardes VII. 2, 1. captis Sardibus se dedit Cyro VII. 2, 5. dissnadet urbis direptionem 12. exponit de Apollinis oraculis, et se stultitiae damnat 15. clementer et benigne habetur a Cyro VII. 2, 26. tradit thesauros VII. 3, 1, 4, 12. monet Cyrum neminis sit liberalis VIII. 2, 15.

Cyaxares, Astyagis filius et avunculus Cyri, vituperat Cyrum I. 4, 9. ignavus I. 4, 22. succedit Astyagi patri I. 5, 2. contra Assyrios auxilium petit a Persis I. 5, 4. timidus queritur de paucitate Persarum II. 1, 7, 8. recenset hostium copias II. 1, 5. reprehendit Cyrum, quod non splendida veste Medica sit in-

dutus **II. 4, 5.** proficiscitur cum Cyro **adversus** Assyrios **III. 3, 25.** intempestiva eius cum hoste confligendi cupiditas refutatur a Cyro **III. 3, 29.** ob livorem et ignaviam **non** vult Cyrum persequi hostes **IV. 1, 13.** in castris captis Assyriorum **indulget** vino et ignorat Medos abire cum Cyro **IV. 5, 8.** re **comperta** tandem ira percitus minatur, **furit frustra** et mittit qui Medos **revocet** **ibid.** **delectatur** formosis mulieribus **IV. 5, 52.** arcessitus a Cyro **in castra** **V. 5, 1,** queritur graviter de Cyro **V. 5, 8.** sed **tandem** reconciliatus **deducitur in tabernaculum** egregie **instructum** **37.** ubi genio, more suo, **indulget** **44.** apud eum **fit** consultatio de bello continuando **VI. 1, 6.** ipse, dum Cyrus proficiscitur contra Croesum, domi remanet cum tertia Medorum parte **VI. 3, 2.** offert Cyro filiam et Mediam dotis loco **VIII. 5, 19.**

Cyllene **VII. 1, 45.**

Cyme **VII. 1, 45.**

Cyprus est terminus **imperii Persici occidentem** versus **VIII. 6, 21. 8, 1.** Hinc dicuntur

Cyprii **socii** Croesi **VI. 2, 10.** cur ad eos non mittatur satrapa **VII. 4, 2. VIII. 6, 8.**

Cyrenaicus currus **VI. 1, 27. 2, 8.**

Cyrus, Cambysis ex Mandane Astyagis filia filius **I. 2, 1.** annos **12** natus cum matre proficiscitur **ad** avum **I. 3, 1.** orat matrem **ut** ipsum **relinquat** **I. 3, 13.** narrat iudicium a se puero exercitum **17.** **benevolos** sibi reddit aequales **I. 4, 1.** amat et **colit** avum **2.** cur paulo loquacior ab initio **fuert** **3.** studet aemulari praestantiores **4.** equitare **discit** **ibid.** venatione delectatur **5.**

mittitur **venatum** cum **Cyaxare** **I. 4, 7.** cum Astyage ipso exit venatum **14.** annos **16** **natus** **specimen artis imperatoriae** edit **I. 4, 16.** **redeuntem in** Persidem deducunt Medii **25.** mittitur cum exercitu auxilio Cyaxari **I. 5, 5.** milites **hortatur** **7.** disserit cum patre de officio **imperatoris** **6, 1** ss. nova arma suos **capere** iubet **II. 1, 11.** meditationes campestres instituit **II. 1, 20.** arcessitus a Cyaxare **dat** responsum legatis Indorum **II. 4, 8.** Armeniorum regem capit **III. 1,** et amicum sociumque fidelem reddit **31.** Chaldaeos Armeniis amicos **et** sibi socios reddit **III. 2.** legatum mittit ad Indum de pecunia **III. 2, 28.** cum Cyaxare educit copias contra Assyrios **III. 3, 20.** quos victos **in castra** fugat **III. 3, 60.** castra illa occupat **IV. 1, 9.** Cyaxarem, qui negat hostes esse persequendos, dolo deludit **19.** **ad** eum deficiunt Hyrcanii **IV. 2, 9.** **equitatum** Persicum instituit **IV. 3, 3.** novum militem arcessit ex Perside **IV. 5, 16.** Cyaxari Medos avocanti litteras mittit **27.** non vult videre Pantheam **V. 1, 7.** efficit **ut Medisecum** maneant **18.** proficiscitur **ad** Gobryam **V. 2, 1.** Assyriam denuo vastat **V. 3, 1.** **ducit** exercitum ad Babylonem et **provocat** frustra Assyrium ad pugnam **5.** auxilium fert Gadatae **29.** cur nominatim appellet duces **46.** liberat Gadatam **V. 4, 7.** **ulciscitur** cladem Cadusiorum **23.** **pactum in**it cum Assyrio de parcendo agricolis **24.** cur **nolit** exercitum reducere prope Babylonem **41.** tribus castellis potitur **51.** arcessit Cyaxarem **V. 5, 1.** **ei obviam** procedit **5.** eius **irae** et invidiae **medetur** **37.** de hibernorum ratione

disserit VI. 1, 12 currus falcatos invenit 27. turres rotatos aedificat 52. sedat pavorem exercitus VI. 2, 14. parat expeditionem adversus Croesum 23. quomodo aciem instruxerit VI. 3, 21. hortatur duces anteproelium VI. 4, 12. eius arma VII. 1, 2. hortatur milites 10., excutitur ab equo vulnerato 37. capit Sardes et Croesum VII. 2, 1. quem clementer habet 26. luget mortem Abradatae VII. 3, 2. cum Croeso eiusque thesauris profectus Sardibus, in itinere Phrygibus, Cappadocibus, Arabibusque subactis, petit Babylonem VII. 4, 12. adit Babylonem VII. 5, 1. fossam ducit 9. turres exstruit 12. Euphrate in fossam derivato urbem opprimit 15. regiam intrat 57. eunuchos eligit corporis custodes 58. satellites regiae et urbis praesidium instituit 66. munera palatina inducit VIII. 1, 9. cum Croeso disserit de utilitate liberalitatis VIII. 2, 15. pompam ducit VIII. 3, 1. eius tiara recta et reliquis vestitus regius 13. adoratur 14. excipit amicos convivio VIII. 4, 4. proficiscitur in Persidem ad parentes VIII. 5, 1. devertit apud Cyaxarem, quem invitat Babylonem 17. ducit Cyaxaris filiam 28. satrapas mittit VIII. 6, 1. equos per stationes disponere coepit 17. imminente vitae fine agit diis gratias VIII. 7, 3 habet orationem ad filios 6. moritur 28.

Cyrus, minor, Artaxerxis frater VIII. 8, 3.

Daiphernestarde obedit Cyro VIII. 3, 21.

Datamas, dux Cadusiorum V. 3, 38.

Datamas, myriarchus VIII. 3, 17.

Dauchus, praefectus fabrum VI. 3, 20.

Delphicum oraculum VII. 2, 15.

Ecbatana, hic ob coelum frigidius Cyrus duos menses aestivos degit VIII. 6, 22.

Embas ducit Armeniorum pedites V. 3, 38.

Enyalius VII. 1, 26.

Euphratas, praefectus turrium rotatarum VI. 3, 28.

Euphrates, amnis per mediam Babylonem fluens, latus et profundus VII. 5, 8.

Europa habet gentes liberas I. 1, 4.

Euxinus pontus, terminus regni Persici septentriones versus VIII. 6, 21 8, 1.

Gabacodus, rex Phrygiae minoris, auxilio est Assyriis adversus Medos II. 1, 5. fugit domum, victis Assyriis IV. 2, 30.

Gadatas cur eunuchus sit factus V. 2, 28. deficit ab Assyrio, et tradit Cyro castellum dolo captum V. 3, 15. eius terram invadit Assyrius V. 3, 26. illapsum in insidias et vulneratum a perfido servat Cyrus V. 4, 1. cum suis recipitur in Cyri exercitum 29. eius regio est prope Babylonem 34. interficit regem Assyriorum VII. 5, 30. praefectus eunuchis VIII. 4, 2.

Gobryas, Assyrius, vir opulentus, deficit ad Cyrum IV. 6, 1. privatus filio a rege Assyriorum 4, se, filiam et omnia sua permittit fidei Cyri ibid. recipit Cyrum in castellum munitissimum V. 2, 6. admiratur Persarum coenam frugalem 14. occidit regem Assyriorum in regia VII. 5, 30. laudat amicos Cyri VIII. 4, 7. locat nuptum filiam Hystaspae 25.

Graeci Asiatici an socii Assyriorum futuri sint adversus Medos incertum II. 1, 5. sed adiuvant Croesum adversus Cyrum VI. 2, 10. tributum pendere coguntur Cyro VII. 4, 9, 10, 11, 14.

Hyrcanii finitimi Assyriis IV. 2, 1. subiguntur ab Assyriis I. 5, 2. deficiunt ad Cyrum IV. 2, 1. V. 3, 24. illis praeest Artuchas V. 3, 38.

Hystaspas, Persa nobilis, narrat morositatem cuiusdam convivae II. 2, 2. probat Cyri consilium de praeda IV. 2, 26. praeest dimidiae parti equitum Persicorum VII. 1, 19. subigit Phrygiam minorem VII. 4, 8. queritur quod Cyrum praeferat Chrysantam VIII. 4, 9. ducit in matrimonium filiam Gobryae 25.

Illyrii aliis gentibus non imperant I. 1, 4.

Indi parent Cyro I. 1, 4. solicitantur ab Assyriis adversus Medos I. 5, 3. auro abundant III. 2, 25. eorum legati adveniunt ad Cyaxarem II. 4, 7. Cyrus ad eos mitit legatum de pecunia III. 2, 25. legati Indorum afferunt pecunias Cyro VI. 2, 1. mittuntur a Cyro ad hostem speculandi causa 2. redeuntium narratio terret Cyri exercitum VI. 2, 12.

Ioniae et Lydiae satrapa fit Chrysantas VIII. 6, 7. Iones sunt socii Croesi VI. 2, 10.

Iuno I. 4, 12. VIII. 4, 12.

Iupiter patrius I. 6, 1. VIII. 7, 3. rex III. 3, 21. VII. 5, 57. II. 4, 19. Iovi mactat Cyrum tauros VIII. 3, 11. 24.

Lacedaemonem mittit Croesus de belli societate VI. 2, 11.

Larisa VII. 1, 45.

Libyci currus VI. 2, 8.

Lycaines sunt Croesi socii VI. 2, 10.

Lydia ferax vini, ficorum, olei aliorumque bonorum VI. 2, 21. Lydorum magnam multitudinem secum abducit Cyrus VII. 4, 14, 5, 14.

Madatas, Persa, ducit Persarum equites V. 3, 41.

Magadidae I. 1, 4.

Mandane, Astyagis filia, mater Cyri I. 2, 1. proficiscitur cum Cyro ad Astyagem I. 3, 1. inde redit I. 4, 1.

Media, finitima Assyriae I. 4, 17. Persidi II. 1, 1. et Armeniae II. 4, 20. Medi solent oculos pingere, capillis adsciticis et vestitu exquisito uti I. 3, 2. stolae et calcei Medorum VIII. 1, 40, 41. III. 1, 8, 15. reguntur solo regis nutu 18. numerus copiarum II. 1, 6.

Megabyzus, Arabiae satrapa VIII. 6, 7.

Mithras, Persarum deus, per quem jurabant VII. 5, 53.

Mithridates, patris proditor VIII. 8, 4.

Pactolus, circa quem cogit copias Croesus VI. 2, 11.

Panthea, uxor Abradatae, capta in Assyriorum castris, mulier omnium Asiaticarum formosissima, seligitur Cyro IV. 6, 11. traditur custodienda Araspae V. 1, 1. a quo tentata rem defert ad Cyrum VI. 1, 33. accessit maritum 45. ornat eum et hortatur VI. 4, 3. occisum fert ad Pactolum amnem VII. 3, 4. et ibi mortuo moritur ipsa 14. eius sepulchrum 17.

Paphlagones, ab Assyriis solicitati adversus Medos, non parent I. 5, 3. II. 1, 5. sed Croesi socii VI. 2, 10. cur non regantur a satrapa Persico VIII. 6, 8.

Persis regio finitima Mediae II. 1, 1. montana I. 3, 3. aspera VII. 5, 67.

Persae victu et habitu viliori utuntur **I. 3, 2.** VII. **5 67.** solent cognatos osculari **I. 4, 27. 28.** eorum leges instituta, arma, frugalitas, forma civitatis et multitudo **I. 2.** coena parca **V. 2, 16.** iocandiliberalitas **18.** sunt **curiosi et religiosi in sacris VIII. 3, 11.** uti coeperunt stola **Medica VIII. 3, 1.** a Cyri institutis deficiunt **VIII. 8.** sine Graecorum auxilio non audent bellum suscipere **VIII. 8, 26.**

Perseus **I. 2, 1.** et Persidae, **posterii** Persei, e quibus erant Persarum reges **I. 2, 1.**

Persica saltatio **8, 4, 12.**

Pharnuchus chiliarchus equitatus **VI. 3, 32.** VII. **1, 22.** satrapa Phrygiae minoris et Aegliae **VIII. 6, 7.**

Pheraulas, Persa plebeius, Cyri familiaris, vir fortis, suadet ut Cyrus fiat praemiorum iudex **II. 3, 7.** curatur pompae **VIII. 3, 2. 6.** donatur equo a Saca quodam **31.** concedit Sacae bona sua **35.** laudatur **49.**

Phoenices sunt Croesi **socii VI. 2, 10.** subacti a Cyro **I. 1, 4.**

Phrygia minor **II. 1, 5.** Phrygia ad Hellespontum: subigitur **helle** ab Hystaspas **VII. 4, 8.** satrapa eius est Pharnuchus **VIII. 6, 7.**

Phrygia magna subigitur a Cyro **VII. 4, 16.** eius satrapa fit Artacamas **VIII. 6, 7.**

Phryges **utrique socii** Assyrii **I. 5, 3.** Croesi **VI. 2, 10.** Cyri **VII. 5, 14.**

Rhambacas, Medus, ducit equitatum Medorum **V. 3, 42.**

Rhathines, **Cadusius,** victoriam reportat **in** certamine **equestri VIII. 3, 32.**

Rheomithres, Persa, homo perfidus **VIII. 8, 4.**

Rubrum mare terminus impe-

rii Persici orientem versus VIII. 6, 20. 21.; 8, 1.

Sabaris, Armeniae regis filius natu minor **III. 1, 2.**

Sacae, finitimi **Hircaniis** vexantur **ab Assyriis V. 2, 25.** fiunt **Cyri socii V. 3, 22.** Horum **pedes** ducit **Datamas 38.**

Sacas, pocillator **Astyagis I. 3, 8.** contemnitur a Cyro puero **11.**

Sacas, homo plebeius, equum praemii loco accipit **VIII. 3, 25.** **quem** donat **Pheraulae 31.** a quo **fit** particeps omnium bonorum **35.**

Sambaulas, centurio Persa, **adulescentem deformem** amat **II. 2, 28.**

Sardes, urbs opulentissima Asiae secundum **Babylonem VII. 2, 11.** capitur a **Cyro VII. 2, 3.** ibi praesidium Persicum relinquitur **VII. 4, 12.**

Sciritae Lacedaemoniorum **IV. 2, 1.**

Scythae, **gens magna I. 1, 4.** Soli sacrificat Cyrus equos **VIII. 3, 12. 24.** Conf. **VIII. 7, 3.**

Susis degit Cyrus tres menses verno **VIII. 6, 23.**

Syria (Assyria) **V. 4, 51. VI. 1, 27. 2, 19.** VIII. **3, 24.** VIII. **6, 20.** ferax frumenti, ovium, palmarum fructiferarum **VI. 2, 22.** barbari infra Syriam **VI. 2, 11.** Syri ab Assyriis, Persis, Arabibus, Phoenicibus et Babyloniis distinguuntur **I. 1, 4. V. 2, 12.**

Tanaxares, Cyri filius natu minor constituitur a patre **orientem** satrapa Medorum, Armeniorum et Cadusiorum **VIII. 7, 11.**

Terra, ei sacrificat **Cyrus VIII. 3, 24.**

Thambradas praest Sacarum peditibus **V. 3, 38.**

Thymbrara **VI. 2, 11.** VII. **1, 45.**

Tigranes Armeniorum regis **victoriam in** certamine equestri
 filius natu maior **III. 1, 7.** patris reportat VIII. **3, 25.** **vocatur** ad
causam agit **14.** amat uxorem **coenam a** Cyro VIII. **4, 1.** eius
 36. amatur ab eadem **41.** uxore uxor donatur **a** Cyro **24.**
 secum ducta, **praeest** Armeniis Troianus currus VI. **1, 27.**
in exercitu Cyri **42. V. 3, 42.** se **2, 8.**
 Cyro addictum fatetur **V. 1, 26.** **Vesta** I. **6, 1.** VII. **5, 57.**

005789428

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn